İMAM NEVEVİ 40 HADİS ŞERHİ

YAYINLAYAN
Tevhid Sayfası

ANA ÇİZGİLERİYLE İSLAM... 1
NEVEVİ KIRK HADİS ŞERHİ 1
Hutbetu’l-Hace. 1
Guraba Yayınevinin Mukaddimesi 2
Nevevî'nin Kırk Hadis Şerhi 3
İMAMNEVEVÎ 4
Nesebi Ve Hayati: 4
İlmî Hayatı: 5
Ahlâkı: 5
İlmî Mevkii 5
Vefatı: 5
Eserleri: 5
İmam Nevevî'nin Mukaddimesi 6
Nevevî'nin Mukaddimesine Dair Bazı Mülâhazalar 7
Teşvik Ve Korkutma (Terğîb Ve Terhîb) Konularında Zayıf Hadis Rivayet Etmenin Şartlan. 9

ANA ÇİZGİLERİYLE İSLAM

NEVEVİ KIRK HADİS ŞERHİ

Hutbetu’l-Hace[1]

Hamd, ancak Allah içindir. O'na hamdeder, Ondan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerrinden, kötü amellerimizden O'na sığınırız.

Allah kimi hidayete erdirirse onu saptıracak yoktur, kimi de saptırırsa onu hidayete erdirecek yoktur.

Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet ederim. O, tektir ve ortağı yoktur. Ve şehadet ederim ki, Muhammed O'nun kulu ve Rasûlüdür.

"Ey iman edenler! Allah'tan, O'na yaraşır şekilde korkun ve ancak müslümanlar olarak can verin."(âı-i imran-. 102)

"Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden bir çok erkekler ve kadınlar üretip yayan Rabb'iniz-den sakının. Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Al-lah'tan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde gözetleyicidir.'VMsa. i)

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin, ki Allah işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah ve Rasûlüne itaat ederse, büyük bir kurtuluşa ermiş olur."(Ahzâb: io-iı)

Bundan Sonra:

Muhakkak ki, sözlerin en doğrusu Allah'ın Kelam'ı, yolların en hayırlısı Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in yoludur. Amellerin en kötüsü ise sonradan uydurulanlardır. Sonradan uydurulup

dine sokulan her amel bid'at, her bidat sapıklık ve her sapıklık da ateştedir.

Rahman ve Rahîm Allah'ın Adıyla

Nazım b. Sultandan değerli kardeşi Abdullah b. Abdülhamid'e (Guraba Yayınevi)

Allah'ın Selamı rahmet ve bereketi üzerinize olsun, dedikten sonra;

"Kavaid ve Fevaid min el-Erbain en-Neveviyye" adını taşıyan kitabımın Türkçe'ye tercüme ettirilmesinde, basılıp Türkçe konuşan kardeşlerimiz arasında yayılmasında -faydasının yaygınlaşması için- benim açımdan her-gangi bir sakınca yoktur.

Cenab-ı Allah'a hamd olsun.

Kardeşiniz Nazım b. Muhammed Sultan Mahmud el-Misbâh

(İmza)

13 Züikade 1416 01.02.1996[2]

Guraba Yayınevinin Mukaddimesi
İmam Nevevî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- "kırk hadis" seçip aynen, "özlü sözler" söyleme lütfuna mazhar olmuş Hz. Peygamber'in buyrukların-dan iki hadis daha ekleyerek toplam "kırkiki hadis" derlemiş oldu.

Nevevî, bu hadisleri "dinin itikadî ve fıkhı

hükümleri"ni kapsamlı bir şe-j kilde gözler önüne sermek amacıyla seçmiş bulunuyor. Bu hadislerin her biri, ilim adamları tarafından İslâm'ın temel kaidesi olmakla nitelendirilmiş dinin çok büyük bir esasını ihtiva etmektedir.

Dinin temel ve fen'î hükümlerini ihtiva eden bu hadislerin taşıdıkları önem ve bunları derleyenin ihlâsı dolayısıyla, ümmet tarafından bu "kırk hadis" kabul görmüş, ilim adamları bu hadisleri açıklamaya, bunlardan hükümler çıkarmaya, öğrenciler ezberleyip incelemeye önem vermişlerdir. Yüce Allah'ın bu hadisleri ümmete oldukça faydalı kılmasının sebebi işte budur.

İhtiva ettiği hayr ve bereketler dolayısıyla bu değerli esere ilim adamlarının oldukça değer verdiklerini gördüğümüzden, biz "Guraba Yayınevi" olarak, İslâmî uyanışın değerli erleri olan kardeşlerimize bu "Kırk Hadis Şerhi"ni sunmayı şerefli bir hizmet kabul ettik.

Hadis açıklamalarının basit ve kolay olması, elinizdeki eserin bir ayrıcalığıdır. Okuyucu zorlanmadan bu açıklamaları anlayabilir; herbir hadis çerçevesinde ilim adamlarının görüşlerini özetle bulacağı gibi, Kitap ve Sünnetten delilleri de görebilecektir. Bu sebeble bu eserin, sahasında kapsamlı olduğunu söyleyebiliriz.

Bizzat okuyucu kendisini küçük çapta bir İslâmî ilimler ansiklopedisi ile karşı karşıya görecektir. Şöyîeki; İtikad ile ilgili bir hadisi okundu mu, bu hususta sorunlarının doyurucu cevabını bulacaktır ve diğer bütün hususlarda bu, böylece sürüp gitmektedir.

Bu eserin ayırıcı bir diğer özelliği, müellifi ve sârini olan Muhammed Nâzım b. Muhammed b. Sultan Mahmûd el-Misbâh (Kuveyt, 1951)m, Allah'ın yoluna çağıran davetçi bir şahsiyet olmasıdır. Ayrıca Kuveyt şehri "Ulu Camii1'nin de imam-hatibidir. "İslâm Kültürünü İhya Cemiyetinin idame meclisi ve aynı cemiyetin "fetva kurulu" üyesidir. Davet ve ders vermede oldukça gayretli ve geniş alanlarda faaliyeti olan bir şahsiyettir. Çeşitli kamplarda ve toplantılarda pekçok dersler ve konferanslar vermiştir.

Fıkha, davete, vaaz ve ahlakiyyata dair sesli ve görüntülü bir çok kaseti elden ele dolaşmaktadır.

Kuveyt Şehrinde fazilet sahibi bir çok hocadan ilim tahsil etmiştir. Bunların bazıları: Prof. Dr. Muhammed b. Süleyman el-Aşkar, Prof. Dr. Hasan Eyyüb, Prof. Dr. Abdurrahman b. Abdulhalik el-Yûsuf, Prof. Dr. Muhammed Ali el-Mısrî, Prof. Dr. Ebû Yûsuf Abdurrahman b. Abdussarned, Abdulhamid Ebu'r-Rîş, Abdullah b. Halef.

Değerli eserlerinden bir kaçı:

1. Kavaıd ve Fevaıd (elinizdeki eser)

2. el-Kutûfud-Dâniye

3. Hidâyetu'n-Nâsik H-Ahkâmi'1-Menâsik

4. Muhtasaru Ahkâmi'1-Hayz.

5. "Benden Tebliğ Ediniz..." unvanlı konferanslar dizisi. BünMn bir kısmı faydalı kitapçıklar halinde neşredilmiştir:

1. Hz. Lût'un kavmini daveti

2. Allah için sevmek ve nefret etmek

3. Zulüm

4. İbtilâ

5. Müslüman ve Yabancı kadın arasındaki ilişkilerin ilkeleri

6. Hüsu'l-în'in nitelikleri

7. Namaza dair Fıkhî sorulara cevaplar

8. Evlilik Hukuku

9. Affın ahlâki değeri

10. Kıblenin değiştirilmesinden çıkan sonuçlar

11. Haram aylar

Burada değerli müellifimiz'e eserin tercüme, basım ve yayın haklarını Yayınevimize verdiğinden dolayı teşekkür etmeden geçemiyoruz. Allah'tan onu

mükafatlandırmasını da niyaz ederiz.

Sözlerimizin sonunda, Yüce Allah'tan bu İlâhî Davete, Allah yolunda kınayanın kınamasından çekinmeyen yiğit davetçiler ihsan etmesini, çalışmalarını bereketlendirmesini, niyetlerimizi halis, amellerimizi başarılı kılmasını, görüşlerimizi doğrultup yükümlülüklerimizi emanetle yerine getirmeyi nasip etmesini, atamız İbrahim'in dinine iletmesini,dileriz; ki böylelikle bu ülkede ve İslâm âleminin başka yerlerinde Tevhidi ve peygamberlerin davetini yaymak şerefine nail olalım. Rabbİm, bizleri yolunda çalışan salihlerden kılsın. Bütün amellerimizi kabul buyursun! Şüphesiz O, çok cömert ve çok lütufkârdır.

Allah, peygamberimiz Muhammed'e, aile halkına, ashabına ve Kıyamet Gününe kadar onu dost bilip izinden gidenlere salât ve selâm eylesin. [3]

Nevevî'nin Kırk Hadis Şerhi

Rahman Ve Rahim Allah'ın Adıyla.

Hamd, hiç şüphesiz Allah'ındır. O'na hamdederiz, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerlerinden, amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah kimi doğru yola iletirse, onu kimse saptıramaz. Kimi de saptıracak olursa, onu kimse doğru yola iletemez. Şehâdet ederim, ki Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur, O, birdir, tektir; hiçbir

ortağı yoktur. Yine şehadet ederim ki, Muhammed Allah'ın kulu ve Rasûlüdür.

"Ey iman edenler, Allah'tan gerektiği gibi korkunuz ve ancak müslü-manlar olarak ölünüz." (Animrân, 3/102)

"Ey insanlar, sizi tek bir candan yaratan, ondan da eşini vareden, her ikisinden bir çok erkekler ve kadınlar türeten Rabb'inizden korkun. Yine kendisinin adıyla birbirinizden dileklerde bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık (bağını kesmek) tan da sakının. Şüphesiz Allah üzerinizde tam bir gö-zetleyiçidir." (en-Nisâ, 4/ıy, "Ey iman edenler, Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin ki (Allah), amellerinizi ıslah etsin, günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse, büyük bir kurtuluşa ermiş olur." (ei-Ahzâb, 33/70-71). îmdi;

Şüphesiz en doğru söz Allah'ın Kitab'ıdır. En güzel hidâyet Muhammed (s.a.s.)'in gösterdiği yoldur. İşlerin kötü olanı ise sonradan uydurulmuş olanlardır. Sonradan uydurma her şey bir bid'atür, her bir bid'at sapıklıktır. Her sapıklık da ateştedir.

Nevevî'nin -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- derlediği "kırk hadis"in büyük bir önemi vardır. Çünkü bu kırk hadis, Hz. Peygamber'in "cevâmiu'l-kelim[4] diye bilinen özlü sözleridir. Hz.

Peygamber şöyle buyurmuştur: "Bana sözlerin başlangıçları (fevâtih), özlüleri (cevâmi1) ve sonraları (hevâtim) verildi.[5]

Bu kırk hadisten her birisi dinin temel kaidelerinden birisidir. Aynı şekilde bunların her birisi oldukça büyük ve pek çok faydalar da ihtiva etmektedir. Bu hadisleri ezberleme ve gereği gibi kavramaya muvaffak olan bir kimse, nübüvvet mirasından büyük bir pay elde etmiş ve dinî meseleleriyle ilgili olarak azımsanmayacak bir miktar Öğrenmiş olur.

İşte bundan dolayı eskiden beri müslümanlar, bu hadisleri okullarda yeni yetişmekte olan nesile ezberletmeye önem veregelmişlerdir. İlim adamları da bu hadisleri hem avama hern havâssa ders yoluyla öğretmeye ve açıklamaya önem vermişlerdir. Bu kırk hadisi şerh edip açıklayanlar arasında şunlar vardır:

1- Bunları derleyen Nevevî, -Allah'ın rahmeti üzerine olsun,

2- İbn Dakikivid,

3- İbn Receb, "Câmiu'1-Ulûm ve'1-Hikem" adı altında,

4- İbn Hacer el-Heytemî, "Fethu'l-Mübîn bi Şerhi'l-Erba'în" adı altında,

5- Dr. Mustafa el-Boğa ve Muhyiddin Misto, "el-Vâfî

fî Şerhi'l-Erba'în en-Neveviyye" adıyla.

Ben de bazı kardeşlerime bu kırk hadisi ders olarak okuttuğum sırada, gerek hazırlanırken, gerekse bunları ders olarak okuturken, çok büyük faydalar sağladığımın farkına vardım. Bu kırk hadisten elde ettiğim faydaları yazı yoluyla da müslüman kardeşlerime ulaştırmak istedim. Birden çok yerde verdiğim konferanslar yoluyla da bunları sözlü olarak anlatmak imkânına mazhar^oldum. Bu faydaları yazmak suretiyle yazı alanında da müslümanlara bir hizmet sunmuş olabileceğimi tahmin ettim. Çünkü yazı, alanı din ilimlerinin yayılmasında büyük bir öneme sahiptir. Aynı şekilde yazı alanı, hayatta da, ölümden sonra da büyük bir sevap ve mükâfat kazanmak için çok önemli bir alandır.

Bu kırk hadisi açıklarken ileri gelen ilim adamlarının sözlerine dayandım. Bundan dolayı bir hadisi şerhederken onların sözlerini hiç değiştir-meksizin naklettiğimi göreceksiniz. Çünkü ben henüz yolun başında bulunuyorum. Yolun başında bulunan kimsenin ise aynı alanda kendisinden öncekilerin attığı adımlarla aydınlanması gerekir.

Din; dine sağlam bir şekilde bağlılığı, hıfzının çokluğu, Kitap ve Sünnetin naslarını Allah'ın ve

Rasûlünün kendilerinden övgüyle söz etmiş olduğu selefin yoluna uygun olarak anladığı kabul edilen kimselerden başkasından öğrenilmez. Bu hadisleri açıklarken şöyle bir yol izledim.

1- İleri gelen ilim adamlarına göre, açıkladığım hadisin önem ve durumunu ortaya koymak.

2- Hadisin ele aldığı her bir meseleyi uygun bir başlık altında zikredip özetle açıklamak.

3- Hadisi açıklarken sözlerini aktardığım ilim adamlarının kısa bir biyografilerini vermek.

4- İlim adamlarının hadisten çıkartmış olduğu bilgi ve hükümleri özetle söz konusu etmek.

Benim ortaya koyduğum bu çaba oldukça mütevâzidir. Çünkü meşgalelerimiz pek çok ve yeterli zaman bulamamaktan şikâyetçiyiz. Allah'tan bunu müslümanlara faydalı kılmasını ve bu sayede hayatımda da, ölümümden sonra da bana ecir ve mükâfat yazmasını dilerim. Çünkü O bunu yapabilir ve buna güç yetirir.

Sözlerimizin sonunu âlemlerin Rabb'ı olan Allah'a hamdederek bağlayalım.

Nâzım Muhammed Sultân[6]

İMAMNEVEVÎ

Nesebi Ve Hayati:

Nevevî'nin kendisinden başlayarak geriye doğru

nesebi şöyledir: Yahya b. Şeref b. Mürrî Hasen b. Hüseyin b. Hizam en-Nevevî. Künyesi Ebû Zekeriyyâ Muhyiddîn'dir. Nevevî, Şam'ın güney taraflarında Havran kasabalarından Neva diye bilinen bîr yerde, hicrî 631 yılı Muharrem ayında dün-yaya geldi.

Henüz küçük yaşta iken Allah, O'nun kalbine din ve ilim sevgisini yerleştirmişti. O bakımdan Kur'ân-ı Kerim'i hıfzetmiş idi. İlmî hayatının oluş-masında babasının ilim talebine teşviklerinin oldukça büyük bir rolü olmuştur. [7]

İlmî Hayatı:

Nevevî, köyünden Şam'a geçerek er-Revâhiyye medresesinde yerleşti. İlim talebinde oldukça gayret sahibi idi. Dörtbuçuk ayda "et-Tenbîh" adlı eseri ezberledi. Senenin geri kalan aylarında "el-Mühezzeb"in dörtte birini hocasına ezberden okudu. Şafiî fıkhında, hadis ve lügat ilimlerinde büyük bir ilim sahibi olacak seviyeye gelinceye kadar ilim deryalarına dalmaya devam etti. Bir taraftan ders vermekle uğraşırken, el-Eşrefiyye'deki Dâru'l-Hadis'in Meşihat (rektörlük) makamını da üstlendi. [8]

Ahlâkı:

Nevevî, Rabbânî bir âlimdi. Dünya hayatında zâhid, vera' sahibi, vakur ve heybetli bir kişi idi.

Allah'a itaat dışında adeta bir an dahi geçirmezdi. İyiliği emreder, kötülükten nehyederdi. Yöneticilere öğüt verir, Allah yolunda kınayanın kınamasından korkmazdı. Bu alanda, Zahir Baybars'a yazıp ona nasihatte bulunup emirler verdiği, öğütler tevcih ettiği risaleleri vardır. [9]

İlmî Mevkii

Nevevî'nin, çağdaşı olan âlimlerin de kabul ettiği büyük bir ilmi mevkii vardır. Bıraktığı eserlerden hareketle, O'ndan sonra gelen ilim adamları da O'nun bu mevkiini kabul etmişlerdir.

Şeyh Kutbuddîn el-Yûnînî der ki: "İlim, vera', ibadet, azla yetinmek ve hayatın sıkıntılarına katlanmak hususunda zamanında biricik idi.[10] Şeyh b. Farah der ki: "Şeyh Muhyiddin üç mertebeyi elde etmişti. Bu mertebelerin her birisi şayet bir kişide bulunsaydı, hiç şüphesiz bundan dolayı o kişiden feyz almak için yolculuk yapılabilirdi: İlim, zühd ve iyiliği emredip münkerden alıkoymak.[11]

Vefatı:

Nevevî, -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- hicri 676 yılı Recep ayının 24' ncü gününde Nevâ'da vefat etti. Kabri halen bilinmektedir. Vefatında yaşı 45'i aşmamakla birlikte, mübarek bir ömür sürdü. Ömrünü ibadet, itaat, öğrenmek, öğretmek ve

te'lifle geçirdi.

Bilindiği kadarıyla Nevevî, -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- evlenmemişti. Çünkü geçimi annesi ve babasından, ancak yetecek kadar geliyordu ve yoksul birisi idi.[12]

Eserleri:

Nevevî, din ilimlerinin çeşitli alanlarında oldukça değerli eserler bıraktı. Bu eserlere muttali olan, bu ilim adamının büyüklüğünü takdir eder. Nevevî'ye hem güçlü bir hafıza, hem hatırlama gücü, hem de nasları inceden inceye kavrama kabiliyeti verilmişti. Birçok ilim dalında oldukça geniş bilgiye sahip fıkıh, usûl, ıstılahlar, lügat ve bunun dışındaki çeşitli dallarda oldukça yetkin idi. Bize bıraktığı birtakım eserler arasında şunları zikredebiliriz:

1- El-Minhac fi Şerhi Sahihi Müslim İbn'l-Haccâc

2- Tehzibü'l-Esmai ve'l-Lugât

3- Minhâcu't-Tâlibîn

4- ed-Dekâik

5- Tashihu't-Tenbîh fi Fıkhi'ş-Şâfiiyye

6- et-Takrib ve't-Teysir fî Mustalahi'l-Hadîs

7- Hilyetü'l-Ebrâr ve Şiâru'l-Ahyâr (Bu, "el-Ezkâr en-Neveviyye" diye de bilinir)

8- Hulâsatu'l-Ahkâm min Mübhemâtı Süneni ve

Kavâidi'İ-İslam

9- Rıyâzu's-Sâlihîn min Kelâmı Seyyidi'l-Mürselîn

10- Bustânu'l-Ârifîn

11- el-îdâhfi'l-Menâsik

12- Şirâzi'ye ait el-Mühezzeb'in şerhi

13- Ravzatu't-Tâlibîn (Fıkha dairdir)

14- et-Tibyân fî Âdâbi Hameleti'l-Kur'ân

15- el-Mekâsid (Tevhide dair bir risale)

16- İbnü's-Salâh'a ait Tabakât-ı Şafiiyye'nin muhtasarı

17- Menakibü'ş-Şâfiî (yazma)

18- Fıkha dair ve fetvalarının toplandığı kitap: el-Mensûrât

19- (Birtakırn mevizalar ihtiva eden) Muhtasâru't-Tibyân

20- Tecvide dair Menârü'l-Hüdâ fi'1-Vakfi ve'1-İbtidâ

21- el-Mübhemât min Ricâli'l-Hadis

22- Kırk Hadis... Bunları birçok ilim adamı da şerhetmiş bulunmaktadır.[13]

Yüce Allah'tan O'na mağfiret diler, geriye bıraktığı bu değerli ilmî eserlerin ecrini Kıyamet günü kendisine vermesini, bizi de bu eserlerle fayda-landırmasını niyaz ederim. [14]

İmam Nevevî'nin Mukaddimesi

"Peygamber size ne verdiyse onu alınız." rei-Haşr, 59/7)

Rahman ve Rahîm Allah'ın Adıyla

Gökleri ve yerleri ayakta tutan, bütün yaratıkların işlerini çekip çeviren, Peygamberlerini -Allah'ın salât ve selâmı hepsine olsun- mükelleflere, onları hidâyete erdirmek ve dinin hükümlerini kat'î delillerle, apaçık belgelerle açıklamak üzere gönderen, âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun. Bütün nimetlerine karşılık O'na hamdeder, lütuf ve keremiyle bunları daha da artırmasını O'ndan dilerim. Şehadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Bir ve tektir, ortağı yoktur; bir ve Kahhârdır. Kerim ve Gaffâr'dır. Yine şehadet ederim ki, bütün mahlukatın en faziletlisi, Kıyamete kadar ardı ardına gelecek seneler boyunca devam edecek mucizesi Kur'an-ı Aziz ile ve doğru yolu arayıp bulmak isteyen aydınlatıcı sünnetler ile mükerrem kılmış olduğu efendimiz Muhammed (S.A.S.)'in de O'nun kulu, Rasûlü, Peygamberi, habibi ve halili olduğuna şahidlik ederim. O efendimiz Muhammed (S.A.S.) ki Cevâmiü'l-Kelim (özlü sözler) ile müsamahakâr din ile özel ilâhî lutfa mazhar olmuştur. Allah'ın salât ve selâmı O'na, diğer Peygamber ve Rasûllere, onların hepsinin âline ve şâir salihlere

olsun.

İmdi, biz Ali b. Ebi Talib, Abdullah b. Mes'ud, Muâz b. Cebel, Ebu'd-Derdâ', İbn Ömer, İbn Abbas, Enes b. Mâlik, Ebu Hureyre ve Ebû Said el-Hudrî'den, -Allah onlardan razı olsun- pek çok rivayet yoluyla ve değişik rivayet şekilleriyle Rasûlullah (s.a.)'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmekteyiz:

Kim ümmetim(in hayrı) için dini ile ilgili kırk hadis ezberleyecek olursa, Kıyamet gününde Allah onu fakihler ve âlimler zümresinde haşredecektir.[15] Bir başka rivayette de:

Allah onu fakih ve âlim olarak hasreder" şeklin-dedir. Ebu'd-Derdâ rivayetinde ise:

Kıyamet gününde ben ona şefaatçi ve şâhid olurum[16] şeklinde; İbn Mes'ud'un rivayetinde:

Ona, Cennet kapılarından hangisinin dilersen gir, denilecektir" şeklinde, ibn Ömer'in rivayetinde de:

Alimler zümresinde yazılır ve şehidler zümresinde hasredilir" şeklinde zikredilmiştir.

Bununla birlikte, -rivayet yollan çok olsa dahi-hadis hafızları zayıf bir hadis olduğunu ittifakla kabul etmişlerdir.

İlim adamları -Allah onlardan razı olsun- bu hususta sayılamayacak kadar çok eserler derlemişlerdir. Bu hususta eser yazdığını bildiğim

ilk kişi Abdullah b. el-Mübârek'tir. Sonra Rabbânî Âlim İbn Eşlem et-Tûsî, sonra el-Hasen b. Süfyân en-Nesai, Ebû Bekr el-Âcurrî, Ebû Bekr b. İbrahim el-îsfahanî, Dârakutnî, Hâkim, Ebû Nuaym, Ebu Abdurrahman es-Sülemî, Ebu Saîd el-Mâlînî, Ebu Osman es-Sâbûnî, Abdullah b. Muhammed el-Ensârî, Ebu Bekr el-Beyhakî ve gerek mukaddimînden, gerek müteahhi-rînden sayılmayacak kadar pek çok kişi, bu kabilden eserler vermişlerdir.

Ben de bu önder ilim adamları ve îslâmın hadis hafızları olan bu kişilere uyarak "kırk hadis" derlemek hususunda Yüce Allah'tan istihare ile hayırlısını diledim. İlim adamları FezâiH A'mâl hususunda zayıf hadis ile amel etmenin caiz oluşunu ittifakla kabul etmişlerdir. Bununla beraber ben bu hususta bu hadise dayanmıyorum. Bunun yerine sahih hadisler arasında yer alan, Peygamber (S.A.S.)'in:

Sizden hazır bujunan hazır bulunmayana tebliğ etsin[17] hadisi ile;

Benim söylediğim sözü işitip onu iyice belleyen ve işittiği gibi onu aynen başkasına bildiren kişinin

Allah yüzünü ak etsin[18] buyruklarına dayanıyorum.

Diğer taraftan ilim adamları arasından kimisi

usûlü'd-dîne (itikadı esaslara) dair kırk hadisler topladığı gibi, kimisi fürûa (fıkhı meselelere), kimisi cihâda, kimisi zühde, kimisi âdaba, kimisi de hutbelere dair hadisler derlemişlerdir. Bunların hepsi de iyi maksatlardır. Allah bu maksatla hareket edenlerden razı olsun. Ben bir başka türlü kırk hadisin bütün bunlardan daha önemli olduğu görüşüne sahip oldum. Bunlar ise bütün bunları kapsayacak kırk hadistir. Bu hadislerin her birisi dinin kaidelerinden büyük bir kaidedir. İlim adamları onu İslâm'ın etrafında dönüp dolaştığı hadis veya İslâm'ın yarısı, yahut üçte biri ya da buna benzer bir şekilde nitelediği hadistir. Diğer taraftan bu kırk hadisin sahih olmasına, büyük bir çoğunluğunun Buhârî ile Müslim'in Sahihlerinde yer almasına dikkat ettim. Ezberlenmeleri kolay olsun, Yüce Allah'ın izniyle de onlarla genel bir şekilde faydalanılsın diye de senedlerini hazfederek zikrettim. Arkasından da hadislerde yer alan, herkes tarafından bilinemeyen lafızlarının nasıl okunması gerektiğine dair açıklamalar koydum. Âhirete rağbet eden her bir kişinin bu hadisleri bilmesi gerekiyor. Çünkü bu hadisler oldukça önemli hususları kapsamakta, bütün itaatlere dikkat çekici bir özelliktedir. Bu da bu husus üzerinde düşünenin açıkça görebileceği bir şeydir. Güvendiğim Allah'tır, işlerimi O'na havale

ediyor ve O'na dayanıyorum. Hamd ve nimet yalnız O'na-dır. Başarı ve hatalardan koruyan O'dur. [19]

Nevevî'nin Mukaddimesine Dair Bazı Mülâhazalar

A. Neuevî'nin hazırladığı kırk hadisinin mukaddimesinde ifade ettiği "İlim adamları Fezâil-i Amal hususunda- zayıf hadis ile amel etmenin caiz olduğunu ittifakla kabul etmiştir" şeklindeki sözü tartışılır bir iddiadır.[20] Çünkü ilim adamları arasında hem ahkâm hususunda, hem de fezâil hususunda zayıf hadis ile amel etmeyi uygun görmeyenler de vardır.

Muhammed Cemâlüddin el-Kâsımî der ki: "Bilinmeli ki, zayıf hadis hususundaki görüşler üç türlüdür: Birinci görüşe göre ne ahkâm ile ilgili hu-suslarda, ne de fezâile dair meselelerde zayıf hadis ile amel edilmez. Bu görüşü İbn Seyyid'n-Nas, Uyunu'1-Eser adlı eserinde Yahya b. Maîn'den nakletmiş, Feth el-Muğîs'te de bunu Ebû Bekr İbnü'l-Arabî'ye nisbet etmiştir. Buhârî ve Müslim'in bu husustaki kanaatlerinden açıkça anlaşılan da budur.[21]

Buna Buhârî'nin Sahih kitabına almak için hadislerde öngördüğü şartları ile îmam Müslim'in önceden belirtmiş olduğumuz gibi zayıf râvîler hakkındaki ağır sözleri ile her ikisinin de sahih kitaplarında bu tür bir hadisi zikretmemiş olmaları

delil teşkil etmektedir.[22]

İbn Hazm'ın -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- görüşü de budur. Çünkü o, "el-Milel ve'n-Nihal" adlı eserinde şöyle demektedir: "Doğu ve Batı ilim adamlarının, yahut büyük kalabalıkların büyük kalabalıklardan veya güvenilir (sika) râvîlerin güvenilir kimselerden, Peygamber (s.a.s.)'e kadar bu şekliyle ulaşmakla birlikte, rivayet yolunda yalan söylemekle yahut gafletle ya da durumu bilinmemekle (meçhul olmakla) tenkid edilmiş bir kişi varsa, müslümanlar bu hadisi kabul etmek görüşünde ise de bize göre; böyle bir hadise göre görüş belirtmek de, onu tasdik etmek de, böyle bir hadisi herhangi bir şekilde delil kabul etmek de helal değildir.[23]

Bu ilim adamlarının kabul ettiği görüş kanaatimce tercihe değer olan görüştür. Doğrusunu da en iyi bilen Yüce Allah'tır. Büyük ilim adamı el-Elbânî der ki: "Bunun böyle oluşunun sebebi şudur: Zayıf hadis bildiğim kadarıyla ilim adamları arasında görüş ayrılığı söz konusu olmaksızın ağır basmayan bir zan ifade eder. Böyle olduğuna göre, gereğince amelin caiz olduğu nasıl söylenebilir? Halbuki Yüce Allah, Kitab-ı Kerim'inde birden çok âyet-i kerimede bu tür zannı yermiş bulunmaktadır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Şüphesiz zan, hak namına hiçbir şey ifade

etmez." fen-Necm, 53/28h "Onlar ancak zanna uymaktadırlar. <en-NeC™, 53/23). Rasûlullah (s.a) da şöyle buyurmuştur: "Zandan sakınınız, çünkü sözün en yalan olanı zandır.[24]

Şunu da bil ki, tercih ettiğim bu görüşe muhalefet edenlerin ileri sürebilecekleri Kitab ve Sünnet'ten herhangi bir delilleri de yoktur.[25]

Şeyhu 1-İslam İbn Teymiyye -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demektedir: "Ahmed b. Hanbel de, imamlardan O'nun benzeri olanlar da Şeriat'te bu tür hadislere güvenmezlerdi. Ahmed'den, O'nun sahih de olmayan, hasen derecesine de ulaşmayan zayıf hadisi delil göstermiş olduğunu nakleden kimseler, O'nun hakkında yanlışlık yapmaktadırlar.[26] Ahmed, Abdurahman b. Mehdi ve Abdullah b. el-Mübarek'ten nakledilen: ve "Biz helal ve haram hususunda rivayet ettik mi işi sıkı tutarız. Fakat fezâil ve benzeri hususlara dair rivayet ettik mi nisbeten gevşek tutarız[27] şeklinde söyledikleri nakledilen söze gelince; Ahmed Şakir -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- bu ifade ile ilgili olarak şunları söylemektedir: "Tercih ettiğim kanaate göre -ki doğruyu en iyi bilen Yüce Allah'tır- onlar bu sözleriyle şunu kastetmektedirler: Burada işi nisbeten gevşek tutmaktan kasıt, sahih derecesine ulaşmayan hasen hadisi alıp kabul etmek,

demektir. Çünkü sahih ile hasen arasındaki farkı belirtmek için kullanılan ıstılah -terim- onların çağlarında henüz tam oturmuş ve açıklık kazanmış bir terim değildi. Aksine mütekaddim âlimlerin büyük çoğunluğu hadisi ya sahih ya da zayıf olmakla nitelendirirdi. Ayrıca başka bir vasıf kullanılmazdı.[28]

el-Elbânî de aynı şekilde bu ifadeleriyle ilgili olarak şunları söylemektedir: "Onların sözü geçen işi nisbeten gevşek tuttuklarına dair açıklamaları, âdetleri olduğu üzere rivayetleri senetleriyle birlikte nakletmeleri şeklinde anlaşılmalıdır. Çünkü bu senedler vasıtasıyla hadislerin zayıf olduğu bilinebilmektedir. Dolayısıyla senedin zikredilmesi hadisin zayıf olduğunu açıkça ifade etmeye ihtiyaç bırakmamaktaydı. Halefin izlediği yol olan senedleri zikretmeksizin rivayet edip yine -halefin çoğunun yaptığı gibi- bunların zayıflıklarını açıklamadan bırakmak şeklindeki rivayete gelince; hiç şüphesiz onlar böyle bir şeyi yapmayacak kadar Allah'tan korkan kimselerdi ve bunu yapamayacak kadar büyük ilim adamlarıydı. Yine de doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.[29]

Diğer taraftan gerek teşvik, gerekse de korkutma ile ilgili zayıf hadisleri rivayet etmenin olumsuz birtakım etkileri vardır. Bunların bazısını şöylece sıralayabiliriz:

1- Ameller arasında bir karşılaştırma yapmak hususunda ayrılıklara götürürler. Bu tür rivayetlerden kimisi zikre kendisini vermeyi Allah yolunda cihadın önüne geçirmektedir. Buna sebep ise zikri teşvik hususunda aşırı ifadeler ihtiva eden hadislerdir.

2- Sahih olmayan bu hadislerde çoğunlukla teşvik ve korkutmalarda aşırılığa gidildiği görülmektedir. Bunun da ferdin eğitiminde olumsuz etkileri vardır. Bu alanda mütehassıs olanlar bunu bilirler.

İşte bundan dolayı ilim adamları kıssa anlatıcılanyla birlikte oturup kalkmaktan sakındırmışlardır. Müslim "Sahih'Mn mukaddimesinde Asım'dan O'nun şöyle dediğini nakletmektedir: "Kıssa anlatıcılarıyla oturup kalkmayınız.[30] Kıssa anlatıcıları ise, mescidlerde insanlara va'z ederken sahih olan hadisleri olmayanlarla birlikte, ayırd etmeksizin rivayet eden kimselerdir. [31]

Teşvik Ve Korkutma (Terğîb Ve Terhîb) Konularında Zayıf Hadis Rivayet Etmenin Şartlan

Teşvik ve korkutma hususlarında, muhakkik âlimlerin ortaya koymuş olduğu şartlara riâyet etmeksizin zayıf hadisi rivayet etmenin caiz olduğunu kabul eden pek çok kimse vardır. Eğer bu kimseler bu muhakkiklerin koymuş olduğu

şartlara riayet edecek olsalar, hiç şüphesiz müslümanlar arasında zayıf hadislerin yaygınlaşması gerilemiş olacaktır. Sözü geçen şartlar ise aşağıdaki gibidir:

1- Hadisin zayıflığı ileri derecede olmamalıdır. Yalancıların yahut yalan söylemekle itham edilmiş olanların, ya da aşın derecede yanlışlık yapanların hadislerini rivayet etmek caiz değildir. Bu şartın anlamı şudur: Zayıf hadisi ancak hadis ilminde yeterli bilgisi olanlardan rivayet etmek caiz olabilir. Bu ise herkes için ulaşılması kolay birşey değildir. Zira bu hadisi rivayet edecek kişi rivayet ettiği bu hadisin ileri derecede zayıf olduğunu nasıl bilecektir? Bunu ancak hadis ilmine vâkıf olan kimse bilebilir.

2- Zayıf hadis kendisiyle amel olunan bir aslın kapsamına girmelidir. Sahih bir hadisle sabit olmamış yeni bir ibadeti ortaya çıkarmaya davet eden zayıf hadislerle amel etmek caiz değildir.

el-Elbânî, bu şart ile ilgili olarak şöyle demektedir: "Bu şarta bağlı olarak zayıf hadis ile amel etmenin sübûtu hakiki değil, şeklîdir ve maksat da budur. [32]

3- Böyle bir hadisle amel edildiği vakit, bunun sabit olduğuna inanmayıp aksine, bu konuda ihtiyatlı olmalıdır. Yine el-Elbânî'nin bu şart ile ilgili

olarak şöyle bir açıklaması vardır: "Böyle bir hadisin sabit olduğuna inanmamak için bu üçüncü şart da hadis ilmini bilmenin zorunluluğu hususunda birinci şart ile aynı noktada birleşmektedir. Fezâil-i A'mâl hususunda zayıf hadisler ile amel eden büyük bir çoğunluğun, bunların zayıflığını bilmedikleri bilinen bir husustur. Bu ise benimsenen maksada muhaliftir. [33]

B* Nevevî'nin -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- "Sonra bu kırk hadisin sahih olması kuralına bağlı kalacağım" şeklindeki açıklamasına gelince; Nevevî bu hususta yapabildiğini ortaya koymuş, derlediği kırk hadisin tamamının sahih olmasına büyük gayret göstermiştir. Fakat bunda tam bir muvaffakiyet elde etmiş değildir. Bununla birlikte O, doğruyu elde ettiğinde de, hata ettiğinde de, Allah'ın izniyle her iki halde de ecir almıştır. Çünkü O bir müctehiddir. Sahih olduklarını zannetmekle birlikte, zayıf olarak kay-, dettiği hadisler şunlardır:

1-Otuzuncu hadis: "Ebu Sa'lebe el-Huşenî -Cürsûm b. Naşir- (r.a) den, O da Rasûlullah (s.a.s.) O'nun şöyle buyurduğunu nakletmektedir: "Şüphesiz Allah birtakım farzlar kılmıştır. Onları zayi etmeyiniz. Birtakım sınırları (hadleri) belirlemiştir. Onları da aşmayınız. Bazı şeyleri

haram kılmıştır, onları çiğnemeyiniz. Unuttuğundan dolayı değil de sizin için rahmet olmak üzere bazı şeyler hakkında da susmuştur, bunlar hakkında da araştırmayınız." Bu Dârukutnî'nin ve başkalarının rivayet ettiği hasen bir hadistir.

Bu hadis aslında zayıftır. Zayıf oluş sebebini muhaddis Nâsirüddin el-Elbânî " Gayetti'1-Meram fi Tahrîci Ehâdisi'l Helâli ve'1-Harâm" adlı eserinde açıklamış bulunmaktadır. Yerinde buna dair açıklamalar gelecektir.

2-Kırkbirinci hadis: Ebû Muhammed b. Abdullah b. Amr b. el-Âs (r. anhumâ)dan, dedi ki: Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Hevâsı benim getirdiğime tabi olmadıkça, sizden hiçbiriniz iman etmiş olamaz." Bu da hasen, sahih bir hadis olup, biz bunu sahih bir isnad ile "Kitâbu'l-Hücce"den rivayet ettik.

Bu hadis de aynı şekilde zayıftır, buna dair açıklamalar yerinde gelecektir. [34]

---

[1] 'Hutbetüi-Hace' ismiyle meşhur olan bu duayı, cuma hutbelerinde ve sair konuşmalarında okuyan Rasuluilah, bizzat Sahabelerine öğretmiştir. Bu haberi bize veren hadisi de İmam Tirmizi sahih bir

senedle rivayet etmiştir.

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 6-7.

[3] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 9-11.

[4] Cevâmiü'l-Kelinv. Birçok anlam ve faydalı hususları ihtiva etmekle birlikte, az söz demektir (özlü sözler).

[5] el~Elbânî, Sahîhu'J-Cdmi', 1069 ile es-Silsüetu's-Sahîha, 1483.

[6] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 13-15

[7] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 17.

[8] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 17.

[9] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 17-18.

[10] Sahihi Müslim mukaddimesi, -eş-Şa'b baskısı-

[11] Aynı eser

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 18.

[12] Nevevî'nin biyografisi ile ilgili geniş biîgi için bakınız: es-Sübkî, Tabakatu'ş-Şâfüyye, V, 165; ez-Zirikiî, el-A'lâm, IX, 85, en-Nucûmu'z-Zâhire, W, 278.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 18.

[13] Bu kitap listesini Abdullah Ahmed Ebi Zine, Müslim'in Sahîh-i Müslim Şerhi mukaddimesinde -Kahire, Mektebetü'ş-Şa'b yayını- zikretmektedir.

[14] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 18-19.

[15] Bk. el-Elbânî, el-Ahâdîsü'd-Daîfe

[16] el-Elbânî, a.g.e.,4589

[17] Bk. el-Hb&nî, Sahihü'l-Câmi\ V, 5228

[18] Bk. el-Elbânî, Sahihu't-Tergîb, I, 86

[19] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 21-23.

[20] Kimi ilim adamları -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- özellikle de müteahhir olanları bu: "ilim adamları ittifakla şunu kabul etmişlerdir" ibaresini

rastgele kullanabilmektedirler. O bakımdan böyle bir şeye güvenip dayanmadan önce, bu sözün doğruluğundan emin olmak gerekir. Çünkü kabul edilen görüş buna muhalif olmakla birlikte, kimi ilim adamı böyle bir ibareyi çokça kullanabilmektedirler.

[21] İbn Receb'in -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- Müslim'in, Sahîh'inin Mukaddimesinde söylediklerinden anladığı da budur. İbn Receb der ki: "Müslim'in kitabının mukaddimesinde zikrettiğinden zahiren anlaşılan şu ki: Teşvik ve korkutmaya dair hadisler, ancak kendilerinden ahkâm hadislerinin rivayet edilebildiği kimselerden rivayet edilebilir." (el-Elbânî, Sahîhü'i-Câmi', 1,45)

[22] Bk. el-Kâsımî, Kauâ'idü't-Tahdîs, 111

[23] Kauâidü't-Tahdîs, 115

[24] Buharı ve Müslim rivayet etmiştir.

[25] ei-Elbânî, Sahîhü'l-Câmi', I, 45

[26] el-Kaidetü't-Celîle, 84 -el-Matbaatu's-Selefiyye-

[27] el-Elbânî, Sahîhü'l-CâmV, I, 46

[28] ei-Bâisü'l-Hasîs, 101

[29] el-Eibânî, Sahîhü'i-Gâmi', I, 47

[30] el-Kâsımî, Kavâidü't-Tahdîs, 113

[31] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle

İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 25-28.

[32] Sahlhü'l-Câmi', I, 51

[33] Aynı eser.

[34] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 28-29.

1. AMELLER NİYYETLER İLEDİR.. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Hadisin Vurûd Sebebini Araştırmak. 2

Hadisin Manası: 2

Niyyetin Tanımı: 5

Azim (Kararlılık), Kastetmek Ve Aralarındaki Fark. 6

Niyyeti Dil Île Söylemenin Hükmü: 6

İyi Bir Niyyetin Mubah Şeylere Etkisi: 7

Mubah Olan İşi Allah'a Yakınlaştırıcı Bir Amele Dönüştürmenin Kuralları: 8

Hadisin İhtiva Ettiği Bazı Hükümler. 9

1. AMELLER NİYYETLER İLEDİR

Müminlerin emiri Ebû Hafs Ömer b. el-Hattâb (r.a)dan O'nun şöyle dediği nakledilmektedir: Rasûlullah(s.as.)'ı şöyle buyururken dinledim: "Ameller ancak niyyetler iledir ve her kişi için ancak niyyet ettiği şey vardır. Her kimin hicreti Allah ve rasûlü için ise onun hicreti Allah ve rasûlü için demektir. Her kimin hicreti elde edeceği bir dünyalık yahut nikahlayacağı bir kadın için ise, onun da hicreti ne için hicret etmiş ise, onadır.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Bu hadis-i şerif, Hz. Peygamber (S.A.V.)'in özlü sözlerindendir. İmam Şafiî (Allah'ın rahmeti üzerine olsun), şöyle demiştir: "Niyyet hadisinin kapsamına fıkha dair yetmiş bahis girmektedir. Bu hadis bâtıl peşinde koşan, başkasına zarar vermek isteyen, hile yollarına sapmak isteyen hiçbir kimseye, Yüce Allah'ın huzuruna kavuşuncaya kadar ileri sürebileceği hiçbir delil bırakmamıştır. [2]

Nevevî de şöyle demiştir: "Şafiî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- hadisin ele aldığı bahislerin bu sayıdan ibaret olduğunu ifade etmek istememiştir. Çünkü bu bahisler bundan çok daha fazladır.[3] Şevkânî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- ise der ki: "Bu hadis, İslâm'ın kaidelerinden birisidir. O kadar ki, bunun ilmin üçte biri olduğu söylenmiştir." Yine

şöyle dernektedir: "Bu hadis müfred olmakla birlikte, onun için bağımsız bir eser tasnif edilmeye de lâyıktır.[4]

İlim adamları bu hadise gösterdikleri tazimden ötürüdür ki, yazdıkları eserlere bununla başlamayı uygun görmüşlerdir. Bu da ilim talep edenin sahih bir niyyete sahip olması gerektiğine dikkat çekmek içindir. Abdurrahmân b. Mehdi der ki: "Bir kitap hazırlamak isteyen kimse bu hadis ile başlasın.[5]

İşte Buhârî böyle bir nasihatin gereğini yerine getirerek bu hadisi Sahîh'inin başına getirmiştir. Aynı şekilde Takiyyidin el-Makdisî de "Umde-tu'1-Ahkâm" adlı eserinin başına, es-Suyutî de "el-Câmiü's-Sağîr" adlı eserinin başına, Nevevî "el-Mecmû"' adlı eserinin başına bu hadisi koymuşlardır. Ebû Ubeyd der ki: "Hadisler arasında bundan daha kapsamlı, bundan daha yeterli, bundan daha yararlı ve faydası bundan daha çok başka bir hadis yoktur."

Bu hadis "Muhacim Um Kays" diye bilinen kişiden dolayı mı vârid olmuştur?

Bazıları bu hadîsin, Um Kays diye bilinen bir kadın ile evlenmek isteyip bununla hicretin faziletini elde etmeyi istemek yerine, bu maksat ile hicret eden bir kişi dolayısıyla zikredildiğini zannetmişlerdir. Buna da aşağıdaki hususları delil göstermişlerdir:

Abdullah b. Mes'ûd (r.a.) şöyle demiştir: "Her kim birşey isteyerek hicret edecek olursa, onun için ancak o şey vardır." Bir adam Um Kays diye anılan bir kadın ile evlenmek için hicret etti. O bakımdan o kimseye "Um Kays'ın muhaciri" deniliyordu. Bunu Taberânî bir başka yoldan el-A'meş'ten şöyle bir lafızla rivayet-etmektedir: "Aramızda bir kadına talip olmuş bir adam vardı. Sözü geçen bu kadının adı Um Kays idi. Hicret etmedikçe adamla evlenmek istemedi. Bunun üzerine adam da hicret etti ve o kadın ile evlendi. Biz de o kişiye Um Kays'ın muhaciri diyorduk." Hafız (İbn Hacer) der ki: "Bu, Buhârî ile Müslim'in şartına göre isnadı sahih olan bir rivayettir. Şu kadar var ki, bunda ameller ile ilgili (sözü geçen) hadisin bundan dolayı varid olduğuna dair bir açıklama yoktur. Bunun rivayet yollarından herhangi birisinde de bunu açıkça ifade etmeyi gerektirecek bir söze rastlamadım.[6]

Hadisin Vurûd Sebebini Araştırmak

İlim adamlarının, Rasulullah (S.A.V.)'den bir hadisin vârid oluş sebebini araştırmalarının nedeni şudur: Bunu ortaya çıkarmak, hadisin nassını anlamakta yardımcı bir unsurdur. Nitekim müfessirler de âyetlerin nüzul sebebini bilmeye özel gayret göstermişlerdir. İbn Dakiki'1-Id der ki[7]): "Nüzul sebebini açıklamak Kur'an'ın

anlaşılmasında güçlü bir yoldur.[8] İbn Teymiy-ye de şöyle demektedir: "Nüzul sebebinin bilinmesi âyetin bilinmesine de yardımcı olur. Çünkü sebebi bilmek o sebep dolayısıyla meydana geleni bilmek demektir.[9] Aynı şekilde Hz. Peygamberden hadisin vârid oluş sebebini bilmek de hadisi anlamakta yardımcıdır. [10]

Hadisin Manası:

1- Hz. Peygamberin: Ameller ancak" terkibi, hasr ifade etmektedir. Çünkü burada hasr sığalarından[11] birisi olan ancak" edatı bulunduğundan dolayı bu, hasrı ifade eden bir terkiptir. Diğer taraftan, ameller" kelimesi başına elif, lâm gelmiş çoğul bir ifadedir. Bu ise kasrı[12] gerektiren istiğrakı ifade eder. Nitekim İbn Abbâs'ın da benzeri terkiblerden anladığı budur. Faiz ancak nesîede {vadeli satışlarda) söz konusu olur" terkibinde olduğu gibi. Bu terkibin hasr ifade ettiği şeklinde bir mana anlaması dolayısıyla, as-hab tarafından ona karşı çıkılmamıştır. Ancak ona karşı (bunun dışında kalan) alışverişlerde de haram olmasını gerektiren başka delil ile karşı çıkılmıştır.

îbin Dakiki'l-'Id der ki: "Bunun hasr ifade ettiğine dair ittifak vardır.[13]

Burda hasrın anlamı da "hükmün sözü geçen şey

hakkında sabit kabul edilmesi, onun dışında kalanlardan da nefyedilmesidir."

2- Bazan "(U'i) ancak" kelimesi gelir ve mutlak hasr ifade eder, ba-zan da hususi bir hasr ifade eder. Bu da karinelerden ve ifadelerin akışından anlaşılır. Meselâ, Yüce Allah'ın; Sen ancak bir uyarıcısın." (er-Ra'd, 13/7) buyruğu buna örnektir.

Ayet-i kerimenin zahirinden anlaşılan, Rasûlullah (s.a.s.}'ın işinin uyarıcılığa hasr edildiğidir. Oysa durum böyle değildir. Çünkü Rasûlun görevi, inzâra münhasır değildir. Aksine O'nun müjdeleyicilik ve buna benzer başka birtakım nitelikleri de vardır. Aynı şekilde: Ben ancak bir insanım ve siz de benim huzurumda davalaşıyorsunuz[14] şeklindeki Peygamber (S.A.S.)'ın buyruğunun da anlamı -her hususta değil de- işlerin içyüzüne muttali olmak bakımından O'nun beşer oluşunu hasretmektedir. Yine Yüce Allah'ın: ". Dünya hayatı ancak bir oyun ve bir oyalanmadır." (Muhammed, 47/36) buyruğu da böyledir. Burada da hasr, hayatın etkileri bakımından söz konusudur. Çünkü hayırlara sebep de olabilir. Ya burdaki hasr, hükümde çoğunluk nazarı itibara alınarak tağlîb, (belli bir hususu ifadede ön piana çıkarma) kabilinden de olabilir. İbn Dakiki'l-'îd der ki: ı\ icl Ancak" varid olduğu taktirde sen onu nazarı itibara almahsın.

[15] Eğer ifadeden maksad olarak gözetilen anlatım, bu hasrın özel bir şeye delalet etmesi olarak görülürse sen de onu öyle kabul et. Şayet özel bir şeyde hasra delalet etmiyorsa, o taktirde hasrı mutlak olarak değerlendir.[16]

Bu hüküm, bilinen bütün hasr edatları hakkında böyledir.

3- Hadis-i şerif azaların yaptığı bütün fiil ve sözleri kapsar. Çünkü bazı kimseler amelleri sözlü olmayan şeylere tahsis etmektedirler. Ancak böyle bir tahsis uzak bir ihtimaldir. Nitekim îbn Dakiki'l-'îd de böyle demiştir, İbn Abbas ise söylenen sözün de amel kapsamında olduğunu kabul etmiş ve müteahhirinden bazılarının değerlendirdiği gibi değerlendirmemiştir. İbn Abbâs (r.a), Yüce Allah'ın: "Belki salih amel işlerim" (ei-Mürminûn7 23/100) buyruğunu açıklarken bunu, "la iiâhe illallah" sözünü söylemek diye yorumlamıştır. Diğer taraftan bir şeyi terketmek de ameller kapsamına girmektedir. Çünkü bu da ihtiyarî (irade ile tercih edilen) bir ameldir ve niyyetlerin farklılığına göre farklılık gösterir. Şüphesiz Allah'a şirk koşmayı terketmek-ten dolayı ecir alınır. Mazeretsiz olarak vacib olan bir hayrı terk ise bir kötülüktür ve bundan dolayı kınanma söz konusudur. Bu söylediklerimize Yüce Allah'ın (kudsî hadisteki) şu buyruğu tanıklık

etmektedir: "Kulum bir kötülük işlemek istedi mi... Eğer onu (o kötülüğü) benim için terk edecek olursa, bu terkedişini ona bir hasene olarak yazınız.[17] Bu hadisin mefhumundan anlaşıldığına göre, eğer o kötülük Allah için terkedilmeyecek olursa, ona bir hasene olarak yazılmayacaktır. Eğer yaratıklardan korktuğu için terkedecek olursa günah kazanır. Şu kadar var ki terklerden -ilim adamlarının açıkladığı gibi- birtakım ameller istisna edilmektedir. Necasetlerin izale edilmesi, tazminat altında bulunan (telef olmaları halinde karşılıkları ödenmesi gereken) şeylerin sahiplerine geri verilmesi gibi. Bu gibi işlerin {terklerin) sahih oluşu niyyete bağlı değildir. Ancak bunlardan dolayı sevap kazanmak, bunlan Allah'a yakınlaşmak (ibadet) niyetiyle yapmış olmaya bağlıdır.

4- Resulullah (S.A.S.)'in; Ameller ancak niyetler iledir' bölümünde mutlaka hazfedilmiş bir muzâfın takdir edilmesi gerekmektedir. Bunun takdiri hususunda da ihtilaf edilmiştir. Niyyetin vâcib oluşunu kabul edenler, burdaki muzâfı i jL^VI l^^> lJ|» "Amelle rin sahih olması ancak niyyetler iledir" diye veya buna yakın ifadelerle takdir etmişlerdir. Niyyeti şart kabul etmeyenler ise, buna "amellerin kemâli niyetler iledir" diye takdir etmişlerdir. Ancak bu görüş şundan dolayı redde-

dilmektedir: Niyyet es-San'ânî'nin de belirttiği gibi, amelin kabul edilmesinde bir şarttır. Buna göre birinci görüş tercihe değer olan görüştür. Zira sıhhat, kemale nisbetle daha çok hakikatten ayrılmayan bir şeydir. Buna göre amel etmek daha uygundur, İbn Dakiki'l-'Id de bu görüştedir.

.5- Resulullah (S.A.S.)'in; "Her kişi için ancak niyyet ettiği şey vardır." şeklindeki buyruğuna gelince: Bir kimse bir şeye niyyet edecek olursa, o şeyi ister yapsın, isterse de Şer'an kendisi sebebiyle mazur görülebileceği bir engel dolayısıyla yapamasin, onun ecrini kazanır. Buna, hayır niyet ettiği halde, onu işlemeyen kimsenin ecir alacağına dair pek çok hadis tanıklık etmektedir. Bunlardan birisi de şudur: "Allah bir kimseye mal ve ilim vermiş, o da ilmiyle malında amel edip hakkı üzre malını infâk eder. Bir başka adama da Allah ilim verdiği halde mal vermemiştir, bu da; "eğer benim de şu adamın malı gibi malım olsaydı, onun yaptığı amelin benzerini yapardım" der. İşte ecir bakımından bu ikisi birdir.[18] Niyyet etmediği hiçbir şey ise onun lehine husule gelmez. Şu kadar var ki, bundan konuyu takip edenler tarafından bilinen birtakım meseleler istisna edilir. Muselâ, hac ayları dışında haccetmeyi niyyet eden böyledir. Onun bu niyeti (ziyaret etmesi halinde) umreye dönüşür.

Özetle -İbn Receb'in de söylediği gibi[19] özü itibariyle bir amelin salâhı, fesadı ve mübahlığı, o amelin varoluşunu gerektiren, onıı işlemeye iten niyyete göredir. O ameli işleyenin sevabı, cezası ve esenliğe kavuşması da kendisi sebebiyle amelinin salih, fâsid veya mubah olduğu niyyetine göredir.[20]

6- Hz. Peygamberin: "Her kimin hicreti elde edeceği bir dünyalık yahut nikahlama çağı bir kadın için ise, onun da hicreti ne için hicret etmiş ise, onadır." buyruğu ile ilgili olarak İbn Receb bunu açıklarken -tarafımdan özetlenerek ve Resulullah (S.A.S.)'in zikrettikleri tarafımdan ekle-nerek- şöyle demektedir: Ameller niyyetlere göredir. Kişinin amelinden alacağı pay, hayır ya da şer türünden niyyeüne göre değişir. Bunlar olduk-ça kapsamlı iki söz ve genel iki kaidedir. Bunların dışına hiçbir şey çıkmaz. Daha sonra şeklen aynı olan, fakat niyy etlerin değişmesiyle salih oluşu ve fasid oluşu farklılık gösteren amellere bir örnek zikretmektedir. Adeta bununla diğer ameller de bu örneğe benzemektedir, der gibidir.

Hicret, gerçek anlamı itibariyle terk etmektir. Bir şeye hicret ise başkasından, ona intikal etmek, geçmektir. Küfür ülkesini bırakarak İslâm yurduna geçmek de hicret diye adlandırılır ve bu hicret bakîdir. Mekke'yi bırakıp Habeşistan'a göç etmeye

de hicret denildiği gibi, Mekke'yi veya bir başka şehri terkedip Medine'ye göç etmeye de hicret adı verilmiştir. Aynı şekilde Allah'ın yasaklarını ve vazgeçilmesini istediği şeyleri terketmek de hicret diye adlandırılmıştır.

Rasulullah -Allah'ın salât ve selâmlan üzerine olsun- hicretin mü-kelle-fin maksatlarına göre farklılık arzedeceğini açıklamaktadır. Her kim şanı Yüce Allah'a ve Rasûlüne sevgi duyarak dinindeki bilgisini artırmak arzusu ile ve küfür diyarında acze düştüğü dinini açıktan açığa uygulamak arzusuyla hicret edecek olursa, işte böylesi gerçek anlamda Allah'a ve Rasûlüne hicret eden kimsedir.

Kim de dünyevî maksatları, kadın, mal, mevki ve buna benzer dünyevi şeyleri arzulayarak hicret edecek olursa, onun da bu hicretinden elde edeceği pay, dünya ve bu dünyanın fani arzuları olacaktır. Peygamber (S.A.S.); "Neye hicret ettiyse onun hicreti onadır," buyruğu ile böyle bir kimsenin dünyadan talib olduğu şeyleri -ismen zikretmediğinden ötürü küçümsemek ve hakir görmektir.

Hac, umre, cihâd ve buna benzer diğer ameller de hicrete kıyâs edilir. Bunların da sahih ve fâsid oluşları bunları yapmaya iten niyyete göre değişir.

7- Niyyet ile ilgili ilim adamlarının açıklamaları iki

türlüdür:

a) İbadetleri âdetlerden ayırdetmek. Meselâ, yemekten uzak durmak, tıbbî maksatlı hastalıklardan korunmak için olabildiği gibi yeme gücünü bulamamaktan dolayı da olabilir, arzularını Yüce Allah için terketmek maksadıyla da yapılabilir. O bakımdan başkalarından ayırdedilebilmesi için orucun niyyete ihtiyacı vardır. Cünubiukdan dolayı gusletmenin de niyyete ihtiyacı vardır, ta ki serinlemek ve temizlenmek maksadıyla yıkanmak birbirinden ayırdedüebilsin. Yine ibadetlerin birbirinden ayırdedilmesi için de niyyet gereklidir. Namaz için niyyete ihtiyaç vardır. Ta ki (farz olan), öyle olmayan nafileden ayırdedüebilsin. Orucun da ramazan ayı orucu, adak ve keffâret orucu gibi, kimisi farzdır, kimisi de arefe günü, âşurâ günü, pazartesi ve perşembe günleri orucu gibi nafiledir. O bakımdan niyyet kaçınılmazdır. Ta ki her bir türü başlı başına diğerinden ayırdedüebilsin. Sadaka-nın da keffâret olanları farzdır, olmayanları da nafiledir. O bakımdan bunların birbirinden ayırdedilebilmesi için de niyyetin varlığı kaçınılmazdır.

b) İşlenen amel ile maksadın ayırdedilmesi. Yapılan amelde gözetilen maksat yalnızca Yüce Allah'ın rızası mıdır, yoksa onunla birlikte başka

şeyler de mi gözetilmektedir? İşte sülük âlimlerinin[21] üzerinde durduğu niyyet şekli budur. Bundan dolayı Ebû Bekr b. Ebi'd-Dünya, "Kitabu'l-İhlâsi ue'n-Myye" adını verdiği bir eser yazmış bulunmaktadır. [22]

Niyyetin Tanımı:

A. Sözlükte niyyet: Araplar niyyet'i kastetmek anlamında kullanmışlardır. Bundan dolayı, "bir şeye niyyet etti" tabiri ile "kastetti", anlamını kastederler. Meselâ, "menzile gitmeyi niyyet etti", derken "orayı kastetti", demek isterler.

"Allah seni hayırla niyyet etsin" derken, "sana hayrı kastetsin (iyiliğini versin) ve seni hayra ulaştırsın, demektir. Suleym oğullarından bir bedevi "İbrahim" adını verdiği bir oğluna bu ismini verişini açıklarken; "ben de bununla İbrahim gibi niyyet ettim", yani "İbrahim'in maksadını güttüm ve onun adı ile teberrük ederek oğluma bu ismi verdim" demek istemiştir.

Aynı şekilde niyyet, "kendisine varılması maksat olarak gözetilen şey" anlamında da kullanılmıştır. Yine "niyyet, kişinin gittiği cihet anlamındadır." Bununla da kastın beraberinde veya öncesinden var olan şey anlatılmak istenir.

Aynı şekilde niyyet, azim ve kararlılık anlamında da kullanılmıştır, el-Misbahu'İ-Münîr adlı eserin

müellifi der ki: "Niyyet çoğunluk ile kalbin herhangi bir işe azmedip karar vermesi hali hakkında özel olarak kullanılmıştır," Lisânü'l-Arap'ta da: "Niyyet ettim: Azim ve karar verdim, anlamındadır" denilmektedir .[23]

B. Şer'î bir terim olarak niyyete gelince: Şeriatte niyyete has bir tanım getirilmemiştir. Niyyete has bir tanım getirirken sözlük anlamından farklı tanım getiren kimsenin Dr. Ömer el-Aşkar'ın da açıkladığı gibi, dayanabileceği güçlü bir delili olamaz.[24]

Bundan dolayı birtakım ilim adamı niyyeti sözlük anlamını gözönünde bulundurarak tarif etme yolunu seçmiştir. Bunlardan birisi de Nevevî -Al-lah'ın rahmeti üzerine olsun- dir. Şöyle demektedir: "Niyyet bir şeyi kastetmek, onu yapmaya karar vermektir. Cahiliye dönemi Araplarının: "Allah hıfzıyla seni niyet etsin, derken, "seni korusun" demek istedikleri ifadeleri de bu kabildendir.[25]

el-Karafî de[26] bunlar arasındadır. Merhum şöyle demektedir: "Niyyet, kişinin yapmak istediği şeyi kalbiyle kastetmesidir.[27]

Bunlardan birisi de el-Hattâbî'dir. Merhum der ki: "Niyyet, kalbinle bir I şeyi kastetmen ve senin onu araştırman demektir. Kalbin karar vermesi anlamına geldiği de söylenmiştir.[28]

Dr. Ömer el-Aşkar der ki: Niyyetin kast ve azim (kararlılık) ile tarif edilmesi Arap dilinde kelimenin anlamının delalet ettiği kuvvetli bir görüştür.

Niyyeti ihlâs diye tanıtanlar da olmuştur. Nitekim birileri: "Dinin halis kılınması niyyettir[29] diye açıklamıştır. Çünkü niyyet ibadet maksadı ile kullanıldığı gibi, mabud kastedilerek de kullanılır. Az önce açıklamış olduğumuz gibi, dildeki kullanımı da buna delâlet etmektedir. [30]

Azim (Kararlılık), Kastetmek Ve Aralarındaki Fark

Azmetmek gelecekte yapmak ile ilgilidir. Kastetmek ise halihazırda tahakkuk eden bir işi yapmak anlamında kullanılır. Îmamü'l-Harameyn'in -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- söylediği de budur: "Eğer niyyet gelecekte yapılmak istenen bir fiil ile alâkalı olursa, buna "azmetmek" denir. Şayet halihazırda yapılmakta olan bir fiile taallûk ederse, ona "tahkiki olarak kastetmek" adı verilir.[31]

Büyük ilim adamı İbnü'l-Kayyım -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- ise niyyetin bizatihi kastetmek anlamında olduğu görüşündedir. Şu kadar var ki, O'na göre niyet ile kastetmek arasında şöyle bir fark vardır:

1- Ona göre kastetmek failin {bir işi yapanın) bizzat kendi fiili ile de alâkalı olabilir, başkasının fiili ile de alâkalı olabilir. Niyyet ise failin bizzat

kendi fiiliyle alâkalıdır. Buna göre İbnü'l-Kayyım'ın görüşüne göre kastetmek niyyetten daha umumidir.

2- Kastetmek, gerçekleştirilmesine güç yetirilen şeyler hakkında kullanılır. Niyyet ise, gerçekleştirilmeye güç yetirilen şeyler hakkında da, güç yeti-rilemeyen şeyler hakkında da kullanılır. Buna göre İbnü'l-Kayyım açısından niyyet -bu açıdan- kastetmekten daha genel kapsamlıdır. [32]

Niyyeti Dil Île Söylemenin Hükmü:

Niyyeti açıktan açığa söylemek çirkin bir bid'attir. Çünkü niyyeti açıkça söylemenin meşrûiyyetine delâlet edebilecek herhangi bir şey Allah'ın Ki-tab'ında da sabit olmamıştır; Rasûlullah (s.a)'ın Sünneti'nde de sabit olmamıştır. Bilinen husus şu ki, "ibadetlerde aslolan haramhktır." Nass ile ol-maksızın hiç bir ibâdet sabit olmaz.

Cemalüddin Ebu'r-Rebî' Süleyman b. Ömer eş-Şâfiî der ki: "Niyyeti açıktan yapmak ve (cehri namazlarda) imam arkasında okumak Sünnet'ten değildir. Aksine böyle bir iş mekruhtur. Eğer böyle yapmaktan dolayı namaz kılanlar şaşıracak olurlarsa haramdır. Niyyet lafzını açıktan söylemenin Sünnet olduğunu söyleyenler hata içerisindedirler. Böyle bir kimseye de, başkasına

da Allah'ın dini ile ilgili hususlarda bilgiye dayalı olmaksızın söz söylemek helâl değildir.[33]

eş-Şeyh Alâuddün el-Attâr da der ki: "Namaz kılanları şaşırtacak şekilde yüksek sesle niyyet etmek, icmâ' ile haramdır. Şaşırmaya sebep olmak sözkonusu olmazsa çirkin bir bid'attir. Bununla riyakârlığı kastederse, iki bakımdan haram ve büyük günahlardan bir günah olur. Bunun Sünnet olduğunu söyleyenlere karşı çıkan bir kimse isabetlidir. Bunun doğruluğunu söyleyen kimse de hatadadır. Böyle bir şeyi itikaden Allah'ın dinine nisbet etmek küfürdür. İtikad olmaksızın nisbet ise masiyettir. Böyle birisini engelleme imkânını bulan her mü'minin onu engellemesi, vazgeçirmesi ve böyle bir şeyi yapmasının önüne geçmesi vacibdir. Böyle bir nakil, Rasûlullah (s.a)'dan da gelmemiştir, ashabından herhangi bir kimseden de gelmemiştir, İslâm âlimleri arasından kendisine uyulacak bir kimseden de gelmemiştir.[34]

Büyük ilim adamı Muhammed b. el-Harirî el-Ensâri, İbn Receb ve onlardan başka birtakım ilim adamları da bu doğrultuda fetva vermişlerdir.

Geçen bu açıklamalardan şu sonuca varıyoruz: Niyyeti açıktan açığa söylemek Rasûlullah {s.a)'ın gösterdiği yoldan uzak, çirkin bir bid'attir. [35]

İyi Bir Niyyetin Mubah Şeylere Etkisi:

Usûl alimleri mubahı şöylece tarif ederler: "Yapanın sevap kazanmadığı, terkedenin de ceza görmediği, yapılması ile yapılmaması eşit olan fiillerdir."

Fakat mubah bir işle birlikte güzel bir niyyet bulunacak olursa bu, kişiyi Allah'a yakınlaştırıcı bir amel olur ve bundan dolayı o işi yapan ecir alır. Meselâ, bir kimse Allah'a ve Rasûlüne itaat yolunda güç kazanmayı niyyet ederek yemek yer veya içerse bu niyyeti dolayısıyla sevap kazanır. Aynı şekilde geçimini kazanmak isteyen bir kimse bununla kendisini dilencilikten korumayı, kendisine ve çoluk çocuğuna ihtiyaçlarını harcamayı niyyet ederek çalışırsa, bundan dolayı yine ecir kazanır. Diğer ameller de böyledir.

İlim ehlinden bir topluluk bu görüşü benimsemiştir. İbnü'l-Kayyım el-Cevziyye bunlardan birisi olup, şöyle demektedir: "Mukarreblerin havas olanları haklarında mubah olan şeylerin Allah'a itaatlere ve niyyet ile Allah'a yakınlaştırıcı amellere dönüştüğü kimselerdir. Buna göre onlar hakkında her iki tarafı (yapılması ya da terkedilmesi) eşit olan bir mubah söz konusu olmaz. Aksine onların bütün amelleri tercihe değer olan ameller kabilindendir.[36] Onlardan birisi de İbnu'1-Hacc el-Mâliki[37] olup,

merhum şöyle demektedir[38] "Mubah bir iş niyyet sayesinde mendûba dönüşür. Eğer biz herhangi bir fiille vacib olan bir şeyi eda etmeyi niyyet edebilirsek, bu elbette mendub olana niyyet etmekten daha faziletlidir. Çünkü: "Kulum kendisine far2 kıldığım şeylerden daha çok sevdiğim hiç bir şey ile bana yaklaşmış değildir[39] hadisi bunu gerektirmektedir."

Yine büyük ilim adamı Nevevî de bunlardan birisidir. Merhum, derlediği kırk hadisinin yirmibeşincisini açıklarken şöyle demektedir: "İşte bunda şuna delil vardır: Mubah olan şeyler iyi, salih niyetlerle itaatlere dönüşür. Bir kimse cima' ile zevcesinin hakkını yerine getirmeyi, onunla Allah'ın emrettiği şekilde güzel bir yolla içli-dişlı olmayı yahut salih evlât istemeyi ya da kendi iffetini yahut zevcesinin iffetini korumayı, kendisinin de onun da harama bakmasını yahut haram fiil hakkında düşünmeyi önlemeyi veya onu yapmayı içinden geçirmeyi önlemeyi veya benzeri maksatları güdecek olursa, bu da bir ibadet olur. [40]

Bu büyük ilim adamlarının -Allah'ın rahmeti üzerlerine sağnak sağnak yağsın- kabul ettikleri bu görüşün lehine Peygamber (s.a)'in Sa'd b. Ebi Vakkâs'a söylediği şu sözler de delil teşkil etmektedir: "Sen kendisi ile Allah'ın rızasını

arayarak herhangi bir harcamada bulunacak olursan, mutlaka bundan dolayı sana ecir verilir. Hatta hanımının ağzına koyduğun bir lokma dahi. [41]

Yine Nevevî bu hadisle ilgili' olarak şunları söylemektedir: "Lokmanın hanımın ağzına konulması, çoğunlukla karşılıklı olarak şakalaşma halinde görülür. Nefsin şehvet duymasının bu hususta açıkça görülen bir etkisi vardır. Bununla birlikte böyle bir halde sevap elde etme maksadı bulunacak olursa, Allah'ın lütfü ile o, sevab elde eder.[42] Suyutî[43] de der ki: "Kulun mubah şeylerde ve âdet edinilen hallerde iyi niyeti sayesinde ecir elde edeceğine dair getirilen delillerden en güzeli de Hz. Peygamberin şu buyruğudur: "Her kişi için niyyet ettiği şey ne ise o vardır." İşte bir işi yapan bir kimse eğer onunla Allah'a yakınlaşma maksadını güdecek olur ise bundan dolayı sevap kazanır. Şayet böyle bir maksat gütmeyecek olursa sevap alması söz konusu değildir.[44]

Resulullah (S.A.S.)'in "Ve sizden herhangi birinizin hanımına yaklaşmasında dahi (ecir vardır}" demesi üzerine Ashâb-ı Kiram; "Ey Allah'ın Rasûlü, bizden herhangi bir kimse arzusunun gereğini yerine getirdiği halde bir ecir alabilir mi?" diye sorarlar. Resulullah (S.A.S.) de şu cevabı

verir: "Bana görüşünüzü bildiriniz. Eğer o bu işi haram yoldan gerçekleştirecek olursa bundan dolayı onun günah kazanması söz konusu olmaz mı? İşte aynı şekilde arzusunu helal yoldan kazanınca da onun için ecir söz konusu olur.[45]

Mubah Olan İşi Allah'a Yakınlaştırıcı Bir Amele Dönüştürmenin Kuralları:

1- Mübah işlerin bizatihi ve o şekliyle Allah'a yakınlaştırıcı bir amel olarak görülmeleri caizdir. Nitekim bir kimsenin yürümenin, yemenin, durma-nın yahut giyinmenin bizatihi Allah'a yakınlaştırıcı bir amel olduklarını zannetmesi bu kabildendir. Bundan dolayı Resulullah (S.A.S.) Ebû İsrail adın-daki birisinin güneşte durduğunu görünce bu şekilde duruşunun sebebini sormuş, O'na; "bu, Ebû İsrail diye bilinen birisidir. Oturmamayı, gölgelen-memeyi, konuşmamayı ve bu arada da oruçlu olmayı adadı"; denilince şu sözleriyle tepki göstermişti: "Ona söyleyin konuşsun, gölgelensin, otursun ve orucunu tamamlasın.[46]

2- Yapılan mubah işin ibadete vesile olması gerekir: İbn eş-Şât der ki: Eğer yaptığı işleriyle itaatlere karşı güç kazanmak, yahut onlara ulaşabilmek maksadını güdecek olursa, bu bir ibadet olur. Yemek, uyumak, mal kazanmak gibi... [47] el-İzz b. Abdisselam[48]'m görüşüne göre müslüman, fiili işlemeksizin dahi böyle bir

durumda, maksadı dolayısıyla bile sevap kazanır. [49]

İbn Teymiyye ise der ki: "Mubah olan işlerden ancak kendileri vasıtasıyla itaate destek aldığı, güç kazandığı şeylerden başkasını yapmamalı ve bu mubahları işlemekle de itaatleri işlemeye karşı yardım ve destek alma maksadını gütmelidir."

3- Yapacağı bu işleri ilâhî bir teşrî' olarak alıp kabul etmelidir: Müslüman bir kimsenin mubah olan bir işi Aziz ve Celil olan Allah'ın onu kendisine mubah kıldığını, Allah'ın azimet olarak öngördüğü emirlerinin yerine getirilmesini sevdiği gibi ruhsatlarının da yerine getirilmesini sevdiğine inanarak yapmalıdır. Nitekim Yüce Allah ruhbanlıktan razı olmadığı gibi, aşırıya kaçmaktan, ince eleyip sık dokumaktan da jrazı değildir. Buna göre

müslüman, Rabb'ine olan ibadetini izhâr ederken o mütekâmil bir düzene uygun olarak yol alır. Helâl, Allah'ın helâl kıldığıdır, haram O'nun haram kıldığıdır, mubah da O'nun mubah kıldığıdır. İşte mubahı bu temel ilkeden hareketle gören bir kimse, Allah'ın izniyle sevap kazanır.

4- Mubah olan işin kısmen mubah olmakla birlikte, ister mendub, isterse de vücub yoluyla bütünüyle yerine getirilmesi istenen şeylerden olması

gerekir. Meselâ, kulun bazan yemeyi ve içmeyi terketmesi ve bu yolla da nefsini yorması mubahtır. Fakat nefsini helak edinceye kadar bunu sürdürmesi caiz değildir. Böyle bir noktaya geldiği taktirde kendisini ölümden kurtaracak kadarı ile yemesi ve içmesi vacib olur. Bunu yapmayacak olursa, bu hususta da tehdit ile karşı karşıya kalır.

Faraza, bütün insanlar evlenmekten, ticaretten, ziraatten, sanayiden vazgeçecek olurlarsa, bundan dolayı günahkâr kabul edilirler. Çünkü bütün bu işler külliyen yapılması istenen şeylerdir -yani büsbütün terkedilmemeleri gerekmektedir.[50]

Hadisin İhtiva Ettiği Bazı Hükümler

1- Hadis-i şerifte niyyetin imandan olduğuna delil vardır. Çünkü niyyet kalbin amelidir. İman da Ehl-i Sünnet ve'1-Cemaat'e göre kalb ile tasdik, dil ile ikrar ve rükünler ile amel etmektir. Bundan dolayı İmam Buhârî, bu hadisi Kitâbu'l-İman'da zikretmiştir.[51]

2- Hadis aynı şekilde müslümanın bir işi yapmaya kalkışmadan önce onun hükmünü bilmesi gerektiğine delildir. Yapacağı bu işin meşru' olup olmadığını, vacib mi müstehab mı olduğunu bilmelidir. Çünkü hadis-i şerifte eğer o amel için meşru görülen niyyet bulunmayacak olursa, amelin kabul olunmayacağı belirtilmektedir.

3- Hadis-i şerif itaat olan amellerde niyyetin şart olduğuna ve niyyet olmaksızın yapılan amellerin hiçbir değer taşımadığına delildir. [52]

---

[1] Hadisi Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 31.

[2] Feyzu'l-Kadîr, I, 32

[3] Buhari Şerhi, el-Aynî, I, 22

[4] hleylu'l-Eutâr, I, 156

[5] ei-Vdde, I, 62

[6] Fethu'l-Bârl I, 10

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 32-33.

[7] Adı: Muhammed b. Ali b. Vehb b. Mutî' Ebul-Feth Takiyyuddin el-Kuşeyrîdir. Hicri 625-702 yılları arasında yaşamıştır. O da babası ve dedesi gibi İbn Dakİki'l-'Id diye tanınmaktadır. Usul alimlerinin ileri gelenlerinden bir kadıdır. Müctehiddir. Babası aslen Mısır'da Menfalût diye bilinen kasabadandır. Ordan Kavs denilen yere göç etmiş ve kendisi de Kızıldeniz sahilinde dünyaya gelmiş, Kahire'de vefat etmiştir.

Not: Bu kitapta geçen biyografilerin büyük bir çoğunluğu Kuveyt'te Evkaf Bakanlığı tarafından yayımlanmış el-Mevsûatu'1-Fıkhiyye'den tasarruflarla nakledilmiştir.

[8] İhkâmu'l-Ahkâm fi Şerhi Umdeti'l-Ahkâm, I, 81.

[9] Aynı yer

[10] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 33.

[11] Hasr; Araplarca belagat üsluplarından bir üsluptur. Bir işi bir başka şeye özel bir yolla tahsîs etmektir. Bunun birtakım kaideleri vardır. Bk. Ali el-Cârim, Emin Mustafa, el-Belâgatu'UVâdıha, 216. Hasr sözlükte göğsün daralması demektir. Habs da onun anlamlarından birisidir. Meselâ, hastalık onu yolculuktan hasretti, yani alıkoydu, denilir.

[12] Kasr ise: Özel bir yolla bir şeyi bir şeye tahsis etmektir. Meânî ilminde ise bir işi veya herhangi bir hususu tahsis edip özelleştirmek demektir. Dr. İn'âm Fevvâl Akkâuî, el-Mu'cemu'î-Mufassal fi Ulumi't-Belaga..., Beyrut, 1313/1992, s. 261. (Çeviren)

[13] İhkâmu'l-Ahkâm Şerhu Umdeti'l-Ahkâm, \, 64

[14] el-Elbânî, el-Câmiu's-Sahih, 2338

[15] Yani onu mutlak olarak kabul et, demek

istenmektedir.

[16] Jhfcâmu7-Ahkâm, I, 67

[17] Bu hadisi Buhârî rivayet etmiştir. Bk. Fethu'l-Bârî, XIII, 465

[18] Hadisi İbn Mâce rivayet etmiştir. 4228; Ahmed, IV, 23.

[19] İbn Receb (736-895 h.): Adı, Abdurrahman b. Ahmed b. Receb el-Hanbelî'dir. Bağdat'ta dünyaya gelmiş, Şam'da vefat etmiştir. Hadis âlimi, hadis hafızı, fakîh, usûl âlimi ve tarihçi idi. Hadis ilminde yetkin kimse idi ve önemli bir yere sahipti. Hanbelî Mezhebi ilim adamlarının çoğu O'nun Öğrencisidir. İlmi eserlerinden bazıları: Takrıru'l-Kauâid ue Tahriru'l-Fevâid. Bu İbn Receb kavaidi diye meşhurdur, fıkha dairdir. Camiu'i-Ulumi ve'l-Hikem. Bu kitap ise Cevamiü'l-Kelim diye nitelendirilen elli hadisin şerhini ihtiva etmektedir. Şerhu Süneni Tirmizi ile beraberinde Tirmizmin sonunda yer alan Şerhu'l-İlel'i de vardır. Zey/u Tabakaü'l-Hanâbile.

[20] Cdmiu'MJfûm,7-8

[21] Bununla sünnete tabi olanları kastediyorum. Mutasavvıf ve diğerlerinden bid'atçileri değil.

[22] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 34-38.

[23] Bu açıklamalar Dr. Ömer el-Aşkar'ın Mekâsidu'l-Mükellefîn adlı kitabından özetlenerek ve bazı düzeltmelerle alınmıştır.

[24] Mekas\âü\-Müke\\ejîn, 34

[25] Meuahibu'l-CeM, II, 230; Feyzu'l-Kadîr, I, 30

[26] el-Karafî {626-684 h.): Adı Ahmed b. İdris b. Abdurrahman'dır. Künyesi Ebu'l-Kâsım'dır. Aslen Mağrib'li Berberi Sanhâca kabilesindendir. Karafe'ye nisbet edilir. Karafe ise Kahire'de İmam Şafii'nin mezanna yakın olan mahallenin adıdır. Mısır'da doğmuş, orada yetişmiş ve orada vefat etmiştir. Çağında Malikilerin şeyhi (en büyük ilim adamı) idi. İlmi eserleri: 1- el-Furûk, 2- ez-Zahîra, 3-Şerhu Tenkîhi'l-Fusûl fi'l-Usûl, 4- el-İhkâm fî Temyizi'l-Fetâvi Mine'l-Ahkâm.

[27] ez-Zahîre, I, 134; Meudhibü'J-CeJî/, H, 230

[28] e\-A\)n\, I, 3 ile Munteha'1-Âmâİ

[29] Mecmu'û'l-Fetûvâ, XXVI, 31

[30] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 38-40.

[31] Nihâyetü'l-Ahkâm, 27

[32] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 40.

[33] c/-A'/dm,ni, 194

[34] Mecmuatu'f-ResâiH'l-Kübrâ, t, 254

[35] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 40-41.

[36] Meââricü'S'Sâlikîn, I, 107

[37] İbnü'J-Hâc, (?-737 h.): Adı Muhammed b. Muhammed b. Muhammed'dir. Künyesi Ebû Abdullah el-Abderî olup Abduddâr kabilesinden, Mağrib ülkelerinden Fas'tandır. Maliki mezhebini iyi bilen birisi idi. Hakimlik yapmıştır. Hayatının son dönemlerinde gözleri görmez olmuştur. İlmi eserleri arasında: 1- Medhalu'ş-Şer'i'Şerîf, 2- Şumûsu'l-Envâr, 3-Kunûzu'l-Ebrâr adlı eserleri vardır.

[38] el-Medhal, 21-22

[39] BuMrî, VII, 190. Ayrıca bk. es-Silsiije, 1640

[40] Şerhu Müslim, IH, 44

[41] Buhârî, I, 20, Şerhu Müslim, IV, 160

[42] Fethu'l-Börî, I, 137

[43] Suyutî (849-911 h.): Adı Abdurrahman b. Ebi Bekr b. Muhammed b. Sabık ed-Din el-Hudarî es-Suyutî'dir. Künyesi Celalüddin Ebu'l-Fadl'dır. Mısır'da Asyût denilen şehirdendir. Kahire'de yetim olarak yetişti. Kırk

yaşına vardığında fetva ve ders vermeyi bırakarak kendisini ibadete ve te'life verdi, İlmi eserlerinden bazıları: el-Eşbâhu ve'a-Nezâir, el-Hâvî li'i-Fetâvî, el-Itkân fi Ulumu'l-Kur'ân.

[44] Suyuti, Nesaî Şerhi, I, 19

[45] Şerhu Müslim, III, 44 ve Ahmed.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 41-43.

[46] Bu hadisi Buharı bu lafızla rivayet etmekle birlikte onun rivayetinde "güneşte duruyordu" ifadesi yoktur. Bunu Ebû Dâvûd, İbn Mâce ve başkaları da rivayet etmiştir.

[47] Camzu tJyûni'i-Besâir, I, 34

[48] îzzüddin b. Abdüsselam (577-660 h.) Adı: Abdülaziz b. Abdisselâm'dır. Künyesi Ebu'l-Kasım b. el-Hasen es-Sülemî'dir. Şam'da doğmuş, Emevî camiinde ders okutmuş, ha-tiblik görevini üstlenmiştir. Şafii fakihi olup, müctehiddir. İlmî eserlerinden bazıları: Kavâidü'l-Ahkâm min Masalahi'1-Enâm, el-Fetâvâ, et-Tefsîrü'1-Kebîr.

[49] Kavâldü't-Ahkâm, I, 178

[50] " Fazilet ehlinin fazlını itiraf etmek kabilinden şunları söylemeliyim: Bu hadisi şerh ederken Dr. Ömer el-Aşkar'ın Mekâsidiu'i-Mükellefîn" adlı eserinden oldukça yararlandım. O kadar ki, O'nun

kitabında muhtasar olarak geçmiş olan bu konulan da burada göreceksiniz. Allah bizim adımıza en iyi şekliyle O'nu mükâfatlandırsın.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 44-45.

[51] **Buhârî'nin bu hadisi Kitâbu'l-îman'da kaydettiğini söylemek bir hatadır. Çünkü bu hadis, Buhârî'deki ilk hadistir ve "Bed'u'1-Vahy (Vahyin Başlangıcı) başlığı altında zikredilmiştir. Aynî ve İbn Hacer gibi herhangi bir şârih de burada Kitabu'1-îman ile başlayan farklı bir nüshadan söz etmemişlerdir. (Çeviren)**

[52] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 45.**

2. İSLÂM, İMÂN, İHSAN.. 1
Bu Hadisin Önemi: 1
İslâm: 2
Îman: 2
Kaza Ve Kadere İman: 4
Kaza Ve Kader Hususunda Yanılmaktan Korunma: 5
1- Yüce Allah'ın Sıfatı Ve Yarattıkları Arasındaki Fark: 6
2-Yüce Allah'ın Eksikliklerden Tenzih Edilmesi: 6
3-Kitap Ve Sünnetin Naslarına Kapsamlı Bakış: 7
4-Allah Yaptığından Sorumlu Tutulmaz: 7
5-Kulun Mükellefiyeti Ve Sonuçlar: 7
Kıyametin Alâmetleri: 8
Cebrail (A.S)'İn Nitelikleri: 8
Hadis-İ Şeriften Çıkartılan Bazı Hükümler: 9
İslam Dini: 11

2. İSLÂM, İMÂN, İHSAN

Ömer -r.a- den dedi ki: Bir gün Rasûlullah (s,a)'ın huzurunda oturmakta iken elbiseleri alabildiğine beyaz, saçları oldukça siyah, üzerinde yolculuğun etkileri görülmeyen ve aramızdan kimsenin tanımadığı bir adam yanımıza çıkageldi. Rasûlullah (s.a)'ın yanına oturdu. İki dizini onun

(Resuul-lah'ın) dizlerine dayadı, ellerini dizleri üzerine koyarak şöyle dedi: Ey Mu-hammed, bana İslâm hakkında haber ver. Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: "İslâm, Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in Allah'ın rasûlü olduğuna, şahidlik etmen, namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, ramazan orucunu tutman, Beyt'i -oraya yol bulabildiğin taktirde- haccetmendir." (Adam): Doğru söyledin, dedi. (Ömer) dedi ki: Adama hayret ettik. Hem O'na soru soruyor, hem de söylediğini doğruluyordu. (Yine) sordu: O halde bana imandan haber ver. (Resulullah) şöyle buyurdu: "(İman) Allah'a, meleklerine, kitaplarına, Peygamberlerine ve âhiret gününe iman edip hayrıy-la, şerriyle kadere de inanmandır." (Adam): Doğru söyledin, dedi. Bu sefer: O halde bana ihsana dair haber ver, dedi. (Peygamber) şöyle buyurdu: (İhsan) Allah'a O'nu görüyormuşsun gibi ibâdet etmendir. Sen onu görmüyorsan dahi o seni görür." (Adam): O halde bana Kıyametten haber ver, dedi. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Bu konuda kendisine soru sorulan sorandan daha bilgili değildir." (Adam): O halde bana onun alâmetleri hakkında haber ver, dedi. (Resulullah) şöyle buyurdu: "Cariyenin efendisini doğurması, çıplak ayaklı, giyimsiz, fakir koyun çobanlarının yüksek bine yapmakta birbirleriyle yarıştıklarını

görmen." (Hz. Ömer) dedi ki: Sonra o adam geçip gitti. Bu durumun üzerinden bir süre geçtikten sonra (Resulullah) bana şöyle dedi: "Ey Ömer, o soru soran kişinin kim olduğunu biliyor musun?" Ben: Allah ve Rasûlü daha iyi bilir, deyince şöyle buyurdu: "O Cibril (Cebrail) idi. Size dininizi öğretmek üzere geldi.[1]

Bu Hadisin Önemi:

İbn Dakiki'1-İd -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demektedir: "Bu, çok büyük bir hadistir. Yerine getirilmesi gereken zahir ve bâtın bütün amelleri kapsamaktadır. Şeriat'ın bütün ilimleri buna râcidir ve bundan dallanıp budaklanmaktadır. Çünkü bu hadis, bütün Sünnet bilgisini toplamış ve ihtiva etmektedir. O adetâ Sünnet'in anası gibidir. Tıpkı Fatiha sûresinin Kur'ân'ın manalarını topluca ihtiva ettiğinden dolayı "Kur'ân'ın anası" adını alması gibi.[2]

İbn Receb de der ki: "Bu hadisin mevkii gerçekten çok büyüktür. Dinin tümünün açıklanmasını ihtiva etmektedir. Bundan dolayı Peygamber (s.a) hadisinin sonunda: "Bu, Cebrail idi. Size dininizi Öğretmek üzere geldi" diye buyurmuştur.[3]

Nevevî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demektedir: 'Şunu bil ki bu hadis, çeşitli ilim, ma'rifet, âdâb ve incelikleri bir arada ihtiva etmek-

tedir. Hatta bu hadis İslâm'ın bir aslını teşkil etmektedir.[4] İşte Nevevî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- bundan dolayı bu hadisi derlediği kırk hadis arasında zikretmiştir. [5]

İslâm:

Sözlükte "el-îslâm ve el-îstislâm" itaat etmek, bağlanmak demektir.

Şer'î bir terim olarak, açıktan açığa boyun eğmek ve Şeriat'ı açıkça yerine getirmek, Peygamber (s.a)'ın getirdiklerine bağlanmak demektir. Böylelikle kanını hamiye altına almak (suretiyle öldürülmekten) kurtulmak mümkün olur ve hoşlanılmayan şeyler de önlenmiş olur.[6]

Üzerinde durduğumuz bu hadis-i şerifte ise âlemlerin Rabbinin habîbi -Allah'ın salât ve selâmı üzerine olsun- İslâm'ı söz ve amel türünden, azaların görünen amelleri ile tanıtmıştır. İki şehadet kelimesini dil ile söylemek dilin ameli, namaz ve oruç bedenin ameli, zekât malî, hac da bedenî ve malî bir ameldir.

Yine bu hadiste, zahiren görülen bütün farzların İslâm'ın kapsamına girdiği görülmektedir. Namaz ve diğer rükünlerin söz konusu ediliş sebebi ise, İslâm'ın üzerlerinde yükseldiği esaslar oluşlarından dolayıdır.

Bütün farzların İslâm adının kapsamına girdiğinin

tanıklarından birisi de Peygamber (s.a)'in: "Müslüman; sair müslümanların elinden ve dilinden yana kurtuldukları kimsedir.[7] hadisidir.

Aynı şekilde haramları terketmek de İslâm adının kapsamına girmektedir. Nitekim Resulullah: "Kişinin kendisini ilgilendirmeyen şeyleri terketmesi onun müslümanlığınm güzelliklerindendir.[8]diye buyurmuştur. [9]

Îman:

İman ile ilgili yapılacak açıklamalar oldukça uzundur. Ancak biz burada aşağıdaki noktaları ele alacağız:

1- îman asıl anlamı itibariyle tasdik etmektir. Peygamber (s.a) de bu hadis-i şerifte, kalpte inanılan şeylere iman etmek diye tanıtmaktadır. Nitekim Şanı Yüce Allah da çeşitli yerlerde bu esaslara imanı Kitab-ı Kerim'in- "'" de sözkonusu etmiş bulunmaktadır ki, ben de bunlardan Yüce Allah'ın şu buyruğunu hatırlatmak istiyorum: "Peygamber kendisine Rabb'inden indirilenlere iman etti. Müminler de. Onların her birisi Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman etti..." (ei-Bakam, 2/285) Ehl-i Sünnet ve'I-Cemaat'in kabul ettiğine göre" iman, söz, amel ve niyyettir. Bütün ameller de iman adının kapsamına girmektedir. Şafiî ashabın, tabiînin ve ondan sonra

gelip kendisinin yetiştiklerinin icmâ' ile bunu kabul ettiklerini nakletmektedir. Yüce Allah'ın izniyle ileride buna dair açıklamalar gelecektir.

2- İslâm ve İman-. İbn Receb der ki: Peygamber (s.a)'in tarifinden iman ile İslâm'ın arasını ayırdedip de amelleri imanın kapsamına değil de, İslâm denilen şeylerin kapsamına sokması, aslî bir kaidenin izah edilmesiyle açıklığa kavuşur. O da şudur: Birtakım isimler tek başına ve mutlak olarak kullanıldığı taktirde birçok müsemmâyı (ad olduğu şeyleri) kapsamına alır. Aynı isim bir başkası ile birlikte kullanılacak olursa, bu sefer ad olduğu o şeylerin bir kısmına delâlet eder. Onunla birlikte kullanılan diğer isim de geri kalanlarına delâlet eder. Fakir ve miskin isimleri buna örnektir. Onlardan herhangi birisi tek başına kullanılacak olur ise, muhtaç.olan herkes onun kapsamına girer; ancak biri diğeri ile birlikte kullanılacak olursa, iki isimden birisi ihtiyaç sahiplerinin bazı türlerine, diğeri ise geri kalanlarına delâlet eder. İşte, İslâm ve iman adı da böyledir. Onlardan herhangi birisi tek başına kullanılacak olursa, diğeri de onun kapsamına girer ve tek başına kullanılan bu isim yine diğer ismin tek başına kullanılması halinde delâlet ettiği şeylere delâlet eder. Her ikisi birlikte kullanılacak olursa, bu iki isimden biri diğerinin tek başına delâlet ettiği

şeylere delâlet ettiği gibi, diğeri de geri kalanlarına delâlet eder.[10]

O halde herhangi bir nassta iman ile İslâm birlikte kullanılacak olursa, aralarında fark olur. Bu durumda iman kalbin tasdiki, ikrarı ve bilip tanıması anlamına gelir, İslâm da Yüce Allah'a amel ile teslimiyet göstermek, boyun eğmek ve O'na itaatle bağlanmak anlamına gelir.

Buna binâen ilim adamları şöyle demişlerdir: Her mü'min müslüman-dır; fakat her müslüman mü'min değildir. Çünkü kul bazen namaz, hac, zekât ve buna benzer zahiri amellere -gösteriş olsun diye ve münafıklık olmak üzere- bağlı görünebilir.

Diğer taraftan bu itaatiyle beraber iman ve tasdiki zayıf bulunabilir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Bedevi Araplar; "iman ettik" dediler. De ki: İman etmediniz, ama "teslim olduk" deyiniz. Henüz iman kalplerinize girmiş değildir. Şayet Allah'a ve Rasûlüne itaat edecek olursanız, amellerinizden hiçbir şeyi eksiltmez. Şüphesiz Allah Gafjâr'dur, Rahîjm'dİr." (el-Hucurât, 49/U)

İbn Abbâs (r.a.) bunların bütünüyle münafık olmadıklarını, imanları zayıf kimseler olduklarını açıklamıştır.

3- Ehl-i Sünnet ve'1-Cemaat'in akidesine göre amel

imandandır. Bunun böyle kabul edilmesi konu ile ilgili oldukça fazla delillerin varlığından dolayıdır. Bunlar arasındaın Yüce Allah'ın şu buyruğunu hatırlatalım: "Müminler ancak Allah anıldığı zaman kalpleri .titreyenlerdir. Âyetleri karşılarında okunduğu zaman da bu onların imanını arttırır. Onlar ancak Rab'lerine güvenip dayanırlar. Onlar ki, namazı dosdoğru kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiğimizden infâk ederler. İşte onlar gerçek müminlerin ta kendileridir." (ei-Enfâi, 8/2 4) Şanı Yüce Allah, müminin bu niteliklere sahip olan, kalbiyle iman edip farzları ameliyle yerine getiren kimse olduğunu beyan etmektedir.

Resulullah (S.A.S.)'ın şu buyruğu da bu delillerdendir: "İman yetmiş küsur şubedir. Bunların en faziletlisi la ilahe illallah demektir. En aşağı derecesi ise yolda rahatsızlık verecek şeyleri kaldırmaktır. Haya da imanın bir koludur.[11]

Yolda rahatsızlık veren şeyleri kaldırmak bir amel olduğu halde, Resulullah bunu imandan saymaktadır.

İbn Batta?[12] der ki: İşte Buhârî'nin -Allah'ın rahmeti üzerine olsun-iman bölümünde tesbit etmek istediği mana budur. O bölümün bütün bab-lannı da bu esasa göre açmıştır. Meselâ, Umûr-u İman (İmandan olan işler) ile namaz imandandır,

zekât imandandır, cihâd imandandır adı altındaki başlıklar ile açtığı diğer başlıklar ile O; Mürcie'nin: "îman amelsiz sözden ibarettir" şeklindeki sözlerini reddetmek istemiş; onların yanlışlıklarını, kötü inanışlarını Kitab ve Sünnet'e ve önder imamların mezheplerine muhalefet ettiklerini beyân etmek istemiştir.[13]

4- Ehl-i Sünnet ve'1-Cemaat akidesine'göre iman artar ve eksilir. Bu husustaki delilleri de Yüce Allah'ın şu buyruklarıdır: "Ta ki imanlarına iman katarak artırsınlar." (ei-Feth, 48/4); "Biz de onların hidayetlerini artırmıştık." (ei-Kehf, ı$n3); "Allah hidayete erenlerin hidayetini artırır." (Meryem, 19/76); ve buna benzer daha başka deliller. İbn Battal der ki: "Buna göre imanı artış göstermeyen bir kimsenin imanı eksiktir. Eğer; "iman sözlük anlamı itibariyle tasdikten ibarettir" denilecek olursa, buna cevabımız şudur: Tasdik bütün itaatleri yerine getirmekle kemâl bulur. Mü'min hayırlı amellerini çoğalttıkça imanı daha bir kâmildir. Bunların hepsiyle iman artar. Eksilmesiyle de eksilir. Hayırlı ameller eksildi mi imanın kemalinde de eksiklik olur. Bunlarda artış oldu mu, imanın kemalinde de artış olur. İşte iman hakkında mutedil olan görüş budur.[14]

İbn Abdürrezzak der ki: "Ben, hocalarımızdan ve ilim arkadaşlarımızdan Süfyân es-Sevrî, Mâlik b.

Enes, Ubeydullah b. Ömer, el-Evzâî, Ma'mer b. Râşid, İbn Cüreyc, Süfyân b. Uyeyne'nin şöyle dediklerini dinledim: İman, söz ve ameldir; artar ve eksilir. Aynı zamanda bu İbn Mes'ud'un, Huzeyfe'nin, en-Nehaî'nin, Hasan-ı Basrfnin, Atâ'nın, Tâvûs'un, Müca-hid'in ve Abdullah b. el-Mübarek'in de görüşüdür.[15]

5- İman bakımından müminler arasında fazilet farkı vardır. Buna göre gayb âlemine tıpkı görünen âlem gibi iman eden sıddıkların imanı, bu dereceye ulaşmamış diğerleri gibi olamaz. Bundan dolayı bazıları şöyle demiştir: Ebu Bekr (r.a) fazla oruç tutmak, fazla namaz kılmakla sizi geride bırakmış değildir. O kalbinde yer eden şeylerle önünüze geçmiştir.

İbn Ömer (r.a)'e şöyle soruldu: Rasûlullah {s.a)'ın Ashabı gülerler miydi? Şöyle cevap verdi: Evet, iman kalplerinde dağdan da büyük olduğu halde gülerlerdi.[16] İbn Receb der ki: Böyle birisi nerde, Tevhid ehli olup Cehen-nem'den son olarak çıkartılacak kimseler gibi, kalbindeki iman bir zerre yahut bir arpa ağırlığı kadar olan kimsenin imanı nerde! İşte böyle kimseler hakkında şöyle denilebilir: İmanlarının zayıflığı dolayısıyla iman kalplerine henüz girmemiştir.[17]

Kaza Ve Kadere İman:

Kaza, şanı Yüce Allah'ın birşeyin varlığı veya yokluğuna dair ezelî hükmüdür.

Kader ise, şanı Yüce Allah'ın birşeyi özel bir zamanda keyfiyeti üzre var etmesidir. Kaza ve kaderin biri diğerinin yerine kullanıldığı da olur. [18]

Buna göre kadere iman, imanın rükünlerinden bir rükündür.. Nitekim Rasûlullah (s.a) da bu hadis-i şerifte: "Ve hayrıyla şerriyle kadere iman etmendir" diye açıklamıştır. İbn Ömer (r.a.)'in bu hadisi irâd ediş sebebine gelince[19] bu, kaderi inkâr edenlerin ve işin sonradan tesbit edildiğini iddia ederek ezelden beri Allah'ın o hususta herhangi bir kaderinin bulunmadığını ileri sürenlerin kanaatlerini reddetmek maksadı ile olmuştur. İbn Ömer, böyle diyenlerin sözlerine oldukça kızmış, onlara ağır sözler söylemiş, onlardan uzak olduğunu ifade etmiş, amellerinin yüzlerine geri çarpılacağını, kadere iman etmedikleri sürece onlardan asla kabul olunmayacağını açıkça ifade etmişti.

İlim adamlarının açıkladığı şekliyle kadere iman iki şekilde olur:

1- Şanı Yüce Allah'ın ezelden beri ilminde kullarının hayır, şer, itaat ve masiyet kabilinden

neler yapacaklarını, onları var etmeden önce bildiğini; kimin mutlulardan olacağını, kimin bedbahtlardan olacağını bildiğini; bunu Levh-i Mahfûz'da tesbit ettiğini tasdik etmek. Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Allah gökleri ve yeri yaratmadan elli bin sene önce bütün mahlukâtın mukadderatını yazmıştır." Bir rivayette de: "Ve Arş'ı su üzerinde idi[20] ifadesini de eklemektedir. Yaratıkların amellerinin Yüce Allah'ın yazdığına mutabık olması ve onun ezeli ilminde tesbit edilen şekle göre cereyan etmesi kaçınılmaz birşeydir. Mabed el-Cühenî, Amr b. Ubeyd ve onlara benzer Kaderiyyenin aşırı giden mensupları bunu kabul etmemişler, ümmetin selefinin kabul ettiği bu görüşlere muhalefet ettiklerinden dolayı da doğru yoldan sapmışlardır.

Ahmed, Şafiî ve İslâm âlimlerinin diğer önder imamları, Allah'ın ezelî ilmini inkâr edenlerin tekfir edileceği kanaatindedirler.

2- Şanı Yüce Allah, küfür, iman, itaat ve masiyet gibi kullarının bütün fiillerini yaratır ve meşîetiyle onlar bu işleri yaparlar. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Allah sizi de, amellerinizi de yaratandır." (es-s&mt, &/39)

İşte Ehl-i Sünnet'in itikadı budur. Ancak Ashâb-ı Kiramın son dönemlerinde bid'atîeri ortaya çıkan

Kaderiyye, bu hususta onlara muhalefet etmişlerdir. İşte bundan dolayı İbn Ömer'e onların haberi ulaşınca, kendisine bu haberi getirenlere şöyle demiştir: "Bu gibi kimselerle karşılaştığın vakit, onlara şunu bildir ki: Ben onlardan uzağım, onlar da benden uzaktırlar. Abdullah b. Ömer'in adına yemin ettiği zat (Allah) hakkı için, eğer onlardan herhangi birisi Uhud dağı kadar altını Allah yolunda infak edecek olursa, yine de Allah bunu ondan kadere iman etmedikçe kabul etmeyecektir.[21]

Kaza Ve Kader Hususunda Yanılmaktan Korunma:

Bilindiği gibi, insanların bir çoğu kadere imanı anlamak hususunda ümmetin selefinin izlediği yoldan sapmıştır. Bunun birtakım sebepleri vardır. Bazılarını şöylece sıralayabiliriz:

1- İslâm'a kin duyan İslâm düşmanları, insanları saptırmak hususunda kaderi kullanma yoluna gitmişlerdir. Çünkü onlar konu ile ilgili naslarda müslümanları saptırmak, onları şüphelere düşürmek, kader hakkındaki nasları birbirine çarpıştırmak için bir gedik bulmuşlardı. Müslümanların bir çoğu da bu gibi kimselerden etkilenmişler ve bu temel esası doğru bir şekilde anlamaktan sapıp uzaklaşmışlardır. Kimisi Allah'ı -hâşa- zulüm ve boş iş yapmakla nitelendirirken,

kimisi de konu ile ilgili olarak vârid olmuş nasları anlamayı -sûre başlarında yer alan Mukatta Harfleri anlamayı Allah'a havale ettiği gibi- havale etmişlerdir. Bilindiği gibi Allah bize (kaza ve kadere dair) bu naslar üzerinde düşünmemizi emretmiş, bu konuda kapıyı önümüze kapatmamıştır. Dileseydi bunu yapardı. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Bir de sana ruh hakkında sorarlar. De ki: Ruh Rabb'imin emrindendir. Size ilimden ancak az birşey verilmiştir." (et-tsm, u/85)

2- Kader ile ilgili nasları kısır anlayış. Onlardan kimisi konunun cüz'î bir yanından söz eden bir nastan umumi bir anlam çıkartır. Bazılarının Yüce Allah'ın şu buyruğunu anladıkları gibi: "Muhakkak Allah dilediğini saptırır, dilediğine de hidâyet verir." (Fâtır, 35/8) Bu nassı yanlış olarak, rneşîetin tümüyle Allah'a ait olduğu, kulun hiç bir meşîetinin olmadığı, aksine kulun fiilini mecburen işlediği şeklinde anlamışlardır. Böyle bir anlayış ise kader ile ilgili nasları cüz'i olarak anlamanın ve naslara kapsamlı bir şekilde bakmayısın bir sonucudur.

3- Bu mesele İle ilgili naslar pek çok hususla da iç içedir. Tıpkı sebep ile netice arasındaki, ilişki gibi. Şanı Yüce Allah'ın irâdesi ile kulun irâdesi arasındaki, ilişki de buna örnektir. İşte bu iç~<içe oluş, pek çok kimseyi karışıklığa ve şaşkınlığa

düşürmüştür.

4- İslâm'a kin duyan kimselerin desiselerinden etkilenen birtakım kimselerin kısır anlayışlarının Şanı Yüce Allah'ın Kitab-ı Kerîmi'nde, Resulul-iah'ın da onların menkıbelerini açıklamaya dair oldukça yaygın bilinen ha-dis-i şeriflerinde tezkiye ettiği ümmetin selefinin anlayışının önüne geçir-mek. Bize düşen, iKitab ve Sünnet'in naslarını anlamak hususunda onların anlayışlarına öğrencilik etmektir. Çünkü hayır bundadır. Şu beyiti söyleyen şair gerçekten doğruyu dile getirmiştir:

"Her türlü hayır selefe tabi olmaktadır.

Her türlü şer ise sonradan gelenlerin çıkardıkları bidatlerdedir."

Bundan dolayı kaza ve kader ile ilgili naslar hususunda araştırma yapacak olan kimsenin, Aziz ve Celil olan Allah'ın bu esasa dair inanmamızı is-tediği sağlıklı kavrayıştan sapmaktan korunabilmesi için, aşağıdaki hususları iyice bellemesi gerekmektedir: [22]

1- Yüce Allah'ın Sıfatı Ve Yarattıkları Arasındaki Fark:

Yüce Allah'ın ilmi ile insanların ilmi arasında ayırım gözetmek, kaçınılmaz birşeydir. Bu sıfatın, en mükemmel şekliyle Allah hakkında kabul

edilmesi zorunludur. Çünkü en gizli bir şey bile Şanı Yüce Allah'a gizli kalmaz. O'nun ilminden önce bilgisizliğin varlığı söz konusu değildir. O, mülkünde meydana gelecek olan her bir şeyi, olayları yaratmadan önce dahi bütün incelikleriyle en mükemmel şekilde ve hiçbir eksiklik olmaksızın bilir. Bundan dolayı Levh-i Mahfûz'da meydana gelecek her şeyi mülkünde vuku' bulacak hayır, şer, mutluluk ve bedbahtlık kabilinden her türlü şeyi yazmıştır. Olan olayların da yazdıklarına uygun meydana gelmesi kaçınılmazdır. Aksi taktirde O'nun ilim sıfatında eksiklik sözkonusu olur. Şanı Yüce Allah ise eksikliklerden münezzehtir.

İlim sıfatı ile ilgili olarak bu söylenenler Yüce Allah'ın bütün sıfatları hakkında söz konusudur. O'nun kudret ve meşîeti de eksiksizdir. Acizliğin şaibesi, eksiklik ve başkasının kahretmesi gibi, insanların kudret ve meşîetinin karşı karşıya kaldığı durumlar O'nun için söz konusu değildir. Çünkü insanların meşîeti sınırlıdır ve eksiklik ve kahr gibi şeylerle karşı karşıya kalır. Şanı Yüce Rabb'imizin hükmü ile meydana gelen her bir şey, O'nun meşîetiyle vücuda gelmiştir. Küfür veya iman olsun, farketmez. Ancak O, kullarının iman etmelerinden razı olur, kâfir olmalarına razı olmaz. Kâfirin Allah'a rağmen kâfir olduğunu ve Allah'ın

O'nu küfründen alıkoya-mayacağını zanneden kimseler, âciz mahlukâtı tarafından kahredilen bir rabbe ibadet eden kimselerdir. Şanı Yüce Allah, zalimlerin söylediklerinden alabildiğine münezzehtir, yücedir. [23]

2-Yüce Allah'ın Eksikliklerden Tenzih Edilmesi:

Kulların; Yüce Rab'lerini abes iş yapmaktan, cahillikten, zulümden ve benzeri işlerden tenzih etmeleri gerekir. Şanı Yüce Allah yüce Zâtını zulümden tenzih ederek şöyle buyurmaktadır: "Muhakkak Allah zerre ağırlığı kadar dahi zulmetmez." (en-Nisû, 4/40)\ "Rabb'in kullara asla zulmedici değildir." (Fussllet, 41/46)

Zulüm ise, "herhangi bir şeyi konulması gereken yerden başka bir yere koymak" demektir. Buna göre insan hidayet bulmayı hak ettiği halde, Allah'ın onu hidayetten mahrum bırakması imkânsız birşeydir. Yine insan saptırılmayı hak ettiği halde, saptınlmaması da imkânsız birşeydir. Şu kadar var ki, işlerin akıbetleri bizim için bir gaybdır. Zira bizim anlayışımızda kısırlık söz konusudur ve biz zaaf sahibiyiz. O halde Allah'ın kuluna düşen

şey, istikametten sonra sapan bir insanın durumundan dolayı hayrete düşecek olursa, kendisini ve aklını itham etmek, Rabb'ini zulmünden tenzih etmektir. Bununla kurtulmak

mümkündür. [24]

3-Kitap Ve Sünnetin Naslarına Kapsamlı Bakış:
Kitap ve Sünnet'in naslarına kapsamlı bir bakıştan sonra hükme varmak gerekir. Aynı tutumun din ile ilgili bütün meselelerde izlenmesi gerekmektedir." Herhangi bir mesele hakkında bütün naslar bir araya getirilir. Bunların anlaşılması ve aralarının telif edilmesi için bütün çaba ve gayret ortaya konulur ve bundan sonra hükme varılır.[25]

4-Allah Yaptığından Sorumlu Tutulmaz:
Aziz ve Celil olan Allah, yaptıklarından sorumlu tutulmaz. Nitekim: "O, yaptıklarından sorumlu tutulmaz, fakat onlar sorumlu tutulurlar" fei-Enbtyâ, 21/23) diye buyurmaktadır. Kul cereyan eden her şeyi, Yüce Allah'ın hükmettiği her şeyi bilmek isteyecek olursa bu, kendisini bir başka ilâh yapmak istemesi anlamına gelir. Sıfatlarında Rabb'ine ortak olmak istiyor demektir. O bakımdan meselâ, şeytan bir kimseye; "Cehennemlik olduğunu bildiği halde Allah ne diye filân insanı yarattı?" gibi bir soruyu telkin edecek ve benzeri soruları fısıldayacak olursa, şu; "O, yaptığından sorumlu olmaz, onlar sorumlu tutulurlar." âyeti hatırlanmalıdır. O'nu zulümden, abes iş yapmaktan tenzih etmek gerekir. Hikmetle, adaletle ve bütün kemal sıfatlarıyla vasfetmek ve kişinin kendi anlayışını ve kısır aklını itham etmek gerekir.

İblis'in vesveselerinden sakınmalıdır. Çünkü o, kulların sırat-ı müstakimden saptırılması için hangi gediklerden gireceğini bilir. [26]

5-Kulun Mükellefiyeti Ve Sonuçlar:

Kul bilmeli ki, sebepleri yerine getirmekle mükelleftir, neticeler de Allah'ın elindedir. Belli bir sebebi yerine getiren bir kimse ile, onun benzerini yerine getiren bir diğer kimsenin aynı neticelere ulaşması söz konusu değildir. İnsan bazan çalışır, çabalar; bununla birlikte ancak az bir rızik elde edebilir. Bir diğeri ise az bir gayret ile üzerine mal ve servet yağdırılır. Aynı şekilde kimi kul itaat için gayret eder, yorulur, didinir; fakat bu hususta gereken muvaffakiyeti elde edemeyebilir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "O gün yüzler vardır ki zelildir. Amel etmiştir, zahmet çekmiştir. Kızgın bir ateşe gireceklerdir." (ei-ĞâSiVe, 88/2-4) İşte bunlar çalışmakla, yorulmakla birlikte akıbetleri kötü olacaktır. Sonuçlan Allah'ın elindedir. O adaletine ve hikmetine binaen amellere bağlı olarak sonuçları ortaya koyar.

Rasûlullah (s.a)'dan şöyle dediği sabit olmuştur: "Adem ile Mûsâ -ikisine de selâm olsun- Rab'leri nezdinde birbirleriyle tartıştılar ve Âdem (getirdiği delil ile) Musa'ya galip geldi. Mûsâ dedi ki: "Sen Allah'ın eliyle yarattığı Âdem'sin. Sana ruhundan üfledi, meleklerini sana secde ettirdi, seni Cen-

net'inde yerleştirdi. Sonra da sen işlediğin günahın sebebiyle insanları yeryüzüne indirdin?..." Âdem dedi ki: "Sen de Allah'ın risâleti için ve kelâmı için seçtiği Musa'sın. Sana içinde her şeye dair açıklamanın bulunduğu (Tevrat) levhalarını verdi ve seninle özel bir şekilde konuşmak için seni yaklaştırdı. Sence ben yaratılmadan ne kadar süre önce Allah Tevrat'ı yazmış?" Mûsâ dedi ki: "Kırk yıl önce." Âdem dedi ki: "Peki, sen orada "Ve Âdem Rabbine isyan edip azdı" yazdığını da gördün mü?" Mûsâ: "Evet" deyince, Âdem şöyle dedi: "Yüce Allah'ın benim hakkımda beni yaratmadan kırk sene önce işleyeceğimi yazmış olduğu bir amelim dolayısıyla mı beni kınıyorsun?" Rasûlullah (s.a) buyurdu ki: "Böylelikle Âdem getirdiği delil ile Musa'yı susturmuş oldu.[27] Bu delille O'nu susturdu; çünkü Cen-net'ten çıkarılması işlediği günahın bir sonucu idi. Sonucu tesbit etmek ise Yüce Allah'tandır. Masiyet ise Âdem'in irâdesi ile meydana gelmişti.

İşte bunlar bu mesele ile alâkalı, onun etrafında dönüp dolaşan, nâsla-rın anlaşılması hususunda yardımcı olacağını gördüğüm ve önemli kabul et-tiğim bazı hususlardır. [28]

Kıyametin Alâmetleri:

Peygamber (s.a) bu hadiste Kıyamet

Alâmetlerinden iki tanesini söz konusu etmektedir:

1- "Cariyenin efendisini doğurması": Cariyenin kadın efendisini doğurmasından kasıt, kendisine hanımefendilik edecek ve ona sahiplik edecek kadın demektir. Bu hususta ilim adamlarının çeşitli görüşleri vardır. Bazıları şöyledir:

a) Denildiğine göre, çocukların anne-babalarına karşı kötü davranmaları çokça görülecek bir iş olacaktır. O bakımdan çocuk annesine sövmek, dövmek, işlerde kullanmak ve tahkir etmek bakımından efendinin cariyesine davrandığı gibi davranacaktır. Bu, Hafız İbn Hacer'in uygun gördüğü açıklamadır.[29]

b) İbn Receb der ki: "Bu birçok ülkelerin fethedileceğine ve odalık cariyelerin çoğalarak çokça köle olacağına, bu cariyelerin çocuklarının artacağına, sonunda cariye efendisinin kölesi olmakla birlikte, onun çocukları ise kendisine göre efendisi gibi olacağına işarettir. Çünkü efendinin çocuğu efendi konumundadır. Böylelikle cariyeden doğan çocuk, tıpkı onun efendisi ve sahibi konumuna gelecektir.[30]

c) Kimi ilim adamı da şu kanaate meyletmektedir: Um veled (efendisinden çocuk doğurmuş cariye) efendisinin ölümü ile azad olur. Adeta onun

çocuğu onu azad eden gibidir. O bakımdan o um veledin azad edilişi, çocuğuna nisbet edilmiştir. Böylelikle o çocuk, annesinin efendisi ve mevlâsı gibi olur.

2- "Çıplak ayaklı, çıplak fakir ve koyun çobanlarının yüksek bina yapmakta birbirleriyle yarışmaları": Çıplak ayaklı ve bedeni üzerinde el-bisesi olmayan çıplak ile muhtaç fakirler ile ilgili açıklamalardan kasıt şudur: İnsanların aşağılık ayak takımı, başkan ve lider olacaklar, malları çoğalacak ve Allah'ın kullarına karşı övünmek ve böbürlenmek üzere de yüksek yüksek binalar yapacaklardır.

Kurtubî[31] der ki: "Bundan maksat, çölde yaşayan göçebelerin ortalığı istilâ etmeleri ve zorla ülkeye sahip olmaları sonucu durumun değişeceğine dair haber vermektir. Böylelikle bunların mallan çoğalacak ve bunların bütün gayretleri yüksek binalar yapmaya ve bunlarla övünmeye doğru yönelecektir. Biz bu dönemlerde bunlara tanık olduk.[32]

Cebrail (A.S)'İn Nitelikleri:

O, er-Ruhu'1-Emin'dir (en güvenilir ruh). Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Onu (Kur'ân'ı) Rûhu'1-Emîn indirmiştir." (e$-$uara, 26/193) Cebrail (A.S.)'in güvenilir olmakla nitelendirilmesi,

Yüce Allah'ın Ona büyük bir tezkiyesidir. Nitekim Yüce Allah O'nun sıfatlarının bazısını şöylece açıklamaktadır: "Şüphe yok ki O, çok şerefli bir elçinin (getirdiği) sözüdür. Büyük bir güç sahibidir. Arş'ın sahibinin yanında büyük bir mevkisi vardır. Hem orada kendisine itaat edilendir, oldukça emindir."(et-Tekvîr, 8i/î9-2i)

Yüce Allah, Cebrail (A.S.)'i güzel yaratılış, gözkamaştırıcı görünüş, kuvvet, şiddetli yakalama ve şiddetli olarak işini yapmakla, Allah nezdinde üstün bir mevkisi bulunmakla nitelendirmiştir. O meleklerin başı, semâvatta emrine itaat edilendir.

Rasûlullah (s.a), kendisini gerçek suretinde iki defa görmüştür. Bir seferinde Peygamber olarak gönderilişinden üç yıl sonra görmüştü. Peygamber (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Ben yürümekte iken semâdan bir ses işittim. Bakmak için başımı kaldırdım, Hira'da bana gelen meleğin semâ ile arz arasında bir kürsi üzerinde oturmakta olduğunu gördüm. Bundan dehşete kapılıp geri döndüm ve: "Beni iyice örtünüz, dedim.[33]

Buna Şanı Yüce Rabb'imizin şu buyruğu da tanıklık etmektedir: "Ona çetin kuvvetler sahibi öğretti. O özellikleriyle kâmildir. Hemen doğnıluverdi ve o, en yüksek ufukta idi. Sonra yaklaşıp sarktı. İki yay kadar veya daha da

yaklaştı."fen-Necm 53/5-9)

İkinci bir defa ise O'nu İsrâ ve Mi'râc gecesinde görmüştü. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Andolsun ki onu bir diğer inişte görmüştü, Sidretü'l-Müntehâ yanında."(en-Necm, 53/13-14) Resulullah (S.A.S.), onu hilkatinin azameti ile nitelendirmektedir. Abdullah b. Mes'ud'dan, şöyle dediği nakledilmektedir: Rasûlullah (s.a), Cebrail'i gerçek suretinde altıyüz kanadı olduğu halde görmüştür. Bu kanatların her birisi ufuğu kapatmıştı. Kanadından çeşitli renklerde inci ve yakut dökülüyordu.[34]

Yine Resulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Ben O'nu semadan inerken, hilkatinin azâmetiyle gök ile yer arasını kapatmış gördüm.[35]

Hadis-İ Şeriften Çıkartılan Bazı Hükümler:

1- İlim adamına bilmediği birşey hakkında soru sorulacak olursa, "bunu bilmiyorum" demesi gerekir. Bu onun mevkiini küçültmez. Aksine, onun dininin sağlamlığına delâlet eder. Âlim bir kişinin yeterli bilgi olmaksızın bütün ilimlerin her bir tarafına dalışlarda bulunması dinine bağlılığının gevşekliğine delâlet eder. Nitekim Said b. Ebi Meryem yoluyla Rasûlullah (s.a)'ın: "Şüphesiz Allah'ın Peygamberi Eyyûb -salât ve selâm O'na- kendisi için bela teşkil eden hastalığı

ile onsekiz yıl geçirdi. Sabahlan kendisine uğrayan kardeşlerinden iki adam müstesna, yakın da, uzak da O'ndan uzaklaştı.[36] şeklindeki hadis hakkında muasır ilim adamlarından birisi bu sahih hadis hakkında şöyle demektedir: Hadisin senedini iyice tetkik etme-den (söylenen sözler) Davud'a yalan ve iftiradır. İşte bu gibi şeyleri tetkiksiz söylemek bilmediği hususlara dalmak kabilindendir. Yüce Allah'tan esenlik dileriz.

2- Aynı şekilde hadis-i şerifte öğrenim yollarından birisine de delâlet ^edilmektedir. Bu da soru ve cevap yoludur. O bakımdan davetçi bir kimsenin sahip olduğu bilgileri sunmakta değişik teknik ve usûlleri bilmesi, tek bir üslûp üzere donup kalmaması gerekir. Çünkü aynı üslûbu devam ettirmek onu dinleyenlerin usanması sonucunu verir. Aksine davetçinin ümmet için hayır ihtiva eden yeni her şeyden yararlanması» gerekir. Bu sözleri söyleyişimin sebebi şudur: Bazı kimselerin yeni olan her şeye karşı olumsuz bir tavrı vardır. Halbuki bu yol (soru cevap) en yeni usûllerden ve eğitimciler nezdinde öğretimde pratikte kullanılan en güzel yollardan birisidir,

3- Yine hadiste meleklerin insan suretinde şekillendiklerine dair delil vardır. Kur'ân-ı Kerim'den birtakım naslar da buna tanıklık etmektedir. Nitekim Yüce Allah şöyle

buyurmaktadır: "Kitapta Meryem'i de an. Hani o kendi ailesinden doğudaki bir yere çekilmişti. Sonra onlarla kendisi arasına bir perde germişti. Derken biz ona ruhumuzu gönderdik de, ona tam bir ademoğlu suretinde görünmüştü."(Meryem, ıwi6-i7) Burada "Ruhumuz" dan kasıt, Cebrail'dir.

Yine Şanı Yüce Allah, meleklerin İbrahim (A.S.)'e insan suretinde geldiklerini ve kendisine durumu bildirinceye kadar onları tanımadığını haber vermektedir. Aynı şekilde melekler Lût (A.S.)'a güzel yüzlü genç delikanlılar suretinde gelmişti. Buna dair deliller pek çoktur.

4- Yine hadis-i şerifte, ihtiyaç duyulmayan şekilde bina yapmanın ve gereksiz yere binaları yükseltmenin mekruh olduğuna delâlet vardır. Birisi kalkıp şöyle diyebilir: "Hadis-i şerifte yüksek bina yapmanın yerildiğine dair açık ve net bir delil yoktur. Sadece bunun Kıyametin yaklaştığının alâmetlerinden birisi olduğu haber verilmektedir." Ancak böyle bir itiraz şu şekilde red olunur: Söylediğimize delil teşkil edecek başka hadisler de vardır. Resu-lullah (S.A.S) şöyle buyurmuştur: "Kulun yaptığı her bir harcama dolayısıyla ecir alması söz konusudur. Bina bundan müstesnadır. [37]

Rasûlullah (s.a)'ın hoşlanmadığı bu durum

-Rabb'inin korudukları müstesna- ümmetin içine düştüğü bir hal olmuştur. Müslümanlar bina inşa-atında aşırıya gitmeye başladılar. Pek çok malları bu uğurda harcamaya koyuldular. Halbuki evlâ olan, bu malların insanların Allah'a davet edilmesi yolunda harcanması, içinde bulundukları azgınlık ve sapıklıklardan kurtarılması için harcanmasıdır.

5- Yine hadis-i şerifte ilim adamlarının huzuruna fazilet sahibi kimselerle âdil yöneticilerin huzuruna girileceği vakit güzel elbise giyip güzel bir görünüşe ve temizliğe özen göstermenin müstehap oluşuna delil vardır.

6- Hadis-i Şerifte ilim halkalarında oturuşun âdabı da açıklanmaktadır. Cebrail (A.S.) Rashulullah (s.a)'m yakınında oturmuştur. İşte ilim talep eden bir kimsenin ilmi dikkatle belleyebilmesi ve âlimlerin ağzından sağlam bir şekilde ilim öğrenebilmesi için böyle davranması gerekir.

Diğer taraftan, hadis-i şerifte ilim halkalarında oturuşun keyfiyeti de açıklanmaktadır. Cebrail (A.S.) teşehhüdde oturur gibi oturmuş, ellerini bal-' dırları üzerine koymuştu. O bakımdan ilim talep edene ilim talep ettiği sırada zihin ve duygularını bu işe yöneltmesi gerekir ki, ilim adamları ile birlikte oturup kalkmaktan gereği gibi yararlanabilsin.

7- Hadis-i Şerifte gaybı Yüce Allah'tan başka kimsenin bilmediğine delâlet vardır. Bu hakikate Kur'an-ı Kerim'den pek çok naslar da tanıklık etmektedir ki, Yüce Allah'ın şu buyrukları bunlar arasındadır: "De ki: Ben size yanımda Allah'ın hazineleri vardır, demiyorum. Ben gaybı da bilmiyorum. Ben hiç şüphesiz bir meleğim de demiyorum. Ben ancak bana vah-yolunana uyarım. "(ei-En•âm, &50) Resulullah (S.A.S.) Yüce Rabbinin kendisine öğrettiğinden başka gayba dair birşey bilmezdi. Nitekim Yüce Rabb'imiz şöyle buyurmaktadır: "Gaybın anahtarları O'nun yanındadır. Kendisinden başkası bunları bilmez."(ei-En'üm, 6/59) Bir başka yerde de şöyle buyurulmakta-dır: "De ki: Ben kendim için Allah'ın dilediğinden başka ne bir fayda sağlayabilirim, ne de bir zararı önleyebilirim. Eğer ben gaybı bilseydim, elbette daha çok hayır işlerdim ve bana hiçbir fenalık da dokunmazdı. Ben ancak azabın habercisi ve iman edecek bir topluluğu müjdeleyenim."fd-AVâ/, 7/188} İşte bu ve diğer naslardan, kendi imamlarının gaybı bildiğini iddia eden Şia'nın görüşünün tutarsızlığı ortaya çıkmaktadır. Nitekim el-Kâfî'de şöyle denilmektedir:

"İmamlar -onlara selâm olsun- ne zaman öleceklerini bilirler. Onlar ancak kendilerinin

tercihleri ile ölürler.[38]

"İmamlar -onlara selâm olsun- bilmek istedikleri vakit bilirler."

Yine el-Kâfî 260'ıncı sahifede şöyle denilmektedir: "İmamlar olmuş ve olacağı bilirler, onlara hiçbir şey de gizli kalmaz.[39]

İslam Dini:

Resulullah -Allah'ın salât ve selâmlan üzerine olsun- Cebrail (A.S.)'in kendisine sorduğu bu sorular ile onlara verdiği cevaplarla, bunların dinin asıl ve kaidelerini teşkil ettiğini açıklamaktadır. Akaid, ibadet, âdâb ve dinin bunların dışında kalan diğer hususları, bunların alt bölümlerini teşkil ederler. İşte bu da bu büyük hadisin önemini açıkça ortaya koyduğu gibi, Nevevî'nin de -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- bu hadisi kırk hadisi arasına almakla Allah'tan büyük bir başarıya mazhar olduğunu göstermektedir. Çünkü O, bu derlemeden din ile ilgili çeşitli hususları kapsamlı bir şekilde ifade eden hadisleri bir araya getirmeyi hedeflemişti. [40]

---

[1] Müslim, \, 133

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam

(Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 47-49.

[2] İbn DakîkiVÎd, Şerhu'l-Erbatn en-Neueuiyye, S

[3] el-Vafîfî Şerhi'!-Erbam, 13

[4] Nevevî, Müslim Şerhi, I, 135

[5] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 49.

[6] Lisanu'l-Arab, /II, 293

[7] Müslim

[8] Tirmizî. Muhaddis el-Elbânî bunun sahih olduğunu belirtmiştir. Mişkâtü'l-Mesâbîh, 4839. İleride Yüce Allah'ın izniyle bu hadise dair geniş açıklamalar gelecektir.

[9] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 49-50.

[10] Câmiu'l-Ulûtn, 26

[11] Müslim, i 209

[12] İbn Battal {?-449 h.): Adı Ali b. Halef b. Abdülmelik'tir. el-Leccâm diye bilinir, Endülüs'ün bir şehri olan Kurtuba'dandır. Battal oğulları ise aslen Yemenlidir. Hadis ilminde oldukça yetkilidir. Mâlikî Mezhebindendi. İbn Hacer, Fethu'l-Bârî'de ondan çokça nakillerde bulunur.

[13] Nevevî, Müslim $erki, I, 125

[14] Müslim Şerhi, I, 124

[15] Müs/fm$erhU, 125

[16] Mişkatü'i-Mesâbih, el-Elbânfnin tahkiki ile-, 4749

[17] Cûmiu'l-Viûm, 39

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 50-53.

[18] Ebu Bekr el-Cezâirî, Minhâcu'l-MüsUm

[19] Müellifin işaret ettiği hadisin Abdullah b. Ömer tarafından İrad ediliş sebebi şudur: Yahya b. Ya'mer'den dedi ki: Basra'da kaderden ilk söz eden (yani kaderi reddeden ilk) kişi Ma'bed el-Cühenî idi. Ben, Humeyd b. Abdurrahman el-Himyerî ile birlikte hacca veya umreye gitmek üzere yola koyulduk. Aramızda şöyle dedik: Keşke Rasûlullah (s.a)'ın Ashabından birisi ile karşılaşsak da bu kimselerin kader hakkında söylediklerine dair ona soru sorsak. Derken Abdullah b. Ömer b. el-Hattab ile mescide girerken karşılaştık. Ben ve arkadaşım Onun sağına, soluna geçtik. Birimiz sağ tarafında diğerimiz sol tarafında idî. Arkadaşımın sözü bana bırakacağını zannettiğimden şöyle dedim: Ey Abdurrahman'ın babası, bizim bulunduğumuz yerde Kur'ân-i Kerîm'i okuyan, iyiden İyiye ilim taleb etmeye

çalışan insanlar ortaya çıktı... Bunlar kader olmadığını ve (işlerin) ezelden Aliah'ın takdiri söz konusu olmaksızın sonradan ortaya çıktığını ileri sürüyorlar? Abdullah b. Ömer dedi ki: Böyleleriyle karşılaştığın vakit onlara bildir ki: "Şüphesiz ben onlardan uzağım, onlar da benden uzaktırlar. Abdullah b. Ömer'in, adına yemin ettiği zat (Allah) hakkı için, eğer onlardan birisinin Uhud dağı kadar altını bulunup da onu hak yolda infak edecek olursa, kadere iman edinceye kadar Allah bunu ondan kabul etmez." Sonra dedi ki: "Babam Ömer b. el-Hattab bana anlattı, dedi ki: B"ir gün biz Rasûluliah {s.aj'ın huzurunda bulunuyor iken..." Müslim, İman 1. (Çeviren)

[20] Müslim; Abdullah b. Amr'dan -Allah ikisinden de razı olsun- rivayet etmiştir, V, 509.

[21] Müslim rivayet etmiştir: I, 132, K. el-İman, İsbatu'l-Kader.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 53-55.

[22] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 55-56.

[23] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 56-57.

[24] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 57-58.

[25] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 58.

[26] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 58.

[27] el-Elbânî, Muhtasaru Sahih-i Müslim, 1842

[28] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 58-59.

[29] Bk. Fethu'l-Bârt, I, 130

[30] Câmiu'l-Ulûmi ue'l-Hikem

[31] Kurtubî (?-671): Adı Muhammed b. Ahmed b. Ebi Bekr b. Ferh'tir. Endülüs'ün ünlü şehri Kurtuba'lıdır. Büyük bir tefsir âlimidir. Mısır'a göç etmiş, Asyût'un kuzeyi İbnü'l-Hasib Minyesi'nde yerleşmiş, orada vefat etmiştir. İlmi eserlerinden bazıları: 1- el-Câmi' H Ahkâmi'i-Kur'ân-. Bu, ilim talebesi olan hiçbir kimsenin onsuz edemeyeceği bir tefsir kitabıdır. 2- et-Tezkire bi Umuri'l-Âhire, 3- ei-Esnâ ft Şerhi Esmâillâhi'l-Hüsnâ.

[32] Fethu'i-Bârî, I, 131

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 59-60.

[33] Buhârî, Bed'ü'i-Vahy, I, 27

[34] İmam Ahmed, Müsned'inde rivayet etmiştir. İbn Kesir bu hadis hakkında, isnadı ceyyiddir, demiştir. et-Bidâye, I, 47

[35] Tirmizî rivayet etmiştir

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 61.

[36] Hadis sahihtir. Bk: ei-Elbânî, es-SUsile, 17

[37] el-Elbânî, el-Camm's-Sahih, 4442

[38] el-Kâfî, 285. Ehi-i Sünnet'e görfe Sahih-i Buhârî ne ise, Şia'ya göre de el-Kâfî odur.

[39] el-Kâfî, 260.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 62-64.

[40] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 64.

3. İSLÂM'IN ESASLARI. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Kul Ne Zaman Müslüman Olur?. 2

A. Şehâdet Kelimesi: 2

B. Namaz: 3

Namazı Terkedenin Hükmü: 3

C. Zekât 5

1- Zekâtın Edasının Teşviki: 6

2- Zekâtı Vermemekten Korkutup Sakındırma: 6

D. Hac. 7

Hacan Vücûbu Fevren (Derhal) Midir?. 8

2- Hacca Teşvik: 9

4- Hac, Zayıf Kimselerin Ve Kadınların Cihadıdır: 10

E. Ramazan Orucu: 10

1- Ramazan Orucunun Farziyeti: 10

2- Ramazan Orucunu Teşvik: 10

3- Ramazan Ayında Oruç Tutmamanın Tehlikesi: 11

3. İSLÂM'IN ESASLARI

Ebû Abdurrahman, Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb -r.a-dan dedi ki: Ben Rasûlullah (s.a)'ı şöyle buyururken dinledim: "İslâm beş temel üzerine bina edilmiştir: Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Rasûlü olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, Beyt'i haccetmek ve Ramazan ayı orucunu tutmak.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Bu hadisin büyük bir önemi vardır. Çünkü İslâm'ın üzerinde yükseldiği ve kişinin kendisi ile müslüman olabildiği, kendileri olmaksızın da dinden çıktığı, İslâm'ın esas ve kaidelerini ele almaktadır.

Nevevî der ki: "Şüphesiz ki bu hadis, dini bilmek hususunda büyük bir esas teşkil etmektedir. Dinin dayanağını ortaya koymaktadır, dinin rükünlerini bir arada ifade etmektedir.[2]

O halde bu hadise gereken itinayı göstermek, ezberlemek ve müslü-manlar arasında onu yaymak gerekir. [3]

Kul Ne Zaman Müslüman Olur?

Kul, Rasulullah (S.A.S.)'ın bu hadis-i şerifte açıklamış olduğu, İslâm'ın temel dayanak ve rükünlerini yerine getirmedikçe müslüman olamaz. Rasulullah (S.A.S.) İslâm'ı bu esas ve temel dayanakları sağlam, muhkem ve ancak temel kaideler üzerinde yükselebilen güçlü bir binaya benzetmektedir. Aksi takdirde bu bina, sakinleri üzerine yıkılır, gider. Nasıl ki bir binanın, kendileri olmaksızın olamayacağı zorunlu tamamlayıcı birtakım unsurları varsa, İslâm'ın geri kalan farz hasletleri de bu binanın tamamlayıcı unsurlarıdır. Hadis-i şerifte sözü geçen dört temel esas,

şehâdet kelimesi üzerine bina edilmiştir. Çünkü Allah, şehâdet kelimesi olmadan bunların hiçbirisini kabul etmez.

Rasulullah (S.A.S.) imanın geri kalan rükünlerini ve diğer farzları zikret-memektedir. Çünkü Muhammed'in Allah'ın Rasûlü olduğuna iman etmek, sözü edilmiş bütün inanç ve ibadetleri de gerektirmektedir. Cihadı da zik-retmemektedir. Halbuki cihad İslâm ümmetinin izzetinin kendisine bağlı olduğu büyük bir farizadır. İslâm'ın sancağının yükselmesi, kâfir ve münafıkların sindirilmesi ona bağlıdır. Ayrıca zikredilmeyiş sebebi ise, cihâdın farz-ı kifâye oluşu ve bazı haller dışında herkes için farz-ı ayn olmayışından dolayıdır. [4]

A. Şehâdet Kelimesi:

Rasulullah (S.A.S.)'ın; "İslâm beş temel üzerine bina edilmiştir: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Rasulü olduğuna şahidlik etmek" buyruğu ile dile getirdiği Kelime-i Şehâdet, İslâm esaslarının en büyüklerindendir. Çünkü şehâdet kelimesi sayesinde kişinin kanı ve malı himaye altına alınır. Nitekim Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmuştur: "Ben insanlarla Allah'tan başka ilâh olmadığına şahidlik edinceye, bana ve benim getirdiklerime iman edinceye kadar savaşmakla emrolundum. Onu yaptılar mı,

kanlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. (Artık bunlara herhangi bir şekilde el uzatma) ancak onun hakkı ile mümkün olur. Hesaplarını görmek ise Allah'a aittir.[5]

Kelime-i şehâdet ile Allah, bizim için teşrî' buyurduğu amelleri kabul eder, onunla Cennet'e girilir ve Cehennem'den kurtuluş mümkün olur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Âyetlerimizi yalanlayıp da onlara karşı bü-yüklenenlere gök kapıları açılmayacak. O'nlar deve iğne deliğinden girmedikçe Cennef'e giremezler.'Wvd/, 7/40) Ne kadar büyük olursa olsun, günahlar onun sebebiyle bağışlanır.

Şehâdet kelimesinin anlamı ise Yüce Allah'a samimi ve ihlâslı ibadet ile, Allah'ın dışında her bir şeye ibadetten uzaklaşmak suretiyle yalnız O'na yönelmek demektir. Çünkü varlık âleminde hak ilâh-O'dur. O'nun dışındaki bütün ilâhlar bâtıldır. "Muhammed Allah'ın Rasûlüdür" ifadesinin anlamına gelince; O'nun Allah tarafından gönderilmiş Peygamber olduğuna, O'nu sevmenin vâcib olduğuna, emrettiği hususlarda ona itaat edip, verdiği haberlerde O'nu tasdik etmenin gerekli olduğuna, hiçbir sözü O'nun sözünden öne geçirmemeye inanmak demektir. [6]

B. Namaz:

Namaz kul ile şanı Yüce Allah arasındaki ilişkidir. Rasulullah (s.a)'ın gösterdiği şekilde edâ edilmesi gerekir: "Benim nasıl namaz kıldığımı gördüyseniz siz de öylece namaz kıhnız.[7] Yüce Allah'a karşı huşu' duyarak kalpten bir tevazu ve itaatla boyun eğerek namazı edâ eden kurtulur. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Namazlarında huşû'a uyan (Allah'ın huzurunda kalplerinden gelen bir korku ve saygı ile boyun eğen) mü'minler kurtuluşa ermişlerdir." (ei-Mum-mûn,23/1-2) Namazı dikkatle edâ etmeye devam eden bir kimseye, Kıyamet gününde namaz bir nur, bir delil ve bir kurtuluş sebebi olacaktır. Böyle birisinin Rabb'i katında kendisini Cennet'e koyacağına dair bir ahdi bulunur.

Namaz müslümanda kendisi vasıtasıyla şanı Yüce Allah'ın razı olmayacağı şeylerden uzak kalmasını sağlayacak bir duyguyu geliştirir: "Muhakkak namaz, hayasızlıktan ve çirkin işlerden alıkoyar."fe(-AnJcefaûj, 29/45)

Namaz Rasûlullah (s.a)'ın da buyurduğu gibi; "Kıyamet gününde kulun kendisi dolayısıyla hesaba çekileceği ilk şeydir. Eğer o düzgün olursa, sair amelleri de düzgün çıkar. Eğer bozuk olduğu ortaya çıkarsa, sair amelleri {nin hesabı) de bozuk çıkar.[8]

Farz olan namaz küçük ve büyük günahları siler. [9]

Namazı Terkedenin Hükmü:

İslâm âlimleri namazı inkâr ve reddederek terk edenin kâfir olacağını ve İslâm dininin dışına çıkmış olacağını icmâ' ile kabul etmişlerdir.

Ancak namazın farz olduğuna inanmakla birlikte, kabul edilebilecek bir mazereti bulunmaksızın, tembellik ederek ve başka işlerle oyalanarak namazı terkedenin hükmü hususunda farklı görüşlere sahiptirler.

1- Kimisi böylesinin tekfir edileceği kanaatindedir. Ashâb-ı Kiram arasından bu kanaate sahip olanlar arasında Ömer b. el-Hattâb, Abdurrahmân b. Avf, Muâz b. Cebel, Ebu Hureyre, Abdullah b. Mes'ud, Abdullah b. Ab-bas, Câbir b. Abdullah ve Ebu'd-Derdâ -Allah hepsinden razı olsun- sayılabilirler. Ashabın dışındakiler arasında Ahmed b. Hanbel, İshâk b.. Râheveyh, Abdullah b. el-Mübârek ve en-Nehâî gibilerini sayabiliriz. Bu kanaate sahip olanlar aşağıdaki buyrukları delil gösterirler:

Cabir (R.A.)'den şöyle dediği nakledilmektedir: Rasûlullah (s.a) buyurdu ki: "Kişi ile şirk arasındaki sınır namazı terketmektir.[10]

Abdullah b. Şakîk el-Ukaylî'den de şöyle dediği nakledilmektedir: Rasûlullah (s.a)'ın Asbahı namaz

dışında terkedilmesi küfrü gerektiren bir amel bulunmadığı görüşünde idiler.[11]

2- İlim adamları arasında namazı terkedenin fâsık olacağı, ancak tekfir edilmeyeceği görüşünü kabul edenler de vardır. Seleften de haleften de ilim adamlarının çoğunluğunun (cumhurun) görüşü budur. Bunlar arasında Mâlik, Şafiî ve Ebû Hanife de vardır. Aşağıdaki buyrukları delil göstermiş-lerdir:

Rasûlullah (S.A.S.) buyurdu ki: "Beş vakit namaz vardır ki, Allah onları kullara farz olarak yazmıştır. Her kim (Kıyamet gününde) bunları onlardan hiç bir şeyi haklarını istihfaf ederek zayi etmeksizin gelecek olursa, o kimsenin Allah nezdinde onu, kendisini Cennet'e girdireceğine dair bir ahdi olur. Her kim de namazları bu şekliyle eda etmiş olarak gelmeyecek olursa, onun da Allah nezdinde herhangi bir ahdi yoktur. Dilerse ona azabeder, di-lerse de onu Cennet'e girdirir.[12]

Bu hadiste delil gösterilen bölüm şudur: Namazı terkeden kimseye günahı mağfiret olunabilir. Bu da namazı terketmenin hakiki bir küfür olmadığı anlamına gelir. Zira böyle bir küfür olsaydı, mağfiret edilmemesi gerekirdi. Aynı şekilde Cehennem'de ebedıyyen kalmaması da namazı terketmenin gerçek bir küfür olmadığının delilidir.

Çünkü bilindiği gibi kâfir, Cehennem'de ebediyyen kalacaktır.

Yine delil olarak gösterdikleri buyruklar arasında Şanı Yüce Allah'ın: "Muhakkak Allah, kendisine şirk koşulmasını mağfiret etmez. Bunun dışında kalanları ise dilediğine mağfiret eder.'Ven-Nisa, 4/116)

Huzeyfe b. el-Yemân (r.a)'dan da şöyle dediği nakledilmektedir: Rasûlullah (s.a) buyurdu ki: "Elbisenin üzerindeki desenler silinip gittiği gibi, İslâm da böylece silinip gidecek. O kadar ki, oruç nedir, namaz nedir, hac ibadeti nedir, sadaka nedir bilinmeyecek. Bir gece içerisinde Aziz ve Celil olan Allah'ın Kitab'ı üzerine yürünecek ve yeryüzünde ondan bir âyet dahi kalmayacaktır. İnsanlardan oldukça yaşlılar ve pir-i fanilerden bazı taifeler kalacak ve onlar şöyle diyeceklerdir: Biz babalarımızı şu lâ ilahe illallah sözünü söylerken yetişmiştik. İşte biz de o sözü söylüyoruz." Bunun üzerine Sıla b. Zufer, Huzeyfe'ye şöyle dedi: Peki, onlar namazın, orucun, ibadetin ve sadakanın ne olduğunu bilmezlerken lâ ilahe illallah'ın onlara ne faydası olacaktır? Huzeyfe ondan yüz çevirdi. Daha sonra Sıla bu sözü O'na üç defa tekrarladığı halde, Huzeyfe her seferinde ondan yüz çeviriyordu. Üçüncüsünde ona dönerek: "Ey Sıla, o söz onları Cehennem ateşinden koruyacaktır!"

dedi ve bu sözü üç defa tekrarladı.[13]

el-Elbânî, bu hadis ile ilgili olarak şunları söylemektedir: "Bu böyle olmakla birlikte hadis-i şerifte fıkhî bakımdan önemli bir hususa da değinilmektedir; o da şudur: Allah'tan başka ilah olmadığına şehâdet getirmek, söyleyeni Kıyamet gününde ebedî olarak Cehennem'de kalmaktan kurtarır. Velev ki o kimse, namaz ve buna benzer İslâm'ın diğer rükünlerinden herhangi bir şeyi yerine getirmemiş olsun." Daha sonra şunları söylemektedir: "Benim görüşüme göre, doğru olan cumhurun görüşüdür. Ashâb-ı Kiramdan vârid olan ifadeler ise, burada onların küfrü kullanırken kişiyi ebedi olarak Cehennem'de bırakan ve günahlarının Allah tarafından bağışlanma ihtimali söz konusu olmayan küfür değildir. Bunu nasıl kastetmiş olabilirler ki? İşte Huzeyfe b. el-Yaman -ki o ashabın büyüklerindendir- mes'eleyi nerdey-se İmam Ahmed'in anladığı şekilde anlamış bulunan Sıla b. Zufer'e cevap vermektedir. Sıla: Namazın ... ne olduğunu bilmedikleri halde lâ ilahe illal-lah'ın onlara ne faydası olacaktır?" diyor, buna karşılık Huzeyfe ondan yüz çevirdikten sonra: "Ey Sıla, onları Cehennem ateşinden kurtaracaktır!" diye üç defa karşılık veriyor.

İşte bu Huzeyfe (r.a)'den gelmiş, namazı terkeden

kimsenin -diğer rükünler de onun gibidir- kâfir olmayacağını; aksine böyle bir kimsenin Kıyamet gününde Cehennem'de ebedi olarak kalmaktan kurtulan bir müs-lüman olacağını ifade etmektedir. [14]

Diğer taraftan bu görüşü kabul edenlerin kanaatini umumi birtakım nas-lar da desteklemektedir ki, bazıları da şunlardır: Ubâde b. es-Sâmit'ten, dedi ki: Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: "Kim Allah'tan başka ilâh olmadığına, tek ve ortağının bulunmadığına, Muhammed'in de Allah'ın kulu ve Rasûlü olduğuna, İsa'nın da Allah'ın kulu, Rasûlü, Meryem'e ulaştırdığı kelimesi ve kendinden bir rûh olduğuna, Cennet'in, Cehennem'in hak olduğuna şahid-lik edecek olursa, ameli ne olursa olsun, Allah onu Cennet'ine girdirecektir.[15]

Cumhur; namazı terkedenin tekfir olunacağına dair vârid olmuş hadis-i şerifleri ya namazın farziyyetini inkâr eden hakkında ya da namazı terketmeyi helâl kabul eden hakkında yorumlamışlardır. Nitekim hadis-i şerifte vârid olan "küfür" kelimesini bazıları masiyet olan küfür yahut amelî küfre hamletmiş; dinden çıkartan küfür olmadığını ifade etmişlerdir. Çünkü zulüm ve fâsıkhk mertebe mertebedir. Bundan dolayı İbn Abbâs'tan: "Kimi küfür kimi küfürden aşağıdır" dediği vârid olmuştur. Nitekim Buhâri (Allah'ın

rahmeti üzerine olsun) "İman Bölümü"nde çeşitli başlıklar zikretmiş olup, bu başlıkların bir bölümü şöyledir: Kocanın nimetine kâfir olma (nankörlük), küfürün kimisi kimisinden aşağıdır., gibi. Bundan dolayı, mümin bir kimse -birçok naslarda da vârid olduğu gibi- fâsıklıkla, zulümle, yahut şirkle iman etmemekle veya küfürle nitelendirilebilir. Bu şekilde nitelendirilen kimse dinden çıkmış mürted sayılmayabilir. Nitekim İbn Mes'ûd, Rasûlullah (s.a.)'dan şöyle buyurduğunu rivayet etmektedir: "Müslümana sövmek fâsıklık, onunla çarpışmak küfürdür.[16]

Sözüne itibar edilir hiçbir kimse burada zikredilen küfrün, dinden çıkartan küfür olduğunu söylemiş değildir. Burda geçen küfrün gerçek anlamında kullanılmadığını ortaya koyan hususlardan birisi de Yüce Allah'ın: "Eğer müminlerden iki taife birbirleriyle çarpışacak olurlarsa, aralarını bulup barıştırın. .." (ei-Hucurât, 49/9) buyruğudur.

İşte bu nass, bizim "küfür, zulüm, fâsıklık ve şirk mertebe mertebedir" şeklindeki sözümüze tanıklık etmektedir. Bundan dolayı cumhur, namazı terkedenin kâfir olacağına dair nasları küfrân-ı nimet (nankörlük) yahut da küfre yaklaşmak ya da masiyet olan küfür veya alenî küfür diye -daha Önce açıkladığımız gibi- yorumlamışlardır. Bu hususta kanaatimce tercihe değer olan görüş

-doğrusunu en iyi bilen Allah'tır- cumhurun bu görüşüdür. [17]

C. Zekât

Şanı Yüce Rabb'imiz belli şartlarıyla nisab miktarı bir mala sahip olan her müslümana zekât vermeyi farz kılmıştır. Bu kelime gelişip artmak, temizlenmek ve bereket demek olan bir kökten gelmektedir. Ona bu ismin veriliş sebebi ise, zekâtın malın bereketini artırması, zekât veren kişinin ruhu eli sıkılığın ve cimriliğin kirlerinden temizleyici oluşundan dolayıdır.

Diğer taraftan zekâtın farz oluşu, Allah'ın Kitabı'nda birçok yerde de sabit olmuştur. Şanı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Onların mallarından bir sadaka al ki bununla kendilerini temizlemiş ve onları (iyiliklerini) bereketlendirmiş olasın.'Vei-Teube, ç/103) Burada âlemlerin Rabb'inin en değerli ve şerefli kulunun almakla emrolunduğu sadakadan maksat, fukahânın, yazdıkları, eserlerinde hükümlerini geniş geniş açıkladıkları farz olan zekâttır. Benim zekâta dair yapabileceğim açıklamalar ise aşağıdaki noktalardan ibarettir: [18]

1- Zekâtın Edasının Teşviki:

Şanı Yüce Allah, zengin kullarına mallarının zekâtını edatdtmeyi Kitâb-ı Kerim'inin pek çok

yerinde teşvik etmektedir. Yüce Allah bize şunu açıklamaktadır:

Zekâtın edâ edilmesi kullarına rahmetlerinin yağdırılmasına sebep olan hususlar arasındadır. O şöyle buyurmaktadır: "Mü'min erkeklerle mü'min kadınlar da birbirlerinin velileridirler (dost ve yardımcılarıdırlar). Bunlar iyiliği emreder, kötülükten vazgeçirirler. Namazı dostoğru kılarlar, zekâtı verirler. Allah'a ve Rasûlüne itaat ederler. İşte Allah bunlara rahmetini indirecektir." (et-Tevbe, 9/71)

Zekâtın edâ edilmesi yeryüzünde iktidar sahibi olmanın sebeplerindendir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Onlar öyle mü'minlerdir ki, biz yeryüzünde onlara iktidar verecek olursak, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emreder, kötülükten vazgeçirirler. İşlerin akıbeti Allah'adır {ona döner)'Ve/-Hacc, 22/41}

Rasûlullah (s.a.) da bu büyük rüknün edâ edilmesini teşvik buyurmuş ve şunu beyân etmiştir:

Zekâtın edâ edilmesi birçok hadislerde Cennet'e girişin sebeplerindendir. Bu hadislerden birisi de Ebû Eyyûb (r.a)'un rivayet ettiği şu hadistir: Bir adam Peygamber (s.a.)'e şöyle demiş: Bana, beni Cennet'e girdirecek bir amel bildir. Şöyle dedi:

"Allah'a O'na hiçbir şeyi ortak koşmaksızın ibadet edersin. Namazı dosdoğru kılarsın, zekâtı verirsin ve akrabalık bağını gözetirsin.[19]

Zekâtın edâ edilmesi malın kötülüklerinin ortadan kaybolup gitmesine sebeptir. Câbir (r.a.)'den gelen rivayete göre, adamın birisi; Ey Allah'ın Rasûlü görüşün nedir? Adam malının zekâtını edâ ederse... diye sormuş, Rasûlullah {s.a.) da şu cevabı vermiş: "Malının zekâtını edâ eden kimseden o malının şerri çekip gider.[20]

2- Zekâtı Vermemekten Korkutup Sakındırma:

a) Şanı Yüce Allah, pişman ve rüsvay olunacak günde, altın ve gümüşün zekâtını vermeyenlerin akıbetini beyân etmekte, Allah'ın kullarına karşı bu mallarını vermeyip cimrilik etmekten dolayı bu malların Cehennem'de kızdırılacağım, sonra da kızdırılmış bu mallarla bu cimri kimselerin alınları-nın ve vücutlarının geri kalan kısımlarının dağlanacağını beyân buyurmaktadır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ve onlar altın ve gümüşü yığıp biriktirir de onları Allah yolunda infak etmezler. İşte onları can yakıcı bir azab ile müjdele. O gün bunlar, üzerlerinde Cehennem ateşinin içinde kızdırılacak, o kimselerin alınları, böğürleri ve sırtları bunlarla dağlanacak; "İşte bu, kendiniz için toplayıp sakladıklarınız... Artık o yığıp biriktirdiğiniz şeyleri (acısını) tadınız," denilecek.1

Vet-Tevbe, 9/34-35}.

b) Nitekim Yüce Allah, zekât vermeyenlerin mallarının -şanı Yüce Allah'ın üzerlerindeki hakkını edâ etmedikleri için- Kıyamet gününde boyunlarına halka gibi dolanacağını beyân ederek şöyle buyurmaktadır: "Allah'ın lütfundan kendilerine verdiği şeylerde cimrilik gösterenler bunun, haklarında hayırlı olduğunu sakın zannetmesinler. Bilakis o, onlar için bir kötülüktür. Cimrilik ettikleri şey Kıyamet günü boyunlarına bir halka gibi dolanacaktır. "(An imrân, 3/180} İbn Kesîr bu âyet-i kerimeyi açıklarken Ebû Hureyre (r.a) yoluyla gelen şu hadisi[21] de nakletmektedir: Rasûlullah (s.a.) buyurdu ki: "Allah kime mal verdiği halde zekâtını ödemeyecek olursa, Kıyamet gününde o mal kendisine zehirinin şiddetinden dolayı başında tüy bulunmayan, gözleri üzerinde siyah iki nokta bulunan bir ejderha halinde gösterilir. Bu ejderha Kıyamet gününde onun boynuna dolanır. Onu çeneleriyle yakaladıktan sonra şöyle der: Ben senin malınım, ben senin yığıp biriktirdiğin hazinenim. Daha sonra şu: "Allah'ın kendilerine lütfundan verdiği şeyde cimrilik gösterenler, bunun kendileri için daha hayırlı olduğunu zannetmesinler. Bilakis o kendileri için bir serdir..."(Antmran, mso)âyetini sonuna kadar okudu.

c. el-Ahnef b. Kays'tan şöyle dediği nakledilmektedir: Kureyşlilerden bir topluluğun yanında oturdum. Saçları, elbisesi ve görünüşü pek gösterişli olmayan bir adam geldi. Onlann başucunda duruncaya kadar yaklaştı, selâm verdi, sonra şunları söyledi: Mal yığıp biriktirenleri Cehennem ateşinde kızdırılacak taşlar ile müjdele. Daha sonra bu kızdırılanlar, onlardan herhangi birisinin meme ucuna konulacak, sonunda omuzunun üst tarafından çıkacak. Yine bu kızdırılan taş omuzunun üst tarafına bırakılacak ve sonunda memesinin ucundan çıkacak ve onun da dengesi bozulup sarsılacak.[22]

d. Zekâtı vermemek, yağmurların kesilmesine bir sebeptir. İbn Ömer (r. a.)'den rivayet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurmuştur: "Bir toplum da mallarının zekâtını vermeyecek olurlarsa mutlaka semâdan onlara yağmur yağması engellenir ve eğer hayvanlar olmasa, onlara hiçbir şekilde yağmur yağdırılmaz.[23]

D. Hac

Hadis-i şerif Allah'ın Beyt-i Haram'ını haccetmenin İslâm'ın kaidelerinden olduğuna delâlet etmektedir. Gücü yeten kiftıseye haccın farz oluşunu pekiştiren delillerden birisi de Şanı Yüce Allah'ın: "Ona yol bulabilenler için Beyt'i haccetmek Allah'ın insanlar üzerindeki bir

hakkıdır."(Atılmrân, 3/97) buyruğudur. Şanı Yüce Allah haccı, hakkını daha bir te'kid, hürmetini tazim, farziyetini daha bir güçlendirmek için vücûbuna delâlet edecek en beliğ lafızlarla zikretmektedir.

Şevkâni[24] Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demektedir: "Yüce Allah'ın: Allah'ın" buyruğundaki "lâm" harfi vâcib kılma ve bağlayıcılık ifade eden lâm diye bilinen lâm'dır. Daha sonra Yüce Allah bu manayı daha bir pekiştirmek üzere de Üzerine" harfini zikretmektedir. Şüphe yok ki bu, Araplar nezdinde vücuba en açık delâlet eden ifadeler arasında yer alır.[25]

Hac ömürde bir defa vâcibtir. Ebû Hureyre (r.a.)'den, şöyle dediği nakledilmektedir: Rasûlullah (s.a) bize bir hutbe irad ederek şöyle buyurdu: "Ey insanlar, Allah üzerinize haccı farz kıldı, artık siz de haccediniz." Bir adam: "Ey Allah'ın Rasûlü; her sene mi?" diye sordu. Rasûlullah (S.A.S.) sustu, nihayet adam aynı soruyu üç defa tekrarlayınca Rasûlullah (S.A.S.): "Eğer evet diyecek olsaydım, şüphesiz böylece vacib olurdu, siz de buna güç yeti-remezdiniz" diye buyurdu.[26]

Hacan Vücûbu Fevren (Derhal) Midir?

Gücü yeten, sağlığı yerinde, gidiş ve dönüş için yetecek kadar hac masraflarına ve hacdan dönünceye kadar geçindirmekle yükümlü olduğu kimselerin ihtiyaçlarına yetecek kadar mala sahip olan bir müslümanın hac farizasını ertelemesi helâl değildir. Aksine, haccı edâ etmek için elini çabuk tutması icabeder. Bunun gerekçesi ise aşağıdaki delillerdir:

1- Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: "Her kimin bir kemiği kırılır yahut hastalanır veya topallayacak olursa, artık o (hac için girmiş olduğu) ihramdan çıkar ve gelecek yıl haccetmesi gerekir.[27]

Şevkânî der ki: "Eğer hac derhal icabeden bir fariza olmasaydı, Peygamber (s.a) böyle birisi için ertesi yıl haccetmesi gerektiğini tayin etmezdi.[28]

2- İbn Abbâs'tan rivayete göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuş: "Hacca -yani farz olanı edaya- acele ediniz. Çünkü sizden herhangi bir kimse ileride başına neyin geleceğini bilemez.[29] Bu hadisin delâleti gayet açıktır. Çünkü Rasûlullah (S.A.S.) acele edilmesini emretmektedir. Buradaki (acele edin) emrini bundan başka bir anlama yorumlamayı gerektirecek güçlü bir karine de bulunmamaktadır. Doğrusunu en iyi bilen Yüce Allah'tır.

3- el-Hasen'den, dedi ki: Ömer b. el-Hattâb dedi ki: "Şu çeşitli bölgelere adamlar gönderip, imkân sahibi olup da haccetmeyen kimseleri tesbit etsinler ve onlara cizye vursunlar diye içimden geçirdim. Çünkü böyleleri müslüman değildir, böyleleri müslüman değildir.[30] Haccın fevren {imkân bulunacak ilk fırsatta edâ edilmesinin vacib olduğu görüşünü benimseyenler arasında Mâlik, Ebû Hanîfe, Ahmed, Şafiî Mezhebinin bazı âlimleri, Zeyd b. Ali, el-Müeyyedbillah, en-Nâsır, Ebû Yûsuf gibileri vardır. Bunların kabul ettikleri bu görüş, hayırlı amellerde ve itaatlerde eli çabuk tutmayı teşvik eden genel delillerden pek çoğuna uygundur.

Bu görüşe muhalefet edenler de; haccın hicri 6. yılda farz kılınmakla birlikte, Rasûlullah (s.a)'ın ancak onuncu yılda haccettiğini söylemektedirler. Eğer haccın derhal edâ edilmesi icab etseydi, Rasûlullah (s.a) onu onuncu yıla kadar ertelemezdi.

Burada büyük ilim adamı Şevkâni'nin, rahmet sağnaklarının üzerine olmasını dilediğimiz bu büyük ilim adamlarının ileri sürdükleri delillere karşı verdiği cevabını nakletmekle yetiniyorum:

Şevkânî Allah'ın rahmeti üzerine olsun-»şunları söylemektedir: "Peygamber (s.a)'in, hac altıncı

veya beşinci yılda farz kılındığı halde onuncu yılda haccettiğini delil göstermişlerdir. Buna da şu cevap verilmektedir: Haccın farz kılındığı vakit hususunda ihtilâf edilmiştir. Bu konudaki görüşler arasında haccın onuncu yılda farz Kılındığı görüşü de vardır. Buna göre bir erteleme söz konusu değildir. Onuncu yıldan önce farz kılındığı kabul edileek olsa bile Rasûlullah (S.A.S.)'ın haccı sonraki yıllara bırakması, hacda müşriklerle karışmaktan hoşlanmaması idi. Çünkü müşrikler haccediyor ve Beyt'i çıplak olarak tavaf ediyorlardı. Allah Beyt-i Haram'ı müşfiklerden ya-na temizleyince, Rasûlullah (S.A.S.) de haccetti. Buna .göre Rasûlullah (S.A.S.)'ın haccı sonraya bırakması bir mazeret dolay ısıyladır. Asıl anlaş-mazlık konusu ise, mazeret olmamakla birlikte haccın sonraya bırakılmasıdır.[31]

Yine haccın ertelenebileceği kanaatini kabul edenlerin görüşlerini reddeden delillerden birisi de, Rasûlullah (S.A.S.)'ın "Haccetmekte acele edi-niz..." şeklindeki buyruğudur. Bu buyruğunda Rasûlullah (S.A.S.) haccın acilen yapılmasını istemektedir. Bu ise nasların tearuzu (çatışması) halinde uygulanan bir usûl kaidesidir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır. [32]

2- Hacca Teşvik:

Rasûlullah (s.a) hac farizasının edâ edilmesi

hususunda ümmetini teşvik etmiş, Yüce Allah'ın Beyt-i Haram'ını haccedenlere hazırlamış olduğu mükâfat ve sevabı beyân etmiştir. Bu hususta vârid olmuş bazı hadisleri nakledelim:

1- Hac, kulun yüce Rabbine kendisi vasıtasıyla yaklaşabileceği amellerin en faziletlilerindendir. Aynı zamanda hac, ruhlar üzerinde etkisi gayet açık görülen ibadetlerden olduğu gibi, bütün ibadetler arasında sevabı en çok olan bir ibadettir de.

Ebû Hureyre (r.a)'den, şöyle dediği nakledilmektedir: Rasûlullah (s.a)'a: "Hangi amel daha faziletlidir" diye sorulmuş o da şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda cihâd!". "Sonra hangisidir" diye sorulunca; "Mebrur bir hac" diye buyurdu.[33]

Mebrûr hac ise Rasûlullah (S.A.S.)'ın: "Hac ibadetinizi nasıl yapacağınızı benden öğreniniz[34] buyruğunda ifade ettiği şekilde haccı edâ etmek, kişinin bu konuda ruhunun temizlenmesini etkileyecek şekilde hac için bütün gayretini ortaya koyması, dünyaya karşı zâhid, âhirete de rağbet edecek şekilde haccı edâ etmesidir.

2- Müslüman bir kişi hac ibadetinde uyulması gereken âdaba riâyet ederek yüce Rabb'inin kendisine emrettiği şekilde haccedecek olursa, bu

hac kendisini, beyaz elbise, kirli elbiseden farkedilip ayırdedilebildiği şekilde, küçük ve büyük günahlardan arındırır.[35]

Ebû Hureyre (r.a)'den, şöyle dediği nakledilmektedir: Rasûlullah (s.a)'ı şöyle buyururken dinledim: "Kim bu Beyt'i hac eder ve refes yapmaz (çirkin söz söylemez), fâsıkhk etmez ise, annesinin kendisini doğurduğu günkü gibi döner.[36]

Hafız İbn Hacer[37] der ki: "Refes kelimesi mutlak olarak kullanıldığında cima" kastedildiği gibi, çirkin ve kötü söz de kastedilir. Aynı şekilde bu kelime ile erkeğin kadına cima' ile alâkalı hususlarda konuşması anlamına da kullanılır. Hadisin anlamı ile ilgili olarak bu üç anlamdan her birisi ilim adamlarından bir topluluktan nakledilmiş bulunmaktadır. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.[38]

3- Mebrûr haccın mükâfatı, içinde hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği, hiçbir insanın da hatırından geçirmediği nimetler bulunan Cennet1 tir.

Ebû Hureyre (r.aj'den dedi ki: Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: "Umre ikinci umreye kadar aradaki günahlar için bir keffârettir. Mebrûr haccın ise Cennet'ten başka bir mükâfatı yoktur.[39]

4- Hac, Zayıf Kimselerin Ve Kadınların Cihadıdır:

el-Hasen b. Ali (r. a.)'den, dedi ki: Bir adam Peygamber (s.a)'e gelip şöyle dedi: "Ben hem korkak hem zayıf birisiyim." Rasûlullah (S.A.S.) şöyle buyurdu: "O halde silahsız cihada koş: Hac»[40]

Âişe (r. anhâj'den de şöyle dediği nakledilmektedir: "Ey Allah'ın Rasûlü, gördüğümüz kadarıyla cihâd amellerin en faziletlisidir, biz de cihâd etmeyelim mi?Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurdu: "Hayır, fakat (sizin için) en faziletli cihâd, mebrûr bir hacdır.[41]

E. Ramazan Orucu:

1- Ramazan Orucunun Farziyeti:

Ramazan orucunu tutmak farzdır. Şanı Yüce Allah'ın Kitabında şöylece sabit olmuştur: "Ey iman edenler, oruç sizden öncekilere yazıldığı gibi size de (farz olarak) yazıldı; ta ki sakınasınız.'VeJ-Bafcara, 2/183) "Yazıldf'nın anlamı, farz kılındı demektir. Yine Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Sizden kim Ramazan ayında hazır bulunursa o ayı oruç tutsun." (ei-Bakara, z'iss)

Bu hadis-i şerifte ve diğer hadis-i şeriflerde olduğu gibi, Ramazan orucunun farziyeti Sünnetle de sabit olmuş; ümmet de orucun İslâm'ın rükün-lerinden birisi olduğunu icmâ' ile kabul etmiştir.

Bu rüknün dinden olduğu zarurî (zorunlu ve kesin) olarak bilinmiştir. Bu konuda kendisine karşı gerekli delillerin ortaya konulmasından sonra farziyetini inkâr eden bir kimsenin kâfir olacağı hususunda iki kişinin dahi görüş ayrılığı yoktur. [42]

2- Ramazan Orucunu Teşvik:

a) Aziz ve Celil olan Allah için, ihlâslı olarak oruç tutanlar için, Allah'ın hazırlamış olduğu büyük mükâfatı umarak Ramazan ayında oruç tutanın günahlarını Allah mağfiret eder.

Ebû Hureyre (r.a)'den rivayete göre, Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur: "Kim Ramazan orucunu (farz olduğuna) inanarak ve (ecrini Allah'tan) umarak tutarsa, geçmiş günahları mağfiret olunur. [43]

el-Elbânî der ki: "Eğer insanın günahı yoksa, oruç onun derecelerinin yükseltilmesine sebep teşkil eder. Nitekim günahlardan uzak çocuklar hakkında da durum böyledir.[44]

Ebû Hureyre (r.a)'den nakledildiğine göre Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Beş vakit namaz ile cumadan cumaya kılman cuma namazı, aralarında işlenen günahlara -büyük günahlar işlenmediği sürece- bir keffârettir. Ramazan'dan Ramazana tutulan oruç da büyük günahlardan

uzak kalındığı

takdirde, aralarında geçen zamanda işlenen günahlar için bir keffârettir.»[45]

b) Yine Ebû Hureyre (r.a)'den dedi ki: Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: "Ramazan ayı geldi size. Mübarek bir aydır o. Allah bu ayın orucunu size farz kıldı. Bu ayda Cennet'in kapıları açılır, bu ayda Cehennemin kapıları kapatılır. Şeytanların azgın olanları zincire vurulur. Bu ayda bin aydan hayırlı bir gece vardır. Bu gecenin hayrından mahrum kalan gerçekten mahrumdur.[46]

Rasûlullah (S.A.S.)'ın: "Şeytanların azgın olanları bu ayda zincire vurulur" buyruğunun anlamı ile ilgili olarak el-Münzirî şöyle demektedir: "Şey-tanlar bu ayda diğer aylarda yapabildikleri kadar insanları ifsâd etmek imkânını bulamazlar. Çünkü müslümanlar kötü arzuları ortadan kaldıran oruç ile Kuran okumakla ve sair ibadetlerle meşgul olurlar.[47]

Bu, gözlemlenen bir husustur. Ramazan'dan önce cuma ve cemaatler halinde namazı edâ hususunda kusurları bulunan birçok kimsenin bu namazları mescidlerde edâ etmeye gayret ettiklerini görüyoruz. Nitekim bu şerefli ayda pek çok kimsenin tevbe ettiklerini, işledikleri masiyetlerden vazgeçtiklerini de görüyoruz.

c) Ebû Said el-Hudrî (r.a)'den Peygamber (s.a) buyurdu ki: "Şüphe yok ki, şanı yüce ve mübarek Allah'ın her gün ve gecede (yani Ramazan ayının her gün ve gecesinde) azad ettiği kimseler vardır. Ve şüphesiz her bir müs-lümanın da her gün ve gecesinde kabul olunan bir duası vardır.[48]

3- Ramazan Ayında Oruç Tutmamanın Tehlikesi:

Ramazan ayında oruç tutmamak büyük günahlardandır. Müslüman bir kimsenin Allah'ın gazabından ve cezasından kendisini koruması gerekir.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ey iman edenler, tutuşturucusu insanlar ve taşlar olan bir ateşten kendinizi ve aile halkınızı koruyunuz."(et-Tahrîm, 66/6)

Ebû Ümâme el-Bâhilî (r.a)'den şöyle dediği nakledilmektedir: Ben Rasûlullah (s.a)'ı şöyle buyururken dinledim: "Uyumakta olduğum bir sırada yanıma iki adam geldi. Beni kollarımdan yakalayıp çıkılması oldukça zor bir dağa götürdüler ve: Çık! dediler. Ben: buna tırmanamam, deyince; biz onu sana kolaylaştıracağız, dedi(ler). Ben de o dağa tırmandım. Nihayet dağın tepesine vardığımda oldukça şiddetli sesler duymaya başladım. "Bu sesler ne oluyor?" dedim. Bunlar

Cehennemliklerin ulumasıdır, dediler. Sonra beni alıp gitti. Bu sefer topuklarından asılmış bir topluluk gördüm. Ağızlan parça parça olmuş, ağızlarından kan akıyordu. "Bunlar kimlerdir?" diye sordum, "bunlar, oruç açmaları helal olmadan önce oruçlarını yiyenlerdir" dedi...[49]

Hadiste geçen: "Oruç açmaları helal olmadan önce oruç yiyenlerdir." ifadesinin manası, "oruç açma vaktinden önce oruçlarını yiyenlerdir" demek olup, sözü geçen vakit ise Şevval ayının girmesidir. Bu hadiste Şer'an kabul olunabilecek bir özür olmaksızın Ramazan ayında kasten oruç yiyen kimseler için büyük bir tehdit vardır. Yüce Allah'tan esenlik dileriz. [50]

---

[1] Buhârî, I, 8; Müslim Şerhi, I, 151

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 65.

[2] Müslim Şerhi, I, 152

[3] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 65-66.

[4] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları:

66.

[5] Müs/im Şerhi, Ebû Hureyre'den, I, 177

[6] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 66-67.

[7] Buhâri, Ezan, 18; I, 155

[8] Sahih bir hadistir, Taberânî rivayet etmiştir. Bk. Sahîhü'l-Câm?, no: 2570

[9] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 67-68.

[10] Müslim ve başkaları tarafından rivayet edilmiştir. Bk. Muhtasaru Müslim, 62

[11] Tirmizî ve Hâkim rivayet etmiş olup, el-Elbânî, es-Siisile'de (I, 130) sahih olduğunu ifade etmiştir.

[12] Ahmed, Mâlik ve başkaları rivayet etmiştir. Bk. Sahihu'UCâmi', 3238

[13] İbn Mâce ve Hâkim rivayet etmiş olup el-Elbânî, es-Si/si/e'de (87) sahih olduğunu belirtmiştir.

[14] ei-Bbânî, es-Silsİle, I, 130

[15] Buhârî, el-Enbiyâ, 47, IV, 139; Müslim, İman î, 192

[16] Buhârî, İman, 36,1, 18; Müslim Şerhi, I, 253

[17] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 68-71.

[18] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 71-72.

[19] Buhârî, II, 109; Müs/im Şerhi, I, 146

[20] Hadisi Taberânî ve İbn Huzeyme rivayeti etmiştir. el-Elbânî, etTergîb'de (743) hasen olduğunu belirtmiştir.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 72-73.

[21] Buhârî, Zekât, 3, II, 110

[22] Bufıdrî, II, 112; Müslim Şerhi, III, 29. Lafız Buhârînindir.

[23] Hadisi Ahmed rivayet etmiş, el-Elbânî, es-SUsiîede (106} sahih olduğunu ifade etmiştir.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 73-74.

[24] eş-Şevkânî (1173-1250 h.): Adı Muhammed b. Ali b. Muhammed eş-Şevkânîdir. San'a fukahâsının büyüklerinden ve müctehidlerindendir. Yemen'de Hûlan bölgesi Hecvatu'ş-Şevkân denilen yerde dünyaya gelmiş, San'a'da yetişmiştir. San'a'da hakimlik yapmıştır. Taklide ve mukallitlere karşı

savaş ilan etmiş, hatta taklidin haram olduğunu ifade etmiştir. İlmî eserlerinin bazılar;: Neylü'l-Evtâr Şerhu Münteka'l-Ahbâr. Fıkha dair oldukça kıymetli bir kitaptır. Bu kitabın .taharet bölümünü bazı gençlere okutma imkânını buldum ve ondan çok büyük ölçüde istifade ettim. (Diğer bazı eserleri: el-Fevâidu'l-Mecmûa fi'1-Ehâdîsi'l-Mevdûa es-Seylu'1-Cerrâr, Feihu'l-Kadîr -Tefsir- ve değişik konularda irili ufaklı pekçok eser... -Çeviren-)

[25] eş-Şevkânî, Fethu'l-Kadîr, 363

[26] Müslim Şerhi, III, 481

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 74-75

[27] el-Elbânî, Sahihu'l-Câmi', 6397

[28] Ney/u7-Eütdr, IV, 318

[29] Bk. Sahîhü'l-Câmi'i's-Sagîr, 2954

[30] Hadisi Said b. Mansur, Sünen'inde ve Beyhâkî rivayet etmiştir.

[31] Neytu'l-Evtâr, N, 318

[32] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 75-77.

[33] Hadisi Buhari ve Müslim rivayet etmiştir. Müslim, I, 12

[34] Bk. Sahihu'l-Câmi'i's-Sagîr, 4937

[35] Haccın büyük ve küçük günahların mağfiretine sebep olduğu ite ilgili birçok hadis vârid olmuştur. Ben sadece bunlardan birisini zikretmekle yetiniyorum.

[36] Buharı, II, 230

[37] İbn Hacer (773-852 h.): Adı Ahmed b. Ali b. Muhammed Şihabüddin'dir. Künyesi, Ebu'l-Fadl'dır. Kinânelilere mensup olup, Askalanlidır. Mısır'da doğmuştur. Orada yetişmiş, orada vefat etmiştir. el-Celîd bölgesinde yaşayan Âlu Hacer diye bilinen bir kavme nisbetle İbn Hacer diye bilinir. Bunların yaşadıkları bölge Tunus topraklarında Kâbis diye bilinir. Şafiî ilim adamlarının ileri gelenlerindendir. Fıkıh, hadis ve tarih dallarında yetkin bir âlimdir. Hadis ricali bilgisi ve onlara dair malûmatı hafızasında tutmak ve âli isnadlan, nazil isnadlan ve hadisin illetlerini bilmek konusunda zamanının en büyük ilim adamı idi. İlim adamları ona "el-Hâhz" lakabını

icmâ' ile vermişlerdir. Hakimlik, hatiblik, tedris, te'lif ve ilim öğretmekle vaktini geçirmiştir. İlmî eserlerinin bazıları: Fethu'1-Bârî. Hiçbir ilim talibinin onsuz yapamayacağı büyük bir kitaptır. ed-Dirâye fî Müntehabi

Tahrîci Ehadisi'l-Hidâye, et-Telhîsu'l-Habîr fî Tahriri

Ehadisi'r-Râfiiyyi'l-Kebîr.

[38] et~Tergîb ve't-Terhîb, II, 163. (Görüldüğü gibi bu ifadeler Hafız el-Münzirînin et-Terğîb'İnden alınmıştır. Bu ifadelerden önce: "Hafız der ki..." tabiri yer almaktadır. Bu ise Münzirfnin kendisidir. İbn Hacer olmasına imkan yoktur. Çünkü 656 H. yılında vefat etmiş el-Münzirî'nin, 773'te dünyaya gelmiş İbn Hacer'den nakilde bulunması mümkün değildir.-Çeviren-)

[39] Hadisi Malik ve Buhârî rivayet etmiştir. Buharı, Umra, II, 198; Müslim, Hacc, III, 496

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 77-78.

[40] Hadisi Taberani rivayet etmiş, el-Elbânî de sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. Sahihu'l-Câmi'i's-Sagîr, 6921

[41] Buharı, Hacc 4, II, 141

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 78-79.

[42] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 79.

[43] Buhârî rivayet.etmiştir. Bk. el-Elbânî, Muhtasaru'l-Buhârî, 15

[44] ei-Elbânî, Sah\hu't-Tergib, I, 415

[45] el-Elbânî, Muhtasaru Müslim, I, 415

[46] Hadisi Nesâî ve Beyhakî rivayet etmiştir. el-Elbânî, Sahihu't-Tergîb, I 989. Ayrıca Bk. Sahihu'l-Câmi'i's-Sagîr, 55

[47] el-Elbânî, Sahihu't-Tergîb, I, 418

[48] Sahihu't-Tergîb, hadis no: 992,1, 419

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 79-80.

[49] el-Elbânî, Söhihu'i-Tergîb, I, 420, hadis no: 995

[50] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 80-81.

4. İNSANIN YARATILIŞI VE SON HALİ. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

İnsanın Yaratılış Keyfiyeti: 1

Kadere Îmanın Gereği: 2

Ameller Hatimeler (Sonuçlar) İledir: 3

Hadisten Çıkartılan Hükümler. 3

4. İNSANIN YARATILIŞI VE SON HALİ

Ebû Abdurrahman Abdullah b. Mes'ûd (r.a)'dan, dedi ki: Doğru sözlü ve doğru sözlü olduğu tasdik olunan Rasûlullah (s.a) bize şunu anlattı: "Sizden

her birinizin hilkati annesinin karnında kırk gün süre ile nutfe olarak bir araya getirilir. Sonra bunun kadar bir süre alaka (sülük gibi yapışan ve kan emen bir kan pıhtısı) olur. Sonra bunun kadar bir süre mudga (bir çiğnemlik et) olur. Sonra ona melek gönderilir, melek ona ruh üfler ve şu dört hususu yazmakla emrolunur: Rızkını, ecelini, amelini, bedbaht mı, mutlu mu olacağını. Kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmayan Allah hakkı için, hiç şüphesiz sizden herhangi bir kimse Cennet ehlinin ameli ile amel eder. Nihayet kendisi ile Cennet arasında ancak bir arşin kalmışken, kitap (da yazılan kader) onun aleyhine ileri geçer ve o da Cehennemliklerin ameli ile amel eder, böylelikle oraya girer. Ve hiç şüphesiz sizden herhangi bir kimse Cehennemliklerin ameli ile amel eder. O kadar ki, kendisi ile Cehennem arasında ancak bir arşınlık mesafe kalır da, kitap onun hakkında ileriye geçer, o da Cennet ehlinin ameli ile amel eder ve Cennet'e girer.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Bu hadisin çok büyük bir önemi vardır. Çünkü Şanı Yüce Allah'ın diğer mahlukâttan üstün ve şerefli kıldığı insanın yaratılış keyfiyetini ele almaktadır. Aynı şekilde bu hadiste kaza ve kadere dair açıklamalar da vardır. Kaza ve kader ise imanın esaslarının altıncısıdır. Ona iman

etmedikçe kulun imanı tamam olmaz. Yine bu hadis-i şerifte -ilim adamlarının çıkarttıkları- oldukça büyük önemli bilgiler de vardır. [2]

İnsanın Yaratılış Keyfiyeti:

Rasûlullah (s.a) bu hadis-i şerifinde bizlere insanın yaratılış keyfiyetini beyân ederek şöyle buyurmaktadır: "Sizden herhangi birinizin hilkati annesinin karnında... bir araya getirilir..." Bir araya getirilmekten (cem1) kasıt, dağınıklıktan sonra onun parçalarını birbirine eklemektir. Kurtubî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demektedir: "Bundan maksat şudur: Meni, itici şehvanî kuvvet ile rahime atıldığında dağınık bir şekilde yayılır. Yüce Allah onu rahimin doğum mahallinde bir araya getirir.[3] Kurtubî'nin bu açıklaması modern ilmin isbatladığına uygun düşmektedir. Erkeğin attığı meni hayvancıkları pek çoktur. Atılıştan sonra da kadının rahminde dağınık halde bulunurlar. Ancak bu hayvancıklardan yalnızca bir tanesi yumurtacık ile bir araya gelir.

1- Nutfe: Meni hayvancığının yumurtacık ile bir araya gelişinden sonra ceninin geçirdiği ilk aşamadır. Nutfe aslı itibariyle "saf su" demektir. Burada onunla anlatılmak istenen menidir. Bu aşamanın süresi kırk gün devam eder. Nitekim Rasûlullah (S.A.S.): "Kırk gün süreyle nutfe olarak kalır"diye buyurmaktadır.

2- Alaka: Ceninin geçtiği ikinci aşamadır. Alaka, "katılaşmış, pıhtılaşmış donuk kan" demektir. Ona (yapışmaktan) gelen "alaka" deniliş sebebi, yanından geçtiği şeye yapışması dolayısıyladır. Bu aşama da Rasûlullah (s.a)'ın: "Sonra bunun kadar bir süre alaka olarak kalır" buyruğunda açıkladığı gibi- kırk gün devam eder. Kur'ân-ı Kerîm'den buna tanıklık eden buyruklardan birisi de Yüce Allah'ın: "O insanı (sülük gibi yapışan) bir kan pıhtısından yarattı'Ve/-Aiâfc, 96/2) buyruğudur.

3- Mudğa (bir çiğnem et): Bu da ceninin geçtiği üçüncü aşamadır. Mudğa ise bir et parçası demektir. Ona bu adın veriliş sebebi çiğnenen bir lokma kadar oluşu dolay ısıyladır.

Bu aşama da kırk gün süre devam eder. Nitekim Rasûlullah (S.A.S.) de: "Sonra bunun kadar bir süre mudğa (bir çiğnemlik et) olur."

4- Ruhun üflenmesi: Ruhun üflenmesi ise iki çiftin bir araya gelişinden yüzyirmi günün geçişinden sonra gerçekleşir. Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmaktadır: "Sonra ona melek gönderilir, o da ona ruh üfler." Bu da gözlemle görülüp tesbit edilen bir husustur. Ruh, kulun kendisi ile can bulduğu şeydir. Yüce Allah'ın da buyurduğu gibi: "Sana ruh hakkında soruyorlar. De ki: Ruh, Rabb'imin emrindendir. Size ilimden ancak pek az

birşey verilmiştir." (el-İsrû, 17/85)

Kimi ilim adamı ruhu: Bedende hareket eden, beden ile suyun yeşil dalla iç içe oluşu gibi iç içe bulunan latif bir cisim[4] olarak tarif ederken; başkaları da "bedende tasarruf eden mücerred bir cevher (öz)dir.[5] diye tarif etmişlerdir. [6]

Kadere Îmanın Gereği:

Rasulullah (S.A.S.) bu hadiste: "Ve ona dört kelime (husus) yazması emrolunur" diye buyurmaktadır. Bunun üzerine o kişinin rızkı, eceli, ameli, bedbaht mı mutlu mu olacağı yazılır. Hadisin bu bölümünde Rasulullah (S.A.S.) kaza ve kader ile ilgili hususa temas etmektedir. Bu mes'ele Yüce Ailah'ın kâmil İlmi ile alâkalıdır. O Allah ki olmuşu, olacağı ve nasıl olacağını bilir.[7]

İşte bu kâmil ilmine binaen, Şanı Yüce Allah, Kitab'da (Levh-i Mahfuz) insanın ölünceye kadar hayatı esnasında elde edeceği rızkını, hayır ve şer türünden yapacağı amellerini, bedbahtlardan mı mutlu kişilerden mi olacağını takdir etmiştir.

Bununla birlikte Yüce Allah'ın bu bilgisi kulun ihtiyar (seçim imkânı) ve kastını ortadan kaldırmaz. Çünkü Allah'ın ilim sıfatı müessir değildir.

Nitekim Kitap ve Sünnet'teki birçok nass, insanın belli bir kasıt, irâde ve seçim özgürlüğünün

olduğunu tesbit etmektedir. [8]

Ameller Hatimeler (Sonuçlar) İledir:

Allah'ın kullarından dünya hayatı boyunca sgıdır olan amellerinin Allah'ın ezelî Kitab'ından haklarında yazmış olduklarına muvafık olması kaçınılmaz birşeydir. Allah'ın: "Cennet ehlindendir" diye yazdığı kimsenin, kendisini Cennet'e sokacak amellere muvaffak kılınması, kaçınılmaz bir şeydir. İsterse hayatının bir döneminde Cehennemliklerin ameli ile amel etmiş olsun.

Yine Yüce Allah'ın: "Cehennem ehlindendir" diye yazdığı bir kimsenin, Cehennem'e gitmesini gerektirecek amellerde bulunması kaçınılmaz birşeydir. İsterse hayatının bir döneminde Cennetliklerin ameli ile amel etmiş olsun.

İşte bundan dolayı Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmuştur: "Kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmayan Allah'a yemin ederim ki, sizden herhangi bir kimse Cennet ehlinin ameli ile amel eder ye sonunda kendisi ile Cennet arasında ancak bir arşın kalmışken, kitabın hükmü aleyhine ileri geçer ve o da Cehennem ehlinin ameli ile amel eder ve oraya girer. Ve şüphesiz sizden herhangi bir kimse Cehennem ehlinin ameliyle amel eder de..." [9]

Hadisten Çıkartılan Hükümler

İlim adamlarımız bu hadisten pek çok hüküm çıkarmışlardır. Bunların bazısını söz konusu edeceğim. Çıkartılan bu hükümler üzerinde dikkatle düşünen bir kimse, Yüce Allah'ın, bu ilim adamlarına insanların en hayırlısının hadislerini inceden inceye anlayıp kavrayabilme nimetini ne denli lütfetmiş olduğunu görecektir, Rasulullah (s.a) da şu buyruğunda ne kadar da doğru buyurmuştur: "Benim sözümü işitip de onu ezberleyen, belleyen ve onu (Öylece) başkasına aktaran bir kimsenin, Allah yüzünü ak etsin. Çünkü nice fıkıh (dinde ince bilgi) taşıyıcısı vardır ki, fakih değildir ve nice fıkıh taşıyıcısı vardır ki ,o da kendisinden daha fakîh olana bunu taşır.[10] Çünkü kişi Kitap ve Sünnet'ten pek çok şey bellemiş olmakla birlikte, nas-ları anlayamaz ve onların inceliklerine vâkıf olamaz. Bazan bir nassı olmadık yerde delil gösterir. Kimi zaman da nassın delâlet ettiği noktayı görmeden geçer, bunun farkına varmaz ve bu dikkatini de çekmez.

Şanı yüce ve mübarek Allah'tan bize ve ilim adamlarımıza dinini fıkh edip kavramak nimetini lütfetmesini dileriz. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Allah bir kimse hakkında hayır murad edecek olursa, onu dinde fakîh kılar.[11]

Bu Hadisten Çıkartılan Hükümlerden Bazısını

Aşağıda Kaydedelim:

1- Din üzere sebat için duaya teşvik. Nitekim Rasulullah (S.A.S.) bu şekilde Allah'a kavuşuncaya kadar din üzere sebat vermesi için yüce Rabb'ine dua ederdi. Enes (r.a)'den, dedi ki: Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur: Ey kalpleri evirip çeviren,

kalplerimize dinin üzere sebat ver.[12]

2- Kötü akıbetten Allah'a sığınmaya teşvik. Bundan dolayı ümmetin selefi kötü akıbetten korkarlardı. O kadar ki, onlardan kimisi şöyle demiştir: "Ezelden takdir edilmiş (el-Kitabu's-Sâbık)in ağlattığı kadar gözleri hiçbir şey ağlatmamıştır.[13] İbn Receb de[14] selefin bu hususta kötü akıbetten korku ve dehşetlerini açıklayan pek-çok-şey nakletmiştir.

O halde kula düşen, ameline ve salâhına aldanmamaktır. Aksine o her zaman için korku ile ümid arasında bir yerde olmalıdır.

3- Ameller Cennet veya Cehennem'e girişe sebeptir.

4- Nasıl yaratılıp varedildiğini bilen bir kimseye, kendisini varedip en güzel surette yaratana şükretmek, emrettiği hususlarda Ona itaat etmek, yasakladığı ve vazgeçilmesini istediği şeylerden vazgeçmek görevi düşer.

5- Mutluluk ve bedbahtlığı Aziz ve Celil olan

Allah'tan başka kimse bilmez.

6- Dinleyenin ruhunda daha bir etkileyici olmasını sağlamak kasdıyla habere dair yemin etmek.

7- Rızıktan yana endişe etmemek ve sebeplere yapışmakla birlikte kanaatkârlık gösterip bu hususta hırs göstermeyerek dini ve vicdanını bazılarının yaptığı gibi- satmak derecesine düşmemek.

8- Hayat Allah'ın elindedir. Hiçbir kimse ömrünü tamamlamadan asla ölmez. Bu da kulun Allah yolunda hiçbir kimseden korkmamasını ve kahraman olmasını gerektirir.

9- Kötü ve iyi ameller sadece birtakım alâmetlerdir. Yoksa mutlaka Cennet ve Cehennem'i gerektirici şeyler olarak görülmemelidir.

10- Bazı ilim ve hikmet adamları, ceninin geçirmiş olduğu bu aşamaların, anneye bir şefkat olduğunu söylemişlerdir. Çünkü Yüce Allah cenini bir defada da yaratabilir.

11- Bazı ilim adamları cenine ruh üflenmediği sürece ceninin düşürülmesine ruhsat vermişler ve bunu azle kıyas etmişlerdir. Şu kadar var ki, bu görüş sununla reddedilir: Ceninin yaratılışı, rahimde yerleştikten sonra nut-fe ile başlar. Nitekim Rasulullah (S.A.S.)'in şu buyruğu da buna tanıklık etmektedir: "Nutfe üzerinden kırk iki gün geçtikten sonra -bir rivayette de kırk küsur gün

geçtikten sonra- Allah bir melek gönderir. Nutfeye suret verir. Onun kulaklarını, gözlerini, derisini, etini ve kemiklerini yaratır.[15] Îşte bu da modern ilmin lehine tanıklık ettiği bir husustur.

îbn Receb der ki: "Fukahâdan bir kesim kadına, karnında bulunan cenini, ona ruh üflenmediği sürece düşürme ruhsatı vermişler ve bunu azl gibi değerlendirmişlerdir. Ancak bu zayıf bir görüştür. Çünkü cenin, hilkati başlamış, hatta belki de suret kazanmış bir yaratıktır. Azilde ise herhangi bir şekilde insan yavrusunun yaratılışı söz konusu olmamaktadır. Azil böyle bir hilkatin bir araya gelmesini engellemeye sebeptir. Hatta Yüce Allah o kişiyi yaratmayı dileyecek olursa, azil bile bunu önleyemeyebilir."(12)

12- Yine bu hadiste öldükten sonra dirilişe dikkat çekilmektedir. Çünkü insanı hakir bir sudan yaratmaya kadir olan onu tekrar yaratmaya kadirdir.

13- Bazı ilim adamları bunu, dört ay sonra cenin düşürülecek olursa namazının kılınacağına delil göstermişlerdir. Çünkü ona ruh üflenmiş bulunmaktadır. İşte İmam Ahmed'in benimsediği görüş budur. Aynı zamanda bu, Said b. el-Müseyyeb'den de nakledilmiştir. Nitekim Şafiî'nin iki görüşünden biri de budur, İshak da bu görüştedir.

12- Câmiu'l-Ulûml vel-Hikem, 46. [16]

---

[1] Buharı, Kader, 1, VII, 210; Müslim Şerhi, V, 496

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 83-84.

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 84.

[3] el-Lü'tu'u ue'l-Mercân, s. 715, no: 1695

[4] Neveuî, Müslim Şerhi.

[5] el-Gazzali, /fıyâu Ulumlddin

[6] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 84-85.

[7] İkinci hadisi açıklarken kaza ve kadere dair açıklamalarda bulunduk.

[8] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 86.

[9] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 86-87.

[10] el-Elbânî, el-Migfcat'ta der ki: Şafiî bu hadisi

sahih bir sened ile rivayet etmiştir, (el-Cem' beyne Müsnedi'ş-Şâfiî ve Sünen, I, 14} no: 288

[11] Buhârî ve Müslim. Buhârl İlim 13,1, 25; Müslim Şerhi, IV, 585

[12] Hakim rivayet etmiş olup, el-Elbânî sahih olduğunu belirtmiştir: Sahîhu'İ-Câmi', no:7865

[13] Cûmlu'l-Ulûmi ue'!-Hikem, 50

[14] Aynı yer

[15] Müslim Şerhi, Huzeyfe b. Esid'den, V, 497

[16] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 87-89.

5. BİD'ATLER MERDUTTUR.. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Dinde Olmadık Şeyleri (Bid'atleri) Çıkarmanın Yasaklanışı: 1

İbadetlerde Yeni Şeyler Ortaya Çıkarmak (Bid'atler) 2

1-Belli Bir İbadette Allah'a Yakınlaştırıcı Özelliği Bulunan Bir Şeyin Bu Özelliği Her Zaman Olmayabilir. 2

2- Bütünüyle Şeriat'in Dışında Olan İşler: 2

3- Meşru' Amele Birşeyler Eklemek: 3

4- Meşru' Amelin Herhangi Bir Bölümünü İhlâl Etmek: 3

Muamelâtta Yeni Şeyler İhdas Etmek (Bid'at Çıkarmak): 3

1- Sert Birtakım Akidlere Alternatif Olan Şeyler: 4

2- Şeriat'ın Yasakladığı Akidler: 4

3- Taraflardan Birisine Haksızlığın Sözkonusu Olduğu Akidler: 4

Özet: 5

Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler: 5

5. BİD'ATLER MERDUTTUR

Mü'minlerin annesi Um Abdullah Âişe -r.a.-den dedi ki: Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: "Her kim bizim bu işimizde ondan olmayan bir şeyi sonradan ortaya çıkarırsa {ihdas ederse) o merdûddur. [1]

Bir başka rivayette de şöyle denilmektedir: "Her kim bizim bu işimize uymayan bir amelde bulunacak olursa, o merduddur.[2]

Bu Hadisin Önemi:

Hafız İbn Hacer -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demektedir: "Bu hadis İslâm asıllarından sayılmakta ve dinin kaidelerinden bir kaide olarak kabul edilmektedir.[3] İmam Nevevî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- der ki: "Bu hadis

ezberlenmesi ve münkerlerin iptal edilip çürütülmesi, bu doğrultuda delil olarak kullanılmasının yaygınlaştırılması gereken hadislerdendir.[4]

et-Tarkî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demektedir: "Bu hadis Şeriat'in delillerinin yarısıdır demek uygundur. Çünkü delilde aranan şey bir hükmü isbat etmek veya reddetmektir. Bu hadis ise her bir Şer'i hükmü is-bat veya red etmekte büyük bir mukaddime (önerme)dir.[5]

İbn Receb -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyle demektedir: "Bu hadis İslâm'ın esaslarından, oldukça büyük bir esastır. Nasıl ki "ameller niyetler iledir" hadisi bâtını itibariyle amellerin Ölçüsü ise, bu hadis de zahirleri itibariyle amellerin ölçüsüdür.[6]

Dinde Olmadık Şeyleri (Bid'atleri) Çıkarmanın Yasaklanışı:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Her kim bizim bu işimizde ondan olmayan bir şeyi ortaya çıkarırsa o merdûddur" buyruğunun anlamı şudur:

Kim Allah'ın dininde ve bizim için beğenip seçmiş olduğu Şeriat'inde kendi hevâsından ve nefsinden dine uymayan, onunla çelişen, dinin genel kaideleri ve esaslarından lehine herhangi bir tanık getirilemeyen bir şeyi ortaya koyacak olursa, onun

bu ortaya çıkarıp meydana getirdiği şey, sahibine geri çevrilir. Dünyasında da, dininde de ondan faydalanması mümkün değildir. Hadisin lafızları buna delâlet etmektedir. Bu büyük kaideyi temellendiren bu hadisin muhtevasına Kitap ve Sünnet'ten pek çok buyruk tanıklık etmektedir ki, bunların hepsini kaydetmeye kalkışacak olursak, oldukça uzun sürer. [7]

İbadetlerde Yeni Şeyler Ortaya Çıkarmak (Bid'atler)

İbadetlerde aslolan haramlıktır. Müslürnanın, Allah'ın ve Rasûlünün teşri' buyurmadığı her bir ibadet şeklinde Allah'a yaklaştıran bir yol edinmesi haramdır. İlim adamlarımızın ortaya koymuş olduğu bu kaidenin ışığında şunu söylüyoruz: Herhangi bir ibadet ile Allah'a yakınlaşmaya çalışan herkesin bu hususta kendisinden delil isteyenlere bunun meşrûiyyetini delil ile isbatlaması gerekir.

Şu kadar var ki, bu ibadetin reddolunup kabul olunmayacağı ile ilgili olarak aşağıdaki açıklamaları yapmamız zorunludur: [8]

1-Belli Bir İbadette Allah'a Yakınlaştırıcı Özelliği Bulunan Bir Şeyin Bu Özelliği Her Zaman Olmayabilir.

Meselâ, ihram esnasında erkeklerin »aşlarını açması Allah'a yakınlaştır-cı meşru' bir kurbettir.

Namaz ve ezan .snasmda da ayakta durmak meşru' bir kurbettir. Fakat nass ile sabit olma. ıış bir başka yerde ayakta durarak ya da başını açarak Allah'a yakınlaşmayı adayan bir kimse, bu adayışı ile dinin yasaklamış olduğu bidatin içine düşmüş olur ve onun bu ameli kabul edilmeyerek red olunur.

Rasulullah (s.a) güneşte ayakta duran bir adam görünce, durumu hakkında soru sorar; O'na şöyle cevap verilir: Bu adam ayakta durup oturma-mayı, gölgelenmemeyi ve oruç tutmayı adadı. Rasulullah (s.a) ona oturmasını, gölgelenmesini ve orucunu tamamlamasını emretti.[9] Görüldüğü gibi, Rasulullah (s.a) ayakta durmayı ve güneşin altında beklemeyi yerine getirilmesi gereken Allah'a yakınlaştırıcı bir ibadet olarak değerlendirmemiştir. [10]

2- Bütünüyle Şeriat'in Dışında Olan İşler:

Allah'a yakınlaşmak amacıyla oyalayıcı şeyleri işitmek, yahut raksetmek veya bunun dışında kalan Allah'ın, haklarında delil indirmediği fakat İslâm âleminin her tarafında görülen ve yaygınlaşmış bulunan, birtakım kimselerin görerek yetiştiği ve yaşlanıncaya kadar sürdürdüğü işler halini alan, türlü hurafe ve bid'atler gibi, tamamıyla Şeriat'in dışında kalan ve ibadet diye benimsenen şeylere gelince; bütün bunlar sahiplerine red

olunur, geri çevrilir. Allah bunları o kimseden kabul etmez. Hatta Allah bunları işleyenlerin bu yaptıklarını terkedinceye kadar tevbelerini kabul etmez. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Muhakkak Allah, her bid'at sahibinin tevbe-sini o bidatini terkedinceye kadar perde ile engellemiştir. [11] Böyle bir bidati işlemeye devarr/eden, şanı Yüce Allah'ın şu buyruğunun kapsamına girer: "Yoksa onların, Allah'ın kendisine izin vermediği şeyleri dinden kendilerine Şeriat yapan ortaklan mı vardır? "(es-SM, 42/21) [12]

3- Meşru' Amele Birşeyler Eklemek:

Şanı Yüce Allah'ın meşru' kılmış olduğu amele birşeyler eklemek de merduddur ve kabul olunmaz. Şu kadar var ki, kendisine fazlalıkta bulunulan amelin bâtıl olup olmaması açısından konuya bakılacak olursa, böyle bir amel bazan bâtıl olur. Meselâ, bir kimse farz namaza kasten bir rek'at arttıracak olursa, durum böyledir. Bazan da amel bâtıl olmaz. Abdest azalarını abdestte dörder defa yıkayanın durumu gibi.

Bundan dolayı kendisine fazladan birşeyler eklenen meşru1 her bir amelin bâtıl olacağına dair bu hadisin umumî ifadesini delil göstermek caiz olmayabilir. Bunun yerine kendisine fazlalıkta bulunulan amele dikkatle bakmak ve ona dair delilleri tesbit edip, bu hususta ilim adamlarının

görüşlerini ortaya çıkarmak gerekir. Ta ki, herhangi bir delil olmaksızın kulların amellerini bâtıl diye ilân etmeyelim. [13]

4- Meşru' Amelin Herhangi Bir Bölümünü İhlâl Etmek:

Bir kimse, kendisi ile Yüce Rabb'ine yakınlaşmak üzere bir amel işlemeye koyulsa, sonra da bu amelin bir bölümünü ihlâl edecek olursa, bu amelin kabul edilmesi yahut bâtıl olması bakımından, o ihlâl ettiği şeyi dikkatle incelemek gereklidir. Eğer amelin şartlarından birisini ihlâl edecek olursa -namaz için tahareti {abdesti} terkeden kimse gibi- böyle bir durumda amelinin bâtıl olduğu ve kabul olunmayacağı söylenir. Aynı şekilde bir kimse böyle bir amelin bir rüknünü de terk ile ihlâl edecek olursa, onun bu ameli de merduddur. Bir namaz rek'atinin bir secdesini terkeden gibi.

Meşru' amelin bâtıl olmasını gerektirmeyen birşeyi ihlâl edene gelince-, böyle bir durumda amelin bâtıl olup reddolunacağını söylemek sözkonusu olmaz. Bunun yerine, eksik olduğu söylenir. Cemaatle namaz kılmayı ter-kederek evinde namaz kılanın durumu gibi, Böylesinin namazı sahihtir; fakat cemaatle namaz kılmanın vacib olduğunu kabul edenlerin görüşüne göre, cemaatle namaz kılmayı terketmekten dolayı günahkâr olması söz konusudur. [14]

Muamelâtta Yeni Şeyler İhdas Etmek (Bid'at Çıkarmak):

Muamelâtta aslolan helâl oluştur. Herhangi bir muamelenin haram olduğunu söyleyen bir kimsenin buna dair delil ortaya koyması gerekir. Muamelâtta yeni birtakım şeyler ortaya çıkarmak çeşitli şekillerde olabilir. Bazıları şunlardır: [15]

1- Sert Birtakım Akidlere Alternatif Olan Şeyler:

Şer'î birtakım akidlere alternatif olmak üzere insanların ortaya koydukları akidlerin bâtıl olacağında ve her iki tarafın da bu akıdlerin bendlerinde zikrettiği hükümlerden yararlanamayacakları konusunda hiçbir şüphe yoktur. Bunun delili şudur:

Ebû Hureyre ile Zeyd b. Hâlid'den nakledildiğine göre, Bedevi Araplardan bir adam Rasûlullah (s.a)'a gelip şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasûlü, Allah adına sana and veriyorum ki, bana Allah'ın Kitab'ı gereğince hüküm veresin." Diğer hasmı ise -ondan söz inceliklerini daha iyi bilen birisi idi-: "Evet" dedi. "Aramızda Allah'ın Kitab'ı ile hüküm ver ve bana da (konuşmam için) izin ver." Rasûlullah (s.a): "Söyle!" diye buyurdu. Adam şöyle dedi: "Benim oğlum bunun yanıda işçi olarak çalışıyordu. Hanımı ile zina etti. Bana haber verildiğine göre, benim oğlumun recmedilmesi gerekiyordu. Oğlumu ondan kurtarmak için ona

yüz koyun ve bir cariye verdim. Daha sonra ilim ehline durumu sordum, bana oğlumun cezasının yüz celde ve bir sene de sürgün olduğunu, bunun hanımının cezasının ise recm olduğunu bana haber verdiler.

Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

"Nefsim elinde olana yemin ederim ki, aranızda mutlaka Allah'ın Kitab'ı gereğince hüküm vereceğim. Küçük kız çocuğu cariye ve koyunlar sana geri verilecektir. Oğlunun cezası ise yüz celde ve bir sene sürgüne gönderilmektir. Şimdi ey Uneys, (huzurda bulunan Eslem'li bir kişi) bu adamın hanımının yanına git, eğer itiraf ederse onu recmet." Uneys yanma gitti, kadın da itiraf etti. Rasûlullah {s.a)'ın emri üzerine kadın recmedildi. [16]

2- Şeriat'ın Yasakladığı Akidler:

a) Şayet ma'kûdu'n-aleyh (akdin konusu) akde mahal (konu) değilse: Akrabalık, neşeb yahut da bir arada aynı nikâhta tutmak gibi bir sebepten Ötürü nikâhı haram olanların nikâhlanması gibi. Böyle bir akid bâtıldır. Çünkü o akid yapıldığı takdirde Allah'ın hakkı çiğnenmiş olur. Halbuki Al-lah bizlere neseb yahut akrabalık veya süt akrabalığı ya da aynı nikâh altında toplanması haram kabul edilen bir sebep dolayısıyla mahrem

olanları nikâhlamayı haram kılmıştır.

b) Akidde aranan şartlardan birinin bulunmaması, karşılıklı nza ile ortadan kalkmaz. Meselâ, iddet bekleyen bir kadının nikâhlanması, velisiz nikâh yapmak gibi. Böyle bir akid bâtıldır. Çünkü Rasûlullah (s.a)'ın hamile olduğu halde bir kadın ile evlenen bir erkeği birbirinden ayırmış ve iddet süresi içerisinde yapıldığından dolayı böyle bir nikahı reddetmiştir.

c) Şanı Yüce Allah'ın haram kıldığı akidler:İçki, leş, domuz, put, köpek ve faizli satış ile Allah'ın, satışını yasakladığı diğer şeylerin satışı gibi. Bu akidler bâtıldır ve merduttur. Mülkiyet ifade etmez. Rasûlullah (S.A.S.)'in bir ölçek hurma karşılığında iki Ölçek alan bir kimseye aldığını geri vermesini emrettiği sabittir. [17]

3- Taraflardan Birisine Haksızlığın Sözkonusu Olduğu Akidler:

Velinin, kızın izni olmaksızın kızını nikahlaması gibi. Bu gibi akidlerin red ve kabulü hak sahibinin irâdesine bağlıdır. Eğer hakkından vazgeçecek olursa, akid sahih olur. Şayet hakkından vazgeçmeyecek olursa, o akid merduddur ve bâtıldır. Rasûlullah (s.a)'ın izni alınmaksızın evlendirilen dul bir kadının nikâhını reddettiği sabittir. Yine Rasûlullah (S.A.S.)'in izni olmaksızın

evlendirilen bir kadını muhayyer bıraktığı da rivayet edilmiştir.

Yine, başkasının malında sadaka veya başka bir yolla izni olmaksızın tasarrufta bulunanın bu akdinin sıhhati de hak sahibinin rızasına bağlıdır. Eğer bu akdi geçerli kabul ederse, o akid sahih olur. Kabul etmezse bâtıl olur. Çünkü buradaki yasak ilim adamlarının ifadesiyle: Muayyen bir insanın hakkı dolayısıyladır ve bu bâtıl oluş, onun rızasıyla ve hakkını kullanmaktan vazgeçtiği taktirde ortadan kalkar. [18]

Özet:

İlim taleb eden kimsenin, işi gereği gibi tetkik etmesi ve bu hadisi delil göstererek yapılan bir amel hakkında red ve kabul olunmamak şeklinde hüküm vermekte acele etmemesi; ilim adamlarının mesele ile ilgili görüşlerine muttali olması, konu ile ilgili amel hakkında reddolunması ve kabul olunmaması şeklinde hüküm vermesini sağlayacak bakış açısını teşkil eden temel kaide ve esasları iyice bellemesi gerekmektedir. [19]

Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler:

1- Yasak, amelin fâsid olmasını gerektirir. Nevevî der ki: "Hadis-i şerifte, usûl âlimleri arasından şöyle diyenlerin lehine delil vardır: Yasak, fâsid oluşu gerektirir. Fâsid olmasını gerektirmem,

diyenler ise; bu vâhid bir haberdir, derler. Bu derece önemli bir kaideyi tesbit etmek için yeterli değildir. Ancak bu da tutarsız bir cevaptır.[20] Hafız (İbn Hacer) ise der ki: "Bu hadis-i şerifte yasağın (nehyin) fesadı gerektirdiğine dair delil vardı.[21]

2- Hadis-i şerif, İslâm'ın eksiksiz ve kâmil bir din olduğunu ortaya koymaktadır. [22]

---

[1] Buhârl Sulh 5, III, 167; Müslim Şerhi, IV, 312. Lafız Buhârfnin.

[2] Müslim Şerhi, 111,313

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 91.

[3] Fethu'1-Bârî, VI, 231

[4] Müslim Şerhi, IV, 312

[5] Fethu'İ-Börî, Vı, 231

[6] Cdmiu'MJ/ûmi ve'l-Hikem, 56

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 91-92.

[7] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 92.

[8] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 92-93.

[9] Bk. İrvâu't-Galil, VIII, 218

[10] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 93.

[11] Bk. Sahihü't-Tergîb ue't-Terhîb, I, 26, hadis no: 52

[12] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 93-94.

[13] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 94.

[14] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 94.

[15] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 94-95.

[16] Buhârî, VIII, 34; Müslim Şerhi, VI, 281. Lafı^Müslim'e aittir.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi) ba Yayınları: 95

[17] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 95-96.

[18] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 96.

[19] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 96-97.

[20] Müslim Şerhi, VI, 312

[21] Fethu'l-Bârî.VI, 231.

[22] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 97.

6. HELAL VE HARAM... 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Katıksız Helâl Ve Haram Olan Şeyler Apaçıktır: 2

Şüpheli Hususlar. 2

Şüpheli Şeyler Ne Demektir?. 2

İnsanların Şüpheli Şeyler Karşısındaki Tutumları: 4

Şüpheli Şeylerin Hükmü: 5

Yüce Allah'ın Haram Kıldıklarından Uzak Durmak: 5

Kalp Bedenin Emiridir: 6

1- Kalbe Bu Adın Veriliş Sebebi: 6

2- Kalbe Önem Verişin Sebebi: 6

3- Kalb Hastalanır Mı?. 6

Hadis-i Şeriften Çıkartılan Hükümler: 7

6. HELAL VE HARAM

Ebû Abdullah en-Nu'mân b. Beşîr -r.a.-den dedi ki: Rasûlullah (s.a)'ı şöyle buyururken dinledim: "Şüphesiz helâl de apaçık bellidir, haram da apaçık bellidir. Ama ikisinin arasında benzeşen {müteşâbih) bazı hususlar vardır ki, insanların bir

çoğu bunları{n hükmünü) bilmezler. Her kim şüpheli şeylerden sakınırsa, dini ve ırzı (şeref ve haysiyeti) lehine korunmuş olur. Kim de şüpheli şeylere düşerse, harama düşmüş olur. Tıpkı yasak bölge çevresinde (koyunlarını) otlatan çobanın o yasak bölgede güttüklerini ot-layarak sınıra yaklaşması gibi. Şunu bilin ki, her bir hükümdarın bir yasak bölgesi vardır. Yine şunu bilin ki, Allah'ın yasak bölgesi de O'nun haram kıldığı şeylerdir. Şunu da bilin ki, insan vücudunda bir lokmacık et parçası vardır. O düzelirse, bedenin tümü düzelir, bozulursa bedenin tümü bozulur. Bilin ki o, kalbdir.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Bu hadis-i şerif Şeriat'in kaidelerinden büyük bir kaidedir. Ebu Davud es-Sicistânî[2] -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- bu hadis hakkında şunları söylemektedir: İslâm dört hadis etrafında dönüp dolaşır... Daha sonra bunlar arasında bu hadisi zikretmektedir.[3] İlim adamlarından bazısı da şöyle demektedir:

"Bize göre dinin esasları, yaratıkların en hayırlısının sözünden sened ile rivayet edilen birtakım sözlerdir:

Şüpheli olan şeyleri terket[4], zâhid davran, sana faydası dokunmayan ve seni ilgilendirmeyen

şeyleri terket ve bir de amellerini niyetle yap[5] hadisleridir." [6]

Katıksız Helâl Ve Haram Olan Şeyler Apaçıktır:

Rasulullah (S.A.S.)'İn: "Şüphesiz Helâl De Apaçık Bellidir, Haram Da Apaçık Bellidir" Buyruğu İle İlgili Olarak, Hafız İbn Hacer şöyle demektedir: "Yani helâl ve haram kendileri ile ilgili açık deliller ile bizzat ve durumları itibariyle besbellidir.[7]

Katıksız helâl apaçıktır, bellidir, onda herhangi bir şüphe yoktur. Evlenmek, helâl ve temiz şeyleri yemek, insanın ihtiyaç duyacağı pamuk ve yünlü elbiseleri giymek gibi. Katıksız haram da aynı şekilde apaçık bellidir. İçki içmek, mahrem olan kadınları nikahlamak, erkekler için ipek elbise giymek, faiz ve zina gibi.

Rasulullah (s.a) ümmetine Yüce Allah'ın kendilerine helâl kıldığı şeyler ile haram kıldığı şeyleri gereği gibi beyân ettikten sonra vefat etmiştir. Nitekim şöyle buyurmaktadır: "Andolsun, sizi gecesi gündüzünü andıran apaydınlık yol üzerinde bıraktım. Kendisini helake teslim edenden başkası, bu yolu kimse bırakıp sapmaz. [8]

Helâl ve haram ile ilgili açıklamaların kimisi kimisinden daha açık ve anlaşılırdır. Ortada dinden oldukları zorunlu olarak (kesinlikle) bilinen hu-

suslar vardır. Bunların böyle oluşu ise delillerinin açık, net olması ve yaygınlık kazanmış olmasıdır. Müslümanlar arasında yaşayan herhangi bir kimse bu kabilden olan şeyleri bilmemekten dolayı mazur görülemez.

Ortada ancak Şeriat'i bilenlerin bildiği ve müslümanların avamının çoğu için gizli kalan birtakım hususlar bulunduğu gibi, ancak ilimde derinleşmiş alimler (er-Rasihûn fi'l-ilm)in bildiği birtakım hususlar vardır. [9]

Şüpheli Hususlar

Peygamber (s.a)'in: "Bu ikisi arasında insanlardan pek çoğunun bilmediği benzeşen (şüpheli) hususlar vardır" buyruğu ile kastettiğine gelince; apaçık ve belli olan helâl ile apaçık ve belli olan haram arasında, insanların bir çoğu için şüpheli olan bazı hususlar vardır. Bunlar acaba helâller arasındamıdır, yoksa haramlar kapsamında mıdır? İnsanların çoğu bunu bilmezler. Ancak derinleşmiş ilim adamları için, nâdir hususlar müstesna, bunlar şüpheli değildir. Bu da, onlar için iki delilden birisini tercih edebilmek için ortaya çıkan tercih edici sebep halinde sözkonusu olur. [10]

Şüpheli Şeyler Ne Demektir?

(Hadis-i şerifte şüpheli şeyler anlamında kullanılan) el-Müştebihât, "müştebih" kelimesinin

çoğuludur. Bu kelime nitelik itibariyle "müşkil"dir. Çünkü bunda helâl ve haramlık hakkında herhangi bir açıklık bulunmamak-tadır.[11] en-Nevevî der ki: ' Müştebihât'ın anlamı helâl ve haramlığı açık ol-mayan demektir. Bundan dolayı insanların bir çoğu onları bilmezler. İlim adamları ise bir nass veya kıyas yoluyla bunların hükmünü bilirler. Herhangi bir şey helâl veya haram arasında gidip geliyor ve bu hususta nass ve icmâ da bulunmuyor ise, onun hakkında müctehid ictihad eder ve Şer'î delile dayanarak onlardan birisine o şeyi ilhak eder.[12]

Ehl-i Sünnet ve'1-Cemaat'in imamlarından Ahmed b. Hanbel ise, müştebihât'ı katıksız helâl ile haram arasındaki bir durum diye açıklamış ve bir başka seferinde de, "malına haram karışan kimsenin durumunda olduğu gibi, helâl ile haramın birbirine karışması" diye de yorumlamıştır.

Bundan dolayı şöyle bir fetva vermiştir: Eğer maldaki haram helâlden daha fazla olursa ondan uzak durmak icabeder. Helâl haramdan daha çok olup haram nisbeten az ise, kullanımı caiz olur.

İlim adamlarımızın şüpheli şeylere dair açıklamalarının özeti Hafız İbn Hacer'in Fethu'l-Bârî'âe de belirttiği gibi şöyledir:

1- Birtakım ibadet ile ilgili muamelât ve başka

meselelerle ilgili hususlarda görüldüğü gibi, zahiren delillerin tearuzu (birbirine aykırı görülmesi, çatışması). Hafız İbn Hacer'in tercih ettiği açıklama şekli budur.

2- İlim adamlannın bu konudaki farklı görüşleri. Bu da birincisinin kapsamına girmektedir.

3- Mekruh diye adlandırılan şeyler. Çünkü yapmak ya da terketmek yönlerinden birisi ağır basmaktadır.[13] Yine Hafız İbn Hacer'in görüşüne göre bu yorum da muhtemeldir. Özellikle ilim adamları hakkında böyledir. O bakımdan şöyle demiştir: "Kavrayışlı bir ilim adamı için hükümleri birbirinden ayırdetmek gizli bir şey olarak kalmaz. O böyle bir duruma (şüphelileri işleme haline) ancak mubah veya mekruhu pek çok işlemesi halinde düşer. -Önceden de açıklandığı üzere- bunun dışındaki hallerde ise durumların değişmesine göre sözü geçen bütün bu hususlarda şüpheye düşmesi söz konusudur. Açıktır ki çokça, mekruh işleyen bir kimsede genel olarak yasak kılınan şeyleri işlemeye karşı bir cesaret oluşur. Ya da onun haram olmayan yasak şeyleri (mekruhları) işlemeyi itiyat haline getirmiş olması, kendisini -onun türünden olması halinde yahut bu yasak kılma ondaki bir şüphe dolayısıyla verilmiş ise- haram olarak yasak kılınmış şeyleri işlemeye itebilir. Kendisine yasak kılınan şeyleri

işlemek sonucunda vera' ve takva nurunu kaybetmiş olacağından, kalbi kararan bir kişi haline gelir, bunun sonucunda da harama düşer. İsterse, harama düşmeyi iradesiyle tercih etmiş olmasın. Nitekim Musannif (Buhârî) buyu' (alışveriş) bölümünde Ebû Fer-ve'nin Şa'bî'den, (O, en-Nu'mân b. Beşîr'den; O, Rasulullah (S.A.S.)'den) naklettiği bu hadis ile ilgili olarak şu rivayeti yer almaktadır: "Her kim günah olduğu şüpheli olan şeyleri terkedecek olursa, açık olarak günah gördüğü şeyleri daha çok terkeder ve her kim günah olduğu şüphesini taşıyan şeylere cüretkârca yönelecek olursa, haram olduğu açık olan şeylere düşme ihtimali de pek çoktur."

Bu ise az önce de işaret ettiğimiz gibi, birinci açıklama şekline ağırlık kazandırmaktadır,

4- (Şüpheli şeyler), mubah şeyler demektir. Ancak bu görüşü kabul eden bir kimsenin şüpheli olan şeyleri her bakımdan, her iki yönü {yapılması veya terkedilmesi) eşit olan şeyler diye açıklamasına imkân yoktur. Bu görüşe göre, mubahın daha evlâ olana muhalif olan şeyler kabilinden diye yorumlanması mümkün olur. Bu da bizzat kendisi açısından her iki yönü (yapmak veya terketmek) eşit olmakla birlikte, yapılması yahut da terkedilmesi haricî bir sebeple (yani o mesele hakkındaki özel nassın dışındaki bir karine ve

benzeri işaretlerle) daha ağır basan iştir. el-Kabarî der ki: Mubah, mehrûhun önündeki bir tümsektir. Onu çokça işleyen bir kimse, mekruha doğru yol ahr.[14]

Yani helâl olan birşeyin yapılmasının mutlak olarak bir mekruha yahut bir harama götüreceğinden korkuluyor ise, ondan kaçınmak gerekir. Meselâ, hoş ve güzel şeylerden çokça faydalanmak hak edilmeyen şeyleri almaya götüren çokça kazanma ihtiyacını doğurabilir, yahut da nefsin azıp şımarması sonucunu verebilir. En azından böyle birşey Allah'a kulluktan uzaklaşarak başka şeylerle uğraşmak gibi bir sonuç verir.

Benim daha uygun gördüğüm görüş ise, Hafız İbn Hacer'in tercih ettiği görüştür. Çünkü müştebihâtın mefhûmuna, kelime olarak ondan anlaşılana uygun düşmektedir. Diğer görüşlere gelince, göründüğü kadarıyla kastedil-niş olmaları ihtimali uzaktır. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır. [15]

İnsanların Şüpheli Şeyler Karşısındaki Tutumları:

Tutumları itibariyle insanlar, şüpheli şeyler karşısında iki türlüdür:

1- Kimisi Allah rızası ve günaha karşı korunmak için bu şüpheli şeyleri terkeder. Çünkü bu gibi işler o kimseler için şüphelidir ve onlar hakkındaki

hüküm açık değildir. Böyleleri şüpheli şeyleri terketmek suretiyle dinlerinin esenliğe kavuşması ve haysiyet (ırz) lerini tenkid edilmekten uzak tutmanın yolunu seçmiş olurlar.

Irz -ilim adamlarımızın da belirttiği gibi- insanın Övülmesi ve yerilmesine konu olan, o şeyden güzelce söz edildiği vakit kişinin övülmesini sağlayan, çirkin olarak ondan söz edildiğinde ise olumsuz eleştiriyi gerektiren hususlardır ve bu, kimi zaman insanın kendi nefsinde sözkonusu olabilir, kimi zaman da geçmişlerinde veya ailesi halkında olabilir.[16]

İşte Rasulullah (S.A.S.)'in: "Kim şüpheli şeylerden sakınırsa o hem dini lehine, hem de ırzı (şeref ve haysiyeti) lehine kötülüklerden uzak kalmış olur."

2- Kimi insanlar da kendisi açısından değil de başka kimselere göre şüpheli olan şeylere düşer. Bunun böyle oluşu ise mesele hakkında hükmün onun için açıklık kazanmış olmasıdır. Böyle birisi için kendisi açısından Şer'î delile binâen şüphe sözkonusu olmadığından, böyle bir işi işlemekte bir sakınca yoktur. Fakat insanlara karşı haysiyetini (ırzını) korumak üzere terkedecek olursa, böylesi güzel ve övülecek bir davranıştır. Çünkü müslümandan, ırzının esenliğini koruması istenmiştir. Buna da Rasulullah (s.a)'ın,

mü'minlerin annesi Safiyye bint Huyey ile birlikte olduğunu gören kimseye; "yanımdaki Safiyye'dir" şeklindeki sözü delil teşkil etmektedir.[17]

Kimisi de, kendisi açısından da şüpheli olmakla birlikte, hevâsına uyarak şüpheli şeylere düşer. Böyle birisinin hükmü, harama düşmesidir. Nitekim Rasulullah (S.A.S.): "Kim şüpheli şeylere düşerse, harama düşmüş olur[18] buyurmuştur. İlim adamları ise harama düşmeyi iki şekilde açıklamışlardır:

1- Şüpheli olduğuna inanmakla birlikte onu işlemesi harama düşmesine bir sebep teşkil eder, bu da tedrici ve bu konuda işi gevşek tutmak suretiyle olur.

Buna da Rasulullah {S.A.S.)'in şu buyruğu şahidlik etmektedir: "Her kim günah türünden şüphe ettiği şeylere cüretkârca yönelecek olursa, açık olan (haram) şeylere düşme ihtimali de yakındır.[19]

2- Bir kimse helâl mi haram mı bilemediği için kendisince şüpheli olan bir hususu işlemeye kalkışacak olursa, o işin haram olup olmayacağından, dolayısıyla haramı işlemeyeceğinden -haram olduğunu bilmeksizin- emin olamaz.[20]

Şüpheli Şeylerin Hükmü:

Hafız İbn Hacer -Allah'ın rahmeti üzerine olsun-

der ki: Şüpheli şeylerin hükmü hakkında görüş ayrılığı vardır. Bunun haram olduğu söylenmiş ise de, bu görüş red olunur. Bir görüşe göre hükmü mekruhtur, bir görüşe göre ise hakkında hüküm verilmez (tevakkuf edilir).[21]

Şüpheleri terketmek Rasulullah (s.a)'m teşvik ettiği ve özendirdiği vera' kapsamına girer. Bundan dolayı Buhârî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun-, bu hadisi Sahîh'inde Kitâbu'l-îman'da zikretmekte ve şöyle demektedir: "Dini lehine şüpheli şeylerden uzak duranın fazileti (ki bab numarası 39'dur [Çeviren]). Bu hadisi iman bölümünde zikretmesinin sebebi ise, vera'ın (şüpheli şeylerden kaçınmanın) imanın tamamlayıcı unsurları olduğunu açıklamaktadır. Müteşâbih'in -İbn Hacer'in kimi ilim adamlarından naklettiği gibi- mekruh olduğu görüşü doğruya yakın bir görüştür. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır. [22]

Yüce Allah'ın Haram Kıldıklarından Uzak Durmak:

"(Şüpheli şeylere düşen kimse...) tıpkı yasak böîge[23] etrafında (davarlarını) otlatan çobanın o yasak bölge içerisinde güttüklerinin otlayarak sınıra yaklaşmasına benzer. Şunu bilin ki[24] her bir hükümdarın bir yasak bölgesi vardır ve şunu da bilin ki, şüphesiz Allah'ın yasak bölgesi onun haram kıldığı şeylerdir."

Kimi hükümdarlar kendilerine ait ve başkalarına yasak bir bölge tesbit ederek, başkalarının o bölgeye geçmelerini yasaklamaktadır. Bu ise haklı ya da haksızca olabilir.

Bir kimse koyunlarını tesbit edilmiş bu yasak bölgeye yakın yerlerde otlatacak olursa, davarlarının o yasak bölgeden yemeyeceklerinden emin olamaz. Böylelikle o, yeryüzü hükümdarları karşısında kendisini sorumlu düşmeye maruz bırakır.

Bu, Rasulullah (S.A.S.)'in şüpheli şeylere düşen kimseye gösterdiği bir misaldir. Böyle birisinin harama düşmesi oldukça yakındır. Bu yolla da kendisini hakimler hakiminin cezasına maruz bırakır.

İbn Receb der ki: "İşte bu ifadede, haram şeylerden uzak durmak gerektiğine ve insanın kendisi ile bu haram şeyler arasında bir engel bırakması gerektiğine bir işaret vardır." [25]

Kalp Bedenin Emiridir:

Peygamber (s.a)'in: "Şunu bilin ki, şüphesiz vücutta bir çiğnemlik[26] et parçası vardır. O düzelirse vücudun tümü düzelir, o bozulursa vücudun tümü bozulur. Şunu bilin ki, o da kalbdir." [27]

1- Kalbe Bu Adın Veriliş Sebebi:

Kalbe kalb adının veriliş sebebi, işler ile ilgili kararlarında tekallübü (evrilip çevrilmesi, karar değiştirmesi) dolayı-sıyladır. Ya da bedende bulunanların özü olduğundan dolayı bu ismi almıştır. Çünkü her şeyin özüne kalb denilir. Yahut da onun vücutta başaşağı (maklûb) konulmuş olmasından dolayıdır.[28] Göründüğü kadarıyla, bir ve ikinci açıklamalar doğruya yakındır. Sonuncusu ise uzaktır. [29]

2- Kalbe Önem Verişin Sebebi:

Kalbin Önemi insanın işleri, incelikleriyle onun vasıtasıyla anlamasından gelmektedir. Buna da Yüce Allah'ın şu buyrukları tanıktır: "Andolsun ki, biz Cehennem için cin ve insanlardan çok kimseler yaratmışızdir. Onların kalpleri vardır, ama bunlarla idrâk etmezler. "(ei-A-râf, 7/i79h "Muhakkak ki bunda kalbi olan... kimse için elbette bir öğüt vardır."(Ko/, 50/37)

Tefsir âlimleri derler ki: Maksat akıldır. Ondan kalb diye söz edilmesi aklın karar yerinin orası oluşundan dolayıdır. Hafız (İbn Hacer) der ki: "Bu hadis aklın kalbde oluşuna delil gösterilebilir.[30]

Şafiî Mezhebi âlimlerinin kabul ettiği görüş budur. Çünkü kalbin düzelmesi ile -ki bu da imanın kalbde yer etmesiyle olur- bütün azalar düzelir, di-

nin emirleri doğrultusunda dosdoğru yol alır. Kalbin bozulması ile birlikte de diğer organlar da bozulur. İbn Hacer der ki: "Kalbin bu özelliği onun bedenin emiri oluşundan gelmektedir. Emirin düzelmesi sonucunda yönetimi altındakiler de düzelir, onun bozulması da yönetimi altındakilerin bozulması sonucunu verir.[31]

3- Kalb Hastalanır Mı?

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Onların kalblerinde hastalık mı vardır, yoksa şüpheye mi düştüler?"fen-Nûr, 24/50); "Kalplerinde hastalık vardır onların, Allah da hastalıklarını artırmıştır."<ei-Bakara, 2/ıo)B\r başka yerde de şöyle buyurmaktadır: "Kalplerinde hastalık bulunanlar Allah'ın kinlerini meydana çıkarmayacağını mı sandılar?"(Muhammed, 47/29)

Bu âyet-i kerimeler ve diğer benzeri âyetler kalplerin hastalanabileceği cevabını vermektedir. Kalb hastalıklarından maksat ise, kalplerin uğradığı münafıklıktır, şüphe, katılık, kibir, kin ve hased gibi musibetlerdir.

Müslümana, kalbini bu hastalıklardan korumaya özel bir gayret göstermesi, Allah'ın yolunu izlemek üzere nefsi ile cihâd etmesi düşmektedir. Yüce Allah ise kendi yolunu izleyip hidayet ve istikamet ile bu uğurda nefsiyle cihâd eden kimselere

vaadlerde bulunmuştur: "Bizim uğrumuzda cihâd edenleri elbette biz kendi yollarımıza ileteceğiz. Şüphesiz ki Allah, ihsan edicilerle beraberdir."(ei-Ankebat, 29/69) [32]

Hadis-i Şeriften Çıkartılan Hükümler:

1- Hadis-i şeriften anlaşıldığına göre, müslüman Allah'ın haram kıldığı Şeylerden uzak kalmalı, kendisi ile Allah'ın haram kıldığı şeyler arasında bir pngel koymalıdır.

2- Müslüman ırzını (haysiyet ve şerefini) korumaya gayret etmeli, kendisi için ayıp teşkil edecek her şeyden, ırzının da eleştirilmesine sebep olacak her şeyden uzak durmalıdır.

3- Hadis-i şerifte haram şeylere giden yollara tıkamak (sedduz-zerâi') ve onlara giden yolları haram kılmak kaidesini kabul edenler lehine delâlet vardır. Nitekim İslâm'ın kaideleri de buna delâlet etmektedir. Meselâ, sarhoşluk veren şeyin azı da haram kılındığı gibi, yabancı bir kadınla halvet (başbaşa kalmak) da haram kılınmıştır. Buna dair delilller pek çoktur.

4- Yine hadis-i şerif, hayvanını başkasının ekininden otlayacak şekilde serbest bırakan kimsenin, hayvanının telef edip bozduğu ekinlerin tazminatını Ödeyeceğine delil gösterilmiştir. Aynı şekilde köpek ve benzeri av hayvanını Harem

bölgesine yakın yerde ava salacak olup da bu av hayvanı Harem bölgesi içerisinde avı yakalarsa -İmam Ahmed'in bu husustaki fetvasında da olduğu gibi- avladığının tazminatını vermesi gerekir.

5- Hadis-i şerifte kalbin önemine işaret edildiği gibi, onu düzeltmek için gayret harcamaya da teşvik vardır. Çünkü kalb azaların komutanıdır. Onun düzelmesiyle diğer organlar da düzelir, bozulmasıyla da bozulurlar. [33]

---

[1] Hadisi Buharı (İman, 39'da) ve Müslim rivayet etmiştir.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 99-100.

[2] Ebû Dâvûd (202-275 h.): Adı Süleyman b. el-Eş'as b. Beşîr'dir. Ezdli'dir, Sicistân'dan-dır. Hadiste imamdır. Hadis talebi için ilim merkezlerine yolculukları vardır. Çokça hadis toplamış ve ezberlediği yarım milyon hadis arasından 4800 hadis derlemiştir. (Bu, Ebû Davud'un, kitabındaki hadislerin sayısı ile ilgili olarak bizzat verdiği rakamdır. -Muhammed Muhyiddin Abdulharriid neşri, I, 10.- Muhammed

Muhyiddin'in hadisleri rakamlamasına göre sayıları 5274'ü bulmaktadır. Buna sebep olarak da iki hususu göstermektedir: Bazı nüshalar arasındaki farklılıklar ve birinde bulunup diğerinde bulunmayan hadislerin varlığı İle Ebû Davud'un mükerrer hadisleri saymamış olma ihtimali, I, 16. -Çeviren-) Ebû Dâvûd, imam Ahmed'in arkadaşları arasında sayılır, ondan el-Mesâil'i rivayet etmiştir. Hadisi yaygınlaştırmak üzere Basra'ya yerleşmiş ve orada vefat etmiştir. -Sünen'i dışında- ilmî eserleri: el-Merâsil, el-Ba's gibi eserleri sayılabilir.

[3] **Sözü geçen bu dört hadis-i şerif bunlardır: 1- Ameller niyyetler iledir, 2- Kişinin kendisini ilgilendirmeyen şeyleri terketmesi müslümanlığının güzelliklerindendir, 3- Sizden hiçbir kimse kendisi için sevdiğini kardeşi için de sevmedikçe iman etmiş olamaz.**

[4] **Helâl da apaçıktır, haram da apaçıktır. Sünen-i Ebû Dâvûd tercüme ve şerhine İ. L. Çakanın yazdığı mukaddime, İstanbul 1987, s. 29. (Çeviren)**

[5] **Açıklamakta olduğumuz bu hadis-i şerifi kastetmektedir.**

[6] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 100.**

[7] **Fethu'l-Bârî, I, 137 (Ebû Davud'un zikrettiği dört**

hadis ile burada zikredilenler arasındaki fark ise, burada Ebû Davud'un: "Sizden herhangi bir kimse... iman etmiş olmaz" -ki kırk hadisin onüçüncüsüdür- hadisi yerine; "dünyada zahid ol ki, Allah seni sevsin; insanların elinde bulunanlara karşı zahid ol ki, insanlar da seni sevsin" hadisini saymasıdır. -Çeviren-)

[8] Fethu'l-Bârî, I, 135)

[9] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 101.

[10] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 101-102.

[11] et-Elbânî, Sahihu't-Tergîb, 58

[12] el-Vâfi fî Şerhi'l-Erbaîn, 32

[13] Aynı yer.

[14] İbnü'l-Münîr, Hocası el-Kabarînin Menakıb'ında şöyle dediğini nakletmektedir: Mekruh, kul ile haram arasındaki bir tümsektir. Kim çokça mekruh işleyecek olursa, harama giden yola girmiş olur.

[15] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 102-104.

[16] Fethu'1-Bârî, I, 145-146

[17] Câmiu'lVlûmi ve'l-Hikem, 68

[18] Muhtasaru'l-Buhdrî, 465; Muhtasaru Müs/im, 378, h. no: 1437

[19] Sahihu'l-Câmi', 3188

[20] Buhârî, Buyu, I

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 104-105.

[21] Câmiu'l-Ulûmi ve'l-Hlkem, 69

[22] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 105-106.

[23] Fethu'l-BÖrî, I, 135

[24] Yasak bölge (el-Himâ); koruma altına alınmış yer demek olup, sahibi dışındakilere yasak olan yer demektir. Halife'nin veya naibinin mücahidlerin binekleri için koruma altına aldığı, başkasının kullanımlarının engellendiği, mubah (kamunun yararlanmasına açık) olan arazi bölümüdür. el~Vâfî fî Şerhi'iErbaîn, 32

[25] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 106.

[26] Şunu bilin ki (diye anlamı verilenin: Ela)

hakkında Hafız İbn Hacer şöyle demektedir: Bundan sonra gelecek ifadenin doğruluğuna dikkat çekmek içindir. Bunun tekrarlanması ise ifade ettiği mananın büyüklüğüne, azametine delildir {Fethu'l-Bârî, I, 137)

[27] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 106-107.

[28] Fethu'l-Bârî'de (I, 137) şöyle denilmektedir: Bir çiğnemlik et parçası: Çiğnenebüecek miktardaki parça demektir. Burada görünüş itibariyle kalbin miktarı, yani büyüklüğü ifade edilmek istenmektedir.

[29] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 107.

[30] Fethu'lBân, I, 137

[31] Aynı yer

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 107.

[32] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 107-108.

[33] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları:

108.

7. DİN NASİHATTİR.. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Nasihatin Tanımı: 1

Allah'a Nasihat: 2

Allah'ın Kitab'ına Nasihat: 3

Allah'ın Rasûlüne Nasihat 3

Müslümanların Yöneticilerine Nasihat 4

Genel Olarak Müslümanlara Nasihat: 4

Nasihat Edicilerin Konumu: 4

Nasihatin Hükmü: 5

Hadis-İ Şeriften Çıkartılan Hükümler: 5

7. DİN NASİHATTİR

Ebu Rukayye Temîm b. Evs ed-Dâri (r.a)'den Peygamber (s.a) buyurdu ki: "Din nasihattir." Kime? diye sorduk; "Allah'a, Kitab'ına, Rasûlüne, müs-lümanların yöneticilerine ve onların hepsine!" diye buyurdu.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Bu hadisin çok büyük bir önemi vardır; çünkü dinin temel direği ve esası olan nasihati dile getirmektedir. Nasihatin varlığı sayesinde din, müslü-manlar arasında dimdik varlığını korur. Nasihat olmayacak olursa, hayatlarının bütün alanlarında müslümanlar gerileme ile karşı karşıya kalırlar.

Nasihat, doğruluk ve ihlâs (samimiyet) ile açıklanacak olursa, bu hadisin önemi daha büyük bir açıklıkla ortaya çıkar. Çünkü doğruluk ve ihlâs, amellerin kabul edilmesinin şartıdır.

Nasihat etmek ise: İhlâslı olmak demektir. Nefsin Allah'a halis kılınması, onun arındırılması ve güzelleştirilmesi, Muhammed (s.a)'ın Risâletinin amacıdır. [2]

Nasihatin Tanımı:

Nasihat etmek, halis olmak, samimi olmak

anlamına kullanılır. Bir şeyin katıksız halis olduğunu ifade etmek üzere bu kökten gelen fiil kullanılır. Nâsıh ise, bal ve benzeri maddelerin hâlis ve katıksız olması demektir. Halis ve katıksız olan her şey "nush" niteliğini kazanır.[3] (Araplar) böylelikle sözün ve davranışın onları ifsâd eden şeylerden halis kılınmasını, nefsin de kirletici unsurlardan arındırılmasını, balın yabancı maddeler ile karışmışlı-ğından arındırılmış olmasına benzettiklerinden, bu tabiri kullanmışlardır.

Nasihat, "dikmek" anlamında da kullanılır.

Nush, elbise dikmeyi anlatan mastardır.[4]

el-Hattâbî[5] şöyle demektedir: Araplar böylelikle nasihatte bulunan kişinin davranışını nasihat ettiği kimsenin iyiliğini araştırması bakımından, dikiş ile elbisede bulunan gedikleri kapatmaya benzetmiş oluyorlar.[6]

Çünkü kişi nasihatte bulunmak suretiylâ "minsaha" (nasihat ile aynı kökten ism-i âlet) demek olan iğne, elbisenin açıklıklarını bir araya getirip topladığı gibi, nasihatta bulunan da müslüman kardeşinin dağınıklıklarını toplayıp bir araya getirir.

el-Hattâbî, nasihatin tanımını yaparken şunları söylemektedir: Nasihat, kendisine nasihat verilen

kimsenin iyi bir pay elde edebilmesi anlamında geniş kapsamlı bir kelimedir.[7] İbnul-Esîr[8] de şöyle demektedir: Nasihat, kendisine nasihat verilen adına hayrı dilemeyi ifade eden bir sözcüktür. Ebû Amr b. es-Salâh da der ki: Nasihat, nasihat verenin nasihat verdiği kimseye hem isteyerek (iradesiyle), hem davranışı ile çeşitli hayırları ifâ etmesi anlamını ihtiva eden oldukça kapsamlı bir kelimedir. [9]

Allah'a Nasihat:

Allah'a Nasihat, O'na Samimi Ve İçten İman Etmek, Kitâb'mda Rasûlü (S.A) Vasıtasıyla Haber Verdiklerine Aynı şekilde inanmak, ibadeti yalnızca O'na ihlâs ile yapıp başkasına hiçbir şekilde ibadet etmemek, emrettiği hususlarda ona itaat edip, yasaklayıp yaklaşılmasını istemediği şeylerden uzak durmak, sevdiğini sevmek, buğzettiğine buğzetmek, mü'min kullarını dost ve veli edinmek, O'nun düşmanlarından da teberri edip uzaklaşmak ile gerçekleşir. Kim bunları yerine getirecek olursa, o nefsini kirletici, aşağılık şeylerden arındırıp temizlemiş, Yüce Rabb'ine nasihat etmiş (O'na ve yoluna samimiyetle bağlanmış) olur.

Burada nasihatin anlamı Yüce Allah'a ihlâs ile bağlanmaktır; yani kulun kendi nefsine nasihat etmesidir. Çünkü şanı Yüce Allah'ın, nasihatçıların nasihatına ihtiyacı yoktur.

Bu hadisin anlamına Kur an-ı Kerim'den tanıklık eden buyruklardan biri de şudur: "Allah'a ve Rasûlüne karşı nasihat etmeleri (samimi olmaları) şartıyla zayıflara, hastalara harcayacak birşey bulamayanlara, (cihâda çıkmadıkları için) bir günah yoktur."(et-Tevbe, 9/91)

Allah'a ve Rasûîüne nasihatin anlamı, söz ve fiilin ihlâs ile yapılması demektir. Kurtubî bu âyet-i kerimeyi tefsir ederken şunları söylemektedir: "İlim adamları derler ki: Allah'a nasihat vahdaniyetine itikadda ve O'nu ulûhiyyet sıfatlarıyla vasfetmekte eksikliklerden tenzihde ihlâsla inanmak, O'nun sevdiklerini arzulamak ve O'nu gazablandiran şeylerden uzak durmaktır.[10]

Allah'ın Kitab'ına Nasihat:

Kitabullah'a nasihat bu ümmetin selefinin -Allah onlardan razı olsun-iman ettiği şekliyle iman etmekle olur. Tahâvît[11] şöyle demektedir: "Şüphesiz Kur'ân-ı Kerim, Allah'ın Kelâm'ıdır; herhangi bir söz söyleme keyfiyeti söz konusu olmaksızın O'ndandır. Onu vahiy yoluyla indirmiştir. Müminler de bu şekilde onu gerçekten tasdik etmişler, gerçek manasıyla onun Yüce Allah'ın Kelâm'ı olduğuna, mahlukâtın sözü gibi yaratılmış bir söz olmadığına kesin olarak inanmışlardır. Her kim onu işittikten sonra insan sözü olduğunu iddia edecek olursa, kâfir olur.

Yüce Allah böyle birisini yermiş, ayıplamış ve: "Ben onu Sekar'a (Cehennem isimlerinden) sokacağ'-n.'Vei-Müddes-sir, 74/26) buyruğu ile onu Sekar'a sokmakla tehdit etmiştir. Yüce Allah: "Bu insan sözünden başka birşey değildir"(d-Müddessir, 74/25) diyen kimseyi Sekar'ı ile tehdit ettiğine göre, kesin olarak biz de şunu bildik ve inandık ki; o Kur'ân-ı Kerim, insanları yaratanın sözüdür ve hiçbir zaman hiçbir insanın sözüne benzemez.[12]

Bu ümmetin selefinin iman ettiği gibi iman eden, Mutezile ve diğerlerinin içine düştüğü çıkmazlardan kendisini kurtarmış olur. Çünkü Mutezile Kur'ân-ı Kerim'in baştan beri Allah'tan geldiğine inanmaz, lafzın Allah'ın Kelâm'ı olduğuna inanmakla birlikte, mananın Ö>yle olmadığına inanırlar, el-Küllâbiye ise mananın Allah'ın Kelâm'ı olduğuna inanmakla birlikte, lafzın böyle olmadığına inanırlar. Allah'ın Kitabını tazim etmek, onu tebcil etmek, onun hayat için kapsamlı, mükemmel, her zaman ve her mekânda uygula-nabilir bir sistem ve düzen olduğuna inanmak da Allah'ın Kitab'ına nasihatin kapsamındadır. Kur'ân-ı Kerim'in hükümlerini ve öğretilerini bir tarafa bırakmış İslâm toplumunda her türlü hükmün üzerinde geçerli olacak bir hüküm olarak onu hayata geçirmek için bütün gayreti ortaya koymak

da, Allah'ın Kitab'ına nasihat etmek kapsamı içerisindedir.

Yine bu ilâhî Kitab'ı güzel bir şekilde okumak' da ona nasihat kapsamına girmektedir. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Kur'ân(-ı Kerîm)'i de tertîl ile (harflerini tane tane) oku!'VeJ-Müwemmfj, 73/4) Müslümanlara Kur'ân-ı Kerim'i öğretmek de Allah'ın Kitab'ına nasihat kapsamı içerisindedir. Nitekim Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Sizin en hayırlınız, Kur'ân'ı öğrenen ve Öğretendir.[13]

Allah'ın Rasûlüne Nasihat

Kurtubî'nin: "Allah'a ve Rasûlüne karşı samimi olmak (nasihat etmek) şartıyla..."fei-Teube, 9/91) buyruğunu tefsir ederken söylediği gibi, şöyle olur: "Rasûlullah (s.a)'a nasihat" Peygamberliğini tasdik etmek, emir ve yasaklarında itaatinin dışına çıkmamak, ona dost olanları dost bilrnek, O'na düşmanlık edenlere düşmanlık beslemek, O'na gereken saygı ve ta'zimi göstermek, O'nun Âl-i Beyt'ini sevmek, Ö'nu da Sünnetini de "gereği gibi tazim etmektir. Sünnetini vefatından sonra gereken araştırmaları yapmak suretiyle canlandırmak, Sünneti hakkında yeterli bilgiye sahip olmak, onu gereği gibi korumak, yaymak, Sünnetine davet etmek, Rasûlullah (S.A.S.)'in üstün ahlâkı ile ahlâklanmakla olur.[14]

Müslümanların Yöneticilerine Nasihat

Hafız İbn Hacer'in Fethü'l-Bârî'de açıkladığı gibi, müslümanların önderlerine nasihat: "Yapmak istedikleri hususlarda onlara yardımcı olmak, gaf-lete düştükleri vakit onları uyarıp dikkatlerini çekmek, yanıldıkları vakit gediklerini kapatmak, onların etraflarında birliğin gerçekleşmesine çalışmak, onlardan nefret eden kalpleri geri çevirmek suretiyle olur. Onlara yapılabilecek en büyük nasihat ise, en güzel yol hangisiyse onunla onları zulmetmekten alıkoymaktır.[15]

Genel Olarak Müslümanlara Nasihat:

Bu da büyük ilim adamı Nevevî'nin açıkladığı gibi şu şekilde olur: "Ahiretlerinde de, dünyalarında da faydalarına olacak şeylerde onlan yönlendirmek, onlara gelebilecek eziyet verici şeyleri önlemek, dinleri ile ilgili bilmediklerini onlara öğretmek, sözüyle, davranışıyla, kusurlarını gizlemekle, gediklerini kapatmakla, onlara gelecek zararları önleyip faydalarına olacak şeyleri sağlamakla, onlara İyiliği emredip yumuşaklıkla ve samimiyetle münkerden, kötülüklerden uzaklaşmalarını sağlamak suretiyle, dinleri hususunda onlara yardımcı olmakla, onlara şefkat göstermekle, büyüklerine saygı göstermek, küçüklerine şefkat ve merhamet göstermekle, zaman zaman onlara güzel öğütlerde bulunup onları aldatmayı, onları

kıskanmayı terket-mekle, kendisi için sevdiği hayırlı şeyleri onlar için sevmekle, kendisi için hoşlanmadığı şeylerden onlar adına hoşlanmamakla, mallarını, namus ve haysiyetlerini korumakla ve buna benzer diğer hallerde söz ve davranışlarıyla onlara yardımcı olmakla gerçekleşir. Diğer taraftan, sözünü ettiğimiz çeşitli nasihat türlerinin kendilerinde ahlâk haline gelmesi için onları teşvik edip itaatlere yönelmeye onları gayrete getirmekle de olur. Selef-i Sâîihîn arasında, verdiği nasihatlarla dünyevî bakımdan kendisine zarar gelecek noktaya kadar bu işi ileri götürenler vardır.[16]

Nasihat yalnızca müslümanîara da münhasır kalmaz. Aynı şekilde müs-lüman olmayanlara da nasihatta bulunmak gerekir. Çünkü Rasûlullah (s.a) kavmine nasihat etmişti, onları şirk ve putperestliğin karanlıklarından kurtarmak için bütün gücünü ortaya koymuştu. Bu uğurda, Yüce Allah'tan başkasının bilmediği birçok eziyetlerle karşılaşmıştı. [17]

Nasihat Edicilerin Konumu:

Allah'ın kullarına dünya ve âhiretlerinde fayda verecek şeylere yöneltmek suretiyle nasihat etmek; işte bu, Allah'ın Rasûllerinin işidir.

Şanı Yüce Allah, Peygamber olarak gönderdiği

Hûd (A.S.)'un kavmine nasihat edişi hakkında bize şöylece haber vermektedir: "Size Rabb'imin Risâletlerini tebliğ ediyorum. Ben ise güvenilir bir nasihatçiyim."(e/-A'rd/, 7/68)

Yine Yüce Allah peygamber olarak gönderdiği Salih (A.S.) hakkında -Allah O'nun kavmini helak ettikten sonra- kavmine şöylece hitabettiğini bildirmektedir: "Onlardan geri dönüp giderek şöyle dedi: Kavmim, andolsun ben size Rabb'imin Risâletini tebliğ ettim ve size nasihat ettim, fakat siz nasihat edenleri sevmeyenlerdensiniz. "(cMva/, 7/79)

Allah'ın yarattıklarının en şereflileri olan Peygamber ve rasûllerinin yaptığı işi yapmaya kalkışmak, kişiye şeref olarak yeterlidir. Nasihat Allah'ın Peygamberlerinin de yücelmelerinin sebepleri arasında yer alır. Dolayısıyla, göklerin ve yerin Rabb'inin mizanında yükselmek isteyen kimse, bu üstün ve büyük görevi yerine getirmeye çalışmalıdır. [18]

Nasihatin Hükmü:

Nevevî der ki: "Nasihat farz-ı kifâyedir. Eğer bu işi yeteri kadar yapan bulunacak olursa, diğerlerinden sakıt olur. Nasihat, güç oranında yerine getirilmesi gereken bir görevdir."

Gördüğümüz kadarıyla, açıkladığımız kapsamlı

şekliyle nasihatin bir kısmı farz-ı ayndır, bir kısmı farz-ı kifâyedir, bir kısmı vâcib, bir kısmı müstehabdır. Çünkü Rasûlullah (s.a) dinin nasihat olduğunu beyân etmiştir. Dinin ise kimi hükümleri vacib, kimi hükümleri müstehabdır. Kimisi farz-ıayn, kimisi de farz-ı kifâyedir. [19]

Hadis-İ Şeriften Çıkartılan Hükümler:

1- Hafız İbn Hacer, Fethü'î-Bâri'de şunları söylemektedir: "Hadiste yer alan: "Biz; kime? diye sorduk" ifadesinden hareketle, beyânın hitab vaktinden sonrasına ertelenmesinin caiz olduğu anlaşılmaktadır.[20]

Nasihat, aynı zamanda din ve İslam diye de adlandırılabilir. Çünkü din sözlü olarak yapılan işler hakkında kullanıldığı gibi, amel hakkında da kullanılabilir.

2- Buhârînin Sahih'inde: Peygamber (s.a)'in: "Din Allah'a, Rasûlüne, müslümanların yöneticilerine ve genel olarak hepsine bir nasihattir." buyruğu ile Yüce Allah'ın: "Allah'a ve Rasûlüne nasihat etmeleri şartıyla" (et-Tev-be, 9/91) buyruğu diye bir başlığı Kitabu'l-İman'da[21] açmış olması, nasihatin imandan olduğunu açıklamak içindir. [22]

---

[1] Müslim Şerhi, 1,237

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 109.

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 109-110.

[3] Lisânu'l-Arab, II, 615

[4] Aynı yer

[5] el-Hattâbî (319-388 h.): Adı, Muhammed b. Muhammed b. İbrahim el-Büstî'dir. Künyesi Ebû Süleyman olup, Kâbil'lidir. Ömer ei-Faruk'un anne-baba bir kardeşi, Zeyd b. e!-Hattab'm soyundan olduğu söylenir. Sünnet imamlarından birisidir. Fıkıh ve hadis dalında ileri geçmiş, kendisini göstermiştir. İlmî eserlerinden bazıları: 1) Mealimü's-Sünen fî Şerhi Ebî Dâvûd, 2) Garîbü'l-Hadis, 3) Şerhu'i-Buhârî, 4) ei-Gunye

[6] Müslim Şerhi, I, 238

[7] Nevevî, Müslim Şerhi, aynı yer.

[8] İbnü'i-Esîr (542-606 h.}: Adı, eLMübârek b. Muhammed b. Abdilkerim'dir. Künyesi Ebu's-Saadât Mecdüdin'dir. eş-Şeybânî el-Cezeri diye nisbet edilir, İbnul-Esir diye meşhur dur. Cezîretu İbn Ömer'de doğup yetişmiştir. Ünlü bir ilim adamı olup, parmakla gösterilecek bir bilgin idi. İslâm âleminin belli başlı merkezleri arasında gidip geldi. Yakalandığı bir hastalık sonucu birşey yazamaz ve

hareket edemez oidu. Aşağıdaki eserlerini kendini yatalak düşüren hastalığı sırasında öğrencilerine yazdırmıştır: 1) en-Nihâye fî Garibil-Hadis, 2) Câmiu'!-Usûi fî Ehadisi'r-Rasûl, 3) el-İnsâf fi'1-Cem'i Beyne'l-Keşfi ve'1-Keşşâf -bu bir tefsir kitabıdır-

[9] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 110-111.

[10] Kurtubî, VI1İ, 227

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 111.

[11] Tahâuî (239-321 h.): Adı, Ahmed b. Muhammed b. Selâme el-Ezdî'dir. Künyesi Ebû Ca'fer'dir, Mısır'daki Tahâ kasabasmdandır. Bundan dolayı ona nisbet edilmiştir. Önceleri dayısı îmam Şafii'nin arkadaşı el-Müzenînin yanında fıkıh Öğrendi, sonra Hanefî fıkhını incelemek üzere yanından ayrıldı. Sonunda Hanefî fıkhında İmam derecesine ulaştı. İlmî eserlerinden bazıları: 1} Ahkâmu'l-Kur'ân, 2) Meâni'1-Âsâr, 3) Şerhu Müşkili'1-Âsâr, 4) en-Nevâdiru'l-Fıkhiyye, 5) el-Akidetü't-Tahâviyye. Bu da ümmetin selef akidesini açıklamış olduğu mümtaz bir kitabıdır. Büyük ilim adamı el-Elbânî bu akideyi tahkik ettiği gibi, güzel bir surette de onu kısaltmıştır.

İncelenmesini Öğütlerim.

[12] el-Elbânî, Muhtasaru'l-Akideti't-Tahâuiyye, 24

[13] Buhârî, Fedâilü'l-Kur'ân'da, VI, 180

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 112-113

[14] Kurtubî, VIII, 227

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 113.

[15] Fethû'l-Bâri, I, 146

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 113.

[16] Nevevî, Müslim Şerhi, I, 239

[17] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 113-114.

[18] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 114-115.

[19] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 115.

[20] Fethu'l-Bârt, I, 240

[21] Buhârî, İman 42 (Çeviren).

[22] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 115.

8. MÜSLÜMANIN SAYGI DUYULMASI GEREKEN HAKLARI. 1

Bu Hadisin Önemi; 1

Öldürmenin Vacib Oluşu: 1

Kanları Ve Malları Koruyan. 2

İslâmın Diğer Hükümlerine Bağlılık: 4

Bu Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler: 5

8. MÜSLÜMANIN SAYGI DUYULMASI GEREKEN HAKLARI

İbn Ömer -r.a.-den Rasûlullah (s.a) buyurdu ki: "Allah'tan başka ilâh olmadığına, Muhammed'in Allah'ın Rasûlü olduğuna şâhidlik edinceye, na-mazı dosdoğru kılıncaya, zekâtı verinceye kadar, insanlarla savaşmakla em-rolündüm. Bunu yaptılar mı kanlarını, mallarını benden korumuş olurlar. İslam'ın hakkı ile olması müstesna. Hesaplarını görmek ise Yüce Allah'a aittir.[1]

Bu Hadisin Önemi;

Bu büyük bir hadistir. Çünkü Allah'ı Tevhid etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekâtı vermek, Allah yolunda cihâd etmek ve İslâmın diğer görevlerini yerine getirip uygulamak gibi, dinin temel kaide ve esaslarını nassa bağlamaktadır. Ayrıca müslümanın kanının ve malının haram olduğunu da açıkça ifade etmektedir. [2]

Öldürmenin Vacib Oluşu:

Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmaktadır: "Ben... insanlarla savaşmakla em-rolundum." O'na bu emri veren Aziz ve Celil olan Allah'tır. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Savaşmak -hoşunuza gitmediği halde- üzerinize (farz) yazıldı. Bazen hoşlanmadığınız birşey, sizin için hayırlı olabilir. Bazen sevdiğiniz birşey da hakkınızda şer olabilir. Allah bilir, siz bilmezsiniz." (ei-Bakara, 2/216}

Yüce Allah, düşmanların hile ve tuzaklarını geri çevirmek, İslâm akidesinin sancağı, yeryüzü ümmetleri üzerinde dalgalanıncaya kadar yükselt-, mek için savaşı farz kılmıştır. Bununla birlikte İslâm, Kitap Ehline cizyeyi ödemeleri şartıyla dinleri üzere kalmalarına müsaade etmiştir. Arap müşrikleri ile bunların dışında kalan putperestlerin ise ya müslüman olmaları, yahut da öldürülmelerinden başka bir yol kabul edilmez.[3] ez-Zührî[4] der ki: İster cihad etsin, ister otursun, cihad herkese vâcibdir. Oturan bir kimse kendisinden yardım istendiği zaman yardım etmek, imdada çağırıldığı za-• man imdada koşmak, savaşa çıkması istendiği zaman savaşa çıkmakla mükelleftir. Ona gerek duyulmayacak olursa, kurtulabilir.[5]

Kanları Ve Malları Koruyan

Peygamber (S.A.S.) kanların heder olmasına karşı koruyucuların neler olduğunu beyân etmiştir. Bu koruyucular şunlardır:

1- Şehâdet kelimesini söylemek: "Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Rasûlü olduğuna şehadet edinceye kadar...[6] îbn Receb der ki: "Dinden olduğu zarurî olarak (kesinlikle) bilinen hususlardan birisi de şudur: Peygamber (s.a) İslâm'a girmek isteyerek yanına gelen her-kesten yalnızca şehadet kelimesini söylemelerini

kabul ediyor, bununla kanlarının dökülmesine karşı himaye altına alıyor ve bu, o kişiyi müslüman ediyordu. Üsâme b. Zeyd birisine kılıcı kaldırdığı sırada "lâ ilahe illallah" dediği halde, o kişiyi öldürmesini Peygamber (S.A.S.) tepki ile karşılamış ve bunu şiddetle reddetmişti. Peygamber (s.a) de müslüman olmak isteğiyle yanına gelen kimseye önce şart koymayıp daha sonra namaz ve zekâta mecbur etmesi diye birşey söz konusu olmazdı.[7]

2- Namazın dosdoğru kılınması; Bu da Peygamber (S.A.S.)'in: "Ve namazı dosdoğru kılıncaya kadar..," sözü gereğidir. Yani şart ve rükünlerine riâyet ederek namazı kılmaya devam edinceye kadar... demektir. Maksat farz olan namazdır. Nevevî der ki: Bu hadis-i şeriften anlaşıldığına göre kasten namazı terkeden kimse öldürülür.[8]

Namazı terkeden kimsenin kanının koruma altında olmadığına tanıklık eden delillerden birisi de, Yüce Allah'ın şu buyruğudur: "Eğer tevbe eder, namazı kılar ve zekâtı verirlerse, yollarını serbest bırakın." (et-Tevbe, 9/5)

Bu âyet-i kerime namazı terkeden kişi, tevbe etmediği taktirde öldürüleceğini kabul edenlerin delilleri arasındadır.

Bu delillerden birisi de Peygamber (S.A.S.)'in şu

buyruğudur: "Başınıza birtakım yöneticiler getirilecek ki, yaptıkları işlerin kimisinin uygun olduğunu, kimisinin de münker olduğunu göreceksiniz. (Münker işlerini) hoş görmeyen kurtulur.'Buna karşı tepki gösteren.esenliğe kavuşur, fakat, razı olup tabi olanlar {böyle olmazlar)." Ey Allah'ın Rasûlü bunlarla çarpışmayalım mı? dediler. Rasûlullah {s.a): "Namaz kıldıkları sürece hayır" diye buyurdu.[9]

Peygamber (S.A;S.)r'in: "Namaz kıldıkları sürece hayır" buyruğu namazın zalim yöneticilere karşı -savaşmaya engel olduğuna delil teşkil etmektedir.

Yine bu husustaki delillerden birisi, Ebû Saîd el-Hudrî'den nakledilen şu rivayetidir: AH (r.a) Yemen'de bulunduğu sırada Rasûlullah (s.a)'a az miktarda altın göndermişti. Peygamber (S.A.S.) de onu dört kişi arasında paylaştırdı. Bir adam: Ey Allah'ın Rasûlü, Allah'tan kork, dedi. Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: "Yazıklar olsun sana! Bütün yeryüzü halkı arasında Allah'tan korkmaya herkesten daha lâyık olan ben değil miyim? "Sonra adam çekip gitti. Hâlid b. Velid dedi ki: "Ey Allah'ın Rasûlü, bu adamın boynunu vurayım mı?" Rasûlullah {S.A.S.) şöyle buyurdu: "Hayır, belki o namaz kılan birisidir. [10]

Rasûlullah (S.A.S.)'in: "Hayır, belki o namaz kılan

birisidir" sözü, namazın hadisin geri kalan bölümünde zikredilen hususlarla birlikte, kanın dökülmesine engel teşkil ettiğine bir delildir.

İleri gelen büyük ilim adamı ve imamlarımız arasından namazı terkede-nin öldürüleceği görüşünü kabul edenler arasında Mâlik, Şafiî, Ahmed, İshâk b. Raheveyh, İbnü'l-Mübârek, Şeyhülislam İbn Teymiyye, Şevkânî ve diğerleri de vardır. Şu kadar var ki, onlar arasında kimisi namazı terkede-nin irtidâd ettiği için öldürüleceği kanaatindedir, kimisi de bir had olarak öl-dürüleceği görüşünü benimsemiştir.[11]

Bu hususta Şeyh Nâsuriddin el-Elbâni'ye ait güzel açıklamalar vardır; onları harifyyen aktarmak istiyorum: "Şüphesiz tembelliği dolayısıyla na

mazı terkeden bir kimsenin müslüman olduğuna hükmetmek mümkündür. Elverir ki, ortada onun kalbinin gizlediklerini açığa çıkartacak veya buna .delâlet edecek birşey olmasın ve tevbe etmesi istenmeden önce bu suret üzere ölmüş olsun. Bu çağımızda görüldüğü gibi. Şayet öldürülmek ile, namaza gereken dikkati göstermek suretiyle tevbe edip tutumundan vazgeçmek arasında muhayyer bırakılıp, namaz kılmaktansa ölümü tercih edecek olduğundan öldürülecek olursa, böyle bir durumda kâfir olarak ölür. Müslü-

manların kabristanına gömülmez. Ona müslümanlara ait hükümler uygulanmaz. Çünkü eğer kalbinde namazı inkâr eden bir kimse olmasaydı, namaz kılmaktansa ölümü tercih etmesi aklın kabul edebileceği bir şey değildir. Böyle bir şeye imkân yoktur ve bu, ayrıca ispatlanması için delile gerek bulunmayan, insan tabiatından kesin olarak bilinen bir husustur.[12]

3- Zekât vermek: Bu da Rasûlullah (s.a)"ın: "Ve zekâtı verinceye... kadar" buyruğundan anlaşılmaktadır. Zekât veren bir kimse, kanını ve malını korumuş olur. Zekâtın farziyetini inkâr eden kişi ise kâfir olur ve dinden çıkar. Zekâtın farz olduğuna inanmakla birlikte zekât ödemeyen kimse elbette ki günahkâr olur, fakat dinden çıkmaz. Müslümanların imamı (İslam devlet başkanı) zekâtı ondan zorla almalıdır. Herhangi bir topluluk zekâtın farz olduğunu inkâr etmeksizin edâ etmeyecek olup bunların belli bir gücü ve kendilerini koruyabilme imkânları bulunuyorsa, müslümanların imamı, zekâtı verinceye kadar onlarla savaşmakla yükümlüdür. Bu hükme tanıklık eden nasların bazısı:

Ebû Hureyre'den, dedi ki: Rasûlullah (s.a) vefat ettikten sonra Ebû Bekir başa geçince Araplardan da küfre sapanlar, küfre saptıkları sırada (Hz. Ebû Bekir onlarla savaşmak isteyince) Ömer:

Rasûlullah (s.a): "Ben insanlarla "Allah'tan başka ilâh yoktur" deyinceye kadar savaşmakla emrolundum. Bunu diyen bir kimse benden malını ve canını korumuş olur. İslâm'ın hakkıyla olması müstesna; hesabını görmek ise Yüce Allah'a aittir."diye buyurmuşken; nasıl olur da insanlarla savaşırız? dedi. (Ebu Bekir) şöyle cevap verdi: "Allah'a yemin ederim, namaz ile zekât arasında fark gözetenlerle mutlaka savaşacağım. Hiç şüphesiz zekât malın hakkıdır. Allah'a andolsu.n eğer benden Rasûlullah (s.a)'a ödedikleri bir oğlağı dahi esirgeyecek olurlarsa, bunu esirgedikleri için onlarla çarpışırım.

Ömer dedi ki: "Allah'a yemin ederim, bunun tek sebebi, Allah'ın, Ebu Bekir'in kalbine savaşmak konusunda gereken ilhamı vermiş olmasıydı. Böylelikle O'nun bu yaptığının hak olduğunu öğrenmiş oldum." Müslim, Ebû Dâvûd ve Tirmizî'nin lafzında ise, "oğlak" tabiri yerine; "benden ... bir deve yularını dahi esirgeyecek olurlarsa" şeklindedir.[13]

Yine buna delil olan hususlardan birisi de, Yüce Allah'ın şu buyruğudur: "Eğer tevbe edip namaz kılarlar ve zekât verirlerse, yollarını serbest bırakın. Gerçekten Allah bağışlayandır, rahmet buyurandır." (et-Teube, 9/5)

Ebu Bekir b. el-ArabI[14] bu âyet-i kerime ile ilgili olarak şunları söylemektedir: "Bu, es-Sıddîk'in (r.a) yaptıklarının lehine sağlıklı bir delildir. O; "Namaz ile zekât arasında ayırım gözetenlerle andolsun ki savaşacağım. Çünkü zekât malın hakkıdır" deyip mürtedlerle savaştığında, bu delile yapışmıştı. Çünkü Yüce Allah kanın, korunmasını (serbest bırakılmayı), namazın kılınması ve zekâtın verilmesi şartına bağlı olarak zikretmiştir. Dolayısıyla bu koruma aynı anda bu iki şarta bağlı olarak sözkonusu olur.[15]

İslâmın Diğer Hükümlerine Bağlılık:

Ebû Bekir (r.a), Peygamber (S.A.S.)'in: "İslâm'ın hakkı ile olması müstesna" buyruğundan, zekât vermeyenlerle savaşmanın vâcib olduğu hükmünü çıkartmış ve şöyle demiştir: "Allah'a yemin ederim, namaz ile zekât arasında ayırım gözetenlerle mutlaka savaşacağım. Çünkü hiç şüphesiz zekât, malın hakkıdır."

Hac ve orucu eda etmeyenler ile savaşılacağını "İslâmın hakkıyla olması müstesna" buyruğunu delil göstererek kabul eden ilim adamları da vardır. Saîd b. Cubeyr der ki: Ömer b. el-Hattâb dedi ki: "Eğer birtakım kimseler haccı terkedecek olurlarsa, onlarla (terketmeleri halinde) namaz ve zekât için savaştığımız gibi hac için de şüphesiz savaşırız." İbn Receb de der ki: Bu açıklamalar

kendisini koruyabilecek bir kesimin farz olan herhangi bir hükmü yerine getirmemesi halinde, onlarla savaşılabileceği hususuyla ilgilidir. Bunları yerine getirmeyen tek bir kişinin öldürülmesine gelince, ilim adamlarının çoğunluğu namazı terkedenin öldürüleceği görüşünü kabul etmişlerdir.

Müslümanın kanını mubah kılan herhangi bir fiili işlemek de "İslâm'ın hakkı" cümlesindedir. Allah'ın, öldürülmesini haram kıldığı canı öldürmek, muhsan olduktan sonra zina etmek ve irtidâd etmek gibi. Peygamber (S.A.S.) şöyle buyurmuştur: "Allah'tan başka ilâh olmadığına, benim Allah'ın Rasûlü olduğuma şahidlik eden müslüman bir kimsenin kanı, ancak şu üç şeyden birisi ile helâl olur. Zina eden evli kimse, cana karşılık can ve müslüman cemaatten ayrılarak dinini terkeden.[16]

Buna göre Kelime-i Şehâdeti söyleyen namaz kılıp zekât veren ve dinin diğer emirlerini ifa etmekle birlikte, kanının dökülmesini mubah kılan bir iş işlemeyen bir kimsenin kanı ve malı haram olur. Nitekim Peygamber (S.A.S.) de: "Bunu yaptıkları vakit benden kanlarını ve mallarını korumuş olurlar[17] diye buyurmuştur.

Hükümler zahire göre uygulanır. Gizliliklerin

hükmünü vermek Allah'a aittir:

Peygamber (S.A.S.)'in: "Ve onların hesaplarını görmek Allah'a aittir" buyruğuna göre; bize karşı müslüman olduğunu izhar edip yerine getirmesi gereken yükümlülükleri ifa eden kişi, kanını ve malını korumuş olur ve ona müslümanlara uygun muamele yapılır. Eğer o İslâm'a Allah'ın rızasını ve âhiret yurdunu kazanmak kasdıyla girmişse, elbette ki mü'mindir, Kıyamet gününde eksiksiz olarak mükâfatını görecektir.

Müslüman olmakla öldürülmekten korunma maksadını güden kimse ise, münafıktır ve onun açıklamadığı gizli halinin hesabını görmek Allah'a aittir. Aynı şekilde abdestsiz olarak namaz kılan yahut evinde gizlice Ramazan orucunu yiyip oruçlu olduğunu iddia eden kimsenin hükmü de böyledir. Böyle birisinden açığa vurduğu hali kabul edilir, sakladığı durumu ise Yüce Allah'a havale edilir. Rasulullah (S.A.S.) içten içe birtakım münafıkların münafık olduklarını bilmekle, birlikte onlara İslâm hükümlerini uygulardı. [18]

Bu Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler:

1- Hafız İbn Hacer der ki: îmanın kabul edilmesi hususunda -delilleri öğrenmeyi gerekli görenlerin kanaatine hilâfen- kesin itikâd ile yetinilir.[19]

2- İbn Receb der ki: Rasulullah (S.A.S.)'in:

"Benden kanlarını ve mallarını korurlar" buyruğu şuna delildir: Rasulullah (S.A.S.) bu sözü söylediği sırada savaşmakla emrolunmuştu. İslâm'ı kabul etmeyeni de öldürüyordu. Bütün bunlar ise Medine'ye hicretten sonra olmuştur.[20]

3- Hadis-i şerifte, imanın ayrıca amellere ihtiyaç bırakmadığını iddia eden Mürcienin kanaatleri reddedilmektedir. Bundan dolayı Buhâri bu hadisi Mürcienin kanaatlerini reddetmek üzere Kitabu'1-İman adlı bölümde kaydetmiştir.

4- Hadis-i şerifte, zahir amellerin kabul edileceğine, bu zahir gereğince lehlerine hüküm verilip içyüzlerinin Allah'a havale edileceğine delil vardır.

5- Aynı şekilde bu hadis-i şeriften, Allah'ın Şer'î hükümlerini uygulayıp Tevhidini ikrar eden bid'at sahiplerinin tekfir edilmeyeceği de anlaşılmakta-dır. [21]

---

[1] Buhârî, İman, 17. Lafız da Buhârînindir. Müslim Şerhi, I, 179

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 117.

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle

İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 118.

[3] el-Hattâbî ve başkaları şöyle demişlerdir: Bununla kastedilenler, putperestler ile Arap müşrikleri ve kitap ehli dışında kalıp iman etmeyen kimselerdir.

[4] ez-Zührl, (58-124 h.): Adı Muhammed b. Müslim b. Abdulah b. Şihâb olup, Kureyş'in Ben-i Zuhre kabilesindendir. Tâbiindendir, hadis hafızı ve fâkihtir. Önce Medine'de, sonra Şam'da yerleşmiştir. Ashabın fıkhı ile birlikte Sünnet'i ilk tedvin eden kişi O'dur. Bazı Sahabilerden ilim öğrenmiştir. Mâlik b. Enes ve onun çağdaşı ilim adamları da O'ndan ilim öğrenmişlerdir.

[5] İbn Kesir, I, 368

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 118.

[6] Hadisi Buharı ve Müslim rivayet etmiştir.

[7] bütün emirlerini yerine getirmekten sorumlu tutulur..." İbn Receb, Câmiu'l-Ulûmi ue'l-Hikem, Kahire, 1382/1962, s. 73 [Çevireni)

Câmiu'i-Ulûmi ue'i-Hikem, 79 (Bu ifadenin daha iyi anlaşılabilmesi için bundan sonra adı geçen eserde zikredilenlerin de kaydedilmesi uygun düşmektedir: "... Hatta Peygamber (S.A.S.)'in bazılarından zekât vermemeyi şart koştukları

halde, müslüman oluşlarını kabul ettiği de rivayet edilmiştir. İmam Ahmed'İn Müsned'inde Câbir (R.A.}'den şöyle dediği nakledilmektedir: Sakîfliler Rasûlullah (s.a)'a zekâtla mükellef olmamak ve cihâd etmemek şartını koştular, Rasûlullah {s.a} da ileride zekât da vereceklerdir, cihâd da edeceklerdir, diye buyurmuştu. Yine Ahmed'İn Müsned'inde kaydedildiğine göre Nasr b. Âsim el-Leysî kendilerinden bir adamdan şunu rivayet etmektedir: Bu kişi Peygamber (s.a)'e gidip ancak iki vakit namaz kılmak üzere müslüman olmak şartını koşmuş, Peygamber (S.A.S.) de bu şartını kabul etmiştir. İmam Ahmed bu hadisleri delil kabul ederek şöyle demektedir: Fâsid şarta rağmen müslüman olmak sahihtir. Bundan sonra ise, İslâm'ın

[8] Fethu'l-Bâri, 1, 83

[9] Müslim Şerhi, iv, 520

[10] Buharı, Megâzî, V, 110; Müslim Şerhi, III, 110

[11] Bu, namazı terkeden kimsenin kâfir mi, yoksa müslüman mı kabul edileceği hususunda farklı görüşlere sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu meseleye dair açıklamalar ise üçüncü hadisi açıklarken geçmiş bulunmaktadır.

[12] es-Silsile, I, 132

[13] Hadisi Ahmed b. Hanbel ve Kütüb-i Sitte

sahiplen rivayet etmişlerdir

[14] İbnü'l-Arabî, (468-543 h.}: Adı, Muhammed b. Abdullah b. Muhammed, künyesi Ebû Bekr'dir. Mâlikî âlimlerinin büyilklerindendir. Din ilimlerinde adeta bir denizdi. Mücte-hiddi. Şarka ilim yolculuğuna gitmiş, et-Tartuşî'den ve Ebû Hamid el-Gazzâlî'den ilim öğrenmiştir. Daha sonra Merrakeş'e geri dönmüş, Kadı lyad da O'ndan ders okumuştu. Oldukça geniş ilmini ve son derece İncelikli îıkhî anlayışını ortaya koyan ilmî eserler bırakmıştır. Bazıları: 1- Andatü'l-Ahvezî, Şerhu't-Tirmizî, 2- Ahkâmu'l-Kur'ân, 3- el-Mahsûl fî İlmi'1-Usûl, 4-Müşkilu'l-Kitabi ve's-Sünne, 5- el-Avasım mine'l-Kavâsım. Bu oldukça kıymetli bîr kitaptır. Dolu dolu ilmî konuları ihtiva Ettiğinden dolayı iyice incelenmesini tavsiye ediyorum. Bazı kardeşlerle birlikte bu kitabı okuma fırsatını bulduk, büyük ölçüde faydalandık.

[15] Ahfcdmu'l-Kur'ön, II, 903

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 118-122

[16] Buhârî rivayet etmiştir. Müslim Şerhi, IV, 243. Lafız Müslim'indir, inşallah şerhi ileride gelecektir.

[17] Korumuş olurlar" (anİamını verdiğimiz) kelimenin kökünü teşkil eden "ismet" isâm'dan

gelmektedir ki, bu da suyun akmasını Önlemek kasdıyla kırbanın ağzına bağlanan ip demektir.

[18] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 122-124.

[19] Fethu'1-Bârî, I, 83

[20] Câmiu'l-Ulûmi ve'l-Hikem.

[21] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 124.

9. TAKAT VE YÜKÜMLÜLÜKLER DENGESİ. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Hadisin Vürûd Sebebi: 1

Nehiy İki Türlüdür: 2

Emrolunan Şeyleri Yapmak: 2

Kolay Olan Birşey, Zor Olan Şey Dolayısıyla Sakıt Olmaz: 3

Geçmiş Ümmetlerin Helak Sebebi 3
Çokça Soru Sormaları: 3
Peygamberlere Muhalefet Etmek: 5
Peygamber (S.A)'İn İçtihadı: 6
Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler: 7

9. TAKAT VE YÜKÜMLÜLÜKLER DENGESİ

Ebû Hureyre, Abdurrahman b. Sahr -r.a-dan, dedi ki: Rasulullah (s.a)"ı şöyle buyururken dinledim: "Size neyi yasakladıysam ondan uzak durunuz, size neyi emrettiysem ondan da yapabildiğiniz kadarını yapınız. Şüphe yok ki sizden öncekileri, çokça soru sormalan ve Peygamberlerine muhalefet etmeleri helak etmiştir.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Bu hadis Rasulullah (S.A.S.)'in Özlü sözlerindendir. Bu hadiste emrine uyup O'nun getirdiklerine herhangi bir karşı çıkış sözkonusu olmaksızın teslimiyet göstermenin vücubu dile getirilmekte, O'na itaatin güç ve imkân çerçevesinde olacağı ifade edilmektedir. Yine bu hadiste, geçmiş ümmetlerin içine düşüp bunun sonunda o ümmetleri helake götüren tutumları takınmaktan da sakındırma sözkonusudur. Nevevî der ki-. Bu hadis, İslâm'ın kaidelerindendir.[2]

Hadisin Vürûd Sebebi:

Ebû Hureyre'den dedi ki: Rasulullah (s.a) bize

hutbe irâd edip şöyle dedi: "Ey insanlar, Allah size haccı farz kıldı, siz de haccediniz." Bir adam: Her yıl mı ey Allah'ın Rasülü? diye sordu. Rasulullah (S.A.S.) sustu. Nihayet adam sorusunu üç defa tekrarlayınca, Rasulullah (s.a) şöyle buyurdu: "Şayet evet, diyecek olsam, (onu böylece yerine getirmeniz) elbette vâcib olurdu ve hiç şüphesiz sizin de buna gücünüz yetmezdi." Daha sonra şöyle buyurdu: "Artık benim sizi bırakmış oluduğum hususlarda siz de beni bırakınız. Çünkü sizden öncekiler ancak ve ancak çokça soru sormalarından, Peygamberlerine karşı muhalefet etmelerinden dolayı helak olmuşlardır. Size herhangi bir şeyi emredecek olursam, ondan gücünüz yettiğiniz kadarını yerine getiriniz. Size herhangi bir şeyi de yasaklayacak olursam, onu da bırakınız.[3]

Rasulullah (S.A.S.)'e bu soruyu soran, İbn Mâce'nin bunu açıkça ifade eden bir rivayeti Sünen'inde kaydettiği üzere, el-Akra' b. Habistir[4]

Yasaklanan şeylerden uzak durmak: Rasulullah (S.A.S,)'in: "Size yasaklamış olduğum şeyden uzak durunuz" buyruğu gereğince, müslüman bir kimse, Allah'ın ve Rasûlü'nün yasakladığı her şeyden -geneliyle, özeliyîe-uzak durmalı ve bu konuda kendisini mecbur bırakan bir zaruret olmadıkça bu yasaklara düşmemelidir. Zaruret

halinde ise, bu husuta Şeriat'ın beyân etmiş olduğu kayıt ve şartlara riâyet ederek bu yasakların işlenmesi mubah olur. [5]

Nehiy İki Türlüdür:

1- Haramlık ifade eden nehiy: Şeriat'ın emri diye yerine getirmek kastıyla uzak duranın sevap aldığı, işleyenin cezalandırıldığı nehiydir. Bu gibi nehiyler ise kesin ve bağlayıcı olmak üzere gelmiştir. İçki içmek, zina etmek, faiz yemek, açılıp saçılmak (tesettüre riayet etmemek), aldatmak, gıybet, koğuculuk ve buna benzer yasaklanan şeyler bu türdendir.

2- Mekruhluk bildiren nehiy: Bu da Şer'î bir emir olduğu için, terkede-nin sevap kazandığı, işleyenin ise cezalandırılmadığı işlerdir. Bu gibi yasaklar kesin ve bağlayıcı olmak üzere gelmemiştir. Yatsıdan sonra konuşup sohbet etmek, sarmısak ve soğan yemek gibi.

İster zaruret gerektirsin, ister gerektirmesin kulun mekruhu işlemesi caizdir; fakat takvâli bir müslümana daha çok yakışan ve onun için daha uygunluk ifade eden tutum, mekruhlardan göklerin ve yerin Rabb''inin mîzanlarında yükselinceye kadar sakınmaktır. [6]

Emrolunan Şeyleri Yapmak:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Size neyi emrettiysem onu

da gücünüz yettiği kadar yapınız" buyruğu ile işaret ettiği ve Allah'ın bizden yapmamızı yahut söylememizi istediği hususlar da iki türlüdür. Bunlann bazısı şunlardır:

a) Vücub ve bağlayıcılık ifade eden emir: Bu emre riayet etmek üzere yerine getirenin sevap kazandığı, terkedenin de cezalandırıldığı emirler-dir. Namazı kılmak, dinin diğer rükünleri, anne-babaya itaat etmek, hükmederken adaletli olmak, hadleri uygulamak, nafakalarını karşılamakla yü-kümlü olduğu kimselerin nafakalarını karşılamak ve buna benzer emrolun-duğumuz diğer farzlar.

b) Müstehabhk ifade eden emir: Bu da bu emre riayet etmek kastıyla işleyenin sevap kazandığı, terkedenin ise ceza görmediği emirlerdir. Na-mazların öncesinde ve sonrasında kılınan revâtib sünnetleri, misvak kullanmak, ihrama girmek için gusletmek ve buna benzer sair müstehablar bu ka-bildendir.

Müslümanın da tam bir ciddiyet ve bütün gücü ile vacibleri (farzları) eda etmek için ciddi bir gayret göstermesi ve en mükemmel şekilde bunları edâ etmesi, bu hususta kendisine karşı gereken mücadeleyi vermesi icabeder. Bu emirler üzerinde dosdoğru yürüyüp bu hususta nefsini de itaat çemberine sokacak olursa, gücü yettiğince

müstehap emirleri de yerine getirmesi gerekir. Ta ki, Rabb'inin nezdinde değeri yükselsin, sevap ve mükâfat kazansın. Bu ümmetin selefinin sîretini tetkik eden bir kimse, müstehablar alanında onların oldukça ileri bir mesafe almış olduklarını görür. Esasen onların birbirleriyle yarış alanları da bu idi. [7]

Kolay Olan Birşey, Zor Olan Şey Dolayısıyla Sakıt Olmaz:

Peygamber (s.a)'in: "Ondan gücünüzün yettiği kadarını yerine getiriniz." buyruğundan ilim adamları şu: "Kolay olan bir şey, zor olan bir şey dolayısıyla sakıt olmaz" kaidesini çıkartmışlardır. Bunun anlamı da şudur: Mükellefin, bazı hallerde herhangi bir vacibi ifa etmesi, ağır gelebilir. Fakat bunun bir kısmını yapması da mümkün olabilir.[8] Böyle bir durumda kişi o fiilden mümkün olanı ve kolayına geleni yapmalıdır. Abdest almak için ye-teri kadar su bulamayan kimse gibi. Böyle bir durumda kişi o suyu bazı azalarını yıkayarak kullanır, geri kalanlan için de teyemmüm eder. Aynı şekilde bir kişi bir münkerin bir bölümünü değiştirebilecek yahut onu daha azaltabilecek ise, böyle bir durumda yapabildiğini yapması gerekir. Yine bir kişi namazın birtakım şart ve rükünlerini yerine getiremeyecek olursa, gücü ye-tebüdiği kadarını yerine getirmelidir. Onların bir bölümünü

yerine getiremediği için namazın tümü ondan sakıt olmaz.

Şu kadar var ki, bu kaide her bakımdan mutlak değildir. O bakımdan bu kaide ile ilgili belirleyici esaslara riayet etmek gerekir. Meselâ, kişiyi Ramazan günü oruç tutmaktan alıkoyan hastalığı zeval bulacak olursa, günün geri kalan kısmını imsak ile geçirmesi de gerekmez. Çünkü bir günün bir bölümünü oruçla geçirmek, ilim adamlarının da açıkladığı gibi, bizatihi Allah'a yakınlaştırıcı bir amel değildir.

Bu hadise Kur'ân-ı Kerim'den tanık teşkil edebilecek buyruklardan birisi de Yüce Allah'ın: "O halde gücünüzün yettiği kadar Allah'tan korkun." <et-bun, 64/16) buyruğudur. [9]

Geçmiş Ümmetlerin Helak Sebebi

Rasulullah (S.A.S.): "Sizden öncekileri helak eden, çokça soru sormaları ve Peygamberlerine muhalefet etmeleri idi" buyruğu ile, geçmiş ümmetlerin helak edilmeleri ve yok ediliş sebepleri açıklanmaktadır. O bakımdan o ümmetlerin içine düştükleri hususlara düşmekten kendimizi sakındırmamız gerekmektedir. [10]

Çokça Soru Sormaları:

Helak oluşa sebep teşkil eden sorular aşağıdaki türdendir:

1- Şeriat'in haklarında,herhangi bir beyânda bulunmayıp sustuğu hususlar. Çünkü Yüce Allah, insanı dünya ve âhiretinde mutlu edecek şe'yleri açıklamayı üzerine almıştır. Böyle bir durumda acele etmek yerilmeye sebeptir. Bazan soru sebebiyle yükümlülüğü ağırlaştıran bir mükellefiyet de sözkonusu olabilir. Bunun sonucunda da müslümanlar bu kişinin soru sor-masından ötürü sıkıntıya düşürülmüş olur. Rasulullah (s.a) şöyle buyurmaktadır: "Müslümanlar arasında günahı en büyük kişi, müslümanlara haram kılınmadık birşey hakkında soru sorarak o sorusu sebebiyle o şeyin haram kılınmasına sebep teşkil eden kimsedir.[11] Nevevî der ki: "Böyle bir nehiy, Rasulullah (S.A.S.)'in dönemine hastır. Şeriat tamamıyla yerleştikten ve Şe-riatte fazlalık olmayacağından yana emin olunduktan sonra, sebebinin ortadan kalkmasıyla bu yasak da ortadan kalkmıştır."

2- Faydası olmayan ve ihtiyaç duyulmayan şeyler hakkında soru sormak. Çünkü bazan verilen cevap soranın hoşuna gitmeyebilir. Nitekim Sünnet-i Seniyye'de Ebû Mûsâ el-Eş'arî'den sabit olduğuna göre, O şöyle demiş: Rasulullah (s.a)'a hoşuna gitmeyen bazı şeylere dair soru soruldu. O'na çokça soru sorulması üzerine kızdı. Sonra insanlara şöyle dedi: "Bana istediğinizi sorunuz"

Adamın birisi[12]: "Ey Allah'ın Rasûlü, babam kimdir?"

diye sordu. Rasulullah (S.A.S.): "Baban Huzâfe'dir" dedi. Bir başkası kalkıp: Babam kimdir? Ey Allah'ın Rasûiü diye sordu, o da: "Baban Şeybe'nin azadbsı Salim'dir" dedi... Hz. Ömer Rasulullah (s.a)'ın yüzünden kızgınlığını anlayınca: Ey Allah'ın Rasûiü gerçekten biz Allah'a tevbe ederiz, dedi.[13]

3- Alay etmek, gülüp eğlenmek ve iş olsun diye soru sormak: İbn Abbâs (r.a)'dan, dedi ki: Birtakım kimseler Rasulullah (s.a)'a alay olsun diye soru sorarlardı. Adam kalkıp: Babam kimdir? diye sorar, devesi kaybolmuş kişi kalkıp: Devem nerde? diye sorardı. Bunun üzerine Yüce Allah şu: "Ey iman edenler size açıklanınca üzüleceğiniz birtakım şeyleri sormayınız." iei-Mâide, 5/ıoD âyetini indirdi.

4- Olmadık mes'eleler hakkında çokça soru sormak: Hafız İbn Hacer der ki: "Hadis-i şeriflerde, kendisine gerek duyulmayan şeylerden çok, acilen gerek duyulan daha önemli şeylerle uğraşma gereğine işaret edilmektedir. Şöyle buyurmuş gibidir: Siz emrolunduğunuz şeyleri yapmaya, size yasak kılınanlardan uzak durmaya bakınız. Olmadık şeyleri sormakla uğraşmak yerine

bunlarla uğraşınız. O bakımdan müslümanın Allah ve Rasûlünden gelenleri araştırıp ortaya çıkarması, sonra da bunları anlamak için gayretini harcaması, bunlardan neyin murad edildiğini anlamaya çalışması, bundan sonra da bunlarla gereğince amel etmekle uğraşması gerekir. Eğer öğrendiği bu hususlar gaybi hususlardan ise, bunları tasdik etmeye ve hakikati üzere bunlara itikad etmeye çalışmalıdır. Şayet bunlar ameli mes'elelerden ise, ister yapılması istenen bir fiil olsun, ister terkedilmesi istenen bir iş olsun, gereklerini yerine getirmek için bütün gücünü ortaya koyar. Bunun dışında ayrıca vakti kalacak olursa, bu sefer meydana geldiği taktirde gereğince amel etmek kastıyla ileride meydana gelebilecek şeylerin hükmünü öğrenmekle uğraşmaya vakit harcamasında bir mahzur yoktur. Ancak bir emir ve bir yasağı işitmesi halinde, bütün gayretini olması mümkün olan ve olmayan birtakım işleri varsaymaya yöneltecek ve bununla birlikte, işittiğinin gereğini yerine getirmekten yüz çevirecek olursa, şüphesiz ki böyle bir hal, bu yasağın kapsamına girer. Çünkü dinde tefakkuh (bilgi sahibi olmak), ancak ve ancak amel için öğrenildiği taktirde övgüye değerdir, tartışmak veya mücadele için değil.[14]

Hafız İbn Hacer'in bu söylediklerine tanıklık eden

delillerden birisi de Zeyd b. Sâbiften gelen şu rivayettir: Ona herhangi bir soru soruldu mu, şöyle dermiş: Bu iş oldu mu? Hayır, denilecek olursa, "oluncaya kadar bunu bir kenara bırakınız" dermiş. Yine Hz. Ömer'den nakledildiğine göre o: Olmadık şeyleri sormamanızı istiyorum. Çünkü zaten olanlar bizi yeteri kadar uğraştırmaktadır, demiş.

5- İşi daha bir sikılaştırmak, yokuşa sürmek ve gereksiz derinleştirmek maksadıyla soru sormak. Çünkü bu sorulara çokça cevap verilebilir ve bunu yerine getirmek zor olabilir. Nitekim bir inek kesmekle emrolunduklan sırada İsrailoğullarının başına böylesi gelmişti. Eğer herhangi bir ineği kesmiş olsalardı bu onlar için yeterli olurdu. Fakat onlar çokça soru sormak suretiyle kendi aleyhlerine işi ağırlaşırdılar. Yüce Allah'ın kendileri hakkında haber verdiği üzere: "Bizim için Rabb'ine dua et de, bize onun mahiyetini açıklasın, dediler... Bizim için Rabb'ine dua et de renginin ne olduğunu bize açıklasın, dediler... Bizim için Rabb'ine dua et de bize mahiyetini açıklasın, dediler."feJ-Bakara, 2/68-70) Yüce Allah da onların üzerine işi ağırlaştırdı ve onları yerdi. Rasulullah (S.A.S.) de ümmetinin onların düştükleri duruma düşmelerinden korktu, o bakımdan çokça soru sormayı yasakladı.

6- Yüce Allah'ın kendisinin bildiği bir hikmet gereğince yaratıklarından gizli tutup sakladığı hususlara dair soru sormak. Kaza ve kaderin sırrı, Kıya-met'in ne zaman kopacağı, ruhun gerçek mahiyeti, gaybî işlerin keyfiyeti hakkında soru sormak gibi. Bir adam İmam Malik'in yanına gelerek şöyle sordu: Ey Abdullah'ın babası, Rahman Arş'a istiva etti, diye buyuruluyor, acaba nasıl istiva etti? Olayı duyan dedi ki: Mâlik'i, bu sözden dolayı rahatsız olduğu kadar herhangi bir sözden rahatsız olduğunu görmedim. Onu ter bastı, herkes kafasını önüne eğdi, sesini çıkarmadı. Nihayet Mâlikin sıkıntısı geçince şunları söyledi: Bunun keyfiyetini akıl ile kavramamıza imkân yoktur. îstivâ'nın ne demek olduğu ise malûmdur. Ona iman etmek vâcibdir, buna dair bir soru sormak ise bid'attir. Ben senin bir sapık olmandan korkuyorum, dedikten sonra emri üzerine dışarı çıkartıldı. Bunların dışında kalan hususlara dair soru sormak ise Şer'an istenen birşeydir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Eğer bilmiyor iseniz zikir ehlinden sorunuz.1' fen-Nahi, 16/43) Bu soruların bir bölümü farz-ı ayndır. Taharet, namaz, oruç ve benzeri hususlara dair hükümleri sorup öğrenmek gibi.

Kimisi de farz-ı kifâyedir. Bu ise ferâiz (miras hukuku), kaza (yargı hukuku) gibi din ilimleri

hususunda daha geniş* bilgi edinmek için soru sormaktır. Kimisi mendubdur; iyilik ve müstahabler çerçevesi içerisinde kalan Allah'a yakınlaştırıcı amellere dair soru sormak gibi. [15]

Peygamberlere Muhalefet Etmek:

Rasulullah (S.A.S.) kendi emrine muhalefet etmekten bizi sakındırmış-tır. Nitekim Şanı Yüce Allah da Kitab-ı Kerim'inin birden çok yerinde Pey-gamberlerine muhalefet edenlerin akıbetinden bizi haberdar ederek, aynı duruma düşmekten bizi sakındırmıştır. O, kendi Peygamberlerinden yüz çevirip ona isyan etmeleri sebebiyle Nûh kavmini helak ettiğini bize bildirerek şöyle buyurmaktadır: "Nûh dedi ki: Rabb'im, şüphesiz ki onlar bana isyan ettiler ve malı ve evlâdı zararından başka bir şeyini artırmayacak kimselere uydular." (Nûh, 7V2i) Şanı Yüce Allah da bundan dolayı onların başlarına gelen ilâhî azabı şöylece açıklamaktadır: "Günahlarından ötürü suda boğuldular, ardından ateşe atıldılar. Kendileri için Allah'tan başka yardımcılar da bulamadılar."(nm, 71/25)

O halde müslümanlara, Rabb'inden alıp kendilerine Şeriat olarak getirdiği hususlarda Rasûllerine tabi olmak düşer. İktisadî, sosyal ve siyasal konularda ve diğer bütün hususlarda ona aykırı hareket etmekten, muhalefet etmekten var güçleriyle sakınmalıdırlar. Nitekim Yüce Allah

şöyle buyurmaktadır: "O'nun emrine muhalefet edenler, kendilerine bir mihnet veya acıklı bir azabın gelip çatmasından korksunlar."ten-Nûr, 24/63)

Hafız İbn Kesîr der ki: Bâtınen yahut zahiren Allah Rasûlünün Şeriat'ı-na muhalefet edenler, kendilerine bir mihnetin isabet etmesinden, yani kalplerine bir küfür, münafıklık, yahut bid'atin gelip çatmasından, yahut dünyada öldürülmek, had, hapis veya buna benzer canyakıcı bir azabın gelip çatma-smdan sakınmalıdırlar.[16]

Rasulullah (S.A.S.)'e muhalefetten sakındıran naslar bilinen naslardır, bunların hepsini sıralamak uzun sürer. [17]

Peygamber (S.A)'İn İçtihadı:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Evet diyecek olsam vâcib olurdu" buyruğunda, Peygamber (s.a)'in ahkâmı ilgilendiren hususlarda ictihâd etmek hakkına sahip olduğuna bir delil vardır. Eğer içtihadı murâd-ı ilâhiye isabet edecek olursa, şanı Yüce Allah onun bu içtihadını olduğu gibi bırakır. Hata edecek olursa, onu doğrultur ve hatası üzere bırakmaz.

Nevevî der ki: Bundan sahih mezheb lehine de bir delil vardır. O da şudur: Rasulullah (s.a) ahkâm ile ilgili hususlarda ictihad etmek hakkına sahipti.

Onun verdiği hükmün vahiy olması şartı da yoktur. [18]

İbn Kesir[19] **de der ki: "Yüce Allah'ın: "Allah'ın sana gösterdiği şekilde insanlar arasında hükmetmen için..."fen-Nisû,4/ıo5j buyruğunu, usûl âlimlerinden Rasulullah (S.A.S.)nı bu âyete istinaden ictihâd ile hükmetmek yetkisine sahipti diyenler, delil göstermişlerdir. Ayrıca Buhârî ile Müslim'de Um Seleme'den gelen rivayetle sabit olan şu hadisi de delil göstermişlerdir: Rasulullah (s.a) hücresinin kapısında yükselen sesler duyunca yanlarına çıkıp şöyle dedi: "Şunu bilin ki, ben ancak bir insanım ve ben işittiğime göre hüküm veririm. Sizden herhangi biriniz delilini diğerine göre daha güzel bir şekilde açıklayabilir, buna dayanarak da ben onun lehine hüküm verebilirim. Her kimin lehine hükmederek bir müslümanın hakkını verecek olursam, şunu bilsin ki, ben ona ancak ateşten bir parça kesip veriyorum, demektir. İsterse onu alıp yüklensin, isterse bıraksın.**[20]

Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler:

1- Nevevî der ki: Rasulullah {s.a)'ın: "Sizi terkettiğim hususlarda siz de beni bırakınız." buyruğunda hükümlerde aslolanın vacib olmamak olduğuna, Şeriat'ın vürûdundan önce hükmün olmadığına delil vardır. Usûl âlimlerinin

muhakkıkîarına göre sahih olan görüş de budur. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Biz Peygamber göndermedikçe azab ediciler değiliz."fef-Wâ, 17/15)

2- Hafız İbn Hacer der ki: Hadis-i şerifte halihazırda kendisine ihtiyaç duyulmayan şeylerden önce acilen kendisine gerek duyulan daha önemli şeylerle uğraşmanın önceliğine işaret vardır.

3- Hacc ömürde bir defa farzdır, bu da icmâ' ile kabul edilmiş hususlardan birisidir. [21]

---

[1] Hadisi Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir. (Buhâri, İ'tisam 2; Müslim, Fedâil 130 -Çeviren-)

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 125.

[2] MüsHm Şerhi, II, 5

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 126.

[3] Müslim, Hacc, 412.

[4] İbn Mâce, Menâsik 2 (Çeviren).

[5] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 126.

[6] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 127

[7] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 127-128.

[8] Muhterem müellifin İfade ettiği şekliyle bu kaideyi tesbit edemedik. Ancak benzeri bazı kaidelere ve bazı bilgilere kısaca işaret etmekte fayda vardır. "Meşakkat kolaylığı getirir." İbn Nüceym, el-Eşbâh ve'n-Nezâir, Mısır, 1298, s. 37, ayrıca Mecelle madde: 17; "Defi mefasid celb-i menâfi'den evlâdır" Mecelle, madde: 39. Yani mefsedetlerin önlenmesi, menfaatlerin sağlanmasından önce gelir. Dr. Mustafa Ahmed ez-Zerka da el-Medhal e\-Fıkhî el-Âm adlı eserinde (Dımaşk, 1387/1968, 11, 985'de) bu kaideyi zikrettikten sonra, açıklaması sırasında delil olmak üzere şerhi yapılan Nevevînin kırk hadisinden bu dokuzuncu hadisin ilk bölümünü zikretmektedir. İbn Receb el-Hanbelî de aynı hadisi şerhederken şu ifadeleri kullanmaktadır: "... emrolunduğu fiili tamamıyla yapamamakla birlikte, onu kısmen yapabilecek gücü bulan kişi o işin mümkün olan bölümünü yapar. Bu ise birtakım mes'ele-lerde uygulanabilecek bir kaidedir. Bunlar arasında taharet... sayılabilir" diyerek, muhterem müellifin

zikrettiği misallerden başka birçok misali de sıralar, s. 84 vd. (Çeviren).

[9] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 128-129.

[10] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 129.

[11] Müslim, Fedâil, 133

[12] Peygambere soru sormasının nedeni, başkalarıyla tartıştığında, babasından başkasına nisbet edilmesi idi.

[13] Müslim, Fedai/, 138

[14] Fethu'lBârî, XVII, 23-24

[15] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 129-132.

[16] İbn Kesîr, VI, 97

[17] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 132.

[18] Müslim Şerhi, III, 483

[19] İbn Kesir, II, 358, Mısır Daruşşab baskısından tıpkı basım, İstanbul, 1985 (Çeviren)

[20] Ahkâm 20, Hiyel 10; Müslim, Akdiye 4; Ebû Dâuûd, Akdiye 7 vs... (Çeviren).

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 132-133.

[21] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 133.

10. HELAL KAZANÇ VE DUA'NIN KABULÜ.. 1

Bu Hadis-i Şerifin Önemi: 1

Yüce Allah'ın Eksikliklerden Tenzihi: 1

Kabulün Anlamı: 2

Helâlinden Yemek: 2

Amellerin Kabul Edilişinin Şartları: 3

Duanın Kabulünün Sebepleri Ve Bazı Adâbı: 3

10. HELAL KAZANÇ VE DUA'NIN KABULÜ

Ebû Hureyre (r.aj'den dedi ki: Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: "Şüphesiz ki Yüce Allah temizdir, ancak temiz olanı- kabul eder. Şüphesiz Allah,

Peygamberlere emrettiği şeyin aynısını mü'minlere de emretmiştir. Yüce Allah: "Ey peygamberler, hoş olan şeylerden yiyin ve salih amel işleyin." (e\-Mü'mmûn, 23/si) diye buyurmuştur. Yine Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Ey iman edenler, size rızık olarak verdiğimiz şeylerin temiz olanlarından yiyin..."(ei-Bakara, 2/172} Daha sonra Rasûlullah (S.A.S.) saçı sakalı birbirine karışmış, toza bulanmış haliyle uzun yolculuk yapmış, yediği haram, içtiği haram ve haram ile beslenmiş birisini hatırlatarak; bu kişi ellerini semâya uzatarak: Rabb'im, Rabb'im diye dua etse, nasıl olur da onun duası kabul olunur (dedi).[1]

Bu Hadis-i Şerifin Önemi:

Bu hadisin çok büyük bir önemi vardır. Dinin kaidelerinden birisidir. Yüce Allah'a yakınlaştırıcı amellerin genelinde iyi ve temiz (salih) olmalarının önemini ve salih amellerin kabul edilmesinde bunun şart olduğunu açıkça ifade etmektedir.

Bu hadis-i şerifte aynı zamanda temiz ve helâl şeylerden yiyip içmeye, giyinmeye, pis, murdar, haram olan şeylerden de uzak kalmaya bir teşvik vardır. Çünkü haramı kullanmak kişinin, şanı yüce ve mübarek Allah'a kendisi vasıtasıyla yakınlaştığı ibadetlerin en büyüklerinden olan duanın kabul edilmeyişine bir sebeptir. [2]

Yüce Allah'ın Eksikliklerden Tenzihi:

Şanı Yüce Allah zatını bütün eksiklik ve kusurlardan tenzih etmiştir. O, eş ve çocuk edinmekten münezzeh olduğunu belirterek şöyle buyurmaktadır: "Rahman (olan Allah) evlât edindi, dediler. Andolsun ki, siz pek çirkin birşey söylediniz. Bundan dolayı neredeyse gökler paramparça olacak, yer yarılacak ve dağlar parçalanıp dağılarak yıkılacak. Rahman (olan Allah)'a evlât isnad ettiler diye. Halbuki Rahmân'a evlât edinmek yakışmaz. (Meryem, 19/88-92) Yine Yüce Allah, zatını zulümden tenzih ederek şöyle buyurmaktadır: "Şüphesiz Allah, zerre ağırlığı kadar dahi zulmetmez."(en-Nisd, mo) Uyumaktan münezzeh olduğunu da ifade ederek şöyle buyurmaktadır: "O'nu ne bir uyuklama alır, ne de uyku,"(ei-Bakara, 2/255)Ve buna benzer şanı Yüce Allah'ın celâl ve azametine yakışmayan şeylerden kendisini tenzih ettiği başka pek çok âyette, eksekliklerden münezzeh olduğunu buyurmaktadır.

Rasûlullah (s.a)'ın: "Şüphesiz Yüce Allah temizdir." buyruğu Yüce Rabb'ini bütün eksiklik ve kusurlardan tenzih ettiğini ifade etmektedir. Çünkü temizin anlamı, bütün eksiklik ve kusurlardan münezzeh, takdis edilen ve temiz olan demektir. [3]

Kabulün Anlamı:

Rasûlullah (S.A.S.)'in: "Temiz olandan başkasını kabul etmez." buyruğu ile ilgili olarak, birtakım söz ve amellerin kabul edilmeyip reddedildiğine dair -bundan başka- bir çok hadis-i şerif vârid olmuştur. Bu ise, bu amelde bulunan kişinin ya bir yasağı işlemesi, yahut da bir şartı yerine getirmemesi, ya da kendisi ile Rabb'ine yaklaşmak istediği amelin bir hükmünü ihlâl etmesinden dolayı olur. O bakımdan, kabul etmemenin anlamını ilim ehlinin açıkladığı şekilde kavramak, kaçınılmaz birşeydir.

Bazı hadislerde "amelin kabul edilmeyişi", kişinin yerine getirmekten sorumlu olduğu farz amelin sorumluluğunun kalkması ile birlikte, sevap ve mükâfatın reddedilmesi anlamında kullanılır. Rasûlullah (S.A.S.)'in şu buyruğunda olduğu gibi:

"Bu mescide (gelirken) hoş koku sürünen hiçbir kadının namazı -geri dönüp cünubluktan yıkanır gibi gusletmedikçe- kabul olunmaz.[4]

Kabul edilmeme, bazan amelin sıhhatinin reddedilip bâtıl olması anlamına da kullanılır. Rasûlullah (S.A.S.)'in şu buyruğunda olduğu gibi: "Sizden herhangi bir kimse abdestini bozacak olursa, abdest almadıkça Allah onun namazını kabul etmez.[5]

Buna göre taharetsiz namaz kişiyi sorumluluktan kurtarmadığı gibi, Allah da öyle bir namazı kabul etmez.

Buna göre; Rasûlullah (s.a)'ın: "Temiz olandan başkasını kabul etmez." buyruğundaki kabul edilmeyişten kasıt, sevabın ve mükâfatın elde edilmesi, Allah'ın rızâsını kazanmak, yapanın övülmesi, melekler arasında ondan övgüyle söz edip onun bu davranışını övmek gibi hususların hasıl olmayacağını ifadedir. Haram malın sadaka verilmesi halinde, kabul edilmemesi açısından sadakanın kabulüne gelince; böyle bir sadaka makbul değildir. Çünkü Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Allah abdestsiz bir namazı kabul etmez ve ganimetten çalman maldan verilen sadakayı da kabul etmaz.[6]

İmam Şafii ise, haram malın, sahibi bilininceye kadar koruma altına alınıp sadaka olarak dağıtılamayacağı görüşündedir. [7]

Helâlinden Yemek:

Rasûlullah (S.A.S.)'in: "Muhakkak Allah, Peygamberlere emrettiği şeyi müminlere de emrederek şöyle buyurmuştur: "Ey Peygamberler, hoş olan şeylerden yiyin ve salih amel işleyin."cei-Mü'mmûn, 2#5ijYine Yüce Allah: "Ey iman edenler, size rızık olarak verdiğimiz şeylerin temiz

olanlarından yiyin. "(ei-Bakara, 2/172)diye buyurmaktadır." buyruğunda; Allah'ın helâl kıldığı şeylerden yemek ve kazancın hoş ve temiz olması gerektiği ifade edilmekte ve Allah'ın haram kıldıklarından da uzaklaşmak emredilmektedir. Şam Yüce Allah da şöyle buyurmaktadır: "O size (boğazlanmadan) ölmüşü, kanı, domuz etini, bir de AHalYtan başkasının adı anılarak kesilenleri haram kıldı."(ei-Bakara, 2^ 73j Şanı Yüce Allah'ın haram çemberi dardır ve azdır. Helâl ise geniştir ve çoktur.

O halde kulun yemesinde, içmesinde, kazancında, helâl ve temiz olan 1 şeyleri araştırması gerekir. Çünkü haram, dua ve ibadetin kabul edilmeyişine sebeptir. [8]

Amellerin Kabul Edilişinin Şartları:

Şanı Yüce Allah bize salih amelde bulunmayı emretmiştir: "Kim Rabb'ine kavuşmayı umuyor ise, salih amel işleyiversin."fe;-Keh/, muo) Ancak, bu amellerin kabul edilmesi için birtakım şartlar koşmuştur. Bunlardan birisi Rasûlullah (S.A.S.)'in bu hadis-i şerifte dile getirdiği şekilde: "Temiz olandan başkasını kabul etmez." diye vârid olmuştur. Buna göre temiz olmak, sadakada olsun, diğer amellerde olsun, bütün amellerin kabul edilmesi için bir şarttır. Sadaka hakkında Rasuiullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Her kim

helâl bir kazançtan bir hurma kadar bir şeyi sadaka olarak verecek olursa -ki Allah helâl ve temizden başkasını zaten kabul etmez- şüphe yok ki Allah onu sağı ile alıp kabul eder. Sonra onu sahibi için sizden herhangi birinizin tayını büyütmesi gibi -bir dağ gibi oluncaya kadar-besleyip büyütür.[9]

Sadakanın dışındaki amelleri ise Rasûlullah {S.A.S.J'in: "Temiz olandan başkasını kabul etmez." buyruğu kapsamaktadır. İşte bu buyruk, herşeyi bilen mutlak hükümdar Yüce Allah'a yakınlaştırıcı bütün söz ve amelleri kapsamaktadır. Buna tanıklık eden delillerden birisi de Yüce Allah'ın şu buyruğudur: "Güzel söz, yalnız O'na yükselir. Onu da salih amel yükseltir."(Fam-, 35/jojGüzel söz ise zikir, tilâvet ve duadır.

Güzel, temiz amel ve sözlerden kasıt ise riyakârlıktan, amelini beğenip gurura kapılmaktan, çeşitli olumsuz maksat ve garezlerden uzak olmaları, Yüce Allah'ın bize emrettiği şekilde edâ edilmeleridir. [10]

Duanın Kabulünün Sebepleri Ve Bazı Adâbı:

1- Duanın kabul edilmesi için uzun yolculuk. Bu da Rasûlullah (s.a)'ın: "Sonra da uzun yolculuk yapan adamı sözkonusu ederek..." şeklindeki işaretinden anlaşılmaktadır. İşte bu ifade ile yolculuğun,

duanın kabul edilişi için sebep olduğuna işaret vardır. Buna bir başka hadis de tanıklık etmektedir. Ebû Hureyre (r.a)'den Rasûlullah (s.a) buyurdu ki: "Üç dua vardır ki, hiç şüphesiz kabul olunurlar: Mazlumun duası, yolcunun duası ve babanın oğluna bedduası.[11]

Bunun sebebi ise -doğrusunu en iyi bilen Yüce Allah'dır ya- çoğunlukla yolculuğun, yabancılığın uzaması sebebiyle kişinin ruhen inkisarına, zorluklara katlanmasına sebep teşkil etmesidir. Bu ise duanın kabul edilişinin en büyük sebepleri arasındadır.

2- Saçın sakalın birbirine karışarak toza bulanarak kılık kıyafetin olumsuz bir görünüş arzetmesi.[12] Bu da Rasulullah (S.A.S.)'in: "Saçı sakalı birbirine karışmış toza bulanmış" ifadesinden anlaşılmaktadır. Rasulullah (s.a)'ın şu buyruğu da buna tanıklık etmektedir: "Saçı sakalı birbirine karışmış, kapılardan kovulan nice kişi vardır ki, Allah adına yemin edecek olsa, Allah onun yeminini gerçekleştirir.[13]

Rasulullah (S.A.S.)'in şu buyruğu da buna delildir: "İki eski püskü elbiseli, kendisine aldırış edilmeyen nice kimse vardır ki, Allah adına yemin edecek olsa, Allah onun yeminini gerçekleştirir.[14] Nitekim Rasulullah (S.A.S.)'in istiska (yağmur

duası) namazı için pek iyi olmayan bir dış görünüşü ile alçakgönüllü bir şekilde ve yalvarıp yakaran bir halle çıkışı da buna tanıklık etmektedir.

Mutarrif b. Abdullah'ın kardeşinin oğlu hapsedilmişti. O da eski püskü elbiselerini giyindi, eline bir baston aldı. Kendisine: Bu da ne oluyor? denilince, şöyle dedi: Rabb'ime alçakgönüllülüğümü, boyun eğdiğimi arzediyorum. Olur ki, kardeşimin oğlu hakkındaki şefaatimi kabul eder[15]

3- Elleri semâya uzatmak. Bu da Rasulullah (S.A.S,)'in: "Ellerini semâya doğru uzatarak: Ya Rabb'i ya Rabb'i, der." buyruğundan anlaşıldığı gibi, şu buyruk da buna işaret etmektedir: "Şüphesiz Allah pek çok utanır ve Kerîm'dir. Adam ellerini (dua için) kaldıracak olursa onları bomboş ve zarar etmiş olarak geri döndürmekten utanır.[16] Nitekim Rasulullah {S.A.S.)'den istiskâ (yağmur duası) esnasında, Bedir günü duası sırasında ellerini kaldırdığı sabit olmuştur. El kaldırmanın birkaç şekli vardır ki, bazılarını şöylece sıralayabiliriz:

Yalnızca şehadet parmağı ile işaret etmek. Rasuluilah (S.A.S.) bunu minberi üzerinde uygulamıştır.

Elleri kaldırıp arka taraflarını kıbleye doğru

çevirmek. İstiskâ esnasında bu şekilde ellerini kaldırdığı rivayet edilmiştir.

Elleri kaldırıp arka taraflarını semaya doğru çevirmek. Bu da Enes b. Malik'in, Peygamber (s.a)'den rivayet ettiğine göre, Peygamber, istiskâda bulundu ve ellerinin arka tarafını semâya çevirdi, şeklindeki rivayetinden ötürüdür,

4- Duada ısrarlı olmak, dilekte tam kararlılık göstermek. Bu da Yüce Allah'ın Rubûbiyetini tekrar tekrar zikretmekle olur. Bunu da Rasulullah (S.A.S.)'in: "Ya Rabb'i Ya Rabb'i" şeklindeki ifâdesinden anlamaktayız. Yine bunda istenen şeyin elde edilmesi için ısrarlı olmaya da işaret vardır. Nitekim İbn Mesûd (r.a)'un şu sözü de buna tanıklık etmektedir: "Dua etti mi üç defa duasını tekrarlar, dilekte bulundu mu, dileğini de üç defa tekrarlardı. Sonra da şöyle buyurdu: Allah'ım, Kureyş'i sana havale ediyorum, Allah'ım Kureyş'i sana havale ediyorum, Allah'ım, Kureyş'i sana havale ediyorum.[17]

5- Yiyeceğin, içeceğin ve giyeceğin helâl ve temiz olması duanın kabul edilişine sebeptir. Bu da Rasulullah (s.a)'ın: "Yediği haram, içtiği haram ve haram ile gıdalanmış. Bunun duası nasıl olur da kabul olunur?" buyruğundan anlaşılmaktadır. Burada soru teaccüb ve böyle bir ihtimali uzak

gördüğünü ifade etmek içindir. Sa'd (R.A.)da Rasulullah (s.a)'tan duasının kabul edilen bir kişi olmasını isteyince, Rasulullah (S.A.S.) kendisine: "Yiyeceğinin temiz olmasına (helâl olmasına) dikkat et, duası kabul olunan bir kişi olursun." demiştir.

İşte bunlar, dua ile ilgili birtakım şart ve âdâbdır. Hadis-i şerif bu hususları ifade etmektedir. Hadisin ele almadığı başka bir takım şart ve meseleler de vardır. Bu hususta daha geniş bilgi edinmek isteyenlere eş-Şeyh Abdullah el-Hudarînin -Allah ona iyilikle mükâfatlandırsın- dua risalesine başvurmasını salık veririm. Gerçekten bu, müellifin övülmeye değer çabalarla ortaya koyduğu değerli bir risaledir. [18]

---

[1] Müslim, Zekât 65

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları:135-136.

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 136.

[3] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle

İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 136-137.

[4] el-Elbânî, Sahihu'i-Câmi', 2762

[5] Müellif "Müslim rivayet etmiştir" demekle birlikte, Müslim'de bulamadık. Hadisi Buharı, Hiyel 2; Tirmizî, Tahare 56; Müsned, II, 318'de rivayet etmişlerdir. (Çeviren)

[6] Müellif: "Müslim rivayet etmiştir" demekle birlikte, Müslim'de bulamadık. Bu şekilde Nesâî Zekât 48'de; ilk bölümü: Müslim, Tahâre 1; Nesâî, Tahâre 103 vs.'de; ikinci bölümü de': Ebû Dâuûd, Tahâre 31; Müsned, II, 20, 57'de yer almaktadır.

[7] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 137-138.

[8] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 138.

[9] Buharı, Müslim ve başkaları rivayet etmiştir. {Buharı, Zekât 8, Tevhîd 23; Müslim, Zekât 63-64; Tirmizî Zekât 28; Nesâî, Zekât 48; İbn Mâce, Zekât 28.., -Çeviren-)

[10] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 138-139.

[11] Sahih bir hadis olup Tirmizî ve Ebû Dâuûd rivayet etmiştir. (Tirmizî, Deavât 48, 128, Birr 7; Ebû Dâvûd, Vitr 29. -Çeviren-)

[12] Bu açıklamalar İbn Receb -Allah'ın rahmeti üzerin olsun-e aittir.

[13] el-Elbânî, Sahlhu'l-Câmi', 3478

[14] el-Elbânî, a.g.e., 3481 (Tirmizî, Menâkıb 55; İbn Mâce, Zühd 4. -Çeviren)

[15] İbn Receb, Câmiu'l-Ulûmi ve'!-Hikem, 98

[16] Ahmed, Ebû Dâvûd ve Tirmizî rivayet etmiştir. (Tirmizî, Deavât 104; İbn Mâce, Duâ 13-, Müsned, V, 438. -Çeviren-)

[17] Müslim, Cihâd, 107.

[18] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 139-141.

11. ŞÜPHELİLERDEN UZAK DURMAK.. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Şüphelerden Uzak Durmak: 1

Selefin Vera'ı Ve Şüpheleri Terketmeleri: 2

İhtilaflı Olan Şeyleri Terketmek Her Zaman İçin Verâ1 Olmayabilir: 2

Verâ' İstikamet Ehli Olan Kimseler İçin Sözkonusudur: 3

11. ŞÜPHELİLERDEN UZAK DURMAK

Ali b. Ebi Talib'in oğlu Rasûlullah (s.a)'ın (kızı Fatıma'nın oğlu yani) torunu ve hoş kokulu reyhanı Ebû Muhammed el-Hasen -r.a.-den, dedi ki:]'_ Rasûlullah (s.a)'dan şunu belledim: "Seni şüpheye düşüren şeyi bırak, şüp- r, heye düşürmeyen şeye yönel![1]

Bu Hadisin Önemi:

Bu hadis aslı itibariyle dinin kaidelerinden bir kaidedir. Bu ise işlerde yakîne göre hareket edip, şüpheli şeyleri terketmektir. İbn Hacer el-Heytemî[2] der ki: Bu hadis dinin kaidelerinden büyük bir kaidedir. Takva sahiplerinin etrafında dönüp durduğu vera'ın asıl delilini teşkil eder. Yakın nuruna engel teşkil eden şüphe ve vehimlerin karanlıklarından kurtarıcıdır. [3]

Şüphelerden Uzak Durmak:

Rasûlullah (s.a)'ın: "Seni şüpheye[4] düşüren hususu terkederek şüpheye düşürmeyene yönel" buyruğu ile Rasûlullah {S.A.S.) şüpheli hususlardan uzaklaşıp kesin olarak hükmü bilinen hususlara göre hareket etmeyi emretmektedir.[5] Bu şekilde davranmakla müslüman, haysiyetini yerilmekten kurtardığı gibi, Yüce Allah'ın haram

kıldığı şeylere düşmekten de kendisini korur, kalbi huzursuzluk ve kararsızlıktan kurtularak mutmain olur. Çünkü şüpheler kalpte huzursuzluk ve kararsızlığın meydana gelmesinin sebebidir. Bu şekilde hareket etmek ise insanda vera' duygusunun yerleşik bir ahlâk haline gelmesi sonucunu verir.[6] Bu ise şeytanın vesvese kapılarının kapatılmasında oldukça kapsamlı fayda sağladığı gibi, dünya ve âhirette de çok büyük faydalan vardır. [7]

Selefin Vera'ı Ve Şüpheleri Terketmeleri:

Bu ümmetin selefi vacibiyle, mendubuyla İslâm ahlakıyla ahlâklanmış-lardı. Kitap ve Sünnet'in naslannın hayat ve yaşayışlarını ne şekilde etkile-diğini açıklamak üzere aşağıya bazı örnekleri kaydedelim:

1- Âişe (r. anhâ)dan, dedi ki: "Ebu Bekr es-Sıddîk (r.a)'in gündelik olarak kazancından belli miktarını kendisine getirmekle yükümlü tuttuğu bir kölesi vardı. Ebû Bekr de onun bu getirdiğinden yiyecek alırdı. Birgün bir-şeyler getirdi, Ebu Bekr de ondan yedi. Kölesi ona: Bunun ne olduğunu biliyor musun? diye sordu, Ebû Bekr: Nedir? diye sorunca, kölesi şu cevabı verdi: "Cahiliye döneminde birisine kâhinlik yapmıştım. Halbuki ben bu işi bilen birisi değildim, adamı aldattım. Daha sonra benimle karşılaştı ve kendisinden

yemiş olduğum bu şeyi bana verdi." Bunun üzerine Ebu Bekr elini ağzına sokarak karnında ne varsa dışarı çıkardı .[8]

2- Nâfi'den rivayete göre, Ömer b. el-Hattâb (r.a) muhacirlere dört biner (dirhem maaş) tesbit etmişti. Oğluna ise üçbin beşyüz (dirhem) tesbit etmişti. Kendisine: O da muhacirlerdendir, ne diye O'na tesbit ettiğin maaşı eksik tesbit ettin? diye sorulunca şu cevabı verdi: Babası hicret ettiğinde onu beraberinde getirmişti. Demek istiyor ki, O bizzat hicret eden kimse gibi olamaz.[9]

3- İbnü'l-Mübârek[10] der ki: Hassan b. Ebî Sinan'a el-Ehvâz'da bulunan bîr kölesi şöyle bir mektup yazdı: Şeker kamışına bir âfet isabet etti. Bundan dolayı şeker satın al. O da bir adamdan şeker aldı, fakat satın aldığı bu şekerden o kişi az bir kâr, -otuz bin (dirhem)- sağladı. Ancak Hassan, şeker sahibine giderek şöyle dedi: Ey filân, benim kölem bana mektup yazmıştı, ben de sana durumu bildirmemiştim. O bakımdan senden satın almış olduğum bu şekeri benden geri al. Diğeri: "Şimdi bana haber vermiş oldun ve ben de sana bunu helâl ediyorum" dedi. Hassan geri döndü, fakat yine bunu içine sindiremedi. Tekrar şeker satın aldığı adamın yanına giderek şöyle dedi: Ey filân, ben bu alışverişi olması gereken şekilde yapmadım. O bakımdan senden satın aldığım bu

şekeri geri almanı arzu ediyorum. Sonunda geri almayı kabul edinceye kadar ısrarlarını sürdürdü. [11]

4- Yezid b. Zurayk babasının kendisine miras bıraktığı beşyüz binlik bir parayı almadı. Çünkü babası sultanlara memuriyet yapan birisi idi. Yezid ise hurma saplarından birşeyler yapar ve bununla geçinirdi. Ölünceye kadar da bu işini sürdürmüştü,[12]

İhtilaflı Olan Şeyleri Terketmek Her Zaman İçin Verâ1 Olmayabilir:

İlim adamlarının ihtilâf ettiği mes'elelerden kurtulmak her zaman için mutlak olarak vera' değildir. Yapılmasında ruhsat bulunan ve bu hususta onunla çatışan herhangi bir delil ve kanaat bulunmayan hususların vera gerekçe gösterilerek terkedilmesindense yapılması daha uygundur. Meselâ, bir kimse kesin olarak abdestli olduğundan emin olduğu halde, abdestinin olmadığı hususunda şüpheye düşmesi bu kabildendir. Çünkü Rasulullah (S.A.S.): "(Namazda iken bu şekilde şüpheye düşen bir kimse) bir ses işitmedikçe, yahut bir koku almadıkça namazını bırakmasın[13] diye buyurmuştur.

Bunu burada kaydedişimizin sebebi, bazı kimselerin, -birtakım ilim adamları muhalif fetva

verdiği gerekçesiyle- dinde sabit olmuş birçok husus ve ruhsatı terketmesidir. Görüş ayrılığının bulunduğu ihtilaflı meselelerde ihtilâftan kurtulmak için o işi yapmayı terketmek, kişinin hakka ulaşmaktan acze düştüğü oldukça zor meselelerde söz konusu olur. [14]

Verâ' İstikamet Ehli Olan Kimseler İçin Sözkonusudur:

Vera1 farz olan işleri yapmak, yasak kılınmış şeyleri de terketmek suretiyle dosdoğru yolda yürüyen kimselere yakışır. Büyük günahları işleyip farzları terkeden, sonra da şüpheli şeyleri terketmeye çalışan kimsenin bu verai karanlıktır ve böyle bir veraın samimiyetinden şüphe edilir. Bundan dolayı İbn Ömer (r.a.) Irak halkından sivrisineklerin öldürülmesi sonucu bıraktıkları kan izinin hükmü hakkında kendisine soru soran Iraklılara şöyle demiştir: Bunlar Hüseyin'i öldürdüler, gelmiş bana sivrisineğin kanı hakkında soru soruyorlar! Halbuki Peygamber (s.a)'i şöyle buyururken dinlemişim-dir: "İkisi (Hasan ile Hüseyin) dünya ehli arasında benim hoş kokulu iki rey-hanımdır.[15] Adamın birisi de Bişr b. el-Haris'e hanımı ve hanımını boşamasını emreden annesi bulunan bir kişi hakkında soru sormuş, O da ona şu cevabı vermiş: "Eğer her hususta annesine gereği gibi itaat ediyor ve annesine itaat

olarak geriye hanımını boşamaktan başka yapacak hiçbir şey kalmamışsa boşayıversin. Ama hanımını boşayarak annesine iyilik yaptıktan sonra da kalkıp annesini dövüyor ise, böyle birşey yapmaya kalkışmasın.[16]

---

[1] **Nevevî der ki: Hadisi Tirmizî ve Nesâî rivayet etmiş olup Tirmizî: Hasendir, demiştir. el-Elbânî de Sahihu'l-Câmi'de (3372) sahih olduğunu ifade etmiştir.**

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 143.

[2] **İbn Hacer et-Heytemî (909-973 h.) Adı: Ahmed b. Hacer el-Heytemî, bazılarına göre {-peltek se ile- el-Heysemî'dir. Sa'd oğullarından ve Ensâr'a mensuptur. Künyesi Şihabüd-din el-Abbas olup, Mısır'da e!-Heytem mahallesinde doğmuş, Ezher'ds ilim tahsil etmiştir. Şafiî Mezhebine mensuptur. Mekke'de yerleşmiş, orada kitaplarını telif etmiş, orada vefat etmiştir. İlmi eserleri': Tuhfetu'l-Muhtâc Şerhu'l-Minhâc, el-îâb Şerhu'l-Ubâb el-Mihîtu bi Mu'zami Nususi'ş-Şafiiyyeti ve'1-Eshab, Fethu'UMübîn Şerhu'l-Erba'în.**

[3] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları:**

144.

[4] Hakkında şüphe ettiğin şey demektir. İbn Receb der ki, (şüphe diye anlam verdiğmiz): Reyb, huzursuzluk ve kararsızlık anlamındadır.

[5] Burdaki emir mendubluk ifade eder, vücûb değil.

[6] Vera', Lisânu'l-Arab'da da belirtildiği gibi, çekinip sakınmak demektir. Vera' asıl itibariyle haramlardan uzak durmak anlamında olmakla birlikte, daha sonra şüpheli şeylerden ve harama götüren hususlardan uzak durmak hakkında da istiare yoluyla kullanılmıştır. Yûnus der ki: Vera' her türlü şüpheden kurtulmak, uzak durmak ve her gö2 kırpmasında nefsi hesaba çekmek demektir. Süfyan-ı Sevrî de der ki: Vera'dan daha kolay bir şey bulmadım. İçinde huzursuzluğa sebep olan her şeyi terket. Kısaca vera1 budur. Ebu Bekr el-Cezairî de der ki: Vera' sakıncalı olur korkusuyla sakıncası olmayan şeyleri de terketmek, yahut da yasaklanmış şeye düşerim

korkusuyla mubah olanı terketmek demektir.

[7] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 144.

[8] Buhdrî, IV, 236

[9] Buharı, IV, 261

[10] Mübârek (118-181 h.): Adı, Abdullah b. el-Mübârek'tir. Künyesi Ebu Abdurrahmân'dır. Velâ yoluyla Hanzalî olup, Merv er-Ruzludur. Annesi Harzemli, babası Türktür. Hadis ve fıkıhta imamdı. Ebû Hanife, Süfyan es-Sevri ve İbn Uyeyne ile oturup kalkmıştır. O'ndan pek çok kimse hadis almıştır. İmam Ahmed ile Yahya b. Maîn bunlar arasındadır. Dilde, şiir ve fesahatta yetkili bir ilim adamıydı. Oldukça âbid ve vera' sahibi bir kimseydi. Ticaretle uğraşırdı. Fakirlere pek çok miktarda infâkta bulunurdu. İlmî eserlerinden bazıları: Tcfsiru'l-Kur'ân, ed-Dekâik fi'r-Rekâik, Rikâu'l-Fetâvâ.

[11] Câmiu'l-Ulûmi ve'l-Hikem, 102

[12] Aynı yer

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 145-146.

[13] Bufıdrf ve Müslim tarafından ittifakla rivayet edilmiştir. el-Elbânî, Muhtasaru'l-Buhdrf 46, Muhtasaru Müs/im, 48

[14] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 146.

[15] Camiu'l'Ulûmi ve'l-Hikem, 103-104

[16] Aynı yer

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 146-147.

12. FAYDASIZ ŞEYLERİ TERKETMEK.. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Kulun Müslümanhğımn Kemalinin Alâmetlerinden: 1

İlgilendirmeyen Hususları Terketmenin Ölçüsü: 2

Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler. 2

12. FAYDASIZ ŞEYLERİ TERKETMEK

Ebû Hureyre (r.a)'den dedi ki: Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: "Kişinin kendisini ilgilendirmeyen hususları terketmesi onun müslümanlığının güzel

bir yönüdür.[1]

Bu Hadisin Önemi:

İbn Receb -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- der ki: Bu hadis edeb ile ilgili oldukça büyük bir esastır.[2] Çağının Mâliki mezhebinin imamı olan Muhammed İbn Ebi Zeyd de der ki: Hayırlı âdabın özü ve onun dizginleri, dört hadisten dallanıp budaklanmaktadır. Birincisi Peygamber (s.a)'in: "Kim Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsa, ya hayır söylesin, yahut sussun" buyruğudur. Diğeri ise oldukça özlü bir vasiyette bulunduğu kişiye: "Kızma" şeklindeki emri, bir diğeri de: "Mü'min kendisi için sevdiği şeyi kardeşi için de sever" hadisidir. (Dördüncüsü de açıklaması yapılan bu hadis olmalıdır. -Çeviren-)[3]

Kulun Müslümanhğımn Kemalinin Alâmetlerinden:

Kulun müslümanhğının kemalinin ve onun dosdoğru yol üzere oluşunun (istikâmetinin) alâmetlerinden birisi de söz ve fiillerden herhangi bir maksadı, faydası bulunmayan şeyleri terkederek, bunlar arasından yalnızca kendisi için faydalı ve kendisini ilgilendiren şeylerle yetinmesidir. Kişinin kendisini ilgilendiren şeylerin anlamı ise, onun önem verdiği şeyler arasında o işin yer alması, onun gözettiği maksat arasında bulunmasıdır. İnayet (ilgi göstermek) ise, bir şeye ileri derecede ihtimam göstermek demektir.

İlgilendirmeyen şeyleri terketmekten çoğunlukla kastedilen, dilin boş söz söylemekten yana korunmasıdır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "O, bir söz söylemeye dursun, mutlaka onun yanında, görüp gözetlemeye hazır bir (melek) vardır.Vâ/, 50/i8) İnsanların pek çoğu söylediği sözleri, işlediği ameller arasında saymamakta, o bakımdan geHşigüzel konuşmakta ve bu konuda herhangi bir araştırma yoluna gitmemektedir. İşte bu husus Muâz b. Cebel (r.a)'e gizli kalmıştı. Nihayet Peygamber (s.a)'e sordu .Dedim ki: Ey Allah'ın Peygamberi, biz konuştuğumuz şeylerden dolayı da mı sorumlu tutulacağız, gerçekten? Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurdu: "Annen seni kay-bedesice, insanları Cehennem'e yüzüstü -yahut da burunları üstüne- yıkan, dillerinin biçtiklerinden başka birşey midir?[4]

Nevevî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun Riyazu's-Sâlihîn adlı eserinde şunları söylemektedir: "Şunu bil ki, mükellef her kimsenin dilini, maslahat bulunan sözler müstesna, gelişigüzel konuşmaktan koruması gerekir. Eğer konuşmak ile konuşmamak maslahat bakımından eşit olursa, Sünnet konuşmamaktır. Çünkü bazan mubah konuşma haram ya da mekruha kadar uzanabilir. Bu da âdeten çokça görülen bir şeydir. Esenliğe denk hiçbir şey yoktur.[5]

Görülen ve bilinen hususlardan birisi de şudur: Ölçülüp biçilmiş hayırlı ve güzel bir söz, yahut susmak, müslümanın kişiliğine bir heybet ve bir vakar kazandırır. Çok konuşmak, boşboğazlık etmek ve ilgilendirmeyen hususlara müdahale etmek ise, müslümanın kişiliğini yaralar, başkalarının na-zanndaki heybet ve değerini azaltır.

Hadis-i şerif kişiyi ilgilendirmeyen şeyleri terketmenin müslürnanlığın güzel bir özelliği olduğuna delâlet etmektedir. Müslümanlığı güzelleştiren bir kimse ise hayra ve doğruya muvaffak kılınır, hasenatı kat kat artırılır, kötü-lükleri ise bağışlanır.

Ebû Hureyre (r.a) dedi ki: "Sizden birinizin İslâm'ı güzelleşti mi, onun işlediği her bir iyilik, on katından yediyüz katına kadar yazılır. Onun her bir kötülüğü ise ancak misliyle yazılır ve bu, aziz ve celil olan Allah'ın huzuruna varıncaya kadar böyle olur.[6]

İlgilendirmeyen Hususları Terketmenin Ölçüsü:

Bu meselede Ölçünün Şeriat olması gerekir. Ölçü ne hevâlara tabi olmak ne de nefislerin arzularına uymak olabilir. Bundan dolayı Rasulullah (S.A.S.) ilgilendirmeyen şeylerden uzak durmayı İslâm'ın güzelliklerinden olmakla nitelendirmiştir. Çünkü

bazı kimseler hadisi yanlış anlayarak bu iş, kendisini ilgilendirmeyen hususlardandır, zannıyla vâcib ya da müstehab bir çok işi terke gidebilir. Nitekim bazı kimselerin (bu mülâhazayla) başkalarına nasihati terkettiği görülebilmektedir. Şüphesiz ki bu, müslümanlara nasihat-ta bulunmayı teşvik eden pek çok nassa aykırıdır.

Bazı kimseler de, bu iş kendisini ilgilendiren işlerdendir zannıyla, gereksiz birçok işe müdahale edebilmektedir. [7]

Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler

1- Hadis-i şerifte dünyada da, âhirette de kula fayda sağlayacak şeyler ile ilgilenmek suretiyle zamanın verimli kullanılması teşvik edilmektedir.

2- Aynı şekilde basit, sıradan işlerle uğraşmaktan uzak durup, üstün ve değerli işlerle uğraşmaya da teşvik vardır.

3- Yine hadis-i şerifte, nefse karşı mücâdeleye ve nefsi güzelliklerle bezemeye de teşvik vardır. Bu ise kişinin, nefsini, küçük düşüren eksiklik ve bayağılıklardan uzak tutmakla mümkün olur.

4- İlgilendirmeyen, faydası olmayan işlere müdahale etmek, insanlar arasında ayrılıklara ve düşmanlıklara götürür. [8]

[1] Hadisi Tirmizî, Mâlik ve Ahmed rivayet etmiştir. ei-Elbânî sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. MişkâtuV-Mesâbîh, 4839

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 149.

[2] Câmlu'l-Ulûmi ve'İ-Hikem, 105

[3] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 149-150.

[4] el-Elbânî, el-İruâ'da (II, 139) hasen olduğunu belirtmiştir.

[5] Riyâzu's-Sâ/iMn, 532

[6] Muhtasaru Müslim, 23.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 150-151.

[7] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 151.

[8] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 151-152.

13. İSLÂM KARDEŞLİĞİ. 1
Bu Hadisin Önemi: 1
İmanın Sözkonusu Olmayacağından Kasıt: 1
Îmanın Yerine Getirilmesi Gereken (Vacib) Şubeleri: 2
Ümmetin Selefinin Hayatında Bu Hadisin Etkisi: 2
Hadis-İ Şeriften Çıkartılan Bazı Hükümler: 3

13. İSLÂM KARDEŞLİĞİ

Peygamber (s.a)'in hizmetçisi Ebû Hamze Enes b. Mâlik M'den Peygamber (s.a) buyurdu ki: "Sizden herhangi biriniz kendi nefsi için sevdiğim kardeşi için de sevmedikçe, iman etmiş olamaz.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Bu hadis-i şerif ilim adamlarının ta'zimle karş.lad.kları büyük önemi haiz hadisler arasındad.r. Çünkü bu hadis-i şerif başkaları ile ilişkilerde gozonun-de bulundurulması gereken ölçüyü aç.kça ifade ettiği gibi, hayır âdabının özünü de dile getirmektedir. Kişi söz, davranış veya bunun d.şında herhangi bir şeyi kendisi için seviyor ise, onu başkaları için de sevmelidir. Söz, davranış, muamele veya herhangi bir hususu eğer kendisi için hoş karşılamıyor ve buğzediyor ise, başkaları için de bundan hoşlanmamalı, buğzet-memeli, insanlara kendisine nasıl davranmalarını

istiyor ve arzu ediyorsa o da öylece davranmalıdır. [2]

İmanın Sözkonusu Olmayacağından Kasıt:

Hafız İbn Hacer -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- Fethu'l-Bârîde şunları söylemektedir: Burda maksat imanın kemalinin nefyedilmesidir. Bir şeyin kemal derecesinin nefyedilmesi anlamında kullanılması, Arap dilinde çokça rastlanılan bir kullanım şeklidir. Arpaların: Filan kişi insan değildir, demeleri gibi.[3] Oysa bundan maksat, onun niteliklerinden birisinin bulunmadığını anlatmak (nefyetmek)tır.

Nevevî de -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- Müslim Şerh'inde şunları söylemektedir: İlim adamları -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- derler ki: Bu buyruğun anlamı tam iman ile iman etmiş olmaz, şeklindedir. Yoksa iman, aslı itibariyle bu niteliğe sahip olmayan kimseler için de husule gelir.[4]

Amr b. es-Salâh[5] şöyle demektedir: "Yani bir kimse kendisi için sevdiğinin benzerini müslüman kardeşi için sevmedikçe imanı kamil olmaz.[6]

İbn Receb el-Hanbelî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyde demektedir: Burda imanın nefyinden maksat, hakikatine ve nihâî noktasına erişmenin nefy edilmesidir.[7]

Îmanın Yerine Getirilmesi Gereken (Vacib)

Şubeleri:

Buhârî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- Sahîh'inde der ki: "Kişinin kendisi için sevdiği şeyi kardeşi için de sevmesinin imandan olduğuna dair başlık. [8] Buhârî bu başlıktan sonra bu hadisi zikretmektedir.

Müslim de -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- Sahîh'inde şunları söylemektedir: "Kendisi için sevdiğini kardeşi için de sevmek imanın hasletlerindendir.[9] demekte ve daha sonra da bu hadisi kaydetmektedir.

O halde hadis-i şerif müslümana, hayrı sevmenin, imanın yerine getirilmesi gereken (vacib) şubelerinden birisi olduğuna delâlet etmektedir.

"Hayır" ise itaatleri, dünyevî ve uhrevî mubahları kapsamına alan kapsamı geniş bir kelimedir.

İstikamet üzere olan bir müslümanm kardeşleri için de istikameti sevmesi ve onları kurtarmak için bütün gücünü ve gayretini ortaya koyması gerekmektedir. Çünkü istikamet dünya ve âhiret hayırlarını elde etmenin sebebidir.

Aynı şekilde müslüman kardeşlerinin başına herhangi bir kötülüğün gelmesine razı olmamak, üzülmek ve hoşlanmamak da imanın yerine getirilmesi gereken hasletleri arasında yer alır.

el-Kirmân[10] der ki: Kişinin kendisi adına

buğzettiği şeyi kardeşi adına buğz ile karşılaması da imandandır. Rasulullah (S.A.S.) hadisinde bunu zik-retmemiştir. Çünkü birşeyi sevmek onun zıddını da buğzetmeyi gerektirir. O bakımdan bununla yetinilerek Rasulullah (S.A.S.) ayrıca buğzu sözkonusu etmemiştir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.[11]

Nevevî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- der ki: Hadisin, genel olarak kardeşliği kapsadığı şeklinde anlaşılması en uygunudur. Böylelikle müslü-manı da kâfiri de kapsamına alır. Buna göre mümin, kendisi için sevdiğini insan olarak-kardeşi kâfir için de sever. Müslüman kardeşinin imanının devamını istediği gibi, kâfirin de mü'min olmasını arzular. Bundan dolayı kâfirin hidâyet bulması için duâ müstehabdır.[12]

Ümmetin Selefinin Hayatında Bu Hadisin Etkisi:

1- Ebû Zerr (r.a)'den dedi ki: Rasûlullah (s.a) bana şöyle dedi: "Ey Ebû Zerr, ben seni zayıf bir kimse olarak görüyorum ve ben kendim için sevdiğimi senin için de seviyorum. İki kişiye dahi emir olma, yetimin malının velayetini kabul etmez.[13]

İbn Receb der ki: Rasûlullah (S.A.S.)'in Ebû Zerr'e bunu yasaklayış sebebi, O'nun bu hususlarda zayıf olduğunu görmesinden dolayıdır. O zayıf olan herkes adına aynı şeyi sever. Kendisi ise

insanların işlerini yönetmeyi üzerine almıştı. Çünkü Yüce Allah bu hususta kendisine güç vermiş ve bütün insanları kendisine itaat etmeye çağırmayı emretmiş, onların din ve dünyalarının yönetimini üzerine almasını istemişü.[14]

2- Muhammed b. Vâsi' eşeğini satmak istediği bir sırada, adamın birisi ona: Bu eşeği bana uygun buluyor musun? deyince şu cevabı vermiş: Şayet ben uygun bulsaydım, ayrıca satmazdım. İşte bu^sözüyle kardeşi için ancak kendisi adına razı olup uygun bulacağı şeylere razı olacağına işaret etmektedir.[15]

3- Kur'ân'ın tercümanı İbn Abbâs (r.a) der ki: Ben Allah'ın Kitabından bir âyetini okurum da, dilerim ki bütün insanlar bu ayet ile ilgili benim bil-diklerimi bilsinler.[16]

4- İmam Şafii der ki: Arzu ederim ki, insanlar bu ilmi öğrensinler de, varsın ondan bana tek bir harf dahi nisbet edilmesin. İşte onun "arzu ederim" sözü, insanlar adına hayrı çokça sevdiğine bir delildir.[17]

Müslümanın kendisi için sevdiği şeyleri kardeşleri için de sevmesi, kalbinde aldatmak, kin ve hased namına birşey bulunmadığını gösterir. [18]

Hadis-İ Şeriften Çıkartılan Bazı Hükümler:

1- Hadis-i şerif bencilliğin, kıskançlığın,

başkasından hoşlanmamanın ve kin duymanın yerilen huylar olduğuna delâlet etmektedir. Çünkü bu niteliklere sahip bir kimse, hiçbir şekilde kendisi için sevdiği hayrı başkası için sevmez.

2- Hadisin muhtevası gereğince amel etmek, İslâm toplumunun bireyleri arasında sevginin yaygınlık kazanması sonucunu verir, Bu da tek bir vücudmuş gibi bir bütün haline gelinceye kadar birbirlerine kenetlenmeleri sonucunu verir. Rasûlullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Birbirlerini sevmeleri, birbirlerine merhamet duymaları bakımından rnü'minlerin tek bir vücut gibi olduklarını görürsün. O vücudun herhangi bir organı rahatsızlanacak olursa, vücudun diğer bölümleri uykusuz kalmak ve ateş yükselmesiyle ona karşılık verir.[19] Bu şekilde birbirine kaynaşmış bir ümmet hiçbir şekilde yenik düşürülmez, baskı altına alınmaz ve onun hiçbir sancağı yere düşmez.

3- Hadis-i şerif imanın artıp eksildiğine, itaatle hayır işlemekle arttığına, masiyet sebebiyle de eksildiğine delâlet etmektedir. [20]

---

[1] Buharî 1 9 İman 7~Müs/im Şerhi, I, 220, İman 71. (Hadisi aynca Tirmizî Zühd lliAK»»* Husnu'l-

Mulûk 3; Müsned, ., 201'de rivayet etm^rd.r- Çeviren-)

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 153.

[2] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 153-154.**

[3] **Fethu'hBârî, I, 63**

[4] **Müslim Şerhi J, 220**

[5] **Ibnu's-Salâh (577-643 h.): Adı, Osman b. Abdurrahman b. Mûsâ Takiyyüddin'dir. Künyesi Ebû Amr'dır. İbnu's-Salâh diye bilinir. Asıl itibariyle Kurttur. Şafiî alimierindendir. Çağında fıkıh, hadis ve hadis ilimlerinde tefsir usûlü ve nahivde de yetkili bir ilim adamıdır. İlim tahsiline babasından okuyarak başladı, daha sonra Musul ve Şam'a ilim için yolculuklar yaptı. İlmî eserlerinden bazıları: 1) Müşkilü'l-Vasît, 2) el-Fetâvâ, 3) Mu-kaddimetu İbn es-Salâh diye bilinen İlmü'l-Hadîs (usûlünde) ileri dereceye varmıştır. Hadis ilminde "eş-Şeyh" tabiri**

[6] **Müslim Şerhi, I, 220**

[7] **Câmiu'l-Ulûmi ve'l-Hikem, 111**

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 154.

[8] **Buhdrî, I, 9; İman 7. bâb.**

[9] Müslim Şerhi, I, 220

[10] ef-Kirmânî, (717-786 h.}: Adı, Muhammed b. Yusuf b. Ali b. Said Şemsüddin el-Kirmânî'dir. Daha sonra Bağdat'ta yerleşmiştir. Fıkıh, hadis, usul ilimleri ve tefsirde oldukça yetkili bir İlim adamıdır. İlmi yaymak görevini Bağdat'ta en güzel şekliyle ifa etmiş, daha sonra Mekke'ye gitmiştir. Çok temiz bir şahsiyete sahipti. İlmî müzakerelerle ve ilmi yaymakla uğraşırdı. İlmî eserlerinin bazıları: 1) el-Kevâkibü'd-Derârî fî Şerhi Sahİhi'l-Buhârî, 2} Damâiru'l-Kur'ân, 3) en-Nukudu ve'r-Rududu fi'1-Usûl, 4) Şerhu Muhtasarı İbni'l-Hacib.

[11] Fethu'l-BârîJ, 64

[12] Neveuî, Şerhu Metni'l-Erbaîn

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 155-156.

[13] Müslim Şerhi, IV, 486; Müs/fm, İmâre 17.

[14] Câmiu'l-Ulûmi ue'l-Hikem, 112

[15] Aynı yer

[16] Câmiu'l-Ulûmi ve'l-Hikem, 115

[17] Aynı yer

[18] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 156.

[19] Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir. (Buharı, Edeb 27; Müslim, Birr 66, 67; Müs-ned, IV, 270, 276.)

[20] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 157.

13. İSLÂM KARDEŞLİĞİ. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

İmanın Sözkonusu Olmayacağından Kasıt: 1

Îmanın Yerine Getirilmesi Gereken (Vacib) Şubeleri: 2

Ümmetin Selefinin Hayatında Bu Hadisin Etkisi: 2

Hadis-İ Şeriften Çıkartılan Bazı Hükümler: 3

13. İSLÂM KARDEŞLİĞİ

Peygamber (s.a)'in hizmetçisi Ebû Hamze Enes b. Mâlik M'den Peygamber (s.a) buyurdu ki: "Sizden herhangi biriniz kendi nefsi için sevdiğim kardeşi için de sevmedikçe, iman etmiş olamaz.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Bu hadis-i şerif ilim adamlarının ta'zimle karş.lad.kları büyük önemi haiz hadisler arasındad.r. Çünkü bu hadis-i şerif başkaları ile ilişkilerde gozonun-de bulundurulması gereken ölçüyü aç.kça ifade ettiği gibi, hayır âdabının

özünü de dile getirmektedir. Kişi söz, davranış veya bunun d.şında herhangi bir şeyi kendisi için seviyor ise, onu başkaları için de sevmelidir. Söz, davranış, muamele veya herhangi bir hususu eğer kendisi için hoş karşılamıyor ve buğzediyor ise, başkaları için de bundan hoşlanmamalı, buğzetmemeli, insanlara kendisine nasıl davranmalarını istiyor ve arzu ediyorsa o da öylece davranmalıdır. [2]

İmanın Sözkonusu Olmayacağından Kasıt:

Hafız İbn Hacer -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- Fethu'l-Bârîde şunları söylemektedir: Burda maksat imanın kemalinin nefyedilmesidir. Bir şeyin kemal derecesinin nefyedilmesi anlamında kullanılması, Arap dilinde çokça rastlanılan bir kullanım şeklidir. Arpaların: Filan kişi insan değildir, demeleri gibi.[3] Oysa bundan maksat, onun niteliklerinden birisinin bulunmadığını anlatmak (nefyetmek)tır.

Nevevî de -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- Müslim Şerh'inde şunları söylemektedir: İlim adamları -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- derler ki: Bu buyruğun anlamı tam iman ile iman etmiş olmaz, şeklindedir. Yoksa iman, aslı itibariyle bu niteliğe sahip olmayan kimseler için de husule gelir.[4]

Amr b. es-Salâh[5] şöyle demektedir: "Yani bir

kimse kendisi için sevdiğinin benzerini müslüman kardeşi için sevmedikçe imanı kamil olmaz.[6]

İbn Receb el-Hanbelî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de şöyde demektedir: Burda imanın nefyinden maksat, hakikatine ve nihâî noktasına erişmenin nefy edilmesidir.[7]

Îmanın Yerine Getirilmesi Gereken (Vacib) Şubeleri:

Buhârî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- Sahîh'inde der ki: "Kişinin kendisi için sevdiği şeyi kardeşi için de sevmesinin imandan olduğuna dair başlık. [8] Buhârî bu başlıktan sonra bu hadisi zikretmektedir.

Müslim de -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- Sahîh'inde şunları söylemektedir: "Kendisi için sevdiğini kardeşi için de sevmek imanın hasletlerindendir.[9] demekte ve daha sonra da bu hadisi kaydetmektedir.

O halde hadis-i şerif müslümana, hayrı sevmenin, imanın yerine getirilmesi gereken (vacib) şubelerinden birisi olduğuna delâlet etmektedir.

"Hayır" ise itaatleri, dünyevî ve uhrevî mubahları kapsamına alan kapsamı geniş bir kelimedir.

İstikamet üzere olan bir müslümanm kardeşleri için de istikameti sevmesi ve onları kurtarmak için bütün gücünü ve gayretini ortaya koyması

gerekmektedir. Çünkü istikamet dünya ve âhiret hayırlarını elde etmenin sebebidir.

Aynı şekilde müslüman kardeşlerinin başına herhangi bir kötülüğün gelmesine razı olmamak, üzülmek ve hoşlanmamak da imanın yerine geti-rilmesi gereken hasletleri arasında yer alır.

el-Kirmân[10] der ki: Kişinin kendisi adına buğzettiği şeyi kardeşi adına buğz ile karşılaması da imandandır. Rasulullah (S.A.S.) hadisinde bunu zik-retmemiştir. Çünkü birşeyi sevmek onun zıddını da buğzetmeyi gerektirir. O bakımdan bununla yetinilerek Rasulullah (S.A.S.) ayrıca buğzu sözkonusu etmemiştir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.[11]

Nevevî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- der ki: Hadisin, genel olarak kardeşliği kapsadığı şeklinde anlaşılması en uygunudur. Böylelikle müslü-manı da kâfiri de kapsamına alır. Buna göre mümin, kendisi için sevdiğini insan olarak-kardeşi kâfir için de sever. Müslüman kardeşinin imanının devamını istediği gibi, kâfirin de mü'min olmasını arzular. Bundan dolayı kâfirin hidâyet bulması için duâ müstehabdır.[12]

Ümmetin Selefinin Hayatında Bu Hadisin Etkisi:

1- Ebû Zerr (r.a)'den dedi ki: Rasûlullah (s.a) bana şöyle dedi: "Ey Ebû Zerr, ben seni zayıf bir kimse

olarak görüyorum ve ben kendim için sevdiğimi senin için de seviyorum. İki kişiye dahi emir olma, yetimin malının velayetini kabul etmez.[13]

İbn Receb der ki: Rasûlullah (S.A.S.)'in Ebû Zerr'e bunu yasaklayış sebebi, O'nun bu hususlarda zayıf olduğunu görmesinden dolayıdır. O zayıf olan herkes adına aynı şeyi sever. Kendisi ise insanların işlerini yönetmeyi üzerine almıştı. Çünkü Yüce Allah bu hususta kendisine güç vermiş ve bütün insanları kendisine itaat etmeye çağırmayı emretmiş, onların din ve dünyalarının yönetimini üzerine almasını istemişü.[14]

2- Muhammed b. Vâsi' eşeğini satmak istediği bir sırada, adamın birisi ona: Bu eşeği bana uygun buluyor musun? deyince şu cevabı vermiş: Şayet ben uygun bulsaydım, ayrıca satmazdım. İşte bu^sözüyle kardeşi için ancak kendisi adına razı olup uygun bulacağı şeylere razı olacağına işaret etmektedir.[15]

3- Kur'ân'ın tercümanı İbn Abbâs (r.a) der ki: Ben Allah'ın Kitabından bir âyetini okurum da, dilerim ki bütün insanlar bu ayet ile ilgili benim bil-diklerimi bilsinler.[16]

4- İmam Şafii der ki: Arzu ederim ki, insanlar bu ilmi öğrensinler de, varsın ondan bana tek bir harf dahi nisbet edilmesin. İşte onun "arzu ederim"

sözü, insanlar adına hayrı çokça sevdiğine bir delildir.[17]

Müslümanın kendisi için sevdiği şeyleri kardeşleri için de sevmesi, kalbinde aldatmak, kin ve hased namına birşey bulunmadığını gösterir. [18]

Hadis-İ Şeriften Çıkartılan Bazı Hükümler:

1- Hadis-i şerif bencilliğin, kıskançlığın, başkasından hoşlanmamanın ve kin duymanın yerilen huylar olduğuna delâlet etmektedir. Çünkü bu niteliklere sahip bir kimse, hiçbir şekilde kendisi için sevdiği hayrı başkası için sevmez.

2- Hadisin muhtevası gereğince amel etmek, İslâm toplumunun bireyleri arasında sevginin yaygınlık kazanması sonucunu verir, Bu da tek bir vü-cudmuş gibi bir bütün haline gelinceye kadar birbirlerine kenetlenmeleri sonucunu verir. Rasûlullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Birbirlerini sevmeleri, birbirlerine merhamet duymaları bakımından rnü'minlerin tek bir vücut gibi olduklarını görürsün. O vücudun herhangi bir organı rahatsızlanacak olursa, vücudun diğer bölümleri uykusuz kalmak ve ateş yükselmesiyle ona karşılık verir.[19] Bu şekilde birbirine kaynaşmış bir ümmet hiçbir şekilde yenik düşürülmez, baskı altına alınmaz ve onun hiçbir sancağı yere düşmez.

3- Hadis-i şerif imanın artıp eksildiğine, itaatle hayır işlemekle arttığına, masiyet sebebiyle de eksildiğine delâlet etmektedir. [20]

---

[1] Buharî 1 9 İman 7~Müs/im Şerhi, I, 220, İman 71. (Hadisi aynca Tirmizî Zühd lliAK»»* Husnu'l-Mulûk 3; Müsned, ., 201'de rivayet etm^rd.r- Çeviren-)

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 153.

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 153-154.

[3] Fethu'hBârî, I, 63

[4] Müslim Şerhi J, 220

[5] Ibnu's-Salâh (577-643 h.): Adı, Osman b. Abdurrahman b. Mûsâ Takiyyüddin'dir. Künyesi Ebû Amr'dır. İbnu's-Salâh diye bilinir. Asıl itibariyle Kurttur. Şafiî alimierindendir. Çağında fıkıh, hadis ve hadis ilimlerinde tefsir usûlü ve nahivde de yetkili bir ilim adamıdır. İlim tahsiline babasından okuyarak başladı, daha sonra Musul ve Şam'a ilim için yolculuklar yaptı. İlmî eserlerinden bazıları: 1) Müşkilü'l-Vasît, 2) el-Fetâvâ, 3) Mu-kaddimetu İbn

es-Salâh diye bilinen İlmü'l-Hadîs (usûlünde) ileri dereceye varmıştır. Hadis ilminde "eş-Şeyh" tabiri

[6] Müslim Şerhi, I, 220

[7] Câmiu'l-Ulûmi ve'l-Hikem, 111

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 154.

[8] Buhdrî, I, 9; İman 7. bâb.

[9] Müslim Şerhi, I, 220

[10] ef-Kirmânî, (717-786 h.}: Adı, Muhammed b. Yusuf b. Ali b. Said Şemsüddin el-Kirmânî'dir. Daha sonra Bağdat'ta yerleşmiştir. Fıkıh, hadis, usul ilimleri ve tefsirde oldukça yetkili bir İlim adamıdır. İlmi yaymak görevini Bağdat'ta en güzel şekliyle ifa etmiş, daha sonra Mekke'ye gitmiştir. Çok temiz bir şahsiyete sahipti. İlmî müzakerelerle ve ilmi yaymakla uğraşırdı. İlmî eserlerinin bazıları: 1) el-Kevâkibü'd-Derârî fî Şerhi Sahİhi'l-Buhârî, 2} Damâiru'l-Kur'ân, 3) en-Nukudu ve'r-Rududu fi'1-Usûl, 4) Şerhu Muhtasarı İbni'l-Hacib.

[11] Fethu'l-BârîJ, 64

[12] Neveuî, Şerhu Metni'l-Erbaîn

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 155-156.

[13] Müslim Şerhi, IV, 486; Müs/fm, İmâre 17.

[14] Câmiu'l-Ulûmi ue'l-Hikem, 112

[15] Aynı yer

[16] Câmiu'l-Ulûmi ve'l-Hikem, 115

[17] Aynı yer

[18] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 156.

[19] Buhârî ve Müslim rivayet etmiştir. (Buharı, Edeb 27; Müslim, Birr 66, 67; Müs-ned, IV, 270, 276.)

[20] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 157.

15. GÜZEL SÖZ, MİSAFİR VE KOMŞU HAKKI. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Dilin Dizginlerini Tutmak: 1

Hadis-i Şerifte İmanın Nefsinden Maksat: 2

1- Komşuya Ikrâm: 2

2- Komşu Hakkında Tavsiyeler: 3

2- Komşuya Eziyetin Haramhğımn Ağırlığı 3

3- Komşuya İyilik (İhsan) De Bulunmaktan Anlaşılan: 4

Komşuların Mertebeleri: 4

Misafire İkram: 4

1- Misafire İkramda Bulunmanın Hükmü Ve Misafirlik Süresi: 4

2- Ziyafet Âdabından: 5

Bu Hadisten Çıkartılan Hükümler: 6

15. GÜZEL SÖZ, MİSAFİR VE KOMŞU HAKKI

Ebu Hüreyre (r.a)'den Rasulullah (s.a.) buyurdu ki: "Kim Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsa ya hayır söylesin, yahut sussun. Kim Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsa, komşusuna ikramda bulunsun. Kim de Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsa, misafirine ikramda bulunsun.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Hafız İbn Hacer der ki: Bu hadis de özlü sözlerden olup, üç hususu kapsamaktadır. Bu üç husus ise fiili ve sözlü olarak ahlâkın üstün değerlerini bir arada ifade etmektedir.

Hadis-i şerif başkaları ile güzel bir şekilde geçinmeye çağırmaktadır. Güzel bir şekilde geçinmek ise insanlar arasında sevginin yaygınlaşması sonucunu doğurur. Sevgi de insanların birbirleriyle kaynaşmasına, sağlam bağlarla bağlanmasına götürür. [2]

Dilin Dizginlerini Tutmak:

Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Kim Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsa, ya hayır

söylesin, yahut sussun." Şâfn[3] şöyle demektedir: Hadisin anlamı şudur: "Konuşmak istediği takdirde iyice düşünsün. Şayet konuşacağında kendisine zarar gelmeyeceği ortaya çıkarsa, konuşsun. Eğer söyleyeceği sözde bir zarar ortaya çıkar, yahut bundan dolayı şüpheye düşerse sussun.[4]

Hafız İbn Hacer de der ki: Hadisin anlamı şudur: Kişi konuşmak istediği taktirde sözünü söylemeden önce düşünmelidir. Eğer söyleyeceği bu sözden dolayı herhangi bir kötülük ortaya çıkmayacak, harama, mekruha götürmeyecek ise konuşsun. Eğer söyleyeceği söz mubah ise, esenlik susmaktadır, ta ki mubah söz haram ve mekruha sürüklemesin.[5]

Nevevfnin de Sahih-i Müslim Şerhi'nde bu anlamda açıklamaları vardır.

Özü İbn Receb'in de ifade ettiği gibi Rasulullah (s.a) hayır olan şeyleri söylemeyi ve hayır olmayan şeyi de söylemeyip susmayı emretmektedir.[6]

Susmak (samt) dilcilere göre, konuşmamak demektir. Bu kelimeden türemiş bazı kökler sakin olmak anlamına da kullanılır. [7]

Hadis-i Şerifte İmanın Nefsinden Maksat:

Tûfî der ki: "Hadisin zahiri, bunu söyleyen kimseden imanın nefyolaca-ğmı ifade etmektedir.

Oysa maksat bu değildir. Bununla kastedilen mübalağalı anlatımdır. Nitekim bir kimse şöyle der: Eğer benim oğiumsan, bana itaat etmelisin. Bu da onun itaatini sağlamak için söylenir. Çünkü itaat etmeyecek olursa oğlu olması nefyolacak değildir. [8]

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Kim Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsa, şunu şunu yapsın" demesi bu âdabın imanın şubelerinden olduğuna delil teş-kil etmektedir. İmanın gerektirdiği amellerin bir bölümü Yüce Allah'ın hakları ile alâkalıdır. Farzların yerine getirilmesi, yasakların terkedilmesi gibi. Bir bölümü de kulların haklan ile ilgilidir. Onlara eziyet vermekten uzak durmak, komşuya ikramda bulunmak, akrabalık bağını gözetmek gibi.

Rasulullah (S.A.S.)'in muhayyer bırakmasından anlaşılana gelince; bu konuda Hafız İbn Hacer şunlan söylemektedir: "Rasulullah (S.A.S.)in: "Ya hayır söylesin yahut sussun." buyruğunda (konuşmak ile susmak arasında) muhayyer bırakmasının anlaşılmasında güçlük vardır. Çünkü mubah olan bir şey, eğer iki şıktan birisinde ise, o hususta yerine getirilmesine dair bir emrin bulunması gerekir. Bu durumda mubah ya vacip olur, yahut da yasaklanmış bir şey olur, o takdirde de haram olur. Buna dair cevap şudur: Rasulullah

(S.A.S.)'in "söylesin" buyruğundaki emir kipi ile "sussun" buyru-ğundaki emir, mubahtan da, diğer hükümlerden de daha kapsamlı olarak mutlak olarak izin vermek içindir. Evet, bu da mubahın, hayrın kapsamına girebilmesi için güzel olmasını gerektirmektedir.[9]

1- Komşuya Ikrâm:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Allah'a ve âhiret gününe iman eden komşusuna ikramda bulunsun" hadisi, komşuya ikramda bulunmaya, buna karşılık ona eziyetin yasak oluşuna delildir. Burada aşağıdaki hususların açıklanması gerekmektedir. [10]

2- Komşu Hakkında Tavsiyeler:

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Allah'a ibadet edin, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anaya babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşulara,[11] uzak komşulara,[12] yanınızdaki arkadaşa[13]... iyilik edin.'Ven-Nisd, 4/36)

Şanı Yüce Allah, kullar üzerindeki hakkı ile kulların kullar üzerindeki haklarını bir arada zikretmiştir ki, komşu hakkı da kul haklarındandır. İşte bunun böyle açıklanması, komşu hakkının önemini ve ne kadar büyük olduğunu beyân etmektedir. Aişe (r.anhâ)'dan, dedi ki: Peygamber (s.a) şöyle buyurdu: "Cebrail komşu hakkında bana o kadar çok tavsiye etti ki, nihayet onun, komşuyu mirasçı

kılacağını zannedecek oldum.[14]

"Mirasçı yapacağını zannedecek oldum" ifadesinin anlamı ise: Akrabalarla birlikte ona farz olarak bir pay verilmesinin emredilmesi suretiyle malda onu ortak kılacak sandım, demektir. [15]

2- Komşuya Eziyetin Haramhğımn Ağırlığı

Müslüman bir kimsenin, haksız yere herhangi birisine eziyet vermesi haramdır. Fakat komşuya eziyet etmek daha ağır bir haramdır. el-Mikdâd b. el-Esved (r.a) den dedi ki: Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu: "Kişinin on kadın ile zina etmesi, komşusunun hanımı ile zina etmesinden, onun için daha iyidir. Kişinin on evden hırsızlık yapması, komşusunun evinden hırsızlık yapmasından onun için daha basittir.[16]

Zina, Şanı Yüce Allah'ın haram kıldığı hayasızlıklardandır. Bu hayasızlığı işleyene ve bu suçu işlemekten kaçındırıcı yasalar koymuştur; fakat komşunun hanımı ile zina etmek, daha büyük bir haramdır. Daha büyük bir hayasızlık, daha büyük bir suçtur; hırsızlık da böyledir.

Ebû Şureyh'ten rivayete göre, Rasûlullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Allah'a yemin ederim ki, iman etmiş olmaz, Allah'a yemin ederim ki iman etmiş olmaz, Allah'a yemin ederim ki iman etmiş olmaz." Kim, ey Allah'ın Resulü? diye sorulunca şöyle

buyurdu: "Komşusu, vereceği sıkıntılardan yana emin olmayan kimse.[17] Burada sıkıntılar anlamına kullanılan "bevâik" asıl anlamı itibariyle helak edici musibet ve kişiye ansızın gelen çok ağır iş demektir.

İbn Battal der ki: "Hadis-i şerifte, komşu hakkı te'kid edilmektedir. Çünkü Rasûlullah (S.A.S.) bu hususta yemin etmekte ve yeminini üç defa tekrarlamaktadır. Ayrıca sözü veya davranışı ile komşusuna eziyet verenin mü'min olamayacağını da ifade etmektedir ki, maksat kâmil imandır. Şüphesiz ki, isyan eden bir kimsenin ise imanı kâmil değildir.[18]

3- Komşuya İyilik (İhsan) De Bulunmaktan Anlaşılan:

Komşuya iyilikte bulunmak, ona çeşitli şekillerde iyilik yapmak demektir. Bu da güç nisbetinde olur. Hediye, selâmlaşmak, karşılaştığı vakit güler-yüzle karşılamak, durumunu yakından takip etmek, ihtiyaç duyduğu hususlarda ona yardımcı olmak vb. Maddi yahut manevi olsun, ona gelecek çeşitli eziyetlerin sebebini önlemektir. İnsanlar arasında yapılacak iyiliğe en layık olan kimseler yakınlık derecesine göre sıralanırlar. Âişe (r.a.) den dedi ki: Ey Allah'ın Rasûlü benim iki tane komşum var. Hangisine hediye vereyim? Rasûlullah (S.A.S.): "Kapısı sana daha yakın olanlarına.[19] diye bu-

yurdu.

Bundan dolayı Buhâri -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- Sahih'inde bir başlık açarak şöyle demektedir: "Komşuluk hakkı kapıların yakınlığına göredir.[20] Bu da Buhâri'nin naslan derinlemesine anlayışına bir örnektir. [21]

Komşuların Mertebeleri:
Aşağıdaki sıralama komşulara yapılacak iyiliklerin ulaştırılmasının sıralanışı açısından faydalıdır:

1- Müslüman ve akraba komşu: Böyle bir komşunun komşuluk, müslü-manlık ve akrabalık hakkı vardır.

2- Müslüman komşu: Böyle bir komşunun komşuluk ve müslümanhk hakkı vardır.

3- Müslüman olmayan komşu: Böyle bir komşunun sadece komşuluk hakkı vardır.

Bu sıralamanın sebebi ise, İbn Ömer'in komşu tabirini umumunu esas alarak yorumladığı gibi, nasların umum ifade etmesidir. O'nun bu açıklamasına göre, komşu tabiri müslüman olanı da, olmayanı da kapsamına alır. Bundan dolayı, bir koyun kestiği sırada ondan yahudi komşusuna verilmesini emretmişti. Nitekim Rasûluliah (s.a)'ın yahudi komşusu ile başından geçenlerden de bu açıkça anlaşılmaktadır. [22]

Misafire İkram:

Rasûluliah (S.A.S.)'in "Kim Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsa, misafirine ikramda bulunsun" buyruğunda, misafire ikramda bulunmanın İslâm'ın hasletlerinden olduğuna delil vardır. Kulun kendisi vasıtasıyla Aziz ve Celil olan Rabb'ine yakınlaştırıcı ibadetlerden olduğuna da delil vardır. Burada da aşağıdaki hususların bilinmesi gerekmektedir: [23]

1- Misafire İkramda Bulunmanın Hükmü Ve Misafirlik Süresi:

Bazı İlim Adamları Misafir Ağırlamanın Vücubunu Kabul Etmişlerdir Ki, Ahmed, Leys, İbn Hazm, Şevkâni Ve başkaları bunlar arasındadırlar. İbn Hazm[24] el-Muhallâ adlı eserinde der ki: Misafir ağırlamak, göçebeye de, şehirde ikamet edene de âlime de cahile de bir gün ve bir gece süreyle iyilik ve hediye olmak üzere, daha sonra da yalnızca misafir ağırlamak üzere üç gün süreyle ağırlamak farzdır. Şayet daha fazla ağırlayacak olursa, buna mecbur olmamakla birlikte, güzeldir. Yerine getirilmesi vacip olan misafir ağırlamayı terkedecek olursa, misafir bunu zorla ve nasıl mümkün ise o şekilde almak hakkına sahiptir. Onun lehine böylece de hüküm verilir.[25]

Şevkâni de der ki: Doğrusu, misafir ağırlamanın vacip olduğudur[26] Rasûluliah (S.A.S.)'in:

"Bundan sonrası ise sadakadır" şeklindeki ifadesi ise bundan önceki (üç günlük) sürenin sadaka olmadığına, aksine şer'an vacip olduğuna delildir. Nitekim hadis-i şerif te[27] vacib misafirliğin süresi sınırlandırılmaktadır ki, bu da sadece üç gündür. Misafirin bu süreden sonra müslüman kardeşi olan ev sahibini daha fazla sıkıntıya sokması helâl değildir. Ancak kardeşinin kendisini gönül hoşluğu ile ağırlayacağını bilmesi müstesnadır. [28]

2- Ziyafet Âdabından:

Gelen misafire yemek hazırlamak, özellikle birinci günde ikram için kendisini gerekirse zorlamak. Fakat israf ve savurganlıktan uzak kalmak. Çünkü israf ve savurganlık bize yasaklanmıştır. Bu sözlerimize tanıklık edecek hususları şöylece zikredebiliriz:

Buhâri, Sahih'inde der ki: Misafire yemek hazırlamak ve bu hususta kendisini zorlamaya dair bir başlık. Bu başlık altında Ebu Cuhayfe yoluyla, Selmân (R.A.) ile Ebu'd-Derdâ'nın kıssasını zikretmektedir. Bu kıssada delil teşkil edecek bölüm de şudur: "Ebu'd-Derdâ gelip O'na yemek hazırladı.[29] Aynı şekilde, Müslim'in Sahih'inde rivayet ettiği Ebu'l-Heysem b. et-Teyyi-hân el-Ensâri kıssasından da bu durumu görebiliyoruz,

Ebu Hüreyre (r.a) den, dedi ki: Bir gün yahut bir gece Rasûluliah {s.a) dışarı çıktı. Ebu Bekr ve Ömer (r. anhumâ) ile karşılaştı. "Bu saatte sizleri evinizden dışarı çıkartan nedir?" diye sordu. Onlar: Açlık ey Allah'ın Rasu-lü, dediler. Rasûluliah (s.a) da şöyle buyurdu: "Nefsim elinde olana yemin olsun ki, sizi dışarı çıkartan ne ise, beni de aynı sebep dışarıya çıkartmıştır. Haydi kalkınız," Onlar da O'nunla birlikte kalktılar. Ensar'dan bir adamın evine gittiler, evinde olmadığını gördüler. Kadın (Rasulullah'ı) görünce; hoş, safa geldiniz, dedi. Rasulullah (s.a): "Filan nerede?" diye sorunca, hanımı şu cevabı verdi: Bize tatlı su getirmek için gitti. O sırada Ensar'dan olan zat geldi, Rasulullah (s.a) ve beraberindeki iki arkadaşına baktı ve şöyle dedi: Allah'a hamdolsun, bugün misafirleri benden daha üstün hiç bir kimse yok-r tur. Daha sonra adam gitti, onlara taze hurma bulunan bir hurma salkımı getirdi. Buyrun yiyin, dedi ve eline bıçağı aldı. Rasulullah (s.a) şöyle buyurdu: "Sakın süt veren bir davar kesmeyesin." Onlara bir koyun kesti, koyundan ve o hurma salkımından yediler, içtiler. Karınlarını doyurup susuzluklarını giderdikten sonra Rasulullah {s.a) Ebu Bekir ve Ömer (r.a.)'e şunları söyledi: "Nefsim elinde olana yemin olsun ki, bu nimetlerden Kıyamet gününde sorulacaksınız.

Açlıktan dolayı evinizden çıktınız, sonra da size bu nimetleri ihsan etmedikçe geri dönmediniz.[30]

Rasulullah (s.a)'ın Ensar'dan olan bu zata ses çıkarmayıp yaptıklarını ikrar etmesi, bu şekilde misafir ağırlamanın meşruiyyetine bir delildir.

Aynı şekilde genç delikanlılar suretinde meleklerin İbrahim (A.S.)'e geliş kıssasında da böyledir. İbrahim (A.S.) en güzel şekliyle onları ağırladı. Onlara kızgın taşlar üzerinde kazırtılmiş bir buzağı hazırladı. Yüce Allah, bize bunu şöylece zikretmektedir: "Andolsun ki, elçilerimiz İbrahim'e müjde ile gelip: Selâm, dediler. O da: Selâm, dedi ve zaman geçrimeyip kızartılmış bir buzağı getiriverdi." (Hud, n/69)

Yüce Allah bir başka yerde de şöyle buyurmaktadır: "Hemen ailesine gidip; semiz bir buzağı getiriverdi." fezzdnydt, 51/26)

Hafız îbn Kesir der ki: "Bu âyet-i kerime, ziyafet âdabını ihtiva etmektedir. O, farketmeyecekleri bir şekilde çabucak onlara yiyecek getirdi ve hiçbir şekilde onlara minnet etmeyip, önce onlara "size yemek getirelim mi?" diye sormadı. Aksine, çabucak ve gizlice gidip malından bulabildiğinin en iyisini onlara getirdi. Getirebildiği ise kızartılmış semiz bir buzağı idi. Önlerine yaklaştırdı. Uzakça bir yere koyup; haydi yaklaşın,

demedi. Huzurlarına, önlerine bıraktı. İşitene ağır gelecek şekilde kesin bir emir sigasıyla onlara emir vermeksizin, "yemez misiniz?" diye oldukça ince bir üslûpla onlara teklifte bulundu. Günümüzde bir kişinin diğerine: Eğer lütfedip iyilik yapmak, tasaddukta bulunmak istiyorsan, bunu uygun görüyorsan yapıver, demesine benzer.[31] Nitekim İbrahim el-Halil (A.S.) ve hanımı bizzat bunlara hizmet etti. Bundan dolayı Buhâri, Sahih'inde şöyle bir başlık kullanmıştır: "Misafire bizzat ikramda bulunup hizmet etmek ve Yüce Allah'ın: "İbra* him'in ikram olunmuş misafirlerinin haberi sana geldi m\..."(ez-zânVat, sı/24) buyruğu.[32]

Bu Hadisten Çıkartılan Hükümler:

1- İslâm, İslâm toplumunun fertleri arasında sevgi ve ülfeti yaygınlaştıran her şeye davet etmiştir.

2- Hadis-i şerif sözün önemine delildir. Çünkü kul ba2an Allah'ı gazab-landıracak bir söz söyler ve buna hiç önem vermez; ama bundan dolayı da yetmiş yıllık bir süre ile Cehennem'de yuvarlanabilir.

3- Hadis-i şerifte ahlâkın üstün değerlerini kazanmaya, kötülerinden uzaklaşmaya teşvik vardır.

4- Hadis-i şerifte aynı şekilde başkaları ile güzel

bir şekilde geçinmek de teşvik edilmektedir. [33]

---

[1] Müs,im,I,222,İman74, 75. {Buhâri, Ecfeb 31. -Çeviren-}

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları:169.

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 170.

[3] Şafiî, (150-204 R): Adı Muhammed b. İdris b. el-Abbas b. Osman b. Şafii'dir. Ku-reyş'in Muttalib

oğuîlanndandir. Filistin'de Gazze şehrinde dünyaya gelmiştir. İki yaşında iken Mekke'ye götürülmüştür. Fıkıhta imam, kıraat âlimi, usul, dil ve şiirde âlimdi. Ahmed b. Hanbel O'nun hakkında şöyle demiştir: "Elinde mürekep hokkası ya da kağıt bulunan kim varsa mutlaka Şafii'nin de bundan dolayı onun üzerinde bir hakkı vardır." Ahmed Şakir de şöyle demiştir: Eğer alim bir kimsenin bir başka alimi taklid etmesi caiz olsaydı, kanaatimce herkesten çok Şafii'nin takiid edilmesi layıktı. Ben -aşırıya kaçmaksızın ve mübalağa da etmeksizin- şuna inanıyorum ki, bu büyük insantn İslâm âlimleri arasında Kitab ve Sünnet fıkhında

benzeri gelmemiştir.

Irak'a, Hicaz'a ve Yemen'e ilim için yolculuklar yapmıştır. Daha sonra Mısır'a yerleşmiş ve vefat edinceye kadar orada kalmıştır. İlim eserlerinden bazıları: 1) el-Umm, 2) er-Risale. Bu oldukça muazzam bir kitaptır. İyice incelenmesini tavsiye ediyorum. Usul-ü fıkha dairdir, 3) Ahkâmu'l-Kur'ân, 4} İhtilfM-Hadis,

[4] Müslim Şerhi, I, 222

[5] Fethu'l-Böri, XIII, 149

[6] Camiü'l-Ulumi ue'l-Hikem, 26.

[7] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 170-171.

[8] Fethu'l-Bâri, Kitabu'1-Edeb, XIII, 149

[9] Fethu'l-Bâri, XIII, 149

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 171-172.

[10] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 172.

[11] İbn Abbas der ki: Bundan kasıt, seninle arasında akrabalık bulunan komşudur. Hafız İbn Hacer de buna meyletmiştir.

[12] İbn Abbas der ki: Bundan kasıt, seninle arasında akrabalık bulunmayan komşudur.

[13] İbn Mes'ud, Bundan kasıt, hanımdır. İbn Abbas: Yol arkadaşıdır, der.

[14] BuMrf,Edeb,28,Vn,78

[15] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 172.

[16] Sahih hadistir, bk. el-Elbâni, Sahihu'1-Câmi', 4819

[17] Buhdri,Edeb, 31; VII, 78

[18] Fethu'l-Bdri, XIII, 53

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 172-173.

[19] Buhâri, VII, 79 (Edeb, 32)

[20] Buhâri, Edeb, 32 (Çeviren).

[21] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 173.

[22] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 174.

[23] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle

İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 174.

[24] İbn Hazm (384-456 H.}: Adı Ali b. Ahmed b. Said b. Hazm Ebu Muhammed'dir. Zahiri mezhebine mensuptur. Endülüslü bir ilim adamıdır. Aslen Farisi'dir. Önce vezir iken, ilim ve te'lif için veziriiiiği terketti. Fakih ve hadis hafızı idi. Kitap ve Sünnet'İ anlama yöntemi zahirilerin yöntemine göre idi. Kimseye hatır gönül saymazdı. O'nun dili Haccac'ın kılıcına benzetilmiştir. Hükümdarlar onu kovalayıp durmuştur. Şehrinden uzaklarda vefat etmiştir. Pek çok İlmi eser bırakmıştır. Ancak düşmanları da bu eserlerinin çoğunu darmadığın etmişlerdir. Eserleri: 1) el-Muhallâ; fıkha dairdir, 2) el-lhkâm fi Usuli'l-Ahkâm; Usul-ü fıkha dairdir, 3) Tavku'l-Hamâme edebi bir eserdir.

[25] el-MuhaUâ, ziyafet bahsi, X, 171.

[26] NeyfÜ'J-Eutâr

[27] Sözü geçen hadis şudur: Peygamber (s.a) buyurdu ki: "Misafirlik üç gündür. (O'ndan sonra yola koyulacağı vakit), beraberinde de bir gün bir gece ona yetecek kadar bir şeyler verir. Artık bundan sonrası ona bir sadakadır." Hadisi Müslim rivayet etmiştir (Lukata, 14-15)

[28] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle

İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 174-175.

[29] Buhâri, Kitabu'1-Edeb, VII, 104 (bab: 86)

[30] Muhtasaru Müslim, 1306

[31] İbn Kesir, VII, 399

[32] Buhdn,Edeb,75

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 175-177.

[33] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 177.

16. KIZMAMAK.. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Gazabın Tarifi: 1

Yüce Allah'ın Gazabı: 1

Zemmedilmiş (Yerilmiş, Hoş Görülmemiş) Gazab: 2

Övülen Gazab: 3

Yerilmiş Gazabın İlacı: 3

Ma'n B. Zaide Ve Gazabı: 4

Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler. 6

16. KIZMAMAK

Ebu Hureyre (r.a)'den, adamın birisi Peygamber (s.a)'e: Bana tavsiyede bulun, dedi. Rasulullah: "Kızma" diye buyurdu. (Adam) isteğini defa-larca tekrarladı. Rasulullah yine: "Kızma" diye buyurdu[1]

Bu Hadisin Önemi:

el-Cürdâni der ki: Bu hadis büyük bir önemi haizdir. Özlü sözlerdendir. Zira bu hadis dünya ve âhiretin hayrını bir arada ifade etmektedir. Zira o, bütün şerrin kendisinde toplandığı gazabın sebeplerinden uzak durmayı emretmiştir. Hayrın özü de ondan kurtulmaya bağlıdır. [2]

Gazabın Tarifi:

Bu değerli Sahabi -Ebu'd-Derdâ olması muhtemeldir- Rasulullah (s.a)'dan ezberleyip bellemek kasdıyla kendisine hayrın özelliklerini toparlayıcı, özlü bir vasiyette bulunmasını istedi.

Rasulullah (S.A.S.) de, üç defa onu gazabdan sakındırdı. İşte bu gazabın, şerrin kaynağını teşkil ettiğini, ondan sakınmanın da hayrın kaynağı olduğunu göstermektedir. Gazab kulun başkasında gördüğü ve kendi zatında da hissettiği bir haldir. Rızânın zıddıdır. Bazıları gazabı, vukua gelir korkusuyla kendisine eziyet verecek şeyi defetmek arzusuyla ya da vukuundan sonra kendisine eziyet verenden intikam almak arzusuyla kalbin kanının kaynaması olarak tarif etmişlerdir. Bundan ise haram bir çok fiil husule gelir. Öldürmek, dövmek ve çeşitli saldırılar ile iftira, sövmek ve çirkin söz söylemek gibi, haram kılınmış pek çok sözler, Şer'an bağlı kalınması caiz olmayan -haksızca talâk gibi- yeminlere sebep teşkil eder.

İşte bundan dolayı Rasulullah (s.a) gazabın sebeplerinden uzak durmayı, gazabın gereği iş yapmamayı tavsiye (emr) etmiştir. Aksine, kişiye gazabını dizginlemek, onu tedavi etmek suretiyle nefsine karşı mücadele vermek görevi düşer. [3]

Yüce Allah'ın Gazabı:

Allah gazablanır mı? Yüce Allah'ın Kitab'ını sahife sahife çevirecek olursak, bu soruya olumlu cevap alırız. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ta ki Allah hakkında kötü zan besleyen münafık erkeklerle münafık kadınları ve müşrik erkeklerle

müşrik kadınları azablandırsın. -Ki kötü akıbet onların üzerine olsun-; Allah onlara gazab etmiş, onları lanetlemiş, onlar için Cehennem'i hazırlamıştır. O ne kötü bir dönüş yeridir!V'-Feth, 48/6)

"Ey iman edenler! Allah'ın kendilerine gazab ettiği bir topluluğu veli (dost ve yönetici) edinmeyin."(ei-Mümtahtne, 6Q/i3)

"Size verdiğimiz hoş rızıktan yiyin ve o hususta haddi aşmayın. O vakit gazabımın size gelmesi gerekir. Her kime gazabımın gelmesi lazım olursa, artık, o helak olur."{Tâ-Hâ, 20/8D

Nitekim rivayet edilmiş uzunca şefaat hadisinde görüldüğü gibi, Sünnet-i Seniyye'de de Yüce Allah'ın, kendisine isyan eden ve sınırlarını aşanlara

gazablandığı sabit olmuştur. Sözü geçen hadiste insanlar korkarak Peygamberlere başvuracak, onlardan şefaati isteyecekler. Başvurdukları her bir Peygamber kendilerine: "Şüphesiz Rabb'im bu gün daha önce benzeri görülmedik bir şekilde gazablanmış bulunuyor. Bundan sonra da buna benzer bir şekilde gazablanmayacaktır.[4]

O halde müslümana düşen, Rabbinin bu sıfata sahip olduğunu kabul etmek ve bunu te'vil etmemektir.[5] Allah'ın gazab sıfatına sahip

olmasına inanmalıdır. Bununla birlikte Allah'ın sıfatı hiçbir zaman mahlûkatınkine benzemez. Çünkü Yüce Allah: "O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O her şeyi işitendir, her şeyi görendir."(e$-şura, 42/11) diye buyurmaktadır. Yüce Allah'ın gazab sıfatı, O'nun celâl ve azametine yakışır bir şekildedir. Allah'ın ve resulünün kendilerinden övgüyle söz ettiği bu ümmetin selefinin, Allah'ın sıfatları hususunda izlediği yol işte budur. Müslümana da bu hususta onların yolunu izlemek düşer. Çünkü kurtuluş bu yoldadır. [6]

Zemmedilmiş (Yerilmiş, Hoş Görülmemiş) Gazab:

Peygamber (s.a)'in bu hadiste ve başkalarında sakındırmış olduğu dünyevi gazabdır. Ebu Hüreyre (r.a')'den, Rasululîah (s.a) şöyle buyurmaktadır: "Güçlü kimse (karşısındakini) yere yıkan kimse değildir. Asıl güçlü kimse, kızgınlık halinde kendisine hakim olandır.[7] O halde güçlü kimse, bedeni gücüyle insanları yere yıkan kişi olamaz. Fakat kızgınlığı esnasında nefsinin dizginlerini elinde tutarak kendisinden hakka ve doğruya uygun olandan başka herhangi bir söz ve bir davranış sâdır olmayan kimsedir.

Yerilmiş gazab, hak için hak uğrunda olmayan, nefsin nevalarına tabi olarak ortaya çıkan, kulun söylediği sözlerle hakkı aştığı, sövüp iftira ettiği,

kardeşlerini rahatsız edici sözlerle yaraladığı haldeki gazabıdır.

Yine böyle bir gazab halinde, davranışı ile haddi aşarak vurup kırar ve başkalarının mallarını da telef eder. [8]

Övülen Gazab:

Allah için, hak için gazab etmektir. Özellikle de Yüce Allah'ın yasakları çiğnendiği zaman ortaya çıkan gazabdır. İşte, Allah'ın peygamberlerinin gazabı bu türden idi. Onlar kendi nefsi fayda ve istekleri için intikam almazlardı. Buna dair bazı deliller:

1- Câbir (r.a)'den, dedi ki: Rasulullah (s.a) kızdı mı, gözleri kızarır, sesi yükselir ve âdeta; "Size (baskın yapacak düşman ordusu) sabah-akşam ner-deyse gelir" diye bir ordu uyarıcısı imiş gibi olurdu ve: "Ben ve Kıyamet bu ikisi gibi gönderildim[9] diyerek, şehadet parmağı ile orta parmağını bir araya getirerek işaret ederdi.

2- Musa (A.S.}, Tur'dan geri dönüp kavminin Allah'ı bırakarak buzağıya taptıklarını gördüğü sırada başından geçen olay. Musa {A.S.) bu davranışları dolayısıyla onlara son derece kızmış, elinde bulunan Tevrat levhalarını yere bırakmış, kardeşi Harun'un sakalından tutarak çekmeye başlamıştı. Yüce Allah bunu bize şöylece aktarmaktadır:

"Musa kavmine öfkeli ve kederli döndüğü zaman dedi ki: "Siz yerime halef olduktan sonra arkamdan ne çirkin işler yapmışsınız? Rabb'inizin emrini acele istediniz ha!" diyerek levhaları bırakıverdi. Kardeşinin saçına yapışıp onu kendisine doğru çekmeye başladı. Dedi ki: "Anamın oğlu, bu kavim beni cidden zayıf buldular, nerdeyse beni öldüreceklerdi bile. Sen de bana düşmanları sevindirerek harekette bulunma ve beni zalimler topluluğu ile bir tutma!"feMVQ/, 7/ıso)

İşte bu şekilde müslümanın, imanı güçlü ve mevlâsının haklan çiğnendiği vakit, onun için gazablanan bir kimse olması gerekir.

3- Yine Şanı Yüce Allah, Yunus (a.s)'un Şanı Yüce Allah için gazablan-dığmdan bize şöylece söz etmektedir: "Bir de balık sahibini (Yunus'u) de an. Hani o gazablanıp gitmişti de, bizim kendisine güç yetiremeyeceğimizi sanmıştı. Karanlıklarda da: "Senden başka ilâh yoktur, seni tenzih ederim, gerçekten ben zalimlerden oldum." diye seslenmişti."(ei-Enbm, 21/87)

Aynı şekilde bir kimseye, herhangi bir kişi canında, malında, çoluk çocuğunda veya himaye ettiği kimseler hakkında bir haksızlıkta bulunulduğu vakit, o kişi elbette gazablanır.

Bununla birlikte, bu gazabın sebebini önlemek için bütün gücünü de ortaya koyacak olursa, işte bu da övülen gazab-lardan birisidir. Müslümanın, gazablandığı sırada dinin sınırları çerçevesinde hak ve adalete uygun bir şekilde tasarrufta bulunması vacib (farz) olabilir ve bu, müslüman için gereklidir.

Özetle söyleyecek olursak; gazab Âdemoğullarının ruhî özelliklerinden-dir. Ancak, etkileri ve maksatları açısından yerilmesi, yahut övülmesi söz konusu olabilir. [10]

Yerilmiş Gazabın İlacı:

1- Duâ. Çünkü Şanı Yüce Allah, dosdoğru yola ileten ve onu izleme başarısını ihsan edendir. Dünya ve âhiretin hayrı O'nun elindedir. Aşağılatı-cı pisliklerin kirletmiş olduğu ruhları temizlemeye yardımcı olan O'dur. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Bana dua edin, ben de duanızı kabul edeyim."te?-Mü'min, 40/60}

2- Kuran okumak, teşbih getirmek, lâ ilahe illallah demek ve istiğfarda bulunmak suretiyle Allah'ın zikrine devam etmek. Çünkü Yüce Allah, ken-disinin zikredilip anılması ile kalplerin sükun ve huzur bulacağını beyân etmektedir: "Şunu bilin ki, kalpler Allah'ı zikretmekle huzur bulur."(er-Ra-d, 13/28)

3- Öfkeyi yutmaya ve ondan uzak durmaya teşvik edici, öfkelenmekten korkutucu mahiyette vârid olmuş nasları hatırlamak. Bu hususta pek çok nas vârid olmuştur. Onların bazılarını zikredelim: Enes (r.a) den, Rasulullah (s.a) buyurdu ki: "Her kim gereğini yerine getirebilme gücüne sahipken bir öfkesini tutacak olursa, şanı Yüce Allah herkesin huzurunda onu çağıracak ve Huru'l-İn'den dilediği kadarını ona eş vermek üzere istediklerini seçmek-te onu muhayyer bırakır.[11]

Hatırlatmak ise faydalıdır. Yüce Allah'ın da buyurduğu gibi: "Sen hatırlat, çünkü şüphesiz hatırlatmak mü'minlere fayda verir. V-za riya t, 51/55)

4- Şeytandan Allah'a sığınmak. Buhâri ile Müslim, Sahihlerinde Süleyman b. Surad'dan, şöyle dediğini rivayet etmektedirler: İki kişi Peygamber (s.a)'in huzurunda biribirlerine sövdüler. Onlardan biri kızdı ve kızgınlığı ileri dereceye vardı. Öyle ki, yüzü şişti ve değişti. Rasulullah (s.a) şöyle buyurdu: "Şüphesiz ben bir söz biliyorum ki o bunu söyleyecek olursa şu hissettiği duygusu çekip gider." Adamın birisi yanına giderek Peygamber (s.a)'in buyruğunu ona haber verip, şeytandan Allah'a sığın, dedi. O kişi de: Sen beni bir hasta mı görüyorsun? Ne yaptığını bilmeyen bir deli olduğumu mu zannediyorsun? dedi.[12]

5- Kızgın kimsenin bulunduğu vaziyeti -ayakta olanın oturması yahut yatması suretiyle- değiştirmesi. Ebu Zerr (r.a)'den, Rasulullah (s.a) buyurdu ki: "Sizden herhangi bir kimse kızacak olursa ayakta ise otursun. Eğer kızı-ğınlığı geçerse (mesele yok) değilse yatsın.[13] İşte psikoloji bilginlerinin de gazabı tedavi etmek için ulaştıkları sınır budur. Fakat âlemlerin Rabb'inin dostu ondört asır onları geride bırakmıştır. Batı uygarlığına gönül vermiş kimseler acaba bunu anlayıp dinlerine geri dönerek, hem dünyanın, hem âhiretin hayrını bulabilecekler midir?

6- Bedenin hak ettiği kadarıyla uyku ve dinlenme ve bedeni gereksiz yormama. Çünkü pek çok kimsenin gazablanış sebeplerini araştıracak olur-sak, bunun aşırı yorgunluk, bitkinlik, az uyku ve açlık olduğunu görürüz. Rasulullah (S.A.S.) ise: "Ve şüphesiz ki bedenin; senin üzerinde hakkı var-dır.[14] diye buyurmaktadır.

7- Gazablandıncı sebeplerden uzak durmak. [15]

Ma'n B. Zaide Ve Gazabı:

Man b. Zaide, Yüce Allah'ın, yerilmiş ga2abdan kurtulma lütfuna maz-har kıldığı ve kendisine tahammülkârlık (hilm), teenni ile hareket etmek ve geniş kalplilik verilmiş kimselerdendir. Bedevi Araplardan birisi onu kızdırmaya çalışmış ve bu

uğurda bütün gücünü ortaya koymuş olmakla birlikte başarılı olamamıştı. İşte bu konumunu size aktarıyoruz.[16]

Bir topluluk kendi aralarında Ma'n'ın yaptıklarını ve cömertlik ve keremine dair haberlerini[17] hayranlıkla dile getirip, sahip olduğu ağırbaşlılık-tan, ileri derecedeki tahammülkârhğından, yumuşaklığından söz ettiler, bu hususta alabildiğine ileri gittiler. Bedevi bir Arap kalkıp, kendi kendisine, onu kızdıracağına dair söz verdi. Ancak böyle bir şeyi yapamayacağını, yapabildiği takdirde kendisine yüz deve vereceklerini söylediler.

Bunun üzerine bedevi Arap bir deve kesti, devesini soydu. Deriyi tersyüz ederek ona büründü ve bir bölümünü de ayakkabı ile ayağına geçirdi. Bu vaziyetiyle Ma'n'ın huzuruna girdi ve şöyle demeye koyuldu:

"Hatırlar mısın, büründüğün yorganın bir koyun derisi olduğu zamanlan

Ve giydiğin ayakkabıların deve derisi olduğu zamanı?"

Ma'n: Evet hatırlıyorum, hiç de unutmam, diye cevap verince bedevi

Arap:

"Sana mülk vereni tenzih ederim

ve taht üzerinde oturmayı öğreteni"

Yine Ma'n şu cevabı verdi: Şüphesiz Allah dilediğini aziz eder, dilediğini de zelil eder. Bu sefer Bedevi Arap şöyle dedi:

"Bir ömür boyu yaşayacak olsam dahi, Ma'ria emir unvanı ile selam verecek olsam, müslüman olmayayım."

Bu sefer Ma'n şöyle dedi: Selam vermek bir hayırdır, onu terketmende de bir zarar yoktur. Bu sefer bedevi şu beyiti okudu:

"Senin bulunduğun bu ülkeden gideceğim, Velev ki zaman fakire zulmeder olsa bile!"

Ma'n şu cevabı verdi:,Bulunduğun yerde kalırsan hoş safa kalırsın, fakat bizi bırakıp gidersen, yolun açık olsun. Yine bedevi şu beyiti okudu:

"Ey nâkisa (nakisa eksik, zaide ise fazla demektir) oğlu, cömertlik et, bana bir mal ver. Çünkü ben yola koyulmaya karar verdim."

Bu sefer Ma'n şöyle dedi: Buna yolculuğun ağır sıkıntılarını hafifletmek üzere bin dinar veriniz. Bedevi bu bin dinarı aldıktan sonra şu beyitleri söyledi:

"Senin bu verdiğin pek azdır ve şüphesiz ki ben

Senin çokça mal vereceğini umarım

Sen tekrar aynı bağışı yap çünkü,

Bu hükümdarlık kendiliğinden gelip seni buldu
Ne aklından dolayı, ne de aydınlık
Görüşünden dolayı bunu elde'etmedin."

Ma'n yine şöyle dedi: Haydi bizden razı olsun diye ona bir bin dinar daha veriniz, dedi. Bu sefer bedevi ona doğru yaklaşıp önünde yeri öptü ve şöyle dedi:

"Allah'tan dilerim ki, uzun bir ömür versin sana Çünkü senin yaratıklar arasında bir benzerin yoktur Gerçekten sen cömertsin ve lütüfkârsin Ellerinin cömertliği, coşkun bir deniz gibidir."

Bu sefer Ma'n şu emri verdi: Adam bizi hicvetti diye biz buna iki bin dinar verdik, haydi bizi övdüğü için dört bin dinar verilsin.

Bedevi dedi ki: Babam sana feda olsun ey emir, ben de feda olayım, sen gerçekten eşsiz bir tahammüle sahipsin, cömertlikte de sen çağının bir tanesisin ve şüphesiz senin çok yüksek bir ahlâkın vardır. Gerçekten senin sıfatların ile ilgili söylenenlerin kimini tasdik ediyor, kimini yalanlıyordum. Fakat seni denedikten sonra, habercilerin verdiği haberlerin az olduğunu anladım ve bu konudaki kesin inancım zayıf şüphelerimi giderdi. Bu yaptıklarıma beni iten tek husus ise, seni kızdırmam karşılığında bana verileceği vadolunan yüz deveden başka birşey

değildir.

Bu sefer emir ona şu cevabı verdi: Yaptığından dolayı seni kınayacak değilim. Daha sonra yansı ona va'dolunanlar karşılığında, diğer yarısı da ona bağış olmak üzere ikiyüz deve verilmesini istedi. Bedevi ona dua ederek bağışları dolayısıyla teşekkür ederek ve son derece ağır başlılığına, te-enni ile hareket edişine hayran olarak yanından ayrılıp gitti.[18]

Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler

1- Müslüman nasihata, hayır yollarını araştırmaya ve bu yollan izlemeye özel bir tutku sahibi olmalıdır.

2- Dinleyen kişi iyice belleyinceye, önemini kavrayıncaya kadar sözü tekrar etmek (uygundur).

3- Kızgın bir kimse tasarruflarından sorumludur. Kızgınlığı sırasında herhangi bir malı telef edecek olursa tazminatını öder. Birisini öldürecek olursa, Şeriat'ın nass ile tesbit ettiği şekilde, öldürmenin gerektiği hükümler

onun hakkında sözkonusu olur. Bununla birlikte, bazı tasarruflarda gazabından dolayı mazur görülebilir. Özellikle de mazur görüleceğine dair herhangi bir nas ve sahih bir kıyas varsa. Meselâ, kızgın kimsenin talâkının tahakkuk etmeyeceğini kabul eden görüşler delil gösterilebilir. [19]

[1] Buharı, VII, 99, Edeb, 76.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 179

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 179.

[3] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 180.

[4] Ahmed Müsned'de rivayet etmiş, el-Elbâni, Şerhu'l-Akideti'd-Tahauiyye, 254'de sahih olduğunu belirtmiştir.

[5] Nitekim Eş'arilerin gazabı Ukubet (cezalandırmak) ile tevil etmeleri bu kabildendir.

[6] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları:180-181.

[7] Buhari, VB, 99 (Edeb 76)

[8] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 181.

[9] Buharı, VII, 190 (Rikâk, 39); Müslim Şerhi V, 517, Cumua 43, Hadisi başkaları da rivayet

etmiştir.

[10] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 181-183.

[11] Hadisi Tirmizi ve İbn Mâce rivayet etmiş ve el-Elbâni sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. Sahihu'1-Câmi', 6398

[12] Buhâri, VII, 84 (Edeb, 44); Müslim, V, 469, ei-Birr ve's-Sadaka, hadis no: 106.

[13] Bk. el-Elbâni, Mişkâtu'hMesâbih, 5114

[14] Buhâri, VII, 103 (Edeb, 84)

[15] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 183-184.

[16] Bu olay Fâyiz Musa Ebu Şeyhe'nin Ricâİun ve Mevâkif adlı eserinden nakledilmiştir.

[17] Araplann cömert şahıslarının en ünlülerindendir. Emevi ve Abbasi döneminde yetişmiştir. Mansur onu Sicistan emiri olarak, tayin etmiş, orada ikamet etmiştir. Daha sonra orada 151 H. yılında suikast ile öldürülmüştür.

[18] Bahru'l-Edeb, 111, 263; Kısasu'l-Arab, 111, 243.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 184-

186.

[19] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 186-187.

17. HERŞEYDE İYİLİK VE GÜZELLİK.. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

İhsanın Hükmü: 1

İhsanın Tanımı: 2

Öldürmede İhsan: 2

Kesmede İhsan: 3

Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler: 4

17. HERŞEYDE İYİLİK VE GÜZELLİK

Ebu Ya'lâ Şeddâd b, Evs (r.a)'den, Rasululiah (s.a) buyurdu ki: "Şüphesiz Allah, her şeye ihsanı yazmıştır. O bakımdan, öldürdüğünüz vakit güzel bir şekilde öldürünüz. Kestiğiniz vakit güzel bir şekilde kesim yapınız. Sizden (kesim yapacak kişi) bıçağını iyice hileylesin ve keseceği hayvanı rahatlatsın.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Nevevi -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle demektedir: Bu hadis İslâm'ın kaidelerini topluca ihtiva eden hadislerden birisidir. Çünkü bu ha-dis-i şerif her hususta ihsanın genel bir ilke olduğuna delâlet etmektedir. Muhtemeldir ki Rasulullah (S.A.S.), öldürmenin ve kesmenin güzel bir şekilde (ihsan ile) yapılmasını misal olsun diye veya bunu açıklamaya gerek duyul-duğu için emretmiştir.

Böylelikle Nevevi, derlemiş olduğu kırk hadisin kapsamı arasına bu hadisi de seçmekte isabetli ve Allah tarafından başarılı kılınmış olmaktadır. Çünkü bu hadis-i şerif her bir söz ve davranışı kapsamına alan genel bir kaideyi uygulamaya çağırmaktadır. İşte bu, O'nun kırk hadis derleme maksatlarından birisidir. [2]

İhsanın Hükmü:

Yüce Allah: "Muhakkak Allah her şeye ihsanı yazmıştır." buyruğunda geçen "yazmak" lafzı, fukahâ ve usûl âlimlerinin çoğnluğuna göre vücûba delâlet eder. Nitekim Kuran-ı Kerim'de "yazma" lafzı vacip olan hususlar hakkında kullanılmıştır. Şanı yüce ve mübarek Rabb'imiz şöyle buyurmaktadır: "Şüphesiz namaz müminler üzerine vakitleri belirli bir kitap olarak (ya-, zılmıştır).'7en-Nisö, 4/103) Bir başka yerde de: "Oruç üzerinize yazıldı. V&ıfcara, 2/183)diye buyurmuştur. Yahut da bu lafız kaçınılmaz bir kader olarak vukua gelen şey hakkında da kullanılmıştır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Allah, 'andoisun ki ben ve Rasullerim galip geleceğim' diye yazdı. V Mücâdek, 58/21); "Andoisun ki biz, Zikirden sonra Zebur'da şunu yazdık: Şüphesiz arza benim salih kullarım mirasçı olacaktır. VEnbiya, 21/1051 Bu açıklamalardan şu sonuca varıyoruz: Bu hadis-i şerif, her hususta ihsanın vacip oluşu hususunda açık bir nastır. Ve şanı yüce Allah ihsanda bulunmayı emretmiş bulunmaktadır: "Muhakkak Allah, adaleti ve ihsanı emreder.% 16/90); "Ve ihsanda bulunun. Çünkü Allah ihsanda bulunanları sever."(Bakara. 2/195) [3]

İhsanın Tanımı:

"İhsan" masdardır. Başkalarına iyilik yapmak anlamına da kullanılır.

Bunun bir kısmı ise vacip (farz)dir. Anne-babaya ve yakın akrabalara iyiliği gerçekleştirecek ve farz olan akrabalık bağını korumayı tahakkuk ettirecek miktarda ihsanda bulunmak, vacip olan misafirliğin gereği ağırlamanın tahakkuk edeceği miktarda misafire ihsanda bulunmak gibi.

İhsanın kimisi de -nafile sadaka ve benzerleri gibi- mendubdur.

İhsan, aynı zamanda bir şeyi sağlam ve güzel bir şekilde yapmak anlamında kullanılır. Bunun da bir kısmı vacipdir. Zahiri ve batini görevleri en güzel şekilde ifa etmek gibi. Bu gibi görevlerde bu kadar bir ihsan vacibdir. Kimisi de mendubdur. Vacip olan işleri yerine getirirken, müstehab olanlarını da yerine getirmek gibi. Meselâ, namaz, hac ve bunun dışında kalan diğer farz ve vacipleri ifa ederken, bunlar için müstehab olan fiilleri de yapmak bu kabildendir. Çünkü bu farz fiiller dolayısıyla müstehab olan fiileri yapmak, vâcib değildir. [4]

Öldürmede İhsan:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Öldürdüğünüz vakit güzel öldürün" buyruğunda geçen öldürme ve kesme

kelimelerinin kullanılış şekli, öldürme şekli ve kesme şekli anlamını ifade etmektedir. Yani kesme şeklini ve öldürme şeklini güzelleştiriniz demektir. Hadis-i şerif, öldürülmesi, çıkartılması mubah olan canların en kolay şekilde ve çabucak çıkarılmasına delil teşkü etmektedir.

İnsanoğlunu öldürmenin en kolay şekli, kılıçla boynuna vurmaktır. Aynı şekilde, işe öldürenin azalarını keserek (müsle) başlamamak da ihsanın kapsamı içerisindedir. Abdullah b. Yezid'den, Rasulullah (S.A.S.)'in talan yapmayı ve müsleyi (öldürülen kişinin organlarını kesmeyi) yasakladığı rivayet edilmektedir[5]. Şu kadar var ki katil öldürdüğü bir kimsenin azalarını kes-mişse kısas uygulanacağı vakit ona müsle uygulanır mı? Görüldüğü kadarıyla, eğer maktulün velileri böyle bir talepde bulunacak olurlarsa ona müsle uygulanır. Mâlik ve Şafii'nin görüşü de budur, Ahmed'den meşhur olan görüş de budur. İbn Hazm da kıymetli eseri el-Muhalfa'da şunları söylemektedir: "Dar-ı İslâm'da yahut da dar-ı harbde bir kimseyi müslüman olduğunu bilerek kasten öldüren bir kişi hakkında, maktulün velileri muhayyerdir. Dileyecek olurlarsa, bizzat kendisi hangi şekilde öldürmüşse -vurmak, ok atmak yahut yüksekçe bir yerden yuvarlamak, yakmak, suda boğmak, kafasını kırmak, aç bırakmak, susuz

bırakmak, boğazını sıkarak boğmak, zehirlemek, bir atın çiğnemesi ve bunun dışında hangi yolla öldürmüşse, onu o şekilde öldürebilirler.[6] Daha sonra benimsediği görüşün lehine sahih ve açık delilleri zikretmektedir. Onların bazılarını aktarmak istiyorum:

Enes'ten, dedi ki: "Medine'de bir kız çocuğu, üzerinde gümüş süs eşyas-ları bulunduğu halde dışarı çıktı. Yahudinin birisi ona taş attı. Can çekişirken Rasulullah (s.a)'a getirildi. Rasulullah (s.a) ona: Filan mı seni öldürdü? diye sordu, başını kaldırdı. Üçüncüsünde: Ona filan mı seni öldürdü? diye sorulduğunda (evet anlamında) başını eğdi. Rasulullah (s.a) o yahudiyi çağırtıp başını iki taş arasında ezdi.[7]

İbn Hazm: "Güzel bir şekilde öldürünüz." hadisini delil gösterenleri red sadedinde şunları söylemektedir: Öldürmenin güzel oluşunun ifade edeceği nihai mana katilin öldürdüğü şekilde öldürülmesidir. Bu da adalet ve insafın ta kendisidir. Çünkü: "Hürmetler ise karşılıklıdır (birbirlerine kısas ile karşılıkları verilir .)fei-Bafcara, 2/194) Başkasının boğazını sıkarak, yahut suda boğarak veya kafasını kırarak öldüren bir kimsenin boynunu kılıçla vuran kişi, öldürmeyi güzel bir şekilde gerçekleştirmiş olmaz.[8]

Kesmede İhsan:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Kestiğiniz zaman ^üzel kesiniz." Sizden (kesecek) herhangi bir kimse bıçağını bileylesin ve keseceği hayvanı rahatlatsın." Kesim işlemi esnasında Şeriat'te vârid olmuş vacip ve müstehab şartlara riayet etmek de aynı şekilde ihsan kabilindendir. Sözkonusu bu şartlar şöylece sıralanabilir:

1- Kesim aletinin kanı akıtacak şekilde keskin olması. Rasulullah (s.a) şöyle buyurmaktadır: "Kanı akıtılan ve üzerinde Allah adı anılandan ye. Yalnız (kesim aleti) kemik ve tırnak olmasın,[9]

Aynı şekilde Rasululiah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır-. "Ve sizden herhangi bir kimse bıçağını bileylesin.[10]

2- Gırtlak, nefes borusu ve iki şah damarın bir defada kesilmesi. Bununla birlikte, {kesim mümkün olmadığı taktirde) bedeninin herhangi bir yerinde tezkiyesi de mümkündür. Bu kuyuya düşmesi, yahut ürküp kaçması halinde olduğu gibi. Bu da Rasulullah (S.A.S.)in ürküp kaçan-ve ona yetişmek için beraberinde at bulunmadığından dolayı bir deveye bir kişinin attığı bir ok ile onun kaçışını önlemesi üzerine söylediği şu buyruğu- dolayısıyla böyledir: "Bu hayvanların tıpkı vahşi hayvanlar gibi ürküp

kaçışları vardır. Kim onlardan bu şekilde yaparsa, siz de ona böyle yapınız.[11] İlim ehli buna kıyasen, gırtlağından veya çenesinin altından kesimi mümkün olmayan hayvanları da buna kıyas etmişlerdir.

3- Allah'ın adını anmak. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Üzerine Allah'ın adı anılmamış olanlardan yemeyiniz.'W-En'dm, 6/121) Yine Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Kanı akıtılan ve üzerine Allah'ın adı anılandan ye![12] Ama kesilen hayvanın üzerine Allah'ın adının anılıp anılmadığı bilinmiyor yahut da unutma sebebiyle Allah'ın adının anılması terkedilmiş ise yeme esnasında üzerine Allah'ın adını anar. Aişe (r.anha) den nakledildiğine göre, henüz cahiliyeden yeni İslâm'a girmiş bir topluluk, Peygamber (s.a)'e şöyle sordular: Bir takım kimseler bizlere et getiriyorlar. Ancak Allah'ın adını anıp anmadıklarını bilmiyoruz. Bunlardan yiyelim mi, yemeyelim mi? Rasulullah (s.a) şöyle buyurdu: "Allah'ın adını anıp yiyiniz.[13]

4- Kesenin müslüman, âkil ve baliğ yahut mümeyyiz çocuk yahut kitap ehline mensup bir kimse olmak suretiyle kesim ehliyetine haiz olması. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Kendilerine kitap verilenlerin yiyecekleri de sizin için helaldir.'Vei-Maıde, 5/5)

Ancak, kitap ehline mensup kişinin kestiğinin yenilebilmesiuçin, kestiği hayvanın kiliseye ve bayramlar dolayısıyla kesilmiş kurban olmaması gerekir. Eğer bu maksatla kesilmiş kurban iseler, bunları yemeyi terketmek ihtiyata daha uygundur. Zira bunlar, kesim esnasında Allah'tan başkası adı anılarak kesilmiş olanlar kapsamına girebilir. İşte Aişe (R.A.)'nin, İbnÖmer'in, Tâvûs b. Keysân, el-Hasen, Şafii ve diğerlerinin kabul ettiği görüş de budur.

5- Bıçağın kesilecek hayvanın önünde bileylenmemesi gerekir. İbn Abbas {r.a)'dan nakledildiğine göre, adamın birisi {kesmek maksadıyla) bir koyunu bıçağını bileyerek yatırdı. Rasuîullah (s.a) şöyle buyurdu: "Sen bunu iki defa mı öldürmek istiyorsun, niye onu yatırmadan önce bıçağını büeylemedin?[14]

6- Şer'i kesim tamamlanmadan ve kesilen hayvan ölmeden, ondan herhangi bir şey kesmemesi de, kesimde aşırıya kaçarak başını ilk defada koparmaması da, kesimde ihsanın kapsamı içerisindedir. Çünkü bu şekilde davranmak bir kötülüktür. Böyle yapacak olursa, bu kötü davranışa rağmen yenilebilir. [15]

Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler:

1- Hadis-i şerifte hayvana merhamet ve şefkat

teşvik edilmektedir. Avrupa toplumlarında insanoğlu tepelerine çöreklenen zulümden inim inim inlerken, orada ve başka yerlerde son zamanlarda kurulan hayvanlara yumuşak davranma cemiyyetlerinden Önce İslam bu alanda ileriye geçmiştir.

2- Hadis-i şerif, aynı şekilde öldürüldükten sonra haklı herhangi bir gerekçe olmaksızın insana müsle yapmayı da yasaklamaktadır. [16]

---

[1] Müslim, IV, 622; {Müslim, Sayd 57; Ebu Dâvud, Edâhi 11; Tirmizi, Diyât 14; Nesâi, Dahâyâ 22, 26, 27 us. -Çeviren-)

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 179.

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 190.

[3] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 190.

[4] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 190-191.

[5] Buhâri, VI, 228, Sayd ve Zebâih, 25.

[6] e/-Muhalld,Xll, 33.

[7] Buhâri, Vlll, 37 (Diy&t, 5)

[8] el-Muha!ia, XII, 61

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 191-192.

[9] Buhâri, IV, 227, (Sayd ve Zebâih, 23), Müslim,IV, 639 {Ed&hi 20)

[10] Müslim, IV, 622 (bk. 1 nolu not)

[11] Buhâri, VI, 227. (Sayd've Zebâih, aynı bab)

[12] Buhâri, VI, 226; {Sayd 22) Musiim, IV, 639;

[13] Buharı, VI, 226 (Sayd el-Zebaih 21)

[14] el-elbani es- silsile 24 de sahih olduğunu ifadde etmiştir.

[15] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 192-194.

[16] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 194.

18. TAKVA VE GÜZEL AHLÂK.. 1
Bu Hadisin Önemi: 1
Büyük Bir Vasiyet: 1
Takua'nın Tanımı: 2
Takvanın İzafe Edilişi Ve Anlamı: 2
Takvanın Faziletleri: 3
Gizlide Ve Açıkta Allah'tan Korkmak (Takva) 3
Günahları Silen Şey: 4
Günahı Silen İyilikten Maksat 4
Salih Amel Neyi Siler?: 5
Küçük Günahlardan Tevbe Etmek: 6
Güzel Ahlâk Takvadan İleri Gelir: 6

Selef-i Salih'in Güzel Ahlâkı Açıklaması: 7
Kulun Ahlâkı Nasıl Güzelleşir?. 7

18. TAKVA VE GÜZEL AHLÂK

Ebu Zerr Cundub b. Cünâde ile EbuAbdurrahman Muâz b. Cebel (r. anhümâ)'den, Rasuîullah (s.a)'dan, buyurdu ki: "Nerede olursan ol, Allah'tan kork ve kötülüğün arkasından hemen iyiliği yetiştir ki, onu süsin. İnsanlarla da güzel bir ahlâk ile geçinmeye bak.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Bu hadisin Önemi aşağıdaki hususlara davetinden kaynaklanmaktadır:

1- Allah'tan kormak, dinin gayesi her türlü hayır ve faziletin de esasıdır. Aynı şekilde Yüce Allah'ın öncekilere de, sonrakilere de eskiden beri yaptığı tavsiyesidir.

2- Güzel ahlâk, Hanif dinin amaçlarından bir tanedir. Güzel ahlâk, üm-" metin birbiriyle kaynaşmasına, sevginin yayılmasına sebeptir. Nitekim Yüce Allah'a yakınlaşmaya, Kıyamet gününde de derecelerin yükselmesine sebeptir. [2]

Büyük Bir Vasiyet:

Takvanın tavsiye edilmesi büyük bir vasiyettir. Allah'ın öncekilere de, sonrakilere de vasiyeti budur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Andolsun-sizden önce kitap verilenlere de sizlere

de Allah'tan korkunuz diye tavsiye

ettik."(en-Nisâ, 4/131)

Rasulullah (s.a) da hutbesine, insanlara Allah'tan korkmayı (takvayı) ha- -tırlatarak başlardı. Bir ihtiyacını arzetmek için okuduğu hutbelerinde aşağıdaki âyet-i kerimeleri okurdu:

"Ey iman edenler! Allah'tan nasıl korkmak gerekirse öyle korkun ve ancak müslümanlar olarak ölün.'VAı-i imrân, mo2)\ "Ey insanlar! Sizi tek bir candan yaratan, ondan da eşini vareden, her ikisinden ise bir çok erkekler ve kadınlar türeten Rabb'inizden korkun. Yine kendisinin adıyla birbirinizden dileklerde bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık bağını kesmekten de sakı-nın. Şüphesiz Allah üzerinizde tam bir gözetleyicidir.'WNisâ, <yi)\ "Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin ki, lehinize olarak amellerinizi ıslah etsin ve günahlarınızı da bağışlasın. Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse, büyük bir kurtuluşla kurtulmuş olur.'Vei-Afeab, 33/70-71) [3]

Takua'nın Tanımı:

Takva, sözlükte, seni korkup çekindiğin şeye karşı koruyacak bir engel edinmek demektir.[4] Allah'tan korkmayı (takva), İbn Receb şöyle tarif etmektedir: Kulun kendisi ile kendisinden korktuğu Rabb'inin

gazab, öfke ve cezasından kendisini koruyacak bir koruyucu meydana getirmesidir. Bu da O'na itaat olan işleri yapması, O'na masiyet teşkil eden hususlardan uzak kalması ile mümkün olur.[5]

Selefin takvanın açıklaması ile ilgili pek çok sözleri vardır, bunların birisi şöyledir: "Allah'a itaat edilip isyan olunmaması, anılıp unutulmaması, şükredilip O'na karşı nankörlük (küfran) edilmemesidir."

Farzları yapmak, haramlardan kaçınmak da Allah'ın takvasının kapsamına girer. İşte bu, kul için mutlaka gerçekleştirilmesi gerekli farz olan takvadır. Aynı şekilde, müstehap işleri yapmak, mekruh olanları terketmek de takvanın kapsamına girmektedir. Bu da takvayı kemal derecesinde gerçekleştirmeye götürür. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Elif, Lâm, Mim. İşte bu Kitab. Onda hiçbir şüphe yoktur, takva sahipleri için doğru yolun ta kendisidir. Onlar gayba iman ederler, namazı dosdoğru kılarlar. Kendilerine rızık olarak verdiğimizden de infâk ederler. Hem onlar sana indirilene de, senden öne indirilenlere de iman ederler, âhirete de kesin olarak inanırlar.\i-Bakara, 2/1-4) [6]

Takvanın İzafe Edilişi Ve Anlamı:

Yüce Allah'ın şu buyruğunda görüldüğü gibi takva

yüce Allah'a izafe edilir: "Huzurunda haşrolunacağınız Allah'tan korkun."(ei-Maide, 5/96); "Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve her bir kişi yarına neler hazırladığına bir baksın. Allah'tan da korkun. Çünkü muhakkak Allah, yaptıklarınızdan haberdardır. "(ei-Haşr, 59/18) Bu izafetin ışığında takvanın anlamı şöyle olur: Allah'ın gazabından, öfkesinden korkun. İşte kendisinden sakınılıp korkulması gereken en büyük şey budur. Zira bunun sebebiyle dünyada da âhirette de Allah'ın cezası ve azabı sözkonusu olur.

Yüce Allah, gerçekten kendisinden sakınılıp korkulmaya, haşyet duyulmaya, celâl ve azametinin kullarının kalbinde yer etmesine lâyıktır. Nitekim şöyle buyurmaktadır: "O, kendisinden korkulmaya (takvaya) da ehil olandır, mağfirette bulunmaya da ehil olandır."(ei-mddessir, 74/se)\ "O halde kâfirler için hazırlanan ateşten de sakının.'Vah Wan, 3/i3iy, "Ve kendisinde Allah'ın huzuruna döndürüleceğiniz bir günden korkun\"(ei-Bakam, 2/28D[7]

Takvanın Faziletleri:

Kitâb-ı Kerim'de ve Sünnet-i Seniyye'de takvanın faziletini beyân eden pek çok nass vârid olmuştur. Bunların bazılarını kaydedelim:

1- Cerinet'e takva sahipleri mirasçı olacaktır. Yüce Allah şöyle buyur 'İşte bu Cennet kullarımızdan takva sahibi olanlara miras verdiği-

maktadır:(Meryem, 19/63)

2- Takva Allah'ın kulunu sevmesine sebeptir. îşte Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Hayır, kim ahdine tastamam bağlı kalır, gereğini yerine getirip sakınır, takvâlı olursa, şüphesiz Allah takva sahiplerini sever. ViiWân,376j

3- Göklerin ve yerin bereket kapılan müttakilerin üzerine açılır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Eğer o ülkelerin halkı iman edip de sakınmış olsalardı, üzerlerine gökten ve yerden nice bereketler açardık.'Ve/ Ava/, 7/96)

4- Allah takva sahipleriyle birliktedir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Şüphesiz Allah, takvâlılarla ve ihsan edenlerle beraberdir."(en-Nahi, 16/128)

5- Dünya ve âhirette işlerin kolaylaştırılmasına sebeptir: "Kim Allah'tan korkarsa, O da kendisine işinde bir kolaylık verir."(et-Taiak, 65/4)

6- Dünyada da âhirette de kulun en hayırlı azığı takvadır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Azık edinin ve hiç şüphesiz en hayırlı azık takvadır. "(el-Bakara, 2/197)

7- Dünyada da âhirette de en güzel akıbet, takva sahiplerinindir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"Ve güzel akıbet takva sahiplerinindir."m-avö/,7/128) [8] *

Gizlide Ve Açıkta Allah'tan Korkmak (Takva)

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Nerede olursan ol, Allah'tan kork" buyruğu şu de-mektir: Kimsenin seni görmediği gizli hallerinde de Allah'tan kork, insanların seni gördüğü açık hallerde de. Çünkü Yüce Allah bütün davranışları, sözleri ve halleri gözetleyendir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Muhakkak Allah, sizin üzerinizde bir gözetleyicidir.'Ven-Nrsâ, 4/i)lbn Kesir der ki: "İşte bu, rakibin (herşeyi gözetleyenin) murakabesi (gözetimi) altında olduğunu unutmamaya bir emir ve bir irşâddır.[9]

Şüphesiz gizli hallerde Allah'ın gözetimi altında olduğunu hatırına getirmemek, kalbin hastalığına bir alâmettir, bu ise münafıkların işidir. Bundan dolayı Yüce Allah, insanlar kendilerine karşı tepki göstermesinler diye çirkinliklerini gizleyen ve Allah'a karşı -bütün gizlilikleri gören, kalplerde olanı iyi bilen olduğundan ötürü- bunları açıkça işleyebilen bu münafıkların davranışlarını reddederek şöyle buyurmaktadır: "İnsanlardan gizlemeye çalışırlar da, Allah'tan gizlemeye çalışmazlar."(en-N\sa, 4/ıos)

Bundan dolayı salih zatlardan birisi şöyle

demiştir: "Yaptığını görenler arasında en önemsemediğin zatın Allah olmasından sakın." Ebu Süleyman el-Cüzecâni[10] de şöyle demektedir: Hüsrana uğrayan kişi insanlara salih amellerini açıkça gösteren, buna karşılık şah damarından kendisine daha yakın olana karşı çirkin amelini açıkça işleyerek meydan okuyandır." Kimisi de şöyle demiştir: "Gizli halde Allah'tan korkmak, imanın kemaline alâmettir." [11]

Günahları Silen Şey:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Ve günahın akabinde iyiliği yetiştir ki, onu silsin" buyruğu şuna delâlet etmektedir: Kul bazan itaatleri yerine getirmekte, ba-zan da yasaklan işlemekte kusurlu olabilir. Bu durumda ona düşen, salih amelleri ifa etmektir. Çünkü bu salih ameller, içine düştüğü bu kötülüğü siler. Kur'ân-ı Kerim'den bu hususa tanıklık eden, Yüce Allah'ın şu buyruğudur: "Gündüzün iki tarafında, gecenin de yakın saatlerinde namazı dosdoğru kıl. Çünkü şüphesiz iyilikler, günahları gider ir. "fHud, ıı/ıi4)\hn Mes'ud'un rivayet ettiğine göre bu âyet-i kerimenin nüzul sebebi şudur: Adamın birisi bir hanımı öpüvermiş. Daha sonra Peygamber (s.a)'e gidip durumu bildirmiş. Yüce Allah da bu âyet-i kerimeyi indirince adam; Ey Allah'ın Resulü diye sormuş, bu yalnız benirn için mi? Rasuluîlah (S.A.S.): "Bütün ümmetim içindir

de" diye buyurmuş.[12]

Nitekim Yüce Allah, takva sahiplerini şöylece nitelendirmektedir: Onlar Allah'tan korkmak hususunda bazı kusurlar işleyecek olurlarsa, bu kusurları üzerinde ısrar etmezler. Aksine tevbe ile Allah'a dönmekte ellerini çabuk tutarlar. O şöyle buyurmaktadır: "Ve onlar bir hayasızlık işledikleri, yahut kendilerine zulmettikleri vakit, hemen Allah'ı hatırlayarak günahlarının affedilmesi için mağfiret dilerler. Zaten günahları Allah'tan başka kim mağfiret eder ki! Bir de işledikleri üzerinde bilip dururlarken de ısrar etmezler."(Atı-İmrân, 3/135)

Küçük ve büyük günahlardan kurtulabilmemiz için bize böyle bir çıkış yolu buyuran Allah'a hamdolsun. [13]

Günahı Silen İyilikten Maksat

Günahın silinmesine sebep teşkil eden iyilik (hasene) hususunda ilim adamlarının iki görüşü vardır:

1- Kimisi şöyle demektedir:.Bazen hasene ile o günahtan tevbe kastedi-lebifir. Çünkü Yüce Allah, günahından tevbe eden kimseye günahını bağış-layacağını ve tevbesini kabul edeceğini birçok yerde açıklamış bulunmaktadır. Bunlardan birisi Yüce Allah'ın şu buyruğudur: "Allah nezdinde tevbe, kötülüğü ancak bilmeksizin yapanların,

sonra da çabucak vazgeçip tevbe edenlerin (yaptığı tevbe)dir. İşte Allah'ın, tevbelerini kabul edeceği kimseler bunlardır.'Ven-Nısâ,4/i7j; "Ancak tevbe eden, iman eden ve salih amel işleyenlerin, işte Allah onların günahlarını sevaplara değiştirir..."(ei-Furkân, 25/70)

Bu delillerin zahirinden anlaşıldığına göre, her kim nasuh (samimi) bir şekilde tevbe eder, tevbenin şartlarını yerine getirecek olursa, nasıl ki sağlıklı bir şekilde İslâm'a giren bir kâfirin İslâm'ı kabul edilmesi kesin ise, böy-lesinin de tevbesinin Allah tarafından kabul edileceği kesindir.

Cumhurun benimsediği görüş budur. İbn Abdilberr'in kulandiğı ifadeler bu hususta icma bulunduğunu göstermektedir.

Cumhurun görüşüne muhalif olarak bazılarının delil gösterdiği naslara gelince, onlardan birisi Yüce Allah'ın şu buyruğudur: "Ama kim tevbe edip imana gelir ve salih amel işlerse, onun felah bulanlardan olması umulur. "(et-Kasa*, 28/67); "Ey müminler! Topluca Allah'a tevbe edin; umulur ki felah bulursunuz."fen-Nur, 24/3i)\ "Onlardan başka diğer bir kısım da günahlarını itiraf ettiler. Onlar salih amele başka bir kötü amel karıştırmışlardır. Olur ki, Allah onların tevbelerini kabul eder "(et-Teobe. 9/102} İbn Receb der ki: Zahir olan, bu

hususun tevbe eden kimseler hakkında olduğudur. Çünkü günahı itiraf etmek, pişman olmayı gerektirir.

İbn Abbâs da şöyle demektedir: Yüce Allah'ın "umulur" ifadesi bunu kesin olarak gerçekleştireceği anlamındadır. Bu açıklamayı İbn Abbâs'tan Ali b. Talha nakletmiş, İbn Receb de şöyle demiştir: İman ve salih amele karşılık verilecek mükâfat da aynı şekilde "umulur" anlamını veren kelimelerle zikredilmiştir. Bunun böyle olması, bu karşılıkların kesin olarak verilmeyeceğine delâlet etmez.[14]

2- Kimisi de şöyle demektedir: İyilik (hasene) ile tevbeden daha genel olan bir şey kastedilmektedir. Buna da Yüce Allah'ın şu buyruğu delildir: "Gündüzün iki tarafında, gecenin de yakın saatlerinde namazı dosdoğru kıl, çünkü iyilikler günahları giderir."rHud, 11/114) Namaz ve abdest günahların bağışlanıp silinmesine sebeptir. Buna delil teşkil eden birçok nas vârid olmuştur. Ebu Hüreyre'den Rasulullah (s.a) buyurdu ki: "Allah'ın kendisi sebebiyle günahları sildiği ve kendisiyle dereceleri yükselttiği bir şeyi size göstereyim mi?" Ashab; göster ey Allah'ın Resulü, diye buyurdular. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurdu: "Zor (hoşa gitmeyen) hallere rağmen abdesti iyice almak, mescidlere bol bol adım

atarak gitmek, namazdan sonra bir sonraki namazı beklemek. İşte ribât dediğiniz şey budur.[15]

Aynı şekilde Ramazan orucunun ecrini Allah'tan umarak tutmak da böyledir. Ebu Hureyre (r.a)'den Peygamber {s.a) buyurdu ki: "Her kim Ramazanı inanarak ve (mükafatını) umarak tutacak olursa, onun geçmiş günahları bağışlanır, her kim Kadir gecesini inanarak ve (mükafatını) umarak kıyamla geçirecek olursa, ona da geçmiş günahları bağışlanır.[16]

Aynı şekilde hacc da günahların bağışlanmasının ve silinmesinin sebebidir. Ebu Hüreyre (r.a)'den Rasulullah (s.a) buyurdu ki: "Kim Allah için hac-ceder, çirkin söz söylemez ve bir kötülük işlemezse, annesinin kendisini doğurduğu günkü gibi geri döner.[17]

Aynı şekilde, pek çok salih amelin, günahların bağışlanıp silineceğini ortaya koyan pek çok nass vârid olmuştur. [18]

Salih Amel Neyi Siler?:

Atâ ve başkalarının görüşüne göre,[19] salih ameller yalnızca küçük günahları siler. Hatta kimileri, küçük günahların bağışlanabilmesi için büyük günahlardan uzak durmayı şart görmüştür. Çünkü salih ameller, küçük ve büyük günahlara keffâret teşkil edecek olursa, tevbeye gerek

kalmaz. Bilindiği gibi tevbe farzdır. Farz olan bir şeyin ise yerine getirilmesi ve niyet ve kast ile eda edilmesi kaçınılmaz bir husustur.

Aynı şekilde, eğer büyük günahlar farzların edâ edilmesi ile örtülecek (bağışlanacak) olursa, hiçbir kimsenin kendisi sebebiyle Cehennem'e gitmesini gerektiren bir günahı kalmaz. Bu görüşü kabul edenlerin ileri sürdükleri en güçlü delillerden birisi de, Rasulullah (s.a)'ın şu buyruğudur: "Beş vakit namaz, cumadan cumaya (kılınan cuma namazı), Ramazandan Ramazana (tutulan Ramazan orucu) büyük günahlardan uzak durulduğu sürece arala-nndakilere (küçük günahlara) keffâret sebebi olurlar.[20]

Büyük günahlardan kaçınmak, küçük günahların affedilmesinin (tekfirinin) şartıdır, görüşü, Ehl-i Sünnet'in cumhurunun görüşüdür. Katâde der ki: Allah büyük günahlardan uzak duranlara mağfirette bulunmayı va'detmiş-tir.[21] Rasulullah (S.A.S.)'in: "Her kim bunlardan herhangi bir şey işler de Allah da onun bu günahını örtecek olursa, bu iş Allah'a kalmıştır. Dilerse onu azab eder, dilerse o kişiye mağfiret buyurur.[22] İşte bu buyruk da, farzları ifa etmenin büyük günahlara keffâret teşkil etmediğine bir delildir. O bakımdan, büyük günahlardan samimi bir tevfeenin bulunması kaçınılmazdır. Ta ki Allah, o büyük

günahları silmek suretiyle onları bağışlamış olsun.

İbn Receb der ki: Bu mes'elede daha kuvvetli görünen görüş -doğruyu en iyi bilen Allah'tır ya-şudur: Büyük günahların birtakım amellerle affedilmesinden kasıt, büyük günahlar yalnızca farzların yerine getirilmesi ile bağışlanır ve büyük günahlardan uzak durmak suretiyle küçük günahların bağışlandığı gibi, büyük günahlar da bu suretle affedilir diyen görüşün batıl olduğudur. Eğer bununla, Kıyamet gününde büyük günahlar ile birtakım (salih) ameller arasında bir mukayese yapılıp büyük günahların kendilerine mukabil olan salih ameller ile silineceği ve böylelikle o amelin düşeceği, sonunda kişinin o salih amelinden dolayı bir sevabının kalmayacağı kastedilir-se; böyle birşey söz konusu olabilir.[23]

Küçük Günahlardan Tevbe Etmek:

Müslümanların bütün günahlardan tevbe etmesi gerekir. Hanbelilerin ve diğerlerinin görüşü budur. Onlar Şanı Yüce Allah'ın şu buyruğunu delil gösterirler: "Mümin erkeklere de ki: Gözlerini (harama bakmaktan) sakınsınlar ve ırzlarını korusunlar... Ey mü'minler! Allah'a topluca tevbe edin ki, felah bulaşınız."fen-Nur, 24/30-31)

Yine Yüce Allah'ın şu buyruklarını da delil göstermektedirler: "Ey iman edenler, hiçbir

erkekler topluluğu başka bir erkekler topluluğu ile alay etmesinler. Olur ki, kendileriyle alay edilenler alaya alanlardan hayırlıdır... Kim tevbe etmezse, işte onlar, zalimlerin ta kendileridir.')ei-Hucurât, 49/u) [24]

Güzel Ahlâk Takvadan İleri Gelir:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Ve insanlarla güzel bir ahlâk ile geçin" buyruğuna gelince:

Güzel ahlâka sahip olmak, takvanın özelliklerindendir ve o olmadan takva tamamlanmış olamaz. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "... Takva sahipleri için hazırlanmış, eni göklerle yer olan Cennet'e koşuşun. Onlar ki bolluk ve darlıkta infak edenler, öfkelerini yutanlar, insanları affedenlerdir. Allah iyilik edenleri sever."(âh /mrân, 3/133-134) Yüce Allah insanlarla güzel bir ahlâk ile geçinmeyi takvanın esasları arasında göstermiştir.

Rasulullah (s.a) da ümmetini İslâm'ın o dosdoğru ahlâkı ile ahlâklanma-ya teşvik etmiştir. Bu teşvik edici buyruklardan bazılarını kaydedelim:

1- Güzel ahlâk imanın mükemmelliğinin bir sonucudur. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "İman bakımından mü'minlerin en kâmil olanları, ahlâkı itibariyle en güzelleridir.[25]

2- Güzel ahlâk ile kul, Rabb'ine karşı saygı ile itaat

eden kulların derecesine ulaşır. Rasuiullah (S.A.S.) şöyle buyurmuştur: "Muhakkak ki mümin bir kimse, sahip olduğu güzel ahlâkı sayesinde oruç tutan, namaz kılan kimsenin derecelerine ulaşır. [26]

3- Güzel ahlâk, Kıyamet gününde kulun mizanını ağırlaştırır. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır-. "Mizana güzel ahlâktan daha ağır konulacak bir şey bulunmayacaktır.[27]

4- İnsanların Cennet'e girmelerine en çok sebep teşkil eden husus, güzel ahlâk olacaktır. Rasulullah (S.A.S.)e insanların Cennet'e girmelerine en çok sebep teşkil edecek husus hakkında soru sorulunca, O da: "Allah'tan korkmak ve güzel ahlâk" diye cevap ver mistir.[28]

Selef-i Salih'in Güzel Ahlâkı Açıklaması:

Hafız İbn Receb, Selef-i Salih'in güzel ahlâkı açıklamasını ihtiva eden pek çok sözleri nakletmiştir. Bunlardan bazılarını aktarmak yerinde olur. el-Hasen der ki: Güzel ahlâk, kerem, cömertlik ve tahammülkârlıktır.

İbnü'l-Mübarek der ki: Güzel ahlâk, güleryüz, iyiliği bol bol işlemek ve başkalarına eziyette bulunmaktan kaçınmaktır.

İmam Ahmed der ki: Güzel Ahlak, kızmaman ve kin duymamandır.[29]

Birisi de şöyle demiştir-. Güzel ahlâk, Allah için öfkesini yutmak ve gü-leryüzlüiüğünü izhâr etmektir. Ancak bid'atçi ve fâcir kişi bundan müstesnadır. Yanılan kimseleri bağışlamaktır, te'dib ve had uygulamak müstesna. Her müslüman ve her andiaşmahya eziyet vermekten uzak dur-maktır, münkeri değiştirmek, haksızlığa sapmaksızin bir mazlumun uğradığı haksızlığını telâfi etmek müstesnadır.

İşte bu sözler güzel ahlâk kavramının kapsamına girer. [30]

Kulun Ahlâkı Nasıl Güzelleşir?

Kul, Peygamberlerin önderine uyduğu takdirde ahlâkı güzelleşir. Çünkü O, bu makamı fiilen gerçekleştirilenlerin en hayırlılarıdır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Muhakkak ki sen, çok büyük bir ahlâk üzere-sin. "(ei-Kaiem, 68/4) O (her hususta olduğu gibi) bu hususta da önderimizdir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Andolsun, Rasulullah'ta sizin için uyulmaya değer güzel bir örnek vardır."(ei-Ahzâb, 33/21)

O halde müslümana düşen, hayatın bütün yönlerinde O'nun siretini incelemektir: Rabb'ine karşı edebi neydi, insanlara karşı takındığı edeb neydi, ailesine karşı nasıl davranmıştı? Arkadaşlarına karşı nasıl davranmıştı? Müslüman

olmayanlara karşı ne şekilde davranmıştı?

Güzel ahlâkı kazanmanın yardımcı hususları arasında böyle bir ahlâka sahip ve tertemiz takvâlı kimselerle birlikte oturup kalkmak da sayılır. Çünkü insan, oturup kalktığı kimselerden etkilenir. Nitekim Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Kişi arkadaşının dini üzeredir. O bakımdan her biriniz kiminle arkadaşlık ettiğine baksın.[31]

O halde müslümana, Hanif dinin kendisine davet ettiği övülmeye değer güzel ahlâk ile ahlâklanmayan kötü arkadaşlardan uzak durmak düşer. [32]

---

[1] Bu hadisi Tirmizi, Ebvab el-Birri Ve's-Sıla, Bâbun Fi Muâşereti'n-Nâs'da (1988 no'lu hadis olarak) rivayet etmiştir. Sahihtir. Bk. el-Elbâni, Sahihu'l-Câmi, 96.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 195.

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 195-196.

[3] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları:

196.

[4] el-Vâfi /i-Şerhi'l-Erbain, 113.

[5] Câmiu'l-Utumi ue'S-Hikem, 148.

[6] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 196-197.

[7] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 197.

[8] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 197-198.

[9] İbn Kesir, II, 179.

[10] Ebu Süieyman el-Cüzecâni (? H.200): Adı Musa b. Süleyman'dır. Künyesi Ebu Süleyman el-Cüzecâni'dir. Sonra Bağdadi diye bilinmiştir. Mezhebi Hanefi olup, aslen Afganistanlıdır, fakih bir kişidir, fıkhı Muhammed b. el-Hasen'den öğrenmiştir. Meymun kendisine kadılık teklif etmiş, fakat kabul etmemiştir. İlmi eserlerinden: 1} es-Siyeru's-Sağir, 2} es-Saîât, 3) er-Rehn, 4) Neuâdiru'l-Fetâvâ fi Furui'l-Hanefiyye.

[11] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 198-199.

[12] Buhari, II, 148. (Tefsir, 11. sure 5. bab, çeviren)

[13] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 199-200.

[14] Câmiu'l-Ulumi ue'1-Hikem, 156457.

[15] Müslim Şerhi, I, 537, {Müslim, Tahare 41. -çeviren-)

[16] Buharı, rivayet etmiştir, bk. el-Elbâni, Muhtasaru'l-Buhâri, 15.

[17] Buhâri, II, 141 (Hacc 4)

[18] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 200-201.

[19] Câmiu'l-Ulumi ve'l-Hikem, 159.

[20] el-Elbâni, Muhtasaru Müslim, 62..

[21] Camiu'l'Ulumi ue't-Hikem, 160.

[22] Lafzıyla değil de manasıyla, Buharı", I, 10; İman 11.

[23] Cömiu'lVSumi ue'l-Hikem, 164.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 201-202.

[24] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları:

203.

[25] Bk. el-Elbâni, Sahihu'I-Câmi, 1241.

[26] Hadisi Ebu Dâuud ve İbn Mâce rivayet etmiş, e!-Elbâni, sahih olduğunu belirtmiştir. No: 1928 (Ebu Dâvud, Edeb 7; Muuatta; Husnu'l-Huluk 6. -Çeviren-}

[27] Bk. el-Elbâni, Sahibul-Câmi, 1602

[28] Riydzu's-Sâlihin, el-Elbâni'nin tahkiki ile- s. 173.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 203-204.

[29] Câmiu'l-Ulumi m'İ-Hıkem, 173.

[30] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 204.

[31] Hadisi Tirmizi rivayet etmiş, el-Elbâni, Sahihu'i-Câmi, 3539'da hasen olduğunu ifade etmiştir.

[32] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 204-205.

19. ALLAH'IN ÇİZDİĞİ SINIRLAN KORUMAK.. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

"Allah'ı Koru, O Da Seni Korusun". 2

Takva Sahipleri Île Allah'ın Beraberliği Ve Onları Desteklemesi: 3

İstemenin (Duanın) Hükmü: 3

Yalnızca Allah'tan Dilemek: 5

Kaza Ve Kadere Îman: 5

Zafer Sabırla Birliktedir. 6

Kurtuluş Da Sıkıntılarla Beraberdir: 7

Zorlukla Beraber Kolaylık Vardır: 7

Bu Hadisen Çıkartılan Bazı Hükümler: 8

19. ALLAH'IN ÇİZDİĞİ SINIRLAN KORUMAK

Ebu'l-Abbâs Abdullah b. Abbâs -r.a.- dan, dedi ki: Birgün Rasulullah (s.a)'ın terkisinde idim. Şöyle buyurdu: "Ey oğul, ben sana birkaç kelime öğreteyim. Allah'ı koru ki, O da seni korusun. Allah'ı koru ki, O'nu karşında bulasın. Dileyecek olursan, Allah'tan dile. Yardım isteyecek olursan, Allah'tan yardım iste! Şunu bil ki, eğer bütün insanlar (en ufak) birşey ile sana faydalı olmak için bir araya toplanacak olsalar Allah'ın senin için yazmış olduğundan başka birşeyle fayda sağlayamazlar. Eğer sana herhangi birşeyle zarar vermek için bir araya toplanacak olsalar, Allah'ın senin aleyhine yazmış olduğu birşeyden başkasıyla sana zarar

veremezler (Çünkü) kalemler kaldırılmış, sahifeler(in mürekkebi) kurumuştur.[1] Hadisi Tirmizi rivayet etmiş olup bu, hasen-sahih bir hadistir, demiştir.

Tirmizi'nin rivayetinden başkasında da şöyle denilmektedir: "Allah'ı koru ki, O'nu önünde bulasın. Rahat zamanında (Allah'ın hükümlerini yerine getirmek suretiyle) Allah'a karşı iyi ol ki, sıkıntılı zamanlarında da Allah sana iyilik yapsın. Şunu bil ki, sana isabet etmeyen birşey, hiçbir şekilde sana isabet edecek değildi ve sana isabet eden birşeyin hiçbir şekilde sana isabet etmemesi sözkonusu olamaz ve yine şunu bil ki, muhakkak (Allah'ın) yardım ve zafer sabır ile birliktedir ve muhakkak kurtuluş, keder ve sıkıntı ile beraberdir ve şüphesiz zorlukla birlikte bir kolaylık vardır.[2]

Bu Hadisin Önemi:

İbn Receb der ki: "Bu hadis çok büyük tavsiyeler ve dinin en önemli hususlarından genel kaideler ihtiva etmektedir. Öyle -ki, bazı ilim adamları şöyle demişlerdir: Bu hadis üzerinde düşündüm de, beni dehşete düşürdü. Az kalsın aklım başımdan gidecekti. Bu hadisi bilmemekten ve onun mana-sını az kavramaktan dolayı kişi ne kadar esef etse azdır![3]

"Allah'ı Koru, O Da Seni Korusun"

Rasuluflah (S.A.S.)'in: "Allah'ı koru ki, o da seni korusun" buyruğu şu demektir: Sen Allah'ın emirlerini, yasaklarını, sınırlarını ve haklarını gereği gibi koru. Bu ise Yüce Allah'ın ve Rasulünün emretmiş olduğu farzları yerine getirmek, yasaklarından kaçınmak suretiyle olur. Bu şekilde görevlerini yerine getirenleri Yüce Allah Kitab-ı Kerim'inde şu buyruğuyla övmüş bulu-nuyor: "İşte bu, (Rabb'ine) dönen, (kendisini koruyan) Rahman (olan Al-lah)dan yalnızken korkup, dönen bir kalp ile gelen herkese, vadolunduğu-nuz (Cennet)dur.Va/, 50/32-33) İbn Abbas'tan, "Koruyan" kelimesini Allah'ın emirlerini koruyan diye açıkladığı nakledilmiştir.

Yüce Allah'ın, korunmasını emrettiği en büyük hususlardan birisi de şu buyruğunda dile getirilmektedir: "Namazları, özellikle de orta namazı koruyun. "(ei-Bakam, 2/238) Âlemlerin Rabb'i olan Allah, namazları gereği gibi koru-yanları övmüş bulunmaktadır: "Onlar ki, namazlarını gereği gibi korur-lar."(Ei-meânc, 7/34} Yüce Allah'ın korunmasını emrettiği hususlardan bir diğeri de şudur: "Ve yeminlerinizi koruyunuz."(ei-Marde, 5/89) Yine Yüce Allah, kişinin hayasızlıklardan, fuhşiyâttan kendisini korumasını emretmiş ve kendisini bu gibi

şeylerden koruyanları da övmüştür: "Ve edeb yerlerini koruyan erkeklerle koruyan kadınlar. .."(d-Ahzat>, 33/35)

Rasulullah (S.A.S.)'in: "O da seni korusun" buyruğuna gelince; Kim Allah'ın emirlerini gereği gibi korur, Allah'ın kendisine farz kıldığı şeyleri yerine getirip yasaklarından kaçınacak olursa, Allah da onu korur. Çünkü karşılık, amelin cinsinden olur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Siz benim ahdimi yerine getirin ki ben de size olan ahdimi yerine getireyim.'Vei-BaJcara, z/40) Yine bir başka yerde şöyle buyurmaktadır: "Siz beni anın, ben de sizi anayım."cei-Bokora, 2/152); "Eğer Allah (in dinin)a yardım ederseniz O da size yardım eder."(Muhammed, 47/7)

Yüce Allah'ın kulunu koruması dünyada, onun dünyevi menfaatlerini, bedenini, çocuğunu, aile halkını ve malını korumasıyla gerçekleşir. Yüce Allah: "Ve onların babalan salih bir kimse \di."(ei-Kehf, ıs/82) diye buyurmaktadır. Hafız İbn Kesir der ki: "İşte bu buyrukta salih adamın zürriyetinin korunacağına delil vardır. Onun ibadetinin bereketi dünyada da âhirette de onları kapsamına alır. Bu da onların zürriyetine şefaatçi olması ve derecelerinin Cennet'te, en üstün dereceye yükseltilmeleriyle olur. Böylelikle onların bu halleriyle onların da gözü aydın olsun. Nitekim

Kur'ân-ı Kerim'de de bu şekilde gelmiştir, Sünnet de bu anlamda vârid olmuştur. Said b. Cübeyr, İbn Abbas'tan (bu ayetin tefsiri ile ilgili olarak) şöyle dediğini nakletmektedir: "Bu iki çocuk babalarının salih olması sebebiyle muhafaza edilip korunmuşlardı.[4]

Said b. el-Müseyyeb[5] oğluna da şöyle demiştir: Senin korunmanı ümid ederek senin için namazımı elbette daha da fazla kılacağım, dedikten sonra az önce geçen âyet-i kerimeyi okudu. Bu, nihayet o, Allah'ın dini üzere yaratıldığı gibi, Rabb'imizin sevip razı olacağı şekilde Allah'a kavuşuncaya kadar sürüp gider. Bundan dolayı Rasulullah (s.a) Rabb'ine kendisini koruması için şöylece duâ ederdi: "Eğer canımı alıkoyarsan ona mağfiret buyur, eğer geri serbest bırakırsan, salih kullarını kendisi sebebiyle koruduğun şeyle onu da koru! [6] Yüce Allah da Yusuf (A.S.)'un dinini korumuş, saptırıcı fitneleri ve haram arzulan O'ndan bertaraf etmişti. Şöyle buyurmaktadır: "İşte biz hayasızlığı ve kötülüğü O'ndan giderelim diye böyle (yaptık); çünkü O ihlâsa er-dirilmiş kullarımızdandı."(Yusu/, 12/24) [7]

Takva Sahipleri Île Allah'ın Beraberliği Ve Onları Desteklemesi:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Allah'ı koru ki onu karşında bulasın" buyruğu şu demektir: Kendisi,

çoluk çocuğu hakkında Allah'ın emirlerini gereği gibi koruyup, Kitap ve Sünnet'e göre dosdoğru haVeket eden bir kimse ile Allah, bütün hallerinde beraberdir. O her nereye yönelirse, Allah inayetiyle, yardımıyla, korunması ve tevfikiyle onu kuşatır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Muhakkak Allah, takva sahipleriyle ve ihsan edicilerle beraberdir. "(en-Nahi, i6/'i28) Yine Yüce Allah, Musa (A.S.) ile Harun (A.S.)'a hitaben şöyle buyurmaktadır: "Korkmayınız, çünkü ben sizinle birlikteyim, işitir ve görürüm." (Tâ-Hâ, 20/46) Yüce Allah, Musa (A.S.)'nın da şu sözünü bize haber vermektedir: "Hayır, (Firavun ve askerleri bize yetişemeyecektir). Çünkü muhakkak Rabb'im benimle birliktedir, O bana doğru yolu gösterecek-tir. "tes-Şuarâ, 26/62)

Rasulullah (S.A.S.) de Ebu Bekr es-Sıddık'a şöyle demişti: "Üçüncüleri Allah olan iki kişi hakkında kanaatin ne olabilir?[8]

Yine O'na şöyle demişti: "Üzülme, çünkü muhakkak Allah bizimle beraberdir. "(et-Teube, 9/40) îşte bu ilim ehlinin açıkladığı üzere zaferi, desteklemeyi, korumayı ve yardımı gerektiren özel beraberlik demektir ve bu, Yüce Allah'ın şu buyruklarında vârid olmuş beraber oluştan farklıdır: "Üç kişi fısıl-daşmaya görsün, mutlaka o da onların dördüncüleridir."{ei-Mücâde\e, ss/ıy,

"Halbuki Allah'tan gizleyemezler ve O, onlarla beraberdir."(en-Nisâ, 4/ıos) Burada sözü geçen beraberlik, onun amellerini bilmesini, amellerine muttali olup onları gözetlemesini gerektirmektedir. Dolayısıyla bu beraberlik, korkutma ve tehdidi gerektirir. [9]

İstemenin (Duanın) Hükmü:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Dilediğin zaman Allah'tan dile!" buyruğunda geçen "dilek"ten kasıt duadır. Duâ da ibadetin kendisidir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Allah'tan, O'nun lütfundan isteyin."(en-Msâ, 4/32} Allah kendisine dua etmeyenleri, büyüklük taslayan müstekbirlerden saymıştır: "Rabb'iniz buyurdu ki: Bana dua edin, ben de duanızı kabul edeyim. Şüphesiz benim ibadetime karşı büyüklenenler Cehennem'e horlanmışlar olarak gireceklerdir."(ei-Mü'mın, 40/60) O halde müslümana, ancak Allah tarafından gerçekleştirilmesine güç yetirilen hususlarda Allah'tan başkasına yönelmemek düşer. Böyle bir iş işleyen kimse ise, Allah'ın kullarına yasakladığı şirkin içerisine düşmüş olur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Allah'tan başka ve kendisine Kıyamet'e kadar cevap veremeyecek kimseye dua eden kimseden daha sapık kim olabilir?"feJ-Ahkd/, 4&e)

İbn Receb der ki: Şunu bil ki, mahlûkatını bir

kenara bırakıp yalnızca Allah'a dua edip O'ndan istemek, yapılması gereken biricik husustur. Çünkü dilekte bulunmakla dilenen kişi zilletini, miskinliğini, ihtiyacını, fakirliğini açıkça ortaya koyar. Dilekte bulunduğu zatın sakıntıyı kaldırma gücüne, isteneni gerçekleştirme, menfaatleri celbedip zararlı şeyleri önlemeye muktedir olduğunu itiraf etmesi demektir. Yalnızca Allah'ın önünde zelil olmak, O'na muhtaçlığını arzetmek uygun düşer. Çünkü ibadetin gerçek mahiyeti budur.[10]:

İnsanların gerçekleştirme imkânına sahip oldukları dünyevi hususlar ve dünyalık ile ilgili meselelerde insanlardan istekte bulunmaya gelince; yine bu hususta da dileklerde bulunmayı yeren, buna karşılık iffetli olmaya teşvik eden birçok hadis-i şerif vârid olmuştur. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Ey Kabisa, şüphesiz ki dilenmek ancak şu üç kişiden birisine helâldir: Bir kişi ağır bir mali sorumluluk[11] altına girer ise, işte bunun için o sorumluluğun miktarını buluncaya kadar dilenmek helâl olur, sonra bu işi bırakır; yahut bir kimse malını alıp götüren bir musibete uğramışsa, onun geçimi itibariyle belini doğrultacak miktarını elde edinceye kadar[12] dilenmesi helâl olur -veya: Geçimini karşılayacak kadar diye buyurmuştur- yahut bir kimse kavminden aklı başında üç kişinin:

Bu kişi gerçekten aşın derecede fakir düştü, diyeceği kadar fakir düşerse, geçim bakımından belini doğrultacak kadarını elde edinceye -yahut geçim ihtiyacını kapaüncaya kadar, diye buyurdu- dilenmesi onun için helâl olur. Bunun dışındaki dilenmek ise ey Kabisa, kişinin haram olarak yediği bir haramdır.[13]

İşte bu hadis-i şerif, (gereksiz yere) dilenmenin haram olduğuna delildir. Bu hadis-i şerifte vârid olmuş duruma benzer diğer zaruret halleri müstesna, dilenmek caiz değildir.

Ayrıca Yüce Allah, insanlardan birşey istemeyen iffetli kullarından da övgüyle söz etmiştir. Şöyle buyurmaktadır: "Allah yolunda kendilerini vakfetmiş, yeryüzünde dolaşmaya gücü yetmeyen kimseler içindir (o sadakalar). Bilmeyen kişi iffetli tutumlarından dolayı onları zengin kimseler zanneder. Sen ise onları simalarından tanırsın. Onlar yüzsüzlük ederek insanlardan birşey istemezler.'Vci-Bafcûra. #273}

Bu konuda naslar pek çoktur. Bunlardan kimisi geçen hadiste görüldüğü gibi haramlık ifade edecek şekilde dilenciliği yasaklamaktadır, kimisi de kerahet ifade edecek şekilde yasaklamaktadır. Bazı kimselerin arkadaşlarından özel ihtiyaçları için arabalarını, kap-kacak, kalem gibi şeyleri

ihtiyaç olmaksızın istemeleri buna örnektir. Rasulullah (s.a')dan vârid olan rivayetlere göre, O, Ashab-ı Kiramdan bir toplulukla insanlardan hiçbirşey istememek üzere bey'atleşmiştir. Bunlar arasında Ebu Bekr, Ebu Zerr ve Sevbân (r. ah-nüm) vardır. Öyle ki, bunların herhangi birisinin kamçısı yahut da devesinin yuları yere düşerdi de, herhangi bir kimseden onu kendisine uzatmasını istemezlerdi.[14]

Kimi ilim adamı da bu hadis ile ilgili olarak şunları söylemektedir-. Bu hadis-i şeriften, umum ifade eden lafızların kapsamına giren her hususu yerine getirmeye delil vardır. Çünkü onlara mutlak olarak istekte bulunmak yasaklandığı halde, onlar bunu umuma hamlederek (hiç bir hususta) istekte bulunmamayı anlamışlardır. Yine bu hadiste kendisine istek denilebilecek her şeyden sakınmak da vardır -önemsiz ve basit olsa bile. [15]

Yalnızca Allah'tan Dilemek:

Rasulullah (S.A.S.)'in "Dileyecek olursan Allah'tan dile" buyruğu şunu anlatmaktadır: Kula istediği kadar üstün bir mevki, güç ve yetki verilmiş olsun, o yine de bağımsız bir şekilde kendi menfaatlerini gerçekleştirmekten, kendisine gelebilecek zararları önlemekten yana acizdir, muhtaçtır. Bundan dolayı kulun yalnız ve yalnız Allah'tan

yardım dilemesi gerekmektedir.

Hem dininin menfaati için, hem dünyasının menfaati için yalnızca Allah'tan yardım dilemelidir. Çünkü asıl yardıma mazhar ve başarılı kişi Allah'ın yardım ettiği kişidir. Allah kime yardım etmez, kimin yardımından elini çekerse, işte hüsrana uğrayan ve gerçek müflis odur. Bundan dolayı, "lâ havle velâ kuvvete illa billah= bizim güç ve kudretimiz ancak Allah'tandır." sözünün ecri büyüktür. Bu Rasulullah (s.a)'ın beyan ettiği gibi, Cennet hazinelerinden bir hazinedir. Çünkü bununla kul, bir halden bir hale geçmeye, güç ve kudretinin ancak Şanı Yüce Allah'ın buna imkân vermesiyle mümkün olacağını itiraf etmektedir.

O halde müslümanın, Allah'a itaat, masiyetlerini terk ve güç yetirebildiği bütün hayırlı hususlar üzere sabredip malların ve evlâtların fayda vermeyeceği günde huzuruna çıkacağı vakte kadar böylece kendisine sebat vermesi için Allah'tan yardım dilemesi gerekir.

Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden yardım dileriz.'Vei-fanha, 1/4) Rasulullah (S.A.S.) de şöyle buyur-muştur: "Sana fayda veren şeylere gayret et, Allah'tan yardım dile ve acze düşme.[16]

Kaza Ve Kadere Îman:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Şunu bil ki, eğer bütün insanlar sana en ufak birşeyle faydalı olmak için bir araya toplanacak olsa, Allah'ın senin için yazmış olduğundan başka birşeyle sana fayda veremezler. Ve eğer sana herhangi birşeyle zarar vermek için bir araya toplanacak olsalar, Allah'ın senin aleyhine yazdığı birşeyden başkasıyla sana zarar veremezler. (Çünkü) Kalemler kaldırılmış, sahifeler(in mürekkebi) kurumuştur."

Hadisin bu bölümünde Rasulullah (s.a)'ın sözleri kaza ve kader ile ilgili meselelerden birisi etrafında dönmektedir. Kulun buna iman etmesi gerekmektedir. Çünkü Şanı Yüce Allah, eksiksiz ve bütün inceliklere nüfuz eden ve daha öncesinde bilgisizliğin sözkonusu olmadığı bir bilgi ile, kulun hayır ve şer türünden neler kazanacağını, hayır ve fayda türünden ona nelerin gelip çatacağını bilmiş ve bunu ilk yazdığı kitabında kaydetmiştir. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Şüphesiz Allah, mahlûkatın takdirlerini gökleri ve yeri yaratmadan elli bin yıl Önce yazmıştır.[17] Yine şöyle buyurmaktadır: "Muhakkak Allah'ın ilk yarattığı kalemdir. Sonra ona: Yaz, diye buyurdu, o da anında Kıyamet gününe kadar olacak bütün şeyleri yazdı.[18]

Kula hayır ve fayda türünden hakkında takdir

edilenden başkası isabet etmez. Allah herhangi bir kimse için bir faydayı takdir buyurmuş ise gökler-de ve yerde bulunanlar o faydayı engellemek için bir araya toplanacak olsalar ona yol bulamazlar. Herşeyi bilen mutlak egemen yüce Rabb'imizin Ki-tabın da buna benzer anlamlara delil teşkil edecek buyruklar vardır: "De ki, Allah'ın bizim için yazdığından başkası asla bize isabet etmez.'Yet-Teube, 9/51}

Yine Şanı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "De ki: Şayet evlerinizde olsaydınız bile üzerlerine öldürülmeleri yazılmış olanlar yıkılıp devrilecekleri yerlere giderlerdi. "(An immn, 3/154)

İşte bundan dolayı Rasulullah (s.a.): "Kalemler kaldırılmış, sahifeler(in mürekkebi) kurumuştur." diye buyurmuştur. İbn Receb der ki: "Bu, bütün mukadderatın yazılışının önceden olup bittiğini ve oldukça eski bir süreden beri bu işin tamamlandığını anlatan bir ifadedir. Çünkü bir kitabın yazılışı bitirilip üzerinden kalemler kaldırılacak ve uzun bir zaman geçecek olursa, o kitabın üzerinden kalemler kaldırılmış ve kendisi ile yazılmış olduğu kalemlerin de mürekkebi kurumuş olur. O sahifeler üzerinde yazılan mürek-kepler de kurumuş olur. Bu da kinayeli anlatımın en güzel ve en beliğ olanlarından birisidir.[19]

"Rahatlık zamanında Allah'ın haklarını gözet ki, o da sıkıntılı zamanlarında seni gözetsin."

Bu da bellenmesi ve yaygınlaştırılması gereken Nebevi hikmetlerdendir. Bu hikmet, Şanı Yüce Allah'ın rahatlık, güvenlik, sağlık, zenginlik ve güçlülük zamanında tanınmasına davet etmektedir. Allah'ın tanınması (marifeti) ise, farzların korunması, yasakların terkedilmesi, nafilelerle O'na daha çok yakınlaşmaya çalışılmasıyla mümkün olabilir. Böyle bir konumda Allah'ı bilip tanıyan bir kimseyi şanı yüce Allah da sıkıntılı zamanlarında, darlık, fakirlik ve hastalık vakitlerinde tanır (gözetir). Dünyanın kederleri, musibetleri ne kadar da çoktur! Böyle bir durumda Allah'ın kulunu tanıması ise ona yardımcı olması, hak üzere ona sebat vermesi, ona destek vermesi ve onu zafere ulaştırmasıyla mümkün olur.

Sevgili Peygamberimiz Muhammed (s.a), rahatlık zamanlarında Rabb'ini gerçekten tanırdı. Rabb'i de mağarada iken O'nu tanıdı, Bedir günü, Ahzâb (Hendek) günü O'nu tanıdı, O'na zafer nasip etti, sebat verdi ve sancağını yükseltti. Yunus (a.s) da rahat zamanında Rabb'ini tanıdı, O da balığın karnında iken Yunusu gözetti, O'nu kurtardı, ona sebat verdi, O'na yardım etti. [20]

Zafer Sabırla Birliktedir.

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Ve bil ki, zafer sabırla beraberdir." Buyruğunun gerçekliğinde Kur'ân-ı Kerim'den şanı yüce ve mübarek Rabb'imizin şu buyrukları tanıklık etmektedir: "Nice az bir topluluk, Allah'ın izniyle çok bir topluluğu yenmiştir. Allah sabredenlerle beraberdir."(ei-Bakara, 2/249); "Sizden bin kişi olursa Allah'ın izniyle iki bin kişiye galip gelir. Allah sabredenlerle beraberdir. "fe;-En/âi, s/66)

Sabır, çok büyük bir haslettir. Müslüman Yüce Rabb'imizin emirlerini yerine getirebilmesi için ihtiyaç duyduğu bir özelüktir. Şanı Yüce Allah'ın kullarına uyguladığı sınav, sabrı gerektirir. Müslümanın Allah'a davet yolunda karşı karşıya kaldığı çeşitli eziyetlerin sabra ihtiyacı vardır. Arzu ve istekleri ve haramları terketmenin sabra ihtiyacı vardır. Çünkü arzu ve masiyet-lere nefisler ileri derecede istek duyar. Günahlardan ise Allah'ın koruduğu kimseler korunabilir. Allah'a itaat yolunda sebatın da sabra ihtiyacı vardır. Allah'ın düşmanlarına karşı cihadın da sabra ihtiyacı vardır. Çünkü cihadda hoşa gitmeyen pek çok şey vardır. Bütün bunlara sabır ve tahammül gös-termek ise zaferin ve ilâhi yardımın sebebi ve yoludur. Nitekim Rasulullah (s.a) da bunu böylece açıklamıştır. Peygamberimize vaadolunan zafer de

her iki çeşidiyle cihadı kapsamaktadır. İbn Receb de -nitekim- şöyle demektedir: "Sabır hem zahir düşmana karşı cihadda, hem iç düşmana[21] karşı cihad diye nitelendirilen cihadda yardım ve zafere mazhar olmayı kapsar. Bu iki cihadda sabır gösteren, düşmanına karşı muzaffer olur, ilâhi yardıma mazhar olur. Bu iki cihadda sabretmeyip tahammülsüzlük gösteren ise kahrolur, düşmanına ya esir düşer ya da düşmanı tarafından öldürülür. [22]

Ömer (R.A.), Abs oğullarından birtakım yaşlılara şöyle sormuş: Siz insanlara karşı ne ile savaştınız? Onlar: Sabırla, dediler. Hangi toplulukla kar-şılaştıysak onlar bizim karşımızda sabredip direndikleri gibi, biz de onlar karşısında sabredip direndik. [23]

Kurtuluş Da Sıkıntılarla Beraberdir:

Rasulullah (s.a)'ın: "Ve şüphesiz kurtuluş sıkıntı ile beraberdir." buyruğuna gelince; bazan musibetler, türlü fitneler (imtihanlar) ve mihnetler, ardı arkasına, müslümanın üzerine gelir, işler onu daralttıkça daraltır, dünya onu sıktıkça sıkar. Gam ve keder onda iyice yer eder. Müslüman bunların ecrini Allah'tan umar, sabreder ve gelen bu musibetlerin Allah'ın kaza ve kaderi ile olduğunu bilecek, Allah'ın yardımından ümid kesmeyecek olursa, Allah'ın inayeti, affı, mağfiret ve rahmeti

ona gelip yetişir ve kurtuluş gelir. Yüce Allah'ın Kitab'inda bu kabilden ibretli pek çok husus görebilmekteyiz. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Yoksa siz, sizden önce geçenlerin hali (nin benzeri) başınıza gelmeden Cennet'e girivereceğinizi mi sandınız? Onlara öyle yoksulluklar ve sıkıntılar gelip çattı, öyle sarsıldılar ki, sonunda Peygamber kendisine iman edenlerle birlikte: Allah'ın yardımı ne zaman? derlerdi. Şunu iyi bilin ki, Allah'ın yardımı şüphesiz pek yakındır.%ı-Bakam, 2/214}

Ahzab (Hendek) günü belâ, Muhammed (s.a)'in ve Ashabının üzerine sağnak sağanak yağmıştı. Korku, açlık, soğuk ve türlü sıkıntılar. O yiğit mücahidler, başlarında Âdem oğullarının efendisi olduğu halde, bela ve mihnet meydanında sarsılmaz kayalar gibi sebat gösterdiler. İşte bu mihnet, sıkıntı ve musibetler arasından onlara Allah'ın yardımı ve desteği gelmişti. [24]

Zorlukla Beraber Kolaylık Vardır:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Ve muhakkak zorlukla beraber kolaylık vardır." buyruğu Aziz ve Celil olan Allah'ın şu buyruklarından ilham almıştır: "Allah zorluktan sonra bir kolaylık yaratacaktır."(et-Taiâk, esny, "Muhakkak zorlukla beraber kolaylık vardır, şüphesiz zorlukla beraber kolaylık vardır.Vin 5 ı>âh, 94/5-6)

Zorluklar, kederler, darlıklar, sıkıntılar; müslümanı biler, onu türlü şaibelerden arındırır, kalbini Rabb'ine bağlar. Zorluğun artması ile birlikte bu bağın gücü de artar ve müslümanı tam bir samimiyet ve ihlâs ile Rabb'ine yönelecek hale getirir. İşte zorluğun izale edilişinin en büyük sebeplerinden birisi de budur.

İmâm Şafii -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- den şu beyitler rivayet edilmektedir :[25]

"Güzel bir şekilde sabret, kurtuluş ne de yakındır!

Bütün işlerinde Allah'ın gözetimi altında olduğunu bilen kurtulur;

Her kim Allah'a karşı doğru olursa, hiçbir eziyet ona ulaşamaz

Kim de ondan umarsa, Allah ona umduğunu ihsan eder." Rasulullah (s.a) da hadis-i şerifte Allah'tan ecrini bekleyip sabreden ve kendisine isabet eden şeyin Allah'ın takdiri ile olduğunu bilen, bundan kurtuluş olmadığını bilip Rabb'inin emrettiği şekilde dosdoğru yol üzere devam eden kimsenin zorluğunun devam etmeyeceğini özellikle vurgulamaktadır. [26]

Bu Hadisen Çıkartılan Bazı Hükümler:

1- Öğreticinin, öğrencisinin dikkatini yeterince çekmesi ve gerekli bilgileri ona vermeden önce onu hazırlaması gerekmektedir. Bu ise Rasulullah

(S.A.S.)'in: "Ey delikanlı, ben sana bazı sözler öğreteceğim..." buyruğundan anlaşılmaktadır.

2- Çocukların terbiyesine ve onlara dinlerinin öğretilmesine teşvik vardır.

3- Zamanın güzel bir şekilde kullanılması ve dünyada ve âhirette mükellefe fayda sağlayacak şekilde değerlendirilmesine özel gayret gösterilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. İşte Allah Rasulü zamanı bir yerden bir başka yere yolculuk yaptığı sırada bile değerlendirmeye çalışmaktadır. Çünkü Rasulullah (S.A.S.), îbn Abbâs'a bu vasiyeti, İbn Abbâs binek üzerinde terkisinde bulunduğu sırada yapmıştır. *

4- Akıllıca davranmak ve sebepleriyle yerine getirmek suretiyle, kahramanlık ve atılganlığı bir ahlâk haline getirmek. Bu ise zararın da faydanın da Allah'ın eliyle olduğunu bilmekten, insana zarar olsun, fayda olsun hakkında takdir edilenden başkasının isabet etmeyeceğine inancından gelmektedir, Bu inanç da kişiyi kahramanlığa ve cesaretle ileri atılmaya iter. [27]

---

[1] Hadisi Tirmizi rivayet etmiştir. el-Elbâni, Sahihu'İ-Câmi'de (7834) sahih olduğunu belirtmiştir.{Tirmizi, Kıyâme 59, -çeviren-)

[2] Sahih bir rivayettir. Bk. Riyâzu'sSâlihin, el-Elbâni'nin tahkiki ile, 63.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 207-208.

[3] Camiu'l-ötumi ue'i-Hikem, 174.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 208.

[4] İbn Kesir, V, 183

[5] Said b. elMüseyyeb (13-94 H.) Adi: Said b. el-Müseyyeb b. Hazm b. Ebi Vehb'dir. Kureyşlİ ve Mahzumoğullarındandır. Tabii olup, Medine'deki yedi fakihten birisidir. Hem fakih, hem muhaddistir. Vera' ve zühd ile ün kazanmıştır. Hz. Ömer'den pek çok hadis bellemiştir. Devletten maaş almaz, kendi elinin kazanandan yerdi. Medine'de vefat etmiştir.

[6] Buhâri, VIII, 169 (Tevhid, 13)

[7] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 208-210.

[8] Sahih bir hadis oiup, Buhâri ve Müslim rivayet etmiştir. Bk. Fıkhu's-Sire, el-Elbâni'nin tahkiki ile. 147

[9] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle

İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 210-211.

[10] Camiu'l-Uhmi ue'l-Hikem, 181

[11] Nevevi, "ağır bir sorumluluk yüklenmeyi" Rıyâzu's-Sâ/i/ıİn'de -Hadis no: 540-şöylece açıklamaktadır: İki kesim arasında çarpışma ve benzen bir olay başgösterip de bir kimse onların arasını belli bir mal ödeme karşılığında bulup da bunu bizzat ödemeyi üstlenecek oiursa...

[12] "Belini doğrultacak kadar"dan kasıt, insanın kendisini ayakta tutabilecek mal ve benzeri şeyleri eline geçirmesi demektir. Riyâzu's-Sd/ıhin'de de böyle açıklanmıştır.

[13] Müslim rivayet etmiştir. Riyûzü'sSâlihin -el-Eibâni'nin tahkiki ile-, 540. {Müslim, Zekat 109; Ebu Dauud, Zekat 26; Nesai, Zekat 81, 87; Darımı, Zekat 37.)

[14] Müslim'de bu manaya delâlet eden bir hadis vârid olmuştur. Bk. Riydzu's-Sd/i/ıin, el-Elbâni'nin tahkiki ile Hadis no: 533.

[15] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 211-213.

[16] Müslim, V, 521; (Kader 34)

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam

(Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 213-214.

[17] Müslim, V, 509; (Kader 16).

[18] Ahmed, V, 317. e!-Elbâni hasen olduğunu belirtmiştir. Şerhu'i-Akideti't-Tahâuly-ye, 294 -Birinci baskı-

[19] Cömiu'KJ!umi oel-Hikem, 182.

[20] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 214-215.

[21] İç düşman şeytan, nefis ve heuâdir.

[22] Camiu'î-Ulumi ve'l-Hikem, 186.

[23] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 215-216.

[24] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 216-217.

[25] el-Beyhaki, Menâkibu'ş-Şâfiî, II, 362.

[26] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 217-218.

[27] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 218.

20. HAYA İMANDANDIR.. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Allah'ın Peygamberlerinin Mirası: 1

Bu Hadisteki Emrin Anlamı: 1

Hayanın Çeşitleri: 2
Hoş Görülmemiş (Mezmum) Haya: 3
Kadın Ve Haya: 3
Hadîsten Çıkartılan Bazı Hükümler. 4

20. HAYA İMANDANDIR

Ebu Mes'ud Ukbe b. Amr el-Ensâri el-Bedri (r.a)den dedi ki: Rasulullah (s.a) şöyle buyurdu: "İnsanların Peygamberliğin ilk sözlerinden eriştiklerinden birisi de: Eğer haya[1] etmezsen dilediğini yap (sözüdür).[2]

Bu Hadisin Önemi:

Bu hadisin önemi, imandan bir bölüm olan hayanın bir ahlâk edinilmesine davetinden kaynaklanmaktadır. Haya ise hayırdan başka bir sonuç vermez. Haya sahibini faziletler ile benzemeye, bayağı düşürücü kötülüklerden uzak durmaya iter. Haya, önderleri Rasulullah (s.a) olan Allah'ın Peygamberlerinin ahlâkıdır. Çünkü Rasulullah (S.A.S.) örtülerinin arkasında saklanıp gizlenen bakire bir kızdan bile daha çok hayâlı idi.

Haya Allah'ın meleklerinin ahlâkıdır. Rasulullah (S.A,S.) şöyle buyurmuştur: "Kendisinden meleklerin utandığı bir adamdan ben utanmayayım mı?[3] Hayayı ahlâk edinmeye davet, eskiden beri yapılagelen bir davettir. [4]

Allah'ın Peygamberlerinin Mirası:
Rasulullah (s.a)'ın: "İnsanların Peygamberliğin ilk sözlerinden eriştiklerinden birisi de..." buyruğu şu demektir: Hayaya davet eden bu Peygamberi büyük hikmet, insanların ardı arkasına nesiller boyunca Peygamberlerinden miras olarak devralageldikleri bir husustur ve nihayet bu, Muhammed ümmetinin ilk nesline kadar geldi.

Allah'ın daha önce gelen Peygamberlerinin, kulları davet ettikleri hususlardan birisi de hayayı bir ahlâk edinmekti. İşte burada, bizim Peygamberimizin de ahlâk edinmemizi emretmiş olduğu bu büyük hikmetin önemi daha da artmaktadır. [5]

Bu Hadisteki Emrin Anlamı:
"Eğer haya etmezsen, dilediğini yap" buyruğunda geçen Rasulullah (S.A.S.)in emrinden anlaşılan ile ilgili olarak, ilim adamlarının farklı görüşleri vardır ki, bir kısmı şunlardır:

1- Buradaki emir, tehdid içindir. Buna göre emrin anlamı şu olur: Eğer sende haya diye birşey yoksa, istediğini yapabilirsin. Şüphesiz sen yaptığından dolayı cezalandırılacaksın. Bu ceza dünyada veya âhirette veya her ikisinde de olabilir.

Hikmet dolu ilâhi zikir olan Kur'ân-ı Kerim'de de buna benzer bir üslûpla ifadeler vârid olmuştur. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Diledi-

ğinizi yapiniZ."fFussilel, 41/40)

2- Emir mübahlık ifade etmektedir. Buna göre anlamı şöyle olur: Bir işi yapmak istediğin vakit, eğer o işi yapmaktan dolayı Allah'tan da Resulün-den de, insanlardan da utanmayacak isen, onu yapabilirsin. Böyle bir işi yapmak senin için mubah olur. Nevevi der ki: "Burda emir mübahlık ifade etmektedir. Yani bir işi yapmak istediğin vakit eğer yapman halinde Allah'tan da, insanlardan da utanmanı gerektirmeyecek işlerden ise, onu yap, aksi taktirde yapma![6]

3- Emir haber kipi yerine kullanılmıştır. Bu durumda mana şöyle olur: Kulu küçük düşüren ayıplayıcı işler yapmaktan engelleyen şey, hayadır. Hayayı yitiren bir kimse, Yüce Allah'a isyanlara dalıp gider.

Bunun bir benzeri de Rasulullah (S.A.S.)'in: "Cehennem'deki yerine hazırlansın.[7] buyruğudur. Burada ernir haber vermek içindir, yani öyle bir kimse Cehennem'de yerini hazırlamıştır. Burada Hattâbi'nin şu şekilde güzel bir açıklaması vardır: "Hadis-i şerifte haber üslûbu ile değil de emir lafzı ile anlatımın hikmeti şudur: İnsanı kötülüğe uygun işler yapmaktan alıkoyan şey, hayadır. Kişi hayayı terketti mi, her türlü kötülüğü tabii olarak işlemekle emrolunmuş gibi

olur.[8]

Hayanın Çeşitleri:

1- Kesbi olmayan haya: Bu fıtri ve doğuştan insanla birlikte olan hayadır. Allah bunu kullarından dilediği kimselere lütfeder. Böyle bir haya, şanı yüce Yaratıcının kullarından dilediği kimseye ihsan etmiş olduğu en büyük nimetlerdendir. Çünkü böyle bir haya kula hayırdan başka birşey getirmez. Rasulullah (s.a) şöyle buyurmaktadır-. "Haya, hayırdan başka birşey getirmez.[9] Pek çok kimsenin çeşitli çirkinliklerden, masiyetlerden uzak durduğunu, bazan bu uzak duruşlarının da dine bağlılıklarından olmadığını görebiliyoruz. Kimisi şöyle demiştir: Ben masiyetlerî adilik gördüğümden, insanlığa sığdıramadığından dolayı terkettim, sonunda bunlar bende dindarlığa dönüştü.

2- Kesbi Haya: Bu da Yüce Allah'ı, onun büyük ve celil sıfatlarını tanımaktan doğar. O'nun, kullarının üzerinde gözetleyici olduğunu, hiçbir şeyin O'na gizli kalmadığını, gözlerin hain bakışını, kalplerin gizlediğini bilmekten doğar. Yüce Allah'ı tanımaktan ötürü elde edilen bu kesbi haya imanın has-letlerindendir. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Bırak onu, şüphesiz ki haya imandandır.[10] Kurtubi der ki: Kesbi haya, Şâri'in

imandan diye nitelendirdiği hayadır. Kulun mükellef olduğu haya fıtri olan değil de budur. Şu kadar var ki, fıtri olan haya da kesbi olan hayayı elde etmeye yardımcı olur.[11] Buna göre, eğer kul, kesbi hayadan da, fıtri hayadan da mahrum kaldı mı, artık onun çirkinlikleri ve masiyetleri işlemekten kendisini engelleyecek bir duygusu kalmaz. Bunun sonucunda kul, artık yeryüzünde Âdem suretinde yürüyen kovulmuş birşeytan oluverir. Allah'tan esenlik dileriz. [12]

Hoş Görülmemiş (Mezmum) Haya:

İyâd ve başkaları der ki: "Hakları ihlâle sebep teşkil eden haya Şer'i bir haya değildir. Aksine bu, acizlik ve küçüklüktür. Buna haya deniliş sebebi, Şer'i hayaya benzerliğinden dolayıdır.[13]

Buna göre; sahibini Allah'ın haklarını ifa etmekte kusurlu harekete götüren ve bunun sonucunda bilgisizce Allah'a ibadete mahkûm edip dini hakkında soru sordurmayan ve gerek Allah'ın haklarını, gerek geçindirmekle yükümlü olduğu kimselerin haklarını, gerekse de müslümanların haklarını yerine getirmekte kusurlu hareket etme sonucunu veren böyle ber haya yerilmiş bir hayadır. Çünkü böyle birşey zaaftır ve gevşekliktir. [14]

Kadın Ve Haya:

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Medyen suyuna varınca insanlardan bir topluluğun (hayvanlarını) suvarmakta olduklarını gördü. Onların gerisinde ise iki hanım (koyunlarını karışmasın diye) sakınıyorlardı. Haliniz nedir? dedi, onlar: Çobanlar suvarıp gitmeyince biz suvarmayız. Babamız ise çok yaşlı bir ihtiyardır, dediler.'Vei-Kasas, 28/23) Musa (a.s.) bu iki kızın dosdoğru ve üstün bir ahlâki seviyede olduklarını gördü. Erkeklerle karışmıyorlar ve başkalarını rahatsız etmemek için de koyunlarının çobanların koyunlarına karışmasını önlemeye gayret ediyorlardı.

Aynı şekilde bu, bu iki kızın güzel bir şekilde terbiye veren bir aileden olduklarını da gösteriyordu. Bu evde gerçekten güzel terbiye edilmişlerdi ve bu evde iffet ve hayaya çok büyük bir önem verildiği anlaşılıyordu.

Musa (A.S.) onların durumlarını anlamak isteyince, evden çıkış sebeplerini ona açıkladılar. Bu ise babalarının yaşlı olması idi. İşte, saklanmaları gereken yerden çıkışlarının sebebi bu idi. Bunun üzerine Musa (a.s.) görevini ifa etti ve onların koyunlarını suladı.

Kur'ân-ı Kerim kıssanın devamını bize şöylece açıklamaktadır: "Onlardan birisi haya ile yürüyerek

O'na gelip: Bize (koyunlarımızı) suvardığının ücretini sana vermek için babam seni çağırıyor, dedi..."(ei-Kasas, 28/25) Kur'ân-ı Kerim böylelikle bizlere kadının sahip olması gereken ahlâk ve hayayı anlatmaktadır. Bize bu tür şerefli kadının yürüyüşünü dahi nitelendirmektedir. Bu yürüyüş, onun ne kadar hayâlı olduğuna, ne kadar temiz ve iffetli olduğuna delil teşkil etmektedir. Müminlerin Emiri Ömer (r.a) der ki: "O, (yüzünü) kolunun yeni ile örtmüş idi.[15]

Aynı şekilde Kur'ân-ı Kerim, bir hanımın yabancı erkeklere ne şekilde hitap edeceğini de beyân etmektedir. Ne sözün yumuşatılması ne inceltil-mesi söz konusudur; ne de laubalilik. Bundan dolayı Yüce Allah, Peygamberi Musa için bunlardan birisini O'na zevce olarak seçmişti, Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Temiz kadınlar temiz erkeklere; temiz erkekler de temiz kadınlaradır." fen-Nur, 24/26)

İşte velinin kız çocuklarını bu şekilde hayaya sahip olarak yetiştirmesi gerekmektedir. Çünkü haya kadının zinetidir, ondan sıyrılacak olursa, onunla birlikte her türlü erdemden de sıyrılır.

Sahabi hanımlar bu alanda uyulacak önderlerdir. Onlara uymak gerekir. Ebu Bekir (R.A.)'in kızı Esma (r.anhâ)dan, dedi ki: ez-Zübeyr benimle

evlendiğinde yeryüzünde onun ne bir malı, ne kölesi ne de herhangi birşey i vardı. Bütün varlığı, üzerinde su taşınan bir deve ile atından ibaretti. Atına yem veriyor, su taşıyor, su kovasını dikiyor, hamur yoğuruyordum. Bununla birlikte güzelce ekmek pişiremiyordum. Ensâr'dan komşum olan hanımlar bana ekmek pişiriyordu. Gerçekten doğru ve samimi kadınlar idiler. Ra-sulullah (s.a)'ın ez-Zübeyr'e îktâ olarak verdiği araziden başımın üzerinde hurma çekirdeklerini taşırdım. Bu arazi ise evimden üç-dört fersahlık uzaklıkta idi. Bir seferinde hurma çekirdekleri başımın üzerinde geliyorken, beraberinde bir grup Ensâr bulunan Rasulullah (s.a) ile karşılaştım. Beni çağırdı, sonra da arkasına beni bindirmek için devesini çöktürmek istedi. Ben de erkeklerle birlikte yol almaktan utandım, ez-Zübeyr'i ve kıskançlığını hatırladım. İnsanlar arasında en kıskanç bir kimse idi. Rasulullah (s.a) benim utandığımı anlayınca, yoluna devam etti.[16]

Bu hususta delil olarak göstermek istediğimiz Esma (R.A.)'nın: "Erkeklerle beraber yol almaktan utandım" sözleridir. O tertemiz erkekler ile birlikte yol almaktan utandı. Rasulullah (s.a) da O'nun bu halini görünce ses çıkarmadı, bunu onaylar bir tavır takındı, hatta bu tavrını teşvik etti. O ba-kımdan müslüman kızlara bu Sahabi hanımlara

uymak gerekmektedir. Onlar, uçurumlara yuvarlanmaktan kurtaran, uyulacak önder şahsiyetleridir. [17]

Hadîsten Çıkartılan Bazı Hükümler

1- Bu hadis-i şerif, hayanın bütünüyle hayır*olduğunu göstermektedir. Hayası çoğalan kimsenin hayrı da çoğalır, faydası yaygınlaşır. Hayası azalanın hayrı da azalır.

2- Öğrenmekten ve hakkı talep etmekten alıkoyan haya yerilmiş bir hayadır.

3- Veli kimsenin, çocuklarına hayanın huy olarak yerleşmesi için çalışması görevidir.

4- İffet ve vefakârlık hayanın bir ürünüdür.

5- Hayanın zıddı yüzsüzlüktür. Bu ise kişiyi kötülük işlemeye, kötülüğe dalmaya, açıktan açığa masiyetleri işlemeye götüren yerilmiş bir haslettir. Rasululîah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Bütün ümmetim esenliktedir, ancak kötülükleri açıktan açığa işleyenler müstesna.[18]

6- Haya, imanın sahip olunması gereken dallarındandır. [19]

---

[1] Haya, çok büyük bir ahlâktır. Çirkinlikleri terketmeye iter. Hak sahibinin hakları hususunda

kusurlu davranmaya engel teşkil eder.

[2] Buharı, VII, 100; (Edeb 78, Enbiyâ, 54)

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 219.

[3] Mişkâtü'l-Mesâbih, el-Bbâni'nin tahkiki üe, III, 835.

[4] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 219-220.

[5] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 220.

[6] Fethu'l-Bâri, III, 139,

[7] Muhtasaru'l-Buhâri, 38; Muhtasaru Müslim, 492 ve başka yerler.

[8] Fethu'l-Bâri, IH, 139.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 220-221.

[9] Bu/ıdri, VII, 100; (Edeb 77) Müslim, 1, 211 {İman 61)

[10] Hadis Buhari ile Müslim tarafından rivayet edilmiştir. Baştarafi: İbn Ömer (r. anhümâ)dan Rasulullah (s.a) Ensâr'dan kardeşine haya hususunda öğüt veren birisinin yanından geçti,

Rasuiullah (s.a) buyurdu ki... diyerek hadisin geri kalan bölümünü zikretti. {Buhâri, Edeb 77; Müslim, İman 59. -Çeviren-)

[11] Fethu'l-Bâri, XIII, 138.

[12] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 221-222.

[13] Fethu'l-Bâri, aynı yer.

[14] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 222.

[15] İbn Kesir, VI, 238

[16] Buhân\ VI, 157 (Nikâh 107}

[17] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 222-224.

[18] Buhdri, VII, 89; (Edeb 60), Müslim, V, 838 (Zühd 52}

[19] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 224.

21. ALLAH'A İMAN ETTİM" DE SONRA DOSDOĞRU OL.. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Dosdoğru Olmanın (İstikâmetin) Anlamı; 1

İstikâmetin Fazileti: 2

İstikâmet, Sırât-ı Müstakimi İzlemek Demektir: 2

Kalbin İstikameti: 2

Dilin İstikâmeti: 3

Hadisten Çıkarılan Bazı Hükümler: 3

21. ALLAH'A İMAN ETTİM" DE SONRA DOSDOĞRU OL

Ebu Amr -Ebu Amra da denilmiştir- Süfyân b. Abdullah (r.a)'dan dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü, İslama dair bana öyle bir söz söyle ki, bu hususta senden başka kimseye soru sormayayım. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurdu: "Allah'a iman ettim, de sonra da dosdoğru ol.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Bu büyük hadis Rasulullah (S.A.S.)'in harikulade özlü sözlerindendir. Bu iki kelime ile soru soran kimseye dinin temel kaidelerini Özetleyiverdi ve ona imanı ve Yüce Allah'ın dinine uygun olarak dosdoğru yürümeyi emretti. [2]

Dosdoğru Olmanın (İstikâmetin) Anlamı;

Rasulullah (s.a)'ın: "Allah'a iman ettim de, sonra da dosdoğru ol" buyruğunda geçen istikâmet, itidal üzere olmak demektir. Dosdoğru, mutedil ve dengeli olan şey hakkında bu tabiri kullanırız.[3] Ashabın, Tabiinin ve başkalarının istikametin anlamı ile ilgili söyledikleri pek çok söz vardır. İbn Abbâs ve Katâde derler ki: İstikâmet, Aüah'ın farzlarını edâ etmek üzere dosdoğru gitmek demektir. Kadı İyad[4] der ki: Yüce Allah'ı tevhid ettiler O'na ibadet ettiler, sonra da dosdoğru yürüdüler. Tevhid'den asla sapmadılar. Şanı Yüce Allah'ın itaatine, bu halleri üzere vefat edinceye kadar devam edip durdular.[5]

tbn Kesir der ki: "Amellerini Allah için ihlâsla yerine getirdiler. Allah'ın kendileri için teşri buyurduğu şekle uygun olarak Allah'a itaatte de ellerini çabuk tuttular.[6] Kurtubi de der ki: "Bu sözler her ne kadar birbirleriyle kesişiyor ise de özetleri şudur: Akide ile sözle ve davranışla Allah'a itaat üzere dosdoğru yürüyün ve bu hususta devam edin.[7]

Kur'ân-ı Kerim'den bu hadise tanıklık eden buyruklardan birisi de Yüce Allah'ın: "Muhakkak: Rabb'imiz Allah'tır deyip dosdoğru olanların üzerine melekler: Korkmayın, üzülmeyin ve size vaadolunan Cennet'le müjdelenin, diye

inerler."fFussi/ei, 41/30) ile: "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol.'Vffud, n/112) buyruklarıdır. [8]

İstikâmetin Fazileti:

İstikâmet, dünya hayatında rızkın genişlemesine ve bolluğa sebeptir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ve eğer onlar o yol üzere dosdoğru gitseler, elbette biz de onlara bol bol su içirirdik. Ve™, 72/16) Kurtubi der ki: "Yani eğer şu kâfirler, iman etmiş olsalardı, dünya hayatında onlara geniş nzık verirdik ve rızkı onlara yayardık. [9]

Yine Yüce Allah bir başka yerde şöyle buyurmaktadır: "Muhakkak: Rabb'imiz Allah'tır, deyip dosdoğru olanların üzerine melekler: Korkmayın, üzülmeyin ve size va'dolunan Cennet'le müjdelenin, diye inerler. Biz dünya hayatında da âhirette de sizin dostlarınızız. Orada canlarınız neyi arzu ediyorsa ve orada neyi istiyorsanız -Gafur ve Rahim olan (Allah) dan hazırlanmış olarak- sizin için vardır."(Fuanet, 41/30-32)

Bu âyet-i kerime, meleklerin ölüm esnasında, kabirde ve öldükten sonra dirilişleri sırasında istikâmet üzere yürümüşlerin üzerine ineceklerine delildir. Melekler ölüm esnasında korkudan yana onlara güvenlik verecek ve çoluk çocuklarından

ayrılışın üzüntülerini izale edeceklerdir. Bu hususta Allah onlara halef olacaktır. Ayrıca melekler küçük ve büyük günahlarının bağışlandığı, amellerinin kabul olunduğu müjdesini de vereceklerdir. Hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiç bir insanın hatırından geçmeyen şeylerin içinde bulunduğu Cennet'i de müjdeleyeceklerdir. [10]

İstikâmet, Sırât-ı Müstakimi İzlemek Demektir:

Yüce Allah Rasulüne ve ona tabi olanlara hikmet dolu Şeriat'a uygun olarak istikâmet üzere yürümelerini emretmiştir. Çünkü Yüce Allah'ın bizlere kendisine uymak suretiyle ibadet etmemizi emretmiş olduğu din budur. Bunun dışında kalan, hiçbir delile dayalı olmayan insanların sözleri ise, ne din olabilir ne de bir delil teşkil edebilir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Sen ve seninle birlikte tevbe edenler, emrolunduğun gibi dosdoğru ol ve haddi aşmayın. Çünkü O, yaptıklarınızı çok iyi görendir."a-iud, 11/112)

Yine Yüce Allah bir başka yerde şöyle buyurmaktadır: "İşte sen buna davet et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol ve onların nevalarına da uyma, 42/15) [11]

Kalbin İstikameti:

Kulun istikâmet üzere olması için çaba göstermesi

gereken en büyük organımız kalptir. Çünkü bütün organların hükümdarı odur ve kalbin istikamet üzere olmasıyla diğer bütün organlar da istikamet bulur.[12]

Dilin İstikâmeti:

Kalpten sonra en çok önem verilmesi gereken organ dildir. Çünkü kalbin gizliliklerini ifadeye döken odur. Kimi zaman sahibi tarafından ölçüp bi-çilmeksizin söylenen ve dilden dökülen bir söz dünyada da âhirette de kişinin heiâkine sebep teşkil edebilir. İnsanları Cehennem'e en çok götüren şey, bizzat dildir. Dilin dizginlerini serbest bırakmaktan yana korkutan pek çoknass vârid olmuştur. Nitekim, dilin korunması ve Allah'ın emrine uygun şekilde doğrultulmasını teşvike dair pek çok naslar da vârid olmuş ve buna karşılık bir çok mükâfat vaadinde bulunmuşlardır. Bunların bazılarını zikredelim:

1- Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "O, bir söz söylemeyedursun, mutlaka onun yanında görüp gözetlemeye hazır bir (melek) vardır."(Kûf, sons; Ayet-i Kerime'de insanın söylediği sözün hesaba katıldığı açıklanmaktadır. Onun söylediği her bir sözü gözetleyen ve hayır olsun şer olsun kaydeden birisi vardır.

2- Yine Yüce Rabb'irniz şöyle buyurmaktadır:

"Bilmediğin birşeyin ardına düşme! Çünkü kulak, göz ve kalbin her biri ondan sorumludur.V-ism, u/36) Âyet-i Kerime, Yüce Allah'ın insanı işittiklerinden, gördüklerinden ve kalbinde yer edenlerden sorumlu tutacağına delildir. Eğer o, bu azaları Allah'ı razı edecek hususlarda kullanacak olursa kurtulur. Bunun aksi şekilde kullanacak olursa helak olur.

3- Ebu Hüreyre'den, dedi ki: Rasulullah (s.a) şöyle buyurdu: "Kişi hiç önem vermeksizin Allah'ın rızasına uygun bir söz söyler, onun sebebiyle de

' Allah onu derecelerle yükseltir. Yine kişi hiç ehemmiyet vermeksizin Allah'ı gazablandıran bir söz söyler de onun sebebiyle Cehennem'e yuvarlanır.[13]

4- Sehl b. Sa'd'dan, dedi ki: Rasulullah (s.a) şöyle buyurdu: "Her kim bana iki çenesi arasındaki ile bacakları arasındakinin teminatını verirse ben de ona Cennet'in teminatını veririm.[14]

Hadisten Çıkarılan Bazı Hükümler:

1- Ashab-ı Kiramın nasihate ve dini öğrenmeye ileri derecedeki tutkunluğu,

2- İman ve onun gerekleri üzerinde ölünceye kadar dosdoğru yürüme emri,

3- Rasulullah (S.A.S.)'e verilmiş özlü sözlere bir örnek. [15]

[1] Müslim rivayet etmiştir. Bk. Müslim Şerhi, 1, 213, {Müslim, iman 62}

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 225.

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 225.

[3] Lisânu'l-Arab, XII, 498.

[4] Kadı İyâd (476 bazılarına göre 496-544 H.) Adi: lyâd b. Musa b. İyâd'dır. Nisbeti el-Yahsubi es-Sebti'dİr. Künyesi Ebu'l-Fadl'dır. Aslen Endülüslüdür. Ataları önce Fas'a sonra da Septe'yc geçmişlerdir. Hıfzı, fıkhı ve hadis bilgisi ile Mâliki Mezhebi alimlerinin büyük şahsi-yetlerdendir. İlmi eserleri: 1) et-Tenbihatu'1-Mustanbeta fi Şerhi Müşkilâti'l-Müdevvene 2) îk-malul-Muallim fi Şerhi Sahih-i Müslim, 3) Kitabu'l-İ'lâm bi Hududi Kav/aİdi'1-İslâm.

[5] Müslim Şerhi, I, 213.

[6] İbn Kesir, VII, 164.

[7] Kurtubi, XV, 358.

[8] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları:

226.

[9] Kurtubi, XIX, 17.

[10] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 226-227.

[11] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 227.

[12] Kalbe ve önemine dair altıncı hadisin şerh esnasında açıklamalar geçmş bulunmaktadır.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 227.

[13] Buharı, VII, 184; (Rikaak 23). Bk. Mişkâtü'l-Mesûbih, 4813

[14] Buharı, VII, 184; (Rikaak 23). Bk. Mi§kâtü'l-Mesâbih, 4812

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 228.

[15] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 228-229.

22. CENNETE GİDEN YOL.. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Bu Soruyu Soranın Kimliği: 1

Farz Namazı Mescidlerde Kılmak: 1

Ramazan Orucunun Vücubu: 2

Allah'ın Helal Kıldığı Şeyin Haram Olduğuna İnanmak Küfürdür. 2

Allah'ın Haram Kıldığını Mubah Bilmek De Küfürdür: 3

Müstehabîan Terkin Caiz Oluşu: 4

Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler: 5

22. CENNETE GİDEN YOL

Ebu Abdullah Câbir b. el-Ensâri -r.a.-dan; Bir adam Rasulullah (s.a)'a sorup dedi ki: Farz olan namazları kılsam, Ramazan orucunu tutsam, helâli helâl bilip haramı haram bellesem, bunlara riâyet etsem ve bunlara birşey ilâve etmesem ne dersin, Cennet'e girer miyim? (Peygamber -s.a-) "Evet" diye buyurdu.[1]

Bu Hadisin Önemi:

el-Cürdâni der ki: Bu, yeri çok büyük bir hadistir. İslâm'ı özlü bir şekilde ihtiva ettiğinden dolayı İslâm onun etrafında döner durur. Zira fiiller ya kalbi veya 'bedenidir. Bunların her birisine ise ya izin verilmiş ve bu helâldir ya da yasak kılınmıştır ve bu da haramdır. Kişi helâli helâl bilip haramı da haram belleyecek olursa (ve bunlara riayet ederse) dinin bütün görevlerini yerine getirmiş, esenlikle Cennet'e girmiş olur.[2]

Bu Soruyu Soranın Kimliği:

Bu soruyu soran büyük Sahabi Huzaalı en-Nu'man b. Kavkal'dır. Be-dir'de hazır bulunanlardan, Uhud'da şehit düşenlerdendir. İmanı onu Cen,-net'e ve Allah'ın orada hazırlamış olduğu ebedi nimetler hakkında Rasulul-lah (s.a)'a soru sormaya itmişti. Acaba farzları işleyip haramlardan uzak durmakla yetinmek, kişiyi Cennet'e götürür mü diye. Rasulullah (S.A.S.) de O'na; "evet" diye cevap vermişti. [3]

Farz Namazı Mescidlerde Kılmak:

Bu yüce Sahabinin "ne dersin" diye soru sorması, bana görüşünü bildir, demek olup haber ver, bana durumu açıkla, anlaVnma gelir.

Yine bu yüce Sahabinin "farz namazları kılsam" diye sormasından kastı ise, şanı Yüce Allah'ın

gece ve gündüzde bize farz kılmış olduğu beş namazdır. Bunların Rasulullah {s.a)'m edâ etmiş olduğu şekilde eda edilmeleri ^açınılmaz birşeydir. Çünkü o (s.a): "Benim nasıl namaz k'Idığımı gördüyseniz siz de öylece namaz kılınız" diye buyurmuştur.[4]

Yine bu namazların müslüman cemaat ile birlikte mescidde edâ edilmeleri gereklidir. Cemaatle edâ edilmelerinin vâcib olduğu görüşünü Ashab-ı Kiramın büyük bir topluluğu kabul etmiştir. Tek bir Sahâbiden dahi buna muhalif bir rivayet gelmiş değildir. Ata b. Ebi Rebâh, Hasan-ı Basri, Evzai, İbn Huzeyme, Şafii, Buhâri, îbn Hibbân, Zahiriler, İshâk, genel olarak hadis ehli ile Hanbeliler hep bu görüştedir. Çünkü cemaatin vücubuna delâlet eden açık ve sahih pek çok delil vardır. Bunların bazılarını zikredelim:

Ebu Hüreyre'den, Rasulullah (s.a) buyurdu ki: "Şüphesiz ki münafıklara en ağır gelen namaz, yatsı namazı ile sabah namazıdır. Eğer bu iki namazda olanları bilecek olsalardı, emekliyerek olsa dahi mutlaka bu namazlara gelirlerdi. İçimden şu kararı vermek istedim: Emredeyim de namaz için kamet getirilsin, sonra bir adama emredeyim de cemaate o namaz kıldırsın. Sonra da beraberimde, beraberlerinde odun demetleri bulunan bir takım adamları alarak namaza

katılmayan toplulukların yanına gideyim de, içlerinde oldukları halde evlerini ateşe vermek istedim.[5]

İşte bu, cemaatin vücubuna açık bir delildir. Çünkü mestehab olan bir-şeyi terkeden yakılmaz. Şüphesiz farz namazları kul şanı Yüce Allah'ın emrettiği, Rasulümüzün de beyân ettiği şekilde edâ edecek olursa, ruhun üzerinde çok büyük bir etkisi olacaktır. Çünkü bu şekilde edâ edilen namaz, ruhu kirleten şeylerden arındırır, temizler. Bu şekilde namaz kılanı hayır işler yapmaya iter ve kötülüklerden <&e alıkoyan "Muhakkak namaz, hayâsızlıklardan ve kötülüklerden ahkoyar/'feMflfcebui, 29/45}[6]

Ramazan Orucunun Vücubu:

Sahabinin: "Ve Ramazan orucunu tutsam" sorusunda sözü geçen Ramazan ayı orucunu tutmak, dinin zaruri olarak (kesin olarak) bilinen rükün-lerindendir. Yüce Ailah şöyle buyurmaktadır: "Ey iman edenler! Sizden öncekilere (farz olarak) yazıldığı gibi, size de oruç (farz olarak) yazıldı." (ei-Bakam,2/183)

Rasulullah (s.a) da: "İslâm beş esas üzere kurulmuştur...[7] diyerek, aralarında orucu zikretmiştir. Ümmet Ramazan ayı orucunun dinin bir rüknü olduğu üzerinde icmâ' etmiştir. Bunu

inkâr eden bir kimse kâfir olur ve İslâm dininden çıkar.

Şanı Yüce Rabb'imizin emrettiği şekilde bu ibadetin edâ edilmesi kaçınılmazdır. Bu ibadetin amaçlarından ve muhtevasından da uzaklaştırılma-ması gerekir. Ta ki, bu ibadeti yapan üzerinde gerekli etkiyi bıraksın, ruhunu arındırsın, temizlesin ve ona takvayı kazandırsın. O takva ki dünya ve âhiretin hayırlarını elde etmenin sebebidir. Yüce Allah da: "Takvaya ensesiniz diye.. "(ei-Bakara, 2/183) diye buyurmuştur. [8]

Allah'ın Helal Kıldığı Şeyin Haram Olduğuna İnanmak Küfürdür

Sahâbinin: "Helâli helâl bilip" sözünün anlamı onun helâl olduğuna inansam, şeklindedir. Bu kadarı yeterlidir. Velev ki onu yerine getirmesin. Çünkü Yüce Allah'ın helâl kıldığı şeyin haram olduğuna yahut haram kıldığı şeyin helâl olduğuna itikad etmek küfre götürür. Şanı Yüce Allah: "Onlar hahamlarını ve rahiplerini Allah'tan başka Rabler edindiler."fetTet)be, 9/31) diye buyurmaktadır.

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye[9] de şöyle demektedir: Şu haham ve rahiplerini -Allah'ın haram kıldığını helâl kılmakta ve bunun aksinde onlara itaat etmek suretiyle- Allah'tan başka Rab edinenler iki türlüdür:

Bunların bir çeşidi onların Allah'ın dinini değiştirdiklerini bilirler ve bu değiştirmelerine rağmen onlara tabi olurlar ve Allah'ın haram kıldığı şeylerin helâl kılındığına; Allah'ın helâl kıldığının da haram kılındığına inanırlar. Bu inançlarında da rasullerin dinine muhalefet ettiklerini bilmelerine rağmen, başkanlarına tabi olurlar. Böyle bir davranış küfürdür. Allahda rasulü de bunu -haham ve rahiplerine secde etmeseler, namaz kılmasalar dahi-şirk olarak değerlendirmişlerdir.[10]

Yüce Allah da şöyle buyurmaktadır: "Ey iman edenler, Allah'ın sizin için helâl kılmış olduğu hoş ve temiz şeyleri haram kılmayın ve haddi aşmayın. Çünkü şüphesiz Allah, haddi aşanları sevmez."(et-Mâide, 5/87)

Nitekim Rasulullah (s.a) da kendilerine et yemeyi, evlenmeyi ve Allah'ın kendileri için helâl kılmış olduğu bazı şeyleri haram kılmak isteyenleri böyle davranmaktan alıkoymuş, bunu kendilerine yasaklamıştır. [11]

Allah'ın Haram Kıldığını Mubah Bilmek De Küfürdür:

Sahâbinin: "haramı haram bellesem" sözü ile ilgili olarak ebû amr İbn es-Salâh şunları söylemektedir: İfadenin zahirinden anlaşıldığına göre o, haramı haram bilirsem, sözü ile iki hususu

kastetmiştir. Bunlardan birincisi, onun haram olduğuna inanması, ikincisi de onu işlememesidir. Bu ise helâli helâl bilmekten farklıdır. Çünkü helâli helâl bilmek için, onun helâl olduğuna mücerred olarak inanmak yeterli gelmektedir.[12]

Yüce Allah'ın müslümanlara farz kıldığı hususlardan birisi de haram kıldığı her şeyin haramhğına inanmaları, onu işlemekten uzak durmalarıdır. Yüce Allah'ın haram kıldığı birşeyin helâl olduğuna inanan bir kimse, onu işlemese dahi kâfir olur. Allah'ın haram kıldığı birşeyin haram olduğuna inanmakla birlikte, hevâ ve arzusuna tabi olarak, ondan vazgeçmeyecek olsa bile o kâfir olmaz, fâsık kabul edilir ve müslümanlardan sayılır. Buhâri, Sahih'inde Ömer b. el-Hattâb (r.a) dan şunu rivayet etmektedir: Rasulullah (s.a) döneminde Abdullah adında ve Himar (eşek) lakaplı bir adam vardı. Bu adam Rasulullah (s.a)'ı güldürürdü. Rasulullah (s.a) onu içki içmekten dolayı celde ile cezalandırmıştı. Bir gün yine Rasulullah (S.A.S.)in huzuruna getirildi, emir vermesi üzerine ona celde vuruldu. Orada bulunanlardan bir adam da: Allah'ım bunu lanetle, bu işten dolayı ne kadar da çok getiriliyor? dedi. Bunun üzerine Peygamber (s.a) şöyle buyurdu: "Ona lanet etmeyin. Allah'a yemin ederim ki, bildiğime göre o, Allah'ı ve Rasulünü seven

birisidir.[13]

Bu dediğimizi doğrulayan pek çok delil daha vardır.

Haram, usûl âlimlerinin tarif ettiği şekilde: Emre uymak kastıyla terk e-denin sevap kazandığı, işleyenin cezalandırıldığı ve kesin ve bağlayıcı ifade ile gelen husustur.

Haram, aynı şekilde hazr (yask), harec (günah), hacr (engelleme), masi-yet, zenb (günah) gibi değişik isimlerle de ifade edilebilir. Haram, aşağıda görüleceği gibi naslar ile bilinir:

1- "Kimimiz kin "rmzin gıybetini'yapmasın'Vei-Hucun». 49/12) buyruğunda olduğu gibi nehy (yasaklayıcı) kipi ile gelip, böyle anlaşılmasını engelleyecek herhangi bir husus bulunmayan buyruklar.

2- Yapılmasına karşılık tehdidin yer aldığı buyruklar: "Şüphesiz Allah'a olan ahidlerini ve yeminlerini az bir bedele karşılık satanlar, işte onlar için âhirette hiçbir pay yoktur. Allah, Kıyamet günü onlarla konuşmaz, onlara bakmaz ve onları temize çıkarmaz. Onlar için acıklı bir azap da vardır."(âh İmrân, 3/77)

3- Şu buyrukta olduğu gibi haram lafzının yeraldığı buyruklar: "Size anneleriniz, kızlarınız, kızkardeşleriniz... haram kılındı."(en-ma, 4/23)

Haramlar arasında farklılık vardır. Rabb'imizin yasakladığı en büyük haram şirk, namazı terketmek ve anne babaya karşı gelmektir.

Helâl ve haram kılma, Aziz ve Celil olan Allah'ın hakları arasındadır. Bütün insanları yaratan O'dur. Dünya ve âhiretlerinde neyin onların faydasına olduğunu da o bilir.

Hiçbir kulun yüce mevtasının hakkını çiğnemesi ise helâl olmaz. Kim böyle bir işi yapmaya kalkışacak olursa, o kendisini insanlara ilâhlık konumuna yükseltmiş ve ulûhiyyetinde Rabb'ine ortak koşmuş olur. [14]

Müstehabîan Terkin Caiz Oluşu:

Soru soran Sahabinin: "Ve bunlara birşey ilave etmeyecek olursam -ne dersin- Cennet'e girer miyim?" Yani ben farzları edadan ayrı olarak, nafile herhangi bir amelde bulunmayacak olursam -çünkü bilindiği gibi, Rasulul-•lah (s.a) namaz, oruç ve bunların dışında nafile bir çok şeyleri işlemeye teşvik etmiştir- Cennet'e girer miyim? Rasulullah (S.A.S.) de; evet diye cevap vermiştir. İşte bu, farzları edâ edip helâl kılınanın helâl olduğuna inanıp haram kılınan şeyi de haram bilip ondan uzak durmanın kulun Cennet'e girmesine sebep teşkil edeceğine açık bir delildir.

Şu kadar var ki, nafileleri terkeden bir kimse

büyük bir kâr, oldukça geniş sevap alanını da elden kaçırmış olur. Nitekim nafileler Yüce Allah'ın sevgisine sebeptir: "Kulum nafilelerle bana yaklaşmaya devam eder ve nihayet ben onu severim.[15] Nitekim nafileler vasıtasıyla farzlardaki eksiklikler tamamlanır ve kulun Rabb'i nezdindeki dereceleri yükseltilir, ruhlar arınır. Bu ümmetin selefi, nafileleri edâ etmeye insanlar arasında en çok gayret gösteren kimselerdi.

Peygamber (s.a)'in Sahabinin bu hususlara dikkatini çekmesini terkedişi ise, ona kolaylık sağlamak içindi. Çünkü henüz İslâm'a yeni girmişti. [16]

Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler:

1- Müslüman, dini ile ilgili bilmediği hususları ilim ehline sormakla görevlidir.

2- Öğretici kimse, ilmi öğrenecek kişiye ulaştırmadan önce, kaldırabileceği şeyleri verebilmek amacıyla, öğrenecek olanın durumunu gözönünde bulundurmalıdır.

3- İlmi yayarken müjdelemek, kolaylaştırmak ve teşvik etmeye dikkat etmek gerekir.

4- Farzları ifa etmek, yasakları terketmekle yetinmek, kişiyi Cennet'e girdirir. [17]

[1] Nevevi der ki- Hadisi Müslim rivayet etmiştir. Haramı haram bilmenin anlamı/ondan uzak durmaktır. Helâli helâl bilmenin anlamı da, onun helâl olduğuna inanarak yapmak demektir. Hadis için bk. Müslim Şerhi, Ktabul-Iman Cennete girdiren iman ile emiolun-dugu şeylere sarılanın Cennet'e gireceğine dair bahis, 1, 150. (Mushm, İman 16-18).

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 231.

[2] el-Vafi fi ŞerMl-Erbâin, 148

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 232.

[3] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 232.

[4] Buhâri, i, 155 (Ezan 18)

[5] Müslim, Bk. Nevevi, Müslim Şerhi, II, 297. (Bu anlamdaki hadisler için bk. Buhâri, Mevâkit 20, Ezan 34; Ebu Dauud, Salat 47; Nesai, İmamet 45; İbn Mace, Mesa-cid 18 vs.. -Çeviren-)

[6] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 232-233.

[7] Buhâri, I, 7 (İman 2); Müslim, İman 19-22.

[8] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 233-234.

[9] İbn Teymiyye (661-728 H.}: Adı Ahmed b. Abdülhalim b. Abdisselam b. Teymiyye el-Harrâni ed-Dımeşki'dir. Taküyiddin lakablıdır. İmam, Şeyhülislâm ve fıkıh, tefsir, usûl ve hadis gibi İslâm ilimlerinde bir derya İdi. Müctehiddi. İslaha yönelik çağrısı yanında eziyetlerle karşılaştı. İbn Dakiki'i-îd der ki: İbn Teymiyye ile bir araya geldiğimde bütün ilimlerin gözü önünde olduğunu ve istediğini alıp istediğini bıraktığını gördüm. ez-Zemelkâni der ki: İbn Teymiyye'ye güzel tasnif, seviyeli anlatım, tertib, taksim ve beyan gibi hususlarda geniş bir imkân bahşolunmuştur. Allah Davud'a (a.s.) demiri nasıl yumuşatmış ise ilimleri de O'na yumuşatmıştır. Öğrencİierinin bazıları: İbnü'I-Kayyım, ez-Zehebi, İbn Kesir ve el-Makdİsi. İlmi eserlerinden bazıları: 1) es-Siyasetu's-Şer'iyye, 2) Minhacu's-Sünne, 3) Fetvaları, Riyad'da 35 cilt halinde basılmıştır. Faziletli hocamız

Abdurrahman Abdulhalik'ın yazdığı Lemahât Min Hayati İbn Teymiyye adlı kitabı ile Muhammed Ebu Zehra'nın İbn Teymiyye adlı kitabı okunmaya değer. Bu sonuncu kitap oldukça büyük bir ilmi muhtevaya sahiptir.

[10] Teysiru'l-Azizi'l-Hamid, 552.

[11] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 234-235.

[12] Müslim Şerhi, 1, 149

[13] Buhâri, VIII, 14 (H'idud, 5. Buharı bu baba şu anlamdaki başlığı vermiştir: İçki içene lanet etmenin mekruh c ışu ve bundan dolayı dinden çıkmadığı. -Çeviren-)

[14] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 235-236.

[15] Buhâri, VII, 190 {Rikaak 38). Bu hadis de kırk hadis kapsamında olduğu için ileride açıklaması gelecektir.

[16] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 236-237.

[17] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 237.

23. HER HAYIR BİR SADAKADIR.. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Taharet İmanın Yarısıdır: 1

Yüce Allah'ın Zikrini Teşvik: 3

Mizana İman Farzdır: 3

Namaz Bir Nurdur: 5

Sadaka Bir Burhandır: 6

Sabır Bir Ziyadır: 6

1- Yüce Allah Sabrı Emretmektedir: 6

2- Sabrın Fazileti: 7

3- Sabrın Türleri: 7

4- Allah'ın Peygamberlerinin Sabrına Bazı Örnekler: 8

5- Ashabın Sabrından Örnekler: 9

Kur'ân Allah'ın Kullarına Karşı Bir Delilidir: 9

"Ameliniz Türlü Türlüdür": 10

Bu Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler: 10

23. HER HAYIR BİR SADAKADIR

Ebû Mâlik ei-Hâris b. Âsim el-Eş'arî (r.a)'den, dedi ki: Rasulullah (s.a) şöyle buyurdu: "Taharet imanın yansıdır. Elhamdülillah mizanı doldurur. Subhanallah velhamdülillah (demek) gökle yer arasını doldururlar -ya da doldurur-. Namaz bir nurdur. Sadaka bir burhandır. Sabır bir ziyadır. Kur'ân ise lehine veya aleyhine bir delildir. Bütün insanlar sabahleyin giderler. Kimisi nefsini satın alır, âzâd eder, kimisi de onu helake götürür.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Bu hadisin büyük bir Önemi vardır. Hadis oldukça büyük bahisleri kapsamına almaktadır. Tahareti emretmekte, kalpleri huzura kavuşturan zikri, faydası başkalarına ulaşan sadakayı, tevhidden-sonra en büyük ibadet olan namazı teşvik etmekte, sabrı emretmekte, Allah'ın Kitab'ına önem verme-ye, gereğince amel etmeye teşvik etmektedir. Aynı zamanda kişinin kendisini kurtarmak için çalışmasını da ihtiva etmektedir. Bu ise Allah'ın yolunu izlemekle olur. [2]

Taharet İmanın Yarısıdır:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Taharet imanın yarısıdır." anlamındaki buyruğunda Taharet kelimesinin birinci harfi (olan ti harfi) ötreli okunursa, bu mastarın fiilinin yapılması kastedilir. Üstün okunursa, kendisi ile taharet alman su kastedilmiş olur. Taharet ise pisliklerden sakınmak, maddi ve manevi kirlerden temizlenmek demektir. Şer'an "tuhr" ise, küçük ve büyük hadesin giderilmesi için yapılması gereken şeyler demektir.

İlim adamları "taharet imanın yarısıdır" buyruğunun anlamı ile ilgili olarak farklı görüşlere sahip olmuşlardır. Bunların bazılarını aktaralım:

1- Taharet dolayısıyla verilen ecir o kadar kat kat artırılır ki, imanın ecrinin yarısına kadar ulaşır.

Böyle bir açıklama nassın;zahirinden anlaşılanın dışına çıkmaktır ve bunun bir delili yoktur.

2- Burada sözü geçen taharet, günahları terketmek, masiyetleri ve helak edici büyük günahları bırakmak suretiyle temizlenmek demektir. Çünkü temizlenmek bu anlamda da kullanılır. Nitekim Yüce Allah: "Onlar çokça temizlenen insanlarmış'Ven-Nemj, 27/56; ei-Ava/, 7/82) diye buyurmaktadır. Maksat ise (müminlerin) Lût kavminin helake götürücü amelinden ve diğer günahlardan arınmaları, kendilerini uzak tutmalarıdır. İman bir taraftan istenen işleri yapmak ve diğer taraftan yasak kılınanları terketmek şeklinde iki bölüm olduğundan dolayı, yasak kılınan şeyleri terk, bir çeşit temizlenmek olur. Böylelikle bu da imanın yarısı olur. Şu kadar var ki, bu husus "abdest imanın yansıdtr.[3] rivayeti bunu reddetmektedir. Aynı şekilde mana bakımından da bu açıklama red olunur. İbn Receb der ki: Namaz gibi geçmiş günahlardan ruhu arındıran bir çok amel vardır. Bunlar nasıl taharet adının kapsamı içerisine girer ve ne vakit ameller yahut onların bir bölümü taharet adının kapsamına girmiştir ki? O halde günahları terketmenin imanın yarısı olduğu kanaati doğru bir kanaat olamaz.[4]

3- Taharetten kasıt küçük ve büyük hadesleri su veya teyemmüm ile kaldırmaktır. İmandan kasıt da

namazdır. Çünkü iman namaz anlamına da kullanılmıştır. Nitekim Yüce Allah: "Allah imanınızı boşa çıkartacak değiî-â\x."(ei-Bakara, 2/J43) diye buyurmaktadır.

Bu âyet-i kerimeden kasıt ise, Allah sizin Beytülmakdis'e yönelerek kılmış olduğunuz namazları boşa çıkartacak değildir, şeklindedir. Namaz ise ancak taharet ile sahih olabilir. O bakımdan taharet bu anlamıyla namazın yarısı demektir. Nevevi der ki: "Bu görüş doğruya en yakın görüştür.[5] Bu görüş ise imanın anlamını tahsis etmekte ve ona bir kayıt getirmektedir. Buna dair ise güçlü bir delil yoktur. Çünkü müfessirler arasında ayet-i kerimede geçen imanı, kıblenin değiştirilmesi sırasında iman üzere sebat etmek şeklinde açıklayanlar da vardır. Şu kadar var ki, buna delâlet eden sahih sünnetin varlığı dolayısıyla, burdaki imanı namaz diye tefsir etmeyi ilim adamları tercih etmişlerdir. O bakımdan bu görüşün doğru olma ihtimali vardır.

4- Taharet'ten kasıt, abdest almaktır. Çünkü abdest küçük günahlara keffârettir, iman da büyük günahlara keffârettir. Bu bakımdan taharet imanın yarısı gibi değerlendirilir. Böyle bir açıklama da hadisin zahirinden bir dereceye kadar uzaklaşmaktır, bunun için de bir gerekçe yoktur.

5- İmanın amellerden ve sözlerden oluşan birtakım özellikleri, kalbi temizler ve arındırır. Su ile alınan taharet de bedeni arındırıp temizler. Böylelikle imanın hasletleri iki kısma ayrılmış olur. Bir bölümü zahiri temizler, diğer bölümü ise batınını temizler. Bu bakımdan taharetler iki yarı demektir; bu da doğru olması muhtemel bir görüştür. En iyi bilen Yüce Allah'tır. [6]

Yüce Allah'ın Zikrini Teşvik:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Elhamdülillah mizanı doldurur, sübhanallah ve elhamdülillah demek gökle yer arasını doldururlar -yahut doldurur-."

Bu hadis bu güzel sözlerin ecrinin ne kadar büyük olduğunu ihtiva etmektedir. "Elhamdülillah" sözü Kıyamet gününde kulun terazisini ağırlaştırır. Buna sebep ise şanı Yüce Allah'tan güzel övgülerle söz etmeyi ihtiva edişidir. Bu güzel övgüler ise, Yüce Allah'ın bize ihsan etmiş olduğu açık ve gizli nimetlere karşılık yapılır. "Sübhanallah" sözünün de çok büyük bir sevabı vardır. Nitekim bir ilim adamı şöyle demiştir: Eğer cisim olarak bunların sevapları takdir edilecek olursa, sema ile arzın arasını doldururlar.

Teşbih: Yüce Allah'ın eksikliklerden tenzih edilmesi manasını ihtiva eder.

Bu hoş ve güzel sözleri söylemeye teşvik eden

birçok hadis-i şerif vârid olmuştur. Bunlardan birisi de Ebu Hüreyre (r.a)'den gelmektedir. Dedi ki: Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "İki söz vardır ki dile kolay terazide ağır, Rahman (olan Allah) tarafından da sevilirler: Sübhanallahi ve bihamdihi sübhanallahi'l-Azim=Allah'ı teşbih ederim, O'na hamdederim, büyük olan Allah'ı tenzih ederim.[7] Bu hadisi Buhari ile Müslim rivayet etmiştir. [8]

Mizana İman Farzdır:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Teraziyi doldurur' buyruğu ile ilgili olarak şunları hatırlatalım:

Mizana iman etmek, Ehl-i sünnet ve'1-Cemaat'in akidesi cümlesindedir. Ebu Cafer et-Tahâvi der ki: "Öldükten sonra dirilişe ve Kıyemet gününde amellerin karşılığının verileceğine, amellerin arzedileceğine, hesaba, amel-.defterlerinin (kitabın) okunacağına, sevap ve cezaya, sırata ve mizana iman ederiz.[9] Buna sebep ise bunun kitaptan delillerle sabit olmasıdır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Kıyamet gününe ait adalet terazilerini koyarız. Hiçbir kimseye hiçbir şeyle zulmedilmez, bir hardal danesi ağırlığınca olsa bile biz onu getiririz. Hesaba çekenler olarak Biz yeteriz. V-Enbiya, 21/47)

Bir başka yerde de Yüce Allah şöyle

buyurmaktadır: "Kimin terazileri ağır basarsa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir. Kimin de terazileri hafif gelirse, işte onlar kendilerini zarara uğratmış olanlardır, Cehen-nem'de ebedi kalıcılardır.'Ve/-Mü'minUn, 23/102-103)

Bir başka yerde de Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "O gün tartı haktır.

Artık kimin tartıları ağır gelirse, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.'Vel-A'râ/, 7/8)

Diğer taraftan amellerin tartılması Sünnet'te de sabit olmuştur. Peygamber (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Yüce Allah Kıyamet gününde bütün insanların önünde ümmetimden bir kişi ile özel olarak konuşacak ve ona karşı her birisi gözün uzanabileceği mesafe kadar uzanacak, doksandokuz sicil yayacak. Sonra ona: Bunlardan herhangi bir şeyi inkâr ediyor musun? Koruyucu ve yazıcılarım sana zulmetti mi? diye soracak, O: Hayır ey Rabb'im, diyecek. Yüce Allah: "Peki bir mazeretin var mı?" diye soracak, Kul: Hayır Rabb'im, diyecek. Yüce Allah: "Fakat senin bizim nezdimizde bir iyiliğin vardır. Bu gün sen zulme uğratılmayacaksın" diyecek ve içinde: "Eşhedu en lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden Abduhu ve Ra-suîuhu" ibaresi yazılı bir belge çıkartılacak, O'na: "Haydi amellerinin tartılışında

hazır bulun" diye buyuracak, kul: Bunca sicile karşılık bu küçük kâğıtçığın ehemmiyeti ne olacak ki? diyecek. Allah: "Şüphesiz sana zulmolunmayacak" diye buyuracak. Bütün o siciller terazinin bir kefesine o (üzerinde kelime-i şehadetin yazılı olduğu) belge de diğer kefeye konulacak. Siciller hafif gelip yukarı kalkacak ve o belge ağır basacak. Şüphesiz Allah'ın ismine karşı hiçbir şey ağır basamaz.[10]

Büyük ilim adamı el-Elbâni bu hadis ile ilgili olarak şu açıklamalarda bulunmaktadır: "Bu hadis-i şerifte amellerin tartılacağına, mizanın gözle görülecek şekilde iki kefesinin bulunduğuna ve amellerin her ne kadar araz olsalar bile tartıya konulacaklarına delil vardır. Allah her şeye gücü yetendir. Buna inanmak Ehl-i Sünnet akaidi cümlesindendir. Bu husustaki hadisler tevatür derecesine ulaşmasalar bile, birbirini güçlendirmekte, pekiştirmektedir.[11]

Geçen bu naslardan, özetle şu hususlara delil oldukları anlaşılmaktadır:

1- Kıyamet gününde kulların amellerinin kendisiyle tartılacağı mizana iman vâcibdir.

2- Bu, hakiki anlamda, maddi ve gözle görülen iki kefesi bulunan bir

mizandır.

3- Her şahıs için ayrı bir mizan olacaktır. Kur'ân'ın buyruklarının zahirinden anlaşılan buna delildir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Kıyamet gününe mahsus adalet terazilerini koyarız...'Vei-Enbiyo, 23/47) Yine Yüce Rabb'imiz şöyle buyurmaktadır: "İşte kimin terazileri ağır gelirse..."(ei-Kana, 101/6) eş-Şankiti der ki: Usûl ilminde kabui edilen kaide şu ki; kabul edilmesi gerekli bir delil bulunmaksızın Kur'ân-ı Kerim'in zahirini bırakıp ondan uzaklaşmak caiz değildir.[12]

4- Aynı şekilde naslar ameli yapan kişinin de tartılacağına delâlet etmektedir. Buhâri Sahih'inde, Yüce Allah'ın: "Kıyamet günü onlar için hiçbir terazi tutmayacağız."(e/-Keh/, ımos) âyetinin tefsiri sadedinde Ebu Hüreyre (r.a)'nin Rasulullah (s.a)'dan naklettiği şu buyruğunu kaydetmektedir: "Şüphesiz ki Kıyamet gününde iri-yan ve şişman adam gelecek de Allah nezdin-de bir sivrisinek kanadı kadar bir ağırlığı olmayacak. Sonra da: (Dilerseniz): 'Kıyamet günü onlar için hiçbir ağırlık tutmayacağız.' âyetini okuyunuz diye

buyurdu.[13]

eş-Şankıti der ki: Bu hadis-i şerifte şahısların da tartılacağına bir delâlet vardır.[14]

İbn Mes'ud'dan da şöyle dediği nakledilmektedir: "(Kendisi) erak (misvakların yapıldığı) ağacından

bir misvak almak*istemişti. Bacakları oldukça ince idi. Rüzgar onu sallar gibi oldu. Bunun üzerine onu görenler güldüler. Rasulullah (s.a) "Ne diye gülüyorsunuz?" diye sorunca onlar da: Bacakları-nın inceliğinden dolayı, dediler. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.S.) şöyle . buyurdu: "Nefsim elinde olana yemin olsun ki, o iki bacağı mizanda Uhud'dan daha ağır basacaktır.[15]

5- Bazılarının, teraziye (mizan) gerek duyan bakkaldır, manavdır dedikleri gibi, akılların kabul etmediğini gerekçe göstererek, mizana imanı ifade eder mahiyette vârid olmuş nasların teviline gitmek caiz değildir. Nitekim bazıları mizanı adalet ve hüküm vermek anlamında tevil etmişlerdir.

Şevkâni, bu şekilde tevilde bulunanların kanaatini reddetmek üzere şunları söylemektedir: Bu buyrukların zahirinden anlaşılanları hakikat anlamı ile kabul etmeyi uzak görenler ise, bu uzak görüşlerinde Şer'i bakımdan herhangi bir dayanak ortaya koyamamaktadırlar. İleri sürdükleri yalnızca akli bakımdan bunları uzak görmekten ibarettir. Oysa bunun herhangi bir kimseye delil olması sözkonusu değildir. Eğer onların akılları böyle bir şeyi kabul etmiyor ise, akıllarından daha güçlü Sahabe, Tabiin ve onlara tabi olanların akılları bunu kabul etmiş bulunmaktadır ve bu kapkaranlık geceleri andıran bid'atler gelinceye kadar ve

herkes istediğini söyleyip Şeriat'i arkalarına bırakan kimseler ortaya çıkıncaya kadar böyle devam etti. Keşke akıl sahiplerinin ittifakla kabul edebileceği ve sözbirliği halinde benimseyebilecekleri akli birtakım hükümleri ortaya koyabilselerdi. Aksine her bir kesim, hevâsına uyanı, benimsediği görüşe uygun düşeni, yahut da uyduğu şeyi akıl adına iddia etmekte, böylelikle onların akıllan, benimsedikleri mezhepler arasındaki çelişkilere uygun olarak çelişkilere düşmektedir. İnsaflı her kişi bunun böyle olduğunu bilir. Bunu inkâr eden, hiç olmazsa âdil bir şekilde anlayışının, aklının taassub şaibelerinden ve körü körüne mezheplere bağlılık şaibelerinden kurtulmasını sağlasın. Çünkü kim böyle yapacak olursa, artık onun önünde sabah aydınlığı da açılmış olur.[16]

6- Mizan hesaptan sonra olur. Kurtubi der ki: İlim adamları şöyle demektedir: Hesap bittikten sonra artık ameller tartılır. Çünkü amellerin tartılması, karşılıklarının verilmesi içindir. O bakımdan bunun hesaba çekilmekten sonra olması gerekir. Hesaba çekilmek ise amellerin ortaya konulması içindir. Tartıysa bunların miktarlarını ortaya çıkarmak kastıyla yapılır. Ta ki karşılık da miktarlarına göre olabilsin.[17]

Namaz Bir Nurdur:

Rasulullah (S.A.S.)'in-. "Namaz bir nurdur" buyruğunda geçen nur, karanlıkta kendisiyle aydınlandığımız şeydir. Ta ki, böylelikle neyin faydalı, neyin zararlı olduğunu ayırdedelim, onun aydınlığı ile de istediğimize yol bulabilelim. İşte namaz da böyledir. Kul namazı şanı Yüce Allah'ın emrettiği şekilde edâ edecek olursa, onun kalbi hidâyet nuruyla aydınlanır ve böylelikle kendisi aracılığıyla hakkı bâtıldan ayırdedebileceği bir furkâna (ayırıcı ölçüye) onu sahip kılar. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Muhakkak namaz hayasızlıktan ve münkerden ahkoyar.'Vei-Anfcebut, 29/45)

Namaz, dünyada namaz kılanın yüzünde bir nurdur. Yüce Allah: "Secde izinden dolayı nişanlan yüzlerindedir.'Vei-Feth, 48/29) diye buyurmaktadır. Aynı şekilde namaz, Kıyamet gününde de kişi için bir nur olacaktır: "Nurları önlerinde ve sağlarında koşar..."(d-nadid, 57/12) Yani sağ taraflarından kendilerine verilen kitapları sebebiyle nurları sağlarında koşacaktır.

İşte bundan dolayı Rasulullah (S.A.S.), namazı sahibi için bir nur olarak nitelendirmektedir. Bu buyruk ile farz ve nafile namaza büyük bir teşvik vardır. O bakımdan kula emrolunduğu şekilde onu eda etmek bir görevdir. Ta ki ruhu temizlensin,

pisliklerinden arınsın ve bu onu iyilerle beraber Da-ru's-Selâme (esenlik yurdu olan Cennet'e) girmeye onu hazır hale getirsin. [18]

Sadaka Bir Burhandır:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Sadaka bir burhandır" buyruğundaki burhan, apaçık, ayırdedici kesin delil demektir.

İnsan nefsi mala meftundur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Kadınlara, oğullara yığın yığın yüklerle altın ve gümüşe, *salma atlara, davarlara ve ekinlere karşı duyulan tutkulu sevgi, insanlar için süslü gösterilmiştir."(An

İrnrân, 3/14)

Bir başka yerde de Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Malı da pek çok .seversiniz."fei-Fecr. 89/20) Kul, kardeşlerine karşı cimri ve eli sıkı davranabilir. Nefsine karşı mücâhede eder, hevâsını kahreder, malının farz olan zekâtını yahut müstehab olan tasadduku Mevlâsının emrine uyarak ve Allah'ın sadaka verenler için Kıyamet gününde hazırlamış olduğu sevabı Allah'tan bekle-yerek verecek olursa, elbetteki bu, onun imanına, istikâmetine ve mayasının güzelliğine açık ve kesin bir davranış olur. [19]

Sabır Bir Ziyadır:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Sabır ve bir ziyadır"

buyruğunda geçen sabır, nefsi tahammülsüzlükten alıkoymak demektir. Sabır dirençsizliğin zıddıdır. Ziya ile ilgili olarak da İbn Receb şunları söylemektedir: Ziya güneş ışığı

gibi bir çeşit hararet ve yakıcı özellik husule getiren aydınlık demektir. Ayın ışığından farklıdır, çünkü ayın ışığında, yakıcılık sözkonusu olmaksızın bir aydınlığın bulunduğu katıksız bir nur özelliği vardır .[20]

Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "O güneşi bir ziya, ayı da bir nur kılandır."(Yunus, 10/5)

Daha sonra İbn Receb (Allah'ın rahmeti üzerine olsun) şunları söylemektedir: Sabır nefse zor geldiğinden dolayı nefse karşı mücâhedeyi, nefsi arzuladığı şeylerden alıkoyup engellediğinden dolayı bir ziyadır. Sabrın bir ziya oluşundan kasıt -Nevevi'nin de belirttiği gibi- şudur: Sabır övülen bir şeydir. Kişi sabrettiği sürece ışığıyla aydınlanır, hidayet üzeredir ve doğruluk üzerine yürümeye devam eder.[21]

Sözün burasında aşağıdaki açıklamalarda da bulunmak kaçınılmaz bir hal almaktadır: [22]

1- Yüce Allah Sabrı Emretmektedir:

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ey iman edenler! Sabredin, sabırda yarışın, ribât edin ve

Allah'tan korkun ki, kurtuluşa eresiniz."(Aii Wan, 3/200)

Hasan-ı Basri der ki: Mü'minler Allah'ın kendileri için seçmiş olduğu dinleri üzere sabretmekle emrolundular. Bu din ise İslâm'dır. Herhangi bir rahatlık, darlık, zorluk, sıkıntı ve bolluk dolayısıyla onu terketmemelidirler. Müslüman olarak ölünceye kadar böyle devam etmelidirler ve dinlerini ört-meye çalışan düşmanları ile sabır yarışına girmelidirler.[23]

Aynı şekilde Yüce Allah, Peygamberine de kâfir ve münafıkların eziyetlerine karşı sabretmesini buyurmaktadır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Onların söylediklerine sabret. Güneşin doğuşundan önce ve başıtından önce de Rabb'ini hamd ile teşbih et!Va/, 50/39)

"Sabır ile kişi umduğuna nail olur." Bundan dolayı bir şair şöyle demiştir:

"Ya zor olanı kolaylaştıracağım yahut bu uğurda öleceğim (veya istediğimi elde edeceğim).

Çünkü emeller ancak sabredenin isteğine uyarlar." [24]

2- Sabrın Fazileti:

Sabır karşılığı Cennet'i yaratan Allah'tan başkasının bilmediği, ebedi ni-'metîerin bulunduğu Cennet'tir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "İşte

bunlar sabırları sebebiyle yüksek makamlarla mükâfatlanırlar. Orada bir selâm .ile ve bir sağlık dileği ile karşılanırlar. Onlar orada ebedi kalıcıdırlar. Orası ne güze! bir karargah ve ne güzel bir kalınacak yerdir!"fe/-Furtosn. 25/75-76) Yine Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Buna ancak sabredenler kavuşturulur ve buna ancak büyük bir pay sahibi olanlar kavuşturulurlar."(Fussiiet, 41/35) Yine Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Sabretmeleri sebebiyle de onları Cen-net'ie ve ipeklerle mükafatlandırmıştır."(ei-insân, 76/12}

Sabredenlerin mükâfatı ne tartılarak ne ölçülerek verilir. Aksine kaplarla dolu dolu verilir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Şüphesiz sabredenlere mükâfatlan hesapsızca verilecektir."(ez-zümer, 39/10}

Bu husustaki âyet ve hadisler pek çoktur. [25]

3- Sabrın Türleri:

a) Yüce Allah'a itaat üzere sabır-. Kulun farzları ve müstehabları yerine getirmek hususunda nefsini gereken şekilde eğitmesi gerekir. Bu hususta nefsine karşı mücahade etmelidir. Çünkü itaatten alıkoyan engeller pek çoktur. Şeytan, nefis, hevâ, dünyevi arzu ve zevftler bunlardandır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Aile halkına da

namazı emret ve sen de onun üzerinde sabır ve sebat göster.'Vro-Hâ, 20/132); "Sana vahyolunana uy ve Allah hükmünü verinceye kadar sabret.Vunus, 10/109); "Sabah, akşam Rable-jrine onun rızasını dileyerek dua edenlerle beraber bizzat sen de sabretlVı-Kehf, ıs/28); "Göklerin yerin ve onların arasında olanların Rabb'idir O. O halde O'na ibadet et ve ona ibadetinde sabırlı ol."(Meryem, 19/65)

b) Masiyetleri Terk Üzere Sabır: Şeytan, masiyetferi insana süslü ve güzel gösterir ve İblisâne üsluplarıyla onları işlemeye çağırır: "Şüphesiz şeytan sizin bir düşmanınızdır. Siz de onu düşman edinin. O kendi topluluğunu ancak Cehennem'in arkadaşlarından olsunlar diye çağırır."(Fânr, 35/6}

Nefisler bazan bu üslûplar karşısında zaafa düşebilir. İnsan arzusu onlara doğru yönelebilir. Eğer kul, kendisini bunlardan alıkoymayacak olursa, helak olur, kaybolur gider.

c) Belâlara Katlanmak Suretiyle Sabır: Belâ, Allah'ın, kullarında cereyan eden bir sünnetidir. Şanı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Elif, Lâm, Mim. İnsanlar iman ettik, demekle ve imtihan olunmaksızın bırakılı-vereceklerini mi sandılar? Andolsun biz, onlardan önce geçenleri imtihan

etmişizdir. Allah elbette doğru olanları da bilir, yalancı olanları da bilir.'Vef-Ankebut, 29/1-3)

Kul, kimi zaman bedeniyle, malıyla, evladıyla, ailesiyle sınanıp belâya uğratılabilir. Ona düşen, Yüce Allah'ın bir hikmete bağlı olarak hakkında dilemiş olduğu bu belâya sabretmektir.

Rasulullah (s.a) bizlere, kulun dini metanet ve selâmeti arttığı oranda, belâsının da artacağını haber vermiştir. Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "İnsanlar arasında en ağır belâlarla karşı karşıya gelenler Peygamberlerdir. Sonra da sırasıyla onlara daha yakın olanlar gelir. Kişi dinine göre belâya maruz bırakılır. Eğer dini sağlam ise belâsı da ağırlaşır. Eğer dininde bir incelik varsa, dinine göre belâya uğratılır. Belâ, kişiyi yeryüzünde üzerinde hiçbir günah bırakmaksızın yürüyecek hale getirinceye kadar kuldan ayrılmaz.[26]

Belâ meydanında sabreden, Yüce Allah'ın övgülerine nail olur. Allah böyle birisine merhamet buyuracaktır ve ona Kıyamet gününde pek büyük sevaplarla karşılaşacağı müjdesini vermektedir: "Andolsun ki, sizi biraz korku, biraz açlık, mallardan, canlardan ve mahsullerden yana bir miktar eksiltmekle imtihan edeceğiz. Sabredenlere müjdele! Onlar ki, kendilerine bir musibet gelip

çattığında-, "Şüphesiz biz Allah'ınız ve muhakkak biz O'na dönecekleriz" derler, işte Rablerinden bir rahmet ve bir mağfiret hep onların üzerindedir ve onlar hidâyete erenlerin ta kendileridir."(ei-Bakam, 2n55-i57} [27]

4- Allah'ın Peygamberlerinin Sabrına Bazı Örnekler:

Muhammed (s.a) çeşitli türden belâlar tatmıştır. Kâfirler O'nu dövmüş, sövmüş, O'nu ve Ashabını türlü baskılara maruz bırakmışlardı. Belâ meydanında O, sabrıyla zirvede idi. Urve (r.a)'den, dedi ki: Ben (Amr) b. el-As (r.a)'a sordum ve şöyle dedim: Müşriklerin Rasulullah (s.a)'a yaptıkları en ağır şeyin ne olduğunu bana bildir? Şu cevabı verdi: Rasulullah (s.a) Ka'be'nin Hicr denilen bölümünde namaz kılarken, Ukbe b. Ebu Muayt üzerine yürüdü. Elbisesini boynuna dolayarak alabildiğine boğazını sıktı.

Ebu Bekr (r.a) da gelip onu omuzundan yakalayıp Peygamberin üzerinden itti ve şöyle dedi: Rabb'inizden size apaçık beyyineler getirmiş olduğu halde, Rabb'im Allah'tır, diyen bir adamı öldürmek mi istiyorsunuz?[28]

Cündeb b. Süfyan (r.a)'den, dedi ki: Peygamber (s.a) yürürken O'na bir taş isabet etti ve tökezledi. Parmağı kanadı. Şöyle buyurdu: Sen kanayan bir

parmaktan başka nesin ki ve senin bu karşılaştığın Allah yolundadır.[29]

Nitekim Rasulullah (S.A.S.), Eyyub (a.s.)'un uğradığı betayı haber vererek şöyle buyurmaktadır-. "Allah'ın peygamberi Eyyub (s.a) onsekiz sene başına gelen belâdan kurtulamadı. Yakını da uzağı da -kardeşlerinden O'na gidip gelen iki kişi müstesna- O'nu terketti.[30]

İşte bundan dolayı Yüce Allah'ın övgüsüne nail olmuştur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Biz onun sabrettiğini gördük. O ne güzel kuldur! Gerçekten O, Rabb'ine çokça dönen bir kimse idi."(sad, 38/44)

Peygamberlerin kıssaları üzerinde dikkatle duran bir kimse, Allah'ın Peygamberlerinin mihnet ve belâ alanlarında sabır konumlarının pek çok olduğunu görecektir.

İbn Mes'ud dedi ki: Rasulullah (s.a)'a kavminin kendisini vurup (başını) kanattıkları halde, "Allah'ım kavmime merhamet buyur, çünkü onlar bilmeyen kimselerdirler." diyerek, yüzünden kanını sHen Peygamberlerden bir peygamberi anlatırken (Rasulullah (s.a)'ı) gözlerimin önünde görür gibiyim.[31]

5- Ashabın Sabrından Örnekler:

Ashab-ı Kiram, belâlar karşısında gösterdikleri

sebat, tahammül ve Allah'ın kendileri hakkında yazmış olduğu belâlara rıza bakımından sapasağlam kayalar gibiydiler.

îbn Mes'ud b. Hirâş (r.a)'dan, dedi ki: Safa ile Merve arasında tavaf ettiğimiz bir sırada, elleri boynuna sağlanmış bir genç delikanlının arkasından giden pek çok kimse görüverdik. Ben: Bunun bu vaziyeti ne? diye sordum, dediler ki: Bu Talha b. Ubeydullah'tır, dininden döndü. Arkasından kendi kendisine bir şeyler söyleyen ve O'na söven bir kadın da vardı. Peki bu kimdir? dedim. Bu da onun annesi el-Hadremi'nin kızı es-Sa'be'dir, dediler.[32]

İşte Sahabi kadınlar da aynı şekilde belâlara sabrediyor, âhiretteki ecirlerini Allah'tan bekliyorlardı. Keski günümüz müslüman hanımları da bütün hallerinde onlara uyacak olsalar. Çünkü en güzel ve en iyi uyulacak örnekler o üstün kadınlardır.

Atâ b. Ebi Rebâh'tan, dedi ki: İbn Abbâs (r.a.) bana dedi ki: Sana Cennet ehlinden bir kadın gistereyim mi? Ben: Göster, dedim. Şu siyah kadın, Peygamber (s.a)'e gelip şöyle dedi: Ber Sar'aya düşüyor (ve bayılıyorum) ve bu arada da üstüm başım açılıyor. Benim için Allah'a dua et. Rasuîullah (S.A.S.) şöyle buyurdu: "Dilersen

sabredersin ve sana cennet verilir, dilersen Allah'ın sana afiyet vermesi için dua ederim." Kadın: Sabredeyim dedi, fakat üstüm başım açılıyor? (Saraya tutulurken) üstümün başımın açılmaması için Allah'a dua et, dedi. Rasulullah (S.A.S.) de onun için Allah'a dua etti.[33]

Kur'ân Allah'ın Kullarına Karşı Bir Delilidir:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Kur'ân da lehine veya aleyhine bir delildir" buyruğuna gelince; Allah'ın Kitabından birşey öğrenip ondaki emirler gereğince amel eden, onun yasakladıklarından uzak duran, çizdiği sınırları aşmayıp orada duran kimsenin lehine Kur'ân-ı Kerim Kıyamet gününde bir delildir ve şefaatçi olacaktır.

Ebu Umâme el-Bâhiü (r.a)'den, dedi ki: Rasulullah (s.a)'t şöyle buyururken dinledim: "Kur'ân-ı okuyun, çünkü o Kıyamet gününde kendi ashabına şefaatçi olarak gelecektir. Özellikle o iki çiçeği Bakara ve Âl-i îmrân surelerini okuyun. Çünkü onlar Kıyamet gününde âdeta iki gölgeleyici bulut imişler gibi veya sıra sıra dizilmiş iki bölüm kuş gibi gelecekler ve kendi ashab-larını (okumaya devam edenlerini) savunacaklardır. Bakara suresini okuyunuz, çünkü onu öğrenmek berekettir, onu terketmek bir hasrettir ve bâtılcılar onun altından kalkamazlar." (Hadisin râvilerinden) Muâviye dedi ki: Bana ulaştığına göre batılcılardan

kasıt sihirbazlardır.[34]

Kur'ân ile ameli terkedip emirlerine uymayan, sırf teberrük olsun diye ve ölülere okuyarak toplantılarına Kur'ân ile başlayanlara gelince; Kur'ân bu gibilerinin aleyhine bir delil olur. Kıyamet gününde Şanı Yüce Allah'ın önünde bu delil, ağızlarına gem gibi vurulacaktır. İbn Mes'ud der ki: Kuran-ı arkasına atanı Kur'ân Cehennem'e götürür.[35] Yine İbn Mes'ud'dan şöyle dediği nakledilmektedir: Kur'ân Kıyamet günü gelir ve sahibine şefaatçi olup onu Cennet'e götürür yahut da aleyhine şahidlik ederek onu Cehennem'e doğru sürükleyerek iter.[36]

"Ameliniz Türlü Türlüdür":

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Herkes sabahleyin gider kimi nefsini satın alıp azad eder, kimisi de onu helake götürür." buyruğuna gelince; herkes sabah eder, akşam eder. Bütün insanlar dünyalarında çalışır, dururlar. Fakat birbirlerine eşit değildirler. Onlardan kimisi kendisini kölelikten kurtarır azad eder ve mevtasının dünyevi ve uhrevi azabından kendisini kurtarır; bu ise Allah'a ve Rasulüne itaatle olur. Kimisi de nefsini helak eder, Allah'ın dünyevi ve uhrevi azabına maruz bırakır. Bu ise Allah'a ve Rasulüne isyan, emirlerine muhalefet ile olur. Yüce Allah: "Şüphesiz sizin ameliniz çeşit çeşittir. U(el-Ley\, 92/4)d\ye buyurmaktadır.

İbn Receb der ki: "Hadis-i şerif her bir insanın ya kendisini helak etmek yahut da kendisini kurtarmak için çalışıp çabaladığına delildir. Allah'a itaat uğrunda çalışan kimse nefsini Allah'tan satın almış ve azabından kurtarıp azad etmiş olur. Yüce Allah'a isyanda çalışan kimse de nefsini basit şeyler karşılığında satmış, Allah'ın gazab ve cezasını gerektirici günahlarla helake sürüklemiş olur.[37]

Bu Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler:

1- İman, söz ve ameldir. İtaat ile artar, masiyet ile eksilir.

2- Çokça zikir teşvik edilmiştir.

3- Temizlik de bu hadis ile teşvik edilmektedir. [38]

---

[1] Müslim Şerhi, I, 501, {Müslim, Taharet 1).

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 239.

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 240.

[3] Bk. el-Elbâni, el-Câmi, (Sahihu'1-Cami1, 7029)

[4] Câmiu'l-Ulumi oe't-Hikem, 201.

[5] Müslim Şerhi, I, 501.

[6] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 240-241.

[7] Buharı, VII, 229, el-Eymân ve'n-Nüzur 19; Müs/im Şerhi, V, 548.

[8] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 241-242.

[9] el-Akidetü't-Tahâuiyye, 456.

[10] Bk. eî-Elbâni, es-Sîîsiîetü's-Sahiha, 135. (Tirmizi, İman, 17; İbn Mace, Zühd 35; Müsned, II, 213, 222)

[11] el-Elbâni, es-Siisiletü's-Sahiha, I, 53.

[12] Edvâü'i-Beyân, IV, 585. (Bu ibareyi yakın ifadelerle IV, 195'te, aynı lafzlarla da IV, 637'de tespit ettik. Eğer bu farklılık baskı farkından kaynaklanmıyorsa, bir yanılmadır. Bk. eş-Şankîtî; a.g.e., Kahire, 1408/1988 baskısı. -Çeviren-)

[13] Buhâri, V, 236 {Tefsir, 18. süre 6. bab)

[14] Edvâü'l-Beyân, IV, 195. (Buradaki ibare de işaret ettiğimiz baskının 212. sahifesindedir. -Çeviren-)

[15] Hadis hasen bir hadistir. Bk. el-Akidetü't-Tahâuiyye, 474. {Müsned, I, 431, V, 131. -çeviren-)

[16] Şevkâni, Fethu'l-Kadir, H 190.

[17] el-Akidetü't-Tahâviyye* 472.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 242-245.

[18] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 245-246.

[19] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 246.

[20] Câmiu'l-Vlumi ue'1-Hikem, 207

[21] Müslim Şerhi, 1,502.

[22] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 246-247.

[23] İbn Kesir, II, 170.

[24] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 247.

[25] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 248.

[26] Bk. el-Elbâni, es-Silsiietü's-Sahiha, 143. (Tirmizi, Zühd 57; İbn Mace, Fiten 23. -Çeviren-)

[27] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle

İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 248-249.

[28] Hayâtü's-Sahabe, I, 391.

[29] Müslim , IV, 439 (Bk. Buhâri, Cihâd 9, Edeb 90; Müslim, Cihâd 112. -Çeviren-

[30] Bk. el-Elbani, es-Silslletü's-Sahiha, 17

[31] Buhâri, VI, 148, el-Enbiyâ, 54; Müslim Şerhi, IV, 434.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 249-250.

[32] el-İsâbe, III, 414; Buhâri, et-Tarihu'l-Kebir'de

[33] Buhâri, VII, 4 (Merda 4) Müslim Şerhi, V, 439

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 250-251.

[34] Bk. Muhtasaru Müslim, H.no: 2095, s. 558.

[35] Câmiu7-Ufumi ve'l-Hikem, 208

[36] -Aynı yer

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 251-252.

[37] Aynı yer.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam

(Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 252.

[38] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 252.

24. YÜCE ALLAH'IN LÜTUFLARI. 1

Bu Hadisin Önemi: 2

Kudsi Hadisin Tanımı: 2

Kur'ân-I Kerim İle Kudsi Hadis Arasındaki Fark: 2

Kudsi Hadis İle Nebevi Hadis: 3

Zulmün Tanımı: 3

Zulüm iki türlüdür: 3

Zulüm Haram Kılınmıştır: 4

Yüce Allah Zulmetmekten Münezzehtir. 5

Kullar Muhtaç Olmayan Yüce Allah'a Muhtaçtır: 5

İnsan İslâm'ı Kabul Edecek Fıtratta Yaratılmıştır: 6
Allah'tan Hidayet Dilemek: 7
Yüce Allah'tan Mağfiret 7
Allah'ın, Mahlûkatına İhtiyacı Yoktur: 7
Allah'ın Hazineleri Bitip Tükenmez: 7
Ameller Tesbit Edilir: 8
Allah'a Nimetlerine Karşı Hamdetmek: 8
Bu Hadisten Anlaşılan Bazı Hükümler: 9

24. YÜCE ALLAH'IN LÜTUFLARI

Ebu Zerr el-Gıfâri (r.a)den, O Peygamber {s.a)'den, (Peygamber de) Aziz ve Celil olan Rabb'inden şöyle buyurduğunu rivayet etti: "Kullarım, gerçek-ten ben zulmü kendime yasak kıldım. Onu da aranızda haram kıldım. O bakımdan birbirinize zulmetmeyin. Kullarım, hepiniz dalâlettesiniz, kendisine hidâyet verdiğim müstesna. O bakımdan benden hidayet dileyiniz, ben de sizi doğru yola ileteyim. Kullarım, hepiniz açsınız, benim yedirdiklerim müstesna. O bakımdan benden yedirmemi isteyiniz, ben de size yedireyim. Kullarım, hepiniz çıplaksımz, benim giydirdiklerim müstesna. O bakımdan benden giydirmemi isteyiniz, ben de sizi giydireyim. Kullarım, hepiniz gece gündüz günah işlemektesiniz, ben de bütün günahları bağışlarım. O bakımdan benden

mağfiret dileyin, ben de günahlarınızı bağışlayayım. Kullarım, sizler asla bana zarar veremezsiniz ki, bana zarar vermeniz söz konusu olabilsin. Asla bana fayda ulaştıramazsınız ki, bana fayda vermeniz söz konusu olsun. Kullarım, ilkinizle sonunuzla, cinninizle insanınızla aranızdan en muttaki olan bir kişinin kalbi gibi takva üzere olsanız, bu dahi benim mülküme hiçbir şey ilâve etmez. Kullarım, ilkinizle sonunuzla, insanınızla cinninizle aranızdan en günahkâr olan kimsenin kalbi üzere bulunsanız, bu dahi benim mülkümden hiçbir şey eksiltmez. Kullarım, ilkinizle sonunuzla, insanınızla cinninizle hep birlikte bir tümsekte toplansalar, hepsi benden dilekte bulunsalar ben de her insana dileğini verecek olsam, bu benim yanımdaki şeylerden ancak iğnenin denize sokulduğu (ve çıkarıldığı) vakit eksilttiği kadar birşey eksiltir. Kullarım ne yaparsanız onlar sizin amellerinizdir. Ben sizin için onları sayıp tesbit ediyorum. Sonra da onları size eksiksiz vereceğim. Her kim hayır bulursa, bundan dolayı Allah'a hamdetsin. Her kim bundan başka birşeyle karşılaşırsa kendisinden başka hiçbir kimseyi kınamasın.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Bu hadisin önemi çok büyüktür. Çünkü dinin birtakım esas ve fer'i meselelerini kapsamaktadır:

Zulmün haram olduğunu, adaleti uygulamanın gerektiğini açıkça ifade etmektedir. Bu ise Muhammed (s.a) ile gönderilen Şeriat'ın en büyük maksatlarından birisidir.

Allah'tan hidâyet istemek, ihtiyaçları talep etmek için duayı, duanın da kulun Aziz ve Celil olan Rabb'ine kendisi vasıtasıyla yaklaştığı ibâdetlerin en büyüklerinden olduğunu; Yüce Allah'ın birtakım sıfatlarını tesbit ettiğini, açıkça ortaya koymaktadır. Şanı Yüce Allah, yaratıklara muhtaç değildir (Gani'dir). Masiyet O'na zarar vermediği gibi, itaatin de O'na faydası olmaz. Ayrıca Allah'ın tazim ve tenzihi, tevhidin esaslarındandır.

Hadis aynı zamanda bir kısım âdabı da açıkça dile getirmektedir. [2]

Kudsi Hadisin Tanımı:

'Ebu Zerr el-Gıfâri (r.a)'den, O Rasulullah (s.a)'tan (O da) Aziz ve Celil olan Rabb'inden şöyle buyurduğunu rivayet etmektedir:..."

İşte bu kudsi hadise, aynı zamanda ilâhi hadis, Rabbani hadis de denilir. Bu da Rasulullah (s.a) tarafından Yüce Allah'a isnad edilmek suretiyle nakledilen hadise denilir. Bu tür hadislerin rivayetinde iki siga kullanılır:

1- Kudsi hadisi rivayet eden kişi: Rasulullah (s.a) Aziz ve Celil olan Rab-binden rivayetle şöyle

buyurmaktadır, der.

2- Bu hadisi rivayet eden kişi: Rasulullah (s.a) buyurdu ki: Yüce Allah buyurdu ki; yahut Yüce Allah buyurmaktadır ki; der. İlk ibare Selefin kullandığı ibaredir. Bundan dolayı Nevevi -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- onu tercih etmiştir. [3]

Kur'ân-I Kerim İle Kudsi Hadis Arasındaki Fark:

1- Kur'ân-ı Kerim, lafzıyla da manasıyla da Allah'tandır. Kudsi hadis ise manası Allah tarafından Rasulullah (S.A.S.)'e telkin edilir, Rasulullah (s.a)da bu anlamı kendi değerli sözlerine büründürür.

2- Kur'ân tümüyle sübutu kafidir. Zira Kur'ân-ı Kerim tevatür yoluyla nakledilmiş olup, Şanı Yüce Allah onun değiştirilmesinden ve değişikliğe uğratılmasmdan korumayı tekeffül etmiştir: "Muhakkak Zikr'i (Kuran'ı) Biz indirdik ve şüphesiz onu koruyacak olanlar da bizleriz."(ei-Htcr, ıs/9) Kudsi hadis ise tevatür ile nakiedilmeyebilir ve onun arasında da sahih olanı da var, zayıf olanı da var, mevzu olanı da var.

3- Kur'ân tilâvetiyle teabbüd olunur, namazda kıraat edilir. Mücerred okunması dahi ibadettir. Kur'ân okuyan bir kimse okuduğu her harf karşılığında on hasene alır. Kudsi hadis için ise böyle birşey söz konusu değildir.

4- Kur'ân-ı Kerim'in her bir cümlesine bir âyet-i kerime, bağımsız âyetler topluluğuna sûre denilir. Kudsi hadiste ise böyle birşey söz konusu değildir.

5- Kur'ân lafzında icaz vardır. Allah onun lafzıyla arapların fesahat ve balagat erbabına meydan okumuştur. Kudsi hadiste ise böyle birşey sözkonusu değildir. [4]

Kudsi Hadis İle Nebevi Hadis:

Nebevi hadis, Peygamber (s.a)'in söylediği ve metluvv olmayan vahiydir. Nitekim Yüce Allah: "O kendi hevâsından konuşmaz. O ancak vahyolunan bir vahiydir."fen-Necm, 53/3) diye buyurmaktadır. Vahiy, genel olarak Rasulullah (S.A.S.)'in hadislerinde de söz konusudur. Çünkü Rasuîuliah (s.a) Kur'ân'ı açıklamakla ve Kur'ân'ın gölgesinde Şeriat'ın kaidelerini ve esaslarını koymakla mükellef idi.

Vahiy ise, O'nun doğru yaptığını takrir ile karşılardı. Eğer içtihadında doğruyu isabet ettirmemiş ise, derhal vahiy onu doğrulturdu. Bu ise her bir hadis muayyen olarak ona vahyolunmuş anlamında değildir. Aksine bu şu demektir: Bu, hadisler genel olarak vahiy kapsamı dışına çıkmazlar, demektir. Kudsi hadisin ise anlamı Yüce Allah tarafından Rasulüne vahiy yol-

larından bir yolla telkin olunur, sonra da Rasulullah (s.a) onun anlamlarını kendi lafızlarına döker.

Kudsi hadisin Yüce Allah'a nisbet edilmesi lafzı itibariyle değil de, muhtevasının ona nisbet edilmesi kabilindendir. Böyle bir üslûp ise Kur'ân-ı Kerim'de çokça kullanılmış bir yoldur. Yüce Allah her bir Peygamberin kavmi ile hitablarını Arapça konuşmamış olmalarına rağmen, bu olayları Arap-ça bir dille aktardığı konumlar pek çoktur. [5]

Zulmün Tanımı:

Zulüm, herhangi bir şeyi olması gereken yerden başka bir yere koymak demektir.

Zulüm, aslı itibariyle haksızlık ve haddi aşmak demektir. Zulüm, yine mutedil olanı bırakıp uzaklaşmak anlamına da kullanılır. Araplar; bu doğruya bağlı kalmaya devam et ve ondan zulmetme, yani ondan uzaklaşma, derler.[6]

Zulüm iki türlüdür:

1- Kulun kendi nefsine zulmetmesi: Bunun en büyüğü de Yüce Allah'a ortak koşmaktır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Şüphesiz şirk çok büyük bir zulümdür."(Lakman, 3i/i3) Bundan sonra büyüğü ile küçüğü ile masi-yetleri işlemek gelir. Allah'a isyanı,gerektiren işler yapan kimse,.kendi nefsine zulmetmiş olur. Nitekim Yüce Allah şöyle

buyurmaktadır: "Yalnız onlara zulmedebilmeniz için zararlarına olmak üzere onları tutmayın. Kim bunu yaparsa şüphesiz kendi kendisine zulmetmiş olur."(ei-Bakara, 2/231) Bir başka yerde de Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, şüphesiz ki o kendi kendisine zulmetmiş olur."(et-Taiâk, 65/i) Bu hususta âyet-i kerimeler pek çoktur.

2- Kulun başkasına zulmetmesi: Bu hususta da kullara zulümden sakındıran pek çok nass vârid olmuştur. [7]

Zulüm Haram Kılınmıştır:

Rasulullah (S.A.S.)'in naklettiği: "Ve onu aranızda haram kıldım; o halde birbirinize zulmetmeyin" buyruğu, bütün suret ve şekilleriyle zulmün haram kılınmış olduğunu göstermektedir. Zulme düşmekten korkutan, kaçındıran pek çok nass vârid olmuştur. Bunların bazılarını aktaralım:

1- Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Sizden kim zulmederse, biz de ona çok büyük bir azab tattırırız."KFuHcan, 25/19) Hakimler hakimi zulme düşen-kimseyi büyük azab ile tehdit etmektedir. Bu ise mükellefleri zulme sapmaktan korkutmakta, tehdit etmektedir.

2- Yine Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Rabb'in zulmedenler oldukları halde bulunan ülkeleri

yakaladığı zaman işte böyle yakalar. Şüphesiz onun yakalayışı pek acıklı, pek şiddetlidir."(Hud, 11/102) Bu ise zulmü kabul eden, zulmü mubah gören toplumlara büyük bir tehdit anlamındadır,

3- Câbir {r.a) den, Rasulullah (s.a) buyurdu ki: "Zulümden sakının, çünkü zulüm Kıyamet gününde zalumâtdır.[8] Zulümden sakının, buyruğunun anlamı ise, ondan uzak durun, ona yaklaşmayın demektir.

4- Ebu Umâme {r.a) den, dedi ki: Rasulullah (s.a) şöyle buyurdu: "Ümmetimden iki sınıf vardır ki, benim şefaatime asla nail olamayacaklardır: Zalim ve gözü zulümden başka birşey görmeyeYı yönetici[9] ile, (haktan) uzaklaşan ve hırsızlık (özellikle de ganimetten hırsızlık) yapan herkes. [10]

5- Ebu Musa (r.a)'dan, dedi ki: Rasulullah (s.a) şöyle buyurdu: "Şüphesiz Allah zalime mühlet verir. Nihayet onu yakaladı mı, artık bırakmaz.[11]

Aziz ve Celil olan Allah, zalime mühlet verir ve kendisinin bildiği ve bizim için saklı kalan bir hikmet dolayısıyla onun cezasını erteleyebilir. Fakat hiçbir şekilde o zalim Allah'ın azabından ve cezasından kurtulamaz. Acaba insanların tepesine dikilmiş, onlara musallat olmuş bu zalimler bu tehdidin farkında mıdırlar? Bu tehdidi kavrayıp da

vakit geçmeden Allah'ın yoluna dönecekler midir? Burada İmam Şafii'nin hatırımıza gelen şu beyitlerini kaydedelim:

Herhangi bir zalim zulmü güzel bir yol olarak görecek olur da

Büyüklüğe kapılarak o çirkin amelleri kazanmaya dalarsa,

Artık, sen onu gecelerin musibetlerine havale et,

Çünkü onlar o zalimin hesabına katmadığı şeyleri çağıracaklardır;

Nice zalim ve azgın kişi gördük,

Büyükîendiği için, yıldızın bineğinin gölgesinde kaybolduğu kanaatine kapılır.

Fazla zaman geçmeden o, gafletleri içerisine dalmışken

Yiyip bitiren musibetler onun kapısına (bineğini) çöktürür,

Bir de bakmış ki ne mal kalmış, ne umulacak bir mevki

Ne de kitabına yazılacak hasenat

Vaktiyle yapmış olduğu şeylerin aynısıyla karşılık verilir ona

Ve Allah ona azabının kamçısını yağdırıverir.[12]

O bakımdan zulümden kaçınmak, müslüman için

bir görevdir. Çünkü zulüm Allah'ın gazab ve cezasına sebeptir. İnsanlar arasında kin ve düşmanlığın yayılmasına sebeptir. Savaşlara, ayaklanmalara sebeptir. Toplumların çöküşüne, uygarlıklarının yıkılıp gidişine sebeptir. [13]

Yüce Allah Zulmetmekten Münezzehtir

Rasulullah (S.A.S.J'in bize naklettiği: "Kullarım, şüphesiz ben zulmü kendime haram kıldım" buyruğunda Yüce Allah'ın, kendi yüce zatına zulmetmeyi yakıştırmadığını ifâde etmektedir. Rabb'imizin Kitab'ında bu hususa tanıklık edecek pek çok nass da vardır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ben asla kullara zulmedici değilim. "m, 50/29); "Allah âlemlere zulüm dilemez.'Vah irmân, 3/108); "Allah kullara zulüm dilemez."fei-Mü'mm, 40/31); "Allah kullara asla zulmedici değildir."(Fussüet 41/46)

Yine Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Şüphesiz Allah insanlara en ufak bir miktar bile zulmetmez."(Yunus, \o/u)\ "Muhakkak Allah, bir zerre ağırlığı kadar dahi zulmetmez."(en-Msö, 4/40)

O her türlü eksiklikten münezzeh, büyük bir Rab'dır. İbadete, tazime ve azameti önünde eğilmeye lâyık olan yalnız O'dur. Çünkü O, zulmetmek di-leseydi, hiç kimse O'na karşı koyamazdı. Fakat O, kendi zatını bu büyük-

noksanlıktan tenzih buyurmuştur. O bakımdan müslüman kimsenin Rabb'ini zulümden tenzih etmesi, O'nun bütün emir ve yasaklarında, bütün buyruklarında biricik adaletli hüküm koyucu olduğuna inanması gerekmektedir.

Nevevi der ki: Zulüm, Allah hakkında müstahil (imkânsız)dir. Kendisinden yukarıda ve kendisine itaat edeceği hiçbir kimse olmadığı için, O'nun sınırı aşması nasıl söz konusu olabilir ve bütün âlem O'nun egemenliği ve saltanatı altında olup her şey O'nun mülkü olduğuna göre mülkü olmayan bir şeyde tasarrufu nasıl sözkonusu olabilir?[14]

Kullar Muhtaç Olmayan Yüce Allah'a Muhtaçtır:

"Kullarım, hepiniz sapıksınız. Kendisine hidâyet verdiğim müstesna. O halde benden hidâyet isteyin ki, ben de sizi hidâyete ileteyim. Kullarım, hepiniz açsınız, kendisini yedirdiklerim müstesna. O bakımdan benden sizi yedirmemi isteyiniz, ben de sizi yedireyim. Kullarım, hepiniz çıplaksınız, kendisini giydirdiklerim müstesna. Benden sizi giydirmemi isteyiniz, ben de sizi giydireyim. Kullarım, sizler gece ve gündüz günah işleyip duruyorsunuz, bense bütün günahları bağışlarım. O halde benden mağfiret dileyin, ben de size mağfiret edeyim" buyruğu, bütün yaratıkların dünyada da âhirette de fayda elde etmek ve zararı

önlemek için Aziz ve Celil olan Allah'a muhtaç 'olduklarına delildir. Kur'ân-ı Kerim'de bizim muhtaçlığımın!, acizliğimizi, zayıflığımızı, dünya hayatımız ve âhiretimiz ile ilgili bütün hususlarda O'na muhtaç olduğumuzu hatırlatan birçok âyet-i kerime bulunmaktadır.

Bizim Yüce Allah'ın hidâyetine muhtaç oluşumuz ile ilgili olarak Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Allah kime hidayet ederse o, doğru yola erdi-rilmiş, kimi de saptırırsa, artık onun için doğruya iletici bir dost ve yardımcı (veli) bulamazsın."(ei-Kehj, ıs/17)

Yüce Allah'ın rızkına ihtiyacımız hakkında da şöyle buyurulmaktadır: "Yeryüzünde yürüyen ne kadar canlı varsa, hepsinin rızkını vermek Allah'a aittir."(Hud, n/6)

Bizim Rabb'imizin rahmetine muhtaç oluşumuz hakkında da şöyle bu-yurulmaktadır: "Allah insanlara herhangi bir rahmet açacak olursa, onu tutacak olmaz, tuttuğunu da artık ondan sonra bıraktıracak olmaz. O Azizdir {her şeye galiptir), hikmeti sonsuzdur.'Vratır, 35/2)

Rabb'imizin mağfiretine muhtaç oluşumuz ile ilgili olarak da şöyle buyu-rulmaktadır: "Rabb'imiz, biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz, bize merhamet buyurmazsan, hiç şüphesiz zarara

uğrayanlardan oluruz."(ei-A'râf, 7/23)

İşte bundan dolayı İbrahim (a.s.), kavmini Allah'ın ibâdetine çağırırken, onlara yemek yedirenin, doğru yola iletip hidâyet verenin, hastalıktan şifa verenin, su verenin, öldürenin ve hayat verenin O olduğunu belirterek delil getirmişti. İşte Yüce Allah, İbrahim (A.S.)'in kavmine söylediklerini bize şöylece nakletmektedir: "Gördünüz mü şu sizin ve önceki atalarınızın taptıklarını! Onlar şüphesiz benim düşmanımdır. Alemlerin Rabb'i müstesna. Çünkü O beni yaratan, bana doğru yolu gösterendir. Beni yediren ve bana içiren O'dur. Hastalandığımda bana şifa veren O'dur. Beni öldüren, sonra diriltecek oları da odur. Kıyamet gününde günahımı mağfiret etmesini ümid ettiğim de O'dur. Rabb'im bana bir hüküm ver ve beni salihlere kat.'Vş^m, 26/75-83)

Bu niteliklere sahip olan ise, kendisine ibadet edilmesi, kendisine sığınılması ve ondan başkasına iltifat olunmaması gereken hak ilâhın ta kendisidir. [15]

İnsan İslâm'ı Kabul Edecek Fıtratta Yaratılmıştır:

Hadisteki: "Hepiniz sapıksınız, kendisine hidayet verdiklerim müstesna" ifadesi, yine Rasulullah (S.A.S.)'in Yüce Allah'tan naklettiği: "Ben kullarımı hanifler olarak yarattım.[16] mealindeki hadisine

aykırı değildir. Bir rivayette de: "Şeytanlar gelip onları önlerine katarak doğru yoldan saptirdi.[17] şeklindedir. Kul İslâm'ı kabul edecek fıtratta yaratılmıştır. Fakat insanın fiilen İslâmı öğrenmesi gerekir. Zira o İslâmı öğrenmeden önce, bilmeyen bir câhildir. Nitekim Yüce Allah Peygamberine hitaben şöyle buyurmaktadır: "Ve seni yolunu şaşırmış buldu da doğruya iletmedi m\?%d-Duhâ, 9W) Ayet-i kerimeden maksat ise O, senin bilgisiz olduğunu görüp sana vermiş olduğu Kitap ve Hikmet sayesinde seni doğruya iletti, demektir. Nitekim Yüce Allah bir başka yerde şöyle buyurmaktadır: "Böylece sana da emrimizden bir ruh vahyettik. Kitab'ın da imanın da ne olduğu bilmezdin. Fakat biz onu kendisiyle kullarımızdan dilediğimizi hidâyete ilettiğimiz bir nur kıldık.'Ves-Surâ. 42/52}

O halde insan, hakkı kabul edebilecek bir fıtrata sahip olarak dünyaya gelir. Eğer Allah kendisine hidayet verecek olursa, kendisine hidayeti öğre-tecek ve böylelikle potansiyel olarak hidayete iletilme özelliğine sahip iken fiilen hidayet bulan bir kimse olur. Eğer Allah onu yardımsız bırakmayı mu-rad ederse, bu sefer fıtratını değiştirecek kimseler ona musallat olur ve bunlar da onu dosdoğru yoldan saptırıp uzaklaştırır. Nitekim Rasulullah (S.A.S.) de şöyle buyurmaktadır: "Ve

her doğan fıtrat üzere doğar. Ta ki dili kendisi hakkında açıklamada bulununcaya kadar. Sonra da annesi babası, onu yahudi, hıristiyan yahut da mecusi yapar.[18]

Allah'tan Hidayet Dilemek:

Genel anlamıyla İslâm'a ve imana hidâyet, her mü'min için söz konusudur. İman ve İslâmın çeşitli bölümlerinin tafsilâtını bilmek şeklindeki mufassal hidayet ve Yüce Allah'ın, bunun gereğini yapması için kula yardımcı olmasına gelince; işte mü'minin gece gündüz muhtaç olduğu hidâyet budur. Bundan dolayı Yüce Allah farz namazların her bir rekatında bu hidâyeti talep etmeyi bize farz kılmaktadır: "Bizi dosdoğru yola ilet!'V«/-fistJho, ve) Müslüman kimsenin duâ ederek hidâyeti talep etmesiyle birlikte, hidâyete ulaştıracak sebeplere yapışmak konusunda da nefsiyle gereken mücadeleyi vermesi gerekir. [19]

Yüce Allah'tan Mağfiret[20]

"Kullarım, sizler gece gündüz hatâ etmektesiniz, ben de bütün günahları bağışlarım, O halde benden mağfiret dileyin ki, ben de size mağfiret edeyim" buyruğunda, küçük ve büyük günahlardan ötürü Allah'tan mağfiret talep etmek teşvik edilmektedir. Bundan dolayı Rasulullah (s.a) bir günde yüz defadan daha fazla Allah'tan mağfiret dilerdi. Rasulullah (S.A.S.) şöyle bu-

yurmaktadır: "Allah'a yemin olsun, şüphesiz ki ben bir günde yetmiş defadan daha fazla Allah'tan mağfiret diler ve O'na tevbe ederim.[21]

Allah'ın, Mahlûkatına İhtiyacı Yoktur:

Hadisteki: "Kullarım, şüphesiz ki sizler bana zarar verebilecek noktaya erişemezsiniz ki, bana zarar verebilesiniz. Siz asla bana fayda verebilecek noktaya gelemezsiniz ki bana faydalı olabilesiniz." buyruğundan anlaşıldığına göre, kullar hiçbir şekilde Allah'a herhangi bir fayda ya da zarar vere-mezler. O, zatı itibariyle itaatlere muhtaç değildir.

İtaatten asıl yararlananlar kulların kendileridir. Yine masiyetten zarar görenler kullardır. Bu husustaki âyet-i kerimeler pek çoktur. Bunların bazılarını kaydedelim: "Küfürde süratle koşuşanlar, seni üzmesin, çünkü şüphesiz onlar Allah'a hiçbir zarar veremezler.'VAiı /mrân, m7(,y, "Kim de ökçeleri üzerine gerisin geri dönerse, asla Allah'a hiçbir zarar veremez."(An /mrân, 3/144); "(Kestiğiniz o kurbanların) etleri de kanlan da Allah'a ulaşmaz, fakat O'na ulaşan sizin takvânızdır."fei-Hacc, 22-37) Ama Yüce Allah kullarının kendisine itaat etmelerini, kendisinden sakınıp korkmalarını sever, buna karşılık masiyet etmelerinden hoşlanmaz, küfre sapmalarına razı olmaz. [22]

Allah'ın Hazineleri Bitip Tükenmez:

Hadisteki: "Kullarım, ilkinizle sonunuzla, insanınızla cinninizle hep birlikte bir tepe üzerinde dikilseniz ve hepsi benden dilekte bulunup ben de onların her birisine ayrı ayrı dilediğini verecek olsam, bu dahi benim ya-nımdakinden ancak iğnenin denize sokulup (çıkartıldığı) zaman eksilttiği kadar bir şey eksiltir." Allah'ın hazineleri asla bitip tükenmez. Bağışları, o hazineleri eksiltmez. İlkiyle, sonlarıyla bütün cinlere ve insanlara istedikleri her şeyi verse bile.

Ebu Hüreyre (r.a)den, Rasulullah (s.a) şöyle buyurdu: Aziz ve Celil olan Allah buyurdu ki: "Sen infak et, ben de sana infâk edeyim." Yine şöyle buyurmuştur: "Allah'ın eli dopdoludur. Hiçbir harcama onu eksiltmez. O gece ve gündüz her zaman için kullarına bağışlarda bulunmaktadır." Yine devamla şöyle buyurdu: "Göğü ve yeri yarattığından beri verdiklerini bir düşününüz. Bunlar dahi elinde bulunanları eksiltmiş değildir. Arşı suyun üzerinde idi, mizan onun elindedir, alçaltıp yükseltir. [23]

Ameller Tesbit Edilir:

Hadiste geçen: "Kullarım, ne yaparsanız onlar sizin amellerinizdir, onları sizin için sayıp tesbit ediyorum, sonra size onların karşılıklarını eksiksiz vereceğim." buyruğu Yüce Allah'ın kulların

amellerini sayıp tesbit ettiğine, sonra da amellerinin karşılığını kendilerine vereceğine delildir. İman edip salih amel işleyene en güzel mükâfat vardır. Küfre sapıp isyan edene de kötü akıbet vardır. Bu hadis Yüce Allah'ın şu buyruğunu andırmaktadır: "Kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onu görecektir, kim de zerre ağırlığı kadar bir kötülük işlerse onu görecektir."(ez-zuzâi, 99/7-8); "Ve ne işlemişlerse onu hazır bulacaklardır. Rabb'in kimseye zulmetmez."iei-Keh/r ıs/49); "Allah'ın hepsini dirilteceği o günde, ne işlediklerini kendilerine haber verecektir. Allah onları (yaptıklarını) bir bir saymış, onlarsa o yaptıklarını unutmuş olacaklardır. " (el-Mücâdele, 58/6)

İfadeden anlaşıldığına göre maksat, Kıyamet gününde amellerin eksiksiz verileceğidir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Muhakkak Kıyamet gününde mükâfatlarınız size eksiksiz verilecektir."(An imrân, 3/185) Amellerin karşılığının verilmesinin hem dünyada hem âhirette olması ihtimali vardır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Kim bir kötülük işlerse ona karşılığı verilir.'Ven-Ni«ı, 4/123) Mü'min bazan dünyada yaptıklarının cezasını görebilir, iyilikleri de Kıyamet günü için ona saklanabilir ve o gün mükafatı hem eksiksiz verilir, hem de yaptığı

iyilikler ona kat kat fazlasıyla artırılır.

Kafire gelince; Yüce Allah yaptığı iyiliklerin karşılığını ona dünyada acilen verebilir, kötülüklerinin karşılığı ise Kıyamet gününe saklanır ve fazlalık sözkonusu olmaksızın kötülüklerinin misliyle cezalandırılır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ta ki, kötülük işleyenleri, yaptıklarının karşılığı ile cezalandırsın.'Ven-Necm, 53/31) [24]

Allah'a Nimetlerine Karşı Hamdetmek:

Hadiste yer alan: "Kim bir hayır bulursa bundan dolayı Allah'a hamdet-sin, kim de bundan başkasını bulursa kendisinden başka kimseyi kınamasın" buyruğuna gelince; şu anlamda olması muhtemeldir: Her kim salih amelleri dolayısıyla dünyada hayır ile karşılaşırsa, o kimsenin bundan dolayı Allah'a hamdetmesi gerekmektedir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Erkek olsun, kadın olsun kim mü'min olduğu halde salih bir amel işlerse, şüphesiz biz ona çok güzel bir hayat yaşatırız ve elbette işlediklerinin daha güzeliyle onları mükâfatlandınnz.'Ven-Nahi, ıe/97)

Her kim kötü amellerinin âkibetini dünya hayatında bulacak olursa, o kimse de bundan dolayı yalnızca kendisini kınamalı, Allah'tan mağfiret dileyip O'na tevbe etmelidir: "Biz onlara

en büyük azabdan önce (dünyada) yakın azabdan da mutlaka tattıracağız. Olur ki dönerler."(es-secde, 32/21)

Hadisteki bu ifade, başka bir anlamda da olabilir. Yani pişmanlığın fayda vermeyeceği bir zamanda kendisinden başkasını kınamasın. Buna göre "Allah'a hamdetsin" buyruğundaki emir ile "kendisinden başka kimseyi kınamasın" buyruğundaki emrin anlamı, haber vermek olur (yani Allah'a hamdedecektir;.. kendisinden başka kimseyi kınamayacaktır... anlamında).

Yüce Allah, Cennetliklerin Allah'ın kendilerine ihsan edeceği nimetlerden dolayı Allah'a hamdedeceklerini bize haber vermektedir: "Bizi buna kavuşturan Allah'a hamdoîsun. O bizi bu yola iletmeseydi, biz kendiliğimizden bunu bulamazdık, diyeceklerdir."(ei-A-raj, 7/43) Yine Yüce Allah bize Cehennemliklerin kendilerini kınayacaklarını da şöylece haber vermektedir: "O halde beni kınamayanız, bilakis kendinizi kınayıniz.'V/brahim, 14/22) [25]

Bu Hadisten Anlaşılan Bazı Hükümler:

1- Bu hadis-i şerifte insanın ihtiyaç duyacağı ister diniyle, ister dünyasıyla ilgili her türlü menfaate dair dilediğini Allah'tan istemesi gerektiğine delil vardır. Çünkü hayır, bütünüyle Allah'ın elindedir.

2- Yine hadis-i şerifte kalbin önemine de delil vardır. Çünkü takvada da günahkârlıkta da asıl olan kalplerdir. Kalp istikamet üzere oldu mu, sair organlar da istikamet üzere olurlar. Kalp günaha yöneldi mi, diğer organlar da bozulurlar.

3- Hadis-i şerifte hayır ve faziletin, lütfün tümüyle Allah'tan geldiğine işaret edilmektedir. O kullan böyle bir şeyi fiilen hak etmemiş olmakla birlikte, kendi lütfundan bunları kullarına ihsan eder. Kötülük ise kendilerinden (yaptıklarından ötürü) gelir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Sana bir iyilik isabet ederse o Allah'tandır, sana bir kötülük isabet ederse o da kendinden (dolayı)dır.'7en-Nisa,479;

4- Nitekim hadis-i şerifte: "Kendisinden başkasını kınamasın." buyruğunda nefsin hesaba çekilmesine, günahlardan dolayı da pişmanlık duymak gereğine de işaret edilmektedir. [26]

---

[1] Müslim Şerhi, V, 439 (Müslim, Birr 55; Müsned, V, 160. -Çeviren-)

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 253-255.

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 255.

[3] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 255.

[4] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 256.

[5] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 256-257.

[6] Lisânu'l-Arab,X\l, 373.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 257.

[7] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 257.

[8] Müslim Şerhi, V, 441.

[9] Yani insanlara zulmeden hakim, yönetici ve deviet başkanı demektir. Şüphesiz yöneticilerin içine düştükleri en büyük zulüm, Allah'ın Kitab'ını hakim kılmamaktır. Zaten Yüce Allah da şöyle buyurmaktadır: "Allah'ın İndirdikleriyle hükmetmeyenler, işte onlar zalimlerin ta

kendileridir." (el-Mâide, 5/45)

[10] Hadisi Taberâni rivayet etmiş olup el-Elbâni hasen olduğunu belirtmiştir. Bk. Sahi-hu'l-CÖmi, 3692

[11] Buharı, V, 214; Tefsir, ll'nci Sûre; Müslim Şerhi, V, 444; Lafız Buhâri'nin.

[12] İmâm Şafii, Divânı, 23-24.

[13] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 258-259.

[14] Müslim Şerhi, V, 439

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 259-260.

[15] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 260-261.

[16] MüsHmŞerhi,V, 716.

[17] Aynı yer.

[18] Bk. Sahlhu'l-Câmi, no-. 4435. (Bk. Müsned II, 233, 275, 393, 111, 353, 435, IV, 24; Buharı, Cenaiz 80, 93; Müslim, Kader 22, 25. -Çeviren-)

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 261-262.

[19] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 262.

[20] 42'nci hadisin şerhi sırasında tevbe ile ilgili hususlara dair geniş açıklamalar gelecektir.

[21] Buhar! ,VH, 145 (Davet 3).

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 262-263.

[22] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 263.

[23] Buharı, VII, 213, (Tefsir, 11 nci sure);Müslim Şerhi, III, 33.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 263-264.

[24] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 264.

[25] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 265.

[26] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları:

265-266.

25. ALLAH'IN LÜTFÜ VE RAHMETİNİN GENİŞLİĞİ. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Selefin Yarış Alanı: 1

Gıpta: 2
Her Ma'ruf (İyilik) Hakkında Sadaka Tabiri Kullanılır: 3
1- Kalıcı Salih Ameller Sadakalar Kapsamına Girer: 3
2- İyiliği Emretmek, Münkerder Alıkoymak Da Sadakadır: 4
3-Kişinin Arzusunu Helâl Yoldan Karşılaması: 4
Kıyasın Caiz Oluşu: 5
Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler: 6

25. ALLAH'IN LÜTFÜ VE RAHMETİNİN GENİŞLİĞİ

Ebu Zerr (r.a)'den, Rasulullah (s.a)'ın ashabından birtakım kimseler Peygamber (s.a)'e şöyle dediler: Ey Allah'ın Rasulü, servet sahipleri ecirleri ahp gittiler. Bizim kıldığımız gibi namaz kılıyorlar, bizim tuttuğumuz gibi oruç tutuyorlar, üstelik mallarının fazlalıklarından da sadaka veriyorlar? Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurdu: "Allah sizin için de sadaka olarak birtakım şeyleri takdir etmemiş midir? Şüphesiz her bir teşbih karşılığında bir sadaka (mükâfatı) vardır, her bir tekbir karşılığında bir sadaka (mükâfatı) vardır, her bir tahmid (elhamdülillah demek) karşılığında bir sadaka (mükâfatı) vardır, her bir tehlil (lâ ilahe illallah demek) karşılığında bir sadaka (ecri) vardır, her bir iyiliği emretmek karşılığında bir sadaka (mükâfatı)

vardır, her bir mün-kerden alıkoymak karşılığında bir sadaka (ecri) vardır. Hatta sizden herhangi bir kimsenin (eşiyle) cimâmda da bir sadaka (mükâfatı) vardır."

Ashab: Ey Allah'ın Rasulü, bizden herhangi bir kimse kendi arzusunun gereğini yerine getirdiği halde onun için mükâfat sözkonusu olur mu? de-yince, şöyle buyurdu: "Bana söyleyiniz, eğer o bu arzusunu haram yoldan karşılayacak olursa onun için vebal sözkonusu olur mu? İşte arzusunu helâl yoldan yerine getirdiği takdirde de onun için ecir sözkonusu olur. [1]

Bu Hadisin Önemi:

Bu hadisin büyük bir Önemi vardır. Çünkü oldukça önemli birtakım hususları kapsamaktadır. Bunların bazıları:

1- Kıyâsın caiz oluşu.

2- Mubah şeyler, salih niyyet ile Allah'a yakınlaştırıcı amellere dönüşür.

3- Yarışılacak alanın tesbit edilmesi.

4- Hayır yollarının pek çok oluşu. O kadar ki, kul bazı hayırları yerine getirmekten acze düşerse, diğerlerini yerine getirmekten acze düşmez. [2]

Selefin Yarış Alanı:

Bu hadis-i şeriften bu ümmetin selefinin giriştiği yarışları, onların Allah'a kendilerini yaklaştıran ve

O'nun nezdinde derecelerini yükselten hususlara ne kadar tutkun oldukları anlaşılmaktadır. İşte bundan dolayı Ashab-ı Kiram'ın fakirleri Rasulullah (s.a)'ın yanına gitmişler ve ticaretle uğraşan kardeşlerinin elde ettikleri ecir ve yüksek dereceler itibariyle kendilerini geride bıraktıklarını açıklamışlardır.

Çünkü bu kardeşlerinin fazla mallan var. Bununla haccedebiliyor, umre yapabiliyor, sadaka verebiliyor, cihad edebiliyorlar. Kendileri ise bunları yapamamaktadırlar. O halde bunlara kavuşmanın yolu nedir? Rasulullah (S.A.S.) de kendilerine hadiste varid olan hususları açıkladı.

İşte ümmetin selefinin yarış alanı budur. Allah onlardan razı olsun. Yüce Allah da şöyle buyurmaktadır: "O halde yarışanlar, bunun için yarışsınlar. "(el-Mutajfifin, 83/26)

Yine Yüce Allah, bir başka yerde şöyle buyurmaktadır: "İşte amel edecekler bunun benzeri için amel etsinler."(es-Sâff&t, 37/61) İbn İshâk der ki: Bana ez-Zühri anlattı, O Ubeydullah b. Ka'b b. Mâlikten, dedi ki: Yüce Allah'ın, Rasulü lehine yaptıklarından birisi de şudur: Evs ile Hazrec iki erkek devenin birbirine karşı hücumları gibi hücum ediyorlardı. Evs kabilesi birşey yaptı mı, mutlaka Hazrecliler şöyle derlerdi: Allah'a

yemin olsun, bu hususta siz bizden daha üstün bir fazilete sahip olarak ileri geçemeyeceksiniz. Evsliler de aynı şekilde. O bakımdan Evsliler Ka'b b. el-Eşref'i öldürdükten sonra Hazrecliler Ka'b gibi Rasulullah (s.a)'a düşmanlığı bulunan bir adamın kim olabileceği hususu üzerinde düşündüler. Bu sefer İbn Ebi'l-Hukayk'ın adını ortaya attılar; o da Hayber'de bulunuyordu.[3]

İşte Allah'ın ve Rasulünün kendilerinden Övgüyle söz etmesinin sebebi de budur; dünya ve âhirette kurtuluşa ermelerinin, aziz olmalarının sebebi de budur. Onlardan herhangi birisi bir amelde bulunmamaktan dolayı mazur bulunduğu ve ona bu hususta ruhsat verildiği halde, Rasulullah (s.a)'a, o ameli yerine getiremem diye ağlayarak gelirdi. Nitekim Yüce Allah, Rasulullah (s.a)'ın cihâda çıkacağı sırada bu şekilde davrananlar hakkında şöylece haber vermektedir: "Onlar da (Allah yolunda) harcayacak birşey bulama-dıklarından dolayı gözleri yaş döke döke geri döndüler.'Vreube, 9192)

Dünyevi hususlarda yarışa girişmek ise, yerilmiş bir husustur. Kul, bu yarışta haddi aşacak olursa, o takdirde bu yarış helak olmasına, zayıf düş-mesine sebep teşkil eder. Nitekim Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Sizi sevindirecek şeylerin müjdesini size veriyorum ve bunları

{gelecektede) ümid edebilirsiniz. Allah'a yemin olsun ki, ben si2in için fakirlikten korkmuyorum. Fakat ben sizin için sizden öncekilere dünya(mn imkânları) genişçe verildiği gibi, size de verileceğinden ve onlar nasıl bu hususta birbirleriyle yarıştılarsa, sizin de yarışacağınızdan ve (dünya) onları nasıl helak ettiyse, sizi de helak edeceğinden korkarım.[4]

Gıpta:

Gıpta, kişinin gıpta ettiği şahsın sahip olduğu durumun bir benzerine -o durumun zail olmasını temenni etmeksizin- sahip olmayı temenni etmesidir. Bu özellikle âhiret ile ilgili hususlarda meşru' birşeydir. Nitekim Rasulul-lah (S.A.S.) şöyle buyurmuştur: "İki şey dışında (hiçbir hususta) kıskançlık yoktur: Allah birisine bir mal vermiş ve hak yolda o malı tüketmeye onu musallat kılmış, diğeri ise Allah birisine bir hikmet vermiş, o da onun gereğince hükmeder ve onu başkalarına da öğretir. (İşte böylelerine gıpta edilebilir.[5]

Burda "hasedden, kıskançlıktan" kasıt gıptadır.

Hadisten anlaşıldığına göre Ashab-ı Kiram, Rasulullah (s.a)'dan öğrendiklerini amel olarak uygulamaya koymuşlardır. İşte onların fakirleri o bakımdan varlıklı kimselere gıpta ediyorlar, onlar gibi sadaka vermeyi, haccetmeyi, umre yapmayı,

Allah yolunda cihâd etmeyi temenni ediyorlardı. Bundan dolayı: "Ey Allah'ın Rasulü, dediler; işte varlıklılar ecirleri alıp götürdüler. Bizim gibi namaz kılıyor, bizim gibi oruç tutuyorlar ve üstelik mallarından arta kalanını da sadaka olarak veriyorlar." [6]

Her Ma'ruf (İyilik) Hakkında Sadaka Tabiri Kullanılır:

Huzeyfe'den Rasulullah (s.a)'in şöyle buyurduğu nakledilmektedir: "Her bir maruf bir sadakadır.[7] O halde sadaka bütün maruf, iyilik (ihsan) türleri hakkında kullanılır. O kadar ki, Yüce Allah'tan, kullarına ulaşan lütuflan bile, O'nun, kullarına bir sadakasıdır.

Müslim Sahih'inde şöyle denilmektedir: Sadaka adının her türlü maruf hakkında kullanılabileceğine dair açıklama. Bunun manası ise Nevevi'nin Müslim Şerhi'nde dediği gibi şöyledir: Rasulullah (S.A.S.)'in; "Her bir maruf (iyilik) bir sadakadır." Yani sevap itibariyle sadaka hükmünü alır demektir.

Kadı Iyad da şöyle demektedir: Mârufa sadaka adının verilişi, sadakanın ecri gibi onun da bir ecrinin bulunduğu ve bu gibi itaatlerin ecirleri bakımından sadakalara benzemesi dolayısıyla, onlara sadaka denildiği, Rasulullah (S.A.S.)in de

mukabele ve sözdeki müâneset yoluyla bu ismi vermiş olması muhtemeldir. Yine bunun anlamının, böyle bir maruf kişinin kendisine bir sadakasıdır, şeklinde olduğu da söylenmiştir.[8]

İşte sadakanın bu geniş kapsamlı anlamı Ashâb-ı Kiram'ın fakirleri tarafından farkedilmemişti. O bakımdan en sevdikleri şahıs olan Rasulullah (S.A.S.)'e gelip ecirlerle ve üstün derecelerle kendilerini geçmiş bulunan varlıklılara kavuşmanın yolunu sordular. O da kendilerine: "Allah size sadaka vereceğiniz şeyleri tayin etmemiş mi?" diye sordu, daha sonra da onlara bu sadakaların bazılarını şöylece zikretti. [9]

1- Kalıcı Salih Ameller Sadakalar Kapsamına Girer: Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Geride kalacak olan ise saüh amellerdir. (Bunlar) Rabb'inin nezdinde sevapça da hayırlıdır emelce de hayırlı-dır. "(ei-Kebf, 18/46) Müfessirlerin çoğunluğu "kalıcı salih amellerin" "Sübhanal-lah, elhamdülillah, lâ ilahe illallah, Allahu ekber, Allah'ı tenzih etmek demek olan teşbih (Sübhanallah demek)" olduğunu söylemişlerdir. Subhanal-lah'ın anlamı ise Yüce Allah'ı tenzih etmektir. SübhanAllah diyen bir kimse ben Allah'ı her türlü kötülük ve çirkinlikten uzak bilirim demeye benzer[10]. Usânu'l-Arab'da da şöyle denilmektedir: Sübhanallah'ın anlamı, Allah'ı eş ve

çocuk edinmekten tenzih etmek demektir. O'nun, kendisine sıfat olarak verilmemesi gereken her husustan tenzihi anlamına geldiği de söylenmiştir. [11] Elhamdülillah ise Allah'a övgüde bulunmaktır ve herkesi kuşatmış bulunan nimetlerine şükretmek demektir. Hamd ise şükürden daha geneldir. Çünkü hamd bir lütuf karşılığında yapılır, öyle bir lütuf olmaksızın da yapılır. Hamd, yermenin zıddıdır.

O bakımdan Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmuştur: "Her bir teşbih (sübhanAllah demek) karşılığında sizin için bir sadaka (mükâfatı) vardır. Bir tekbir (Allahu ekber) demek karşılığında bir sadaka vardır. Her bir tahmid (elhamdülillah demek) karşılığında bir sadaka (ecri vardır) her bir tehlil (lâ ilahe illallah) demek karşılığında sadaka (ecri) vardır."

Tehlilin anlamı lâ ilahe İllallah demektir. İşte bütün bunlar faydası yak nızca kişiye münhasır olan sadakalar kapsamına girer. [12]

2- İyiliği Emretmek, Münkerder Alıkoymak Da Sadakadır:

Rasulullah (S.A.S.): "İyiliği emretmek de bir sadakadır, münkerden alıkoymak da bir sadakadır" diye buyurmuştur. Bu Rasulullah (s.a)'ın Ashâb-ı Kiram'ın fakirlerine göstermiş olduğu sadaka

çeşitlenendendir. Bu sadakada iyilik, kişinin kendisini aşarak diğer insanlara ulaşır. Böylelikle onlara ulaşmış (bir sadaka) gibi olur. Belki de bu, mal ile sadaka vermekten daha faziletlidir. İyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak nasıl mali sadakadan daha faziletli olmasın ki! Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Siz insanlar için çıkartılmış en hayırlı bir ümmetsiniz; iyiliği emreder, kötülükten ahko-yarsınız ve hem Allah'a iman edersiniz."<Au imrân, mıo)

İyiliği emredip münkerden alıkoymanın birtakım usûl ve ölçüleri vardır. Yüce Allah'ın izniyle bunları 34'ncü hadisi şerhederken açıklayacağız. [13]

3-Kişinin Arzusunu Helâl Yoldan Karşılaması:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Ve sizden herhangi birinizin hanımına yaklaşması da bir sadakadır" sözü üzerine Ashab: Ey Allah'ın Rasulü diye sordular, bizden herhangi bir kimse arzusunu yerine getirdiği takdirde ondan dolayı ecir alması sözkonusu olabilir mi? Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurdu: "Peki ya o bu arzkusunu haram yoldan yerine getirecek olursa, bundan dolayı onun için günah sözkonusu olur muydu, ne dersiniz? İşte o arzusunu helâl yoldan karşılaması suretiyle de onun için bir ecir (sebebi)dir."

Hadis-i şerifte geçen "el-bud" (tercümede; şehvet,

arzu) cima hakkında da kullanılır, bizzat tenasül organı hakkında da kullanılır. Hadisin zahirinden anlaşıldığına göre bir kimse herhangi bir niyyet taşımaksızın dahi, hanımına yaklaşmaktan dolayı ecir alır. İlim ehlinden bazıları bu görüştedir.

Şu kadar var ki sahih olan kanaat şudur: Hadisteki bu husus, Yüce Allah için halis bir niyyet ile amelin yapılması kaydı ile mukayyeddir. Çünkü Rasulullah (S.A.S.) biı- başka hadis-i şerifte şöyle buyurmaktadır: "Şüphesiz ki sen Allah'ın xv ısını umarak eğer bir harcamada bulunacak olursan, mutlaka ondan dolayı bir ecir alırsın; hatta hanımının ağzına koyduğun bir lokmadan dolayı bile.[14]O bakımdan kulun cima ile hem kendisinin hem hanımının zinaya ya da ona götüren işlere düşmekten iffetini korumayı yahut da hanımı ile güzel bir şekilde geçinmek suretiyle hakkını yerine getirmeyi yahut da Yüce Allah'a ibadet edecek salih bir evlat talebi ile yaklaşması gerekir ki, bu şekilde hanımına yaklaşması onun için bir sadaka gibi olsun.

İşte, mubah olan işler, niyyetlerle itaatlere dönüşür, görüşünü kabul edenler de bu hadisi delil göstermişlerdir.

Nevevî, Müslim Şerhi'nde bu hadisi açıklarken şunları söylemektedir: "Bu hadis-i şerifte mubah

olan işlerin samimi niyyetlerle itaatlere dönüştüğüne delil vardır. Eğer kişi hanımının hakkını yerine getirmeyi ve Yüce Allah'ın emretmiş olduğu maruf bir şekilde onunla geçinmeyi kastedecek olursa, yahut da salih evlat isteği ile veya hem kendisini hem de hanımının iffetini muhafaza edip böylelikle kendisinin de, hanımının da harama bakmasını önlemek, hakkında düşünmeyi ve onu yapmayı içinden geçirmeyi önlemek niyetiyle hanımıyla cima' ederse yahut da buna benzer salih maksatlarla eşine yaklaşır ise bu cima ibâdet olur, [15]

Kıyasın Caiz Oluşu:

Hadis-i şerifte geçen: Ey Allah'ın Rasulü, dediler, bizden herhangi bir kimse arzusunu yerine getirdiği halde bundan dolayı ecir alması sözkonusu olur mu? (Rasulullah (S.A.S.)) şöyle buyurdu: "O arzusunu haram yoldan karşılayacak olursa ne dersiniz, onun için günah olur mu? İşte aynı şekilde o arzusunu helâl yoldan karşılayacak olursa onun için ecir olur."

Nevevî der ki: "Bu ifadelerden kıyasın caiz olduğu anlaşılmaktadır. Bütün ilim adamlarının görüşü de budur. Bu hususta Zahiriler müstesna muhalefet eden yoktur. [16]

Sözlükte kıyas: Bir şeyi benzeri şey ile ölçüp

biçmek, anlamındadır. Meselâ, kumaşı metre ile ölçtü, kıyas etti denilecek olursa, onun miktarını metre ile tesbit etti, anlamındadır. Kıyas eşit kılmak hakkında da kullanılır. Çünkü birşeyi benzeri olan şey ile takdir yoluna gitmek, o iki şeyi birbirine eşitlemek demektir. Filan kişi filanla kıyas edilmez derken, filan kişi onunla eşit ve denk olmaz demek olur.

Usûl alimlerinin ıstılahına göre ise kıyasın tarifi şöyledir: Hükmü hakkında nass bulunmayan bir vakıayı, hükmü hakkında nas" vârid olmuş bir başka vakıaya hakkında nassin vârid olduğu hükmü -bu hükmün illeti noktasında iki vakıanın da eşit olması dolayısıyla- aynen geçerli kılmaktadır.[17]

Kıyas: Kitap, Sünnet ve icmâdan sonra Şer'i deliller arasında dördüncü mertebededir. Bu nassda (hadis-i şerifte) vârid olan bu kıyâs türüne usûlcüler tarafından "kıyâsu'1-aks" adı verilir. Kıyâsu'1-aks ise, illet bakımından iki şey arasındaki zıtlık dolayısıyla birşeyin hükmünün aksini o zıt olan diğeri hakkında kabul etmek demektir. Müslim'in Sahih'inde şu rivayet sabit olmuştur:

Bize Muhammed b. Nümeyr anlattı. Bize babam ve Veki anlattı; (ikisi) el-A'meş'ten, o Şakik'ten, o

Abdullah (b. Mes'ud)dan[18]; Veki' (Abdullah b. Mes'ud)dan: Rasulullah (s.a) buyurdu ki dediğini, 4bn Numeyr de (Abdullah b. Mes'ud'dan): Rasulullah (s.a)'ı şöyle buyururken dinledim diye rivayet etmiştir (dedikten sonra, Rasulullah (S.A.S.)'in): "Kim Allah'a herhangi birşeyi şirk koşarak ölürse Cehennern'e girer." Ben (Veki) de derim ki: Kim de Allah'a hiç birşeyi şirk koşmaksızın ölürse, Cennet'e girer.[19]

Nevevi der ki: Usûl âlimleri bununla amel etmek hususunda farklı görüşlere sahiptir. Bu hadis ise (bu tür kıyas İle) amel edenlerin lehine delildir, daha sahih olan da budur, doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.[20]

Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler:

1- İlmin neşri esnasında söylenen sözü, delil ile desteklemek. Çünkü bu, hakkın kabulüne bir yardımcı unsurdur. Mükelleflerin kalbinde de hakkı daha bir yerleştirir, O bakımdan ilim adamlarının kendilerine delile dair soru sorulacak olursa, bundan dolayı kalplerinin daralmaması gerekir. Diğer taraftan delile dair soru sormak, onlara olan güvenin sarsıldığı anlamına da kabul ediimemelidir.

2- Hanımla güzel geçinmek ve ona iyilikte bulunmak kulun kendisiyle Rabb'ine

yakınlaşabileceği, Allah'a yakınlaştırıcı amellerdendir.

3- İşleri ele alırken bu gibi konularda hikmet yolunu kullanmak.

4- Yüce Allah'a yakınlaştırıcı amellere özel bir tutku gösteren Ashab-ı Kiram topluluğunun fazileti de bu hadisten anlaşılmaktadır.

5- Şükreden zenginin sabreden fakirden üstün olduğu da bu hadisten anlaşılmaktadır. [21]

---

[1] **Müslim Şerhi, III, 43; Müslim, Zekat 53.**

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 267-268

[2] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 268.**

[3] **Fefhu'J-Bâri,VIII, 343.**

[4] **Buharı, IV, 63; Cizye, 1; Müslim Şerhi, V, 816.**

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 268-270.

[5] **Buhâri, I, 26, İlm, 15; Müslim Şerhi, II, 464**

[6] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 270.

[7] Müslim Şerhi, III, 42.

[8] Aynı yer.

[9] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 270-271.

[10] Muhtdru's-Sihöh, 282

[11] Lisanu'l-Arab, II, 461

[12] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 271-272.

[13] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 272.

[14] Buhâri, I, 20, İman, 41

[15] Müslim Şerhi, III, 44

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 272-273.

[16] Müslim Şerhi, III, 44

[17] Abdülvehhab Hallaf, Kitâbu İlmi Usuti'1-Fikh, 52.

[18] İfadelerin kime ait olduğunun daha iyi anlaşılabilmesi için hadisin senedini teşkil eden bu bölüm Müslim'den ilâve edilmiştir. (Çeviren)

[19] Müslim Şerhi, I, 285; Müslim, İman 150

[20] Müslim Şerhi, 111, 44

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 273-274.

[21] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 274-275.

26. İNSANLAR ARASINI DÜZELTMEK, ADALET VE YARDIM... 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Yüce Allah'a Nimetlerine Karşılık Şükretmek: 1

Şükür İki Türlüdür: 2

Allah'a Şükür İki Türlüdür: 2

İnsanların Arasını Düzeltmek: 2

Dayanışma: 4

Güzel Söz: 4

Namaza Gitmenin Fazileti: 5

Yoldan Rahatsızlık Verici Şeyleri Kaldırmak: 5

Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler: 6

26. İNSANLAR ARASINI DÜZELTMEK, ADALET VE YARDIM

Ebu Hüreyre (r,a)'den, Rasulullah (s.a) buyurdu ki: "İnsanların her bir eklemi için güneşin doğduğu her günde bir sadaka vardır." (Devamla) buyurdu ki; "İki kişi arasında adalet yapman bir sadakadır. Kişiye bineğine binmesi için yardım etmen yahut onun eşyasını bineğine yükletmesi için kaldırman bir sadakadır." (Yine) buyurdu ki: "Güzel bir söz de bir sadakadır. Namaz kılmak için (mescide gitmek

üzere) yürüdüğün her bir adım bir sadakadır. Yoldan rahatsızlık verici şeyleri kaldırman da bir sadakadır.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Dinin davet ettiği hususlar arasında söz birliği, kalb birliği, kalplerin hak ve sevgi üzerinde kaynaşıp birleşmesi de vardır. İşte bu hadisin önemi, kaynaşma ve sevgiye götüren sebeplere davet etmesiyle ortaya çıkmaktadır.

Hasımlar arasında adaletle davranmak, aralarını düzeltmek, din ve dünya işleri konusunda dayanışmak, güzel söz dışında kalan sözlerden dili korumak ve müslümanlann yolundan rahatsızlık verici şeyleri izale etmek gibi

"Ve sizin nefislerinizde de hiç görmez misiniz?"(ez-Zârwt, 5im):

Rasulullah {S.A.S.)'irv. Bütün eklemlerinde" buyruğundan kasıt, Ademoğlunun iskeletini meydana getiren bütün kemikleridir.

İnsanın vücudunun bu kemiklerden meydana gelmesi yüce Allah'ın insana vermiş olduğu en büyük nimetleri arasındadır. Nitekim bu durum, Allah'ın kudret ve azametinin delilleri arasındadır. O Allah ki, insanı bu şekilde uyumlu, güzel görünümlü ve hareket edebilecek şekilde yaratmıştır. Böyle bir nimetin değerini ve

üstünlüğünü ancak*bunlardan mahrum kalanlar gereği gibi takdir edebilir. [2]

Yüce Allah'a Nimetlerine Karşılık Şükretmek:

İnsanın bu şekilde yaratılıp kemiklerinin bu şekilde bir düzene sokulması Yüce Allah'ın Ademoğluna en büyük nimetlerindendir. O bakımdan her bir kemik (ve eklem) dolayısıyla bir şükür gerekir.[3]

Yüce Allah, Kitab'ında birden çok yerde bu nimeti bize hatırlatmış bulunmaktadır. Meselâ, şöyle buyurmuştur: "Ey insan, seni yaratan sana güzel organlar veren, sana itidal veren, seni dilediği herhangi bir surette terkib eden o kerim Rabb'ine karşı seni aldatan nedir?"(«tfn/ıtor, 82/6-8); "Allah sizi analarınızın karınlarından kendiniz hiç birşey bilmiyorken çıkardı. Size -şükredersiniz diye- kulaklar, gözler, gönüller verdi."fen-NaM, ıen&)\ "Biz ona iki göz vermedik mi, bir de bir gönül ve iki dudak...Vı-Bejed, 90/8-9) [4]

Şükür İki Türlüdür:

Şanı Yüce Allah, bize nimetlerine şükretmemizi emretmiştir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Bir de Allah'ın nimetine şükrediniz.%n-Nahi, ı&ıuy, "Ve O'na şükrediniz.'\ei-Ankebut, 29/i7)\ "Ve Allah'a şükrediniz.'VBakara, 2/172) [5]

Allah'a Şükür İki Türlüdür:

1- Yerine getirilmediği taktirde günahkâr olunan

farz şükür: Bu, kişinin sözlü, ameli ve mali bütün farzları yerine getirmesi, diğer taraftan da Allah'ın haram kıldığı şeylerin tümünü de terketmesiyle olur. Bunları yerine getiren bir kimse Yüce Allah'a sağlık, yaratma, eklem, aza ve buna benzer görünen ve görünmeyen (gizli ve açık) bütün nimetlere karşı şükretmiş olur. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Kişi kendisini kötülükten alıkoysun; çünkü bu da onun için bir sadakadır." Buna göre kötülüğü terkeden (yani haramları işlemeyip farzları da ifa eden kimse) şükretmiş olur. Selefe mensup bazıları şükretmek, masiyetleri terketmektir, demiştir.

2- Müstehab olan şükür-. Bu da kulun, Allah'ın kendisine farz kıldığından fazlasını yerine getirmesidir. Nafile olarak sadaka vermesi, namazın revâtip sünnetlerine gereği gibi riayet etmesi, ardı arkasına hac ve umreyi yapması ve Şeriat'ın açıkça nass ile ifade ettiği pek çok nafileden yapabildiğini yerine getirmesi gibi. Rasulullah (s.a) da Ashabı da bu alanda uyulacak güzel örneklerdir. Onlardan herhangi bir kişi bir günde çoğu kimsenin yapamayacağı kadar nafile amelde bulunurdu. Oruç tutar, sadaka verir, cenazalere katılır, hastalan ziyaret ederdi. Bütün bunları da Ebu Bekr (r.a)'den sabit olduğu üzere tek bir günde yapardı. [6]

İnsanların Arasını Düzeltmek:

Hz. Peygmaber'in: "İki kişi arasında adalet yapman bir sadakadır." buyruğunda ifade edilen bu husus, büyük fazileti olan sadakalardandır. Çünkü bunun hayrı ve faydası başkalarına da dokunur. Bu yolla toplumun yaralan sarılır. Sonunda toplum sağlıklı tek bir vücut gibi olur.

Bu gibi amellere teşvik hakkında mutlaka zikretmemiz gereken pek çok nasslar vârid olmuştur. Çünkü bazı kimseler anlaşmazlık ve tartışma halinde müslümanların arasını düzeltmek bakımından kusurlu hareket edebilmektedirler.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Onların fısıldaşmalarının bir çoğunda bir hayır yoktur. Meğer ki bir sadaka vermeyi yahut bir iyilik yapmayı ya da insanların arasını düzeltmeyi emredenlerinki ola. Kim Allah'ın rızasını gözeterek böyle yaparsa Biz ona büyük bir mükâfaat vereceğiz."(en-Nisd, 4/ıi4)

Ayet-i kerime sadaka vermeyi, iyiliği emretmeyi, yahut da anlaşmazlığın meydana geldiği, davalaşmaların ortaya çıktığı hususlarda insanların arasını düzeltmeyi hedef alan kimselerinki müstesna, insanların fısıldaşmalarının. birçoğunda hayır bulunmadığına delâlet etmektedir. Kim Allah rızası için insanların

arasını düzeltmeye kalkışacak olursa, Allah ona büyük bir mükâfaat vaadetmiştir.

Kulların arasını düzeltmeye gayret etmek, takva sahiplerinin, kendilerini vasıta kılarak Allah'a yakınlaştıkları bir ibadettir. Sevap ve mükâfat kazanmayı arzu edenler nerede?

Yine Yüce Allah bir başka yerde şöyle buyurmaktadır: "Şayet bir kadın kocasının uzaklaşmasından yahut yüz çevirmesinden korkarsa, barış ile aralarını düzeltmelerinde kendilerine bir vebal yoktur. Barış daha hayırlıdır."fen Nisa, 4/128)

Ayet-i kerime, eşler arasını bulup barıştırmanın ayrılıktan hayırlı olduğunu göstermektedir. Çünkü ayrılığın pek çok zararları vardır. Bundan dolayı hanım kocasının kendisinden uzaklaşacağından yahut kendisinden yüz çevireceğinden korkacak olursa, nafaka ve benzeri haklarından kısmen veya tamamen feragat etmesi caiz olduğu gibi, kocanın da böyle bir vazgeçişi kabul etmesi de caizdir.

Yüce Allah bir başka yerde de şöyle buyurmaktadır: "Allah'tan korkun ve aranızı düzeltin."(et-Enfâi, mı)

Ayet-i kerime arayı.düzeltmeyi emretmekte, haksızlık yapmayı, düşmanlıkları ve anlaşmazlıklarla tartışmaları yasaklamaktadır.

Bir başka yerde de Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Eğer mü'minler-den iki grup birbirleriyle çarpışacak olurlarsa aralarını bulup barıştırın... O halde iki kardeşinizin arasını adaletle bulup barıştırın."(e/Hucurat, 49/910)

Ayet-i kerime anlaşmazlık ve kavga esnasında müslümanların arasını düzeltmeyi açıkça emretmektedir.

Ebu Bekr'den; Rasulullah (s.a) birgün, minber üzerinde, beraberinde Ali (R.A.)'nin oğlu Hasan (R.A.) bulunduğu halde, hutbe irad ediyordu. Bir O'na, diğerinde de insanlara bakıyor ve şöyle diyordu: "Benim bu oğlum seyyiddir. Umulur ki, Allah O'nun vasıtasıyla müslümanlardan iki büyük kesim arasında sulh yapar.[7]

Nitekim Rasulullah (S.A.S.)in buyurduğu gerçekleşmiştir. Allah Hasan (R.A.) vasıtasıyla uzun süren savaşlardan sonra Irak'ta bulunan kesim ile Şam (Suriye) tarafında bulunan kesim arasında barışı gerçekleştirmiştir.

İşte bunda müslümanların arasını bulup düzeltmeye teşvike dair büyük bir işaret vardır. İnsan bu uğurda haklarının bir kısmından vazgeçecek olsa bile. Bundan dolayı Rasulullah (s.a) Hasan (R.A.)'dan övgü ile sözetmiştir.

Âişe (r.a.) den: Rasulullah (s.a) kapıda sesleri

oldukça yüksek davalıların seslerini işitti. İki kişiden birisi diğerinden birşeye dair hakkından kısmen vazgeçmesini, kendisine yumuşaklıkla hareket etmesini isterken, diğeri ise Allah'a yemin ederim, yapmam, diyordu. Rasulullah (s.a) yanlarına çıkıp şöyle buyurdu: "Allah adına iyilik yapmayacağına dair yemin eden kişi nerede?" Benim ey Allah'ın Rasulü, hangisini istiyorsa ben onu artık kabul ediyorum, diye cevap verir.[8]

Bu hadiste konumuza delil, Rasulullah (s.a)'ın bu iki kişinin arasını bulmak için dışarı çıkmasıdır. O'nun bu uygulaması da bu işin müstehab oluşu-na delildir.

Buhâri -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- Sahih'inde: "İmamın arkadaşlarına: Haydi hep beraber sulh yapmak üzerine gidelim, demesi" diye bir baş-lıktan sonra şu rivayeti nakletmektedir:

Sehl b. Sa'd (r.a)'dan: Kubâ ahalisi birbirlerine taş atacak noktaya gelinceye kadar birbirleriyle kavga ettiler. Rasulullah (s.a)'a bu husus haber verilinçe: "Haydi hep birlikte gidip aralarını bulup barıştıralım" diye buyurdu.[9]

Ukbe b. Ebi Muayt'ın kızı Um Kulsum (r.anhâ)'dan dedi ki: Ben Rasulul-lah (s.a)'ı şöyle buyururken dinledim: "İnsanlar arasında sulh yaparak hayır söz götüren yahut hayır söyleyen kişi yalan

söylemiş olmaz.[10]

Müslim'in rivayetinde ise şöyle bir fazlalık vardır: Um Külsüm dedi ki: Ben insanların söyledikleri sözler arasında (yalan olarak) üç husus müstesna herhangi birşeyde (yalan söylemeye) ruhsat verdiğini işitmedim. Bunlar da savaşta, insanlar arasını düzeltmekte ve erkeğin hanımına, hanımın da erkeğine söylediği sözlerdir {hayır maksatlı söyleyecekleri sözlerdir). Hadis-i şerif ıslah maksadıyla yalan söylemenin caiz oluşuna delil teşkil ettiği gibi, insanlar arasını bulup düzeltmenin meşruiyyetine de delildir.

Kurtubi der ki: Bir kesim ıslâh kasdıyla yalan söylemenin caiz olduğu görüşünde olup şöyle demiştir: Yerilmiş olan yalan ancak zararlı yahut da maslahat bulunmayan hususlar hakkındaki yalanlardadır.[11]

Buhâri de Sahih'inde şöyle bir başlık açmaktadır: İnsanlar arasını bulup barıştıran kişi yalancı değildir.[12]

Dayanışma:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Kişiye bineğine binmesi için yardımcı olman yahut da eşyasını bineğine yüklemesi için kaldırman da bir sadakadır" buyruğunda sözü edilen bu husus da, eklemler nimetine şükür için meşru kılınmış sadakalardan birisidir.

Bineğine binmesi için müsiümana yardımcı olmak, eşyasını bineğine yükletmesi için onunla yardımlaşmak sadaka kabi-lindendir. Bu şekilde müslüman diğer müslüman kardeşlerine yardımcı olmak alanında bütün yaptıklarından ecir alır. Çünkü Yüce Allah bize yardımlaşmayı emretmiştir. Şöyle buyurmaktadır: "İyilik ve takva üzere birbiri-nize yardımcı olunuz,"(ei-Mâtde. 5/2; Bilindiği gibi yardımlaşma zorluk ve meşakkatleri ortadan kaldırır. İnsanoğlu ise kardeşlerinin yardımını almaksızın bütün işlerini yerine getiremez. Yardımlaşma müslümanlar arasında sevginin yayılması sonucunu doğurur. Sevgi de Allah'ın bize emrettiği hususlar arasında yer alır. [13]

Güzel Söz:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Güzel söz de bir sadakadır" buyruğunun kapsamına selâmı almak, Allah'ı zikretmek, hak sözü söylemek, iyiliği emredip kötülükten alıkoymak, ihtiyaç sahipleri lehinde yöneticiler nezdinde meşru' iltimaslarda bulunmak, nasihatte bulunmak, doğruyu göstermek, insanları sevindiren ve hayır ve doğruluk üzere kalpleri kaynaştıran her birşey girer.

Birşeyler dilemeye, güzel bir sözle karşılık vermek hakkında Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Güzel bir söz ve bir affediş, arkasından eziyyet veren bir

sadakadan hayırlıdır."(ei-Bakam, 2/263)

Allah'ı zikretmek hususunda da şöyle buyurulmaktadır: "Güzel söz, yalnız O'na yükselir, onu da salih amel yükseltir.Vatır, 35/10)

İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak hususunda da Yüce Rabb'imiz şöyle buyurmaktadır: "Güzel bir şefaatte bulunana ondan bir pay vardır. Kötü bir şefaatte bulunana da ondan kendisine bir pay vardır.'Ven-Nisö, 4/85)

İnsanları Allah'ın yoluna çağırmak hususunda da Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Allah'a çağıran ve salih amel işleyip; şüphesiz ki ben, müslü-manlardanım, diyenden daha güzel sözlü kim olabilir!'VFussî/et, 41/33)

Ve buna benzer güzel söz söylemeye, dille istikamet üzere hakka, adalete ve doğruya uygun sözler söylemeye davet eden daha pek çok nass vardır. [14]

Namaza Gitmenin Fazileti:

Rasuîullah (S.A.S.)'in: "Namaza gitmek üzere attığın her bir adım da bir sadakadır" anlamındaki buyruğu Cuma ve cemaatle namaz kılmak için ilim meclisleri, vaaz ve itikaf için Allah'ın evlerinde hazır bulunmaya bir teşvik vardır. Yine bu hususta teşvik edici hadislerden birisi de Rasulullah (S.A.S.)'in şu buyruğudur: "Her kim sabah yahut

öğleden sonra mescide gidecek olursa, Allah o kimseye sabah ya da öğleden sonra her bir gidişi için bir ikram hazırlar.[15]

Sabah gitmek (ğadve), günün ilk bölümünde gitmek, öğleden sonra gitmek (revâh) ise, günün son bölümünde gitmek demektir. İkram (nüzul) ise misafire hazırlanan yiyecek ve benzeri şeylerdir.

Câbir (r.a) den de şöyle dediği nakledilmiştir: Rasulullah (S.A.S.)'in mescidi etrafında bazı yerler boşaldı. Selime oğulları mescide yakın yere taşınmak istediler. Bu husus Rasulullah (s.a)'a ulaşınca şöyle buyurdu: "Bana sizin mescide yakın yere taşınmak istediğiniz haberi ulaştı." Onlar: Evet, ey Allah'ın Rasulü, böyle bir isteğimiz oldu, dediler. Rasulullah (s.a) şöyle buyurdu: "Ey Selime oğulları, yurdunuzdan ayrılmayın. Ayak izleriniz yazılır. Yurdunuzdan ayrılmayın, ayak izleriniz yazılır." Bunun üzerine dediler ki: Eğer yerimizden ayrılmış olsaydık, bu bizi memnun etmeyecekti. [16]

Zorluk arttıkça ecir ve mükâfat da artar. [17]

Yoldan Rahatsızlık Verici Şeyleri Kaldırmak:

Rasulullah {S,A.S.)'in: "Yoldan rahatsızlık verici şeyleri kaldırman da bir sadakadır" buyruğuna göre diken, necaset ve buna benzer rahatsızlık veren her birşeyi müslümanların yolundan

kaldırmak bir sadakadır, Allah'ın nimetlerine şükrün bir belgesidir.

Rasulullİah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "İman yetmiş küsur şubedir. Bunun en üstünü Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet getirmek, en aşağısı da yoldan rahatsızlık verici şeyleri kaldırmaktır.[18]

Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler:

1- Hadis-i şerifte kamuya ait yerlerin temizliği teşvik edilmektedir. Eğer müslümanlar bu Peygamberi irşada gerektiği gibi bağlı kalacak olurlarsa, onların ülkeleri dünya ülkelerinin en temizlerinden olur. Fakat maalesef kâfirlerin, özellikle de Avrupa ve Amerikalıların buna daha çok önem verdiklerini, müslümanların ise ihmal ettiklerini görmekteyiz.

2- Hadis-i şerifte adalet teşvik edilmektedir. Çünkü gökler ve yer adaletle ayakta durur.

3- Sadaka aldı bütün iyilik (mâruf) çeşitleri hakkında kullanılabilir.

4- Hadiste nafilelerin işlenmesi teşvik edilmektedir. Çünkü bunlar Allah'ın sevgisini kazanmanın ve O'na yaklaşmanın bir sebebidir. [19]

[1] Hadisi Buharı, Kitabu's-Sulh, 13. Babu Fadli'l-İsiâhi Beyne'n-Nasi veVAdli (III, 170) ile Kitabu'l-Cihâd, 72. Bâbu Fadli men Hamele Metâ'e Sahibihi fi's-Sefer'de; Müslim de Kitabu'z-Zekât, 16. Bâbu Beyânı İsmi's-Sadakati YeUau Alâ Küllin Mine'l-Ma'rufta rivayet et-mişierdir. Lafız Müslim'indir.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 277-278.

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 278.

[3] Nevevi der ki: İlim adamları şöyle demiştir: Burdan kasıt, farz kılmak ve bağlayıcılık anlamında sadaka değil, mendubluk ve teşvik anlamında sadakadır. Müslim Şerhi, III, 46

[4] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 278-279.

[5] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 279.

[6] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 279.

[7] Buhâri, IV, 216; Ashabu'n-Nebi 22; Suih 9.

[8] Buhâri, IH, 170; Sulh 10; Müslim Şerhi, 4/65. Lafız Buhari'nindir.

[9] Su/h, Metinde anılan 3. bab.

[10] Buharı, III, 166; Sulh 2, Müslim Şerhi, V, 464

[11] Fethu'İ-Bâri, VI, 228

[12] Su/h, 2; IV, 166 (-Çeviren-)

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 279-282.

[13] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 282.

[14] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 283.

[15] Buhâri, I, 161, Ezan 37; Müslim Şerhi, II, 314

[16] Müslim Şerhi, II, 312; {Müslim, Mesacid, 280-281 -Çeviren-)

[17] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 283-284.

[18] Müslim Şerhi, I, 209-210

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 284.

[19] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 284.

27. İYİLİK, GÜZEL AHLÂK VE GÜNAH.. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

İyiliğin (Birr'in) Tanımı: 1

Günah (İsm): 2

Ahlâkın Yeri: 3
Bu Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler: 4

27. İYİLİK, GÜZEL AHLÂK VE GÜNAH

en-Nevvas b. Sem'ân (r.a)'dan, O da Rasulullah (s.a)'tan buyurdu ki: "Birr (iyilik) güzel ahlâktır. Günah ise ruhunda gidip gelerek seni rahatsız eden ve insanların haberdar olmalanndan hoşlanmadığın şeydir.[1]

Vâbisa b. Ma'bed (r.a)'den, dedi ki: Rasulullah (s.a)'a gittim şöyle buyurdu: "Sen birr hakkında soru sormaya mı geldin?" Ben: Evet dedim, şöyle buyurdu: "Sen kalbine sor. Birr ruhun huzur ile kabul ettiği, kalbin itminan bulduğu şeydir. Günah ise ruhunda gidip gelen, göğüste tereddüt uyandıran şeydir. İnsanlar sana fetva verseler, sana fetva verseler bile.[2]

Bu Hadisin Önemi:

İbn Hacer el-Heytemi der ki: "Bu hadis Peygamber {s.a)'in özlü sözlerinden, hatta en özlülerindendir. Zira birr (iyilik), bütün hayır fiilleri ve bütün mâruf çeşitlerini kapsayan geniş kapsamlı bir kelimedir. Günah (ism) ise, bütün kötü fiilleri, küçüğü ile büyüğü ile çirkin işleri kapsayan kapsamlı bir kelimedir. Bundan dolayı Rasulullah (s.a) bu iki kelimeyi biri diğerinin karşısında kullanmış ve birini ötekinin zıddı olarak ifade etmiştir[3]

İyiliğin (Birr'in) Tanımı:

Birr, itaat ve doğruluk demektir.[4] İlim adamları der ki: Birr akrabalık bağını gözetmek, lütufta bulunmak, iyilik yapmak, güzel arkadaşlık, güzel geçim anlamlarına da kullanılır, itaat anlamına da gelir. Bu hususlar ise güzel ahlâkın özeti demektir[5]. Yineİbn Hacer el-Heytemi der ki: "Birr bütün hayırlı fiilleri ve her türlü ma'rufu kapsayan kapsamlı bir kelimedir, bu da kapsamlı bir tariftir." en-Nevvas b. Sem'ân'ın rivayet ettiği hadiste Rasulullah (s.a) birr'i güzel ahlâk diye tarif etmiş, Vâbisa b. Ma'bed'in hadisinde de bunu ruhun huzur ve sükûn ile kabul ettiği şey diye tanıtmıştır. [6]

Birr'in mutlak olarak kullara güzel bir şekilde davranmak manasına kullanıldığı da olur. Anne ve babaya ve diğerlerine iyilikte bulunmak gibi. Yine birr, görünen ve görünmeyen, gizli ve açık bütün itaat fiilleri işlemek anlamında da kullanılır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Fakat birr (iyilik) Allah'a, âhiret gününe, meleklere, Kitab'a, Peygamberlere iman edenin, mala olan sevgisine rağmen akrabaya, yetimlere, muhtaçlara, yoksullara, dilencilere, kölelere verenlerin, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, ahidleştikle-rinde ahidlerini yerine getirenlerin, sıkıntıda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda sabredenlerin

yaptıklarıdır. İşte doğru olanlar bunlardır ve takva sahipleri de ancak bunlardır."(ei-Bakam, um)

Birr, Yüce Allah'ın: "Birr ve takva üzere yardımlasınız."(ei-Mâ\de. 5/2} buyruğunda olduğu gibi takva ile birlikte kullanılacak olursa, bu sefer bu kelime kullara iyi davranmak anlamına gelir. Takva da Yüce Allah'a emrettiği hususlarda itaat ve yasaklarından da kaçınmak anlamına gelir. Birr, farzları yerine getirmek, takva da yasaklardan kaçınmak anlamına da gelebilir. [7]

Günah (İsm):

Günah'm kişinin kendisi için helâl olmayan şeyleri işlemek anlamına geldiği söylenmiştir.[8]

Kurtubi de: Günah işleyenin yerilmeyi hak ettiği davranıştır[9] der.

İbn Hacer el-Heytemi de der ki: Günah, bütün kötü fiilleri küçüğü ile büyüğü ile bütün çirkinlikleri ihtiva eden kapsamlı bir kelimedir.

Bu hadis-i şerifte Peygamber (ş.a) günahın birtakım alâmetlerini de zikretmektedir.

1- İç alâmetleri: Kişinin ruhunda huzursuzluk, kararsızlık hissetmesi, o işten nefret etmesi ve işe buğzetmesi duygusudur. Rasulullah (S.A.S.): "Günah ruhunda gidip gelen seni rahatsız eden şeydir." diye buyurmuştur.[10] Yani ruhta ızdırap uyandırıp tereddüt vererek gidip gelen, kalbi

rahatlatmayan ve kalbe huzur vermeyen şey demektir.[11]

Vâbîse b. Mabedin rivayetine göre ise, Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Ruhta gidip gelen ve kalpte tereddüt uyandıran şeyler." Bunun anlamı ise kalbe ızdırap veren ve huzur vermeyen şeydir, şeklindedir.

2- Dış alâmetlere gelince, Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Ve insanların muttali olmasından hoşlanmadığın şey demektir." İnsanlar arasında fazilet sahibi kimselerin görmelerinden hoşlanmamak, günahın alâmetlerindendir. Şu kadar var ki, bu hoşlanmayışın sebebinin dini olması şarttır. Sıradan bir hoşlanmayış olmamalıdır.

Yapılan bir işte insanların onu görmesinden hoşlanmayışla birlikte, ruhi bir huzursuzluk, kararsızlık ve kalbin mutmain olmayışı da eklenecek olursa bu, o işin günah olduğunu bilmenin -özellikle de şüpheli oluşu halinde- en açık mertebelerinden birisidir.

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Müftüler sana fetva verse dahi" buyruğunun anlamına gelince; kalbe huzur vermeyen bir fetva, o işin günah olduğuna işa-rettir. İsterse müftüler o işin günah olmadığına dair fetva versinler. Çünkü onlar fetvalarını

içyüzlerine göre değil, görünen zahiri durumlarına göre verirler. İnsan ise kendi iç durumunu başkasından daha iyi bilir.

Böyle bir hal ise Allah'ın, kalbini iman ile nurlandırdığı ve ruhu arı ve temiz olan kimseler için sözkonusudur.

Bu gibi kimseler için müftünün verdiği fetva mücerred bir zan yahut da Şer'i bir delil olmaksızın, bir hevâya meyil kabilinden kabul edilir. Nitekim Nevevi şöyle demektedir: Malının çoğunluğu haram olan bir kişiden sana bir hediye gelecek olup da senin içinde onun helâl oluşu hakkında bir te-reddüd bulunursa, müfti de o hediyeyi yemenin senin için helâl olduğuna dair fetva verse şüphesiz ki bu fetva böyle bir şüpheyi izale etmez. Yine birisine bir kadın kendisini filân ile birlikte emzirdiğine dair haber verecek olsa, müftü de nisabın (süt emme sayısının) tamamlanmaması dolayısıyla onu nikahlamanın caiz olduğuna dair fetva verecek olsa, böyle bir fetva şüpheyi izâle edici değildir. Aksine böyle bir durumda vera'a riâyet gerekir. İnsanlar ona bu hususta fetva verecek olsalar bile.[12]

Şayet müftünün verdiği fetva Şer'i bir delile dayanıyor ise, kişinin kalbi mutmain olmasa dahi, o fetvaya bağlı kalması gerekir. Buna örnek de

yolculuk ve hastalık halinde oruç açma ruhsatı, namaz kısaltma ve buna benzer kimi zaman kalbin rahat edemeyeceği bazı hususlar gösterilebilir. Peygamber (s.a) hacc için yapmış oldukları niyetlerini değiştirip umre yapmaları hususunda Ashabına emir verdiği halde, Ashabının bu işi rahat bir gönülle kabul etmedikleri, bazılarının bunu hoş görmedikleri sabit olmuştur. Aynı şekilde Hudeybiye'de umreye gidemedikleri için kurbanlarını kesip ihramdan çıkmalarını da emrettiği halde, kimileri bundan hoşlanmamıştı.

Özetle; hakkında Şer'i nassın vârid olduğu bir hususa -nefis ister hoşlansın, ister kalb bundan dolayı huzursuz olsun- bağlı kalmak icab eder.

Yüce Allah da şöyle buyurmaktadır: "Hayır, Rabb'ine andolsun ki onlar aralarında çıkan anaşmazlıklarda senin hükmüne başvurmadıkça, sonra da vermiş olduğun hükümden dolayı içlerinde herhangi bir sıkıntı bulmaksızın tam bir teslimiyet ile teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar."(en-Nisâ, 4/65) [13]

Ahlâkın Yeri:

Rasulullah (S.A.S.)'in-. "İyilik güzel ahlâktır" buyruğu şu anlamdadır: Güzel ahlâk iyiliklerin en büyüklerindendir. Nitekim Rasulullah (S.A.S.)'in: "Hacc Arefe (günü Arefe'de vakfe)dir.[14] buyruğu

da böyledir. Yani, kendisi olmaksızın haccın tamam olmayacağı haccın en büyük rüknü, Arafat'ta vakfedir, demektir.

Ahlâktan maksat ise, Kur'ân'ın yerine getirilmesini istediği bütün faziletlerdir. Çünkü Aişe (r.anhâ) annemiz şöyle demiştir: "Rasuluîlah (S.A.S.)'in ahlâkı Kur'ân-ı Kerim'di.[15]

Yani kişi Kur'ân'ın âdabı ile edeblenmeli, onun emirlerini yerine getirip yasaklarından uzak durmalıdır. Bundan dolayı Yüce Allah, Rasulünden şöylece övgüyle söz etmiştir: "Muhakkak sen çok büyük bir ahlâk üzeresin.'Vd-

Kalem, 68/4)

O bakımdan yüce bir ahlâka sahip olmak isteyen bir kimsenin, Rasulullah (s.a)'ın Rabb'ine karşı edebinin insanlara karşı davranışının nasıl olduğu-na bakıp ona uyması gerekir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Andolsun, Rasulullah'ta sizin için uyulmaya değer güzel bir Örnek vardır. "(el-Alaâb, 33/21) [16]

Bu Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler:

1- Hadis, kalbin yerinin ve kanaatinin önemine işaret etmektedir.

2- Semâdan gelen Şeriat'a uymaya iten unsur insanın içinden gelir. Oysa insanlar tarafından konulmuş yasalar böyle değildir. Bu yasalara

uymayı sağlayan etken dış bir etkendir.

3- Hadis-i şerifte kalbin önemine büyük bir işaret vardır. O düzeldiği, doğru yol üzere olduğu, dinin esas ve kaidelerini iyice bildiği takdirde, kalbin vereceği hükmün şüpheli hususlarda doğru olacağına, kalbin huzur bulduğu şeyin iyilik ve hayır olduğuna, hoşlanmadığı şeyin de günah ve kötülük olduğuna işaret vardır.

4- Hadis-i şerif, insanın şüpheli hususlarda ve benzerleri bazı konularda, herhangi bir işi yapmak istediği takdirde kalbine başvuracağına delildir. [17]

---

[1] Müslim Şerhi, V, 419. (Müslim, el-Birr 15. -Çeviren)

[2] Nevevi der ki: Bu, hasen bir hadis olup biz bunu iki hadis imamı Ahmed b. Hanbel'in Müsned'i ile Dârimi'nin Sünen'inde hasen bir isnad ile rivayet ettik. Hadis hasen bir hadistir bk. Mişkâtu'l-Mesâbih, 2774. (Dârimi, Buyu1 2; Müsned, IV, 228. -Çeviren-)

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 285-286.

[3] el-Vafi fi Şerhi’l-Arbain 192

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 286.

[4] Llsdmi7-Arab.lv, 51.

[5] Müslüm Şerhi, V, 419

[6] Fethu'LMübin fi Şerhi'l-Erbain, 215

[7] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 286-287.

[8] Lisdnu'î-Arab,XH,5

[9] Kurtubi, II, 20

[10] Müslim Şerhi, V, 419'de: Yani kalbinde tereddüd uyandırıp huzur vermeyen, kalbin rahatlıkla kabul etmediği, günah olacağından dolayı kaİpte şüphe ve korku uyandıran şey demektir; denilmektedir.

[11] el-Vâfi fi Şerhi'l-Erbain, 193

[12] el-Vâfi fi Şerhi'l-Erbain, 195

[13] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 287-289.

[14] Bk. Sahihu'l-Câmi, 3167; el-İrvâ, 1064.

[15] Bk. Sahihu'l-Câmi, 4687.

[16] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle

İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 289.

[17] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 290.

28. SÜNNETE BAĞLILIK VE BİD'ATLERDEN

UZAKLAŞMAK.. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Vaaz (Öğüt Vermek) Davetçinin Görevlerindendir.: 1

1- Vaazın tarifi: 2

2- Meşruiyyeti: 2

3- Başarılı Bir Vaazın Nitelikleri: 2

4- Etkileyici bir vaizde aranan nitelikler: 3

"Veda Edicinin Öğüdü": 4

Bu Ümmetin Selefinin Fazileti: 4

Allah'tan Korkmayı (Takvayı) Tavsiye Etmek: 5

Yöneticilere İtaat: 5

1- Yöneticilere İtaat, Ma'ruf Olmak Şartına Bağlıdır. 6

2- Yöneticiler Kureyş'tendir: 6

Sünnet'e Bağlılık: 7

1- Ayrılığın Ve İhtilâfın Meydana Gelmesi: 7

2- Ayrılık Ve Tefrikadan Koruyan: 8

3- Bid'atlerden Sakındırma: 9

Hadis-i Şeriften Anlaşılan Bazı Hükümler: 9

28. SÜNNETE BAĞLILIK VE BİD'ATLERDEN UZAKLAŞMAK

Ebu Necih el-Irbâd b. Sâriye (r.a)'den, dedi ki:

Rasulullah (s.a) bize öyle bir vaazda bulundu ki, ondan dolayı kalpler titredi, gözler yaş akıttı. Ey Allah'ın Rasulü, dedik bu veda edecek bir kişinin öğüdüne benziyor. Haydi bize vasiyette bulun. Şöyle buyurdu: "Ben size Aziz ve Celil olan Allah'ın :akvâsı ile (hareket etmenizi), başınıza Habeşli bir köle emir olarak tayin 2dilecek olsa dahi dinleyip itaat etminizi tavsiye ediyorum. Çünkü şüphesiz aranızdan (uzun bir ömür) yaşayacak olanlar pek çok ayrılıklar görecektir. Ben size benim Sünnetime ve hidâyet bulmuş Râşid Halifelerin sünnetine sarılmanızı tavsiye ediyorum. Ona sımsıkı sarılın, azı dişlerinizle ona yapışın. Sonradan uydurma işlerden de çokça sakının. Çünkü sonradan uydurma her bir iş bir bid'attir, her bir bid'at de bir sapıklıktır.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Bu hadis-i şerif oldukça özlü ve kapsamlı bir Peygamberi vasiyeti kapsamaktadır. Bu hadiste Rasulullah (S.A.S.) bize Allah'tan korkmayı (takvayı) yöneticilere itaati, Sünnet-i Seniyyeye sarılıp bidatlerden sakınmayı tavsiye etmektedir. Bunlar son derece önemli hususlardır. Ümmet bu hususlara sımsıkı sarılacak olursa, dünyada da âhirette de mutluluğa kavuşur. [2]

Vaaz (Öğüt Vermek) Davetçinin Görevlerindendir.:

Allah yoluna davet edenin yerine getirmesi

gereken görevler pek çoktur. Bunlardan birisi de vaaz etmek (öğüt vermek)tir. Vaazın umulan meyvelerini verebilmesi için bu görev ile ilgili bazı hususları sıralayalım: [3]

1- Vaazın tarifi:

-Vaaz nasihat etmek, öğüt vermek, akıbetleri hatırlatmak demektir. İbn Side der ki: Vaaz insana kalbini yumuşatacak şekilde mükâfat ve cezalardan söz edip hatırlatmalarda bulunmaktır. [4]

2- Meşruiyyeti:

Hadis-i şerifte Peygamber (s.a)'in bu işi yaptığından dolayı vaazın meş-ruiyyetine delil vardır. Yüce Allah da şöyle buyurmaktadır: "İşte bunlar, Allah'ın, kalplerindekini bildiği kimselerdir. Artık onlardan yüz çevir, onlara

n-Nisâ, 4/63) öğüt ver ve kendileri hakkında onlara etkileyici sözler söyle.'Ver, Yüce Allah, Rasulullah (s.a)'a, içinde bulundukları sapıklıktan ayılıp kendilerine gelirler ümidiyle münafıklara vaaz vermesini emretmekte, bir başka yerde de şöyle buyurmaktadır: "Rabb'inin yoluna hikmetle ve güzel öğüt ile davet et!"(en-Nahl, 16/125)

Aynı şekilde bu ayet-i kerimede de insanların hikmet ile ve güzel öğüt ile davet edilmesini emretmektedir. Nitekim Yüce Allah, hanımın serkeşlik etmesi, kocasının emirlerine karşı çıkıp

ondan yüz çevirmesi halinde de ona öğüt verilmesini teşri1 buyurmakta ve şöyle buyurmaktadır: "Serkeşliklerinden endişe ettiğiniz kadınlara gelince, onlara da öğüt verin!"(en-Ntsa, 4/34)

İşte bu açıklamalardan, öğüt vermenin (vaazın) meşru olduğu sonucunu çıkartmaktayız. Çünkü Yüce Allah, öğüt verenin vasıtası ile pek çok hayır-lar gerçekleştirebilir. [5]

3- Başarılı Bir Vaazın Nitelikleri:

a) İnsanların gerek duyacakları uygun konuyu seçmek. Meselâ kişi insanların dünyayı âhirete tercih ettiklerini ve itaati ihmal ederek dünyaya gömülüp gittiklerini görecek olursa, onları âhirete yönelmeye teşvik eder, dünyaya rağbetlerini azaltmaya (zühde) davet eder.

Muhatapları istenen şekilde henüz farz ve vacibleri yerine getirmiyor iken, söz gelimi itaatte iktisada (orta yollu olmaya) davet etmeye gelince bu, konunun seçiminde hikmetli davranmamaktır.

b) Vaazda belagat: Vaazda fesahat (açık-seçik ve anlaşılan bir konuşma) istenen bir husustur. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ve onla-rs kendileri hakkında oldukça beliğ (özlü ve etkileyici) sözler söyle!" (en-Nrsâ, 4/63) Nitekim Ashâb-ı Kiram, Rasulullah (s.a)'ın öğütlerini:

"Rasulullah (s.a) bize oldukça beliğ (etkileyici) bir vaazda bulundu." diye nitelemişlerdir.[6]

O halde vaazda bulunacak kimsenin anlatmak istediği hususları dinleyicilerine bu maksadına delâlet edecek en güzel şekil ve en uygun surette, kulağa en güzel gelecek, kalpleri en çok etkileyecek şekilde ulaştırmahdır.

c) Uygun zaman ve fırsatı kollamak. Öyle ki, dinleyicinin bu işe zaman ayırmış olması, zihninin özel ihtiyaçlarıyla meşgul olmaksızın arı-duru olması aranmalıdır. el-Irbâd b. Sâriye'nin sözünü ettiği bu hadis-i şerifteki öğüt, sabah namazından sonra yapılmıştı. Bu zamanda ise kul, gayretinin zirvesinde ve zihni bakımdan arı ve duru bir haldedir. Buhâri ile Müslim, Ebu Vâil'den, şöyle dediğini rivayet ederler: Abdullah b. Mes'ud insanlara her perşembe günü öğüt verir, hatırlatmalarda bulunurdu. Adamın birisi O'na şöyle dedi: Abdurrahman'ın babası, gerçekten senin bize her gün öğüt vermiş olmanı çok arzu ederdim. Şu cevabı verdi: Beni bu şekilde davranmaktan alıkoyan husus, size usanç vermek istemeyişimdir. Rasulullah (s.a)'ın, bizi usandırır korkusuyla vaaz için uygun zamanlarımızı seçtiği gibi, ben de sizin uygun zamanlarınızı seçiyorum. [7]

d) Vaazın kısa olması: Ebu Vâil dedi ki: Ammâr (r.a.) bize bir hutbe irad etti, oldukça kısa ve beliğ bir hutbe okudu. Minberden inince biz O'na: Ey Kadbâmn babası, gerçekten kısa ve beliğ bir hutbe verdin. Keşke biraz daha uzun konuşsaydın. Bunun üzerine (Ammâr) şöyle dedi: Ben Rasulullah (s.a)'ı şöyle buyururken dinledim: "Kişinin namazı uzun kıldırması, hutbeyi kısa tutması, onun fıkhının alâmetlerindendir. O bakımdan namazı uzun kıldırınız, hutbeyi kısa kesiniz. Şüphesiz ki kimi sözler büyüleyicidir.[8] O bakımdan (hutbe ve vaazın) uzun tutulmaması, âlemlerin Rabb'inin en sevgili kulunun bir Sünnetidir. Çünkü uzun konuşma usanç verir, sıkıntı verir, beklenen faydanın kalkmasına sebep olur. Hem işlerin en hayırlısı mutedil olanıdır. Ne usanç verecek şekilde uzatmak ne de maksadı ifade etmeyecek kadar kısa konuşmak gerekir. [9]

4- Etkileyici bir vaizde aranan nitelikler:

Yapılan vaazın kalplere nüfuz edebilmesi ve: "Yeri boynunu bükmüş (kurumuş) olarak görmen de onun âyetlerindendir. Onun üzerine suyu indirdiğimizde o hareket eder ve kabarır. Onu dirilten şüphesiz ki ölüleri de diriltebilir. Şüphesiz ki O, her şeye gücü yetendir."(Fussiiet, 41/38) buyruğunda dile getirdiği şekilde, yağmurun ölmüş araziyi dirilttiği gibi kalpleri ölümünden

sonra diriltebilmesi için, aşağıdaki niteliklere sahip bir vaizin bu öğüdü yapması kaçınılmazdır:

1- Sözüne bizzat inanan, ondan etkilenen ve dinleyicilerine bunu ulaştırmaya tutkun olan bir kişi tarafından yapılması. Bazı kimseler Abdullah b. el-Mübarek'e vaaz sırasında kendisinden etkilendikleri halde başkalarından etkilenmeyişlerinin sebebini sordular, şu cevabı verdi-. "Musibete uğradığı için feryad edip ağıt yakan bir kimse hiçbir zaman ücretiyle ağıt yakmak için tutulan kiralık ağıtçı gibi olamaz." İşte bu, bu inancın yüzde de işaretlerinin görülmesi, söz ve davranışlarının titreşiminde kendisini hissettirmesi sonucunu verir. Rasulullah (S.A.S.) öğüt verdiği vakit sesi yükselir, gözleri kızarır, şah damarları kabarır, elleriyle işaretlerde bulunurdu. O kadar ki Ashab-ı Kiram'ın, minberden düşeceğinden korktukları zamanlar olmuştur. Bu bakımdan O'nun verdiği öğütler Ashabının kalplerine nüfuz ederdi. Nitekim el-İrbâd b. Sâriye bunu şöyle ifade etmektedir: "Kalpler ondan dolayı titredi" yani korktu, "gözler de ondan dolayı yaş döktü."

2- Kalbin mübtelâ olabildiği hastalıklardan vaizin kalbinin uzak olması. Çünkü kalbi sağlıklı olan bir kimsenin sözü muhataplarının kalplerine işler. Kalbi hasta olanın sözü ise kulakları aşamaz.

Bundan dolayı vaizin kendisini ve kalbini ıslah etmeye özel bir gayret harcaması gerekmektedir.

3- Söz ve davranışlarıyla, kendisini dinleyenlere güzel bir örnek olmalıdır. Çünkü onu dinleyenler onun söz ve davranışlarını gözetleyeceklerdir. Eğer kendilerine verdiği öğütlere muhalefet ettiğini görecek olurlarsa, onu küçümserler, ondan ve kendilerine verdiği öğütlerden yüz çevireceklerdir.

Bundan dolayı Şuayb (a.s.) kavmine şöyle demişti: "Size yasakladığım şeyde kendim size muhalefet ederek (o işi yapmak) istemiyorum."(Hud, n/88) Şanı Yüce Allah da başkalarına öğüt verdikleri halde o öğüdü tutmayan kitap ehlinin bu tutumlarını red eden bir üslupla şöyle buyurmaktadır: "Siz insanlara iyiliği emredip de kendinizi unutur musunuz? Aklınız ermiyor mu sizin?"(el-Bakara, 2/44)

Nitekim Şanı Yüce Allah, davranışı ile sözleri birbirini tutmayan kimselere buğzettiğini şöylece beyân etmektedir: "Ey iman edenler, yapmayacağınız şeyi niçin söylersiniz? Yapmayacağınız şeyi söylemeniz, Allah yanında büyük bir hışmı gerektirmektedir."/es-so//, 60/2-3) [10]

"Veda Edicinin Öğüdü":

İrdab b. Sâriye (r.a)'nin: "Biz Ey Allah'ın Rasulü, bu

adetâ veda edici birisinin öğüdünü andırıyor, dedik." şeklindeki sözüyle ilgili olarak İbn Receb şunları söylemektedir: Bu, Rasulullah (S.A.S.)'in verdiği diğer öğütlerinde yaptığından daha ileri derecede beliğ konuştuğunu, üzerinde ısrarla durduğunu göstermektedir. Bundan dolayı Ashab-ı Kiram, bunun veda edici birisinin öğüdü olduğunu anlamışlardı. Çünkü veda edecek olan kişi, başkasının yapacağından daha ileri derecede söz ve davranışlarını ileriye götürür. Bundan dolayı Rasulullah (s.a) kişinin adetâ veda eden birisinin namaz kılışı gibi namaz kılmasını emretmektedir. [11] Çünkü kıldığı namazın veda edici birisinin namazı olduğu şuuruna varan bir kimse, onu en mükemmel şekliyle kılar. Belki de Peygamber (s.a), irâd etmiş olduğu bu hutbede veda etmek durumunda olduğunu üstü kapalı ifade eden sözler de sarfetmiş olabilir. Nitekim Veda haccı hutbesinde de bunu bu şekilde ifade etmiş ve şöyle buyurmuştu: "Bilemiyorum belki de bu yıldan sonra (böyle bir yerde) sizinle bir daha karşılaşamam.[12]

Bu Ümmetin Selefinin Fazileti:

er-Irbâd b. Sâriye'nin: "Kalpler ondan dolayı titredi, gözler ondan dolayı yaş döktü" sözlerinde Ashab-ı Kirâm'ın fıtratlarının ne kadar temiz, ruhlarının ne kadar arı-duru, kalplerinin ne derece

kötülükten uzak olduğunu, Peygamberlerinin sözüyle ne kadar etkilendiklerini, Rab'lerinin sözünden dolayı ne derece korkup kalplerinin titrediğini ortaya koymaktadır. Bu ise imanın, dosdoğru yol üzere olmanın ve salâhın bir belirtisidir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Müminler ancak, Allah anıldığı zaman kalpleri titreyenlerdir. Ayetleri karşılarında okuduğu zaman da bu, onların imanlarını artırır ve onlar ancak Rab'lerine güvenip dayanırlar.'Vef-En/a/, 8/2) Yine Yüce Allah bir başka yerde şöyle buyurmaktadır: "Karşılarında Rahman (olan Allah)'ın âyetleri okunduğu vakit, ağlayarak secdeye kapanırlar."(Meryem, 19/58)

O bakımdan Ashab-ı Kiramı sevmek, onlara gereken saygıyı göstermek, Allah'ın onlardan razı olmasını dilemek, onlara uymak gerekmektedir. Çünkü onlar bize Allah'ın Kitabını ve Peygamberimizin Sünnetini nakletmiş bulunan bu ümmetin selefidir. Onlara dil uzatmak, bir zındıklıktır, bir sapıklıktır. Nitekim Ebu Zür'a[13] şöyle demiştir: Sen bir kimsenin Rasulullah (s.a)'ın Ashabından herhangi bir kimsenin kadrini küçülttüğünü görecek olursan bilesin ki o, bir zındıktır. Çünkü Rasulullah (s.a) bize göre hak peygamberdir, Kur'ân hak kitaptır. Bu Kuranı ve Peygamberimizin Sünnetini ise Rasulullah (s.a)'m

Ashabı bize ulaştırmışlardır. Bunlar, Kitap ve Sünneti iptal etmek için bize tanıklık eden bu kimseleri tenkid etmek istiyorlar. Onları tenkid edenleri tenkid etmek ise, daha uygundur. Boyleleri zındıktır.[14]

İşte bu gibi kimselerin zındıklığına dair fetva veren Ebu Zür'a hakkında Ahmed b. Hanbel şöyle demektedir: Böyle bir köprüyü Ebu Zür'a'dan daha çok hadis belleyen bir kimse geçmiş değildir. [15]

Allah'tan Korkmayı (Takvayı) Tavsiye Etmek:

Rasulullah (S.A.S.)'in "Ben size Aziz ve Celil olan Allah'ın takvasını tavsiye ediyorum." buyruğuna gelince; kulun Yüce Allah'a karşı takvâh olması, kendisi ile Rabb'inin gazap kızgınlık ve ceza vermesinden korktuğu şeyler arasına kendisini koruyacak bir engel koyması demektir. Bu da itaat olan işleri yapmak, masiyetten uzak durmak ile olur. Takva, Yüce Allah'ın öncekilere de sonrakilere de bir emridir. Dünya ve âhiret hayırlarını elde etmeye sebeptir. 18'inci hadisi açıklarken buna dair açıklamalar geçmiş olduğundan tekrara gerek duymuyoruz. [16]

Yöneticilere İtaat:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Üzerinize Habeşli bir köle dahi emir tayin edilecek olursa dinleyip itaat etmenizi tavsiye ediyorum." buyruğu, yöneticilere

itaatin vâcib olduğuna delildir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Allah'a itaat edin, Peygambere de itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de." (en-Nisa, 4/59) Yine bu hadisin bir başka tanığı da Ebu Hureyre (r.a)'den şöyle dediğine dair gelen rivayettir: Rasulullah (s.a) şöyle buyurdu: "Bana itaat eden Allah'a itaat etmiş demektir. Bana isyan eden de Allah'a isyan etmiş demektir. Benim tayin ettiğim emire itaat eden bana itaat etmiş demektir, benim tayin ettiğim emire isyan eden de bana isyan etmiş demektir. [17]

Yöneticilerden kasıt ise, makamlarına Şeriat'ın kuralları çerçevesinde gelmiş Şer'i ve meşru yöneticilerdir. Ateş ve demir ile ümmetin tepesine musallat olan zorbalara gelince, bunlara itaat meselesine maslahat ve mef-sedet açısından bakılır. [18]

1- Yöneticilere İtaat, Ma'ruf Olmak Şartına Bağlıdır.

Rasuîullah (s.a) şöyle buyurmaktadır: "Allah'a isyan hususunda itaat söz konusu değildir, itaat ancak maruf olandadır.[19] Yine şöyle buyurmaktadır: "Yaratıcıya itaat hususunda hiçbir yaratılmışa itaat olmaz.[20]

İmran ile el-Hakem b. Amr el-Gıfâri'den, şöyle dedikleri nakledilmektedir: "Allah'a itaat etmeyene

itaat olmaz.[21]

İşte bu rivayetler, müslümanların Allah'a masiyeti emreden yöneticilere itaat etmelerinin haram olduğunu, onlara ancak mâruf hususlarda itaat edilebileceğini göstermektedir. Bunlar ister hakim yönetici, ister ilim adamı, ister anne baba olsunlar, değişen birşey yoktur.

İşte buradan, kendilerine Allah'a isyanı gerektirecek hususları emretse-ler dahi, hakikatte masiyet olmadığını ileri sürüp, şeyhlerin, müridin görmediği şeyleri gördüğünü gerekçe göstererek itaat eden bazı mutasavvıfların bu kanaatlerinin yanlış olduğu ortaya çıkmaktadır.

Yine mezhepler indeki görüşe tabi olmayı Peygamberin görüşüne tabi olmaya tercih eden birtakım mutaassıp taklitçilerin de bu yaklaşımlarının yanlışlığını ortaya koymaktadır.

Yöneticilerine itaat eden ve yahudi ya da hristiyanlardan alınma, insanların ortaya koymuş olduğu yasaların hükmüne başvurma isteklerini kabul eden ve buna karşı çıkmaksızın Rab'lerinden ölüm kendilerine gelinceye kadar devam eden birtakım halk kesimlerinin tutumlarının yanlışlıklarını da ortaya koymaktadır. Böylelerinin karşı karşıya kaldığı tehlike çok büyüktür. [22]

2- Yöneticiler Kureyş'tendir:

Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "İnsanlar hayırda da serde de Ku-reyş'e tabidirler.[23]

Yine Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Şüphesiz bu husus Ku-reyş arasındadır. Kim bu hususta onlara karşı düşmanlık edecek olursa, mutlaka Allah onu yüzüstü (Cehennem'e) yıkar; dini uyguladıkları sürece.[24]

İşte bu ve benzeri rivayetler, imametin (İslâm devleti başkanlığının, halifeliğin) şartlarından birisinin de imamın Arapların Kureyş kabilesinden olması gerektiğini göstermektedir. Hafız İbn Hacer; Fethu'l-Bâri'de şunları söylemektedir: "İlim ehlinin cumhuru İmamın Kureyşli olmasının şart olduğu görüşündedir.[25] Kadı Iyad da şöyle demektedir: "İmamın Kureyşli olmasının şart oluşu, genel olarak ilim adamlarının kabul ettiği görüştür. Hatta icma olunan meseleler arasında da saymışlardır. Bu hususta seleften herhangi bir kimsenin farklı görüşü nakledilmemiştir. Onlardan sonra gelenler arasında da İslâm âleminin bütün bölgelerindeki fukahâdan da farklı bir görüş nakledilmiş değildir." Yine Kadı Iyad der ki: "Bu hususta Hâriciler ile onlara uygun kanaat belirten Mutezilenin görüşüne itibar olunmaz. Çünkü bu görüşleriyle onlar müslümanların geneline muhalefet etmektedirler.[26]

Kurtubi de: "Onlardan iki kişi kalacak olsa dahi bu iş Kureyş arasında kalmaya devam edecektir.[27] hadisi ile ilgili olarak şunları söylemektedir:

"Buhâri'nin rivayet ettiği bu hadis imamın meşruiyyetine dair bir haber vermektedir. Yani imamet-i kübra (halifelik) onlardan bu makama gelecek bir kişi bulunduğu takdirde ancak bir Kureyşli hakkında tahakkuk eder.[28]

Halifelik dışındaki yönetim görevlerine gelince, Kureyşli olmayanın yönetim başına getirilmesi caizdir. Nitekim Rasulullah (S.A.S.) Abdullah b. Revâ-ha, Zeyd b. Harise, Üsâme ve başkalarını da komutan olarak tayin etmiştir.

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Başınıza bir köle dahi görevlendirilecek olursa" şeklindeki ifadesine gelince; bu az önce geçen açıklamalara aykırı değildir ve kölelerin imam oluşunu caiz kılmamaktadır. Rasulullah {S.A.S.) bunu vukuu sahih olacak olsa dahi, sadece örnek olsun diye zikretmiştir. Nitekim şöyle buyurmuştur: "Her kim bir kekliğin yumurtalarını bırakacağı bir yer veya ondan daha küçük dahi olsa Allah için bir mescid inşa edecek olursa, Allah da o kimseye Cennet'te bir ev bina eder.[29] Bilindiği gibi bir kekliğin yumurtasını bırakacağı kadar küçük bir yer mescid olamaz, oraya bir kişi dahi sığmaz.

Yahut da bu, müslümanların Hanif dinlerinin öğreti ve direktiflerine rağmen, içine düşecekleri durumlar hakkında gaybe dair haber vermek kabilinden de olabilir. Müslümanlar imamet-i uzmâyı hak olmayan yerlerine teslim edeceklerdir, anlamında olabilir. Böyle bir durumda Rasulullah (S.A.S.)'in bu gibi yöneticilere itaati emretmiş olması, fitnelerin körüklenmemesi kabilindendir. Çünkü müslüman olan yöneticilere karşı ayaklanmak, âdeten sonuçlarını Allah'tan başka hiçbir kimsenin bilemeyeceği fitnelerin ortaya çıkmasına sebep teşkil eder. [30]

Sünnet'e Bağlılık:

1- Ayrılığın Ve İhtilâfın Meydana Gelmesi:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Aranızdan yaşayanlar pek çok ihtilâflar göreceklerdir" buyruğunda, yönetim, dinin asılları ve fürûu hakkında içine düşecekleri ayrılıklara dair verdiği bir haberdir. Aynı şekilde Muaviye b. Ebi Süfyân (r.a)'dan gelen şu rivayet de buna tanıklık etmektedir: Şunu bilin ki Rasulullah (s.a) aramızda hutbe irad etmek üzere kalkıp dedi ki: "Şunu bilin ki, sizden önceki Kitap Ehli kimseler yetmiş iki fırkaya ayrıldılar. Bu ümmet ise yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Bunun yetmiş ikisi Cehennem'dedir, bir tanesi de Cennet'tedir. Cennette olacak olan ise cemaattir.[31]

O doğru sözlü olan ve doğru sözlü olduğu tasdik

edilmiş bulunan yüce önder (Allah'ın salât ve selâmı üzerine olsunj'in haber verdiği dinin asıllarına ve fürûuna dair hususlardaki ayrılıklar gerçekleşmiştir. Sapık pek çok fırka da ortaya çıkmıştır. Vahdet-i vücud kanaatini kabul eden, aşırıya kaçmış sufiler gibi. Meselâ, onlardan birisi şöyle der: Ben kendimi tenzih ederim, ben kendimi tenzih ederim, cübbede Allah'tan başka kimse yoktur.

Oysa Allah zalimlerin söylediklerinden çok çok yücedir ve münezzehtir.

Rasulullah (s.a)'ın Ashabına sövmeyi, onları tekfir etmeyi kendi kanaat-lerince Allah'a yakınlaştırıcı bir amel kabul eden Râfıziler de buna örnektir. Meselâ, Râfızilerin güvenilir kitaplarından birisi olan Miftâhu'l-Cinân adlı kitaplarında şu bâtıl dua yer almaktadır: "Allah'ım, Muhammed'e ve Muham-med'in âline salat-u selam getir. Kureyş'in iki put ve iki tâğutuna ve onların iki kızına da lanet et.[32]

Burada sözü geçen "Kureyş'in iki pufundan kasıt, Ebu Bekir es-Sıddîk ile Ömer el-Fâruk -Allah ikisinden de razı olsun- dur. Allah ise o ikisine la-net edenlere dünyada da âhirette de lanet etsin, âmin.

"İki kızlarfndan kasıt ise, Hz. Âişe ile Hz. Hafsa

(r.a.)dırlar.

Kaderiyye, Cebriyye ve Ali (r.a)'yi tekfir eden, müslümanların kanlarını helâl kabul eden Hâriciler, Mutezile ve diğerleri de bu sapık fırkalara örnek-lerdir[33]

2- Ayrılık Ve Tefrikadan Koruyan:

Yüce Allah'ın Kitab'ına ve Rasulünün Sünnetine sımsıkı sarılmak, bu iki kaynağı nefislerin verdiği vesveseleri çok iyi bilen ve her şeyden haberdar olan Yüce Allah'ın tezkiye etmiş olduğu ümmetin selefinin anladığı gibi anlamaktır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "İleri geçen muhacirler ve ensâr ile onlara güzel bir şekilde uyanlardan Allah razı olmuştur. Onlar da O'ndan razı olmuşlardır. Onlar için orada ebediyyen kalmak üzere, altından ırmaklar akan Cennetler hazırlamıştır. İşte en büyük kurtuluş budur.(el-Teube, 9/100)

Nitekim âlemlerin Rabb'inin yüce sevgilisi de onları şöylece tezkiye etmiştir: "Ümmetimin en hayırlıları aralarında Peygamber olarak gönderildi-ğim bu nesildir. Sonra onlardan sonra gelecek olanlar." -üçüncü nesli de zikretti mi etmedi mi Allah en iyi bilendir-; sonra şöyle buyurdu: "Sonra onların yerine şişmanlığı seven ve şahidlik etmeleri istenmeden önce şahidliğe koşan bir

topluluk gelecektir.[34]

Abdullah b. Ömer (r.a.) şu sözlerinde doğruyu dile getirmiştir: "Her kim birilerine uymak istiyorsa vefat etmiş kimselere uymaya baksın. Sözünü et-tiğim bu kimseler Muhammed (s.a)'in Ashabıdır. Onlar bu ümmetin en hayırlıları idi. Kalpleri en iyi, ilimleri en derin, buna karşılık kendilerini gereksiz külfete sokmaktan en uzak kimselerdi. Allah'ın, Peygamberi Muham-med'in sohbetine seçtiği bir topluluktu. Ka'benin Rabb'i olan Allah hakkı için onlar dosdoğru bir hidayet üzere yürüyorlardı."

İşte bundan dolayı yüce Rasulümüz de bu mübarek hadisinde bizlere kendisinin Sünnetine ve hakkı kendisinden biHp öğrenmiş ve kendisine tabi olmuş bulunan halifeleri Ebu Bekir, Osman, Ömer ve Ali (r.a.)'nin sünnetine sımsıkı sarılmamızı tavsiye (emr) etmiştir. Onların izledikleri yolu azı dişlerimizle kavramamızı istemiştir. Böyle bir emir ise ona (Sünnete) sımsıkı sarılmaktan ve ondan sapmamak gereğinden bir kinayedir.

Ve Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmuştur: "Size benim Sünnetime ve hidayet bulmuş Râşid Halifelerin Sünnetine sarılmanızı tavsiye ediyorum. Azı dişlerinizle o sünneti kavrayınız.[35]

3- Bid'atlerden Sakındırma:

Rasulullah (S.A.S.)'in: "Sonradan ortaya çıkartılan

işlerden uzak durunuz. Çünkü her bid'at bir sapıklıktır" buyruğunda geçen, dinde sonradan uydurulan hususlar, Kitaptan da Sünnetten de herhangi bir dayanağı olmayan işlerdir. İşte bundan dolayı Rasulullah (s.a) bizi bunlardan sakındırmış-tır. Çünkü bunlar ümmetlerin helak oluşlarının, yıkılıp gidişlerinin sebebidir. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Sizden öncekileri helak eden ancak, onların çokça soru sormaları ve Peygamberlerine çokça muhalefet et-meleridir.[36]

Onbeşinci hadisi açıklarken de bidatin mahiyeti, tehlikesi ve bid'atlerden uzak durma gereğine dair açıklamalar geçmiş bulunmaktadır. O bakımdan bunları tekrarlamaya gerek yoktur. [37]

Hadis-i Şeriften Anlaşılan Bazı Hükümler:

1- Bu hadis-i şerif dünya ve âhiret maslahatını ihtiva eden hususların vedalaşma esnasında vasiyet edilmesinin teşvik edildiğini göstermektedir.

2- Bu hadis-i şerif, bid'at ortaya çıkarmaktan sakındırmaktadır.

3- Bu hadis-i şerif, Râşid Halifelerin önemli yerini ortaya koymaktadır.

4- Günümüzde ümmetin içine düştüğü bu durum, Hz. Peygamberin verdiği haberin doğruluğunun

delili ve tanığıdır. [38]

---

[1] Nevevt der ki: Bu hadisi Ebu Dâvud ve Tirmizi rivayet etmiş olup, Tirmizi: Bu, hasen sahih bir hadistir, demiştir. Hadis sahihdir. Bk. ei-Elbani, Sahihu'i-Câmi', 4546. (Tirmizi, İlim 16, Ebu Dâvud, Sünne 5; İbn Mâce, Mukaddime, 6; Dârimi, Mukaddime 16; Müsned, IV, 126-127. -Çeviren).

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 291-292.

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 292.

[3] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 292.

[4] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 292.

[5] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 292-293.

[6] Hadisi Tirmizi, Ahmed ve Ebu Davud rivayet

etmiştir. {Bk. Bir önceki, notumuz. -Çeviren-)

[7] Buhâri, I, 25, İlim, 12; Muhtasaru Müslim. Müslim, el-Cumua, 47.

[8] Müsiim Şerhi, II, 520. (Müs/im, Cumua 47; Dârimi, SaSât 199; Müsned, IV, 263. -Çeviren-)

[9] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 293-294.

[10] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 294-295.

[11] İbn Mâce, Zühd, 15; Müsned, V, 412. (Çeviren)

[12] Câmiu'l-Uiumi ve'l-Hikem, 246.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 295-296.

[13] Ibnü'i-lrâki {762-826 h.) Adı Ahmed b. Abdürrahim b. Hüseyin'dir. Künyesi Ebu Zür'a Veiiyüddin'dir. Ibnü'l-Iraki diye bilinir, aslen Kurttur. Kahire'de dünyaya gelmiş, orada vefat etmiştir. Şafii'nin mezhebinin önder ilim adamlarındandır. Hadis, fıkıh, usûl ve Arapça ilimlerinde oldukça ileri seviyede bir ilim adamıydı. Hakimlik, müftülük yapmış, tedris ve tasnif ile uğraşmıştır. Eserlerinden bazıları: 1) El-Beyânu

ve't-Tavdih limen Uhrice lehu fi's-Sahih ve Kad Müsse Bidarbin mine't-Tecri'h 2) Ahbaru'l-Müdellisin. (Ancak muhterem müellifin sözünü ettiği "Ebu Zür'a" künyeli bu şahıs ile İbnu'l-Arabi'nin el-Avasım adîı eserinde kendisinden nakilde bulunduğu Ebü Zur'a aynı kişiler değildir. İbnu'l-Arabi'nin sözünü ettiği Ebu Zür'a'mn adı: Ubeydullah b. Abdilkerim er-Râzi olup velâ yoluyla Mahzumoğuiları'na mensuptur. H. 264 yıiında vefat etmiştir. Ahmed b. Hanbel'in metinde nakledilen Ebu Zür'a hakkındaki bu sözü de, el-Avâsım'dan nakiedilmiştir. Zaten (468-546 H.) yılları arasında yaşamış İbnu'l-Arabi'nin, el-Avâsim., adlı eserinde; (762-826 H.) yıiları arasında yaşamış birisinden nakilde bulunması imkansızdır. Ahmed b. Hanbel'in onu değerlendirmesine de imkân yoktur. İbnu'l-Irakİ için bk. Kehhale, Mu'cemu'l-Müeilifin, I, 270; Ebu Zür'a için bk. Îbnu'l-Arabi, el-Aoâsım, 34. -Çeviren-)

[14] el-Auâsım Mine'l-Kavâstm, 34.

[15] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 296-297.

[16] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 297.

[17] Buhâri, VIII, 104, Ahkâm, I; Müslim Şerhi, IV, 501

[18] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 298.

[19] Buharı, VllI, 132, Ahbâru'1-Ahâd, 1; Müslim Şerhi. IV, 505

[20] Ahmed rivayet etmiştir. Bk. Sahihu'l-Câmi, 7396

[21] A.g.e., 7397

[22] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 298-299.

[23] Müslim rivayet etmiştir, bk. Müs/im Şerhi, IV, 481

[24] Buhdri, IV, 155; Menakıb, 2

[25] Fethu'l-Bâri, XVI, 236

[26] Fethu'l-Bâri, XVI, 236

[27] Buharı, Ahkâm 2, Menâkıb 2; Müslim, İmâre 4; Müsned, II, 29 (-Çeviren-)

[28] Fethu'1-Bâri, VI, 235

[29] Sahihu'l-Cami, 6004

[30] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları:

299-300.

[31] Sahihu'l-Câmi, 2138

[32] Miftâhü'l-Cinân, 114.

[33] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 300-301.

[34] Müslim Şerhi, V, 394. {Müslim, Fedâilu's-Sahâbe 214-215. Ancak şişmanlık sevgisinden söz edilmiyor. Çeviren)

[35] Sahihu'lCâmi, 2546

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 301-302.

[36] Buhari, VIII, 139, el-ftisâm, 2; Müslim Şerhi, V, 205.

[37] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 302-303.

[38] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 303.

29. CENNET'E GÖTÜREN VE CEHENNEM'DEN UZAKLAŞTIRAN YOLLAR.. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Ameller Cennet'e Girişin Sebebidir: 2

Büyük Bir İş: 2

Başarı Allah'tandır: 2

Dinin Rükünleri: 3

Hayra Götüren Yollar: 3

İşin Başı, Temel Direği Ve Tepesinin Zirve Noktası: 5

Dili Korumak: 5

Bu Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler: 6

29. CENNET'E GÖTÜREN VE CEHENNEM'DEN UZAKLAŞTIRAN YOLLAR

Muâz b. Cebel (r.a)'den, dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü dedim, bana beni Cennet'e girdirecek ve beni Cehennem'den uzaklaştıracak bir ameli bildir. Peygamber (S.A.S.) şöyle buyurdu: "Büyük bir şey hakkında soru sordun. Bununla birlikte Yüce Allah'ın kolaylaştırdığı kimse için de şüphesiz ki o çok kolaydır. Allah'a, O'na hiçbir şeyi ortak koşmaksızın ibadet edersin, namazı dosdoğru kılarsın, zekâtı verirsin, Ramazan orucunu tutarsın ve Beyt'i haccedersin.

Daha sonra şöyle buyurdu: "Sana hayrın kapılarını da göstereyim mi? Oruç bir kalkandır, sadaka su ateşi nasıl söndürüyorsa günahı öylece söndürür. Bir de kişinin gece ortasında namaz kılması." Daha sonra şu buyruğu okudu: "Yanları yataklarından uzak kalır.... Hiçbir kimse bilmez."(es.secde, 32/16-17)[1]

Sonra da şöyle buyurdu: "Sana işin başı, temel direği ve tepesinin zirvesini haber vereyim mi?" Evet ey Allah'ın Rasulü, dedim, şöyle buyurdu: "İşin başı İslâm, temel direği namaz, tepesinin zirve noktası da cihâddır." Sonra şöyle buyurdu: "Sana bütün bunların esasını da haber vereyim mi?" Ben de: Evet, ey Allah'ın Rasulü, deyince dilini tutup şöyle buyurdu: "Buna gereği gibi

hakim ol!" Ey Allah'ın Peygamberi dedim, biz konuştuğumuz şeylerden dolayı da sorgulanacak mıyız? Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurdu:

"Hay anan seni kaybedesice! İnsanları yüzüstü -yahut da burunları üzerine-Cehennem'e yıkan, dillerinin biçtiklerinden başka bir şey midir ki?[2]

Bu Hadisin Önemi:

Hadis-i şerif Cennet'e girişin, Cehennem'den kurtuluşun yollarını açıkça ifade etmektedir. Bu ise çok büyük bir iştir. Allah bu maksatla Kitapları indirmiş, Peygamberleri göndermiştir. Allah'ın Peygamberleri de bunun için sıkıntı ve zorluklara katlanmışlardır. [3]

Ameller Cennet'e Girişin Sebebidir:

Bu hadis-i şerifte amellerin Cennet'e girişe sebep teşkil ettiğine dair delil vardır. Yüce Allah'ın şu buyruğu da Kur'ân-ı Kerim'den buna tanıklık etmektedir: "İşte bu Cennet, size yapageldiğiniz amelleriniz sebebiyle miras verilmiştir."(ez-zuhruf, 43/72) İbn Kesir der ki: "Yani sizin salih amelleriniz Allah'ın rahmetinin sizi kapsamasına sebep teşkil etmiştir. Çünkü hiçbir kimsenin ameli o kişiyi Cennet'e sokmaz; kişi AÜah'ın lütuf ve rahmeti iie Cennet'e girebilir.[4]

Rasulullah (S.A.S.)'m: "Sizden hiçbir kimseyi kendi ameli asla kurtara-maz.[5] Hadisiin anlamı

da İbn Receb'in dediği gibi şu şekildedir: Bizatihi amel dolayısıyla hiçbir kimse, Cennet'e hak kazanamaz. -Ancak Yüce Allah lütuf ve rahmetiyle o ameli buna sebep kıldığından dolayı bu böyledir. Bizatihi amelin kendisi de Allah'ın kullanna lütuf ve rahmetinin bir tecellisidir. O halde Cennet ve Cennet'e götüren yollar da bütünüyle Allah'ın rahmetidir.[6]

Büyük Bir İş:

Rasulullah (s.a)'m: "Sen büyük bir iş hakkında soru sordun" diye buyurmuş olması, Cennete girişin büyük bir iş olduğunu göstermektedir. Çünkü ası! kurtuluş budur. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Kim ateşten uzaklaştırılır da Cennet'e sokulursa şüphesiz ki o, kurtuluşa ermiştir."(An imrân, 3/185) Rasulullah (s.a) da bir adama şunu sormuş: Namazda iken ne diyorsun? O şöyle demiş: Önce teşehhüd getiriyorum, sonra Allah'tan Cen-net'i diliyor, Cehennem'den de O'na sığmıyorum. Ama Allah'a yemin ederim ki ne senin mırıldandığın şeyi ne de Muâz'm mırıldandığı şeyi güzelce söyleyebiliyorum. Rasulullah (S.A.S.): "Zaten hepimiz o çerçevede mırıldanıp duruyor uz.[7]

Cehennem' ateşinden kurtuluş da büyük bir iştir. Çünkü orada insanlar arasında azabı en hafif olacak kişi, ayaklarının tabanındaki çukura konula-

cak kor ateşten dolayı beyni kaynayacak olan bir kişi olacaktır.

İşte onun için Allah, Peygamberlerini kullara göndermiştir. Ta ki o Peygamberler de insanların Cehennem' ateşinden kurtuluşuna, Cennet'i de elde etmelerine sebep teşkil etsinler. Bunun için de Peygamberler sapasağlam dağların katlanamayacağı zorluklara katlanmışlardır. [8]

Başarı Allah'tandır:

Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Ve şüphesiz ki o, Allah'ın kendisine kolaylaştırdığı kimseye de kolaydır" buyruğu başannın tümüyle Yüce Allah'ın elinde olduğuna işaret etmektedir. Allah hidayeti kime kolaylaştırırsa, o kimse hidayet bulur. Allah'ın bunu kolaylaştırmadığı kimse de helak olur, hüsrana uğrar. O bakımdan müslüman kimsenin, kendisine hidayeti ve hidâyete götüren yollan izlemeyi kendisine lütfetmesini samimi bir kalp ile isteyerek Allah'a yönelmelidir. Şanı Yüce Allah da hidâyeti elde etmek uğrunda nefsine karşı mücadele edip cihad eden kimseye hidâyet vereceğini, bu hususta onu başarılı kılacağını va'detmektedir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Bizim uğrumuzda cihâd edenleri elbette bizim yollarımıza iletiriz. Şüphesiz ki Allah, ihsan edenlerle beraberdir."(ei-Ankebut, 29/69}[9]

Dinin Rükünleri:

Rasulullah (S.A.S.): "Ona hiçbir şeyi ortak koşmaksızın Allah'a ibadet edersin, namazı dosdoğru kılarsın, zekâtı verirsin, Ramazan orucunu tutarsın, Beyt'i haccedersin" diye buyurarak, dinin farz kılmış olduğu hükümleri yerine getirmenin Cennet'e girişe sebep teşkil ettiğini ifade etmiştir. Daha önce geçen hadis-i şeriflerde İslâm'ın rükünlerine dair açıklamalar yapılmıştı. [10]

Hayra Götüren Yollar:

Rasulullah (S.A.S.), Muâz b. Cebel'e dinin emirlerini yerine getirişin, nimete girişe ve Cehennem'den korunmaya sebep teşkil ettiğini bildirdikten ve "sana hayrın kapılarını da göstereyim mi?" diye buyurduktan sonra, ona nafile ve müstehap türünden hayır yollarını göstermiştir. Şüphesiz Allah'ın dostlarının en hayırlı olanları, Mevlâlarına dinin farzlarını yerine getirdikten sonra nafilelerle yakınlaşmaya çalışan kimselerdir. Rasulullah (S.A.S.) Muaz b. Cebel'e bu hayır yollarından bazılarını şöylece zikretmektedir:

1- "Oruç bir kalkandır" buyruğu ile ilgili olarak İbn Receb şunları söylemektedir: Kalkan (el-Cünneh) kulun siper edinerek kendisi ile korunduğu şeydir. Savaş esnasında gelecek darbelerden kişiyi koruyan kalkan gibi. İşte oruç da oruç tutan

kimseyi dünyada masiyetlerden öylece korur. Bu oruç kişiyi masiyetlerden koruyan bir kalkan olduğuna göre, ahirette de ateşe karşı koruyan bir kalkan olur. Dünyada masiyetlere karşı kalkanı bulunmayan bir kimsenin, ahirette kendisini ateşten koruyacak bir kalkanı olmaz.[11]

Müslüman bir kimsenin aşağıdaki günlerde oruç tutması meşru' kılınmıştır:

a) Aşurâ (10 Muharrem) günü,

b) Hacı olmayan kimseler için Arefe günü,

c) Haftanın pazartesi ve perşembe günleri,

d) Her kameri aydan üç gün (tercihan 13, 14, 15.nci günler) oruç tutmak,

e) Bir gün oruç tutup bir gün yemek,

f) Şevval'den altı gün,

g) Allah'ın ayı olarak bilinen Muharrem ayını oruç tutmak,

h) Şaban ayını oruçla geçirmek[12]

2- Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Sadaka günahı söndürür." buyruğunda kastedilen sadaka nafile sadakadır, Bunda geçen günah (el-Hatie) ise, bu gibi nafile ibadetlerle silinen küçük günahlardır. Çünkü büyük günahların tevbeye ihtiyaçları vardır ve ilim adamlarının açıklamış olduğu tevbe şartlarının da yerine getirilmesi mutlaka gereklidir.

Nafile sadakayı teşvik eden pek çok hadis-i şerif vârid olmuştur ki, bunların birkaçını zikredelim:

Ebu Hureyre (r.a)'den dedi ki: Rasulullah (s.a) şöyle buyurdu: "Kim helâl kazançtan -ki Allah helâl olandan başkasını kabul etmez- bir hurma kadar sadaka verecek olursa, Allah onu sağ eliyle kabul eder. Sonra da onu sizden herhangi birinizin tayını büyütmesi gibi sahibi adına onu büyütür. Ta ki bir dağ gibi oluncaya kadar.[13]

Ukbe b. Amir (r.a)'den, dedi ki: Rasulullah (s.a)'ı şöyle buyururken dinledim: "Her kişi insanlar arasında hüküm verilip bitirilinceye kadar sadakasının gölgesinde bulunacaktır."

Yezid dedi ki: Ebu Mersed küçük bir çörek yahut bir soğan dahi olsa sadaka vermeksizin hiçbir günü geçmezdi.[14]

Bu konudaki hadis-i şerifler pek çoktur ve bilinmektedir.[15]

3- Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Ve kişinin gece ortasında kıldığı namazı" diye buyurduktan sonra Yüce Allah'ın: "Yanları[16] yataklarından uzak kalır[17] ayetini "hiçbir kimse bilmez" buyruğuna kadar (yani es-Secde, 32/16-17'nci âyetleri) okudu.

Hadisin bu anlamdaki bölümünde sözü edilen gece namazı da aynı şekilde sadaka gibi günahları söndürür. Buradaki namazdan kasıt, gece namazı

(teheccüd)dır. Aralarında Mücâhid, el-Evzai ve başkalarının da bulunduğu müfessirlerden bir topluluk bu kanaattedir.

Gece namazının faziletine dair pek çok hadis-i şerif vârid olmuştur. Bunlardan bazıları:

Peygamber (s.a) buyurdu ki: "Farz namazdan sonra en faziletli namaz gece namazıdır.[18]

Yine Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmuştur: "Ey insanlar selâmı yayınız, yemek yediriniz, akrabalık bağlarını gözetiniz. İnsanlar uykuda iken gece namaz kılınız, Cennet'e esenlikle girersiniz.[19]

Yine Rasuîullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Cennet'te öyle köşkler vardır ki, içlerinden dışları, dışlarından da içleri gözükür. Allah bu köşkleri yemek yediren, selâmı yayan, geceleyin insanlar uykuda iken namaz kılan insanlara hazırlamıştır.[20]

Yine Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Gece namazı kılmaya bakınız! Çünkü gece namazı sizden önceki salihlerin alışkanlığı, Rabb'inize yakınlaştırıcı bir amel, günahlara bir keffâret ve günahlardan da alıkoyucu bir Özelliktedir.[21]

Gece namazının faziletine dair hadis-i şerifler gerçekten pek çoktur.[22]

İşin Başı, Temel Direği Ve Tepesinin Zirve Noktası:

Rasulullah (S.A.S.), "Sana haber vereyim mi?"

şeklindeki soruyla Muâz (R.A.)'a açıklamalarda bulunmaktadır. Bu ise öğretim esnasında güzel bir yöntemdir. Çünkü bu, öğrencinin verilecek derse dikkatini toplar ve verilecek cevabı azruyla beklemesini sağlar:

1- İşin başı İslam'dır. İşten kasıt, Yüce Allah'ın kendisiyle Muhammed (s.a)'i gönderdiği dindir. Bu din de İslâm'dır. Burada da asıl maksat şehadet kelimelerini getirmektir. Şehadet kelimelerinin bu dindeki yeri, vücutta başın konumuna benzer. Baş koparılacak olursa, bundan sonra insanın hayatta kalması sözkonusu değildir. İşte şehâdet kelimelerini ikrar edip kabul etmeyen kimsenin: dini de olmaz, müslümanlığı da sözkonusu değildir.

2- Dinin temel direği ise namazdır. Çünkü namazın bu dinde çok büyük bir yeri vardır. Tıpkı otağın kendisi olmaksızın ayakta durması mümkün olmayan ortadaki temel direği ne ise; kulun da namazsız dininin ayakta durmasına imkân yoktur.

3- Dinin tepesinin zirve noktası ise cihâddır. Cihâd dindeki en üstün ve en yüce mertebedir. Çünkü cihâd ile yüce Allah'ın adı yücelir ve İslâm dini cihâd sayesinde diğer dinlerden üstün olur. Münafık yahudi ve hristiyanlar arasından domuzluk eden hain, müslüman gözüken,

batılcılarm da kökü bununla kazınır.

Bundan dolayı. İmam Ahmed (Allah'ın rahmeti üzerine olsun) şu kanaate sahip idi: Cihad farz amellerden sonra amellerin en faziletlisidir.

Cihadı teşvike dair pek çok naslar vârid olmuştur. Bunlardan bazıları:

Ebu Zerr (r.a)'den, dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü dedim, hangi amel daha faziletlidir? O: "Allah'a iman ve O'nun uğrunda cihad etmek" diye buyurdu.[23]

Yine Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmuştur: "Allah yolunda sabahleyin yahut da bir öğleden sonra bir çıkış, üzerinde güneşin doğup battığı her şeyden daha hayırlıdır.[24]

Ebu Hureyre (r.a)'den, dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü, Allah yolunda cihâda denk nedir? diye soruldu, şöyle buyurdu: "Siz buna güç yetiremezsiniz ki?" Bu sorularını Ona iki ya da üç defa tekrarladılar, her seferinde O; "Buna güç yetiremezsiniz ki" diye buyuruyordu. Sonra şöyle buyurdu: "Allah yolunda cihad edenin misali, orucuna da namazına da aralık vermeksizin oruç tutan ve Allah'ın âyetlerini okuyarak namaz kılan, Allah'a dua edip yalvaran ve bu amellerini, Yüce Allah yolunda;Eİhad eden mücahid geri dönüneeye kadar sürdüren kimsenin haline benzer.[25]

Bu husustaki naslar da aynı şekilde pek çoktur. [26]

Dili Korumak:

Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Peki, bütün bunların ne ile düzene gireceğini sana haber vereyim mi?" sorusuna karşılık: Evet, ey Allah'ın Rasuiü, dedim. Bunun üzerine Rasulullah (S.A.S.) dilini tutup şöyle buyurdu: "Sen bunu tut!" Ben Ey Allah'ın Peygamberi, biz konuştuğumuz şeylerden dolayı da mı sorgulanacağız? deyince şöyle buyurdu: "Hay anan seni kaybedesice! İnsanları ateşe yüzleri üstü -yahut da burunları üstü- yıkan onların dillerinin biçtikleri şeylerden başkası mıdır ki?" buyruğuna gelince; bu asıl hayrın, dili tutmaktan ve onu Yüce Allah'ın rızasına uygun şekilde doğrultmaktan kaynaklandığına delildir. Allah'ın, dilini koruması hususunda yardımcı olduğu kimsenin, işlerin dizginlerini elinde tuttuğunu ve dünya ve âhirette, hayra muvaffak kılındığını gösterir.

İbn Receb der ki: Dillerin biçtiklerinden kasıt, haram sözlerin cezası ve bu sözler dolayısıyla sözkonusu olacak cezalandırmalardır. İnsan söz ve davranışlarıyla iyiliklerin de kötülüklerin de tohumlarını eker. Daha sonra da Kıyamet gününde ektiklerini biçer. Her kim hayırlı söz ve amel ekecek olursa, o ilâhi lütuf biçecektir. Her kim kötü

söz veya davranış ekerse, yarın pişmanlık biçecektir. Hz. Muâz'ın rivayet ettiği bu hadisin zahiri, insanların Cehennem'e girişlerine en çok sebep teşkil eden hususun dilleriyle söyledikleri sözler olduğunu ortaya koymaktadır. Şüphesiz ki, şirk de konuşma masiyetinin kapsamına girmektedir. Şirk ise Yüce Allah'ın nezdinde günahların en büyüğüdür. Yine onun kapsamına Allah hakkında bilgisizce söz söylemek de girmektedir. Bu da şirkin bir arkadaşıdır. Yine bunun kapsamına, Yüce Allah'a şirk koşmaya denk tutulmuş yalan şahidlik de girmektedir. Büyücülük, iftira ve buna benzer büyük günahlar ile yalan, gıybet, ko-ğuculuk gibi küçük günahlar da dil ile işlenen günahların kapsamındadır. Diğer ameli günahların da beraberinde bunlara destek mahiyetinde sözün işlediği günahlar da çoğunlukla bulunur.[27]

Bundan dolayı bu ümmetin selefi, dilin dizginlerini serbest bırakmaktan sakindırmıştır. Zira dil insanı helak oluşun uçurumlarına götürür. İbn Abbâs (r.a), dilini tutarak şöyle demiştir: Yazıklar olsun sana, hayır söyle ganimet elde edersin, yahut kötülük söylemeyip sus ki esenliğe kavuşasın, aksi tak-dirde şunu bil ki pek yakında pişman olacaksın.[28]

Bu Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler:

1- Bu hadiste Muâz b. Cebel (r.a)'in salih amellere ileri derecede önem verdiğine bir delil vardır.

2- Bu hadiste öğretim yollarından bir yola dikkat çekilmektedir. Bu da oldukça müstesna bir eğitim yoludur ve bu soru sorma yöntemidir ki, Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Sana haber vereyim mi, bildireyim mi?" sözünde ortaya çıkmaktadır.

3- İnsanlara öğretimde tedrici metodu izlemek. İşe dinin esas ve kaidelerini öğretmekle başlanır, sonra da tedrici olarak diğer hususlara geçilir.

4- Nafilelerle Allah'a yakınlaşmanın fazileti büyüktür.

5- Aynı şekilde Allah yolunda cihadın mevkii ve önemi de dile getirilmektedir. [29]

---

[1] Bu iki âyet-i kerimenin meali şöyledir: "Yanlan yataklarından uzak kalır, Rab'lerinden korkarak ve umarak O'na dua ederler. Onlara verdiğimiz nzıktan da infâk ederler. Onlar için o yaptıklanna mükâfat olmak üzere gözleri aydınlatıcı neler gizlendiğini hiçbir kimse bilemez." (es-Secde, 32/16-17)

[2] Nevevi der ki: Bu hadisi Tirmizi rivayet etmiş

olup, hadis hasen sahihtir, demiştir, el-Elbâni de el-îrvâ adlı eserinde (II, 139) senedi hasendir, demiştir. Sahihu'l-Câm'îde ise (V, 29-30) sahihtir, demektedir. İbn Ebi Şeybe'nin Kitâbu'i-İman adlı eserinde ise bundan sonra gelen rivayet yollan sebebiyle sahihtir, denilmektedir.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 305-307.

[3] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 307.

[4] İbn Kesir, VII, 226

[5] Buhâri, VII, (181; Rikaak 18); Müslim Şerhi, V, 681

[6] Câmiu'i'Ulumi ue'i-Hikem, 226

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 307.

[7] Bk. Sahihu'l-Câmi, 3158 (Ebû Dâuûd, Salât 124; İbn Mâce, İkamet 26, Dua 4. Çeviren-)

[8] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 307-308.

[9] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları:

[10] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 308-309.

[11] Camiu'l-Ulumi ve'l-Hikem, 257

[12] Davetçi kardeşimiz Şeride e!-Mauşerci'nin bu günleri oruçla geçirmenin meşruiyyetine delâlet eden ve bunu teşvik eden hadisleri bir araya getirmiş olduğu "Risâletü Siyami't-Te-tavvu' (nafile oruç risalesi)"ni okumalarını tavsiye ederim.

[13] Buharı, II, 12; Müsüm Şerhi, III, 50 Lafız Buhâri'nindir. Bk. Sahihu't-Terğib, no: 849

[14] Ahmed ve başkaları rivayet etmiştir. Bk. el-Elbâni, Sahihu't-Terğib, No: 866

[15] Bk. el-Elbani, Ag.e., II, 359

[16] Kurtubi, Tefsir'inde der ki: Yani yanlan yatıp uyudukları yerderden (yataklarından) uzak durur, ayağa kalkarlar (XIV, 99)

[17] Kurtubi, Tefsirinde der ki: Uyunulan yerlerden uzak kaldıkları kastedilmektedir. (XIV, 99)

[18] Müslim Şerhi, III, 230; Hadisin başı ise, "Orucun en faziletlisi..." şeklindedir.

[19] Sahih bir hadistir, Tirmizi rivayet etmiştir. Bk. el-Elbâni, Sahihu't-Terğib, No: 612

[20] Sahih bir hadistir, İbn Hibban rivayet etmiştir.

Bk. Sahihu't-Terğib No: 614

[21] Hasen bir hadistir, Tirmizi ve başkaları tarafından rivayet edilmiştir, aynı eser, No: 620

[22] Bk. el-Elbâni, Aynı eser, II, 252-263

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 309-301.

[23] Buhâri, VIII, 216; Müslim Şerhi, I, 269

[24] Buhâri, III, 2O2'de, yer alan hadisin bir parçasıdır. Müslim Şerhi, IV, 546

[25] Buhâri, III, 201; Müslim Şerhi, IV, 544 Lafız Müslim'in.

[26] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 311-312.

[27] Câmiu'l-Ulumi ue'l-Hikem, 260

[28] Aynı yer.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 313.

[29] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 314.

30. ALLAH'IN SINIRLARINA BAĞLILIK.. 1

Hadisin Sıhhat Derecesi: 1

30. ALLAH'IN SINIRLARINA BAĞLILIK

Ebu Salebe el-Huşenî-Cürsum b. Naşir- (r.a)den, o Rasulullah (s.a)'dan buyurdu ki: "Muhakkak Yüce Allah birtakım farzları farz kılmıştır, onları zayi etmeyiniz. Birtakım hadler de tesbit etmiştir, onları da aşmayınız. Bazı şeyleri haram kılmıştır, onları çiğnemeyiniz. Bazı şeyler hakkında da -unutmaktan dolayı değil de- sizin için rahmet olsun diye susmuştur. Onları da araştırmayınız." Bu hasen bir hadis olup bunu Dârakutni ve başkaları rivayet etmiştir. [1]

Hadisin Sıhhat Derecesi:

Bu hadis, sahih olmayan, zayıf bir hadistir. Büyük ilim adamı muhaddis Nasiruddin el-Elbâni'nin bu konuda söylediklerini -İrvau'l-Galil adlı kitabında kaydettiği şekilde aynen aktarıyoruz:

Hadis zayıftır; bunu Darakutni'nin Sünen'inde

(s.502) yine Beyhaki (X, 12, 13), Ebu Bekr ez-Zekvâni İsnâ Aşera Meclisen (vr. 12a)'de, îbn es-Simâk, Hadisinde (II, 12b), el-Hatib e!-Bağdadi, el-Fakih ve'î-Mutafakkih (vr. 160 b)'de, Muhammed b. Muhammed et-Tâi, eİ-Erbain'de (vr. 31 b 16 ncı hadis)'de, İbn Batta, el-İbâne (vr. II, 126 a)'da, değişik yollardan gelen rivayetlerle Davud b. Ebi Hind'den, O, Ebu Salebe el-Huşeni'den, dedi ki; Rasulullah (s.a) buyurdu ki; deyip hadisi zikretmektedirler.

Derim ki: Bu, isnadı itibariyle ricali, Müslim'in yollarından hadis rivayet ettiği güvenilir kimselerdir. Fakat Hafız İbn Receb'in "Şerhu'l-Erbain en-Ne-veviyye" de (s.200) dediği gibi iki illeti vardır.

Bunlardan birisi şudur: Mekhulün Ebu Sa'lebe'den hadis dinlediği sahih olarak sabit olmuş değildir. Ebu Müshir ed-Dımeşki, Hafız Ebu Nuaym ve başkaları da böyle demiştir.

Derim ki: Genel olarak ondan hadis dinlediği sahih olarak sabit olsa bile, onun {yani Mekhulün) ondan (yani Ebu Sa'lebe'den) bizzat bu hadisi dinlediği sahih olarak kabul edilemez. Zira Mekhul, tedlis yapan bir ravi idi ve bu hadisi Ebu Sa'lebe'den An'ane (an lafzını kullanarak) rivayet etmiştir.

İkincisine gelince; hadisin [Rasulullah (S.A.S.)]

merfûan rivayeti ile Ebu Sa'lebe'ye mevkufen rivayeti ihtilaflıdır. Kimisi Mekhul'den O da Ebu Sa'lebe'den; Ebu Sa'lebe'nin sözü olarak rivayet etmiştir; fakat Dârakutni şöyle demiştir: Doğruya daha yakın olan hadisin merfu' olduğudur ve bu daha meşhurdur. İbn Receb de şöyle demektedir: Nevevî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- bu hadisin hasen olduğunu kabul etmiştir. Aynı şekilde ondan önce Hafız Ebu Bekr es-Sem'âni[2] de el-Emâli adlı eserinde bunun hasen olduğunu belirtmiştir.

Derim ki: Ebu'l-Futuh et-Tâî[3] de bu hususta ona tabi olmuş ve akabinde şunları söylemiştir: "Bu, büyük hasen bir hadistir. Bunu yalnızca Dâvud, Mekhul'den münferiden rivayet etmiştir."

Derim ki: Eğer bu hadisin lügat (söz dizisi) itibariyle güzel olduğunu kastetmiş iseler bu böyledir. Eğer ıstılahı itibariyle hasen olduğunu kastetmiş iseler -zahiren anlaşıldığı gibi- durum böyle değildir. Çünkü birinci illet bunun böyle olmasına engeldir. Çünkü hadisin hasen oluşunu engelleyen bir illettir. Diğer illet ise, böyle bir özellikte değildir. Zira sika ravilerden bir topluluk bu hadisi Dâvud b. Ebi Hind'den rivayet etmiştir ki, bunlar arasında Hafs b. Gayâs da vardır. Beyhaki de bu hadisi ondan mevkuf olarak rivayet etmiştir, fakat bunun merfü olması daha uygundur. Zira bunu merfu' olarak rivayet eden diğerlerinin

rivayetine muvafıktır. İşte bundan dolayı, önceden de geçtiği gibi Dârakutni onun merfu' oluşunu tercih etmiş gözüküyor. Doğrusunu en iyi bilen Yüce Allah'tır.

Bu hadisin lehine tanıklık edecek (şâhid) iki hadis daha vardır; fakat her ikisi de oldukça gevşektirler, tanık görülmeye elverişli değildirler.

Bunların birincisi Esram b. Havşeb'den senedini kaydederek, Ebu'd-Derdâ'dan buna yakın naklettiği rivayettir. Ayrıca bunu Tebarâni de el-Mu'cemu's-Sağir'de {s. 230) rivayet etmiştir.

Diğeri ise, Nehşel el-Horasani yoluyla senedini kaydederek yine Ebu'd-Derdâ'dan yaptığı rivayettir. Bunu da Dârakutni (s. 550) rivayet etmiştir. Fakat Esram da Nehşel de yalancıdırlar. [4]

---

[1] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 315.

[2] Adı Muhammed b. Mansur b. Muhammed es-Sem ani'clir. el-Ensab adlı eserin müellifi Ebu Sa'd es-Sem'ani'nin babasıdır, 510 H. de vefat etmiştir.

[3] Bilinen meşhur bir muhaddistir H. 555'te vefat

etmiştir.

[4] et-Elbâni, Gâyetu'l-Merâm, 17-19

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 315-317.

31. ZÜHD'ÜN GERÇEK MAHİYETİ. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Zühdün Tanımı: 1

İmam Ahmed Zühdü Şu Şekilde Kısımlara Ayırır : 2
Dünyanın Taşıdığı Önemin Azlığı: 2
Zühdü Gerektiren Sebepler: 3
Bid'at Olarak Ortaya Çıkan Zühd: 4
Allah'ı Sevmenin Yolu: 5
Allah'ın Sevgisi: 5
İnsanların Sevgisini Elde Etmenin Yolu: 6

31. ZÜHD'ÜN GERÇEK MAHİYETİ

Ebu'İ-Abbas Sehl b. Sa'd es-Sâidi (r.a)'den, dedi ki: Bir adam Rasulullah (s.a)'a gelip şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü, bana öyle bir amel göster ki, onu yaptığım takdirde Allah da beni sevsin, insanlar da beni sevsin. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurdu: "Dünyada zâhid ol, Allah seni sevecektir, insanlar elinde bulunanlara zâhid ol, insanlar seni sevecektir.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Bu hadisin önemi, Allah'ın insanı sevmesinin sebebini açıklamasında saklıdır. Bu ise insanın elde edeceği başarıların en büyüklerindendir. Allah kimi severse ona ikramda bulunur, yeryüzünde onu makbul birisi haline getirir. Kime de buğzederse yeryüzünde onu buğzedilen bir kişi haline getirir.

Diğer taraftan hadis-i şerif, insanların birisini

sevmelerinin sebebini de beyân etmektedir. Bilindiği gibi insanoğlu, kendisini seven bir toplum arasında yaşayacak olursa büyük bir mutluluk duyar. İnsanlar tarafından sevilen bir kişi ile insanlar kaynaşır. Allah yoluna davet eden bir kimse ise böyle bir şeye çokça muhtaçtır. Zira insanlar birisini sevdiler mi, onun söylediklerini kabul ederler. [2]

Zühdün Tanımı:

Zühd, dünyaya rağbet etmenin ve tutkun olmanın ziddıdır.[3] îbnul-Kayyim[4] da şöyle demektedir: İslâm'ın dili olan Arapçada bir şeyde zühd etmek, o şeyden daha hayırlısını buHuğundan dolayı, ona ihtiyaç duyulmayacağından o şeyi hakir görerek, onu küçümseyerek ondan yüz çevirmek demektir. [5]

Zühdü tarife dair selefin söyledikleri sözler pek çoktur. İbnü'l-Kayyım der ki: Ben Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye'yi -Allah ruhunu kutsasın- şöyle derken dinledim: Zühd, âhirette fayda vermeyecek şeyleri terketmek demektir. Vera' ise âhirette zarar vereceğinden korkulan şeyleri terketmektir. Ibnul-Kayyım der ki: Bu ifade ise zühd ile vera' hakkında söylenen sözlerin en kapsamlı olanıdır.[6]

Süfyan es-Sevri de der ki: Dünyada zühd, emelin kısa tutulmasıdır. Yoksa zühd, haşin ve kaba

şeyler yemek ile aba giymek değildir.[7] Yine ez-Zühri der ki: Zühd, helâlin şükrüne, haramın da sabrına baskın gelmemesidir.

Lisânu'1-Arab müellifi (İbn Manzur) ez-Zühri'nin bu açıklaması ile ilgili olarak şunları söylemektedir: O, bununla şunu demek istemektedir: Kişinin şükrü Allah'ın kendisine vermiş olduğu helâl rızıktan geride kalmamalı, acze düşmemeli, sabrı da kendisini haramı terketmekten geri bırakmamalıdır.[8]

el-Hasen yahut da başkası şöyle demektedir: Dünyada zühd, helâli haram kılmak, malı zayi etmek değildir. Ama zühd, Allah'ın elinde bulunana kendi elinde bulunandan daha çok güven duymaktır ve sana bir musibet gelecek olursa, o musibetin sevabını, sana isabet etmemiş olmasından daha çok arzu etmendir.[9]

İşte bunlar zühd'e dair söylenmiş en kapsamlı ve en güzel sözlerdir, selefin zühdü tanımı da özetle bu şekildedir.

Kalpte zühdün gerçek mahiyeti, dünya sevgisi, dünya tutkunluğu, ve dünyaya duyulan rağbet ve arzunun kulun kalbinden çıkması ve dünyanın insanın elinde Allah ve âhiret sevgisinin de kalbinde yer etmesidir. Yoksa Zühd, bütünüyle dünyayı reddedip ondan uzak durmak anlamında

değildir. Rasulullah (S.A.S.) zâhidlerin önderi olduğu halde, dokuz tane hanımı vardı. Dâvud (A.S.) ile Süleyman (A.S.) da zâhidlerdendiler. Onların ise Yüce Allah'ın zikrettiği şekilde mülk ve saltanatları vardı. Ashab (Allah hepsinden razı olsun) da aynı şekilde zâhidlerdendiler. Bununla birlikte, bilindiği gibi onların da hanımları, çocukları, malları vardı. [10]

İmam Ahmed Zühdü Şu Şekilde Kısımlara Ayırır : [11]

1- Haramı terketmek. O'na göre bu, avamın zühdüdür. İbnü'l-Kayyım'ın görüşüne göre ise bu farz-ı ayn olan zühddür.

2- Helal olan ve ihtiyaç fazlası olan şeyleri terketmek. O'na göre bu havassın zühdüdür.

3- Allah'tan alıkoyan şeyleri terketmek. O'na göre de bu, ariflerin zühdüdür. [12]

Dünyanın Taşıdığı Önemin Azlığı:

Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Dünyada zâhid ol" buyruğunu açıklayıcı mahiyette gerek Allah'ın Kitab'ında gerekse de Rasulünün Sünnetinde dünyada insanı zâhid olmaya iten, dünyanın hakir oluşunu, azlığını, çabucak geçip gidişini anlatıp dile getiren, kesintisiz ve daimi olan âhiret nimetlerini teşvik eden pek çok nass vârid olmuştur. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Sizin

yanınızdaki bitip tükenir, Allah'ın yanındaki ise kalıcıdır."(en-Nahi, 16/96}

Bir başka yerde de şöyle buyurmaktadır: "Bilin ki, dünya hayatı ancak bir oyun, bir eğlencedir. Bir süstür, aranızda bir öğünüştür. Mallarda ve evlâtta -çokluklarıyia- bir yarıştır. Ekini ekincilerin hoşuna giden bir yağmur gibidir. Sonra o ekin gürleşir, sonra sen onu sararmış gurursun. Sonra da o çör-çöp olur. Ahirette ise şiddetli bir azab vardır. Allah'tan bir mağfiret ve bir rıza da vardır. Dünya hayatı ise bir aldanış metâmda başka birşey değil-dir. "(el-Hadid, 57/20)

Dünya geçip gider, zeval bulur. O bakımdan kulun baki kalanı terkede-rek zeval bulacak, fani olanla uğraşmaması gerekir.

Ayet-i kerime dünya hayatının bir aldanış, bir bâtıl ve bir oyun olduğunu göstermektedir. Oyun gerçekte kendisinden faydalanılmayan bir şeydir. Eğlence ise kişinin kendisiyle vaktini kaybettiği şeydir. Nitekim âyet-i kerime dünya hayatının bir süs olduğuna da delildir. Süs ise kendisi ile süslenilen şeyin adıdır. Dünyaya dalan onunla süslenir, âhireti için bir iş yapmaz. Yine âyet-i kerime dünyanın bir öğünüş olduğunu da göstermektedir. İnsanlar ise zeval bulucu çocuk, mal, makam ve buna benzer nimetleri öne sürerek

birbirlerine karşı öğünürler. Diğer taraftan Rabb'imiz, dünyanın geçip gidişini, çabucak zeval buluşunu, yere yağan yağmura benzetir. Yer bu yağmur sebebiyle sarsılır, yeşerir, aradan fazla bir zaman geçmeden de önceki eski haline döner, kurur ve ölü bir arazi haline dönüşür. İşte dünyanın nimeti bu şekilde zeval bulur ve sonu gelir, gider. [13]

Zühdü Gerektiren Sebepler:

Kulu dünyada zühd sahibi olmaya iten hususların bazıları şunlardır: Kulun kuvvetli bir imanı ve Rabb'inin huzurunda duracağını hatırına getirmesi, Kıyamet gününün dehşetli hallerini gözünün önünde canlandırmasıdır. Bu, dünya ve dünya nimetlerine karşı olan sevginin kulun kalbinde cılızlaşmasına sebep teşkil eder. Bunun sonucunda kul, dünya lezzet ve arzularından yüz çevirir, az bir dünyalığa kanaat eder.

Bir diğer husus, kulun dünyanın kalpleri Allah'a bağlanmaktan alıkoyduğunun şuuruna varması, insanın âhiretteki derecelerde yükselmesini engel-lediğini farketmesidir. İnsanın dünyadaki nimetlerinden sorgulanacağı şuuruna varmasıdır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Sonra andolsun ki, o gün size nimetlerden sorulacaktır."(et-Tekâsur, 102/8) Bu şuur, kulu dünyadan yüz çevirmeye iter.

Kişi iyice yorulmadan, dünyalık toplamak için kan ter dökmeden, pek çok medeni ve zihni gayret harcamadan dünyalık elde edemez. Bazan bu uğurda bayağı insanlarla içli-dışlı olmaya, onlar ile birlikte yarışa katılmaya da mecbur kalabilir. Bu ise din ilmini talebin, davet, cihâd ve ibadetin aleyhine gerçekleşebilir. Kalbi nurlu bir kulun, bunun farkına varması, onu dünyadan yüz çevirmeye ve en hayırlı ve kalıcı olana yönelmeye iter.

Kur'ân-ı Kerim'in dünyayı ve dünya nimetlerini hakir göstermesi, onu bir aldanış, bir bâtıl, bir oyun ve eğlence olarak nitelendirmesi, Yüce Allah'ın dünyayı âhirete tercih edenleri yermiş olması anlamını ihtiva eden Ki-tab-ı Kerim'de ve Sünnet-i Seniyyede vârid olmuş bütün nasslar, müminin dünyadan yüz çevirmesini, buna karşılık kalıcı olana bağlanmasını sağlar.

Câbir b. Abdullah'tan rivayete göre, Rasulullah (s.a) Medine'nin Âliye tarafından pazara girdi, insanlar O'nun sağ ve solunda yer almışlardı. Ölmüş küçük kulaklı bir oğlak gördü. O'nu tutup kulağından yakaladıktan sonra şöyle dedi: "Sizden hanginiz bunu bir dirhem karşılığında edinmek ister." Şu cevabı verdiler: Allah'a andolsun ki eğer o diri bile olsaydı bu kusurlu bir oğlaktır. Çünkü kulakları küçüktür. Ya ölü iken bunu nasıl kabul edebiliriz? Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurdu:

"Allah'a yemin ederim, bunun sizin için değersizliğinden daha fazla dünya Allah için öyle değersizdir.[14]

Yine el-Müstevrid el-Fihri'den, o Peygamber (s.a)'den şöyle buyurduğu rivayet edilmektedir: "Dünyanın âhiretteki durumu ancak sizden herhangi bir kimsenin parmağını denize daldırıp çıkardıktan sonra ne ile döndüğüne bakması gibidir.[15]

Bid'at Olarak Ortaya Çıkan Zühd:

Sünnete muhalif zühdde hayır yoktur. O kalpleri karartır, köreltir. Allah'ın kulları için beğenip seçmiş olduğu dinin güzelliğini berbat eder. Allah'ın kullarını Allah'ın dininden nefret ettirir. Uygarlığı yıkar ve Allah düşmanlarının İslâm ümmetine musallat olmalarına imkân hazırlar. İnsanın şerefini heder eder. Kulu Allah'tan başkasının kulu haline getirir, bilgisizliği yayar. Semânın gösterdiği yola aykırı ve bid'at zühde davet edenlerin bazılarının söyledikleri birkaç sözü nakledelim:

1- Cüneyd der ki: "Ben mübtedi kimsenin kalbini şu üç hususla meşgul etmemesini tercih ederim, aksi takdirde durumu değişir. (Bu üç husus) kazanmak için çalışmak, hadis talep etmek ve evlenmektir. Sufi'nin okuyup yazmamasını da

severim. Çünkü onun bu hali himmetini odaklaştırmasına daha bir uygundur.[16]

Ebu Süleyman ed-Dârâni de der ki: "Kişi hadis talep etti mi yahut geçimini sağlamak arzusuyla yolculuk yaptı mı veya evlendi mi dünyaya meylet-ti demektir.[17]

Bilindiği gibi bütün uygarlıklar ancak ilim, kazanç ve evlilik üzerine yükselir. İslâm uygarlığı da ancak bu esaslar üzerine yükselmiştir. İslâm geçimini kazanmayı emretmiştir. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Hiçbir kimse kendi elinin emeğinden yediğinden daha hayırlı bir şey yemiş değildir ve şüphesiz Allah'ın Peygamberi Davud -selam ona- el emeğinden yerdi..[18]

Yine dinimiz evlenmeyi emretmektedir. Rasulullah (s.a) şöyle buyurmaktadır: "Ey gençler topluluğu, sizden kim evlenebilecek güce sahipse hemen evlensin. Evlenecek güce sahip olamayana da oruç tutmasını tavsiye ederim. Çünkü o (şehveti) keser.[19]

Yine dinimiz hem dini, hem dünyevi ilmi öğrenmeyi emretmektedir. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmuştur: "İlim talep etmek her müslüman üzerine bir farzdır.[20] Bu dini ilim açısından böyledir. Dünyevi ilme gelince, fıtratı selim iki kişi dahi tıp, mühendislik, silah sanayii ve

günümüzde insanların kendileri olmaksızın yapamayacakları araçların sanayiine dair ilimlerin zorunluluğu hususunda görüş ayrılığına düşmezler.

Günümüzde müslümaniarın aşağı konumlara inmesinin tek sebebi ise, din ve dünya ilimlerini talepteki kusurları ve buna karşılık dünya ilimlerinin kabuklarını düşmanlarından almakla yetinirken, diğer taraftan mensuplarını helak oluşa götüren, dini, ahlakı ve fazileti zayi eden, gülünç ve geçici olan bu uygarlığın pek çok hususlarını almalarıdır. [21]

Allah'ı Sevmenin Yolu:

Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Dünyada zahid ol ki, Allah seni sevsin" buyruğunda sözü edilen "dünyada zahid olmak" Allah'ın sevgisine mazhar olmanın yollarındandır. Bu zühdden kastımız ise, bu ümmetin selefinin uyguladığı zühddür. Yoksa rnüslümanları ümmetlerin sonuncuları arasına sokmaya sebep teşkil eden bid'at olan zühd değildir. Kulun Allah tarafından sevilmesi çok büyük birşeydir. Allah sevdiği kimseyi sevdiği şeylere muvaffak kılar. Zahir ve bâtın nimetlerini üzerine sağnak sağnak yağdırır.

Allah'ın sevgisine mazhar olmanın başka birtakım yollan da vardır ki, Allah, Kitab-ı Kerim'inde

bunları bize haber vermiştir. Bunların bazıları:

İhsan {Allah'ı görüyormuşçasına ibadet etmek): Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Allah ihsan edicileri sever.'VAiı/mran, 3/U4)

Tevekkül: Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Muhakkak Allah tevekkül edenleri sever."(An imrân, 3/159)

Adaleti Uygulamak: Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Muhakkak Allah adalet yapanları sever."(ei-Maide, 5/42)

Sabır: Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ve Allah sabredenleri sever. "(Ali İmrân, 3/146)

Maddi ve Manevi Arınmışhk: "Ve Allah arınıp temizlenenleri sever. "(et-Tevbe, 9/108}

Allah Yolunda Savaş: "Muhakkak Allah, kurşunla birbirine kenetlenmiş bir yapı imiş gibi bir saf halinde kendi yolunda savaşanları sever.'Vsa//,61/4)Tevbe-, "Muhakkak Allah çokça tevbe edenleri sever."(ei-Bakam, Ve buna benzer başka pek çok âyet-i kerime. Özetle söyleyecek olursak; Allah'ın sevgisine mazhar olmanın yolu, samimi olarak O'na itaat etmek ve yasaklarından kaçınmaktır. [22]

Allah'ın Sevgisi:

el-Vafi fi Şerhi Erbain en-Neveviyye kitabının müellifleri {Dr. Mustafa el-Buğa ile Muhyiddin

Misto) şöyle demektedirler: Allah'ın kulu sevmesi, ondan razı olması, ona ihsanda bulunması demektir. Çünkü sevgi tabii bir eğilimdir. Yüce Allah hakkında böyle bir eğilim ise imkânsızdır. O halde bundan maksat, bu eğilimin nihai noktasıdır {yani rıza ve ihsanda bulunmaktır).[23]

Şunu belirtelim ki, böyle bir açıklama; bu ümmetin selefinin kabul etmiş olduğu Yüce Allah'ın sıfatlarını tevil, ta'til veya teşbih sözkonusu olmaksızın kabul etmek şeklindeki tutumlarına muhaliftir. Sözünü ettiğimiz bu iki müellifin naklettiğimiz bu sözleri, haklı bir dayanağı bulunmayan bir tevildir. Yüce Allah birden çok yerde kendisinin bu sıfata sahip olduğunu ifade buyurmuştur. Şöyle buyurmaktadır: "Muhakkak Allah takva sahiplerini sever, Muhakkak Allah adalet yapanları sever." Yine şöyle buyurmaktadır: "De ki: Şayet siz Allah'ı seviyor iseniz, bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin."(Aı-ümrân, 3/3D Böylelikle Yüce Rabb'imiz bizlere muayyen bjrtakım söz ve davranışları sevdiğini haber verdiği gibi, kulları arasından belirli birtakım niteliklere sahip bazı kimseleri sevdiğini de haber vermektedir. Bu haber verişin faydası ise, sevdiği şeylere koşarak onun rıza ve sevgisini elde etmemizdir.

O halde kula düşen, herhangi bir şekilde te'vil,

ta'til veya insanların sıfatlarına benzetmeksizin Allah'ın kendisini vasfettiği sıfatı kabul etmek gerekir. İşte selefin izlediği yol bu idi; daha esenlikli, daha sağlam, daha ilmi olan ve kurtuluşa götüren yol da budur. [24]

İnsanların Sevgisini Elde Etmenin Yolu:

"İnsanların elinde bulunanlara zâhid ol ki, insanlar da seni sevsin" buyruğu ile Rasulullah (S.A.S.) bizlere insanların sevgisini elde etmenin yolunu öğretmektedir. Bu da onların ellerinde bulunan fani dünyanın basit değerlerinde zahid olmaktır. Şafii der ki:

"Eğer o dünyadan uzak durursan dünya ehliyle barış içinde olursun, Şayet sen onu kendine doğru çekmek istersen, onun köpekleri seninle anlaşmazlık çıkartır.[25]

Bilindiği gibi bir kimse ile sevdiği hususunda çekişmeye girenden o kişi tiksinir ve ondan uzaklaşır.

İnsanın ise insanların kendisini sevmeye ihtiyacı vardır. Çünkü o kendisini seven kimseler arasında yaşadığı taktirde mutluluk ve rahatlık duyar, buna karşılık kendisinden hoşlanmayan bir topluluk arasında yaşayacak olursa bir darlık ve bir sıkıntı hisseder.

Allah'ın yoluna davet eden kimsenin ise insanların

kendisini sevmeye çok ihtiyacı vardır. Zira insanlar onu sevecek olurlarsa, onun elinde bulunan malı da sever ve onu kabul ederler.

İnsanın diğer insanların sevgisini kazanmak için çalışıp çabalaması hak ve adaletin namı hesabına olmamalıdır. Böyle birşey Yüce Allah'ın dininde caiz değildir. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Her kim Allah'ı ga-zablandırmak suretiyle insanları razı edecek olursa, Allah da onun işini insanlara havale eder. Her kim de Allah'ı razı ederek insanları kızdıracak olursa, Allah da onu insanların külfetine karşı korur ve onlara muhtaç etmez.[26]

---

[1] Sahih bir hadis olup, bunu İbn Mâce ve başkaları rivayet etmiştir, bk. el-Elbâni, Sahi-hu'i-Câmi, no: 935; SÜsiletü'l-Ahâdîs ed~daife... no: 942

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 319.

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 319-320.

[3] lisanu'1-Arab, ffl, 196

[4] İbnü'f-Kayyim (691-751 R): Adı, Muhammed b. Ebi Bekr b. Eyyub b. Sa'd ez-Zu-rai'dîr. Şemsüddİn lakablı olup Dımaşk (Şam)'hdır. Şeyhülislam İbn Teymiyye'nin öğrencisidir. Hemen hemen O'nun görüşlerinin dışına çıkmaz. Din ilimlerinde büyük ilim adamı, bir deryadır. Hocası ile birlikte hapse atılmıştır. İlmi eserlerinden bazıları: 1) Zâdul-Meâd, 2) et-Türukul-Hukmiyye, 3) Miftahu Dan's-Seâde, 4) el-Fumsiyye, 5) Medâficu's-Sâlikin, 6) İ'lâmu'l-Muvakkİ'in. Kitaplarının iyi bir şekilde okunup öğrenilmesini, dikkatle etüd edilmesini tavsiye ederiz. Çünkü Rabb'âni bir ilim adamı idi.

[5] Meââricu's-SâUkin, 284

[6] Medâricu's-Sâlikin, 285

[7] Medâricu's-Sâlikin, 284

[8] Lisâmı'l-Arab, 111, 296

[9] Medâricu's-Sâlikin, 285

[10] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 320-321.

[11] Medâricu's-Sâlikin, 284

[12] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 321.

[13] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle

İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 321-322.

[14] Müslim Şerhi, V, 814. (Müslim, Zühd 2; Müsned, III 365. -Çeviren-)

[15] Sahihu'i-Câmi, no: 5423

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 322-323.

[16] Kutu'l-Kulub, III, 135

[17] el-Futuhatu'!-Mekkiyye, I, 37

[18] Buhâri, III, 8

[19] Buhâri, VI, 117

[20] Sahihtir, bk. el-Câmiu's-Sahih, no: 3808

[21] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 323-325.

[22] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 325-326.

[23] el-Vafi fi Şerhi'İ-Erba'in, 217. Şunu insanların haklarını gizlememek için söylemek gerekir ki, bu iki müellifin sözü geçen eserinden çok büyük ölçüde yararlanmış bulunuyorum. Allah onları hayırlı bir şekilde mükâfatlandırsın.

[24] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 326.

[25] İmam Şafii, Diudn, 22

[26] Sahihtir, Tirmizi rivayet etmiştir, bk. Sahihu l-Câmi', no: 5886

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 326-327.

32. ZARAR VE ZARARLA KARŞILIK VERMEK.. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Zarar Ve Zararla Karşılık Vermenin Tanımı: 1

Müslümana Zarar Vermek Haramdır: 2

Zararın Çeşitleri: 2

Nikâhta Ric'at (Yani Boşamış Olduğu Kadını İddeti

Bitmeden, İddeti Uzasın Diye Geri Dönmek): 3
Bir Usûl Kaidesi: 4

32. ZARAR VE ZARARLA KARŞILIK VERMEK

Ebu Said Sa'd b. Sinan el-Hudri (r.a)'den, Rasulullah (s.a) buyurdu ki: "Zarar da yoktur, zarara zararla karşılık vermek de yoktur.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Ebu Davud'un bu hadis-i şerifin fıkhın etrafında dönüp dolaştığı hadislerden birisi olduğuna dair sözü önceden geçmiş idi. Bu hadis-i şerif fukahânın birtakım hususları kıyaslarında esas almış oldukları "zarar da yoktur, zarara zararla karşılık vermek de yoktur" kaidesinin esasını teşkil etmektedir. Özellikle de ortaya çıkan çeşitli hususlarda bu kaidenin geçerliliği vardır. Meselâ, sigaranın haram olduğu hükmünü verenlerin buna dair gösterdikleri deliller arasında şu "zarar da yoktur, zarara zararla karşılık vermek de yoktur" kaidesi de vardır. Çünkü teşri'in nazil olduğu dönemlerde sigaranın varlığı sözkonusu değildi. [2]

Zarar Ve Zararla Karşılık Vermenin Tanımı:

Zarar, menfaatin zıddıdır. Rasulullah (S.A.S.)'ın hadis-i şerifteki: "Zarar da yoktur, zarara zararla karşılık da verilmez" hadisinde geçen "zarar yok-tur" ifadesi şu demektir: Bir kişi müslüman

kerdeşine iptidâen zarar veremez. Bu ise ibtidâen fayda vermenin zıddıdır.

Zarara zararla karşılık vermek (dırâr)e gelince: Onlardan herhangi birisi diğerine karşılık olmak üzere zarar veremez. Buna göre karşılıklı zarar (dırâr) her iki tarafın birbirine zarar vermesi demek iken, sadece zarar onlardan birisinin işidir. Buna göre hadisin anlamı şöyle olur: Kendisine zarar veren kimseye bu zararına karşılık zarar vermez, ama onun yerine o kişiyi affeder.[3]

Görüldüğü gibi İbn Manzur, zarar ile dırâr (zarara zararla karşılık vermek) in arasında fark gözetmiştir ki, meşhur olan görüş de budur.

İlim adamları arasında bu ikisi arasında fark gözetmeyerek şöyle diyenler de vardır: Bunlar aynı anlama gelen iki ayrı lafızdır. Rasulullah (S.A.S.) tekid olmak üzere bu iki lafzı kullanmıştır. İbn Receb, ilim ehlinin bu iki lafza dair görüşlerini naklettikten sonra şunları söylemektedir: Durum ne olursa olsun, Peygamber (s.a) haksız yere verilecek zararı veya ona karşılık olarak zarar vermeyi reddetmektedir.[4]

Müslümana Zarar Vermek Haramdır:

Hadis-i şerif, müslüman bir kimsenin haksız yere herhangi bir kimseye zarar vermesinin caiz olmadığına delildir. Bir kimse kendisine zarar

verene zarar veremez yahut da kendisine sövene sövmemeli, kendisini döveni dövmemelidir. Aksine kendisi sövmekle karşılık vermeksizin hakkını hakimden talep eder. Rasulullah (s.a) birden çok yerde müslümanlara zarar vermeyi yasaklamıştır. Şöyle buyurmaktadır: "Muhakkak kanlarınız ve mallarınız birbirinize haramdır.[5]

Müslümanın ırzına (şeref ve haysiyetine), malına yahut da canına zarar vermek, şanı Yüce Allah'ın haram kılmış olduğu, zulmün en büyük çeşitleri arasında yer alır. Rasulullah (s.a) Rabb'inden naklettiği rivayette şöyle buyurmaktadır: "Kullarım şüphesiz ki ben zulmü kendime haram kıldım ve onu kendi aranızda da haram kıldım. O halde, birbirinize zulmetmeyiniz.[6]

Zararın Çeşitleri:
Mükellef kişinin zarar verme kastı iki türlü olur:

Birincisi, kullara zarar vermekten başka herhangi bir kastın bulunmaması halidir. Bunun çirkin ve haram olduğunda şüphe yoktur.

İkincisi ise meşru ve sahih bir maksadı olmakla birlikte, bu maksat sebebiyle başkalarına zarar vermesi mümkün olabilir.

Birinci türün değişik şekilleri olabilir, bunların bazıları:

Vasiyette zarar vermek. Şanı yüce Allah şöyle

buyurmaktadır: "Hepsi de edeceği vasiyet ve borcun yerine getirilmesinden sonradır. Ancak zarar verici olmamalıdır.fen-Nisâ, 4/12} Vasiyette zarar verme şekli ise mirasçılardan herhangi birisine gerçek payından fazla bir miktarı tahsis etmesi ile olur. Bu durumda mirasçıların geri kalan bölümü zarar görür. Böyle bir vasiyet ise geçerli değildir. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Muhakkak Allah her bir hak sahibine hakkını vermiş bulunmaktadır. Artık hiçbir mirasçıya vasiyet yoktur.[7]

Mirasçıların böyle bir vasiyeti geçerli kabul etmeleri ise müstesnadır. Diğer bir şekil; miras bırakacak olanın yabancı bir kimseye üçte birden fazlasını vasiyet etmesi şeklinde olabilir. Mirasçılar bundan da zarar görürler. Böyle bir vasiyet de mirasçıların geçerli kabul etmeleri dışında, geçerli değildir. Çünkü Sa'd: Ey Allah'ın Rasulü, ben mal sahibi bir kimseyim. Bir kız çocuğundan başka mirasçım da yoktur. Malımın üçte ikisini sadaka olarak vereyim mi? diye sorunca Rasulullah (S.A.S.). "Hayır" diye buyurmuş. Peki yarısını (sadaka vereyim mi)? dedim, yine: "Hayır" diye buyurdu. Daha sonra "Üçte bir, bununla birlikte üçte bir büyük yahut çoktur. Çünkü senin, mirasçılarını zengin olarak terketmen, onları insanlara avuç açacak fakirler olarak

terketmenden hayırlıdır" diye buyurmuştur.[8]

Yabancı bir kimseye, mirasçılara zarar vermek kastıyla malının üçte birini vasiyet edecek olur ise, o bu kastı dolayısıyla günah kazanır, bununla birlikte cumhurun dediği gibi vasiyeti geçerli olur. [9]

Nikâhta Ric'at (Yani Boşamış Olduğu Kadını İddeti Bitmeden, İddeti Uzasın Diye Geri Dönmek):

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Artık onları ya iyilikle tutun veya iyilikle salın. Yalnız onları sırf zulmedebilmeniz için ve zararlarına olmak üzere tutmayın. Kim bunu yaparsa, şüphesiz kendi nefsine zulmetmiş olur.'Vej-Bakara, 2/231) Her kim kadına bu şekilde ric'at yapmak suretiyle zarar vermeyi kastederse, bundan dolayı günah kazanır. Nitekim cahili gelenekleri sürdürenler böyle yapmaktadırlar. Önce hanımını boşar, ondan sonra iddetinin-sona ermesi yaklaştı mı, bu sefer ona ric'at yapar. Böylelikle kadın ne boşanmış, ne de nikâh altında tutulmuş olur, askıda imiş gibi kalır.

İlâ ile zarar: ilâ, kocanın hanımı ile cima' etmemek üzere yemin etmesi demektir. Câhiliyye dönemi insanlarından herhangi birisi bir yıl, iki yıl hanımına yaklaşmamak üzere yemin eder ve bununla ona zarar verme maksadını güderdi. Bu haliyle kadın askıda kalır; ne boşanmış, ne de

kocasının hanımı gibi olurdu. İslâm böyle bir zarara sınır koymuş ve ilâ süresini yalnızca dört ay ile sınırlandırmıştır. Şayet bu sırada yahut da bu sürenin sonunda hanımına ric'at edecek olursa, yemininin keffâretini yerine getirir, aksi taktirde hanımını boşamış olur.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Hammlarıyla cinsi temasta bulunmamaya yemin edenler için dört ay beklemek vardır. Şayet dönerlerse, şüphesiz Allah Ğafur'dur, Rahim'dir. Eğer boşamaya karar verirlerse, şüphesiz Allah her şeyi işitendir, görendir.'VeJ-Bofcara, 2/226-227)

Süt Emzirmek: Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ne bir anne çocuğu sebebiyle ne de bir baba çocuğu yüzünden zarara sokulsun..."lei-Baka™, 2/233) Kurtubi bu âyet-i kerimenin tefsirinde şunları söylemektedir: "Anne babasına zarar vermek kasdıyîa ya da mislinin ecrinden daha fazlasını istemek suretiyle çocuğuna süt emzirmeyi reddetmeye kalkışmasın. Babanın da çocuğuna süt emzirme arzusuna rağmen annenin süt vermesini engellemesi helâl değildir. Müfessirlerin çoğunluğunun görüşü budur.[10]

Alışverişte Zarar: İslâm, Allah'ın kullarına zarar ihtiva eden bütün satış çeşitlerini, yasaklamaktadır. Meselâ, 'îne satışını

yasaklamıştır. Rasulullah {S.A.S.) şöyle buyurmuştur: "Ve 'îne alışverişini yaptığpız vakit ... Allah üzerinize öyle bir zillet musallat eder ki, tekrar dininize geri dönünceye kadar onu üzerinizden kaldırmaz.[11] Yine Rasulullah (S.A.S.) Bey'ul-Hasat ve Garar alışverişlerini de yasaklamıştır. Anne ile çocuğunu alışverişte ayırmayı da yasakladığı gibi. Eğer annenin yavrusu küçük ise, böyle bir alşıveriş ittifakla haramdır. Nitekim Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Her kim anne ile çocuğunu birbirinden ayıracak olursa, Allah da Kıyamet gününde onunlasevdiklerinin arasını ayırır.[12][13]

Bir Usûl Kaidesi:[14]

Bu: "Zarar da yoktur zarara zararla kırşılık vermek de yoktur" hadisi bir usûl kaidesi olup (Mecelle, 19) bu kaidenin fıkhi fürûundan bazıları şöyledir: Bir kişi başkasına ait olan bir malı telef edecek olursa, malı telef olunan diğer kişinin misliyle muamele kabilinden olmak üzere kardeşinin malını telef etmesi caiz değildir. Çünkü böyle bir davranış faydasız yere zarar dairesini genişletmek demektir. Öncelikle başkasının malını telef eden kişi de telef ettiği malın tazminatını öder. Bu kaideden çıkan fer'i diğer hususlara gelince:

1- Zarar imkân ölçüsünde izâle olunur (Mecelle M.

31). Yani meydana gelmiş olanın izâle edilmesi ve bunun meydana geliş sebebiyle ortaya çıkan etkilerin de ortadan kaldırılması gerekir. Suyu yola aktığı için giden gelene

eziyet veren oiuk gibi. Böyle bir durumda bunun izâle edilmesi gerekir. Bu oluğun sahibi de telef olan şeylerin tazminatını öder.

2- Zarar izâle olunur (Mecelle M. 20). Yani zararın meydana gelmeden önce önlenmesi gerekir. Çünkü böyle bir önlem zararın meydana gelişinden sonra ortadan kaldırılmasından kolaydır.

3- Zarar misliyle İ2âle olunmaz {Mecelle, M. 25). Yani meydana gelmiş bir zararın misli bir zarar veya ondan büyük bir zarar meydana getirmekle ortadan kaldırılması caiz değildir.

4- Daha ağır bir zarar daha hafif bir zarar ile izâle olunur (Mecelle, M. 27). Yani hakim (yönetici) eğer zekât fukaranın ihtiyacına yeterli gelmiyor ise zenginlerden zekâttan fazla bir miktar alabilir. Yine "iki şerrin daha hafif olanı tercih olunur" (Mecelle, M. 29) kaidesi de bu anlamdadır. İki kötülük karşı karşıya geldiği taktirde, onlardan zararı daha büyük olan tesbit edilerek hafif olan tercih edilir.

5- Kamu için zararlı olan bir şeyi bertaraf etmek için özel zarara katlanılır (Mecelle, M. 26). Hakim'in, ihtikâr yapan kimseleri ellerinde

bulundurdukları mallan piyasa fiyatına satmaya mecbur etmesi caizdir. Velev ki bu karaborsacıların aleyhine bir zarar olsun. Çünkü kamuya gelebilecek bir zararı önlemek, özel olarak karaborsacılara gelecek zarardan daha önemlidir.

6- Kötülüklerin bertaraf edilmesi menfaatlerin sağlanmasından ÖnCelİk-lidir (Mecelle, M. 30). Bir kötülük ile bir maslahat arasında bir çatışma söz-konusu olduğu taktirde, maslahat ortadan kalkacak olsa dahi, o kötülüğün ortadan kaldırılması gerekir.

7- Engel ile gerektirici arasında bir tearuz (çatışma) sözkonusu olduğu taktirde engel önceliklidir (Mecelle, M. 46}. Yani ortada herhangi bir iş için yapılmamasını gerektiren birtakım sakıncalar olmakla birlikte, ona müsamaha gösterilmesini gerektiren birtakım sebepler de varsa, böyle bir durumda engele öncelik tanınır. Buna ortağın ortağıyla arasında ortak bulunan maldan ortağına zarar verecek şekilde tasarrufta bulunmasının engellenmesi örnek gösterilir. Çünkü ortağın hakkı diğer ortağın bu şekilde ta-sarrufuna bir engeldir. Her ne kadar ortaklık hakkı diğer ortağın tasarrufunu gerektiriyor ise de bu böyledir.

8- Zarar kadim olamaz (Mecelle, M. 7). Yani zararlı

olan her bir şey, ister yeni ister eski olsun, izâle olunur. Mesalâ, mükellef bir kimsenin komşusunun arazisine bakan bir penceresi bulunup da komşusu o arazi üzerine bina yapacak olur ve diğerinin pencereleri yeni binada bulunacak kadınlara ve bina sahibinin başkalarından saklanması gereken avretlerine muttali olmasına sebep teşkil ediyor ise, o taktirde ilk bina sahibinin pencerelerinin izâle olunması gerekir. Böyle bir durumda o pencerelerin kadim oluşlarına bakılmaz.

Mükelleflerin elinde bulunup da mükellefler için faydalı olan, bununla birlikte başkalarına bir zararı da dokunmayan bir şeyin kadim oluşu nazarı itibare alınır ve o mükelleflerin sahib bulundukları o haktan yararlanmaları meşrudur. Burada ise "kadim, kadimliği üzere terkolunur" (Mecelle, M. 6) kaidesi söz konusu olur.

İkinci tür zarara gelince; kişi kendi mülkünde tasarruf etmekle birlikte, bu tasarrufu sebebiyle böyle bir kastı olmamakla birlikte başkasına zarar verme halidir. Meselâ, alışılmadık ve görülmemiş bir şekilde tasarrufta bulunması gibi. Buna da şöyle bir Örnek verilebilir: Oldukça şiddetli rüzgarın estiği bir günde kişi kendi arazisinde bir ateş yakar ve bu ateş dolayısıyla çevresinde birtakım şeylerin yanmasına sebep teşkil eder.

Böyle bir durumda kişi telef ettiği şeylerin tazminatını öder.

Kişinin alışılmış bir şekilde normal bir yolla tasarrufta bulunması da örnek olur. Sözgelimi; bir kişi kendi arazisinde bir kuyu kazar ve onun kazdığı bir kuyu komşusunun suyunu çeker. Yine bir kimse kendi arazisi üzerinde komşusunun güneş ışığı ve aydınlık almasını engelleyecek şekilde yüksek tutar ve komşusunun avretlerine muttali olursa, böyle bir durumda ilim ehlinin farklı bakışları vardır. Kimisi böyle bir şeye engel olunur, demektedir. Ahmed b. Hanbel gibi. Mâlik de bazı hallerde ona muvafakat etmektedir. Böyle bir kanaat ise müslümana zarar vermeyi yasaklayan, ona iyilikte bulunup ona kendisini tercih etmeyi teşvik eden pek çok delile de uygun düşmektedir. Buna göre, kişi komşusunun kendi mülkünden yararlanmasına eğer bu yararlanma kendi mülküne zarar veriyorsa engel olabilir. Kendisinin mevcut yükünden fazlasını kaldıramayacak kadar güçsüz bir duvarı bulunuyor ise, komşusunu bu duvarda tasarrufta bulunmaktan engelleyebilir. Eğer bundan bir zarar görmeyecekse, komşusunun o duvarında tasarrufunu engellemesi caiz değildir. Ebu Hüreyre (r.a)'den; o Rasulullah (s.a)'tan; buyurdu ki: "Kişi, komşusunun kendi duvarına bir kütük yerleştirmesine engel olmaz.

[15]

---

[1] Nevevi der ki: Bu hadis hasen bir hadistir. Bunu İbn Mâce, Dârakutni ve başkaları müsned olarak rivayet etmişlerdir. Mâlik de Muvatta'ında Amr b. Yahya'dan, O babasından O da Peygamber (s.a)'den senediyle mürsel olarak rivayet edip, Ebu Said'i rivayet zincirinden düşürmüştür. Bununla birlikte biri diğerini pekiştiren başka rivayet yollan da vardır.

Hadis sahihdir. Bk. el-Elbâni'nin, Sa/ıı7ıu7-Câmı, No: 7393; ehlrvâ, 888 ile es-Silsile-tü's-Sahiha,250.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 329.

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 329-330.

[3] Lisânu'i-Arab, IV, 484

[4] Cömiu'l-Ulumi ve'l-Hikem, 288

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 330.

[5] Müslim Şerhi, III, 343

[6] Müslim Şerhi, V, 439

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 330-331.

[7] el-Elbâni, Sahihu'i-Câmi, 1784

[8] Buhdri, II, 82; ayrıca bk. Müslim Şerhi, IV, 159

[9] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 331-332.

[10] Kurtubi, 111, 167

[11] Sahihu'l-Cami, no:416

[12] Sohihu'l'Cami, no: 6288

[13] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 332-333.

[14] el-Vâfi fi Şerhil-Erba'in adlı eserden özetle. (Anılan hkhi.kaideler mümkün mertebe anlaşılır bir dille tercüme edilmiş ve Mecelle-i Ahkâm-i Adliyedeki madde numaralan tarafımızdan kaydedilmiştir. -Çeviren-)

[15] Buhari, III, 102; Müslim Şerhi, IV, 130

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 333-335.

33. İSLÂM YARGI HUKUKUNUN ESASLARI. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Beyyinenin Türleri: 1

Davacının Delili Davalının Delilinden Önce Gelir: 2

Yemin Île Birlikte Şahidin Şehadeti İle Hüküm Vermek: 3

Davalının Yemin Etmemesi: 3

Davalının Yemini: 4

Hakim'in Mükâfatı 4

Hüküm'de Haksızlık Büyük Günahlardandır: 5

33. İSLÂM YARGI HUKUKUNUN ESASLARI

İbn Abbâs (r.a.) dan Rasulullah (s.a) buyurdu ki: "Eğer insanlara iddiaları üzerine {iddia ettikleri

şeyler) verilecek olursa, birtakım kimseler başka kimselerin mallan ve kanlan üzerinde hak iddia edeceklerdir. Fakat beyyine (getirmek) davacıya, yemin de inkâr edene düşer.[1]

Bu Hadisin Önemi:

İbn Dakiki'1-îd der ki: Bu hadis ahkâmın esaslarından bir esas ve anlaşmazlık ve davalaşma hususunda başvurulacak en büyük bir mercidir.[2]

Nevevi der ki: "Bu hadis-i şerif Şeriat ahkâmı kaidelerinden büyük bir kaidedir.[3]

Bu hadis-i şerif insanlar arasında hüküm vermenin esaslarını ortaya jkoymaktadır. Ta ki, haklan korunabilsin, ırzlar muhafaza olunabilsin, adalet uygulanabilsin ve her hak sahibi de hakkını alabilsin. [4]

Beyyinenin Türleri:

Beyyineden kasıt, şahidliktir. Çünkü şahidlik hakkı açıklığa kavuşturur. Ayrıca şahidlik davacının (müddai) doğruluğuna delildir. Çünkü şahidlik, davacının iddia ettiği hususta (şahidin) hazır bulunmasına ve onu gözle görmesine dayanır. Bunun da birkaç çeşidi vardır:

1- Zinada şahidlik: Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Kadınlarınızdan fuhşu işleyenlere karşı içinizden dört şahid getirin...'Ven-Msa, 4/ısj

Bir başka, yerde de şöyle buyurmaktadır: "Muhsan kadınlara iftira edip sonradan dört şahid getirmeseler, o kimselere seksener değnekAvurun.'7en-Nur, 24/4) Buna göre zina şahidliğinde dört erek şahidin bulunması şarttır. Kadınların şahid-liği kabul olunmaz.

2- Fukaha tarafından hudud diye adlandırılan Öldürme, hırsızlık, içki ve iftira hakkında da Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Aranızdan adaletli iki kişiyi şahid tutunuz."tet-Taiûk. 65/2) Bunlar için iki erkeğin şahidüği kaçınılmazdır. Bu hususta kadınların şahidliği kabul olunmaz. Kimi fukahâ, nikâh ve talâka dair şahidliği hadler gibi kabul edip değerlendirmiştir ve bunlar için de iki şahidin kaçınılmaz olduğu görüşündedir.

3- Satış, borç, icâre ve buna benzer mali haklar ile ilgili olarak da Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Erkeklerinizden de iki şahid tutun. Eğer iki erkek bulunmazsa, o halde razı olacağınız şahidlerden bir erkekle iki kadın...'Vej-Ba kara, 2/282) Buna göre mali haklara dair davacının mutlaka ya iki erkek şahid, ya da bir erkek şahid ile iki kadın şahid getirmesi gerekmektedir.

4- Süt emmek, doğum, bakirelik ve benzeri hususlardan olup, erkeklerin muttali olmadığı haller hakkında kadınların şahidliği, erkek

olmaksızın-tek başlarına kalsalar dahi, kabul edilir. Kimi zaman da tek bir kadının şahidliği dahi kabul edilir.

Ukbe b. el-Hâris'ten, dedi ki: Ben bir kadın ile evlendim. Bize siyah bir kadın gelip: İkinize süt emzirmiştim, deyince Rasulullah (s.a)'ın yanına gidip şöyle dedim: Ben filanın kızı filan kadın ile evlendim. Siyah bir kadın bize gelerek dedi ki: Ben size süt emzirmiş idim, ancak bu kadın yalan söylüyor. Rasulullah (S.A.S.) ondan yüz çevirdi. (Ukbe der ki). Bu sefer önümden gitti O'na: O kadın yalan söylüyor, dedim. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurdu: "Bu kadın ikinizi emzirdiğini iddia ettikten sonra, sen artık onunla nasıl kalacaksın, onu bırak.[5]

Bunun üzerine Ukbe o kadından ayrıldı ve ondan bir başkasıyla evlendi. Hadiste konumuza delil teşkil edecek taraf, bu hususa yalnızca bir kadının şahidlik etmiş olduğudur.

Beyyine davacının delilidir. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Beyyine (getirmek) davacıya düşer."

Müslim'in naklettiği rivayette ise Rasulullah (S.A.S.) davacıya: "İki şahidini getir." diye buyurmuştur. Buna göre davacı beyyine getirecek olursa, o sa-yede iddia ettiği şeye hak kazanır.

Beyyine getirme yükümlülüğünün davacıya ait oluşumdaki hikmet de şudur: Davacı açıklığa kavuşturulması gereken gizli bir husus hakkında davada bulunmaktadır. Beyyine ise bunu açıklığa kavuşturmak için güçlü bir delil teşkil etmektedir. [6]

Davacının Delili Davalının Delilinden Önce Gelir:

Meselenin hakime sunulmasından sonra o davalıya sorar, eğer kendisine nisbet edilen şeyi itiraf edecek olursa, hakim aleyhine hüküm verir. Çünkü itiraf (ikrar), itirafçıyı bağlayan bir delildir. Şayet davalı kendisine nisbet edilen hususu kabul etmeyecek olursa, bu sefer hakim davacıdan beyyine getirmesini ister. Eğer beyyine getirecek olursa, hakim onun lehine hüküm verir ve artık bundan sonra davalının inkâr etmesine yahut da yeminlerine itibar etmez. Şayet davacı beyyine getirmekten acze düşüp hasmından yemin etmesini isteyecek olursa, bu sefer hakim davalıya yemin ettirir. Yemin ederse artık o ibra olur ve meseleleri de sona ermiş olur.

Rasulullah (s.a) da davacıya: "Peki beyyinen var mı?" diye sorunca davacının: "Hayır, demesi üzerine Rasulullah {s.a): "O halde senin yemin (et-tirmek) hakkın vardır." der.[7]

Hadis-i şerif, davacının getireceği delilin davalının

delilinden öncelikli olduğunun delilidir. [8]

Yemin Î̂le Birlikte Şahidin Şehadeti İle Hüküm Vermek:

Şayet davacı tek bir şahid getirmek suretiyle beyyineyi tamamlayama-yacak olursa ve dava da ancak iki şahidin şehadeti ile sabit olan bir dava ise, acaba bir şahidin yerine de bir yemin kabul olunur mu? Bu durumda hakim davacının lehine bir şahid ve bir yemine dayanarak hüküm verebilir mi? İbn Abbâs (r.a.)'dan, dedi ki: Rasulullah (s.a) bir yemin ve bir şahidin şahidliği ile hüküm vermiştir.[9] Bu, Mâlikilerin, Şâfiilerin, Hanbelilerin, İshâk'ın, Ebu Sevr'in -hadler ve kısaslar müstesna- kabul ettiği görüştür.

Hakim durumdan şüphelenecek olursa, şahidlere de, -beyyine getirmiş olsa dahi- davacıya da yemin ettirebilir. İbn Receb*el-Hanbeli der ki: İmam Ahmed'e bu mesele hakkında soru sorulmuş O da şu cevabı vermiştir: Ali (r.a) böyle bir uygulama yapmıştır. Soruyu soran ona: Peki, böyle bir şey uygun mudur? diye sorunca, O da: Ali (r.a) bunu yapmıştır, diye cevap verdi.[10]

Nitekim İbn Ebi Leylâ, İbnu'l-Kayyım ve Kurtuba kadısı Muhammed b. Beşir de bu görüştedirler.[11]

İbn Receb de şöyle demektedir: Yolculukta vasiyete dair şahidlerin yap tıkları şahidlikten yana

şüpheye düşülecek olursa, şahidlere yemin ettirileceğine dair Kur'ân-ı Kerim'de Yüce Alah'ın şu buyruğu delil teşkil etmektedir: "Ey iman edenler, sizden birinize ölüm gelip çattığında vasiyet vaktinde aranızda ya içinizden adalet sahibi iki kişiyi şahid tutun yahut yeryüzünde yolculukta iken Ölüm size gelip çattığında sizden olmayan diğer iki kişiyi şahid tutun. Bu iki kişi hakkında şüpheye düşersiniz., ve Allah'ın şahidliğini gizlemeyeceğiz, o takdirde muhakkak günahkârlardan oluruz, diye Allah adına yemin ederler."(Ei-Mûtde. snoe) Bu âyet-i kerime ile amel selefin cumhuruna göre nesholmamıştır.[12]

Davalının Yemin Etmemesi:

Eğer davalı hakimin istemesine rağmen yemin etmeyecek olursa, onun bu yemin etmeyişi davacının iddiasını itiraf ve kabul etmesi gibi değerlendirilir. Çünkü davalı davayı inkâr etmekte doğru sözlü olsaydı, yapması gereken yemini yapmaktan geri durmazdı. Akıl ve din sahibi dosdoğru bir müs-lüman ise, yerine getirilmesi gereken bir hususu ifa etmekten uzak durmaz. Böyle bir nükûlun (yemin etmeyişin) geçerli kabul edileceği haklar ile kabul edilmeyeceği haklar hususunda birtakım görüş ayrılıkları ile birlikte, Hanefi-lerle Hanbelilerin kabul ettikleri görüş budur. [13]

Davalının Yemini:

Eğer davacı beyyine getirmeyecek olursa, yemin davalının delilidir. Böyle bir durumda davalı yemin ettiği takdirde davacının davasından ibra olur. Rasulullah (S.A.S.) de şöyle buyurmuştur: "Yemin ise davalıya düşer." (Müslim'in rivayetinde ise: "... yahut onun yemini" şeklindedir.) Yeminin davalı tarafından yapılması gereğindeki hikmete gelince; yemin beyyineden daha az güçlüdür. Çünkü o, (yemin etmesi istenen davalı) gizli bir hususu iddia etmemektedir. Bunun yerine onun dayanağı, zimmetin başkasının haklarından beri (uzak) olması şeklindeki aslî hükme dayanmaktadır.

Yeminin davalıya yöneltilmesi gerekmesi halinde (hakim) bütün davalılara yemin ettirir ve bu hususta davalılar arasında herhangi bir ayırım söz-konusu değildir. Ahmed, Şafii ve Ebu Hanife'nin benimsediği görüş budur. Bu hususta ki delilleri ise davalıya yemin ettirmeye dair varid olmuş hadislerin genel ifadeleridir. Hakim davalıya yalnızca Allah adına yemin ettirir. Bundan başkasıyla yemin ettirmesi helal olmaz. Nitekim Rasulullah (s.a) şöyle buyurmaktadır: "Şüphesiz Allah babalarınız adına yemin etmenizi size yasak kılar. Kimsemin edecek olursa ya Allah adına yemin etsin ya da sussun.[14]

Hakim'in yemin etmekle yükümlü olana öğüt

vermesi ve yalan yeminin cezalarından sakındırması, ona Yüce Allah'ın: "Muhakkak Allah'ın ahdini {az bir bedele) satanlar. ."(An imr&n, 3/77) buyruğunu, Rasulullah (S.A.S.)in de: "Her kim müslüman bir kimsenin malını bu vesile ile kesip almak kasdıyla yalan yere (sabr)[15] yemini ile yemin edecek olursa, Allah'ın huzuruna o, kendisine gazab etmiş olarak çıkar.[16]

Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Yemin de (davayı) inkâr edene düşer." buyruğuna gelince, bu buyruk mutlak olarak her zaman geçerli olmaz. Bundan şu hususlar istisna edilir:

1- üânda iddia sahibi olan koca da yemin eder.

2- Aynı şekilde bir kimse ilâ süresi içerisinde hanımı ile ilişki kurduğunu iddia edecek olursa, yine yemin etmekle yükümlüdür.

3- Namazı terkeden bir kimse evde namaz kıldım, diyecek olsa yemin ettirilir.

4- Kasâme halinde yemin söz konusudur. Çünkü yeminler bu durumda levs ile birlikte davacının yükümlülüğüdür.[17]

Hakim'in Mükâfatı

Hakim'in hak ve adaleti araştırmak hususunda bütün gayretini ve çabasını ortaya koyması gerekir. Şayet verdiği hükmünde hakkı isabet ettirirse, iki ecri vardır. Amr b. el-As (r.a)'dan, o

Rasululîah (s.a)'ı şöyle buyururken dinlemiş: "Hakim hüküm verip ictihad edecek olur da hakkı isabet ettirirse, onun için iki ecir vardır. Eğer hüküm verirken ictihad ettikten sonra hakkı isabet ettiremezse, onun için bir ecir vardır.[18]

Hüküm'de Haksızlık Büyük Günahlardandır:

Kendisini hakimliğe takdim eden kişinin helâl, haram ve hakimlik meseleleri hakkında yeterli bilgi sahibi olması gerekir. Diğer taraftan ona herhangi bir mesele getirildiği taktirde, Şeriat'm kaynaklarına başvurması uygundur. Cahil bir kimsenin kendisini hakimlik meydanına atması helâl değildir. Çünkü böyle bir durumda o, insanların haklarının zayi olmasına, hakh herhangi bir sebep ve gerekçe olmaksızın kanlarının heder olmasına sebep teşkil edebilir.

Aynı şekilde hakimin, verdiği hükümde Allah'ın gözetimi altında olduğunu bilmesi, hak ve adalet ile hükmetmesi de icabeder. Çünkü böyle bir ko-numda zulüm Cehennem'e varmayı gerektiren büyük günahlardandır. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmuştur: "Hakimler üç çeşittir, iki çeşidi ateştedir, bir çeşidi de Cennet'tedir. Bir kişi eğer hakkı bilip de onun gereğince hüküm verecek olursa o Cennet'tedir. Bir kimse eğer bilgisizce insanlar arasında hüküm verecek olursa o da ateştedir. Bir kimse hakkı bilmekle birlikte verdiği

hükümde haksızlık yaparsa o da ateştedir.[19]

---

[1] Nevevi der ki: Bu hasen bir hadistir, Beyhakİ ve başkaları bunu bu şekilde rivayet etmişlerdir. Bir bölümü de Buhâri ile Müslim'de yer almaktadır. Bu hadisi Müslim şu lafızlarla rivayet etmiştir: "Eğer insanlara iddialan sebebiyle (iddia ettikleri şeyler) verilecek olursa, birtakım kimseler birtakım kimselerin kan ve mallarını iddia edeceklerdir. Şu kadar var ki, yemin müddea aleyhe (davalıya) düşer." Müslim Şerhi, IV, 300. Buhâri de bu hadisi şu lafızla rivayet etmektedir: "... o takdirde birtakım kimselerin kanları ve mallan (heder olur) gider." (Buhari, 167)

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 337.

[2] el-Vâfi fi Şerhi'l-Erbain, 242

[3] Aynı yer.

[4] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 338.

[5] Buhâri, VI, 126, (Nihâh 23}

[6] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları:

338-339.

[7] Müslim Şerhi, I, 344

[8] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 339-340.

[9] Müslim Şerhi, IV, 301

[10] Câmiu'l-Ulumi ve'l-Hiketn, 299

[11] Fıkhu's-Sünne, III, 460

[12] Câmiu'l-Ulumi ue'l-Hikem, 299

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 340.

[13] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları:341.

[14] Buhâri, VII, 98, (Edeb 74); Müslim Şerhi, IV, 186

[15] Sabr yemini: Kişinin yemin etmesi için mecbur tutulması, bunun için alıkonulması ve bunun sonunda da yeminin gerektirdiği hükmün kendisi sebebiyle terettüb ettiği yemindir. el-Vâfi fi Şerhi'l-Erbainde böyle tanıtılmaktadır.

[16] Buhâri, V, 166; Tefsir, 3. sure 3. bab; Müslim Şerhi, I, 343

[17] Kasâme hadisinde Levs sözkonusu

edilmektedir. Levs ise tek bir kişinin, maktulün ölümünden önce "Filân kişi beni öldürdü" şeklindeki ikrarına şahidlik etmesi yahut da iki şahidin katil ile maktul arasında düşmanlığın bulunduğuna yahut da katilin maktulü tehdit ettiğine veya buna benzer şeylere iki şahidin şehadet etmesidir. Levs kelimesi pisliğin yapışması anlamındadır. Lisdnu'i-Arab'da (IV, 185) böyle açıklanmaktadır.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 341-342.

[18] Buhâri, VIII, 157 (İ'tisâm 21); Müslim Şerhi, IV, 310

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 342-343.

[19] Sahih bir hadistir, bk. el-Elbâni, Sahihul-Cûmi, 4322; el-İrvâ, 2603

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 343.

34. KÖTÜLÜKTEN ALIKOYMAK İMANDANDIR.. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Ebu Said El-Hudri'n'm Bu Hadisi Nakletmesinin Sebebi: 1

Münkeri Değiştirmenin Hükmü: 2

1- Farz-ı Kifaye: 2

2- Farz-ı Ayn: 3

Münkere Karşı Çıkışlarında İnsanların Sorumluluğundaki Farklılık: 3

Münkerin Kalb İle İnkârı (Değiştirilmesi): 4

Yanlış Bir Anlama: 4

Açıktan İşlenen Ve Münker Olduğu Bilinen Bir Kötülüğe Karşı Çıkmak: 5

İcma İle Münker Olduğu Kabul Edilen Hususların Değiştirilmesi: 5

İyiliği Emredip Münkerden Alıkoymaya İten Sebepler. 5

Münkerden Alıkoyup Ma'rufu,Emrederken Hikmete Riayet .Etmek: 6

İyiliği Emreden Başkalarına Örnek Olmalıdır: 7

İyiliği Emredip Münkerden Alıkoymayı Terketmenin Tehlikesi: 7

Bu Hadisten Çıkartılan Hükümler: 8

34. KÖTÜLÜKTEN ALIKOYMAK İMANDANDIR

Ebu Said el-Hudri (r.a)'den, dedi ki: Ben Rasulullah (s.a)'ı şöyle buyururken dinledim: "Sizden kim bir münker görecek olursa, onu eliyle değiştirsin. Eğer qüc\i yetmezse diliyle, eğer gücü yetmezse kalbiyle (değiştirsin). Bu ise imanın en zayıf halidir.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Bu, önemi büyük bir hadistir. Çünkü münkere

karşı çıkmanın vücubunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu da Nevevfnin de dediği gibi, önemli ve büyük bir husustur. Din onunla ayakta durur ve onunla işe hakim olunur. Kötülük yayıldığı taktirde verilen ceza salih olanı da olmayanı da kapsamına alır. Eğer zalimin eli zabtedilmeyecek olursa, Allah'ın hepsini kuşatacak bir azab göndermesi yakındır. "Onun emrine muhalefet edenler, kendilerine bir mihnet veya acıklı bir azabın isabet etmesinden çekinsinler.'WNur, 24/e>3) Bu bakımdan âhireti talep eden, Yüce Allah'ın rızasını elde etmeye çalışan kimsenin, bu hususa gereken önemi vermesi icabeder. Çünkü bunun faydası çok büyüktür.[2]

Ebu Said El-Hudri'n'm Bu Hadisi Nakletmesinin Sebebi:

Târik b. Şihâb'dan, dedi ki: Bayram günü namazdan Önce hutbe okumaya başlayan ilk kişi Mervan olmuştur.[3] Bunun üzerine bir adam ona karşı çıkarak şöyle dedi: Namaz hutbeden öncedir. Mervan: Senin bildiğin bu husus artık bırakıldı, diye cevap verdi.

Bunun üzerine Ebu Said şöyle dedi: Bu kişi üzerine düşeni[4] yaptı. Ben Rasululîah (s.a)'ı şöyle buyururken dinledim, deyip hadisi zikretti.

Buhâri'deki rivayete göre ise Mervân'ın bu durumuna tepki gösteren kişi Ebu Said (r.a)'dir.

Ebu Said dedi ki: İnsanların bu durumu, Medine emiri olarak görev yaptığı bir sırada bir kurban yahut ramazan bayramı gününde çıktığım vakte kadar böylece devam etti. Onunla namazgaha vardığımızda, Kesir b. es-Salt'ın yapmış olduğu bir minber ile karşılaştık. Baktım ki Mervan namaz kılmadan önce o minbere çıkmak istiyor. Ben elbisesinden onu tutup çektim, o da kendisini benden çekti ve minbere çıkıp namazdan önce hutbe irâd etti. Ben kendisine: Allah'a andolsun ki (Rasululîah (s.a)'ın Sünnetini) değiştirdiğiniz, dedim. O; Ey Ebu Said dedi, senin bildiğin şey geçti. Bu sefer ben de: Allah'a andolsun benim bildiğim bilmediğimden daha hayırlıdır, dedim. Mervan şu cevabı verdi: Cemaat namazdan sonra oturup bizi dinlemiyorlardı, o bakımdan ben de hutbeyi namazdan öncesine aldım .[5]

İki rivayeti bir arada telif etmeye gelince: Adam diliyle tepki göstermiş, Ebu Said ise eliyle tepki göstermek istemiş olabilir. Diğer taraftan, olayın birden çok defa meydana gelmiş olması ihtimali de vardır. Nevevi der ki: Bunların birisi Ebu Said'in başından geçmiş, diğeri de Ebu Said'in huzurunda o adamın başından geçmiş olduğu iki ayrı olay olma ihtimali de vardır.[6]

Hafız îbn Hacer de şöyle demektedir: Olayın birkaç defa tekrarlanmış olma ihtimali vardır. Buna da Iyâd ile Recâ yoluyla gelen iki rivayet arasındaki farklılık delâlet etmektedir. Iyâd yoluyla gelen rivayette minber namazgahta bina etmiştir. Recâ yoluyla gelen rivayette ise Mervan minberin dışarı çıkartılması tepki ile karşılanınca, daha sonra minberi dışarı çıkartmamış ve kerpiç ile çamurdan namazgahta minber yapılmasını emretmiştir. Diğer taraftan bir başka sefer de hutbeyi namazdan önceye alışı dolayısıyla ona tepki gösterilmiş olması da uzak bir ihtimal değildir. Yine olayların farklı olduğuna Ebu Said'in tepki gösterişi de delâlet etmektedir. Bu tepki gösterişi kendisiyle Mervan arasında meydana gelmiştir. Diğerinin tepkisi ise herkesin gözü önünde cereyan etmiştir. [7]

Münkeri Değiştirmenin Hükmü:

Münkerin el ve dil ile değiştirilmesinin iki hali sözkonusudur:

1- Farz-ı Kifaye:

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Sizden hayra çağıran, iyiliği (ma'rufu) emreden, münkerden[8] alıkoyan bir topluluk bulunsun. İşte onlardır kurtu-luşa erenler.'VÂJı/mrdn, mo4)

İbn Kesir bu âyet-i kerimenin tefsirinde şunları

söylemektedir: Bu âyet-i kerimeden maksat, ümmetten bir bölümün bu işi fiilen yapmaya kalkışması demektir.[9]

İbnul-Arabi de bu âyetin tefsirinde şunları söylemektedir: Bu âyet-i kerime ile kendisinden sonraki; "Siz ... insanlar için çıkartılmış en hayırlı bir ümmetsiniz..."(An imr&n, 3/no> âyet-i kerimesi, iyiliği emredip münkerden alıkoymanın farz-ı kifâye olduğuna delildir. Ayrıca iyiliği emredip münkerden alıkoymanın muhalefet edenlere karşı delil ortaya koymak suretiyle dine bir yardım olduğu da ortaya çıkmaktadır.[10]

Buna göre müslümanların imamının insanlardan bu işi yerine getirebilmek için yeterliliğe ve gerekli istidada sahip olan bir topluluğu bu işe ayırması gerekmektedir. Çünkü öyle birtakım münkerler vardır ki, bunu değiştirmeyi ancak yeterli bilgi, kavrayış ve bunu ele alışta belli bir hikmet ile yaklaşan belirli bir kesim gerçekleştirebilir. Bâtıni fırkaların görüşlerini reddedip içyüzlerini ortaya çıkarmak, inançlarını çürütmek gibi. Yine özellikle muamelât ile ilgili hususlarda açıklanması gereken yasak hükümler de böyledir. İşte böyle bir kesim görevini gereği gibi yerine getirecek olursa, bu görev diğerlerinden sakıt olur. [11]

2- Farz-ı Ayn:

Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Sizden kim bir münkeri görürse, onu eliyle değiştirsin. Gücü yetmezse diliyle değiştirsin" buyruğu ile hadisin bu genel ifadesi, münkeri bilen yahut gören, gücü yeten her bir kimsenin o münkere karşı çıkmasının vacib olduğuna delil teşkil etmektedir.

Kadı İbnü'l-Arabi der ki: Kişi kendisinin bu işe bakabileceğini, tek başına buna karşı mücadele edip tartışabileceğini yahut da onun bu işi yapacağı başkaları tarafından bilinecek olursa, münkeri değiştirmeye kalkışmak farz-ı ayn olur.[12]

İbn Kesir de der ki: "... Müslim'in Sahih'inde sabit olduğu gibi her ne kadar ümmetin her bir ferdi için bu ayrı ayrı vacib ise de... Ebu Hureyre dedi ki: Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Sizden kim bir münker görürse, onu etiyle değiştirsin...." dedikten sonra; İbn Kesir bu hadisin geri kalan bölümünü zikretmektedir.[13]

Nevevî de der ki: Bazan iyiliği emredip kötülükten alıkoymak farz-ı ayın olabilir. Meselâ, bir kimse kendisinden başka kimsenin bilmediği bir hususun yapıldığı bir yerde bulunursa yahut da onu izâle etme imkânını ondan başkası bulamıyor ise durum böyledir. Bir kimsenin hanımını, çocuğunu yahut kölesini bir münkeri işlerken

görmeyi ya da bir iyiliği işlemekte kusurlu davrandığını tesbit etmesi gibi.[14]

Münkere Karşı Çıkışlarında İnsanların Sorumluluğundaki Farklılık:

Yüce Allah'ın iyiliği emredip münkerden alıkoymayı güç oranında hepimize vacib kıldığına dair açıklamalar az önce geçti. Ancak dikkat çekilmesi gereken hususlardan birisi de şudur: İnsanların bu farz yükümlülük hususunda durumları farklı farklıdır. Avamdan olan müslüman bir kimsenin böyle bir görevi kudret ve takatine göre yapması görevidir. O aile halkına, çocuklarına bildiği kadarıyla minberlerden ve vaaz derslerinden işittiğine göre dinin buyruklarını emreder.

İlim adamlarının görevi ise başkalarından farklıdır. Çünkü onlar Peygamberlerin mirasçılarıdır. Bu görevi yerine getirmekte işi gevşek tutacak olurlarsa -İsrailoğullarının başına geldiği gibi- bu ümmette de eksiklikler baş-gösterir.

Bu görevde yöneticilerin görevi ise çok daha büyüktür. Çünkü güç, kuvvet, otorite ve insanların büyük bir kalabalığının münkerden kendisi vasıtasıyla uzak durabileceği yetki ve imkânlar onların elindedir. Zira öğütlerden etkilenenler azınlıktır.

Yöneticilerin bu görevi yerine getirmekte kusurlu

davranmaları ise, büyük bir musibettir. Çünkü bundan ötürü münker yaygınlık kazanır, bâtıl ve fısk ehli hak ve salâh ehline karşı batılları ile cüret kazanırlar. [15]

Münkerin Kalb İle İnkârı (Değiştirilmesi):

Rasulullah (S.A.S.)rın: "Eğer güç yetiremezse kalbiyle (değiştirir) bu da ima-nm en zayıf halidir." buyruğuna gelince;

Münkerin el ile ve dil ile değiştirilmesi -ister farz-ı ayn olsun ister farz-ı kifâye olsun- güç ve imkâna göre yapılır. Münkerin kalb ile değiştirilmesine gelince; bu durum ne olursa olsun asla sakıt olmayan farz-ı aynlar arasındadır. Marufu maruf olarak bilmeyen, münkerden de tiksinip onu reddetmeyen bir kalb imandan yana bomboş, harabe bir kalptir. İbn Mes'ud bir adamın şöyle dediğini işitir: İyiliği emredip münkerden alıkoymayan bir kimse helak oldu, demektir. İbn Mes'ud şöyle düzeltir. "Marufu kalbiyle maruf ola-rak bilmeyen ve münkeri münker olarak tanımayan helak oldu, demektir." İbn Mes'ud (r.a) bununla münkeri ve marufu kalb ile bilip tanımanın hiçbir kimseden asla sakıt olmayacak bir vacip olduğunu anlatmak istemektedir. Dil ve el ile gereken tepkiyi göstermek ise, güce bağlıdır. Münkere razı olmak ise, günahların en çirkinlerindendir. Kişinin kalbiyle inkâr ve reddetmekle sorumluluktan

kurtulabilmesi ise, bedeninde yahut malında kendisine gelebilecek bir zararın sözkonusu olması, onun da buna katlanacak gücünün bulunmaması sebebiyle diliyle ya da eliyle buna karşı çıkmaktan aciz ol-ması halinde söz konusu olur.

Diğer taraftan, münkeri kalb ile değiştirip red etmenin meyvesi, el ya da dil ile değiştirmenin aksine, pek azdır. El ve dil ile değiştirmenin faydası büyüktür. [16]

Yanlış Bir Anlama:

Pek çok müslüman şu âyet-i kerimeyi yanlış anlamaktadır: "Ey iman edenler! Siz kendinize bakın. Siz doğru yolu bulursanız o sapanlar size zarar veremez.'Vei-Mârde, 5/105) Bu müslümanlar, münkere karşı çıkmaktan acze düşmelerini ve bu husustaki kusurlarını bu âyet-i kerime ile gerekçelendirmeye çalışırlar. Oysa Ebu Bekr es-Sıddık (r.a) şu sözleriyle bu gibi kimselerin yanlış anlayışlarını şöylece düzeltmektedir: Ey insanlar! Siz: "Kendinize bakınız! Siz doğru yolu bulursanız o sapanlar size zarar veremez" âyetini okuyor ve anlaşılması gereken şekilden başka türlü anlayıp değerlendiriyorsunuz. Biz ise hiç şüphesiz, Peygamber {s.a)'i şöyle buyururken dînlemişizdir: "İnsanlar zalimi görüp de onun ellerini zulümden çekmeyecek olurlarsa, aradan fazla zaman

geçmez, Allah kendinden bir ceza ile hepsini kuşatır.[17]

Nevevî der ki: Bu âyet-i kerimenin anlamı hususunda muhakkiklerce sahih kabul edilen görüş şudur: Eğer siz mükellef olduğunuz şeyleri yerine getirecek olursanız, sizden başkalarının kusurlu davranışlarının size zararı olmaz. Yüce Allah'ın: "Hiçbir kimse bir başkasının günah yükünü yüklenmez."^ -En'âm, &î64)buyruğunda olduğu gibi. Durum böyle olduğuna göre, kişi mükellef olduğu iyiliği emredip münkerden alıkoyma görevini yerine getirecek olur da muhatabı onun bu dediğine uymayacak olursa, artık bu yükümlülüğünü yerine getirenin kınanacak bir tarafı yoktur. Çünkü o, görevi olan emir ve alıkoymayı yerine getirmiştir. Muhatabın bunu kabul etmesi ise onun görevi değildir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.[18]

Açıktan İşlenen Ve Münker Olduğu Bilinen Bir Kötülüğe Karşı Çıkmak:

Rasulullah (s.a)'ın: "Sizden kim bir münkeri görecek olursa..." buyruğu, bizim reddedip değiştirmekle emrolunduğumuz münkerin açık işlenen ve bilinen bir münker olmasını gerektirmektedir. Yoksa iyiliği emredip münkerden alıkoyacak kimsenin araştırmak, teftiş, tecessüs, evlerin duvarlarına tırmanıp içeri dalmak ve buna

münkeri araştırmayı gerekçe göstermek yetkisi yoktur. Bundan dolayı ilim adamları bu gibi tutumlara karşı çıkmışlardır. Süfyan es-Sevri ve başkaları gibi, [19]

İcma İle Münker Olduğu Kabul Edilen Hususların Değiştirilmesi:

Ortadan kaldırmakla yükümlü olduğumuz hükümler, müslümanlar tarafından icmâ ile münker olduğu kabul olunan hususlardır. Faiz, zina, içki içmek, açılıp saçılmak ve namazı terketmek ve benzerleri.

İlim adamlarının haram ya da vâcib olduklarında ihtilâf ettiği hususlara gelince; eğer bu ihtilâf zayıf olup haram olduğunu kabul edenlerin delili kuvvetli ise, bu gibi işleri yapanlara karşı çıkılır.

Şayet ayrılık güçlü olup tercihte bulunmak zor gelir, ancak ileri derecedeki ilim adamlarının yapabileceği bir iş haline gelirse, böyle bir durumda -doğrusunu en iyi bilen Yüce Allah'tır ya- bu gibi işleri yapanlara karşı çıkıl-mamahdır. [20]

İyiliği Emredip Münkerden Alıkoymaya İten Sebepler.

İyiliği emredip münkerden alıkoymaya iten pek çok sebep vardır ki, bazılarını şöylece sıralayabiliriz:

1- Ecir ve mükâfat kazancı. Çünkü insanlar

birisinin kendilerine bir iyiliği göstermesi üzerine o iyiliği yerine getirecek olurlarsa, ecirlerinden herhangi birşey eksilmeksizin, o da onlar gibi ecir alır. Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Her kim bir hayrı gösterirse, o hayrı yapanın ecri gibi onun için de ecir vardır.[21]

2- Allah'ın cezasından korkmak. Çünkü münker, bir toplum içerisinde yayılacak olursa, o toplum bu sebepten ötürü Allah'ın azabının inmesi tehdidi ile karşı karşıya kalır. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "İnsanlar zalimi görüp de onun ellerini yakalamayacak (ve zulümden alıkoymaya-cak) olurlarsa, Allah'ın kendi nezdinden üzerlerine onların hepsini kuşatıp bir azabı göndermesi pek yakın olur.[22]

3- Allah için gazablanmak, imanda bulunması gerekli özelliklerdendir. Rasulullah (s.a)'ın Allah için gazablanışına dair açıklamalar 16'ncı hadis açıklanırken geçmiş idi.

4- Mü'minlere öğüt vermek, onlara merhamet beslemek ve onları kurtarmak ümidi: Kul bir münkere düşecek olursa, bununla kendisini Allah'ın, ceza ve gazabına maruz bırakmış olur. Bundan dolayı müslümanın müslü-man kardeşini Allah'ın ceza ve gazabından kurtarmaya çalışması vâcibdir. Bu ise onu içine düştüğü münkerden

alıkoymaya çalışmakla olur. Bu da o müslümana duyulabilecek rahmet şekillerinin en büyüklerindendir. Rasulullah (S.A.S.) de şöyle buyurmaktadır: "Merhametlilere Rahman {olan Allah) merhamet eder. Yerdekilere merhamet gösterin ki gökteki (melekler) de size merhamet etsin.[23]

5- Allah'ı ta'zim etmek ve Allah'ı sevmek: Yüce Allah, kendisinden korkulmaya, ona karşı takvâlı olunmaya, kendisine itaat olunmaya, ta'zim olunmaya en lâyık olandır. Bu ise O'nun vermiş olduğu emirleri kullan arasında uygulamakla ve O'nun sınırlarının çiğnenmesini engellemekle gerçekleşir. Zira münkere düşen bir kimse, yüce Rabb'ine karşı cüretkârca davranan bir kimsedir. O bakımdan müslümanlar, onun emrini insanlar arasında uygulamak için, kendileri için değerli ve kıymetli olan şeyleri feda etmeleri icabeder. Tıpkı Rasulullah (s.a)'ın yaptığı gibi. Ona Allah yolunda eziyet edildi ve onun gibi hiçbir kimseye de eziyet edilmedi. Ondan önceki Allah'ın Peygamberlerinin durumu da bu idi. Abdullah b. Mes'ud (r.a) dan de-di ki: Ben Rasulullah (s.a)'ı Peygamberlerden bir Peygamberi -Allah'ın salât ve selâmı üzerine olsun- anlatırken onu görür gibiyim. Kavmi O'na vurmuş, onu kanatmışken o ise yüzünden kanları siliyor ve; Allah'ım kavmime mağfiret buyur, çünkü

gerçekten onlar bilmiyor, diyordu.[24]

Münkerden Alıkoyup Ma'rufu,Emrederken Hikmete Riayet .Etmek:

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Rabb'inin yoluna hikmetle vagüzel öğütle davet et\"(en-Nahi, 16/125} Kendisine iyiliğin emrolunduğu kişinin,durumunu gözönünde bulundurmak, hikmetin bir gereğidir. Bazı hallerde yumuşak davranmak kaçınılmaz olabilir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Fir'avun'a gidiniz; çünkü o, azmıştır. Ona yumuşak söyleyin, belki öğüt alır, yahut korkar.Va-hâ, 20/43-44) Kimi zaman da serhve katı davranmak gerekir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ey Peygamber! Kâfirlerle münafıklara karşı cihâd et ve onlara karşı sert davran ;"fet-;eL>be, 9/73) Yine bir başka yerde şöyle buyurmaktadır: "Emrolunduğunu açıkça bildir."(ei-Hicr, 15/94)

İşte bundan dolayı, bu görevi yerine getirmeye kalkışan kimsenin belli birtakım nitelikleri kendisinde toplaması gerekmektedir. Nitekim Süfyan es-Sevri şöyle demektedir: Ancak kendisinde şu üç hususun bir arada bulunduğu kişiler iyiliği emredip kötülükten alıkoyabilirler: Emredip alıkoymak istedikleri ile yumuşak davranan, emredip ^alıkoymak istediklerinde âdil olan, emredip alıkoymak istediği şeyleri iyi bilen.

Ahmed (b. Hanbel) de şöyle demektedir: Kişi yumuşaklıkla ve alçakgönüllülükle emreder. Eğer (muhatapları) hoşuna gitmeyecek şeyi ona işittirecek olurlarsa, kızmamahdır. O taktirde kendi nefsi adına intikam almak isteyen bir kişi olur.

Yine İmam Ahmed şöyle demektedir: İnsanların idare edilmeye, yumuşak davranılmaya, sertliğe, kaçmaksızın iyiliğin kendilerine emredilmesine ihtiyaçları vardır; ancak fâsıklığı açıkça işleyen bir kişi müstesnadır. Çünkü onun saygı duyulacak bir tarafı yokur.[25]

Aynı şekilde uyulması gerekli hususlardan birisi de emr veya inkâr ve reddin başbaşa ve gizlice olması gerekir. Çünkü böyle bir husus, verilen öğüdün kabul edilmesi sonucunu verir. İmam Şafii şöyle demektedir: "Her kim kardeşine gizlice öğüt verecek olursa, ona gerçekten samimice öğüt vermiş olur ve bunu da güzel bir şekilde yapmış olur. Her kim kardeşine açıkça öğüt verecek olursa, o kimseyi rezil etmiş ve başkası önünde ayıplamış olur.[26]

İyiliği Emreden Başkalarına Örnek Olmalıdır: İyiliği emredenin bu görevinde muvaffak olması için başkalarına örnek olması gerekir. İyiliği emrettiği taktirde herkesten önce onu yapan olmalıdır. Bir münkerden alıkoyduğu vakit de

insanlar arasında o münkerden en uzak kişi de o olmalıdır. Çünkü Yüce Allah, başkasının yaptıklarını tepki ile karşıladığı işi işleyen ve bunun yapılmamasını emreden kişiye gazab eder. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ey iman edenler! Yapmadığınız şeyi niçin söylersiniz? Yapmadığınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük bir hışmı gerektirir."fesSo//, eı/2-3) Şu kadar var ki bu, Allah'ın emirlerini yerine getirmekte kusurlu davranan bir kimsenin iyiliği emredip kötülükten alıkoyma işini terkedeceği anlamına gelmez. Çünkü Yüce Allah onların sözlerinin davranışlarına aykırı düşmesini reddetmekte; şu kadar var ki, iyiliği emredip münkerden alıkoymalarını reddetmemektedir. Nevevi der ki: İlim idamları şöyle demişlerdir: İyiliği emredip münkerden alıkoyan kişinin emrettiği hususları yerine getiren, yasakladığı şeylerden de uzak duranın, haliyle kâmil bir kimse olması şart değildir. Aksine emrettiği şeyleri kendisi yapmasa, yasakladığı şeylere kendisi riayet etmeyip yasakladığı şeyleri işleyen bir kimse olsa dahi, iki hususu yerine getirmesi gerekir. Hem kendisine iyiliği emredip nefsini kötülükten alıkoyması gerekir, hem de başkalarına iyiliği emredip kötülükten alıkoyması gerekir. Bu iki husustan birisini ihlâl edip yerine getirmeyen bir kimsenin,

ötekini de ihlâl etmesi nasıl mubah kabul edilebilir?[27]

İyiliği Emredip Münkerden Alıkoymayı Terketmenin Tehlikesi:

Müslümanlar yönetenler ve yönetilenler olarak bu görevi gereği gibi yerine getirmeyecek olurlarsa, hayasızlık yaygınlaşır, adi davranışlar genelle-şir, günahkâr kimseler hayırlıların başına musallat olur. Hak batıl, batıl da hak olur. Böylelikle de ümmet, kendisini aşağıdaki tehlikelerle karşı karşıya bırakmış demektir:

1- Şanı Yüce Allah bu görevi terketmeleri dolayısıyla Kitap Ehlini rahmetinden kovduğu gibi, Allah'ın rahmetinden kovmak. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır; "İsrailoğullarından kâfir olanlar, Davud'un ve Meryemoğiu İsa'nın lisanıyla lanet olunmuşlardır. Bu, onların isyan etmeleri ve haddi aşmalarından dolayı idi. Onlar işledikleri herhangi bir kötülükten birbirlerini vazgeçirmeye çalışmazlardı. Gerçekten onların yapmaya çalıştıkları ne kötü bir ŞeydÜ'fel-Mâide, 5/78-79)

2- Dünyada helak olmak. Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Allah'ın sınırlarını gereği gibi koruyup muhafaza edenin misali ile bu işleri işleyenin misali, bir geminin hangi bölümlerinin kendisine isabet edeceğini ortaya çıkarmak

kastıyla aralarında kura çeken bir topluluğa benzer. Onlardan kimisine geminin üst tarafı, kimisine de alt tarafı isabet edince, geminin alt tarafında bulunanlar su almak istediklerinde, üstlerinde onların bulundukları yerden geçip giderler. Bu sefer: Biz, kendi payımıza düşen bir yerde bir delik açıp yukarımızda bulunanlara eziyet vermesek diye düşünürlerken, eğer (diğerleri) onları istekleri ile başbaşa bırakacak olurlarsa, hep birlikte helak olurlar. Şayet onları engelleyecek olursa onlar da ötekiler de hep birlikte kurtulurlar.[28]

3- Duanın Kabul Edilmeyişi. Huzeyfe (r.a)'den, O Rasulullah (s.a)'tan buyurdu ki: "Nefsim elinde olana yemin ederim ya iyiliği emredip kötülükten alıkoyarsınız yahut da aradan fazla zaman geçmeksizin Allah üzerinize kendi nezdinden bir ceza gönderir de sonra Ona dua ettiğiniz halde, O da sizin duanızı kabul etmez.[29]

Bu Hadisten Çıkartılan Hükümler:

1- Bu hadis, iyiliği emredip münkerden alıkoymanın imanın özelliklerinden olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı Müslim bu hadisi "İman bölümü, münkeri alıkoymanın imandan olduğunun beyanı" başlığı altında zikretmiştir.

2- îmanın özelliklerinden herhangi birisini yerine

getirebilip de bunun gereğini ifa eden bir kimse, acizlikten dolayı -bu hususta mazur olsa bile-onu terkeden kimseden hayırlıdır. Meselâ, kadın ay hali olduğu sırada namazı terketmekte mazurdur. Bununla birlikte Rasulullah (s.a) böyle bir şeyi kadının dinindeki bir eksiklik (sevap kazanma imkânını bulamama) olarak değerlendirmiştir.

3- Her kim kendisinin dövülmesinden yahut öldürülmekten çekinecek ya da malının zayi olmasından korkacak olursa, el ve dil ile münkeri değiştirme yükümlülüğü ondan kalkar.

4- Diğer taraftan, bayram gününde önce namaz kılınır, sonra hutbe okunur. Ümmetin selefinin kabul ettiği budur.

5- Hadis-i şerif, yöneticilere karşı elle cihadın olabileceğine delâlet etmektedir. Ebu Said (r.a)'in yaptığı gibi. Bir kimsenin bu yöneticilerin şarap-larını dökmesi, kendilerine ait olan eğlence âletlerini kırması da bunun gibidir. Onlara karşı kılıçla ayaklanmaya gelince, bu (namaz kılıp, kıldırdıkları sürece -çeviren-) bu hususta nehyedici hadislerin sabit oluşu dolayısıyla söz-konusu olmaz. [30]

---

[1] Müslim, İman, 78; Müslim Şerhi, I, 224

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 345

[2] Müslim Şerhi, \, 226

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 345-346.

[3] Mervan b. ehHakem b. Ebi'l-Âs, Bir Emevi halifesi olup Şam'da (65 H.) vefat etmiştir.

[4] Yani Rasululîah (s.aj'ın Sünnetine muhalefet edenlere karşı gösterilmesi gereken tepkiyi göstermek görevini yerine getirmiş olmaktadır.

[5] Fethu'l'Bâri, 111, 102; (Buhâri, îdeyn 6. -Çeviren-)

[6] Müslim Şerhi, 1,255 -

[7] Fethu'l-BĞTl, III, 102

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 346-347.

[8] Münker olan iş, ma'ruf olanın zıddıdır. Şeriat'm çirkin görüp haram kıldığı ve hoşlanmadığı her şey münkerdir. Lisûnu'i-Arab'âa (V, 332) denildiği gibi, aynı şekilde Allah'ın bize farz kıldığı şeyleri yapmamak da bir münkerdir.

[9] İbn Kesir, II, 75

[10] İbnul-Arabi, Ahkâmu'l-Kur'ân, I, 292

[11] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 347-348.

[12] İbnü'l-Arabi, Ahkâmu'l-Kur'ân, I, 292

[13] İbn Kesir, II, 75 (İbn Kesir her ne kadar bu hadisin Ebu Hureyre'den riuayet edildiğini kaydetmekte ise de, bu hadisin Müslim'deki rivayeti sadece Ebu Said'den gelmektedir. Bk. İbn Kesir, II, 75 not 2. -Çeviren-)

[14] Müslim Şerhi, 1, 255

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 348-349.

[15] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 349.

[16] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 349-350.

[17] Hadisi Ebu Dâvud rivayet etmiştir. Ayrıca Bk. Sahihu'i-Câmi, 1969

[18] el-Va/i B Şerhi'l-Erbain, 257

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 350-351.

[19] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 351.

[20] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 351.

[21] Müslim Şerhi, IV, 557

[22] Hadisi Ebu Dâuud ve Tirmizi rivayet etmiştir. Bk. Sahihu'l-Câmi, 1969

[23] Bk. Sahihu'l-Cdmi, 3516

[24] Buharı, IV, 148; Müslim Şerhi, İV, 434. Lafız Buhâri'nindir.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 351-353.

[25] Câmiu'i-Uiumi ve'i-Hikem, 307

[26] Müslim Şerhi, X, 227

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 353-354.

[27] Müslim Şerhi, I, 225

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 354.

[28] Buhdri.IU, 111, (Şerike 6)

[29] Bk. Sahlhu'l-Câmi, 6947

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 354-355.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 355-356.

35. İSLÂM KARDEŞLİĞİ VE MÜSLÜMANIN HAKLARI. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Kıskançlık: 1

Kıskançlık Kitap Ehlinin Bir Huyudur: 2

Kıskançlık En Güçlü Bağları Dahi Ortadan Kaldırır:

3
Ruhu Kıskançlıktan Arınmış Olanın Fazileti: 5
Övülen Kıskançlık: 5
Alışverişi Kızıştırmak (Necş): 6
Kin Beslemek: 7
Birbirine Sırt Çevirmek: 7
Alışveriş Üstüne Alışveriş: 8
Kardeşlik: 8
İslam Kardeşlik Hukuku: 8
Takva: 9
Müslümanm Saygınlığı: 9
Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler: 10

35. İSLÂM KARDEŞLİĞİ VE MÜSLÜMANIN HAKLARI

Ebu Hureyre (r.a)'dan, dedi ki: Rasulullah (s.a) şöyle buyurdu: "Birbirinizi kıskanmayın. Birbirinizin aleyhine fiyatları kızıştırmayın (necş yapmayın). Birbirinize buğzetmeyin. Birbirinize sırt çevirmeyin. Kiminiz kiminizin alışverişi üzerine alışveriş yapmayın. Allah'ın kulları! Kardeş olun, müslüman müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu yalnız bırakmaz. Ona yalan söylemez. -Üç defa göğsüne işaret ederek- takva buradadır. Kişiye kötülük olarak müslüman

kardeşini hakir görmesi yeterlidir. Müsiümanın tümü müslümana haramdır: Kanı, malt ve ırzı (şeref ve haysiyeti).[1]

Bu Hadisin Önemi:

Bu hadisin çok büyük faydalan ve oldukça çok anlamlan vardır. Kardeşliği emretmekte ve bazı esaslarını ortaya koymaktadır. Kıskançlık, aldatma, karşılıklı buğzetme, birbirine sırt çevirme, diğerlerini hakir görme ve benzeri, kardeşlik ve sevgiyi ortadan kaldıran çeşitli âfetlerden de sakındırmaktadır.

Aynı şekilde bu hadis-i şerif müsiümanın malının, ırz ve canının haram olduğuna da delil teşkil etmektedir. Bu üç husus ise gereği gibi korunma-dıkça hiçbir toplum ayakta duramaz. [2]

Kıskançlık:

Kıskançlık, başkasının sahip olduğu nimetin zeval bulmasını temenni etmektir. Meselâ, bir kimse kardeşinde bir nimet yahut bir üstünlük bulundu-ğunu görüp de o nimetin ondan alınıp kardeşinin ondan mahrum edilmesiyle birlikte, yalnız kendisinin olmasını temenni etmesi bir kıskançlıktır.

Bu Öyle büyük bir hastalıktır ki, bundan kurtulan kul sayısı pek azdır. Zira insan herhangi bir hususta başkalarının kendisinden üstün

olmasından hoşlanmaz. O halde müsiümanın bu kötü hastalıktan ruhunu arındırmaya çalışması gerekmektedir.

Bu şekilde bir kıskançlık haramdır. Çünkü Rasulullah (S.A.S.): "Birbirinizi kıskanmayınız" diye buyurmuştur. Kıskançlığın haram kılınışındaki hikmet ise Yüce Allah'a karşı bir itiraz oluşundan dolayıdır. Kıskanç kimse li-san-ı haliyle; ey Rab, filân kişiye nasıl olur da bana vermediğin makam, mal veya herhangi bir nimeti verebiliyorsun? der. Bundan dolayı şairlerden birisi şöyle demiştir:

"Beni kıskanıp duran kimseye de ki: Kime karşı saygısızlık ettiğini biliyor musun?

Sen Allah'a karşı hükmünde saygısız davranıyorsun, zira sen Allah'ın bana bağışladığından razı değilsin.

Rabb'im seni rüsvay kıldı, bana artırmak suretiyle (nimetini) ve senin karşına da (bu nimetlerin) talep yollarını kapatması suretiyle.[3]

Kurtubi ayrıca der ki: "Diğer taraftan kıskançlıkta Cenab-ı Hakk'ın hik-metsiz iş yaptığı ithamı vardır. O'nun, hak etmeyen kimseye nimet ihsan ettiği iddiası bulunmaktadır.[4]

Kıskanç insanlar birkaç türlüdür:

1- Kimi kıskanç kimseler, kıskandığı kimselerdeki

nimetin sona ermesi için çalışırlar. Bu da söz ve davranışıyla ona karşı haksızlık yapmasıyla ve sonra da bunu kendisine nakletmeye çalışmakla olur.

2- Kimisi o nimetin kendisine geçmesi için çalışmaksızın, kıskandığı kimseden o nimetin zeval bulması için söz ve davranışıyla çalışmakla yetinir. Bu, öbüründen daha kötü bir çeşittir.

3- Kimisi de kıskandığı vakit kıskançlığının gereğini uygulamaya koymaz, söz ya da davranışıyla kıskandığı kimseye de haksızlık yapmaz. Bu kıskançlık çeşidinin de iki hali sözkonusudur:

a) Böyle bir hastalığa yakalanmak hususunda kendisi çaresizdir, yapacak birşey bulamamaktadır. Böyle bir kimse bundan dolayı günah kazanmaz.

b) Kendi kendisine kıskançlıktan söz etmesi ve bunu'içinden geçirerek, bundan dolayı herhangi bir rahatsızlık duymaması, diğer taraftan da nefsini bundan dolayı hesaba çekmeyerek azarlamaması şeklindeki kıskançlık. Böyle bir kıskançlık dolayısıyla kişi cezalandırılır mı? Bu hususta ilim adamları arasında görüş ayrılığı vardır. Kimisi böyle bir kimsenin günah kazana-cağı görüşündedir, kimisi de bu görüşte değildir.

4- Kıskançların kimisi de kalbinde kıskançlık tesbit etti mi onu izâle etmeye gayret eder. Kıskandığı kimsenin başkalarının önünde faziletlerini açıklamak suretiyle kimsenin görmediği yerde de ona dua etmek suretiyle kıskandığı kişiye iyilik yapmaya çalışır. Böyle bir davranış ise övülmeye değerdir ve bu, imana delil teşkil etmektedir. [5]

Kıskançlık Kitap Ehlinin Bir Huyudur:

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Kitap ehlinden bir çoğu, hak kendilerine besbelli olmuşken, ruhlarında yerleşmiş olan kıskançlıktan dolayı sizi imanınızdan sonra küfre döndürmek isterler .\t-Bakara, 2/109}

Yahudisiyle hıristiyanıyla Kitap Ehli dinimizin hak din olduğunu bilmelerine rağmen, İslâm'dan dönmemizi temenni ederler. İnsanları Allah'ın yolundan alıkoymak için tutarsız şüpheleri körüklerler. Yeryüzünün yönetimlerini İslâm âleminin çeşitli bölgelerinde müslüman davetçilerine zarar vermek için kışkırtırlar. Buna sebep ise hasta kalplerinin ta içine kadar nüfuz eden kıskançlıklarıdır.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Yoksa onlar, insanları (mü'minleri) Allah'ın kendisine lütfundan verdiklerinden ötürü kıskanırlar mı?'7fln-Nfsa, 4/54)

Burada kastedilenler yahudilerdir. Onlar Rasulullah (s.a)'ı kendisine lütfedilen risâlet ve benzeri nimetler dolayısıyla, Ashabını da O'na iman etmelerinden ötürü kıskanmalardır.

İbn Abbâs, Mücâhid ve başkaları derler ki: Rasulullah (S.A.S.)i Nübüvveti dolayısıyla, Ashabını da O'na iman ettikleri için kıskanmalardır.[6]

Şu maymun ve domuza dönüştürülenlerin soyundan gelenler ve onların kuyrukçuluğunu yapanlar, söz ve davranışlarıyla Allah'ın yolundan alıkoymaya çalışırlar. Buna sebep ise kalplerini karartıp hakkı görmeyecek kadar körleştiren kıskançlıklarıdır. [7]

Kıskançlık En Güçlü Bağları Dahi Ortadan Kaldırır: Yakub (A.S.)'un oğulları, kardeşleri Yusuf (A.S.)'u kıskandılar. Onlar bunun sonucunda karşı karşıya kaldığı türlü mihnet ve musibetlerine sebep teşkil ettiler. O'nu kuyunun derinliklerine atıp kaybettiler, önce köle olmak sonra da hapsedilmekle karşı karşıya bıraktılar. Buna sebep ise Yakub (A.S.)'un O'na duyduğu sevgiyi kıskanmalarıydı. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Hani onlar şöyle demişlerdi: Yusuf ile ^kardeşi muhakkak baba-mızın yanında bizden daha sevimlidir. Halbuki biz birbirini destekleyen bir topluluğuz. Babamız da

mutlaka apaçık bir sapıklık içindedir. Yusuf'u öldürün yahut O'nu bir yere atıverin. Babanızın yüzü yalnız size baksın ve bundan sonra da salih bir topluluk olursunuz. İçlerinden bir sözcü: Yusuf'u öldürmeyin; O'nu kuyunun dibine bırakın da onu yolcu kafilelerden birisi alsın. Eğer yapacaksanız {böyle yapın); dedi."(Yusu/, 12/8-10)

Nitekim Yüce Rabb'imiz, bize kardeşlerden birisinin diğerini öldürdüğü hâbirini de vermektedir. Buna sebep de kıskançlıktır. Allah 'nasıl olur da kardeşinin sunduğu kurbanı kabul etti de kendisininkini kabul etmedi? diye.

Yüce Allah işte bunu bize şöylece aktarmaktadır: "Bir de onlara Âdem'in iki oğlunun kıssasını hak ile oku. Hani orilar Allah'a birer kurban takdim etmişlerdi de ikisinden birininki kabul olunmuş, öbürününki kabul olunmamıştı. O da (kardeşine): Seni mutlaka öldüreceğim, demişti. Diğeri ise: "Allah ancak takva sahiplerinden kabul eder" demişti. "Yemin ederim ki eğer sen beni öldürmek için bana elini uzatsan da ben seni öldürmek için elimi sana uzatacak değilim. Çünkü ben âlemlerin Rabb'i olan Allah'tan korkarım. Dilerim ki kendi günahınla benim günahımı da yüklenesin de ateşliklerden olasın. İşte zalimlerin cezası budur." Nihayet nefsi kendisine kardeşini öldürmeyi kolay ve hoş gösterdi de onu öldürdü ve hüsrana uğra-

yan-lardan oldu.'Vei-Mâide, 5/27-30)

Hafız İbn Kesir, bu âyet-i kerimelerin tefsiri sadedinde şunları söylemektedir:

Yüce Allah haksızlığın, kıskançlığın ve zulmün vahim akıbetini Adem'in -cumhurun görüşüne göre- sulbünden gelme iki oğlunun haberini zikrederek beyân etmektedir. Bu iki oğlunun adı Hâbil ile Kabil idi. Bunlardan birisinin nasıl diğerine saldırarak ona haksızlık edip onu kıskanarak öldürdüğünü zikretmektedir. Kabil, Allah'ın kardeşine vermiş olduğu nimeti ve Yüce Allah'a ihlâs ile sunduğu kurbanının kabul edilmesini kıskanmıştı. Öldürülen kişi ise günahlarının kaldırılması ve Cennet'e girmekle kurtuluşa ermiş, katil ise dünyada da âhirette de çokça zararlı bir alışverişle dönmüştü. Yüce Allah: "Bir de onlara Adem'in iki oğlunun haberini hak ile oku.!" diye buyurmaktadır. Yani sen şu haksız ve kıskanç kimselere, domuz ve maymunların kardeşleri olan yahudüere ve onlara benzeyen kimselere Âdem'in iki oğlunun yani selef ile halef âlimlerinden birden çok kişinin belirttiğine göre, Hâbil ile Kabil'in haberlerini oku.

Yine Selef ile Haleften birden çok kişinin naklettiğine göre şu husus da onlarla ilgili haberlerdendir: Yüce Allah Adem (A.S.)'de

durumun zaruri kılışı sebebiyle, öz kızlarını oğullan ile evlendirmesini meşru kılmıştı. {Yine bu ilim adamlarının) dediklerine göre Adem (A.S.)'in (Havva'dan) her bir batında biri erkek, biri dişi olmak üzere ikiz çocuğu oluyordu. Bir batında doğan kızı diğer batında doğan erkekle evlendiriyordu. Hâbil'in ikizi çirkin, Kabil'in ikizi ise güzeldi. Kabil kendi ikizini kardeşine vermek istemeyip kendisi almak istemişti. Âdem (A.S.) ise Allah'a bir kurban sunmadıkça bunu kabul etmeyeceğini belirtti. Kimin kurbanı kabul edilirse, o kız onun olacaktı. Her ikisi de birer kurban sundular. Hâbil'in kurbanı kabul edildiği halde Kâbil'in-ki kabul edilmedi. Daha sonra da başlarından Yüce Allah'ın Kitab'ında anlattığı olay geçti...[8]

İşte kalplere yer etti mi hasedin akıbeti bu olur. İnsanlar arasındaki en güçlü bağın dahi paramparça edilmesi sonucunu verir. Bundan dolayı Ra-sulullah (s.a) ümmetini bu kötü hastalığa yaklaşmaya karşı sakındırmış, uyandırmıştır. Zira kıskançlık topluluğu tefrikaya düşürür. Ümmet arasındaki kin ve nefreti yaygınîaştırır. Bu ise tefrikaya, dağılmaya, zayıflamaya ve çökmeye götürür. Bundan dolayı ilim adamları şöyle demişlerdir: Yeryüzünde Allah'a kendisi ile isyan olunan ilk günah -Kabil

kardeşi Hâbil'i kıskandığı vakit- kıskançlık olmuştur. Nitekim kıskançlık İblis'i dahi Yüce Allah'a iman etmekten alıkoymuştur. Bu ise Âdem (A.S.)'i Yüce Allah'ın kendisine ihsan ettiği nimetler dolayısıyla kıskanması şeklindeydi. İblis de bu nimetin Âdem (A.S.)'den izale edilmesi için faaliyete girişti ve kendi kanaatine göre maksadına ulaştı. Âdem (A.S.)'in zürriyetinin bedbaht oluşuna sebep teşkil etti. -Kıyamet gününe kadar Allah'ın laneti üzerine olsun!-

İşte bu hususu dile getirmek için Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Hani Rabb'in meleklere: Muhakkak ben çamurdan bir beşer yaratacağım, demişti. Ben onu tamamlayıp ona ruhumdan üfleyeceğim vakit, siz de ona secdeye kapanın. Meleklerin hepsi secdeye kapandılar. İblis müstesna (o secde etmedi), büyüklük tasladı ve kâfirlerden oldu. Buyurdu ki: Ey İblis, kendi ellerimle yarattığıma secdeden seni alıkoyan nedir? Büyüklendin mi yahut yücelerden mi olsun? Dedi ki: Ben ondan hayırlıyım, beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın. Buyurdu ki: Oradan çık, çünkü sen kovulansın ve şüphesiz din gününe kadar da lanetim senin üzerine olacaktır.')sâd, 3&/71-78)

Bundan dolayı, ilim adamları şöyle demişlerdir: Kıskançlık semâda da, kendisiyle Allah'a isyan

olunan ilk günahtır. Bu da İblis'in Âdem (A.S.)'i kıskandığı vakit gerçekleşmiştir. [9]

Ruhu Kıskançlıktan Arınmış Olanın Fazileti:

Enes b. Mâlik (r.a)'den dedi ki: Rasulullah (s.a) ile birlikte oturuyorken şöyle buyurdu:

"Şimdi yanımıza Cennet ehlinden birisi çıkıp gelecektir."

Ensar'dan birisi çıkageldi. Sakalından, aldığı abdestten dolayı su damlıyordu, ayakkabılarını da sol elinde tutmuştu. Ertesi gün yine Rasulullah (s.a) aynı şeyi söyledi, yine birinci defada olduğu gibi o adam çıkageldi. Üçüncü gün Peygamber (s.a) yine önceki sözünü söyledi, yine o adam birinci günkü hali üzere çıkageldi. Peygamber (s.a) kalkınca Abdullah b. Amr o adamın arkasından gidip şunları söyledi: Ben babamla tartıştım.[10] Bunun üzerine üç gün süreyle onun yanına gitmemek üzere yemin ettim. Eğer bu üç gün geçip gidinceye kadar beni evinde barındırmayı kabul ediyorsan yanında kalayım. Adam: Olur, dedi. -Enes dedi ki-: Abdullah (b. Amr) şunu anlatırdı: O üç günü o adamla beraber geçirdi. Geceleyin namaza kalktığını görmedi. Şu kadar var ki, yatağında döndüğü vakit, Yüce Allah'ı anar ve tekbir getirirdi. Bu hali de sabah namazına kadar böylece devam ederdi. Abdullah (devamla) derdi

ki: Bununla birlikte ben onun hayırdan başka bir söz söylediğini de duymadım. O üç gün geçtikten ve neredeyse onun işlediği amelleri küçümseyecek hale gelecekken şöyle dedim: Ey Allah'ın kulu, aslında benimle babam arasında herhangi bir kızgınlık veya dargınlık sözkonusu ol-madı. Fakat ben, Rasulullah (s.a)'ın üç defa senin hakkında: "Şimdi yanınıza Cennet ehlinden birisi gelecek" dediğini duydum ve her üç seferinde de senin geldiğini gördüm. Geceleri senin evinde kalarak senin ne amelde bulunduğunu görmek istedim. Böylelikle sana uyayım dedim. Fakat ben senin fazlaca amel işlediğini de görmedim. Peki Rasulullah (s.a)'ın dediği seviyeye seni ulaştıran nedir? Dönüp gideceğim vakit beni geri çağırdı ve şöyle dedi: Gördüğünden başka bir amelim yok, şu kadar var ki ben kalbimde müslü-manlardan herhangi bir kimseye karşı bir aldatma duygusu yahut da Allah'ın herhangi bir kimseye vermiş olduğu hayır dolayısıyla bir kıskançlık duymuyorum. Bunun üzerine Abdullah ona şöyle dedi: İşte seni bu seviyeye ulaştıran budur.[11]

İşte bu hadis-i şerifte, ruhu kıskançlıktan arınan kernsenin faziletine açık delâlet vardır. İşte Rasulullah (s.a)'m bu üstün Sahabiye Cennet müjdesini verişindeki sebep de budur. [12]

Övülen Kıskançlık:

Müslüman bîr kimsenin müslüman kardeşinin sahip olduğu bir nimete, o nimetin o kişiden zeval bulmasını temenni etmeksizin, kendisinin de sahip olmasını temenni etmektir. Bu "gıpta" diye bilinir. Belki de bu "hayırlarda yarış" kapsamı içerisine girebilir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "İşte yarışacaklar bunda yarışsınlar."(et-Muta/zı/in, 83/26)

Bu kabilden kıskançlık meşrudur. Nitekim Rasulullah (s.a) şöyle buyurmaktadır: "Kıskançlık, ancak iki şeyde olur: Allah birisine Kuran'ı öğretmiştir, o da bu Kuranı gece ve gündüz okuyup durur. Bir başkasına da Allah bir mal vermiştir, o da onu gece ve gündüz infak edip durur.[13]

Alışverişi Kızıştırmak (Necş):

Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Birbirinizin aleyhine alışverişi kızıştırmayınız (necş yapmayınız)" buyruğunu ilim ehlinden bir grup, alışverişte yapılan necş (kızıştırma) diye açıklamaya çalışmışlardır. Bu ise piyasaya sunulan bir mala, onu satın almak istemeyen kimse tarafından yüksek fiyat verilmesi demektir. Bu kişinin bundan maksadı ise, o malın fiyatını yükseltmek suretiyle satıcıya fayda sağlamak, müşteriyi de zarara sokmaktır, bu ise haramdır. Buhâri ile Müslim'de

Rasulullah (S.A.S.)'ın necşi yasakladığı sabittir. İbn Ebi Evfâ der ki: Necş yapan kişi faiz yiyen hain bir kimsedir. İbn Abdilberr de der ki: Bu işi yapanın Allah'a asi olduğunu ilim adamları icmâ ile kabul etmekle birlikte, böyle bir alışverişin hükmü hususunda farklı görüşlere sahiptirler. Kimi fukahâ bunun fâsid bir alışveriş olduğunu söylemiş, kimisi de böyle bir alışverişin sahih olduğunu ifade etmiştir. Fukahânın çoğunluğunun kabul ettiği görüş de budur. Ebu Hanife, Mâlik, Şafii ve bir rivayete göre de Ahmed bu görüştedir.

Kimi fukahâ da necşi bundan daha kapsamlı bir şekilde açıklamıştır. Çünkü necş, aslı itibariyle tuzak ve aldatma yoluyla bir şeyi kızıştırmaktır. O bakımdan alışverişte necş yapana bu isim verilmiştir. Nitekim dilde, avcıya da "nâciş" denilmektedir. Çünkü o hile ve aldatıcı yollarla avlanmaktadır.

Bu görüşü kabul edenlere göre "birbirinize karşı necş yapmayın" buyruğu, birbirinizi aldatmayın, hile ve tuzak kurmak suretiyle kiminiz kiminize zarar vermeye kalkışmasın, demektir. Böyle bir anlayışın lehine başka birtakım naslar da tanıklık etmektedir. Bunlardan birisi Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Bizi aldatan bizden değildir.[14] buyruğu ile Yüce Allah'ın: "Kötü hile ise ancak onun sahiplerini kuşatır." irstir, 35/43)buyruğudur.

Kardeşlerine karşı kötü hile ve tuzak kuran kimseyi bu tuzak ve aldatmanın akıbeti mutlaka gelir, bulur. Eskiden beri şöyle denilmiştir: "Kim kardeşine bir çukur (kuyu) kazarsa, ona kardeşinden önce o düşer." Kurtubi de bu âyet-i kerimeyi açıklarken şunları söylemektedir: İşte bu buyruk ile böyle kötü bir huya sahip olmaktan son derece beliğ bir şekilde sakındırılmaktayız.[15]

Fakat dikkat çekilmesi gereken hususlardan birisi de şudur: Allah'ı, Ra-sulünü ve mü'minleri aldatan kâfirlere karşı hile ve tuzaklar kurmak caizdir. Bu hususta mü'minler için bir vebal yoktur. Buna Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Harb hiledir" buyruğu tanıklık etmektedir.[16]

Kin Beslemek:

Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Birbirinize kin duymayınız." buyruğu, bize kin beslemeye sebep teşkil eden hallere sahip olmamızı yasaklamaktadır. Çünkü kin, İslâm'ın bize emretmiş olduğu sevginin zıddıdır ve Yüce Allah'ın rı-zasın-dan başka bir sebeple kin duymak haramdır.

İslâm, kine götüren her bir hususu haram kılmıştır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Muhakkak şeytan içki ve kumarla aranıza kin ve düşmanlık bırakmak, sizi Allah'ı anmaktan ve

namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçtiniz değil mi?V-Mâide, 5./91)

Ayet-i kerimede müslümanlar arasında kini yaygınlaştıran her şeyin haram oluşuna delil vardır. Nitekim gıybeti, laf alıp götürmeyi, zulmü ve aldatmayı da haram kılmıştır. Çünkü bütün bunlar kardeşliğin temiz duygularını bulandırır, müslümanlar arasında kin ve çekişmeyi yaygınlaştırır. Diğer taraftan İslâm, sevgiye götüren her şeyi emretmektedir. Hatta insanlar arasını düzeltmek kastıyla yalan söyleme ruhsatını bile vermiştir.

Müslümanlar arasında sevgi ve ülfetin yaygınlık kazanması büyük bir nimettir. Bundan dolayı Yüce Allah Rasulüne ve mü'minlere bu nimeti hatırlatmıştır; ta ki onun şükrünü yerine getirsinler ve bunun üzerinde dosdoğru yürüsünler. Yüce Aiîah şöyle buyurmaktadır: "Allah'ın, üzerinizde nimetini de hatırlayınız. Hani siz düşman kimseler idiniz de o, kalplerinizin arasını bulup kaynaştırdı. Bunun sonucunda onun nimetiyle kardeşler oluverdiniz."(AlÜmrûn.&103)

Bir başka yerde de şöyle buyurmaktadır: "O, seni yardımıyla ve mü'minlerle destekleyen, onların gönüllerine sevgi vererek birleştirendir. Şayet sen yeryüzünde bulunan her şeyi toptan harcamış

olsaydın yine onların gönüllerini birleştiremezdin. Fakat Allah aralarını bulup kaynaştırdı... "{e\-£nf&\, 8/62-63)

Allah için kin duymak ise, hadis-i şerifte vârid olan yasağın kapsamına girmez. Çünkü mü'min kimsenin Allah'ın dinine karşı çıkan Allah ve düşmanlarına buğzetmesi, zâlim ve fâsıklara da zulüm ve fâsıklikları kadar kin gütmesi, imanın en sağlam kulplarından birisidir. Nitekim Rasulullah (s.a) şöyle buyurmaktadır: "Her kim Allah için sever, Allah için buğzeder, Allah için verir ve Allah için ahkoyarsa, onun imanı kemal bulmuştur.[17]

Birbirine Sırt Çevirmek:

Rasulullah (s.a): "Birbirinize sırt çevirmeyiniz" buyruğu ile ilgili olarak

Ebu Ubeyde şu açıklamayı yapmıştır: Birbirine sırt çevirmek (tedâbür), ilişkileri koparmak, darılmak demektir. Bu kelime kişinin arkadaşına sırtını çevirmesinden, yüzünü bir başka yere döndürmesinden alınmıştır ki, bu da aradaki ilişkileri koparmak ile aynı anlama gelir.[18]

Dünya sebebiyle nefsin isteklerine uymak, nevanın peşine gitmek sebebiyle birbirine sırt çevirmek ve üç günden fazla müslüman bir kardeşinden dargın durmak müslümana helâl değildir. Rasuluîîah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır:

"Müslüman bir kimsenin müslüman kardeşine üç günden fazla dargın durarak birbirleriyle karşılaştıkları vakit bunun yüzünü bir tarafa, öte-kinin de yüzünü diğer tarafa çevirmesi (ve bu dargınlıklarını sürdürmeleri) helâl değildir. İkisinden hayırlı olan kişi ise önce selâmı başlatandır.[19]

Din sebebiyle dargınlığa gelince; bunun üç günden fazla süreyle devam etmesi de caizdir. İmam Ahmed Allah'ın rahmeti üzerine olsun- bunu açıkça ifade etmiştir. Bu hususta delil ise (Tebuk savaşından) geri kalan üç kişi ile ilgili olaydır. Bunlar ise Ka'b b. Mâlik, Hilâl b. Ümeyye ile Murâre b. er-Rabi' el-Amrî'dir.

Rasulullah (s.a) da bir ay süreyle hanımlarından dargın kalmıştı, el-Hattâbi'nin naklettiğine göre, babanın oğlundan, kocanın hanımından ve buna benzer kimselerin yakınlarından te'dib maksadıyla üç günden fazla dargın durma hakları vardır. [20]

Alışveriş Üstüne Alışveriş:

Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Sizin herhangi biriniz diğerinizin alışverişi üstüne alışveriş yapmasın" buyruğu ile ilgili olarak Nevevi, bu hadisi açıklarken şunları söylemektedir: Herhangi bir kimse müşterinin muhayyer olması şartıyla bir mal satacak olsa, bir diğeri gelip o müşteriye

alışverişini bozmasını söyleyip satın aldığının bir benzerini daha düşük bir fiyatla satmayı teklif etmesidir. Bir kimsenin başkasının satın alması üzerine satın almak da: Muhayyerlik satıcıya aitken, herhangi bir kimse gelir, ona bu alışverişi bozup sattığı o şeyi daha yüksek bir fiyatla satın almayı teklif etmesi şeklinde olur. İster satış, ister satın alma halinde bu iş, günahı gerektiren bir iştir ve Rasulullah (S.A.S.) bunu yasaklamıştır. Fakat bazı kimseler öyle bir iş yapmaya kalkışacak olup da alışveriş yapacak olurlarsa, Şâfiilere, Ebu Hanife ve başka birtakım fukahâya göre bu kabil alışveriş akdi tahakkuk eder.[21]

Buradaki nehiy (sahih kabul edilen görüşe göre) haram kılmak maksadı iledir. Yoksa tenzihi bir hüküm ifade etmiyor. Bunun haram kılınış hikmeti ise başkasına zarar ve eziyet vermesinin sözkonusu oluşundan ötürüdür. Ayrıca bu tür davranışlar müslümanlar arasında kin ve buğzun da yayılması sonucunu verir. [22]

Kardeşlik:

Rasulullah (S.A.S.): "Ey Allah'ın kulları, kardeş olunuz" buyruğu ile bize birbirini seven kardeşler ve Allah'ın gerçek kulları olmamızı emretmektedir. Allah'ın bize yasaklamış olduğu kıskançlık, kin, birbirine sırt çevirmek ve birbirimizin alışverişi üzerine alışveriş yapmaktan uzak duranlar

olmamızı, kardeşlik ve sevginin bağlarını güçlendiren sebeplere yapışmamıza dair ver-miş olduğu emirlerini -karşılıklı ziyaretleşmek, hediyeleşmek, selamlaşmayı yaygınlaştırmak ve karşılıklı hakları- yerine getirmek suretiyle yerine getirenler olmamızı emretmektedir. [23]

İslam Kardeşlik Hukuku:

Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Müslüman müslümanın kardeşidir, ona zulmetmez, onu yardımsız bırakmaz, ona yalan söylemez, onu hakir görmez" buyruğu ile Rasululiah (s.a) bizlere İslâm kardeşlik hukukunun en önemlilerini açıkla-maktadır:

1- Müslüman bir kimsenin hangi türden olursa olsun eliyle, malıyla veya ırzıyla, namus, şeref ve haysiyetiyle müslüman kardeşine zulmetmesi ha-ramdır. 24'ncü hadisi açıklarken zulmün haram oluşuna dair açıklamalar da geçmişti.

2- Müslümanın yardımcı olma gücü olduğu halde, müslüman kardeşini yardımsız bırakması haramdır. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Eğer din hususunda sizden yardım isteyecek olurlarsa, onlara yardım etmek sizin görevinizdir.'VeiHn/di, a^2) Rasulullah (s.a) da. şöyle buyurmuştur: "Kardeşine ister zalim ister mazlum olsun yardımcı ol!" Ashâb: Ey Allah'ın Rasulü, haydi mazlumken ona yardım ettik,

zalimken ona nasıl yardım edelim? diye sorunca, Rasulullah (S.A.S.): "Onu zulmetmekten alıkoymak suretiyle" diye buyurur.[24]

3- Konuşma esnasında müslümana doğru söylemek. Çünkü doğruluk takva sahiplerinin şiarıdır, iyiliğe götüren yoldur; o esenlik yurduna ulaştırır. Müslüman bir kimsenin kendisini doğrulayacak olan müslüman bir kardeşine yalan söyleyerek konuşması helâl değildir.

4- Müslüman bir kimsenin kardeşini küçük görerek onu basit görmesi de helâl değildir. Çünkü müslümanın aslı yahut da maddi durumu ne olursa olsun, Allah nezdinde özel bir değeri vardır. Müslümanı hakir görmek, büyük bir günahtır. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Kişiye kötülük olarak müslüman kardeşini küçük görmesi yeterlidir.[25] Müslümanı küçük görmek ise Allah ve Rasulü tarafından yerilmiş, tekebbürün de alâmetlerindendir. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Kibir hakka karşı çıkmak ve insanları da küçük görmek demektir.[26]

Takva:

Takva, Allah'ın emirlerini yerine getirmek, yasaklarından da uzak durmak suretiyle Allah'ın gazab ve cezasından uzak durmak demektir. İnsanların Allah nezdinde kendisi sebebiyle

birbirinden üstün tutuldukları ölçü de odur. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Şüphesiz Allah nezdinde en değerliniz, en takvâlı olanınızdır.V'Hucurât, 49/13). Takvanın yeri kalptir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Kim Allah'ın şiarlannı ta'zim ederse şüphesiz ki bu, kalplerin takvasından ötürüdür .'Vef-Hocc, 22/32) Rasulullah (S.A.S.) de şöyle buyurmaktadır: "Muhakkak Allah sizin bedenlerinize, sizin suretlerinize bakmaz, fakat O kalplerinize bakar.[27]

Takvanın yeri kalp olduğuna göre onun hakikatine gaybları çok iyi bilen Allah'tan başka kimse muttali olamaz. Yüce Allah: "O, takvâlı olanı en iyi bilendir.'Ven-Necm, 53/32) diye buyurmaktadır. [28]

Müslümanm Saygınlığı:
İslâm, rnüslümanların kanlarının, ırzlarının, namus, şeref ve haysiyetlerini ve mallarının belli bir saygınlığa sahip olduğunu ortaya koymuş, güvenli bir toplumun ortaya çıkabilmesi için bu temel haklarını teminat altına alacak yasamaları da tesbit etmiştir. Bundan dolayı onun kan, mal ve ırzının haram oluşunu büyük ve genel toplantılarda çokça tekrarladığını görüyoruz. Bu ise bunların taşıdıkları önemden ötürüdür. Rasulullah (S.A.S.) Arefe gününde, kurban kesim gününde ve teşrik günlerinin ikincisinde irâd etiği hutbelerinde bu hususu dile getirmiştir. [29]

Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler:

1- Kalbin büyük önemine işaret vardır. Çünkü kalp, Yüce Allah'tan korkmanın, O'nun huzurunda saygı ile eğilme duygusunun kaynağıdır.

2- Takva ve iyi niyet, şanı Yüce Allah'ın kullarında kendisiyle ölçtüğü ve gereğince haklarında hüküm verdiği ana mikyas (ölçü)dır.

3- İslâm, akide, ibâdet, ahlâk ve karşılıklı ilişkilerdir.

4- İslâm kötü ahlâka karşı savaş açar. Çünkü kötü ahlâkın İslâm toplumu üzerinde olumsuz etkileri vardır[30]

---

[1] Müslim bu hadisi et-Birr ve's-Sıla bölümü zan ve tecessüsün haram kılınışı başlığı altın-,da rivayet etmiştir. Müslim Şerhi, V, 428. (Hadis, müellifin işaret ettiği bu babta değil, bir sonraki bab olan: Mülümana zulmetmenin, ona yardım etmemenin, onu küçük görmenin, kanının, ırz ve malının haram olduğu başlığı altında

ve el-Birr ve's-Sıîa bölümünün 32. hadisi olarak kaydedilmektedir. -Çeviren-)

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 357-

358.

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 358.

[3] Kurtubi, V, 251. (Ancak Kurtubi'nin işaret edilen bu yerinde, müellifin naklettiği üç beyitten sadece ikisi yer almaktadır. -Çeviren-)

[4] Kurtubi, II, 71.

[5] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 358-360.

[6] Kuriubi, aynı yer.

[7] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 360.

[8] İbn Kesir, III, 75

[9] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 360-363.

[10] Abdullah b. Amr'ın bu sözleri söylemesi, o salih adamın neler yaptığını görmek için kendisini kabul etmesi maksadı ileydi.

[11] Hadisi Ahmcd rivayet etmiştir. el-Münziri ve Nesai'nin de dedikleri gibi, Buhâri ve Müslim'in şartına uygundur. el-Elbâni de Sahihü't-Terğib'de

bunun hasen olduğunu ifade etmiştir.

[12] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 363-364.

[13] Buhâri, VIII, 209, (Tevhîd 45).

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 364.

[14] Müslim Şerhi, I, 299

[15] Kurtubi, XIV, 360

[16] Bunun müminlerle kâfirler arasında herhangi bir andiaşma ya da sözleşme bulunmadığı hallerde böyle olduğu hatırdan çıkartılmamalıdır. Nitekim "savaş hali"ni sözkonusu etmesi de buna açıklık getirmektedir. -Çeviren-

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 364-365.

[17] Bk. Sahihu'l-Câmi, 5841

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 365-366.

[18] Câmiu'l-Utumi ue'1-Hikem, 312

[19] Buharı, VII, 90, {Edeb 62); Müslim Şerhi, V, 425

[20] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle

İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 366-367.

[21] Seyyid Sabık, Fıfchu's-Sünnc, III, 72

[22] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 367-368.

[23] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 368.

[24] Buhâri, III, 98, (Mezâlim 4)

[25] Müslim Şerhi, V, 428

[26] Müslim Şerhi, I, 282

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 368-369.

[27] Müslim Şerhi, V, 428

[28] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 369.

[29] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 370.

[30] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 370.

36. HAYIR YOLLARI. 1
Bu Hadisin Önemi: 1
Sıkıntıları Gidermenin Fazileti: 2
Zorluk İçinde Olana Kolaylık Sağlamak: 3
Müslümanların Kusurlarını Örtmek: 3
Müslüman Kişinin Kendi Kusurunu Örtmesi: 4
Bütün Hayır Alanlarında Yardımlaşmaya Teşvik. 5
İhtiyaç Sahiplerine Şefaatte bulunmak (İltimas), Yardımlaşma Kabilindendir: 5
Haram Kılınan Şefaat: 6
Hadis-i Şerifin Selefin Hayatındaki Etkisi: 6
Esenlik Yurduna Ulaştıran Yol, Din İlmidir: 7
İlmin En Faziletlisi: 8
İlim Talibinin Sünnete Karşı Görevleri: 9
İlim Talebinin Hükmü: 10
İlmi Yaymaya Teşvik: 10
Kur'an Okumak Üzere Toplanmanın Fazileti: 11
Allah'ın Kitab'ını Evinde Okumaya Gayret Harcayanın Mükâfatı: 11
Mükafat Amelleredir, Neseblere Değildir: 12

Hadisten Anlaşılan Bazı Hükümler: 13

36. HAYIR YOLLARI

Ebu Hureyre (r.a)'den, Rasulullah (s.a)'tan buyurdu ki-. "Her kim bir mü1 minin dünya sıkıntılarından bir sıkıntısını giderirse, Allah o kimsenin Kıyamet günü sıkıntılarından bir sıkıntısını giderir. Her kim zorda kalmışa kolaylık sağlarsa, Allah da o kişiye dünyada da âhirette de kolaylık verir. Her kim bir müslümanın kusurunu örterse, Allah da dünyada da âhirette de onu(n kusurlarını) örter. Kul kardeşine yardıma devam ettikçe, Allah da o kula yardıma devam eder. Her kim bir ilim arayarak bir yoldan gidecek olursa, Allah o sayede (ona) Cennet'e giden bir yolu kolaylaştırır. Bir topluluk Allah'ın evlerinden bir evde toplanıp Allah'ın Kitab'mı okur ve kendi aralarında onu tedris edecek olurlarsa, mutlaka üzerlerine sekinet (Allah'ın huzur ve sükûnu) iner. Rahmet onları örter. Melekler etraflarını çevirir, Allah onları kendi nezdindekiler arasında anar. Her kimi ameli geciktirecek olursa, nesebi onu ileriye götüremez. [1]

Bu Hadisin Önemi:

Nevevi der ki: Bu büyük bir hadistir. Çeşitli ilim, kaide ve âdabı topluca ihtiva etmektedir.[2]

Bu hadis, İslâm kardeşliğinin hukukunu yerine

getirmeyi, ilim talebini, Yüce Allah'ın kanununa (Kur an-ı Kerime) okumak, anlamak, gereğince amel etmek ve insanlara tebliğ etmek bakımından gereken ihtimamı göstermeyi teşvik etmektedir. [3]

Sıkıntıları Gidermenin Fazileti:

Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Her kim bir müminin dünya sıkıntılarından bir sıkıntısını giderecek olursa Allah da onun Kıyamet günü sıkıntılarından bir sıkıntısını giderir." bölümündeki "gidermek" anlamına gelen ( ) fiili

Buhâri ile Müslim'in müştereken rivayetlerinde ( ) şeklindedir. O sıkıntıyı kim izâle eder ve hafifletirse, demektir. Elbisenin boğaz kısmını gevşetmek, rahat bir nefes alabilecek şekilde gevşetmek ve açmak tabirinden alınmıştır. Buhâri ile Müslim'deki rivayette yer alan kelime ise, bundan daha geniş bir açıklığı ifade eder. Bu da sıkıntıyı tamamıyla izâle etmek ve böylelikle sıkıntısını, kederini gidermek manasını ihtiva eder. Sıkıntı (el-kür-beh), kişiyi ruhunu kapsayacak şekilde üzüntü ve kedere düşüren büyük zorluk ve sıkıntı demektir. Yüce Allah: "Andolsun ki biz insanı bir zorluk içinde yarattık."(ei-Beied, 90/4} diye buyurmaktadır. İbn Cerir'in görüşüne göre âyet-i kerimede anlatılmak istenen, işlerin zorlu ve sıkıntılı hallerine göğüs germek anlamıdır.[4] Çünkü insan bu dünya hayatında kendi

bedeninde, çoluk çocuğunda, aile halkında, malında, dininde, kendisini üzüntü ve kedere boğan pek çok şeye maruz kalır. O bakımdan bu sıkıntılarla karşı karşıya kalan kişiyi, akide kardeşlerinin bu sıkıntıdan kurtarmak için çalışmaları görevleridir. Acı ve üzüntülerini, güçleri yettiğince hafifletmeye çalışmaları gerekir. Müslüman haksızlık yapabilir. Haksızlık (zulüm) ise insan tabiatının özelliklerindendir. Nitekim Şair Mütenebbi şöyle demiştir: "Zulüm nefsin özelliklerindendir. Eğer sen zulmetmekten kendini koruyan birisini görürsen bil ki o, bir sebepten ötürü zulmetmemektedir."

İşte böyle bir durumda zulümden alıkoymak imkânı olduğu halde kişiyi zulümde bırakmak helâl değildir. Çünkü Peygamber (s.a) şöyle buyurmuştur: "Kardeşine zalim olsun mazlum olsun yardımcı ol! Peki ya zalim olursa ben ona nasıl yardımcı olayım? denilince şöyle buyurdu: "O taktirde sen de onu zulümden alıkoyar yahut engellersin. İşte bu ona yardımındır.[5]

Müslüman dinine bağlılığından ötürü zulme maruz kalabilir. Bundan dolayı kendisini kederlendiren, üzen belâlarla karşı karşıya kalabilir. Yeryüzünün hüsrana batmış, azgın, zorba ve tağutlarından, dağların dahi kaldıramayacağı belâlarla karşı karşıya kalabilir. İşte böyle bir durumda canımızla,

malımızla, dilimizle, kalemimizle bu müslümanın sıkıntılarını rahatlatmaya, gidermeye çalışmak bizim görevimizdir. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Şayet din hususunda sizden yardım isteyecek olurlarsa, onlara yardım etmek sizin görevinizdir.'Vei-En/â/, s/72)

Bunu yapacak ve müslümanların maddi ve manevi sıkıntılarını gidermek iYin çalışacak olursak, hiç şüphesiz -denildiği gibi- karşılık, amelin türünden olacaktır. Allah da bizi koruyacak, Kıyamet gününün sıkıntılarını bu sıkıntıların en büyük ve en ağır olanlarını giderecektir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ey insanlar! Rabb'inizden korkun. Şüphesiz Kıyametin sarsıntısı çok büyük birşeydir. Onu göreceğiniz o günde bütün emzikliler emzirdiklerini unuturlar. Her hamile de yükünü bırakır. Sen insanları sarhoş görürsün, halbuki onlar sarhoş değillerdir, fakat Allah'ın azabı pek çetindir. "(el-Hacc, 22/2)

Âişe (r.a.)'den, O, Rasulullah (s.a)'ı şöyle buyururken dinlemiş: "İnsanlar Kıyamet gününde çıplak ayaklı, elbisesiz ve sünnetsiz olarak hasredilecek-lerdir." Ey Allah'ın Rasulü dedim, kadınlar ve erkekler hep birlikte, biri diğerine bakarak mı? Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurdu: "Ey Âişe, durum insanların birbirlerine bakmalarına imkân tanımayacak kadar ağır ve

çetin olacaktır.[6]

Zorluk İçinde Olana Kolaylık Sağlamak:

Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Zorluk içinde olana kolaylık sağlayana Allah dünyada da âhirette de kolaylık sağlar" buyruğunda sözü geçen zorluk çeken {el-mu'sir) borçlarını ödeyemeyecek kadar borçlan çoğalmış ve kendisine ağır gelen kimse demektir. Buna kolaylık sağlayan kimse ise ya sıkıntısını atlatıp Allah kendisine genişlik vereceği ve borcunu kolaylıkla ödeyebileceği zamana kadar ona mühlet tanımakla olur ki, bu hususta Yüce Allah-. "Eğer (borçlu) zorîuk sahibi ise ona kolaylıkla ödeyeceği zamana kadar süre tanımak gerekir"(eı-Baica>-a, 2/28O) diye buyurmaktadır. Eğer bu kişi borca batmış bir kimse ise, borcun bir kısmını indirmek ya da sıkıntısını giderecek bir miktarı ona vermek suretiyle olur. Buhâri ile Müslim'de Ebu Hureyre'den Peygamber (s.a)'in şöyle dediği rivayet edilmektedir: "Bir tacir insanlara borç verirdi. Borcunu ödeyemeyen birisini gördü mü hizmetçilerine onu bağışlayın, olur ki Allah da bizi bağışlar, derdi. Allah da onu bağışladı.[7]

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Eğer (alacağınızı) büsbütün tasadduk ederseniz bu sizin için hayırlıdır, eğer bilirseniz."(ei-Baka™, 2/2SO) Yine Rasulullah (S.A.S.) şöyle-

buyurmaktadır: "Her kim zorluk çekene mühlet tanır yahut da onun borcunu indirirse, Allah o kimseyi kendi gölgesinde barındıracaktır.[8] Hiç şüphe ve tereddüt olmamalı ki, bizler dehşetleri çok büyük bir güne, Allah'ın dosdoğru yolundan sapan kimseler için oldukça zor bir güne doğru yol alıyoruz. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "O günde hak mülk (egemenlik ve hüküm) yalnız Rahmân'ın olacaktır. O gün kâfirlere çok zordur. "(ei-Furkân, 25/26) Yine bir başka yerde şöyle buyurmaktadır: "Artık o Sûr'a üfürüldüğü zaman, işte o kâfirler için çok zor ve kolay olmayan bir gündür. " (el-Muddessir, 74/8 10)

Allah'a iman edip haklarını yerine getiren, Allah'ın kullarının üzerindeki haklarım ifa edip onlara yardımcı olan, onlara kolaylık sağlayana gelince; Allah da onun işlerini kolaylaştırır, zorluklarını giderir. Aynı şekilde Allah, Kıyamet gününde her türlü zorluğu ona kolaylaştırır, ona yardımcı olur, ona sebat verir. Bu ise dünya hayatında onun kardeşlerine yaptıklarının bir karşılığı, mükâfatı olacaktır. [9]

Müslümanların Kusurlarını Örtmek:

Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Her kim bir müslümanı (kusurlarını) örterse, Allah da dünyada da âhirette de onu (kusurlarını) örter" buyruğuna gelince; aslolan dosdoğru yol Ü2ere giden müslümanın

kendisi için sevdiği şeyi kardeşi için de sevmesidir. Müslüman kardeşinde herhangi bir kusur veya bir eksiklik görecek olursa, ona, dosdoğru yolu bulması ve salâh üzere yürümesi için dua etmeli, ona gizlice samimi olarak öğüt vermelidir. Çünkü böylesi İmâm Şafii'nin de şu beyitlerinde söylediği gibi nasihatin kabul edil-mesi açı-sından daha uygundur:

"Tek başıma iken bana nasihatini bol bol ver,

Topluluk içerisinde ise bana öğüt vermekten uzak dur;

Çünkü insanlar arasında Öğüt vermek bir çeşididir azarın,

Böyle birşeyi işitmek hoşuma gitmez.[10]

Müslüman, kardeşinin yanılması ve ufak tefek hataları dolayısıyla sevi-nemez, mutlu olamaz. Onun bu hata ve yanlışlıklarını toplantılarda zevkle dile getireceği mevzular haline getirip böylelikle kardeşini rezil etmeye Rabb'inin ve Rasulünün emirlerine muhalefet etmeye kalkışamaz.

Abdullah b. Ömer (r.a.) dedi ki: Rasulullah (s.a) minbere çıktı ve yüksek bir sesle seslenip şöyle buyurdu: "Ey diliyle müslüman olup da imanın kalbine girmediği topluluklar, müslümanlara eziyet vermeyin, onları ayıplamayın, onların gizli kusurlarını araştırmayın. Çünkü hiç şüphesiz

müslüman kardeşinin kusurlarını araştıran kimsenin Allah da kusurlarını araştırır. O kimin kusurlarını da araştınrsa, evinin içinde olsa dahi onu rezil eder.[11]

Hadis-i şerif, müslümanların kusurlarını araştırıp onları rüsvay edecek şekilde açığa çıkarmanın, imanın henüz kalplerinde iyice yer etmediği zayıf iman sahipleriyle münafıkların yapacağı bir iş olduğunu göstermektedir. Ancak burada insanların bu hususta iki türlü olduğunu da bilmek gerekir:

1- İnsanlar arasında itaat ve salâhı ile tanınan ve kötülüğü bilmeyen kimse. Böyle bir kimseden herhangi bir yanlışlık yahut bir yanılgı görülecek olursa, onu görenin bunu örtmesi icabeder. Böyle bir kişinin durumunu açığa vurmak Yüce Allah'ın haram kıldığı gıybetin kapsamına girer. Aynı şekilde böyle bir tutum iman edenler arasında kötülük ve çirkinliklerin yayılması anlamına da gelir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Şüphe yok ki, mü'minler arasında çirkinliklerin yayılmasını sevenler için dünyada ve âhirette çok acıklı bir azab vardır. Allah bilir, siz bilmezsiniz.'Ven-Nur, 24/19)

İlim adamları derler ki: Burada mümin aleyhine kötülüğün yayılmasından kasıt, ondan sâdır olan

kötülüklerin yahut da uzak bulunduğu şeylerle itham edilmesinin açığa vurulması anlamına gelir. [12]

2- İşledikleri, masiyetleriyle tanınan, bunları açıktan işleyen, buna aldırış etmeyen, söylenenlere de kulak asmayan i kimseye gelince; bu türden olan insanların gıybeti olmaz. Aksine insanlara böylelerinin halini açıklamak mutlaka gereklidir; ta ki onun kötülüğünden korunabilsinler. Eğer kötülüklerinden vazgeçmeyecek olursa, böyle bir kimsenin durumunun te'dib edilmesi, yaşayışını da düzene sokması için yöneticilere götürülmesi gerekir. Bu ise ona had uygulamak yahut tazir ile mümkün olur. [13]

Müslüman Kişinin Kendi Kusurunu Örtmesi:

Bizzat masiyet işleyenin durumuna gelince; bunun da kendisini setret-mesi Yüce Allah'a tevbe etmesi gerekir. Zeyd b. Eslem'den dedi ki: Adamın birisi Rasulullah (s.a) döneminde kendisinin zina ettiğini itiraf etti. Rasulul-lah (s.a) bunun için bir kamçı getirilmesini istedi. Ona kırık bir kamçı getirildi. "Bundan daha güçlü birşey olsun" diye buyurdu. Bu sefer henüz kabza bölümü kesilmemiş yeni bir kamçı getirildi, bu sefer; "Ondan daha aşağı ol-sun" dedi. Bunun üzerine ona kabza takılmış ve yumuşamış bir kamçı getirildi, Rasulullah (s.a)

emir vererek ona celde vuruldu, sonra şöyle buyurdu: "Ey insanlar, artık Allah'ın hadlerinden vazgeçmeniz (onları gerektirici işleri yapmamanız) zamanı geldi. Her kim bu pisliklerden herhangi birşey işleyecek olursa, Allah'ın setretmesiyle o da kendisini açığa vurmasın. Çünkü kim bize içyüzünü açıklayacak olursa, biz de ona Allah'ın Kitab'ını (hükmünü) uygularız.[14]

Abdullah b. Mes'ud (r.a) dan: Bir adam Rasulullah (s.a)'a gelip şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü, ben Medine'nin uzak yerlerinden birisinde bir kadın ile birlikte oldum. Cima dışında, ondan her türlüsüyle faydalandım. İşte ben huzurundayım, hakkımda dilediğin hükmü ver. Ömer (r.a) ona: Allah seni setretmiştir, keşke sen de kendini saklamış olsaydın, dedi.[15]

Bütün Hayır Alanlarında Yardımlaşmaya Teşvik

Rasulullah (S,A.S.)'ın: "Kul kardeşinin yardımında olduğu sürece Allah da kula yardımcı olur" buyruğunda sözü geçen "hayır üzere yardımlaşmak", topluma güç, kaynaşma ve sağlamlık kazandırır. Böyle bir toplumu kimse kahredemez yahut ona bir zarar veremez. Bundan dolayı Kur'ân-ı Kerim bunu teşvik buyurmaktadır. Yüce Allah buyuruyor ki: "İyilik ve takva üzere yardımlasınız, günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayınız.'VeJ-Mâide, 5/2) Aynı şekilde

kötülük üzere yardımlaşmayı da Allah ve Rasulünü gazablandıran hususlarda yardımlaşmayı yasakladığı gibi, iyilik üzere yardımlaşmak da sa-daka çeşitleri arasında sayılır. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Kişiye bineğine binmesi hususunda yardımcı olman yahut üzerine eşyasını kaldırmasında yardımcı olman da bir sadakadır. [16] Diğer taraftan orucun, namazın ve sair ibadetlerin sevab ve mükâfatı vardır. Enes (r.a)den, dedi ki: Rasulullah (s.a) ile birlikte bir seferde bulunuyorduk. Kimimiz oruç tuttu, kimimiz oruç tutmadı. Oruçlu olmayanlar elbiselerini bellerine dolayarak işe koyuldular, -bir rivayette de çadırları kurdular- binekleri suladılar. Oruç tutanlar ise bazı işleri yapamadılar. Rasulullah (S.A.S.) bunun üzerine şöyle buyurdu: "Bu gün oruçlu olmayanlar ecri alıp götürdüler.[17]

Yani onlar da tıpkı oruçlular gibi, ecir ve mükâfat aldılar. [18]

İhtiyaç Sahiplerine Şefaatte bulunmak (İltimas), Yardımlaşma Kabilindendir:

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Kim güzel bir şefaatte bulunacak olursa, ondan kendisin bir pay vardır.%n-Nts&,^85)

İbn Kesir der ki: "Kim bir işin gerçekleşmesine çalışır da bunun sonucunda bir hayır meydana

gelecek olursa, onun da bundan bir payı olur.[19]

Mücâhid der ki: Bu âyet-i kerime insanların birbirleri lehine yapacakları şefaatler (iltimaslar) hakkında nazil olmuştur. Kardeşi lehine şefaatte bulunan kimsenin eğer bu şefaati kabul olunacak olursa, onun iki ecri vardır: Birisi kardeşine sağladığı hayrın ecri, diğeri ise nezdinde şefaatte bulunulan kimsenin o hayır işi yapması halinde alacağı ecrin misli bir ecir.

Burde b. Ebi Burde'den, dedi ki: Dedem Ebu Burde bana babası Ebu Musa'dan, O Peygamber (s.a) den şöyle buyurduğunu haber verdi: "Müminin mü'mine karşı durumu birbirini güçlendiren bir bina gibidir." Sonra da parmaklannı birbirine geçirdi. Peygamber (s.a) da oturduğu sırada bir adam gelip birşeyler diledi yahut bir ihtiyacının karşılanmasını istedi. Peygamber yüzünü bize doğru çevirip şöyle buyurdu: "Haydi şefaatte bulununuz, size ecir verilsin. Allah da Peygamberi dili üzre dilediği hükmü versin.[20]

Yani bir kimse bana bir ihtiyacını arz edecek olursa, onun lehine benim nezdimde şefaatçi olunuz. Şüphesiz bundan dolayı* sizin için bir sevap vardır. Allah Peygamberi dili vasıtasıyla ihtiyaçların karşılanmasının gereği yahut karşılanmaması hususunda dilediğini hükme

bağlayacaktır. Şüphesiz ki bu, şanı Yüce Allah'ın kaza ve kaderi ile olur.

Hafız İbn Hacer der ki: Hadis-i şerifte gerek fiilen işlemek gerekse de her türlü yolla ona sebep teşkil etmek suretiyle hayra bir teşvik vardır. Bir sıkıntının giderilmesi hususunda yahut zayıf bir kimseye yardım ile ilgili olarak büyük bir kişi nezdinde şefaatte bulunmaya da teşvik vardır. Çünkü herkesin başkanın yanma ulaşmaya gücü yoktur. Huzuruna girmek imkânını ya da maksadını açıklama fırsatını bulamaz ki, başkan da onun halini gerçek haliyle bilmek imkânını elde edebilsin. İşte bundan dolayı Rasulullah (s.a), insanların kendisine ulaşmasını zorlaştıracak şekilde teşrifatçılar ve perdedarlar edinmezdi. [21]

Haram Kılınan Şefaat:

Allah'ın haklarına yahut kullarının haklarına bir tecavüzü gerektiren şefaat (iltimas) haramdır. Böyle bir şefaat yerilmiştir, Allah bunu yasakmıştır. Böyle bir şefaatte bulunan kimseye onun bu çalışması sonucu bu işteki haksızlıktan dolayı vebal söz konusudur. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Kim de kötü bir şefaatte bulunacak olursa, ondan kendisine bir pay vardır. "(en-Nisâ, 4/85) Durumun imama (İslâm devlet başkanına) ulaşması halinde, hadler hususunda şefaat de bu kabildendir. Bunun böyle olduğuna

Hz. Üsâme ile ilgili meşhur hadis tanıklık etmektedir. O, hırsızlık yapan Mahzu-moğulîarına mensup kadına şefaatte bulunmak isteyince, Rasulullah (S.A.S.) kendisine şöyle demişti: "Sen Allah'ın hadlerinden bir had hususunda mı şefaat ediyorsun?[22]

Bu hadlerin imama (devlet başkanına) ulaşmasından önce (hak sahipleri nezdinde) şefaatte bulunmaya gelince, İbn Abdilberr'in dediği gibi bu, hoş ve güzel birşeydir. [23]

Hadis-i Şerifin Selefin Hayatındaki Etkisi:

Bu ümmetin hayırlı selefinin siretini yakından tanıyan bir kimse, İslâm'ın yüce buyruklarının onların söz ve davranışlarında açık bir şekilde görüldüğünü tesbit eder. Onlar gerçekten başkaları için güzel bir örnektirler. İlim ile amel arasındaki bağlantıyı kurmuşlardı. Onlar sebebiyle pek çok kimse İslâm'ın doğru yolunu bulabilmiştir. Günümüz İslâm' ümmetinin vakıasına gelince; -Rabb'inin, rahmetiyle esirgedikleri müstesna- bu ümmet, arasında semavi Öğretiler kâğıt üzerindeki mürekkepten ve kasetlere kayıtlı sözlerden, vakıadaki etkisi oldukça cılız birtakım konferans ve hitabelerden ibaret hale gelmiştir. Allah'ın yardımı olmadan bizim ne masiyetten uzak durmaya ne de bir iyilik yapmaya gücümüz vardır.

İbn Sa'd, Uneyse'den şöyle dediğini rivayet etmektedir: Çevrede çobanlık yapan kızlar koyunlarını Ebu Bekr es-Sıddık (r.a)'ın yanına getirirler, O da kendilerine: "Afra'nın kızının süt sağdığı gibi, size süt sağmamı ister misiniz?" derdi. Ebu Bekir ticaretle uğraşan bir kimse idi. Her sabah pazara çıkar, birşeyler satar birşeyler satın alırdı. O'nun da bir miktar koyunu vardı. Bu koyunları sabah otlamaya giderlerdi. Kimi zaman bu koyunları arasında bizzat kendisi çıkar, kimi zaman çıkmasına gerek kalmaz, başkaları koyunlarını otlatırdı. O da çevredeki koyun sahiplerinin sütünü sağardı. Halifelik üzere kendisine bey'at edilince çevredeki koyun çobanı kızlardan birisi söyle dedi: Artık sen bizim koyunlarımızın sütünü sağmazsın. Ebu Bekir bu sözü işitinci şöyle dedi: Hayır, Allah'a yemin ederim, size bu koyunları sağmaya devam edeceğim. Üzerime aldığım bu işin daha önce huy edindiğim bu davranışımı değiştirmeyeceğini umarım. Böylelikle koyunlarını sağmaya devam etmişti.[24]

el-Evzai'den nakledildiğine göre Hz. Ömer gece karanlığında dışarı çıkmıştı, Talha (r.a) O'nu gördü. Ömer bir eve girdi, sonra bir başka eve girdi. Sabah olunca Talha, Ömer'in girdiği eve girdi. Kör ve kötürüm, oldukça yaşlı bir kadınla karşılaştı. Bu

adam ne diye sana geliyor? deyince kadın şu cevabı verdi: Şu vakitten beri belli sürelerde yanıma gelir. Benim işime yarayacak şeyleri getirir, beni rahatsız edecek şeyleri yanımdan alıp götürür. Bunun üzerine Talha kendi kendisine şöyle dedi: Hay anasız kalasıca ey Talha! Sen Ömer'in yanlışlıklarını mı takip edip ortaya çıkarmak istiyorsun?[25]

Mücahid -yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle der: Bir yolculukta O'na hizmet edeyim diye Ömer (R.A.)'in oğlu ile arkadaşlık ettim, fakat O bana hizmet ediyordu.[26]

Esenlik Yurduna Ulaştıran Yol, Din İlmidir:

Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Her kim ilim aramak kastıyla bir yolu izleyecek olursa, Allah onun sebebiyle ona Cennet'e giden bir yolu kolaylaştırır" buyruğundan maksat, gerçek anlamıyla yolu takib etmek olabilir. Bu ise Yüce Allah'ın bizim için takdir etmiş olduğu çeşitli araçlar ve yollarla ilim adamlarının meclisine ulaşmak için yürümekle olur. Rasulullah (S.A.S.) bununla ilim elde etmeye götüren yolu manevi olarak izlemeyi de kastetmiş olabilir. Sözgelimi ilmi bellemek, onu karşılıklı olarak müzâkere etmek, etüd, mütalaa yapmak, onu kavramaya çalışmak ve buna benzer yollar. Hz. Peygamberin: "Allah kendisine onunla Cennet'e ulaşan bir yol

kolaylaştırır" buyruğu ile de Cennet'in yolunun ta kendisi olan ilmi elde etmesinin kolaylaştırılacağını da kastetmiş olabilir, yahut da eğer bununla Allah rızasını arıyor ise, o ilim ile yararlanmasının, gereğince amel etmesinin de kolaylaştırılacağını kastetmiş olabilir. Bu durumda ilim onun hidayetine, Cennet'e girişine sebep teşkil eder. Ya da Yüce Allah kıyamet gününde Sırât'ı geçmek, ondan sonraki ve önceki dehşetli hallerden esenlikle geçmek suretiyle Cennet'e ulaştıran yolu kolaylaştıracaktır, anlamına da gelebilir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

O halde faydalı ilim, Yüce Allah'ı tanımanın, O'nun rızasına ulaşmanın, O'na yakınlaşmanın bir yoludur. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Muhakkak Allah'tan, kulları arasında ancak âlim olanlar korkar."(Fatır, 35/28) [27]

İlmin En Faziletlisi:

İmam Şafii -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle der: "Bir meşgaledir bütün ilimler. Kur'ân, hadis ve dinde fakih olma bilgisi dışında. İlim dediğin şey kendisinde "haddesanâ" diye geçendir. Bunun dışında kalansa, şeytanların vesvesesidir.[28]

Yine İmam Şafii şöyle demektedir: "Ben hadis âlimlerinden birisini gördüm mü adetâ Rasulullah (s.a)'ın Ashabından birisini görmüş gibi oluyorum.

Allah onları hayırla mükâfatlandırsın. Onlar bu işin aslını bizim için muhafaza edip bellediler. O bakımdan onların bizim üzerimizdeki liitufları büyüktür.[29]

Yüce Allah da şöyle buyurmaktadır: "Size şüphesiz bir nur ve bir Kitap gelmiştir ki, Allah, rızâsına uyanları onun vasıtasıyla selâmet yollarına iletir. Onları izniyle karanlıklardan aydınlığa çıkarıp kendilerini dosdoğru bir yola ulaştinr.'Vel-Mdide, 5/15-16)

Allah'ın Kitabına karşı ilim talibinin görevleri aşağıdaki gibidir:

1- Lahne düşmemesi ve okuduğu sırada tecvid kaidelerine riâyet edebilmesi için ilim adamlarının nezaretinde kıraetini güzelleştirmeye gayret etmelidir.

2- Kur'ân-ı Kerim'den gücü yettiği kadar bölümünü ezberlemesi gerekir. Çünkü Allah'ın Kitab'ını ezberlemenin Allah nezdinde çok büyük bir mevkii vardır.

3- Allah'ın Kitabının manalarını anlayabilmek ve böylelikle de ümmetin selefinin yolunu izleyebilmek için bütün gücü ile gayret göstermelidir.

Ebu Abdurrahman es-Süiemi der ki: Bize Kur'ân-ı Kerim'i Osman b. Af-fan, Abdullah b. Mes'ud ve

başkaları gibi okutanlar şunları anlattılar: As-hab, Rasulullah (s.a)'tan on âyet-i kerime öğrendiler mi o on âyet-i kerimedeki ilim ve ameli öğrenmedikçe başkasına geçmezlerdi. O bakımdan onlar şöyle demişlerdir: Biz böylelikle Kur'ân'ı, ilim ve ameli birlikte öğrenmiş olduk.[30]

4- Kur'ân-ı Kerim'i kavramak, anlamak için yapacağı inceleme esnasında aşağıdaki usûl ve ilkelere riâyet etmelidir. Bu usûl ve ilkeleri Şeyhülislam İbn Teymiyye, her ilim talibine incelemeyi, Öğütlediğim değerli risalesi "Usûl-i Tefsir Mukaddimesinde açıklamış bulunmaktadır:

a) Kuranın Kuran ile tefsiri,

b) Kuranın Sünnet iletefsiri,

c) Kur'ân'ın Ashabın sözleriyle tefsiri,

d) Kur'ân'ın Tâbi'inin sözleriyle tefsiri.

Ve mücerred re'ye dayanarak tefsirden uzak durmalıdır. Çünkü ilim adamlannın cumhuru bunun haram olduğu görüşündedir. Ebu Bekir {R.A.) der ki: "Eğer Allah'ın Kitab'ı hakkında bilmediğim şeyi söyleyecek olursam, hangi yer beni taşır ve hangi semâ beni gölgelendirir?[31]

Ömer (R.A.) de şöyle demiştir: "Bu Kitaptan size açıklanan şeylere tabi olunuz ve gereğince amel ediniz. Ondan bilemediğinzi de o Kitab'ın sahibi Rabb'inize havale ediniz."

Müslümanların akide, ahlâk, muamelât ve ibadetlerinde üzerlerine hücum eden ve onları değişik fırka ve gruplara ayıran sapıklığın biricik sebebi, Kur'ân-ı Kerim'i anlamak için gerekli olan sağlıklı yöntemden uzak olmalarıdır. Kimi mutasavvıflar Yüce Allah'ın: "Sana yakin (ölüm) gelinceye kadar Rabb'ine ibadet et."/d-Hia, 15/99) âyetini ele alır ve bunu İslâm'la ilgili olmayan görüşlerine tabi olarak mükellefiyetlerin kaldırıldığına delil gösterir. Bu bilmez mi ki Ashabı Kiram, Allah onların canını alıncaya kadar Rab'lerine ibadet ettiler, cuma ve cemaatleri muhafaza ettiler. Rafızi bir kimse gelir Yüce Allah'ın: "Muhakkak Allah size bir inek kesmenizi emreder."(eiBakam, 2/67) âyetini ele alır ve bundan maksadın, kendisine gelen iftiradan uzak olduğu semâdan inen vahiyle bildirilen Rasulullah (s.a)'ın kendisini Cennet'le müjdelediği sevgili hanımı, Sıddıkın kızı Âişe es-Sıddıka (r.anhâ) olduğunu söyler.

Kelâm âlimlerinden sapık olanların sapık görüşlerine kendisini kaptırmış kişi gelir, hikmet dolu Zikrin (Kur'ân-ı Kerim'in) önünde tam bir muhtaç, zelil, güçsüz, ondan hidayet ve doğruluğu arayan bir kişi gibi duracak yerde, Öğretmen ve üstad tavrını alarak, kelâm ilimlerinden üstadlarının kısır ve zayıf akıllarına binaen ortaya

koymuş oldukları usûl ve kaidelere uysun diye âyetlerin boyunlarını eğer büker ve: "Rahman (olan Allah) Arşa istiva etti.'Vrd-Hd, 20/5} âyetini ele alarak; "yani orayı istilâ etti" diye açıklar; böylelikle de bu ümmetin selefinin kabul ettiği kanaate muhalefet eder. [32]

İlim Talibinin Sünnete Karşı Görevleri:

1- Eğer hadis ilminde yetkin kimselerden ise, Rasulullah (s.a)'dan sahih olan buyrukları araştırmakta olanca gayretini ortaya koymalı yahut da bu alanda yetkili oldukları kabul edilen ilim adamlarına tabi olmaları, gece karanlığında odun toplayan ve Önüne gelen her şeyi alan kimse gibi olmamaları gerekir. Çünkü bu, bir çok ilim talebesinin müptelâ olduğu bir hastalıktır. Onlar bu işin kolay olduğunu zannederler. Yüce Allah buyuruyor ki: "Siz onu kolay birşey zannedersiniz halbuki o, Allah nezdinde büyük birşeydîr.'Ven-Nur, 24/15)

2- Buhâri ile Müslim'den ezberleyebildiği kadarını ezberlemelidir. Çünkü bu iki kitap, Rasulullah (s.a)'tan sabit olmuş buyrukların en sahihlerini toplamaktadırlar.

3- Hadislerin fıkhını iyice kavramaya çalışmalı ve bu alanda istikamet üzere oldukları, sağlıklı anlayışa sahip oldukları, ümmetin selefinin izlediği

yola tabi oldukları kabul edilmiş, bu alanda kendisinden önce geçmiş üstad-lara öğrencilik yapmalı, kendi anlayışını onların anlayışlarının önüne geçirmemeli ve herhangi bir delil olmaksızın ileri sürülmedik bir anlayışı ileri sürmemelidir.

4- İlim taleb eden kimsenin Sünnet-i Seniyyede yer alan görevleri yerine getirmesi onun yasakladıklarından sakınması gerekir. Çünkü Yüce Allah bildiği ile amel etmeyene gazab eder. Ta ki, onun bu bilgisi Kıyamet gününde aleyhine bir delil teşkil etmesin ve ta ki, bildiği ile amel ettiği için başkasına iyi ve güzel bir örnek olsun. Aynı şekilde Sünnet-i Seniyyede öngörülen müstehabları da gücü yettiğince yerine getirmeli, mekruhlardan uzak kalmaya çalışmalıdır. [33]

İlim Talebinin Hükmü:

Yüce Allah, ilim adamlarından övgü ile söz etmiş ve onları başkalarına üstün kılmıştır:

"De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?"fe*-zümer, 39/9) Yine ilim adamlarının Kıyamet gününde derecelerini yükseltmek va'dinde bulunmuştur: "Allah sizden iman edenleri ve kendilerine ilim verilenleri dereceler ile yükseltsin...'Vef-MücddeJe, 58/iD Aynı şekilde Rasulullah (s.a), gerek bu hadiste görüldüğü gibi,

gerekse başka hadislerde de ilim talebini teşvik etmiştir. Bilinmesi gereken hususlardan birisi de ilim talebinin hükümlerinin farklı farklı olduğudur:

1- Kimi ilim talebi, erkek kadın her müslümana farzdır. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "İlim talebi her müslümana farzdır.[34] Bu ise mutlaka bilinmesi gerekli olan ilimdir. Yüce Allah'ın isim ve sıfatlan ile bilinmesi, O'nun üzerimizdeki haklarını bilmek gibi. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Şunu bil ki, gerçekten, Allah'tan başka hiçbir ilâh yok-tur.Vuhammed, 47/19) Aynı şekilde Allah'ın bize farz kılmış olduğu şeylerin nasıl eda edileceğini bilmek de bu tür ilimler arasındadır. Taharet, namaz, oruç ve benzeri diğer farzlar gibi. Yine kulların, yerine getirilmesi gerekli (vacib, farz) haklarına dair bilgi de bu türdendir.

2- Farz-ı kifâye olan bilgi. Müslümanlardan bir topluluk bu bilgiyi elde edecek olursa, diğerlerinden bunu öğrenmek mükellefiyeti sakıt olur. Ferai-zi (İslam miras hukukunu) bilmek, ilim talibinin, sahih olan rivayet ile olmayanı ayırdedebilmesini sağlayan hadis ilmini öğrenmek gibi.

3- Müstehab olan bilgi. Bütün din ilimleri böyledir, ilim taleb eden kimsenin gücü yettiği kadarıyla bu

ilimlerden öğrenmesi bir görevdir. Nitekim Yüce Allah: "Ve dedi ki: Rabb'im, ilmimi artır."(Tû-hö, 20/114} Rasulullah (S.A.S.) de şöyle buyurmuştur: "Allah kimin hakkında hayır dileyecek olursa, onu dinde fakih (inceden inceye bilgi sahibi) kılar.[35]

İlmi Yaymaya Teşvik:

İlim bir nurdur, cehalet zulumâttır. İlim adamlarının Yüce Allah'ın kalplerine yerleştirmiş olduğu bu nuru avama yaymaları görevleridir. Ta ki, cehalet geri çekilsin, aydınlık her tarafı kaplasın. İnsanlar Rab'lerinin haklarını bilip onları yerine getirsin, birbirlerine karşı haklarını da öğrenip onları eda etsinler. Bu yolla insanlar iyi bir hayat sürerler. Bundan dolayı Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmuştur: "Benden bir âyet dahi olsa tebliğ ediniz.[36] Ayrıca ondan işittiklerini tebliğ edenlere yüzlerinin parlak olacağı müjdesini vermiştir. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmuştur: "Bizden birşey işitip de onu işittiği gibi tebliğ edenin Allah yüzünü ak etsin. Çünkü kendisine tebliğ olunan nice kişi, bizzat işitenden daha kavrayışlıdır.[37] Aynı şekilde tebliğ edenin kendisine tabi olanların ecri gibi ecir alması da sözkonusudur. Nitekim Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmuştur: "Kim bir hidayete çağıracak olursa, onun için de ona tabi olanların ecirleri gibi bir ecir vardır. Ve bu, onların ecirlerinden herhangi birşey eksiltmez.[38]

Aynı şekilde tebliğde bulunan kimsenin insanlar arasında yaymış olduğu ilmin de ölümünden sonra kendisine fayda sağlayan şeyler arasında olduğu bilinmelidir. Nitekim Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Şüphe yok ki, mü'mine ölümünden sonra amel ve hasenatından yetişen şeyler arasında, öğretmiş ve yaymış olduğu ilim de vardır.[39] [40]

Kur'an Okumak Üzere Toplanmanın Fazileti:

Rasulullah (s.a)'ın: "Eğer bir topluluk Allah'ın evlerinden bir evde toplanıp Allah'ın Kitab'ını okur, kendi aralarında onu müzâkere edecek olurlarsa, mutlaka üzerlerine sekinet (ilahi huzur ve sükûnet) nazil olur, rahmet onları kuşatır, melekler etraflarını doldurur ve Allah onları kendi nezdindekiler arasında zikreder" buyruğu ile mescidlerde oturmanın, Yüce Allah'ın Kitab'ını okumak üzere toplanmanın müstehap olduğuna delil getirilmektedir. Şayet hadis-i şerif Kur'ân öğrenip öğretmeye dair kabul edilecek olursa, bunun müstehap olduğunda görüş ayrılığı yoktur. Rasulullah (S.A.S.) de şöyle buyurmaktadır: "Sizin en hayırlınız Kur'ân'ı öğrenip öğretendir.[41]

Eğer hadis mutlak olarak Kur'ân-ı Kerim'in müzakere edilmesi kastıyla mescidlerde toplanmak gibi, bundan daha genel olarak anlaşılacak olursa, şüphesiz ki bu da müstehaptır.

Nitekim Rasulullah (S.A.S.) kimi Ashabından kendisine Kur'ân okumalarını istedi. Abdullah b. Mes'ud'dan, dedi ki: Rasulullah (s.a) bana: "Bana Kur'ân oku!" diye buyurdu. Ben: Ey Allah'ın Rasulü dedim, Kur'ân sana indirilmiş olduğu halde ben sana Kur'ân mı okuyacağım? "Evet" diye buyurdu; bunun üzerine ben de ona Nisa Sûresini okudum. Nihayet şu: "Her ümmetten birer şahid, bunların üzerine de seni şahid getirdiğimiz zaman halleri nice olur!'WNisâ, 4/4J) âyetine gelince; "Artık bu kadarı ile yetin" dedi. Ona dönüp baktığımda, gözlerinden yaş aktığını gördüm.[42] Şu kadar var ki, Kur'ân okumak üzere toplanma esnasında onlardan birilerinin okuması diğerlerinin de onu dinlemesi, daha sonra bir di-gerinin okuyup onu da dinlemeleri ve bunu bitirinceye kadar devam etme-leri gerekir. Bütün toplananların tek bir sesten okumalarına gelince, bu İmam Malik'in Şam halkına karşı tepki gösterdiği hususlardan birisidir. [43]

Allah'ın Kitab'ını Evinde Okumaya Gayret Harcayanın Mükâfatı:

1- Sekinetin inmesi: Sekinet, huzur ve vakar demektir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "îmanlarını kat kat artırmaları için müminlerin kalbine huzur ve sükûnu (sekineti) indiren odur..."(ei-Feth, 48/4)

Ibn Abbâs der ki: mü'minlerin kalbine huzur ve sükûnu (itminanı) indiren odur, demektir. Katâde de şöyle demektedir: Müminlerin kalbine vakarı indiren odur. Burda mü'minlerden kasıt ise Allah ve Rasulünün çağrısını kabul ederek, Allah ve Rasulünün hükmüne itaatle boyun eğen -Hudeybiye Gününde- Ashab-ı Kiramdır. Bununla kalpleri huzur bulunca, Allah da imanlarına iman kattı.[44]

2- Rahmetin kuşatması: Rahmet ise rikkat (kalp inceliği), atıfet ve mağfiret demektir. Yüce Allah'tan ise rahmet ihsan ve razı oluştur. Allah'ın evinde Kur'ân'ı müzâkere edenlere rahmetin inişi ise, imanın alâmetidir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Rahmetim ise her şeyi kuşatmış-tır. Onu sakınanlara, zekâtını verenlere, bir de âyetlerimize iman edenlere yazacağım."M-A'râ/, 7/156) Aynı şekilde bu, ihsanın da alâmetidir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Şüphe yok ki, iyi hareket edenlere Allah'ın rahmeti pek yakındır.'7ei-AW. 7/56) Rahmetin onları kaplaması ise onları tamamen kuşatması ve örtmesi demektir.

3- Melekler onları kuşatır. Bu şu demektir: Yüce Allah'ın Kitab'ını mü-zekere etmek üzere toplanan kimseler, her türlü eziyet ve hoşa gitmeyen şeyden yana güvenlik, esenlik içerisinde ve koruma

altındadırlar. Bu melekler onlara mağfiret ile dua ederler. Aynı şekilde meleklerin onlarla oturmasının da Yüce Allah'ın bildiği bir meyvesi de vardır. Nitekim hayırlı kimselerle oturmanın meyvesi olduğu gibi.

4-Yüce Allah onları kendi katında bulunanlar arasında anar. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Siz beni anın ki, ben de sizi anayım."(ei-Baka™, 2/152) Rasulullah (S.A.S.) de kudsi hadiste, Yüce Allah'ın şöyle buyurduğunu nakletmektedir: "Ben kulumun benim hakkımda zannettiği gibi kuluma tecelli ederim. Beni anacak olursa, ben onunla birlikteyim. Beni içinde anarsa, ben de onu kendi zatımda anarım. Beni bir topluluk içerisinde anarsa, ben de onu onlardan daha hayırlı bir topluluk arasında anarım.[45]

Yüce Allah'ın kulunu anması, ona olan rahmet, şefkat ve mağfiretini dile getirir. Nitekim yalnızca anmak bile, kul için bir şeref ve bir üstünlüktür. Kul, yeryüzü hükümdar ve sultanlarının meclislerinde kendisinden söz edip hayırlı bir şekilde övdüklerini işitecek olursa ne kadar sevinir, ne kadar sürura boğulur! Bu anıştan ne kadar çok iyilik bekler ve umut eder! Kulun bütün umutlarını ve ihtiyaçlarını bilen ve hiçbir şeye muhtaç olmayan (Yüce Allah)'ın anısı dolayısıyla kul nasıl umutlanmaz, nasıl birçok şeylere arzula-

maz. [46]

Mükafat Amelleredir, Neseblere Değildir:

Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Amelinin geri bıraktığı kimseyi nesebi ileriye götüremez" bölümü ile ilgili olarak Nevevî -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şunları söylemektedir: Ameli eksik olan bir kimse güzel amel sahiplerinin mertebesine ulaşamaz. O bakımdan böyle bir kimsenin nesebinin şerefine, atalarının faziletine güvenerek eksik amel yapmaya kalkışmaması gerekir.[47]

Buna Yüce Allah'ın şu buyruğu da tanıklık etmektedir: "Herkes için amellerine göre dereceleri vardır.'Vei-En'am, e/132)

Yüce Allah bir başka yerde de şöyle buyurmaktadır: "Sûra üfürüldüğün-de o günde aralarında akrabalık bağı olmayacaktır. Birbirlerini de sormaz lar. "(el-Mii'mimm, 23/101)

Buhâri ile Müslim'de de Ebu Hureyre (r.a)'den şöyle dediği nakledilmekledir: "Rasulullah (S.A.S.)e: "Pek yakın akrabanı uyarıp korkut."(eş-Suarâ. 26/214) âyeti indirildiğinde Rasulullah {s.a) şöyle buyurdu: "Ey Kureyş topluluğu, siz canlarınızı Allah'tan satın alınız (kendinizi kurtarınız), benim Allah'a karşı size hiçbir faydam olamayacaktır. Ey Abdülmuttalib oğlu Abbas, Al-lah'a karşı sana benim hiç bir faydam

olmayacaktır. Ey Rasulullah (s.a)'ın halası Safiyye, Allah'a karşı benim sana hiçbir faydam olmayacaktır. Ey Muhammed'in kızı Fâtıma, malımdan neyi istersen benden iste, (ama) Allah'a karşı benim sana hiçbir faydam olmaz.[48]

Kıyamet gününde insanın mevkii, iman ve ameline göredir. İster üstün bir nesep sahibi olsun, ister zayıf. İşte bu anlam çerçevesinde şairin birisi şöyle demiştir:

Ömrüm hakkı için insan ancak dini ile değerlidir. O
bakımdan nesebine güvenerek takvayı sakın
terketme! Andolsun ki İslâm, Selman-ı Farisi'yi
yükseltmiştir. Şirk ise soylu Ebu Leheb'i
alçaltmıştır.[49]

Hadisten Anlaşılan Bazı Hükümler:

1- Hadis-i şerifte, amellerin türüne göre, karşılıklarının verileceği belirtilmektedir.

2- Hadis-i şerif, Allah'ın kullarına ihsanda bulunmayı (iyilik yapmayı) teşvik etmektedir.

3- Hadis-i şerif, küçük ve büyük günahlardan tevbe hususunda eli çabuk tutmayı teşvik etmektedir.

4- Hadis-i şerif Yüce Allah'ın Kitab'ına gereken ihtimamı göstermeyi teşvik etmektedir.

5- İlmi müzâkere ve okumak için, Allah'ın evlerinde oturanın faziletini dile getirmektedir. [50]

[1] Hadisi Müslim rivayet etmiştir. Bk. Müslim Şerhi, V, 550, (Müslim, Zfcr 38, -Çeviren)

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 371-372

[2] Müslim Şerhi

[3] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 372.

[4] İbn Kesir, VIII, 426

[5] Buhâri, VIII, 58; İkrah, 7

[6] Müslim Şerhi, V, 712

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 372-374.

[7] Müslim Şerhi, V,712

[8] Müsiim Şerhi, V, 851

[9] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 374-375.

[10] İmam Şafii, Divan, 56

[11] Bk. Sahihu'l-Câmi, 7862

[12] Câmiu'l-Ulumi ve'1-Hikem, 321

[13] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 375-376

[14] Muvatta, II, 825, Hudud B. 2, H.No: 12

[15] Müslim Şerhi. V,607; (Müslim, Tevbe, 42; Ebu Dâvud, Hudud, 31; Tirmizi, Tefsir 11 nci sure H. 4 -Çeviren-)

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 376-377.

[16] Buharı, IV, 15 (Cihâd 128); Müslim Şerhi, III, 46.

[17] Müslim Şerhi ,\\\, 178

[18] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 377.

[19] İbn Kesir, II, 324

[20] Buharı, VII, 80, (Edeb 36)

[21] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 378.

[22] Buhari, VH1, 16, Hudud, 12

[23] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle

İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 379.

[24] Hayatu's-Sahâbe, III, 168

[25] îbnü'l-Cevzi, Menâkibu-Umer, 68

[26] Câmiu'l-Ütumi ue'l-Hikem, 322

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 379-380.

[27] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 380-381.

[28] Şafii, 88.

[29] Aynı yer

[30] İbn Teymiyye, Mecmuu'l-Fetâuâ, XIII, 331

[31] İbn Teymiyye, A.g.e., XIII, 371

[32] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 381-383.

[33] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 383-384.

[34] Bk,Sahihu7G3mi, 3S0S

[35] Buharı, I, 27, Hm, 13; Müslim Şerhi, IV, 584

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam

(Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 384-385.

[36] Buhâri, İV, 143, el-Enbiyâ, 50

[37] Bk. Sahihu'l-Câmi, 6640

[38] Müs/İm Şerhi, V, 532

[39] îbn Mace ve Beyhaki rivayet etmiş olup el-Elbâni hasen olduğunu belirtmiştir. Bk. Sahihu'l-Câmi, 2227

[40] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 385.

[41] Buharı, VI, 108, Fedâilul-Kur'ân, 21

[42] Buhâri, aynı yer.

[43] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 385-386.

[44] İbn Kesir, VIİ, 311

[45] Buharı, VIII, 171, Tevhid, 5

[46] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 386-387.

[47] Müslim Şerhi, V, 551

[48] Bk. Sahihu'i-Câmi, 7859

[49] el-Vâfi fi Şerhi'İ-Erbain en-Neveuiyye, 312.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 388.

[50] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 389.

37. YÜCE ALLAH'IN ADALETİ, LÜTFÜ VE KUDRETİ. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

İyilik Ve Kötülüklerin Yazılması: 2

İyiliği İşleme Kararı: 2

Kötülüğü İşleme Kararı: 3

Kötülüğü İşlemek: 5

Mekânın Şerefi: 5

Bu Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler: 6

37. YÜCE ALLAH'IN ADALETİ, LÜTFÜ VE KUDRETİ

İbn Abbas (r.a.)'dan, Rasulullah (s.a)'ın şanı yüce ve mübarek Rabb'in-den yaptığı rivayette buyurdu ki: "Muhakkak Allah, hasenatı ve seyyiâtı yazdı. Sonra bunu (şöyle) açıkladı: Kim, bir iyilik işlemeyi kararlaştırır da onu işlemeyecek olursa, Allah onu kendi nezdinde tam bir iyilik (hasene) olarak yazar. Eğer onu içinden kararlaştırıp da işleyecek olursa, Allah onu kendi nezdinde on haseneden onun yediyüz katı kadarına ve daha pek çok katı kadarına yazar. Eğer bir kötülük (seyyie) işlemeyi kararlaştırır da onu işlemeyecek olursa, Allah onu kendi nezdinde tam bir hasene olarak yazar. Eğer o kötülüğü işlemeyi kararlaştırıp da işleyecek

olursa, Allah da onu tam bir seyyie (kötülük işlemiş) olarak yazar.[1]

Nevevi der ki: Şimdi ey kardeşim -Allah bizi ve seni büyük iütfuna erişmeye muvaffak kılsın- şu lafızlar üzerinde dikkatle düşün. O'nun: "Kendi nezdinde" buyruğu o kararlaştırdığı iyiliğe oldukça önem verdiğine işaret etmektedir.[2]

Hadisteki "tam" ifadesi ise te'kid ve ona ileri derecede itina gösterdiğini ifade etmektedir. Buna karşılık kişinin işlemeyi kararlaştırdıktan sonra vazgeçtiği kötülük hakkında da "Allah onu nezdinde tam bir iyilik yazar" diye buyurmakta ve bunu "tam" lafzı ile te'kid etmektedir. Eğer o kararlaştırdığı kötülüğü işleyecek olursa bir kötülük (seyyie) işlemiş olarak yazar, diyerek bunun azlığını "bir" lafzı ile te'kid etmiş, buna karşılık "tam" lafzı ile te'kid etmemiştir. Övgülerimiz Allah'adır, minnet duygularımız O'nadır, O'nu yeterince övmekten âciziz. Başarı Allah'tandır. [3]

Bu Hadisin Önemi:

Bu hadisi açıklayanlar şöyle derler: Bu, oldukça büyük bir hadis-i şeriftir. Peygamber (s.a) bu hadiste, şanı Yüce Allah'ın kullarına olan lütufkârlığını beyan etmektedir.

Ayrıca bu hadis-i şerifte şanı yüce Allah'ın her şeyi

kuşatan İütfuna, O'nun her şeyi kapsamına almış rahmetine çok büyük bir şekilde teşvikler yer almaktadır. Diğer taraftan bu hadis-i şerif, mükelleflerin ruhlarında göz kamaştırıcı umutları diriltir, onları salih amel işlemeye ve âhirette kurtuluş, dünyada da mutluluk sağlayan sevaplar kazanmaya itmektedir. Allah'ın rahmetinden ümit kesenleri bu hadis ne güzel de teşvik etmektedir! [4]

İyilik Ve Kötülüklerin Yazılması:

Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Muhakkak Allah iyilik ve kötülükleri yazmıştır" buyruğu ile ilgili olarak et-Tufi şöyle demektedir: Yani O, Hafaza meleklerine bunları yazmalarını emretmiştir, demektir. Yahut da maksat şudur: Yüce Allah ezeli ilminde bunları meydana gelecek şekillerine uygun olarak takdir etmiştir.

Bir başkası da şöyle demektedir: Maksat Yüce Allah'ın bunu takdir etmiş olduğu ve yazıcı meleklere bu takdirlerini bildirmiş olduğudur. O bakımdan bu, bitirilmiş bir iş olduğundan dolayı, her vakit yazılış keyfiyetine dair açıklayıcı bilgi istemeyi gerektirmemektedir.[5]

İyiliği İşleme Kararı:

Müslüman herhangi bir iyiliği işlemeyi kararlaştırıp da onu işlemeyecek olursa, Allah ona o iyiliği

-katlanması sözkonusu olmaksızın- tam ve eksiksiz bir iyilik (hasene) işlemiş gibi yazar. et-Tufi der ki: Hasenenin mücerred yapılmasının istenmesiyle yazılması, hayır istemenin amele sebep teşkil et-;. meşinden ve hayır dilemenin bizzat hayır oluşundan dolayıdır. Çünkü hayır yapmak istemek, kalbin bir amelidir.[6]

Kararlaştırmak (hem) den kasıt ise, yalnızca gelip geçen mücerred bir tasandan ibaret değildir. O işi yapmaya özel hırs göstermekle birlikte, veri-1 len karar demektir. Kur'ân-ı Kerim'de bu hususa delil teşkil eden buyruklardan birisi de şudur: "Müminlerden özür sahibi olmaksızın oturanlarla Allah yolunda mal ve canlarıyla cihad edenler bir olmaz. Aüah mal ve canlarıyla cihad edenleri, oturanlara derece itibariyle üstün kılmıştır. Bununla birlikte -ÂI Allah hepsine de güzelliği (Cennet'i) vaadetmiştir. Allah mücâhidleri oturan-tv lardan pek büyük bir mükâfatla üstün tutmuştur. Ondan yüksek dereceler, M mağfiret ve rahmet vardır. Allah Gafur'dur, Rahim'dir." (en-Nisa. 4/95-96) •' Burada özür sahiplerinden kasıt, cihâda çıkmamak için mazeret sahibi ^ olmakla birlikte, çıkma hususunda samimi niyete sahip olan kimselerdir. İşte Yüce Allah, bu samimi niyetleri dolayısıyla onlara mükâfat vaadetmiştir. Rasulullah (s.a) da şöyle buyurmuştur: "Geride

Medine'de bıraktığımız birtakım kimseler vardır ki, biz bir dağ yolunu yahut da bir vadiyi aşsak onlar mutlaka bizimle beraberdir. Mazeretleri onlan (bizimle birlikte çıkmaktan) alıkoymuştur.[7] İşte bunlara da ecir verilir, fakat bu ecirleri katlanmaz. Fiilen gazaya çıkan kimseler bizzat cihat ettiğinden dolayı, kat kat ecir almak suretiyle bu gibi kimselerden daha fazla sevap alırlar.

Kul iyiliği işleyecek olursa, Yüce Allah onu on kat artırır. Bu, bütün amellerde böyledir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Kim bir iyilik ile gelirse, onun için o iyiliğin on katı vardır.'Vei-Enie™, e/uo) Şu kadar var ki, birtakım naslar bazı amellerin ecrini bundan daha fazla mükâfatlandırdığını göstermektedir. Bunlardan bazısı:

Allah yolunda malını harcamak: Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Mallarını Allah yolunda harcayanların misali, yedi başak bitiren ve her başağında yüz tane bulunan tek bir tohum gibidir. Allah dilediğine kat kat verir. Allah ihsanı bol verendir, her şeyi bilendir.\\-Ba\mm, 2/261)

Bu âyet-i kerime, Allah yolunda infâkın yediyüz kat fazlasıyla mükafat göreceğini göstermektedir.

birtakım amellerin ise mükâfatının ne kadar katlanacağını Allah'tan başka kimse bilemez. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "... Yüce

Allah (kudsi hadiste) buyuruyor ki: Oruç müstesna. Çünkü o yalnız benim içindir. Onun mükâfatını verecek olan da benim.[8]

Pazara girerken yapılacak dua: Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmuştur: "Kim pazara girip de: Allah'tan başka hiç bir ilah yoktur bir ve tektir, ortağı yoktur, mülk yalnız O'nundur, hamd yalnız O'nadır. O diriltir ve öldürür. Diridir ve asla ölmez O. Hayır, yalnız O'nun elindedir, O her şeye güç yetirendir." diyecek olursa, Allah ona bir milyon hasene yazar, onun bir milyon günahını siler, onu bir milyon derece yükseltir ve onun için Cennet'te bir köşk bina eder.[9]

Hasenatın kat kat artırılması, kulun İslâm'a güzel bağlılığına, itilasına ve amelin fazileti ile amelin işlendiği zamana bağlıdır. [10]

Kötülüğü İşleme Kararı:
Kul, bir kötülük işlemeyi kararlaştırdıktan sonra, Yüce Allah'ın rızası uğruna onu terkedecek olursa, onu Allah'tan korkarak terketmiş olması şartıyla ona tam bir iyilik olarak yazılır, Nitekim Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Çünkü o, bunu (yani kötülüğü işlemeyi) benden dolayı terketmiştir.[11]

Şayet kullardan korktuğu için onu işlemeyi terkedecek olursa, böyle bir durumda da günah

kazanır. Çünkü o, kullardan korkmayı Allah'tan korkmanın önüne geçirmiştir.

Yine o kötülüğü işlemeyi riyakârlık olsun diye terkedecek olursa, bu durumda da günah kazanır, çünkü riyakârlık haramdır.

Bir günah işlemeyi kararlaştırır, bunu işlemek için de gayretini ortaya koyar, fakat takdir onu işlemesine engel teşkil edecek olursa, ilim ehlinden bir topluluğun naklettiğine göre böyle bir kimse bundan dolayı cezalandırılır. Buna da Rasulullah (s.a)'ın şu buyruğunu delil göstermişlerdir: "İki müs^ lüman kılıçlarıyla karşı karşıya gelecek olurlarsa katil de maktul de Cehen-nem'dedir." Ben: Ey Allah'ın rasulü bu katil (in Cehennem'de oluşunu anladım) peki maktulün bu durumu neden? Şöyle buyurdu: "Çünkü o da arkadaşını öldürmeye kararlı idi.[12]

Masiyet işleme kararının herhangi bir sıkıntı dolayısıyla kalpten geçivermesi ve kalbde yerleşmemesi; aksine kalbin bundan hoşlanmayıp nefret etmesi gerekir. Mesela, Rasuluilah (S.A.S.)'e hakkında soru sorulan kötü ves-buna örnektir. O bu soruya: "İşte bu katıksız imandır" diye cevap vermişti.?[13] Ashâb-ı Kiram kalpten gelip geçen düşünceler dolayısıyla kişinin hesaba çekileceğini zannetmiş ve Yüce Allah'ın şu buyruğu nazil

olunca bu iş kendilerine ağır gelmişti:

"Eğer siz içinizdekini açıklar yahut gizlerseniz, Allah ondan dolayı sizi hesaba çeker. O kimi dilerse bağışlar, kimi dilerse de azablandırır.Vı-Baicara, 2/281) Bunun Ashâb-ı Kirama ağır gelmesi üzerine, ondan sonra yer alan şu buyruk nazil olmuştu: "Rabb'imiz! Güç yetiremeyeceğimiz şeyi bize yükle-me\"(ei-Bakara, 2/284) Bu âyet-i kerimeler, kulun karşı koyamayacağı şeylerden ötürü hesaba çekilmeyeceğini beyan etmektedir. İnsanın içinden gelip geçen olumsuz duygular da bunlar arasındadır.

Mükellefin içinde yer eden ve işlenmesi kararlaştırılmış hususlar iki türlüdür:

1- Bunların bir bölümü kalbin amelleri arasında yer alır. Allah'ın vahdaniyeti, yahut Risâlet veya Kıyamete dair şüphe gibi. Böyle bir şüpheden dolayı kişinin cezalandırılacağında ve sorgulanacağında şüphe yoktur. Çünkü kalbinde bu gibi şüphelerin yer ettiği kimse, kâfir veya münafık olur.

2- Kalbin amelleri arasında yer almayıp, azaların amellerinden olan hususlar. Zina, hırsızlık, içki içmek, öldürmek gibi. Eğer mükellef bu gibi şeyleri yapmak istemekte ısrar eder, fakat bunları fiilen işlemeyecek olursa, bundan dolayı kişinin

sorgulanacağı ile ilgili olarak iki görüş vardır. Kimi ilim adamı, bundan dolayı sorgulanır, demiştir. İbnul-Mübârek der ki: Ben, Süfyân es-Sevri'ye: Kul, kararlaştırdığı şeyden dolayı sorgulanır m? diye sordum, şu cevabı verdi: Eğer onun bu kararlaştırdığı şey azim noktasında ise, bundan dolayı sorgulanır, dedi.[14]

Hanbeli âlimlerinin bir çoğu bu görüşü benimsemiş ve Yüce Allah'ın şu buyruklarını delil göstermişlerdir: "Bilin ki, şüphesiz Allah içlerinizdekini bilir. O bakımdan O'ndan sakının."(ei-Bakara, 2/235); "Ama kalplerinizin kazandıklarından ötürü sizi sorumlu tutar."(ei-Bakara, 2/225} Bu görüşü benimseyenler Rasuluilah (S.A.S.)'i: "Şüphesiz Allah kalplerinden geçen vesveselerden dolayı ümmetimi -amel etmedikçe yahut konuşmadıkça- atfetmiştir[15] hadisini insanın hatırından gelip geçen şeyler ile ilgili olarak kabul etmiş ve şöyle demişlerdir: Kulun içinde gizleyip kalbinin kesin olarak kararlaştırdığı şeyler, onun kazancı ve ameli cümlesindendir. Dolayısıyla bunlardan dolayı affedilmesi sözkonusu olmaz.[16]

el-Mâzeri[17] der ki: İbn Bâkıllâni ve O'na tabi olanlar, kalbiyle masiyei işlemeyi kararlaştırıp bu konuda kendi kendisini ikna eden kimsenin günahkâr olacağı görüşündedir.[18]

Hafız (İbn Hacer)'ın da Fethuİ-Bâri'de kabul ettiği görüş budur. Merhum; "İki müslüman kılıçlarıyla karşılaşacak olurlarsa katil de maktul de ateştedir. Katili anladık, peki maktulün durumu niye böyle? denilince; Rasuluilah (S.A.S.): Çünkü o da arkadaşını öldürmekte kararlı idi, diye cevap verdi." hadisini açıklarken şöyle demektedir: Açıkça görüldüğüne göre böyle birşey de bu türdendir ve bu kimse bu konudaki kararlılığı (azmi) dolayısıyla hak ettiği miktarda ceza görecektir. Bununla birlikte, fiili olarak öldürmeyi gerçekleştirenin cezası gibi de ceza görmez.[19]

Kötülüğü İşlemek:

Kul bir kötülük işleyecek olursa, katlanmaksızın misli ile yazılır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Bir günah ile gelen kimse de onun mislinden başkası ile cezalandırılmaz. Onlara zulmedilmez."(ei-En'âm, e/ıeo)

İşte bu âyet-i kerime: "Eğer onu işleyecek olursa onu tek bir günah olarak yazar" hadisinin anlamına tanıklık etmektedir. Şu kadar var ki, birtakım sebepler dolayısıyla bazan günahın miktarı büyüyebilir:

Zamanın şerefi dolayısıyla: Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Gerçekten ayların sayısı Allah nezdinde gökleri ve yeri yarattığı günden beri

oniki-dir. Onların dördü haram olan aylardır. İşte dosdoğru din budur. O halde bunlarda kendi kendinize zulmetmeyiniz."{et-Tevbe, 9/36)

Yüce Allah Zulkade, Zülhicce, Muharrem ve Receb'den ibaret olan bu özel aylarda işlenen günahı daha büyük, işlenen hayırlı amelleri ve onların ecirlerini de daha büyük olarak değerlendirmiştir. Katâde der ki: Haram aylarda zulüm, günah ve vebal daha büyüktür.[20]

Mekânın Şerefi:

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Artık kim o aylarda haccı (kendisine) farz yaparsa, bundan böyle hacda kadına yaklaşmak, kötü söz söylemek, günah işlemek, kavga etmek yoktur."(ei-Bokam, 2/197) İbn Ömer der ki: Günah işlemek, Harem dahilinde Allah'a isyanı gerektiren işleri yapmak demektir. Abdullah b. Amr ise şöyle demektedir: Harem dahilinde işlenen bir günah (vebal itibariyle) daha büyüktür. Yine İbn Ömer şöyle demektedir: Mekke dışında yetmiş günah işlemek, Mekke'de tek bir günah işlemekten benim için daha iyidir.

Mücâhid de şöyle demektedir: Mekke'de iyilikler nasıl kat kat artırılıyor ise kötülükler de öylece katlanır.[21] Ahmed de böyle demiştir. Yüce Al-lah'ın: "Kim orada (Harem-i Şerifte) zulme

meyletmeyi ve ilhâdı (hakkı aşmayı) isterse, biz ona acıklı azabdan tattırırız."(ei-Hacc, 22/25)

Kişinin Konumu: Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ey Peygamber ha-nımİarı, sizden kim apaçık bir hayasızlık işlerse, ona azabı kat kat artırılır. Bu, Allah'a göre çok kolaydır. Sizden kim Allah ve Rasuiüne itaat eder ve salih amel işlerse, biz ona ecrini iki defa veririz."(ei-Ahzab, 33/30-31}[22]

Bu Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler:

1- Teşvik ve korkutma, eğitim üslûplarının en üstünlerindendir.

2- İbn Battal der ki: Bu hadiste şanı Yüce Allah'ın bu ümmete büyük lütfü beyân edilmektedir. Çünkü bu lütuf olmasaydı kimsa Cennet'e giremeyecekti. Zira kulların günahları onların iyiliklerinden fazladır.[23]

3- Yine bu hadis-i şerifte, eğer kul yüce Mevlâsı için O'nun nezdindeki sevabı arzulayarak, Kıyamet günü de ceza göreceği korkusu ile zevk aldığı şeyleri terkedip arzularından ve nefsinin hoşuna giden şeylerden vazgeçecek olursa, bunlara dair verilecek büyük mükâfat da bu hadiste söz konusu edilmektedir.

4- Hafız {İbn Hacer) der ki: Bu hadis, Hafaza meleklerinin işlenen mubahları yazmadıklarına delil gösterilmiştir. Çünkü hadis hesenat ve

seyyiât (iyilikler ve kötülükler) kaydı ile zikredilmiştir.[24]

5- Hadis-i şerifte belirtildiği gibi Yüce Allah lütuf, kerem ve inayetiyle günaha cezayı ona denk kılmıştır. Hatta bu hususta adil cezadan ayrı olarak lütfunu da ilâve etmiş ve işlenen bir günahın cezalandırılmasının da affedilmesinin de sözkonusu olduğunu belirtmiştir: "Ve Allah onu siler. Allah'ın bunca lütfuna rağmen ise ancak helak olanlar (bunca lütfa rağmen kendisini helake sürükleyenler) heiâk olurlar.[25] buyruğu ile: "Kim bir kötülük işleyerek gelirse, onun cezası ya onun misli bir kötülüktür yahut da ben onu mağfiret ederim,[26] hadisleri ile buna işaret etmektedir.

Yüce Allah iyiliğin pek çok kat fazlasıyla karşılığını vereceğini tesbit ettiği halde, kötülüğün karşılığında fazlasıyla cezalandırmayı takdir buyurma-

mıştır.

6- Hafız (İbn Hacer) der ki: Bu hadis-i şerif ile: Şeriat'te amel eden kimse hakında mubah diye birşey yoktur. Kişi ya asi olur ya sevap kazanır, şeklinde bir kanaate sahip olan eî-Ka'bi'nin bu görüşü reddedilmektedir.

7- Yine hadis-i şerif, meleğin Yüce Allah'ın kendisine imkân verdiği bir yol ile insanın kalbine

muttali olduğuna da delildir. [27]

---

[1] Nevevi der kt: Hadisi Buhâri ve Müslim Sahihlerinde bu lafızlarla rivayet etmişlerdir. Hadisin nakledildiği yerlere gelince: Buhâri, VII, 187; Rikaak 31; Müslim Şerhi, İman, Beyanu Tecavuzillahi... babı. Lafız Müslim'indir. Müslim, îman, 207.

[2] Hafız İbn Hacer- der ki: "Nezdinde" ifadesi ise şerefe işarettir. Fethu'I-Bâri, XIV, 107

[3] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 391-392.

[4] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 392.

[5] Aynı yer

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 393.

[6] A.g.e.,KW, 108

[7] Buhâri, 111,213, Cihâd 35

[8] Buharı, W, 61; Libâs 78; Müslim Şerhi, III, 206

[9] Bu hadisi Ahmed rivayet etmiştir. Bk. ei-Elbâni,

Sahihu'i-Cami, 6107. (Burada el-Aduni'nin Keşfu't-Hafâ'da 1351'den tıpkı basım 3. baskı, II, 248, 2472 no ile naklettiği bu hadis ile ilgili olarak kaydettiği görüşleri aktarmak yerinde olacaktır: İbnü'l-Kayyım der ki: Bu hadis, hadis imamlannca illetli görülmüştür. İbn Ebi Hatim der ki: Ben bu hadisi babama sordum, O, Münker bir hadistir, dedi. Tirmizi de der ki: Bu husasta bir hadis vardır ve bu hadiste birtakım hatalar yahut yanlışlıklar meydana gelmiştir. Ayrıca bu hadisi İbn Mâce de Sünen'inde rivayet etmekle birlikte, Dârakutni, Nesâi, Dârimi ve Ebu Zür'a'nın belirttikleri gibi, senedinde zayıflık vardır. Tirmizi de bu hadisi Sünen'inde zikretmiş olup, bu garip bir hadistir, demiştir. Ahmed, Tirmizi ve başkaları da bu hadisi İbn Ömer'den Rasulullah (S.A.S.)e merfuen rivayet etmişlerdir. (KeşfuVHafâ, II, 248) el-Acluni'nin işaret ettiği şekilde hadisin yer aldığı kaynaklara gelince: Tirmizi, Dua, 35; İbn Mâce Ticaret 40; hadis ile ilgili olarak kaydettiği görüşleri aktarmak yerinde olacaktır: İbnü'l-Kayyım der ki: Bu hadis, hadis imamlannca illetli görülmüştür. İbn Ebi Hatim der ki: Ben bu hadisi babama sordum, O, Münker bir hadistir, dedi. Tirmizi de der ki: Bu husasta bir hadis vardır ve bu hadiste birtakım hatalar yahut yanlışlıklar meydana gelmiştir. Ayrıca bu hadisi İbn Mâce de Sünen'inde rivayet

etmekle birlikte, Dârakutni, Nesâi, Dârimi ve Ebu Zür'a'nın belirttikleri gibi, senedinde zayıflık vardır. Tirmizi de bu hadisi Sünen'inde zikretmiş olup, bu garip bir hadistir, demiştir. Ahmed, Tirmizi ve başkaları da bu hadisi İbn Ömer'den Rasulullah (S.A.S.)e merfuen rivayet etmişlerdir. (KeşfuVHafâ, II, 248) el-Acluni'nin işaret ettiği şekilde hadisin yer aldığı kaynaklara gelince: Tirmizi, Dua, 35; İbn Mâce Ticaret 40Dârimi, İstizan 57; Müsned, I, 47, II, 89, IV, 29, V, 415 -Çeviren-)

[10] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 393-395.

[11] Müslim Şerhi, I, 334; Müslim, İman 205.

[12] Buhâri, I, 13, İman 22; Müslim Şerhi, V, 737

[13] Müslim Şerhi, I, 738; Müslim, İman, 211

[14] Câmiu'l-Ulumi ue'l-Hikem, 335

[15] Buharı, M, 119, Itk 6.

[16] Câmiu'l-Ulumi ue'i-Hikem, 335

[17] e/-Mdzen, (453 veya 443-536 H.) Adi: Muhammed b. Ali Ömer et-Temimi el-Mâzeri'dir. Bu, Sicilya adasındaki bir beldeye nisbettir. Fıkıh ve usûlde kendisini göstermiş, imam diye lakablandırılmıştır. Yaşadığı dönemde Mâliki Mezhebinde O'ndan daha fakih kimse yoktu.

Afrika'da yetişmiş ilim adamları arasında fıkhı tahkik ile uğraşanların ve ictihad mertebesine ulaşanların sonuncusudur. İlmi eserlerinden bazısı: 1} İdahu'I-Mahsul fi Burhâni'1-Usûl, 2) Ta'likun Ale'l-Müdevvene, 3) Nazmu'l-Fevâid fi ilmi'l-Akâid.

[18] Fethu'l-Bârf, XIV, 110

[19] Aynı yer.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 395-397.

[20] İbn Kesir, IV, 90. "el-Eşhuru'1-Hurum" adını verdiğim bir risale derleyip, bu risalede haram ayların diğer aylardan ayrı ve özellikli olan hükümlerini ele aldım. Yüce Allah'tan bunu faydalı kılmasını dilerim.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 397-398.

[21] Mücâhid'in bu sözü tartışılabilir. eş-Şeyh Abdulaziz b. Bâz der ki: Günahlara gelince; ilim adamı muhakkiklerin kabul ettiği görüş şudur: Günahlar sayı bakımından katlanmaz fakat keyfiyet bakımından katlanır. Sayı bakımından katlanmaları sözkonusu değildir. Çünkü Yüce Aİlah şöyle buyurmaktadır: "İyilikle gelen kimseye

bunun on misli (mükâfat) vardır. Bir günah ile gelene İse o miktardan başkası iie ceza verilmez..." {el-En'âm, 6/160) Buna göre, kötülüklerin sayı bakımından ramazanda olsun, Harem bölgesinde olsun, başkasında olsun, kazandırılması sözkonusu değildir. Aksine bir günah her zaman için birdir. Bu ise Şanı Yüce Allah'ın lütuf ve ihsanından dolayıdır, bk. Fetâvâ Ahkami'l-Hacci...

[22] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 398.

[23] Fethu'î-Bâri, XIV, 112

[24] Aynı yer.

[25] Müslim Şerhi, I, 337; (Müslim, İmân, 208; Darımı, Rikaak, 70; Müsned, 1, 279, -Çeviren-

[26] Müslim Şerhi, V, 542; (Müslim, Zikr, 22; İbn Mdce, Edeb, 58; Müsned, V, 153. -Çeviren-)

[27] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 298-299.

38. YÜCE ALLAH'A YAKIN OLMANIN VE SEVGİSİNE ERİŞMENİN YOLLARI. 1

Bu Hadisin Önemi 1

Yüce Allah'ın Dostlarının Nitelikleri: 1

Yüce Allah'ın Dostlarına (Velilerine) Düşmanlığın Haram Oluşu: 3

Kulu Rabb'ine Yaklaştıran Şeylerin En Faziletlisi: 4

Nafilelerle Allah'a Yaklaşmak: 5

Allah'ın Veli Kullarım Sevmesinin Etkileri: 5

Hadisin Anlaşılmasında Tehlikeli Bir Sapma: 6

Velinin Duası Makbuldür: 7

Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler: 8

38. YÜCE ALLAH'A YAKIN OLMANIN VE SEVGİSİNE ERİŞMENİN YOLLARI

Ebu Hureyre (r.a)'den, dedi ki: Rasulullah (s.a) şöyle buyurdu: "Yüce Al-:\ lah buyurdu ki: Kim benim bir dostuma (velime) düşmanlık ederse, ben ona ;p savaş ilân ederim. Kulum üzerine farz kıldığım şeyden daha çok sevdiğim ,, herhangi birşeyle bana yakınlaşmaz. Kulum nafilelerle bana yaklaşmayı sürdürür; sonunda ben de onu severim. Onu sevdim mi, artık kendisiyle .... işittiği

kulağı, kendisiyle gördüğü gözü, kendisiyle yakaladığı eli, kendisiyle yürüdüğü ayağı olurum. Eğer benden birşey dileyecek olursa andolsun ki a veririm. Ve andolsun ki, bana sığınacak olursa, şüphesiz ki ben de u himayeme alırım.[1]

Bu Hadisin Önemi

Şevkâni der ki: "Kim benim bir dostuma düşmanlık ederse" hadisi, hak-;la anlayıp üzerinde gerektiği gibi düşünen kimseler için faydalan pek k, kadri pek yüksek bir çok hususu kapsar.[2]

et-Tufi de der ki: Bu hadis Yüce Allah'a giden yolu izlemekte, O'nu tana ve onu sevme mertebesine ulaşmakta, batini farzlar olan imanı ve hiri farzlar olan İslâm'ı yerine getirme ve her ikisinden meydana gelen >ânı -Cibril hadisinin ihtiva ettiği şekilde- gereği gibi yerine getirmekte lemli bir esastır. İhsan ise Allah'a giden yolda yürüyenlerin zühd, ihlâs, urakabe ve benzeri makamları kapsamına alır.[3]

Yüce Allah'ın Dostlarının Nitelikleri:

Şanı Yüce Allah, dostlarını nitelendirmek sadedinde şöyle buyurmakta: "Şunu bilin ki, Allah'ın gerçek dosttan (veli kulları) için hiçbir korku yok-r, onlar kederlenecek de değillerdir. Onlar iman edip takvaya devam enlerdir.'Vvunus, ıo/62) Buna göre, Allah'ın gerçek veli kullarının

birinci nite-i, şanı Yüce Allah'a samimi bir iman ile bağlanmaları, ikinci nitelikleri ise lah'a karşı takvâlı olmalarıdır. Hafız İbn Hacer der ki: Allah'ın veli kulun-ın kasıt, Allah'ı bilen, ona itaate eden devam eden, O'na ibadette ihlâsı den bırakmayan kimse demektir.[4] Yüce Allah'ın veli kullan arasına gire-İmek için insanların önünde kapılar açıktır. Bunun ise Yüce Allah'ın >yân ettiği gibi çeşitli mertebeleri vardır: "Sonra kullarımızdan seçtikleri-dze Kitab'ı miras verdik. Onlardan kimisi nefsine zulmedicidir, kimisi orta di üzere gitmektedir; kimisi de Allah'ın izniyle hayırlarda öne geçmiştir. İş-; bu, büyük lütfün ta kendisidir."/patır. 35^32)

1- Nefsine zulmedenler günah işleyen kimselerdir. İbn Kasir der ki: birtakım vacibleri yerine getirmekte kusurlu davranan, birtakım haramlarıda işleyen kimselerdir.[5]

2- Orta yollu hareket eden kimse ise, Allah'ın farzlarını yerine getiren, haramlardan uzak duran, bazan müstehabları terkedip kimi mekruhları da işleyen kimsedir.

3- Hayırlarda ileri giden kimse ise, farzları ve müstehapları yerine getiren, haram ve mekruhlardan kaçınan kimselerdir. Yüce Allah'ın veli kullarının (dostlarının) en faziletlileri elbetteki Peygamberler ve Rasullerdir. Ancak bu hususta

sufilerin aşırıya kaçanları istisna teşkil ederek velinin mertebesini Allah'ın Rasul ve Peygamberlerinden daha yukarıda tesbit etmiştir. Nitekim onlardan bir şair şöyle demektedir.

"Peygamberlik makamı berzahtadır (ara yerdedir) Rasulden biraz yukarıda, fakat veliden aşağıdadır."

Buna göre bu gibi kimselerce Nübüvvet makamı, rasullerin mertebelerinden daha yukarıda, fakat velilerden daha aşağıdadır. Yine bu açıklamaya göre Peygamber Rasulden daha iyi durumdadır. Peygamber ile Rasul ise her ikisi de velinin altındadır.

Ebu Yezid el-Bistami de şöyle der: Biz öyle bir denize daldık ki, Peygamberler onun kıyısında durmuşlardır.

Allah'ın Peygamber ve Rasullerinden sonra velilerin en faziletlileri ise şüphesiz ki Rasulullah (s.a)'ın Ashabıdır. Yüce Allah Kitab-ı Kerim'inde onları şöylece nitelendirmektedir: "Muhammed, Allah'ın Rasutüdür. O'nunla birlikte olanlar da kâfirlere karşı haşin, kendi aralannda merhametlidirler. Sen onları rüku' edenler ve secde edenler olarak görürsün. Onlar Allah'tan bir lütuf ve bir rızâ isterler. Secde izinden nişanlan yüzlerindedir. Onların Tevrat'taki vasıfları işte

budur. İncil'deki vasıflarına gelince; önce filizini yarıp çıkarmış, sonra onu gittikçe kuvvetlendirmiş, sonra kalınlaşıp gövdesi üzerine doğrulmuş bir ekin gibidirler. O ekin de ekincilerin hoşuna gider, (Allah) bununla kâfirleri öfkelendirsin diye (bu örneği verdi). Allah iman edip salih amel işleyenlere bir mağfiret ve büyük bir ecir va'detmiştir.'VeJ-Fat/ı, 48/29)

Ashâb-ı Kiram (Allah onlardan razı olsun) Yüce Allah'a velilik makamının tahkiki hususunda en üstün örnektirler. Yüce Allah'ın rızasını elde etmek isteyenlerin bu yüce insanlara uyması gerekir.

Yüce Allah'ın veli kullarının ise, kendilerince bilinen özel alâmet ve şiarları yoktur. Şeyhülislâm İbn Teymiyye der ki: "Allah'ın veli kullarının mubah işler hususunda zahiren diğer insanlar kendilerini ayırdedici herhangi bir özellikleri bulunmamaktadır. İnsanlar farklı ve kendilerine ayrıcalık kazandıran belli bir elbiseleri, bir saç tıraşlan yahut kısaltmak veya örük yapmak gibi -eğer tercih edilmek istenen iki işin her biri de mubah ise- söz-konusu değildir. Nitekim: "Nice dost vardır cübbe içinde, nice zındık vardır aba içinde" denilmiştir.[6]

Diğer taraftan, Allah'ın veli kullan masum (günahtan korunmuş) değillerdir. Yüce Allah şöyle

buyurmaktadır: "Sıdk ile gelen ve onu tasdik eden var ya, işte onlar sakınanların ta kendileridir. Onlar için Rab'lerinin nezdin-de diledikleri şeyler vardır. İşte bu, ihsan edicilerin mükâfatıdır. Ta ki, Allah yaptıkları kötü amellerini örtsün ve onları yapageldiklerinin en güzeli ile mükâfatlandırsın."fez-Zümer,39/33-35J

İşte bu âyet-i kerimeler, Yüce Allah'ın veli kullarının niteliklerini ortaya koymaktadır. Bu âyet-i kerimelerde Yüce Allah'ın onları yaptıklarının en güzeli ile mükâfatlandıracağını belirtmektedir. Bu da onların yaptıkları kötülüklerden tevbe etmelerinin bir karşılığı olarak verilecektir. O halde âyet-i kerimeler, Allah'ın veli kullarının Rasullerin dışında ve kimi zaman birtakım günahları işleyebilen kimseler olduklarını ispatlamaktadır.

Buna tanıklık eden hususlardan birisi de şudur: Rasullerden sonra Allah'ın veli kullarının en faziletlileri olan Ashâb-ı Kiram, birtakım hususlarda pek çok hatalara düşmüşlerdir. Aralarında savaşlar meydana gelmiştir. Nitekim onların pek çoğunun da isabet etmedikleri ictihâdları da vardır. Bu hususta fıkıh kitaplarında olsun, başka eserlerde olsun, onların sözlerine muttali olanlarca bilinen pek çok delil vardır.

Hafız İbn Hacer der ki: Tecelli ve riyazet ehlinin

câhillerinden bazıları bu hadisi delil diye göstererek şöyle demişlerdir: Eğer kalp Allah tarafından beraber muhafaza altında ise kalbe gelen şeyler (havâtır) hatadan masundur. Ancak tarikat mensubu tahkik ehli kimseler buna şöylece itiraz etmişlerdir: Bu gibi şeylere Kitap ve Sünnet'e uygun düşmedikçe asla iltifat edilmez. Hatadan korunmuştuk ise yalnızca Peygamberlere aittir. Peygamber dışında kalanlar ise, hata edebilir. Meselâ, Ömer (r.a) ilhama mazhar olanların başı olmakla birlikte, kimi zaman bir görüş ortaya atar, fakat Ashâbdan herhangi birisi O'na bu görüşüne muhalif bir haber bildirir, O da bu görüşü terkeder, onun bildirdiği o habere dönerdi. Her kim kalbine doğan ilham ile yetinerek Rasulullah (s.a)'ın getirdiklerine ihtiyacı bulunmadığını zannedecek olursa, işlenebilecek en büyük bir hatâyı işlemiş olur. Onlardan aşırıya kaçıp da: Kalbim bana Rabb'imden nakletti, diyenlere gelince; bunların hataları ise daha ağırdır. Böyle bir kimsenin kalbine doğan ilhamın şeytandan gelmediğinden emin olunamaz. Allah'tan yardım dileriz.[7]

Yüce Allah'ın Dostlarına (Velilerine) Düşmanlığın Haram Oluşu:

Yüce Allah'ın dostlarından dost edinmek vacip olduğu gibi, onlara düşmanlık beslemek de haramdır. Çünkü hadis-i şerifte: "Her kim benim

bir dostuma düşmanlık ederse, ben de ona savaş ilan ederiz.[8] diye buyurmaktadır. Yüce Allah'ın şu buyruğu da bunu gerektirmektedir: "Sizin veliniz (gerçek dostunuz) Allah'tır, O'nun Peygamberidir. O'nun emirlerine boyun eğen, zekâtı veren, namazı kılan müminlerdir. Kim Allah'ı, Rasulünü ve mü'minleri veli (dost) edinirse, şüphe yok ki onlar, Allah'ın hizbidir. Şüphesiz Allah'ın hizbi galip geleceklerin ta kendileridir."(ei-Mmde, 5/55-56)

Hadis-i şerif ayrıca bedenlerinde, şeref ve haysiyetlerinde yahut mallarında Allah'ın dostlarına eziyet verenlere ağır bir tehdit vardır. Yüce Allah ise zalimlere mühlet verse dahi, onlara cezayı ihmal etmez.

"... ona savaş ilan ederim." buyruğunun anlamı ise, benim kendisine savaş açtığımı ona bildirmiş olurum demektir ki, bu da onu helak etmekle olur.

Hafız İbn Hacer der ki: Bazılarına göre veliye düşmanlık edecek herhangi bir kimsenin bulunması şeklindeki ifadenin izahı zor görülmektedir. Çünkü düşmanlık iki taraftan olur. Velinin özelliği ise, kendisine karşı cahillik edenleri affedip bağışlamaktır.

Buna şöyle cevap verilmiştir: Düşmanlık yalnızca -meselâ- dünyevi muameleler ve davalara münhasır görülmemelidir. Aksine, kimi zaman

taas-subdan kaynaklanan bir nefretten de ortaya çıkabilir. Râfizi bir kimsenin Ebu Bekir (R.A.)'e buğzetmesi, bid'atçi bir kimsenin Sünnete bağlı olana buğzetmesi gibi. Bu takdirde her iki taraftan da düşmanlık sözkonusu olur.

Allah'ın veli kulu bu düşmanlığı Yüce Allah için ve Allah yolunda yapar. Diğeri ise az önce belirtilen husus dolayısıyla düşmanlığını yapar. Açıktan açığa fâşıklık yapana da Allah'ın gerçek veli kulu buğzeder. Diğeri ise, kendisinin bu fışkını tepki ile karşılaması ve canının çektiği şeyleri işlemekten sürekli olarak kendisini alıkoymaya devam etmesi dolayısıyla veliye buğzeder.

Diğer taraftan, karşılıklı düşmanlık tabiri kullanılmakla birlikte, bununla her iki taraftan birisinin bunu fiilen yapmakla birlikte, diğerinin ise kuvve (potansiyel) olarak bu duyguyu içinde beslemesi kastedilebilir.[9]

Yüce Allah'ın dostlarına düşmanlık edenleri, sebebiyle tehdit ettiği düşmanlığa gelince; bu Allah dostuna Allah'ın emirlerine bağlanması, O'nun yasaklarından kaçınıp Allah'ın yoluna davet etmesi dolayısıyla beslenen düşmanlıktır. Şayet bu düşmanlık, herhangi bir anlaşmazlık yahut anlaş-mazlığı gerektiren bir dava sebebiyle sözkonusu olmuşsa, böyle bir düşmanlık hadisin kapsamına

girmez. Nitekim Yüce Allah'ın gerçek dostlarının en faziletlileri olan Ebu Bekir ile Ömer, Abbâs ile Ali ve benzerleri arasında meydana gelen anlaşmazlıklar bu kabildendir. [10]

Kulu Rabb'ine Yaklaştıran Şeylerin En Faziletlisi:

Hadis-i şerifteki: "Kulum bana, benim kendisine farz kıldığım şeylerden daha çok sevdiğim herhangi birşeyle yakınlaşamaz" buyruğu ile ligili olarak, Ömer b. el-Hattâb (r.a) şöyle demiştir: "Amellerin en faziletlisi Allah'ın farz kıldığı şeyleri edâ etmek, Allah'ın haram kıldığı şeylerden çekinmektir. Bir de Yüce Allah'ın nezdinde bulunan şeyleri samimi niyyet ile taleb etmektir. [11]

Kulu Rabb'ine yakınlaştırıcı bedeni farzların en büyüğü ise namazdır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "O halde O'na secde et ve yaklaş. (96/19)

Rasulullah (S.A.S.) de şöyle buyurmuştur: "Kulun Rabb'ine en yakın olduğu hal, secdedeki halidir. [12]

Aynı şekilde Allah'a yaklaştıncı farzlar arasında, sorumlu olan bir kimsenin sorumluluğu çerçevesinde adaletle hareket etmesi de vardır. Bu sorumluluk, ister kamuyu ilgilendiren bir sorumluluk olsun, ister özel, ister ailesi hakkında

olsun. Abdullah b. Ömer, Rasulullah (s.a)'ın şöyle buyurduğunu nakletmektedir: "Muhakkak adaletle hareket edenler, Allah nezdinde nurdan minberler üzerinde, Rahman'ın sağında -ki onun her iki eli de sağdır ya- dırlar. Onlar ise hükümlerinde, aileleri hakkında ve yönetimleri altında bulunanlara âdil davrananlardır.[13]

Farzları edâ etmek suretiyle Allah'a yakınlaşmanın kapsamına aynı şekilde, Allah'a isyanı gerektiren işleri terketmek de girmektedir. [14]

Nafilelerle Allah'a Yaklaşmak:

Hadis-i şerifteki: "Kulum nafilelerle bana yaklaşmaya devam eder..." ifadesinde geçen nafilelerle Allah'a yaklaşmak, farzları edâ etmek suretiyle yaklaşmaktan sonra olur. Nafileler kapısı pek geniştir. Müslüman bir kimsenin gücü çerçevesinde bu hususta gayret göstermesi gerekir. Namaz, oruç, sadaka, umre, anlamlan üzerinde dikkatle düşünmek suretiyle Kur'ân okumak, Yüce Allah'ı zikretmek gibi.

İşte ruhların temizlenip arınma yolu budur. Ta ki, böyle bir kimse şanı Yüce Allah'ın sevgisini ve sevabını kazanmaya hazır hale gelsin: "Kulum bana nafilelerle yaklaşmaya devam eder ve sonunda ben de onu severim."

Allah'ın sevgisine mazhar olmak ise, çok büyük bir

iştir. Buna muvaffak s kılınan bir kimse, hayrı tümüyle elde etmiş demektir. Gökte de yerde de onun için kabule mazhar olmak takdir edilir ve Allah, onun üzerine nimetlerini yağdırır.

Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Yüce Allah bir kulu sevdi mi Cebrail'e şöyle seslenir: Şüphesiz Yüce Allah filân kişiyi seviyor, sen de onu sev. Bunun üzerine Cebrail de onu sever. O da semâdakiler arasında şöyle seslenir: Şüphesiz Allah filân kişiyi seviyor, siz de onu seviniz.

Semadâkiler de onu sever. Sonra da onun için yeryüzünde kabule mazhar oluş vaz' olunur.[15]

Allah'ın Veli Kullarım Sevmesinin Etkileri:

Hadis-i şerifteki: "Ben onu sevdim mi artık onun kendisiyle işittiği kulağı, kendisiyle gördüğü gözü, kendisiyle yakaladığı eli, kendisiyle yürüdüğü ayağı olurum" buyruğu ile ilgili olarak Hafız (İbn Hacer) hadisin bu bölümünü şerhederken şunları söylemektedir.[16] Şanı Yüce Allah, kulun nasıl işitmesi ve görmesi olur? Bunun anlaşılması güç kabul edilmiştir. Buna birkaç türlü cevap verilebilir:

1- Bu ifade temsili olarak kaydedilmiştir. Yani ben emrimi tercih etmek bakımından onun işitmesi ve görmesi olurum. Yani o bana itaati sever ve -bana hizmeti tercih eder. Tıpkı bu azalarını sevdiği gibi.

2- Yani o bütünüyle benim rızamı elde etmek için uğraşmaktadır. Kulağıyla ancak beni razı edecek şeyleri dinler, gözüyle ancak benim kendisine emrettiğim şeyleri görür...

3- Yani ben onun bütün maksatlarını elde etmesini sağlarım. Âdeta o bu isteklerini kulağının işitmesiyle, gözünün görmesiyle... elde eder gibi olur.

4- Ona yardım hususunda işitmesi, görmesi, eli ve ayağının düşmanına karşı kendisine yardımcı olması gibi, yardımcı olurum.

5- el-Fâkihâni -ve bu anlamda ondan önce de İbn Hubeyre[17] -şöyle demiştir: Bu husus gördüğüm kadarıyla bir muzâfm takdiri ile anlaşılabilir. ifadenin takdiri de şöyle olur: Bu sefer ben onun kendisiyle işittiği kulağının koruyucusu olurum. Ancak işitilmesi helâl olan şeyleri işitir. Aynı şekilde kendisiyle gördüğü gözünün de koruyucusu olurum...

6- el-Fâkihâni[18] de der ki: Bunun, bundan öncekinden daha da ince bir anlama gelme ihtimali vardır, o da şudur: "İşitme", işittiği şeyler manasına kullanılmış olabilir. Çünkü masdar bazan meful (fiilin edilgeni) anlamına da gelebilir. Meselâ, filan kişi benim emelimdir, ifdesi benim arzuladığım-dır, anlamına kullanılır. Buna göre

hadisteki ifadenin anlamı şöyle olur: Böyle bir kimse ancak benim zikrimi işitir ve ancak benim Kitab'ımı okumaktan lezzet alır. Ancak bana münacât etmekle teselli bulur. O ancak benim melekutumun hayret verici yanlarına bakar, elini ancak beni razı edecek şeylere uzatır; ayağını da. Bu anlamdaki bir açıklamayı yine İbn Hübey-re de yapmıştır.

7- el-Hattâbi de der ki: Bununla Yüce Allah'ın böyle bir kimsenin duasını çabucak kabul etmesini, isteğini gerçekleştirmesini ifade etmiş olabilir. Çünkü insanın bütün faaliyetleri sözü geçen bu organlarla ortaya konur.

Hâfız'ın açıklamış olduğu bu görüşler arasında herhangi bir çelişki yoktur, onların her birisinin de doğru olma ihtimali vardır. [19]

Hadisin Anlaşılmasında Tehlikeli Bir Sapma:

et-Tufi der ki: Sözüne itimad edilir ilim adamları ittifakla şunu kabul etmişlerdir: Hadisteki bu ifadeler Allah'ın kuluna destek vermesinin, yardımcı olmasının, muavenet etmesinin mecazi bir anlatımı ve kinaye yoluyla bir ifadesidir. Adeta şanı Yüce Allah, kendi zatını kulunun kendisi ile yardım aldığı organları imiş gibi ifade etmektedir. O bakımdan rivayetlerden birisinde: "Benimle işitir, benimle görür, benimle yakalar, benimle

yürür" şeklinde gelmiştir.

et-Tufi der ki: "Ancak ittihâdiler (Allah'ın sair mahlûkat ile bir olduğunu söyleyenler) bu ifadelerin hakikati üzere olduğunu ve Cenab-ı Hakk'in kulun bizzat kendisi olduğunu iddia etmişlerdir. Onlar Cebrail (A.S.)'in Dihye (r.a)'nin suretinde gelişini buna delil göstererek şöyle derler: Cebrail ruhani bir varlıktır, Fakat o asli suretini bir kenara bırakarak insanların sureti ile görünmüştür. Yine bunlar derler ki: Allah ise külli vücut suretinde veya kısmen onun suretinde görülmeye daha kadirdir. Yüce Allah zalimlerin söylediklerinden alabildiğine münezzehtir, büyüktür.

Hafız (İbn Hacer) der ki: Sufilerin müteahhirlerinden kimisi bu hadisi sözünü ettikleri Fena ve Mahv (Nirvana) ve hiçlik demek olan nihâi noktaya yorumlamışlardır. Bu ise kişinin Allah'ın kendisini var kılmasiyla var olması, Allah'ın kendisine duyduğu sevgi ile sevgi duyup onun kendisine bakışıyla bakarak onunla beraber isim ile anılacak yahut surete bağlı kalacak yahut emre bağlanacak veya herhangi bir şekilde nitelendirilebilecek bir varlığının kalmaması halidir. Bu ifadenin anlamı ise onun, Allah'ın kendisini ayakta tutmasına şahid olması ve böylelikle varolması, Allah'ın kendisini sevmesinin

sonunda onun da Allah'ı sevmesi, Allah'ın kuluna bakması ve bunun sonunda artık onun kalbiyle Allah'a bakacak hale gelmesi demektir.

Sapık bazı kimseler de bu hadisi şu iddialarına göre yorumlamışlardır: Kul, zahiri ve batini ibadete devam edecek ve bunu çeşitli tortulardan arınıncaya kadar sürdürecek olursa, artık o Hak gibi olur. Şanı Yüce Allah bundan münezzehtir. Bu durumdaki kişi tamamiyle fena mertebesine ula-, şır, sonunda kendi kendisini zikreden, kendi kendisini tevhid eden, kendi kendisini seven Allah'ın kendisi olduğunu görür. Bütün bu sebep ve şekiller ise onun şuhûd makamında yok olur. İsterse dışarıda bunlar yok olmasalar dahi.[20]

Bu gibilerinin anlayışı elbetteki eğridir, hastadır. Bu anlayışa dair hiçbir delilleri yoktur. Kitap ve Sünnetin naslarının zahirinden anlaşılana aykırıdır. Nitekim hadis-i şerifte: "Benden dilekte bulunursa..." ifadesi, onların heveslerini ve sapıklıkları içerisinde serserice dolaşmalarını açıkça reddetmektedir. [21]

Velinin Duası Makbuldür:

Hadis-i şerifteki: "Andolsun, benden dilekte bulunacak olursa muhakkak ona veririm. Yine andolsun, bana sığınacak olursa, elbette onu himaye ederim" ifadesi ile hadis-i şerif, Allah'ın

veli kulunun duasının kabul edildiğine delildir. Ashab-ı Kiram'ın pek çoğu duası kabul edilenler arasındaydı, el-Berâ b. Mâlik, el-Berâ b. Âzib, Sa'd b. Ebi Vakkâs ve Said b. Zeyd gibi...

Câbir b. Semûra (r.a.)dan dedi ki: Kûfeliler, Sa'd b. Ebi Vakkâs (r.a)'ı Ömer b. el-Hattâb (r.a)'a şikayet ettiler. Ömer (R.A.) onlara Ammar'ı vali gönderdi. Sa'd b. Ebi Vakkâs'tan O'nun doğru dürüst namaz kılamadığını sözkonusu edinceye kadar şikâyetlerini ileri götürdüler. Bu sefer Ömer (R.A.) (Sa'd (R.A.)'a) haber gönderip dedi ki: Ey Ebu İshak, bunlar senin doğru dürüst namaz kıldıramadığını iddia ediyorlar? Şu cevabı verdi: Allah'a yemin ederim, ben onlara Rasulullah {s.a)'ın kıldığı namaz gibi namaz kıldırıyordum. Ondan hiçbir şey eksiltmiyordum. Yatsı namazını kıldırdığımda ilk iki rek'atte ağır (uzunca) kıldırır, son iki rek'ati çabukça kıldırırım. Ömer (R.A.) şöyle dedi: Ey Ebu İshak, bizim de esasen senin hakkındaki kanaatimiz budur.

O'nunla beraber bir adam -yahut birkaç adam- Kufe'ye onun hakkında Kufelilere sormak üzere gönderdi. Hakkında soru sormadık hiçbir mescid bırakmadı. Onlar güzel bir şekilde O'ndan övgüyle söz ediyorlardı. Nihayet Abs oğullarına ait bir mescide girdi. Onlardan Üsâme b. Katâde adında Ebu Sade künyesiyle tanınan bir adam ayağa

kalkıp şöyle dedi: Madem and verdirerek bizden birşey sordun, şunu bil ki, Sa'd, seriyye ile birlikte yola koyulmaz, (ganimetleri) eşit bir şekilde paylaştırmaz, kendisine başvurulan konularda da adaletle hüküm vermezdi. Sa'd (r.a) dedi ki: Ben de Allah'a yemin ederim, beddua ederek üç istekte bulunacağım-. Allah'ım, eğer senin bu kulun yalan söylüyor ve riyakârlık olsun, başkaları da işitsin diye ayağa kalkmış (ve bu sözleri) söylemiş ise, sen de uzun bir süre onu yaşat ve fitnelere maruz bırak. Bundan sonra bu kişiye sorulduğunda şu cevabı verirdi: Ben kocamış, fitneye maruz kalmış yaşlı birisiyim. Sad'ın bedduası beni tuttu. Hadisi Cabir b. Semûra'dan rivayet eden Abdulmelik b. Umeyr der ki: Daha sonraları o adamı ben gördüm. Yaşlılıktan dolayı kaşları gözlerinin üzerine sarkmıştı, buna rağmen yollarda gidip gelen cariyelere el uzatır, onları çimdiklerdi.[22]

Urve b. ez-Zubeyr'den rivayete göre Said b. Zeyd b. Amr b. Nufeyl (r.a)'i Evs kızı Ervâ, Mervân b. el-Hakem'e şikâyet etti ve O'nun arazisinden bir parçasını almış olduğunu iddia etti. Said dedi ki: Rasulullah (s.a)'tan bunca işittiklerime rağmen onun arazisinden ben mi birşey alacakmışım? Mer-van: Rasulullah (s.a)'tan ne işittin? diye sorunca O da: Ben Rasulullah (s.a)'ı şöyle buyururken dinledim, dedi: "Her kim haksızca

başkasına ait bir araziden bir karış dahi alacak olursa, yedi kat dibine kadar o arazi onun boynuna dolanır." Bunun üzerine Mervan O'na şöyle dedi: Artık ben bundan sonra senden herhangi bir delil istemeyeceğim. Bu sefer Said şöyle dedi: Allah'ım, eğer bu kadın yalan söylüyor ise, onun gözünü kör et, arazisinde onu katlet. (Hadisin ravisi) dedi ki: Kör olmadan Ölmedi. O kendi arazisinde yürürken bir çukura düşüp orada öldü. Hadis Buhâri ve Müslim tarafından rivayet edilmiştir.

Müslim'in, Muhammed b. Zeyd b. Abdullah b. Ömer'den de bu manada bir rivayeti daha vardır. Buna göre O, bu kadını duvarları yoklarken yürümeye çalışan, gözleri görmez halde görmüş ve şöyle diyormuş: Said'in bedduası beni tuttu. Bu kadın onunla davalaştığı evde bulunan bir kuyunun yanından geçerken o kuyuya düştü ve orası da onun kabri oldu.[23]

Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler:

1- Hadis-i şeriften, kişinin ileri süreceği mazeretlerinin bırakılmaması-nın, uyarıp korkutmadan önce geldiği anlaşılmaktadır.

2- Hafız (İbn Hacer) der ki: Hadisteki: "Kul bana...yakınlaşmadı" ifadesinden şu anlaşılmaktadır: Nafile, farzın önüne geçirilmez. Çünkü nafileye "nafile" adının veriliş sebebi,

farzdan fazla olarak yapılması dolay ısıyladır. Farz eda edilmedikçe, nafile de tahakkuk etmez. Önce farzı eda edip sonra da buna nafileyi ilâve eden ve bunu sürdüren bir kimse ise, gerçekten Allah'a yakınlaşmak istediğini ortaya koymuş olur.[24]

3- Nafile, farzlardaki eksiklikleri telâfi eder. Çünkü Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Bakın bakayım kulumun nafile bir ibadeti var mı? Onunla farizası (ndaki eksiklikler) tamamlanır.[25]

4- Yine Hadis-i şeriften anlaşıldığına göre kul yüksek derecelere ne kadar ulaşırsa ulaşsın, Yüce Allah'tan isteklerini kesmemelidir. Zira Allah'tan istekte bulunmak, O'nun önünde zilletini, huzurunda boyun eğişini açığa vurmak demektir. [26]

---

[1] Buharı, VII, 190, (Rikaak 38)

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 401-402.

[2] el-Vâfi fi Şerhi'İ-Erbain en-Neueuiyye, 320

[3] Fethu'l-Bâri, XIV, 130

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 402.

[4] Fethu'i-Bâri, XIV, 126

[5] İbn Kesir, VI, 532

[6] el-Kâsımi, Mehösinü't-Te'uİİ, K, 3372

[7] Fethu'!-Bâri,XIV, 130

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları:402-405.

[8] Buhârl, VII, 190

[9] Fethu'l'Bâri,Nt 126-127

[10] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 405-406.

[11] Câmiu'KJ/umi ve'i-Hikem.

[12] Muhtasaru Müslim, 298

[13] Müslim Şerhi, IV, 490

[14] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 406-407.

[15] Buhâri, IV, 79, (Bed'u'1-halk 6); Müs/im Şerhi, V, 490

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 407-408.

[16] Fethu'I-Bâri, XIV, 128-129

[17] İbn Hubeyre (499-560 H.): Adı: Muhammed b. Yahya b. Hubeyre'dir. Nisbeti ez-Zühri eş-Şeybâni'dir, künyesi Ebu'l-Muzaffer Avnuddin'dir, Iraklıdır. Hanbeli Mezhebine mensup bir fakih olup, edebiyatçı, âbid, âmildir. el-Muktefi ile el-Müstencid adındaki halifelere vezirlik yapmıştır. İbnü'l-Cevzi O'nun öğrencilerindendir. İbnu l-Cevzi, İbn Hubeyre'den "Fevâid'i derlemiş ve bunları "el-Kitabu'1-Muktabes Mine'l-Fevaidi'l-Avniyye" adıyla kitaptaştırmıştır.

[18] el-Fâkihâni (654-734 H.): Adi: Ömer b. Ebi Ali b. Salim b. Sadaka el-Lahmi'dir. Künyesi, Taciddün Ebu Hafs'tır. İskenderiye'de doğmuş, orada vefat etmiştir. Mâliki Mezhebine mensup bir fakihtir. İbn Dakiki'l-İd'den el-Bedr b. Cemaa ve başkalarından ilim tahsil etmiştir. Usûl, hadis, Arapça ilimleri, edebiyat ve şiirde otorite idi. el-Tahrir ve't-Tahbir, Şer-hu'1-Urnde, el-Menhecu'1-Mübin fi Şerhi'l-Erbain gibi eserleri vardır.

[19] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 408-409.

[20] Fetfıu7-Bdri,XrV, 129-130

[21] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları:409-410.

[22] Buhâri ve Müslim, bk. Riyâzu's-Sâlihin, el-Elbâni'nin tahkiki ile, 528

[23] Buhâri ve Müslim, aynı eser, 529

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 410-412.

[24] Fethu'!-Bâri,XNt 128

[25] Bk. Sahihu'l'Câmi1, no: 2016

[26] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 412.

39. DİNDE ZORLUK YOKTUR.. 1

Bu Hadisin Önemi: 1

Hatanın Bağışlanmış Olması 1

Unutanın Affedilmesi: 2

İkrah Altında Bulunanın (Zorlananın) Affedilmesi: 3

39. DİNDE ZORLUK YOKTUR

İbn Abbâs (r.a.) dan, Rasulullah (s.a) buyurdu ki: "Muhakkak Allah, ümmetimin hata ile yaptığını, unutmasını ve kendisi için zorlandıkları şeyi bana bağışladı.[1]

Bu Hadisin Önemi:

en-Nevevi der ki: Bu hadis oldukça önemli, faydalı birtakım meseleleri ve önemli birtakım hususları kapsamaktadır ki, bunlar bir araya toplanacak

olursa, bu kitabın kaldıramayacağı kadar büyük çapta bir esere ulaşır.[2]

İbn Hacer ei-Heytemi de der ki: "Bu hadisin genel bir faydası vardır. Çünkü bu üç husus çeşitli fıkıh bölümlerinde yer almaktadır. Bunların.oldukça büyük ve önemli bir yeri vardır. Bu hadise Şeriat'ın yarısı demek uy-! gundur. Çünkü insanın sözlü fiilleri ya kasti ve ihtiyari olarak meydana gelir, bunlar da ihtiyari olarak ve hatırlamakla birlikte yapılan kasdi fiildir yahut da kast ve ihtiyar sözkonusu olmaksızın yapılan fiillerdir. Bunlar da ya hata ya unutmak veya zorlama sonucu meydana gelirler. Bu hadisten sarahatle bilindiği gibi, bu gibi hallerdeki fiiller affedilmiştir. Mefhumuyla da insanın birinci bölümden sorumlu tutulacağı anlaşılmaktadır. O halde bu ha-dis-i

şerif lafzı (mantuku) itibariyle Şeriat'ın yarısıdır, mantukuyla birlikte mefhumunu nazarı itibara alacak olursak Şeriat'ın tümüdür.[3]

O halde hadis-i şerif Nevevi ve İbn Hacer'in de açıkladıkları gibi, oldukça büyük bir öneme haizdir. Çünkü bu hadis-i şerif fukahânin fetvalarında dayanak kabul ettikleri büyük bir kaideyi esas olarak ortaya koymaktadır. [4]

Hatanın Bağışlanmış Olması

Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Şüphesiz Allah ümmetimin hatâsını benim için ba-ğışlamıştır" hadisinde geçen hata: Kastın zıddıdır. Hata kasti olarak ya-pılmayan şeydir. Meselâ, bir kimseyi öldürme kastı olmaksızın yapılan fiille öldürmek gibi.[5] Buna göre hata eden (muhti) ise, fiilliyle birşeyi kastettiği halde, kastettiğinden başka birşeye tesadüf etmesi demektir. Kur'ân-ı Ha-kim'den bu hadis-i şerifin anlamına tanıklık eden buyruklardan birisi de Yüce Allah'ın şu hitabıdır: "Hata ettiklerinizden dolayı üzerinizde bir günah yoktur, fakat kalplerinizin kastettiğinde (günah vardır)."(ei-Ahzâb, 33/5) Bir başka yerde de Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Rabb'imiz unuttuk yahut ya-nıldıysak bizi sorguya çekmeİ'Vei-Bofcora, 2/286) Rasulullah (S.A.S.)'ın şu buyruğu da bu hadisin anlamına tanıklık etmektedir: "Hakim hüküm verdiğinde içti-had eder ve isabet ederse iki ecri

vardır. İctihad eder, hüküm verir ve yanı-lırsa, onun bir ecri vardır.[6]

İşte bu değerli naslar şanı Yüce Allah'ın hata edenin âhirette günah, vebal ve sorumluluğunu kaldırmış olduğunu göstermektedir. Bu ise Yüce Allah'ın bu ümmete lütfü, ihsanı, keremi, adaleti ve bağ ışındandır.

Hata edip yanıîandan vebal ve günahın kaldırılması onun hatasının birtakım hükümler doğurmayacağı anlamına gelmez.-Meselâ, müslüman hata yoluyla bir başka müslümanı öldürecek olursa, onun bu öldürmesinin Kur'ân nassıyla tesbit edilmiş birtakım hükümleri vardır: "Mü'min bir kimsenin bir diğer mümini -yanlışlıkla olması hali müstesna- öldürmesi olacak şey değildir. Kim bir mü'mini yanlışlıkla öldürürse mü'min bir köle âzâd etmesi ve akrabalarına teslim edilecek bir diyet vermesi lazımdır. Meğer ki onlar (bunu) bir sadaka olarak bağışlamış olsunlar. Şayet mü'min olmakla birlikte size düşman olan bir kavimden ise, o zaman mü'min bir köle âzâd etmesi gerekir, Şayet kendileriyle afanızda andlaşma bulunan bir kavim-dense o vakit akrabalarına bir diyet vermek ve mü'min bir köle azad etmek gerekir. Kimin gücü yetmezse, iki ay aralıksız oruç tutması gerekir. Bu, Allah tarafından bir tevbe olmak üzere (böyledir). Allah en iyi

bilendir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.'Ven-Nisd, 4/92) Fakat hata edenin bu hatası dolayısıyla herhangi bir hükmün sözkonusu olması yahut olmaması açısından mes'eleye bakmak, o meselenin delillerine muttali olmak, ilim adamlarının bunu nasıl kavramış olduklarını tetkik etmek gerekir. Bundan sonra da konu ile ilgili hüküm verilir. Çünkü hata edenin hatalı fiili sonucu herhangi bir hüküm doğurmayacak birtakım işler de vardır. Meselâ bir kimsenin, sar-hoşluk verici bir içecek olmadığı zannıyla şarap içmesi hali buna benzer. Böyle birisine had de gerekmez, tazir de yoktur. Buna benzer bu kabilden pek çok mes'ele de böyledir.

Sözünü ettiğimiz hata yoluyla öldürme gibi birtakım hükümler doğan bazı yanlışlıklar da vardır. Yine bir kimse hata yoluyla başkasına ait bir malı telef edecek olursa, buna bağlı birtakım hükümler sözkonusudur. Böyle bir kişi telef ettiği malın tazminatını verir. Bunun gibi daha bir çok mesele vardır. [7]

Unutanın Affedilmesi:

Unutmak, hatırlamanın ve bellemenin zıddıdır. Bu da bir kimsenin bir şeyi daha önce hatırında tutmasına rağmen, o işi yaptığı vakit, o hatırında olan şeyi unutmasıyia olur. Unutan kişiden de Allah vebali, sorumluluğu ve günahı kaldırmıştır.

Bu hadise tanıklık eden buyruklardan birisi de Yüce Allah'ın şu beyânıdır: "Rabb'imiz, unuttuk veya yanıldıysak, bizi sorguya Çekme !"fei-Bafcara, 2/286)

Unutandan günah ve vebalin kaldırılmış olması, unutmanın birtakım hükümler doğurmasına aykırı değildir. Meselâ, bir kimse abdestsiz namaz kıla-cak olursa, mutlaka iadede bulunması gerekir. Yine unutarak farz namazı vakti çıkana kadar kılmayan bir kimsenin, hatırlaması halinde o namazı kılması icabeder. Çünkü Rasuîullah (S.A.S.) şöyle buyurmuştur: "Kim bir namazı unutacak olursa onu hatırladığı taktirde namazını kılsın. Çünkü onun bundan başka bir keffâreti yoktur." "Ve beni anmak için namaza kalk.Va- H&, 20/14)[8]

Unutan kimsenin hakkındaki hükümler ile ilgili olarak birçok mes'elede ilim adamları arasında görüş ayrılığı vardır. Kimisi unutanın hakkında birtakım hükümler sözkonusu olduğunu kabul ederken kimisi kabul etmemektedir. Bu konuda ise kafi söz söylemek delile bağlı birşeydir. Eğer hüküm vermeyi gerekli kılan sahih bir delil varsa, biz de gereğince hüküm belirtiriz. Böyle bir delil bulunmayacak olursa hüküm vermekten uzak dururuz. Mesela, hicret yurdunun imâmı Malik (Allah'ın rahmeti üzerine olsun) in görüşüne göre,

bir kimse ramazan ayında unutarak yemek yiyecek olursa, o kimsenin o günün orucunu iade etmesi gerekir. Oysa Rasuîullah (s.a) şöyle buyurmaktadır: "Kim unutarak yer, yahut içerse o oruç açmasın. Çünkü bu, Allah'ın kendisine vermiş olduğu bir rızıktır.[9] İşte böyle bir durumda biz unutan kimse aleyhine herhangi bir hükmün bulunmadığını ve orucunun da sahih olduğunu söyleriz. Çünkü bu hususta nass sabit olmuştur. Hicret yurdunun imamı ise bu hususta mazurdur. Zira O, müctehid bir kimsedir, içtihadı dolayısıyla da onun için ecir vardır. Bu delilin O'na ulaşmamış olması da muhtemeldir. [10]

İkrah Altında Bulunanın (Zorlananın) Affedilmesi:

Bir kimseyi bir işi yapmak üzere zorlamaya ikrah denilir. "Kurh" zorluk, "Kerh" ise kahretmek, mecbur etmek demektir.[11]

Kur'ân-ı Kerim'den hadisin hükmüne tanıklık eden buyruklardan birisi de şudur: "Kalbi iman ile dopdolu olup zorlananlar müstesna olmak üzere, kim imanından sonra Allah'ı inkâr ederse...%1-NaM, I6/106) Bu âyet-i kerime, Ammâr b. Yâsir hakkında inmiştir. Çünkü O, zor ve baskı altında bir söz söylemişti. Yüce Allah bu hususta O'nun vebal almamış olduğunu, sorumlu tutulmayacağını, günah kazanmadığını ifade etmektedir.

Kurtubi der ki: Bir kimse öldürüleceğinden korkacak noktaya kadar küfür ve inkâra zorlanacak olursa, kalbi iman ile mutmain olmak şartıyla inkâr ederse, fukahâ günahkâr olmayacağını, hanımının kendisinden bâin talâkla boşanmayacağını, onun hakkında küfür ahkâmıyla hükmolunmaya-cağını icmâ ile- kabul etmişlerdir. Mâlikin Kûfelilerin ve Şafii'nin görüşü de budur. [12]

Şu âyet-i kerime de bu hadis-i şerifte tanıklık-etmektedir: "Mü'minler müminleri bırakıp kâfirleri veli edinmesin. Kim bunu yaparsa artık onun Allah'la hiçbir ilişiği kalmaz. Meğer ki, onlardan gelecek bir zarardan korunmuş OlaSiniZ."fAliİmrân, 3/28)

İbn Abbâs der ki: "Bu, kişinin kalbi iman ile dopdulu olmakla birlikte dili ile (bazı) sözler söylemesi demektir.[13]

Kurtubi de der ki: Denildiğine göre mü'min, kafirler arasında ikamet ediyor ise ve nefsine bir zarar geleceğinden korkuyorsa, kalbi iman ile dopdolu olduğu halde diliyle onları idare edebilir. Takiyye ancak öldürülme yahut âzânın kesilmesi veya büyük bir eziyet (işkence) korkusu ile birlikte helâl olur.[14]

İşte Yüce Allah'ın Kitab'ından aktardığımız bu

naslar, ikrah altında bulunan bir kimsenin söz veya davranışı dolayısıyla sorumlu tutulmayacağını ortaya koymaktadır.

Tamamıyla ihtiyarı ortadan kalkan ve kendisinden isteneni yerine getirmeme gücü kalmayan bir kimse hakkında, günah söz konusu değildir ve sorumlu da olmayacağı ittifakla kabul edilmiştir. Meselâ, bir kimse zorla taşınıp girmemek üzere yemin ettiği bir yere sokulacak olursa, o kimse yeminini bozmuş sayılmaz. Aynı şekilde bir kadın zorla yatırılacak olur da, kendişinin de karşı koyabilecek hiçbir gücü bulunmaksızın onunla zina edilmesi halinde de hüküm böyledir.

Bir yönüyle tercihi bulunan, bir yönüyle de bulunmayan -meselâ, bir işi yapıncaya kadar kendisi veya bir başkasının dövülmesi gibi- mükreh kimseye gelince böyle bir fiile mükellefiyet taalluk eder. Çünkü böyle bir işi yapmama imkânına sahiptir, fakat onun bu işi yapmaktaki garazı, bizzat o fiili yapmak değil, kendisine gelecek zararı önlemektir.

Böyle bir ikrah halinde ise, ilim ehlinin bakış açılan farklı farklıdır.

Bu gibi fiillerde zorlamanın farklı hükümleri sözkonusudur.

Meselâ, Zeyd adındaki şahıs Amr adındaki kişiyi

öldürmeye zorlanacak olursa, onu öldürmesi helâl olamaz. Kurtubi der ki: İlim adamları icmâ1 ile şunu kabul etmişlerdir: Bir kimse başkasını öldürmek üzere zorlanacak olursa, onu öldürmeye kalkışması caiz değildir. Sopa vurulduğu için veya bir başkası dolayısıyla da çiğnenmesi haram olan namusunu da çiğneye-mez. Böyle bir durumda başına gelen belâya sabreder. Başkasını feda ede-rek kendisini kurtarmaya çalışması helâl değildir. Dünyada da âhirette de Allah'tan afiyet ihsan etmesini diler.[15]

İlim ehlinin cumhurunun görüşüne göre, böyle bir durumda öldürme olursa ikrah edene de ikrah olunana da kısas uygulanması gerekir. Çünkü her ikisi de öldürmek fiiline iştirak etmişlerdir. Mâlik ve Şafii'nin benimsediği görüş budur. Ahmed'den meşhur olan görüş de budur. Bir kimse zina etmek üzere zorlanacak olursa, ilim adamlarının bu konuda farklı görüşleri vardır. Kimisi böyle bir işi yapmasam caiz kabul ederken, kimisi haram kıl-mıştır ve şöyle demişlerdir: Herhangi bir şekilde böyle bir işi yapmaya kalkışması caiz değildir. Hanbelilerin benimsediği görüş budur. İbnü'l-Arabî der ki: Sahih olan, zinaya kalkışmasının caiz olmadığıdır, böyle bir durumda da -düşer diyenlerden farklı olarak- ona had düşmediğidir. [16]

Öldürme ve zina dışında, Allah'ın haram kıldığı şeyleri işlemek için zorlamaya gelince; fukahânın çoğunluğu zorlananın bunları işleyebileceğini kabul etmişlerdir. Ancak bu durumda başkasına ait olup telef ettiği malın tazminatını öder ve yapmış olduğu bu fiil dolayısıyla eğer yerine getirmesi gereken hükümler sözkonusu olursa, o hükümleri de yerine getirir. [17]

Bazı Sözleri Söylemeye Zorlamak

Aralarında Mâlik, Şafii ve Ahmed'in de bulunduğu ilim adamlarının cumhuruna göre, herhangi bir sözü söylemek üzere zorlanan kimse o sözü söyleyebilir. Bu konuda onun için vebal ve günah da yoktur. Zira Yüce Allah, Allah'a asi olunan en büyük günah olan küfür sözünü söylemeyi dahi caiz kılmıştır; dolayısıyla küfürden daha aşağı sözleri söylemenin cevazı öncelikle sözkonusu olur. Söz söylemek için ikrah ise, akitlerde yemin ve adaklarda ve buna benzer bütün sözlü tasarruflarda düşünülebilir. [18]

---

[1] Nevevi der ki: Hasen bir hadis olup, bunu İbn Mâce, Beyhaki ve başkaları rivayet etmiştir. Ancak hadis sahihtir. Bk. el-Elbâni, Mişkâtii'hMesâbih, No: 6293. Aynca geniş açıklamaların yer aldığı el-

İrvâ, 81

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 413.

[2] Nevevi, Şerhu'l-Erbain, 59, Dâru Ömer b. el-Hattâb baskısı

[3] el-Vâfi, Şerhu'l-Erbâin, 328

[4] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 413-414.

[5] Lisânu'i-Arab, I, 66'dan özetle

[6] Buharı, VIII, 157, İtisâm 21; Müslim Şerhi, IV, 310

[7] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 414-415.

[8] Buhâri, I, 148, Mevkitus-Salâh, 37; Bk. Nevevi, Müslim Şerhi, B, 326

[9] Bk. Sahihu'1-Câmi, S958

[10] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 415-416.

[11] el-Vâfi fi Şerhi't-Erbâin

[12] Kurtubi, X, 182

[13] Kurtubi, IV, 57

[14] Aynı yer.

[15] Kurtubi, X, 183

[16] Kurtubi, X, 183

[17] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 416-418.

[18] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 419.

40. DÜNYA ÂHİRETİN TARLASIDIR.. 1

Bu Hadisin Önemi 1

İlim Adamlarının Bu Vasiyete Dair Sözleri: 1

Birinci Söz: 2

İkinci Söz: 2

Faydalı Şeylerle Ömrü Değerlendirmek: 3

Dünyanın Geçiciliği: 4

Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler. 4

40. DÜNYA ÂHİRETİN TARLASIDIR

İbn Ömer (r.a.) den, dedi ki: Rasulullah {s.a) omuzlarımı yakalayıp şöyle buyurdu: "Dünyada bir garip yahut bir yolcu gibi ol!" İbn Ömer (r.a.) de şöyle derdi: Akşamı ettin mi sabahı bekleme. Sabahı ettin mi, de akşamı bekleme. Sağlığından hastalığın için birşeyler hazırla, hayatından da ölü-

mün için.[1]

Bu Hadisin Önemi

Bu dünya nice mükellefin yolunda, mutlak egemenin emirlerine bağlanmasına engel teşkil etmiştir. Dünya sevgisi nice mükellefin kalbinde yer etmiş, bunun sonucunda da o, artık dünyanın ve dünya ehlinin esiri oluvermiştir. Nice mükellef dünya sebebiyle dinini, vicdanını ve ümmetini satmıştır. Bundan dolayı İslâm'ın yüce Rasûlü (salât ve selâm O'na) mükellefin dünyada nasıl olması gerektiğini açıklamaktadır. Ta ki, bu dünyadan esenlikle geçip Daru's-Selâma (esenlik yurdu olan Cennet'e) ulaşabilsin.

Bu hadis dünyaya karşı zahid olmanın, dünyayı küçük görmenin, ondan âhirete kendisini ulaştıracak az şeyle kanaat etmenin gerektiğini ortaya koyan asli bir delil teşkil etmektedir. [2]

İlim Adamlarının Bu Vasiyete Dair Sözleri:

Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Dünyada bir garibmişsin yahut bir yolcu imişsin gibi ol" buyruğu ile ilgili olarak Hafız İbn Hacer, bu büyük vasiyete dair ilim adamlarının faydalı bazı sözlerini aktarmaktadır. Ben de onları aynen aktarıyorum[3]:

et-Tîbî der ki:

Buradaki "veya" şüphe ifade etmek için değildir. Aksine muhayyerlik ve mübahhk bildirmek içindir.

Daha güzeli, onun burada ("hatta" manasını veren) "bel" anlamında olmasıdır. Rasuiullah (S.A.S.) burada Allah'a ibadet eden, Allah yolunu izleyen kimseyi, barınacağı meskeni ve kendisini koru-yacak yuvası bulunmayan bir yabancıya benzetmektedir. Daha sonra daha da ileri giderek bu benzetmeyi bir kenara bırakıp onu yolcuya benzetmektedir. Çünkü garip bir kimse yabancı olduğu beldede yer tutabilir. Oysa uzak bir beldeye gitmek isteyen ve gideceği yer ile bulunduğu yer arasında insanı ölüme götürecek vadiler, helak edici çetin yollar, önünde yol kesici-lerin bulunduğu yolcu böyle değildir. Böyle bir yolcunun bir an dahi ikamet etmemesi, bir göz açıp kırpacak kadar bir süre dahi yerinde durmaması gerekir.

İbn Battal da der ki:

Garip kişi diğer insanlara az açılır. Hatta onlara karşı yabancılık çeker.

Zira o, hemen hemen yolunun uğradığı kimseler arasında tanıdığı, ünsiyet sağlayacağı hiçbir kimse bulamaz. O bakımdan o, kişi olarak, kederli ve korkuludur. Bir yoldan geçip giden de böyledir. Yolculuğunu tamamlayabilmesi ancak o yolculuğa güç yetirmesi, ağır yüklerini hafifletmesi ile müm-kün olabilir. Bununla birlikte, yolculuğunu kesecek

şeylerin bulunmayacağından da emin değildir. Beraberinde kendisini maksadına ulaştıracak azığı ve bineği vardır. İşte kişinin durumu bunlara benzetilmiştir. Bu ise dünyada zühdü tercih etmeye ve dünyadan yetecek, kişiyi menzile ulaştıracak kadarını almak ve bununla yetinmek gerektiğine işaret vardır. Nasıl ki yolcu, kendisini menziline ulaştıracak miktardan fazlasına muhtaç değilse, mü'min bir kimsenin de dünyada kendisini asıl varılacak yere ulaştıracak miktardan fazlasına ihtiyacı yoktur.

Nevevî der ki:

Hadisin anlamı şudur: Sen dünyaya meyletme, onu vatan edinme! Kendine orada kalacağını söyleme! Yabancı bir kimsenin, vatanı olmayan yerlerde bağlanmadığı şeylere, sen de dünyadan benzeri şeylerle bağlanma.

Diğer taraftan Hafız İbn Hacer, ilim adamları arasından isimlerini vermediği iki âlimin de sözlerini zikretmektedir: [4]

Birinci Söz:
Yolcu, vatanına gitmeyi isteyen yoldan geçen kimse demektir. Dünyada insan, efendisi tarafından bir ihtiyacını görmek üzere bir başka beldeye gönderilen köleye benzer. Bu kölenin yapması gereken, ne için gönderilmişse o işi bir

an önce yapmasıdır, sonra da vatanına dönerek kendisini ilgilendirmeyen başka herhangi birşeyle ilgüenmemesidir. [5]

İkinci Söz:

Bir başka ilim adamı da şöyle demektedir: Hadis-i şeriften maksat şudur: Mü'min kişinin kendisi dünyada bir garip konumundadır. O bakımdan kalbi bu garip bulunduğu beldeden herhangi birşeye bağlanmaz. Aksine onun kalbi kendisine döneceği vatanına bağlıdır. Dünyadaki ikametini vatanına geri dönmek için, ihtiyacını ve yol hazırlıklarını sağlamak için değerlendirir. İşte yabancının hali budur. Ya da mü'min dünyada bir yolcu gibi olmalıdır. Muayyen bir yerde durmaz, aksine o her zaman ikamet yurduna doğru yol alır gider.

tbn Ömer (r.a)'in söylediği: "Akşamı ettin mi sabahı bekleme, sabahı ettin mi de akşamı bekleme" sözüne gelince; bu da Rasulullah (s.a)'ın O'na yaptığı vasiyetten çıkartılmıştır. İşte bu söz, bu dünyada emeli kısa tutma gereğini göstermektedir. Kul her zaman için ecelinin kendisine yetişmek üzere olduğunun idrâkinde olmalıdır. Bu şuur ise dünyadan aza kanaat et-meye, öldükten sonra diriliş günü için hazırlıklarda bulunmaya ve mükellef kılınmış olduğu farz ve müstehab itaatleri en güzel şekilde yapmaya iter.

[6]

Faydalı Şeylerle Ömrü Değerlendirmek:

İbn Ömer der ki: "Sağlığından hastalığın için, hayatından da ölümün için birşeyler almaya bak!" Bu da bu üstün Sahabiden oldukça büyük bir vasiyettir ve bu vasiyet, Rabb'imizin Kitab'ından ve Rasulümüzün Sünnetinden alınmadır.

O bize, sağlık ve afiyet zamanlarımızı farz ve müstahab itaatlerle değerlendirmemizi tavsiye etmektedir. Çünkü insan hastalığı esnasında birçok itaati yerine getirmekten aciz düşebilir, bu itaatleri edada kusur işleyebilir. O bakımdan sağlık ve esenlik zamanlarında yapmış oldukları, hastalığı esnasında yaptığı kusurlarını telâfi edebilir.

Hafız (tbn Hacer) der ki: Yani sağlıklı iken itaat ile uğraş. Çünkü hastalıkta yapılan kusurlar ancak böyle telâfi edilebilir.[7]

İbnul-Cevzi de der ki: İnsan sağlıklı olmakla birlikte maişet ile uğraşmasından ötürü, itaat için boş vakit bulamayabilir. Bununla birlikte, geçime muhtaç olmadığı vakitlerde de sağlıklı olmayabilir. Bunların ikisi bir arada bulunacak olursa ve tenbellik de itaate baskın gelirse, işte böyle bir kişi al-danmış olur. Oysa işin gerçek mahiyeti dünyanın, âhiretin tarlası olduğudur. Kârı âhirette

ortaya çıkacak olan ticaret dünyada yapılır. Bu bakımdan boş zamanlarını ve sağlığını Allah'a itaat uğrunda değerlendiren kimse, işte gıpta edilecek kişi odur. Bunları Allah'a isyanda kullanan ise, aldanan kişidir; çünkü boş zamanın akabinde meşguliyet gelir, sağlığın akabinde de hastalık gelir.[8]

İbnü'l-Cevzi'nin bu sözünü Hafız İbn Hacer Rasulullah (S.A.S.)'ın: "İki büyük nimet vardır ki insanların birçoğu bunlar hakkında aldanış içerisindedir.[9] Sıhhat ve boş vakit...[10] hadisini şerhederken kaydetmektedir.

İbn Ömer (r.a) aynı şekilde ömrümüzün günlerini Allah'a ve Rasulüne itaat ile değerlendirmemizi, Kıyamet günü için hayrın geniş kapılarından azıklar biriktirerek değerlendirmemizi tavsiye etmektedir. Yüce Allah da şöyle buyurmaktadır: "Azık edinin. Şüphesiz ki azığın en hayırlısı takva-dır."(ei~Bakara, 2/i97)Ö\üm insana ansızın gelir. Kişi azıksiz olarak Rabb'inin huzuruna çıkmak zorunda kalabilir. Böyle bir halde ise helak olur, hüsrana öğrar, yaptıkları boşa gider. Şairlerden birisi şöyle der:

"Senin azığın bulunmadığı halde, azıkları bulunan bir topluluğun yol arkadaşı olmak seni memnun eder mi?"

İşte o vakit Ademoğlu, Allah'ın huzurunda dünyada iken kusurlu hareketi dolayısıyla pişman olacaktır; fakat o vakit de pişmanlık zamanı değildir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Bir kimse: Vay, yazık bana, Allah'ın yanında işlediğim taksirlerden dolayı ve gerçekten de ben şüphesiz alay edenlerdendim; diyecek veya diyecek ki: Allah bana hidayet verseydi elbette takvâîı kimselerden olurdum. Yahut azabı gördüğünde: Eğer benim için bir kere daha dönüş imkânı olsaydı, ihsan edicilerden olurdum; diyecektir. "(ez-Zümer, 39/56-58)

Bir başka yerde Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Yüzlerinin ateşte çevrileceği o günde diyecekler ki: N'olaydı, biz Allah'a ve Rasulüne itaat etseydik! "(el-Abzâb, 33/66)

Halbuki âhiret, hesap yurdudur, amel yurdu değildir. Nitekim Rasulullah (s.a) şöyle buyurmaktadır: "İnsan öldü mü artık onun ameli şu üç şey müstesna kesilir: Devam edip giden bir sadaka yahut kendisinden yararlanılan bir ilim veya kendisine dua edecek salih bir evlât.[11]

Dünyanın Geçiciliği:

Ademoğlu dünyanın fani ve geçici olduğunu kesinlikle bilir. Bununla birlikte o, dünyaya dalması sebebiyle ve dünya uğrunda çalışıp

çabalarken, bu gerçekten gafil olabiliyor, unutabiliyor. Bundan dolayı Yüce Allah birden çok yerde bize bu gerçeği hatırlatmaktadır: "Onun üzerinde kim varsa, hepsi iânıdır."(er-Rahmân, 55/26) Bir başka yerde de şöyle buyurmaktadır: "Dünya hayatı ancak gökten indirdiğimiz bir suya benzer ki, onunla yeryüzünde insanların ve hayvanların yediği bitkiler birbirine karışır. Nihayet yeryüzü zi-netini takınıp süslendiği, sahipleri de ona herhalde güç yetireceklerini sandıklan bir sırada, geceleyin veya gündüzün emrimiz ona geliverir. Sanki dün yerinde yokmuş gibi onu biçilmiş bir hale getiririveririz. İşte biz düşünen bir topluluk için âyetleri böyle açıklarız."(Yunus, 10/24)

Bu dünyanın gerçek mahiyetini bildirmek suretiyle, Allah'ın kalbini nur-landırdığı, uyanık kulu bu geçici dünya aldatamaz ve böyle bir kul, dünyanın nimet ve süsüne de rahatlıkla bağlanamaz. Aksine o, dünyayı âhiret için bir tarla olarak değerlendirir. [12]

Hadisten Çıkartılan Bazı Hükümler

1- Rasulullah (s.a)'ın Abdullah b. Ömer'in omuzlarını yakalaması, ilim talep edenin anlatılacak hususlara dikkatini çeken bir davranıştır. Ayrıca öğrenciye öğretmeninin kendisine önem verdiğini, öğrettiği bilgiyi ruhunun

derinliklerine ulaştırmak için özel bir gayret harcadığını hissettirmektedir. Bu ise ilmin iyice bellenmesi sonucunu verir. Zira kendisine bu şekilde dav-ranılan kimsenin bunu unutmasına imkân yoktur.

Aynı şekilde bu hadisten, Rasulullah (s.a)'ın Abdullah b. Ömer'i ne kadar sevdiği de anlaşılmaktadır. Çünkü böyle bir davranışı kişi çoğunlukla sevdiklerine yapar.

2- Hadis-i şeriften Rasulullah (s.a)'ın ümmetine hayır ve salâhı ulaştırmaya olan tutkunluğu anlaşılmaktadır.

3- Yine hadis-i şerifte mutlaka gerekli şeylerle yetinmeye işaret vardır.

4- İtaatleri işlemekte eli çabuk tutmak da teşvik edilmektedir. [13]

---

[1] Buhâri, VII, 170, Rikaak 3.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları:421.

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 422.

[3] Fethu'İ-Bâri, XIV, 8-9

[4] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 422-423.

[5] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 423.

[6] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 423-424.

[7] Fethu1-Bâri,XN, 9

[8] Fetfıu7-Bdri,XIV, 4

[9] Yani iki büyük nimet vardır ki, İnsanlar o nimetler hakkında aldanış içerisindedirler. Burdaki "aldanış" kelimesi (ğabn) alışverişte birkaç kat pahalıya aldanmaktır yahut da birşeyi satarken gerçek değerinden daha aşağıya satmaktır. Rasulullah (S.A.S.) mükellefi, ticaretle uğraşan kimseye, bedeni sağlığı ve kişiyi itaatte bulunmaktan alıkoyacak mesuliyetlerinin bulunmamasını da sermayeye benzetmektedir. Çünkü bunlar kâr sağlamanın sebepleri ve başarıya ulaşmanın ön şartlarıdır. Allah'ın emirlerini yerine getiren, sıhhatini ve boş vaktini de

gereği gibi değerlendiren bir kimse kârlı olur. Sermayesini kaybeden kişi ise, pişmanlığın fayda vermeyeceği bir zamanda pişmanlık duyar.

Nitekim Riyazu's-Salihin'de de böyle açıklanmıştır.

[10] Buharı rivayet etmiştir. (Buhdri, Rikaak 1; Tirmizi, Zühd 1; İbn Mâce, Zühd 15; Dârimi, Rikaak 2; Müsned I,

258, 344. -Çeviren-)

[11] Müslim Şerhi, IV, 167. (Müsîim, Vasiyyet 14; Hbu Dâuud, Vasâyâ 14; Tirmizi, Ahkâm 36; Nesai, Vasâyâ 8. -Çeviren-)

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 424-425

[12] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 426.

[13] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 426.

41. PEYGAMBER'E UYMAK İMANIN BİR GEREĞİDİR.. 1

41. PEYGAMBER'E UYMAK İMANIN BİR GEREĞİDİR

Ebu Muhammed Abdullah b. Amr b. el-As (r.a.)dan, dedi ki: Rasulullah (s.a) buyurdu ki: "Sizden herhangi bir kimse hevâsı getirdiğime tabi olmadıkça iman etmiş olamaz."

(Nevevî der ki:) Bu, hasen sahih bir hadis olup, biz bunu Kitabul-Huc-ce'de sahih bir isnâd ile rivayet ettik.

Ancak, bu hadis zayıftır, sahih değildir. Bu hususta el-Elbâni'nin söyledikleri ile Hafız Receb b. Hanbeli'nin açıklamalarını aşağıya kaydedelim: el-Elbâni, Mişkâtu'l-Mesâbih'te şunları söylemektedir:

Bu bir yanılmadır, senedi zayıftır. Çünkü bu hadisin senedinde Nuaym b. Hammad vardır ki, zayıf bir râvidir. Hafız İbn Receb de bu illetten başka bir sebebe bağlı olarak illetli olduğunu ifade etmiş ve böylelikle Nevevi'nin bu hadisin sahih olduğunu belirtmesini tenkid etmiştir. Bu hususta Câmiu'l-Ulumi ve'1-Hikem adlı kitabına bakınız. Diğer taraftan onun (Hatib et-Tebri-zi'nin) bu hadisi sözü geçen iki kişiye (yani birisi Mesabihu's-Sünne'nin müellifi el-Beğavi'nin Şerhu's-Sünne adlı kitabına diğeri de Nevevi'nin kırk hadisine -Çeviren- Bk. Mişkat, I 59) izafe etmesi, bu hadisi

bu ikisinden daha üst tabakada (yani daha erken dönemlerde) bulunan kimselerin rivayet etmediği vehmini vermektedir. Oysa durum böyle değildir. Bu hadisi ayrıca el-Hasen b. Süfyan da el-Erba'in adlı eserinde zikretmiştir. Bu ise Ahmed ve İbn Main'den hadis almıştır. 303 yılında vefat etmiştir. Yine bu hadisi el-Kasım b. Asakir de el-Erbain'de rivayet etmiş ve hasen -garibdir, demiştir.[1]

Hafız İbn Receb de der ki:

Bu hadisin sahih kabul edilmesi gerçekten birçok yönden uzak bir ihtimaldir. Bunlardan birisi şudur: Bu hadis sadece Nuaym b. Hammâd el-Mervezi'nin rivayet ettiği bir hadistir. Bu Nuaym ise, her ne kadar bir grup imam tarafından sika kabul edilmiş, Buhâri de ondan gelen rivayetleri kitabına kaydetmiş ise de, hadis imamları Sünnetteki sıkı sıkıya bağlılığı ve hevâ ehline karşı cevap vermekteki tavizsizliği dolayısıyla hakkında hüsnü zan besliyorlardı. Bununla birlikte, onun yalancılıkla itham edildiği ve bazı hadisleri karıştırdığı da söylenmiştir. Hadis imamları onun münker rivayetlerini çokça tesbit edince, onun zayıf bir râvi olduğuna hükmettiler. Hafız Salih b. Muhammed'in İbn Mâin'den rivayetine göre O, Nuaym hakkında (İbn Mâin'e) sormuş, O da şu cevabı vermiş: Birşey değildir. Bununla birlikte o sadece Sünnete bağlı bir kimsedir. Salih der ki: O,

hıfzından hadis naklederdi. Bununla birlikte onun yanında pek çok münker rivayet bulunur ve bu konuda kimse ona tâbi olmazdı.

Ebu Dâvud da der ki: Nuaym'ın bildiği Rasulullah (s.a)'tan yirmiye yakın hadis vardır ki, bunların ash yoktur.

Nesai de der ki: O zayıf râvidir. Bir seferinde de: O sika değildir, demiştir. Bir başka seferinde de şöyle demiştir: O pek çok hadiste bilinen imamlardan ayrı münferiden çokça rivayet nakletmektedir. O bakımdan rivayeti delil gösterilmeyen kimselerin arasına girmiştir.

Ebu Zür'a ed-Dımeşki der ki: Başkalarının mevkuf olarak rivayet ettiği hadisleri o mevsul olarak nakletmektedir. Yani o mevkuf rivayetleri merfu1 diye zikreder.

Ebu Arube el-Havâfi der ki: O, durumu karanlık bir kimsedir.

Ebu Said b. Yunus der ki: O, münker birtakım hadisleri sika ravilerden rivayet etmiştir. Başkaları da onun hadis uydurduğunu söylemişlerdir. Hem Abdulvehhab es-Sakafi'nin arkadaşları ile İbn Şirinin arkadaşları nerede idiler ki, Nuaym tek başına bu hadisi rivayet etsin?

Bu hadisin sahih olduğunu söyleme ihtimalini uzak kılan sebeplerden bir diğeri: Bu hadisin

isnadı hususunda Nuaym'a muhalefet edilmiştir. Bu hadis ondan, es-Sakafi'den, Hişam'dan yoluyla rivayet edildiği gibi, ondan, es-Sakafi'den, bize hocalarımızdan birisi anlattı, bize Hişam veya başkası anlattı, diye de rivayet edilmiştir. Bu rivayete göre ise, es-Sakafi kimliği bilinmeyen birisinden hadis rivayet ediyor, demektir. Yine bu hadis es-Sakafi'den; bize hocalarımızdan birisi anlattı, bize Hişâm ve bir başkası anlattı, diye de rivayet edilmiştir. Bu rivayete göre es-Sakafi bu hadisi meçhul bir raviden rivayet etmiş olur. Onun hocası da yine muayyen olmayan bir kişiden hadisi rivayet etmiştir. Bu durumda hadisin senedindeki cehalet (meçhul râviler) daha da artmaktadır.

Bir başka sebep: Hadisin senedinde Ukbe b. Evs el-Sedusi el-Basri vardır. Denildiğine göre yine bu senedde Yakub b. Evs de vardır. Ebu Dâvud, Nesai ve İbn Mâce ondan Abdullah b. Amr'dan yoluyla bir hadis rivayet etmişlerse de, hadisin senedi muzdariptir. el-Icli, İbn Sa'd ve İbn Hibbân onun sika olduğunu da belirtmişlerdir. İbn Huzeyme ise şöyle demiştir: İbn Şirin şanının yüksekliğine rağmen ondan hadis rivayet etmiştir. îbn Abdil-berr de şöyle demektedir: O (Nuaym) meçhul bir râvidir. el-Gallâbi de Ta-rih'inde şöyle demektedir: Onun Abdullah b. Amr'dan hadis işitmediğini iddia

ederler. O sadece: Abdullah b. Ömer dedi ki; der. Buna göre Abdullah b. Amr'dan rivayeti munkatı' demektir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.[2]

---

[1] Bk. Mişfcdtu'i-Mesdbih, I, 59

[2] Câmiu'İ-Ulumi ve'l-Hikem, 364-365

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 427-429.

42. YÜCE ALLAH'IN MAĞFİRETİNİN GENİŞLİĞİ. 2

Bu Hadisin Önemi: 2

Âdem (A.S)'E Dair: 2
Mağfiretin Sebepleri: 3
Dua Île Emrolunduk: 4
Duaya Teşvik: 4
Duaya Dair Bazı Hükümler : 4
Hauf Ve Reca (Korku Île Ümid): 5
Allah'ın Rahmetinden Ümid Kesmek, Büyük Günahlardandır: 6
"Peygamberlerin Ümid Kesmesi" Ayetinin Anlamı: 6
Günahlar Büyük Olsa Dahi Mağfiret Dilemek. 7
Günahlardan Mağfiret Dilemenin Vücûbu: 7
Günahlardan Mağfiret Dilemenin Fazileti: 8
Bazı İstiğfar Şekilleri: 8
İstiğfarın Tevbe İle Birlikte Yapılması: 9
Tevhid: 10
Şirkten Korkutma: 11
Hadislerden Çıkartılan Bazı Hükümler. 12
Birinci Hadis. 12
İkinci Hadis. 12
Dördüncü Hadis. 14
Beşinci Hadis. 15
Altıncı Hadis. 16

Yedinci Hadis. 16
Sekizinci Hadis. 16
Dokuzuncu Hadis. 17
Onikinci Hadîs. 17
Onüçüncü Hadis. 17
Ondördüncü Hadis. 18
Onbeşinci Hadis. 18
Onaltıncı Hadis. 18
Onyedinci Hadis. 19
Ondokuzuncu Hadis. 19
Yîrmincî Hadis. 19
Yirmibirinci Hadis. 19
Yirmiikinci Hadis. 20
Yirmiüçüncü Hadis. 20
Yirmidördüncü Hadis. 20
Yirmibeşinci Hadis. 20
Yirmialtınca Hadis. 21
Yirmiyedinci Hadis. 21
Yirmîsekizinci Hadîs. 21
Yirmidokuzuncu Hadis. 22
Otuzdördüncü Hadis. 22
Otuzbeşinci Hadis. 22

Otuzaltıncı Hadis. 23

Otuzyedînci Hadis. 23

Otuzsekizinci Hadis. 24

Kırkıncı Hadis. 24

42. YÜCE ALLAH'IN MAĞFİRETİNİN GENİŞLİĞİ

Enes (r.a)'den, dedi ki: Rasulullah (s.a)'i şöyle buyrurken dinledim: Yüce Allah buyurdu ki: "Ey Ademoğlu, sen bana dua edip benden umdukça, ben de senin neler yaptığına bakmaksızın sana bağışlarım ve hiç aldırış etmem. Ey Âdemoğlu eğer günahların göğe kadar yükselecek olsa, sonra benden mağfiret isteyecek olursan, ben de sana günahlarını bağışlarım. Ey Âdemoğlu, eğer sen bana yeryüzü dolusu kadar günahla gelecek olsan, sonra da benim huzuruma bana hiçbirşey ortak koşmamış olarak gelsen, ben de yer dolusu kadar mağfiretle sana gelirim.[1]

Bu Hadisin Önemi:

Bu, şanı büyük bir hadistir. Çünkü tevhidin şanının, Yüce Allah'ın mu-vahhidlere hazırlamış olduğu ecrin büyüklüğünü gösterdiği gibi, Yüce Allah'ın kullarına mağfiretinin genişliğini de göstermektedir.

Diğer taraftan hadis, çok büyük bir ölçüde Allah'tan mağfiret dilemeyi, O'na tevbe etmeyi ve O'na dönüşü de teşvik etmektedir. [2]

Âdem (A.S)'E Dair:

Hadis-i şerifteki: "Yüce Allah buyurdu ki: Ey Ademoğlu" buyruğunda sözü geçen Adem, insanlığın babasıdır. O'na bu ismin veriliş sebebi, Hafız İbn Hacer'in dediğine göre şöyledir: "Adem Süryanice bir isim olup Kitap ehlince bu isim, Dal harfinin üstününün uzatılması suretiyle "Âdâm" şeklindedir. Bu kelimenin gayr-i munsarıf oluş sebebi, Arapça olmayışı ve özel isim oluşudur. es-Sa'lebi der ki: Toprak İbranice'de Adam diye ifade edilir. İşte Adem (A.S.)'e de bu isim verilmiş ve Dal'dan sonraki ikinci Elif hazfedil-miştir. Bunun Arapça olduğu da söylenmiştir. el-Cevheri ve el-Cevâliki bunu kesin olarak ifade etmişlerdir. "Adem" kelimesinin esmerlik anlamına gelen "el-Edeme"den geldiği söylendiği gibr (gökyüzü, yeryüzü ve tabaklanmış deri gibi anlamlar ihtiva eden) "edim" den geldiği de söylenmiştir. Çünkü Adem (A.S.) yeryüzünden yaratılmıştır. Bu görüş, İbn Abbâs'tan nakledilmiştir. Bu görüşe göre ise munsarıf olmaması, fiil vezninde olması ve özel isim olması dolayısıyladır. Bunun iki şeyi birbirine karıştırmak demek olan "edeme" fiilinden geldiği de söylenmiştir, çünkü Adem su ve çamurdan meydana gelmiş ve bunlar bir arada karıştırılmıştır.[3]

Adem {a.s.), şerefli bir Peygamberdir. Yüce Allah

O'nu seçmiş ve üstün kılmıştır: "Gerçekten Allah Adem'i, Nuh'u, İbrahim'i ve İmrân ailesini seçip âlemlere üstün kılmıştır. Hepsi birbirinden bir zürriyetti. Allah her şeyi işitendir, bilendir."(An imr&n, 3/33-34) Yüce Allah O'nu kendi eliyle yaratmış, ona kendi ruhundan üflemiş, meleklere emrederek O'na secde etmişlerdir. Bu hususlar Kitap ve Sünnet'te sabittir. Nitekim uzunca şefaat hadisinde de nakledildiğine göre insanlar (hesabın bir an önce görülmesi hususunda kendilerine şefaat etmek üzere) Adem (A.S.)'e gidecekler ve şöyle diyeceklerdir: Ey Adem, sen insanların atasısın. Allah seni eliyle yaratmış, sana kendi ruhundan üflemiştir. Meleklere emir vermiş, onlar da sana secde etmişlerdir.[4]

Yüce Allah O'na her şeyin adını öğretmiştir, Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "(Allah) Adem'e bütün isimleri öğretti. Sonra onları meleklere gösterip: Eğer siz doğru söylenenler iseniz, bunların isimlerini bana haber verin, dedi..."(ei-Bakara, 2/3i)Y\ne Şanı yüce ve mübarek Rabb'imiz, bize İblis ile kıssasını zikretmiş, şeytanın kendisine nasıl vesvese verip O'nu Allah'a isyana düşürdüğünü anlatmış, İblis'in Adem (A.S.)'e nasıl yumuşak ve teşvik edici bir üslupla yaklaştığını zikretmiş bulunmaktadır: "Ve: Rabb'inizin sizi bu ağaçtan alıkoymasının tek sebebi, melekler

olmamanız, yahut ebediyyen (Cennet'te) kalmamanız içindir, dedi. Bir de onlara: Şüphesiz ki ben size içtenlikle öğüt verenlerdenim, diye yemin etti."(ef-AVo/, 7/20-23) Onlara içtenlikle öğüt verdiğine ve doğru söylediğine yemin etti, Yüce Allah da onun bu durumunu şöylece nakletmektedir: "Şeytan O'na vesvese verip dedi ki: Ey Adem, sana ebedilik ağacını ve sonu gelmez bir mülkü göstereyim mi?Va-Hâ, 20/120)

İşte bunlar İblis'in insanları sapıklığa ve Allah'ın yolundan uzaklaşmaya davet ettiği üslûplarıdır. O çağırdığı kimseleri teşvik etmekte, zaaf kapıların-dan onlara etkili olmaya çalışmaktadır. Ta ki, onları mevlâlarına isyan ettirsin. Onları isyana düşürdü mü de, onlardan uzak olduğunu ilân eder: İş olup bitince şeytan da der ki: Doğrusu Allah size gerçeği vadetmişti. Ben de size vadettim, ama size verdiğim sözde durmadım. Zaten benim sizin üzerinizde hiçbir sultam ve nüfuzum yoktu; ben sizi çağırdım siz de çağırımı kabul ettiniz. O halde beni kınamayınız, aksine kendinizi sınayınız. Ne ben sizi kurtarabilirim ne siz beni kurtarabilirsiniz. Ben zaten önceden, beri beni ortak tutmanızı da şüphesiz kabul etmemiştim. Elbette zalimler için çok acıklı bir azab vardır."(ibmhim, 14/22) İşte şeytanın Kıyamet gününde takınacağı tavır budur. O halde kula düşen, onun türlü üslûplarından ve

yollarından çekinmesi, sakınmasıdır. Şanı Yüce ve Mübarek Allah'ın bunu bizlere anlatmasının tek sebebi, yalnızca ibret almak, öğüt almak ve ondan sakınmak, ona karşı uyanık olmaktır. Eğer kul bir masiyet işleyecek olursa, çabucak tevbe etmeli, Yüce Allah'a dönmelidir. Çünkü Şanı Yüce Allah bu hadiste de belirtildiği gibi mağfireti çok geniş olandır.

Bundan dolayı Adem {a.s.) de Rabb'ine döndü ve tevbe etti. Yüce Allah da O'nun tevbesini kabul buyurdu. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Rabb'imiz, biz kendi kendimize zulmettik. Eğer bize mağfiret etmez ve merhamet buyurmazsan, herhalde zarara uğrayanlardan oluruz, dediler.'Vef A'râf, 7/23jBir başka yerde de şöyle buyurmaktadır: "Sonra Rabb'i onu seçti, tevbesini kabul buyurdu ve doğruya iletti."cra-Hâ, 20/122)

Belki de tevbe, istiğfar ve Allah'a dönüşe çağırıp teşvik ederken, Rasu-lullah (S.A.S.)'ın bu hadis-i şerifte, "Ey Ademoğlu" sözünü kullanmasının nüktesi de budur. [5]

Mağfiretin Sebepleri:

Bu hadis-i şerifte Yüce Allah'ın kullarının günahlarını bağışlamasının sebepleri açıklanmaktadır. Bunlar da aşağıdaki gibidir:

1) Dua: Hadisi şerifte geçen: "Muhakkak ki sen

bana dua ettikçe..." bölümü hakkında ilim adamları şöyle demişlerdir: Yani sen bana dua edip beni (rahmetimi) ummaya devam ettiğin süre boyunca, ben de sana hiçbir-şeye aldırış etmeksizin mağfirette bulunurum ve ben böyle bir durumda da seni bağışlamaktan uzak duracak değilim.

Duâ, kelimesi Kur'ân-ı Kerim'de birden çok anlamda kullanılmıştır ki, bunların bazıları şanı Yüce Allah'ın: "Bana dua edin ben de sizin duanızı kabul edeyim."fef-Mü'min, 40/60} buyruğunda olduğu gibi; dilekte bulunmak anlamındadır. Şer'i anlamı ile duâ, kimilerinin tarif ettiği gibi Yüce Allah'ın nez-dinde bulunan hayırları arzu ederek yalvarıp yakarmak, dilekte bulunmak ve istenenin gerçekleşmesi, umulanın elde edilmesi içinde Yüce Allah'a niyaz etmektir. [6]

Dua Île Emrolunduk:

Şanı Yüce Allah, bize, kendisine dua edip O'ndan istekte bulunmamızı emrederek şöyle buyurmaktadır: "Rabb'iniz buyurdu ki: Bana dua edin, ben de duanızı kabul edeyim. Şüphesiz bana ibadeti büyüklüklerine yedirme-yenler Cehennem'e pek yakında hor ve zelil olarak gireceklerdir. VMü'mm,

40/60)

Dua Allah'a bir ibadet ve Allah'a bir yakınlaşmadır.

Rasulullah (S.A.S.) de Yüce Allah'ın kendisinden dilekte bulunmayanlara gazab edeceğini beyan etmiştir: "Allah'tan dilekte bulunmayanlara Allah gazab eder.[7]

Duaya Teşvik:

Rasuluilah (s.a) bizi duaya da teşvik etmiştir: "Herhangi bir müslüman günahı bulunmayan, akrabalık bağını kesmeyi gerektirmeyen bir duada bulunacak olursa, mutlaka Allah ona şu üç husustan birisini verir: Ya onun dua edip istediğini ona acilen verir ya onu âhirette o kimse için saklar yahut da ondan (duasında istediği şeyin) bir benzerini uzaklaştım. Ashab: O halde biz de çok dua ederiz, deyince Rasulullah (s.a) "Allah'ın vereceği ise daha çoktur." diye buyurdu.[8]

Yine Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur:

"Şüphesiz Allah çokça haya eder ve çok kerem sahibidir. Kulun kendisine ellerini uzatıp da o elleri bomboş geri çevirmekten haya eder.[9]

Duaya Dair Bazı Hükümler [10]:

Dua şartlarına riayet olunduğu ve kabulünü engelleyen hususlardan uzak kalındığı takdirde, kulun günahlarının bağışlanmasına sebep teşkil eder. Bundan dolayı dua esnasında mağfiret istendiği vakit, kalbin uyanık ve şuurlu olması, söylediğinin ve kime hitap ettiğinin farkında

olması gerekir. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Yüce Allah'a duanızın kabul edileceğine dair kesin bir kanaat ile dua ediniz. Biliniz ki, şüphesiz Allah gafil ve başka şeylerle oyalanan kalbin duasını kabul etmez.[11] Aynı şekilde duasının kabul edileceğini ummalı, isteğinde kesin ifadeler kullanıp Allah'ım dilersen bana mağfiret et dememelidir; Nitekim Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Sizden herhangi bir kimse dua ettiği vakit duasında kesin ve kararlı olsun. Allah'ım dilersen, demesin, çünkü Şanı Yüce Allah'ı zorlayacak hiçbir güç yoktur.[12]

Bundan dolayı duada alabildiğine ısrar etmek, Şanı Yüce Allah'ın huzurunda muhtaçlığımızı açıkça ortaya koymak gerekir. Çünkü Allah'tan koruyacak ve O'ndan gelene karşı kurtaracak yine O'dur. Ayrıca günahlarının şanı Yüce Allah'tan başkası tarafından bağışlanacağını umut etmemelidir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ve günahları Allah'tan başka kim bağışlayabilir ki?"(Âii imrân, 3/135) [13]

Hauf Ve Reca (Korku Île Ümid):

Hadis-i şerifteki: "Ve beni umarsan" ifadesi ile ilgili olarak Hafız İbn Ha-cer, Fethu'î-Bâri'de Reca hakkında şunları söylemektedir: "Eğer kusurlu bir davranışı olursa, Allah hakkında güzel zan beslesin. O'nun günahlarını bağışlayacağını

umsun. Yine bir itaatte bulunan kişi de, onun kabul edileceğini umsun. Bir masiyeti ısrarla işleyip ona dalarken, pişmanlık duymaksızın ve ondan vazgeçmeksizin sorgulanmayacağını uman kimse ise, aldanış içerisindedir.[14]

Enes (r.a)'den, Peygamber (s.a) ölüm döşeğinde bir gencin yanına girdi, O'na "Kendini nasıl buluyorsun?" diye sorunca O: Allah'tan umudum var, günahlarımdan da korkuyorum, dedi. Rasulullah (s.a) şöyle buyurdu-. "Bir kulun kalbinde böyle bir durumda bu ikisi bir arada bulunacak oldu mu, mutlaka Allah ona umduğunu verir ve korktuğundan onu emin kılar.[15]

Bundan dolayı hem korku, hem de ümidi gerektirici va'd ve vaid (teh-did) i kapsayan bir çok hadis-i şerif vârid olmuştur. Ebu Hureyre (r.a)'den, dedi ki: Rasulullah (s.a)'ı şöyle buyururken dinledim: "Şüphesiz Allah rahmeti yarattığı günü yüz rahmet olarak yarattı. Kendi nezdinde bunun dok-sandokuz tanesini alıkoydu; bütün yaratıkları arasında da bir tanesini saldı. Eğer kâfir Allah'ın yanındaki rahmetin tümünü bilecek olsaydı, Cennet'ten ümid kesmezdi ve eğer mü'min Allah'ın yanındaki bütün azabı bilmiş olsaydi Cehennem'den emin olmazdı.[16]

Hafız İbn Hacer (Allah'ın rahmeti üzerine olsun)

der ki: "Eğer kul Allah'ın sıfatları arasında rahmet etmeyi dilediği kimselere rahmet etmek ve dilediği kimselerden de intikam almanın da bulunduğunu bilirse, hiç şüphesiz Allah'ın rahmetini uman hiçbir kimse, O'nun intikamından yana kendisini emin görmez, O'nun intikamından yana korkan kimse de O'nun rahmetinden umut kesmez. Bu ise küçük dahi olsa, kötülükten uzak durmaya, az dahi olsa itaate devam etmeye iter.[17]

O bakımdan müslüman kimsenin korku ile ümidin kanatları arasında olması gerekir. Yüce Allah'ın şu buyruğunda olduğu gibi-. "O'nun rahmetini umarlar, azabından da korkarlar.u(ei4srû, n/57)
[18]

Allah'ın Rahmetinden Ümid Kesmek, Büyük Günahlardandır:

Bu kudsi hadiste şanı Yüce Allah günahları, masiyetleri işlemek suretiyle, farzları eda etmekte kusurlu davranmak suretiyle haddi aşan günahkârların önünde mağfiretinin kapılarını sonuna kadar açmaktadır. Ta ki onun rahmet ve mağfiretinden ümid kesmesinler. Çünkü onun rahmetinden ümid kesmek, büyük günahlardandır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ve Allah'ın rahmetinden de ümidinizi kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez."(Yusuf, 12/87)

Kurtubi bu âyet-i kerime ile ilgili olarak şunları söylemektedir: "İşte bu buyruk, Allah'ın rahmetinden ümit kesmenin yani ye'sin büyük günahlar-. dan olduğuna delil teşkil etmektedir." Şanı Yüce Allah, İbrahim (a.s.)den şöyle dediğini haber vermektedir: "Rabb'inin rahmetinden sapıklardan başka kim ümid keser ki, dedi.'Vei-Hîcr, 15/66) Bir başka yerde de şöyle buyurmak-tadır: "De ki: Ey öz nefisleri aleyhine aşın giden kullarım, Allah'ın rahmetinden ümid kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Muhakkak ki O, çok çok bağışlayandır, merhamet buyurandır."(e^zümer, 39/53)

Bu âyet-i kerimede Allah'ın rahmetinden ümid kesmek yasaklanmaktadır. Yasak (nehiy) ise, eğer mekruh olduğunu ortaya koyacak bir başka karine yoksa haramlığı gerektirir. Bu âyet-i kerime de İbn Abbâs'ın dediğine göre şu sebepten ötürü nâzü olmuştur: Müşriklerden bazı kimseler adam öl-dürmüş, bu işi alabildiğine çok işlemişti. Zina etmiş ve bu işi alabildiğine çok işlemişti. Muhammed (s.a)'e gelip şöyle dediler: Şüphesiz söylediğin ve kendisine davet ettiğin şey güzeldir ve bu işlediklerimize bir keffâret bulunduğunu bildirmektedir. Bunun üzerine şu buyruk nazil oldu:[19] "Onlar ki, Allah ile birlikte başka bir ilâha ibadet etmezler. Allah'ın haram kıldığı canı da

öldürmezler. Meğer ki hak ile ola. Zina da etmezler..."(d-Furkan, 25/68) Ayrıca: "De ki: "Ey nefisleri aleyhine ileri giden kullarım..." ayeti de indi. [20]

"Peygamberlerin Ümid Kesmesi" Ayetinin Anlamı: Burada şu âyet-i kerimenin anlamını açıklamamız gerekmektedir: "Nihayet Peygamberler ümidlerini kesip de artık kendilerinin yalanlanacaklarını zannettikleri sırada, onlara yardımımız gelmiş ve dilediğimiz kurtuluşa erdirilmişti. Fakat günahkârlar topluluğundan ise azabımız asla döndürül-mez "(Yusuf, 12/ıiû) Bu buyruğu açıklamamız gerekir; ta ki bu hususta bir karışıklık olmasın ve ta ki bu âyet-i kerimenin sundukları ile diğer âyetlerin anlattıkları arasında bir çatışma olduğu zannedilmesin. "Nihayet o Peygamberler ümidlerini kesip..." âyetinin anlamı ile ilgili olarak Kurtubi şunları söylemektedir: "Yani nihayet kavimlerinin iman edeceklerinden ümid kes-tiklerinde... demektir.[21]

İbn Abbâs'dan da: "Kendilerinin yalanlanacaklarını zannettikleri..." buyruğu hakkında şunları söylemektedir: Peygamber kavimlerinin, iman ede-ceklerinden ümid kestiler ve onların kavimleri de artık Peygamberlerin, kendilerine yalan söylediklerini zannettiler...[22]

O halde bu hususta İbn Abbas'tan gelen bu açıklamaya dayanmak gerekir. Çünkü O, kendisinin ne demek istediğini başkasından daha iyi bilen birisidir.

Aişe (r.anhâ) de bu âyetin tefsiri ile ilgili olarak şunları söylemektedir: "Bunlar Rab'lerine iman eden, Peygamberleri doğrulayan kimselerdi. Sıkınti ve belâları uzayıp gitti ve ilâhi yardım gecikti. Nihayet Peygamberler artık kavimlerinden kendilerini yalanlayanlardan ümid kesip yine Peygamberler kendilerine uyanların dahi kendilerini yalanlayacak noktaya geldiklerini sandıkları bir zamanda, o vakit Allah'ın yardımı onlara geldi.[23]

Peygamberler -selâm onlara- masumdurlar ve Allah'ın rahmetinden ümid kesmekten yahut da Yüce Allah hakkında hak olmayan bir zan beslemekten münezzehtirler. İşte bu, âyet-i kerimenin özlü bir açıklamasıdır. Bu hususta geniş açıklamaları okumak isteyenler Fethu'l-Bâri'ye başvurabilirler. Orada Hafız İbn Hacer bu mes'elede Tefsir bölümünde[24] geniş açıklamalar getirmektedir. Bu hadis-i şerifte de şu belirtilmektedir: Kulun günahları ne kadar çok olur ve artarsa, hadisteki ifadesi ile: "günahların göklere kadar ulaşacak olsa dahi[25] yani eğer günahların çokluğundan dolayı bulutlara kadar

erişecek olsa, bir açıklamaya göre de gözün görebileceği noktaya kadar dahi çıkarsa, sonra kul Allah'tan mağfiret dileyecek olursa, Allah'ın Gafur ve Rahim olduğunu görecektir. Aynı şekilde yüz kişiyi öldüren adam ile ilgili kıssanın zikredildiği hadis de Şanı Yüce Allah'ın kullarına ne kadar' geniş mağfiretli olduğunun delilidir. Bundan dolayı müslüman bir kimsenin Şanı Yüce Allah'ın rahmetinden ümid kesmesi helâl değildir. [26]

Günahlar Büyük Olsa Dahi Mağfiret Dilemek

Hadisteki: "Sonra benden mağfiret dileyecek olursan" ifadesinde geçen istiğfar, ilim adamlarının tarif ettiği üzere; kelimenin asıl anlamı birşeye kendisini kirletecek şeylere karşı koruyacak birşey giydirmektir. Her birşe-yin kirlenmesi ise kendisine göre değişir. Allah'ın kulunu bağışlaması (gufranı) ise onu azabdan koruması ile olur. İstiğfarın Yüce Allah'tan mağfiret istemek, günahların örtülmesi, onları cezalandırmaktan vazgeçmesi ve o günahların kötülüklerinden onu koruması demek olduğu da söylenmiştir. [27]

Günahlardan Mağfiret Dilemenin Vücûbu:

Şanı Yüce Allah pek çok âyet-i kerimede günahlardan mağfiret dilemeyi emretmektedir. Meselâ, şöyle buyurmuştur: "Allah'tan mağfiret isteyin.

Şüphesiz Allah Rahim'dir, Gafurdur."(ei-Müzzemmii, 73/20) Yine Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Hemen Rabb'ini hamd ile teşbih et ve O'ndan mağfiret dile. Çünkü O tevbeleri pek çok kabul edendir "(en-Nasr, 110/3) O bakımdan kulun günah işlemesi halinde Rabb'inden mağfiret dilemesi gerekir ki, O da onun günahını bağışlasın. [28]

Günahlardan Mağfiret Dilemenin Fazileti:

Şanı Yüce Rabb'imiz, mağfiret dileyenden övgüyle şöylece söz etmektedir: "Ve onlar seher vakitlerinde mağfiret dileyenlerdir."(Antmrdn, mi) Nitekim Yüce Allah mağfiret dileyenleri azab etmeyeceğini de beyân etmektedir: "Onlar mağfiret isteyip dururlarken de Allah onlara azab edecek değildir. "(ei-Enfâi. s/33) Mağfiret dilemek, yağmur yağmasının, gücün artışının, evlâtların çoğalışının, hayır ve bereketlerin inişinin sebepleri arasındadır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Arkasından onlara dedim ki: Rabb'iniz-den mağfiret dileyin, çünkü O çok mağfiret edicidir. Böylece üzerinize semâyı "(gökten yağmuru) bol bol salıverir. Mallarla, oğullarla size yardım eder; size mallar, bahçeler verir, nehirler akıtır..."(Nuh, 71/10-12)

Yine Yüce Rabb'imiz bir başka yerde şöyle buyurmaktadır: "Ey kavmim, Rabb'inizden

mağfiret dileyin, sonra O'na tevbe edin. Ta ki üstünüze gökten bol bol (yağmur) göndersin. Gücünüze daha çok güç katsın. Günahkârlar olarak yüz çevirmeyin."(Hud, 11/52)

Büyük ilim adamı Kurtubi der ki: Bu iki âyet-i kerime Allah'tan mağfiret dilemenin nzık ve yağmurların inişine sebep teşkil ettiklerine dair delil vardır. [29]

Bazı İstiğfar Şekilleri:

Sünnet-i seniyyede birtakım istiğfar şekilleri sabittir. Müslümanın bunlara özel bir itina göstermesi gerekir. Buna sebep ise bu istiğfar, şekillerinin büyük bir sevap almayı gerektirmeleridir. Bu şekilde istiğfarda bulunmakta Allah Rasulüne tabi olmak da sözkonusudur. Çünkü O Yüce Allah'a mağfiret deliyip O'na dönenlerin en hayırlısıdır. Şeddâd b. Evs'den, O Rasulullah (s.a)'tan, dedi ki: "İstiğfarın başı: Allah'ım, sen benim Rabb'imsin, senden başka ilâh yoktur. Sen beni yarattın ve ben senin kulunum. Gücüm yettiğimce ben senin va'din üzereyim. Yaptıklarımın şerrinden sana sığınırım. Üzerimdeki nimetini itiraf ediyorum, yine günahlarımı sana itiraf ediyorum. Sen günahlarımı bana bağışla! Çünkü hiç şüphesiz günahları senden başka hiçbir kimse bağışlayamaz." Kul bu sözleri sabah ve akşam olduğunda söyleyecek

olursa, Cennet'e girer. -Yahut Cennet ehlinden olur- Sabahı ettiğinde bu sözleri söyleyip de o gün ölürse, onun için aynı şey sözkonusudur.[30]

et-Tıbi der ki: Bu dua, tevbenin bütün hususiyetlerini topladığı için bu duaya "baş (es-Seyyid, efendi)" adı kullanılmıştır. Seyyid ise aslında ihtiyaçlarda kendisine başvurulan başkan demektir.[31]

Bilâl b. Yesâr b. Zeyd (r.a)den, dedi ki: Babam bana dedemden anlattığına göre O, Rasulullah (s.a)'ı şöyle buyururken dinlemiş: kim: Kendisinden başka ilâh olmayan, i iayy ve Kayyum olan Allah'tan mağfiret diler ve O'na tevbe ederim." diyene Allah mağfiret eder. İsterse cihaddan kaçmış olsun...[32]

Bu, birtakım büyük günahların bazı salih amellerle bağışlanacağına delildir. Çünkü cihaddan kaçmak, büyük günahlardandır; fakat bu, günahı işleyene can ve mal hakkında herhangi bir cezai hüküm vermeyi gerektirmeyen büyük günahlardandır.

Âişe (r. anhâ) den dedi ki: Rasulullah (s.a) vefatından önce çokça: Allah'ı, hamd ile teşbih ve tenzih ederim. Allah'tan mağfiret diler ve ona tevbe ederim.[33]

İbn Ömer (r.anhumâ)'den, dedi ki: Bir tek mecliste Rasulullah (s.a)'ın yüz defa (şöylece) istiğfarda

bulunduğunu sayardım:

Rabb'im, bana mağfiret buyur, benim tevbemi kabul eyle. Çünkü şüphesiz ki sen, tevbeleri çokça kabul edensin, çok mer. [34]

İstiğfarın Tevbe İle Birlikte Yapılması:

Kurtubi, tevbeyi şöylece tarif etmektedir: Tevbe, senin hakikaten veya takdiri olarak önceden yapmış olduğun bir günahı sırf Allah için terketmendir.[35] Tevbe günahlardan dönmektir. Ve çoğunlukla tevbe mağfiret dilemekle birlikte sözkonusu edilmektedir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Onlar Allah'a tevbe etmeli ve O'ndan mağfiret dilemeli değiller mi?"(ei-Mâide, 5/74) Tevbenin birtakım şartları vardır; bunları açıklayalım:

Hasiyetten vazgeçmek. Çünkü Şanı Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Bir de işledikleri üzerinde bilip durdukları halde ısrar etmeyenler..."(Animin,3/135)

Hafız İbn Hacer -Allah'ın rahmeti üzerine sağanak sağanak yağsın- şöyle demektedir: Burada Allah'tan mağfiret dilemenin kabul ediliş şartlan arasında mağfiret dileyenin günahından vazgeçmesi gerektiğine işaret vardır. Aksi taktirde dil ile mağfiret dilemekle birlikte, günah ile iç içe olmak, oyun oynamaya benzer. Eğer tevbe Yüce

Allah'ın hakkına taalluk ediyor ise, o günahı terketmek ve -eğer gerekiyorlarsa- keffâret ya da kazasını yapmak yeter lidir.[36]

Yalnızca Yüce. Allah İçin günahı terketmek suretiyle ihlas. Çünkü insanlar kendisini ayıplar korkusuyla veya ondan başkası için günahı terkedecek olursa, ittifakla böyle bir kimse tevbe etmiş olmaz. Bu husustaki delil ise: "Halbuki onlar dinlerini O'na halis kılanlar olarak yalnız Allah'a ibadet etmekten başkasıyle emrolunmamışlardı.'Vei-Beyyine, 9$5) Meşhur; "Ameller niyetler iledir.[37] hadisi de bunu ortaya koymaktadır.

Tevbesi yapılan günah eğer kul hakkına taallûk eden bir masiyet ise, hak sahibinden ibra olmak. Bu da Rasulullah (S.A.S.)'ın şu hadisinden ötürü böyledir: "Her kimin bir başkasına ırzı (namus, şeref ve haysiyeti) yahut da herhangi birşey ile ilgili bir haksızlığı sözkonusu olmuşsa, bugün o hakkından dolayı o kimseden helâllik dilesin. -Hiçbir dinar ve hiçbir dirhemin olmayacağı gün gelmeden önce- (O gün geleceği vakit) şayet salih bir ameli varsa, haksızlığı kadar o salih amelinden alınır. Eğer hasenatı yok ise bu sefer haksızlık yaptığı adamın günahlarından alınır, ona yükletilir. [38]

Canın boğaza gelip dayanmasından önce tevbeyi çabuklaştırmak. Çünkü böyle bir durumda Rasulullah (s.a)'ın şu buyruğu dolayısıyla tevbe kabul olunmaz: "Muhakkak Aziz ve Celil olan Allah, kulun tevbesini can boğazına gelip dayanıncaya kadar kabul eder.[39] Yüce Allah da şöyle buyurmaktadır: "Yoksa kötülükleri işleyip durup da onlardan herhangi birine ölüm gelip çattığında: Ben şimdi gerçekten tevbe ettim, diyenlerin ve kâfir olarak öleceklerin de tevbesi tevbe değildir."(en-Ntsâ, 4/ıs)

Tevbe güneşin batıdan doğuşundan önce yapılmalıdır. Çünkü Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Kim güneş, batısından doğmadan önce tevbe ederse, Allah da onun tevbesini kabul eder.[40]

Masiyeti işlemekten dolayı pişman olmalı ve ebediyyen bir daha ona dönmemeyi kararlaştırmayıdır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Ey iman edenler, Allah'a nasuh (bir daha o günaha dönmemek üzere) bir tevbe ile tevbe ediniz."(et-Tahnm, 66/8) Katâde de der ki: Nasuh tevbe, samimi ve doğru tevbedir. el-Kelbi de der ki: Nasuh tevbe, kalp ile pişmanlık duymak, dil ile mağfiret dilemek, o günahtan vazgeçmek ve bir daha ona dönmeyeceğini rahatlıkla kararlaştırmaktır.[41]

Tevhid:

Hadis-i şerifte geçen: "Şüphesiz sen yeryüzü dolusu günahlarla bana gelecek olsan, sonra da huzuruma bana hiçbirşeyi ortak koşmaksızın çıka-cak olsan, elbette ben de sana yeryüzü dolusu mağfiretle gelirim." Eğer kul, Yüce Allah'ın huzuruna yeryüzü dolusu günah işlemiş olmakla birlikte, Allah'a ibadetinde hiçbir şeyi ortak koşmamış ise, Allah onun günahlarını bağışlar, onları affeder. Çünkü tevhid, Allah'ın kuluna mağfirette bulunmasının en büyük sebepleri arasındadır. Şirk ise kulun Allah'ın kendisine tahsis etmiş olduğu ibadeti O'ndan başkasına, bir veliye, bir Peygambere, bir yöneticiye veya bundan başka bir cihete yöneltmesidir. Mesela, dua Allah'tan başkasına yapılmaması gereken ibadetlerdendir. Kim içinde bulunduğu bir sıkıntının giderilmesi için Allah'tan başkasına veya bundan başka herhangi bir ibadeti başkasına yapacak olursa, şirke düşmüş olur. Nitekim şairlerden birisinin söylediği şu beyitler bu kabildendir:

"Ey efendim, ey Allah'ın sevgilisi, işte kapının eşiğine geldim. Hastalığımın ızdırabından sana şikayet ediyorum-

Efendim, bedenimdeki hastalık uzayıp gitti. O kadar ki, hastalığın şiddetinden ne uyuyabiliyor ne

uyumayabiliyorum;

Uzun bir süre yaşayıp durdum, hep didindim, bu gün ise söz söylemekten ve kalemden başka elimden birşey gelmiyor;

Efendim, cihada şevkim uzayıp gitti; acaba benim için Allah'a bir daha sancağımın yükselmesi için dua eder misin?"

O, bu sözleriyle Rasulullah (s.a)'a dua ediyor. Halbuki Yüce Allah da şöyle buyurmaktadır: "Allah'tan başka ve kendisine Kıyamete kadar cevap veremeyecek {duasını kabul edemeyecek) ve esasen kendileri de bu dualarından gafil olan kimseye dua eden kişiden daha sapık kim olabilir?'7e/-Ahkûf. 46/5)

Aynı şekilde bir başka kutbun, müslümanlar arasından milyonlarca kişinin içine düştüğü evliyayı, şirk koşup temiz kabirlerinde onlara sığınmalarını, sıkıntılı zamanlarda da bu kabirlerde duâ edişlerini temize çıkarmaya ve razı olunacak bir İş olarak göstermeye çalıştığını okuyoruz.

Aynı şekilde bu kişi diyor ki: Biz ne diye Allah'ın veli kullarına, onları ziyaret edenlere, kabir ve makamları yanında dua edenlere hücum edelim ki? Yine bu kişi diyor ki: "Bu gibi davranışları şiddetli bir tepki ile karşılayanlara derim ki: Yavaş olunuz! Bu işte ne şirk vardır ne putperestlik ne de

inkâr!"

Halbuki bu, âlemlerin Rabb"inin sevgili kulunun ümmetini sakındırdığı şirkin kendisidir. Oysa İslâm'i kılıklara bürünmüş olanlar, müslüman kimselere bunun dinden olduğunu, Allah'a yakınlaştırıcı bir amel olduğunu söyleyerek temize çıkarmaktadırlar. İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciun. [42]

Şirkten Korkutma:

Şirk, en büyük zulümdendir. Alemlerin Rabb'ine karşı yapılan en büyük isyandır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Hani Lukman oğluna öğüt verirken şöyle demişti: "Oğulcağızim, Allah'a ortak koşma! Çünkü şüphesiz bu, çok büyük bir zulümdür."(Lukman, 31/13) Zulmün akıbeti ise dünyada da vahimdir: Zillet, hakirlik ve bedbahtlık. Ahirette ise hor kılan bir azabdır.

Yüce Allah, ibadetinde kendisine herhangi bir kimseyi ortak koşanın Cennet'e girmesini yasaklamıştır: "Şüphe yok ki kim Allah'a ortak koşarsa, şüphesiz Allah ona Cennet'i haram kılar. Onun barınağı Cehennem'dir, zalimlerin de hiçbir yardımcısı olmayacaktır."(ei-Mâide, 5/72)

Yüce Allah, kendisine ortak koşana asla mağfiret etmeyecektir: "Şüphesiz Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bununla birlikte bundan

başkasını dilediğine bağışlar."(en-msâ, 4/116)

Şirk, amellerin boşa çıkmasına sebeptir. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Andolsun ki, sana da senden öncekilere de şu vahyolunmuştur: Eğer şirk koşarsan muhakkak amelin boşa çıkar ve sen elbette zarara uğrayanlardan Olursun."fez-Zümer, 39/65)

Bu ayet-i kerime, Yüce Allah'ın şu buyruğunu da andırmaktadır: "Eğer şirk koşacak olsalar, elbette onların yaptıkları boşa çıkar."(ei-En'&m, e/88)

O halde salih amelin kabul edilmesinin şartı, amel sahibinin muvahhid olmasıdır. Meselâ, müşrik bir kimsenin sadaka vermesinin, bol bol malını harcamasının Allah nezdinde hiçbir kıymeti yoktur ve böyle bir kimse Kıyamet gününde bundan yararlanmayacaktır.

Aişe (r.a.) den, dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü, Ced'an'in oğlu câhiîiye döneminde akrabalık bağını gözetir, yoksula yemek yedirirdi. Bunun kendisine bir faydası olur mu? Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurdu: "Bunun ona hiçbir faydası olmayacaktır. Çünkü o bir gün olsun, Rabb'im Kıyamet günü günahımı bana bağışla, demiş değildir." Hatta bir kimse eğer müşrik ise, söyledi-ği hak sözün, dine yardımcı olmasının dahi, kişiyi kurtarması söz konusu değildir. Gerçekten Ebu

Talib Muhammed {s.aj'e yardımcı olmuş ve O'nu savunmuştu. Öyle ki, şu beyitler onundur:

"Andolsun, asla bütün kalabalıklarına rağmen sana el uzatamayacaklar-dır. Ta ki ben toprağa yatırılıp görnülmedikçe;

Sen işini açığa vur, seni küçültecek hiçbir şey olmayacaktır. Bu benim sana müjdem olsun ve gözün aydın olsun bununla;

Andolsun ki Muhammed'in dininin yaratılmışların dinleri arasında en hayırlı olduğunu biliyorum;

Sen beni (dinine) davet ettin ve bana samimiyetle öğüt verdiğini söyledin. Andolsun doğru söyledin ve sen bunda da emin idin; Fakat kınanmam olmasaydı, yahut bana sövüleceğinden çekinmesey-dim, gerçekten benim bunu rahatlıkla kabul ettiğimi ve açıkça ortaya koyduğumu görecektin."

Fakat buna rağmen ateşten kurtulamayacaktır. Ayağının çukur tarafının altında iki parça kor ateş bırakılacak, bundan dolayı Cehennem ateşinde

beyni kaynayacaktır.

O bakımdan, kulun şirkten sakınması gerekir ki, malın da evlâtların da faydalı olmayacağı günde kurtulması mümkün olabilsin, Rasulullah (s.aj'ın bu hadis-i şerifte beyân ettiği mağfiretin sebeplerini yerine getirsin ki, Allah da günahlarını

ona bağışlasın... [43]

Hadislerden Çıkartılan Bazı Hükümler

Birinci Hadis

1- Hadis-i şerifte niyyetin imandan olduğuna delil vardır. Çünkü niyyet kalbin amelidir. İman da Ehl-i Sünnet ve'1-Cemaat'e göre kalb ile tasdik, dil ile ikrar ve rükünler ile amel etmektir. Bundan dolayı İmam Buhârî, bu hadisi Kitâbu'l-İman'da zikretmiştir.

2- Hadis aynı şekilde müsiümanın bir işi yapmaya kalkışmadan önce onun hükmünü bilmesi gerektiğine delildir. Yapacağı bu işin meşru' olup olmadığını, vacib mi müstehab mı olduğunu bilmelidir. Çünkü hadis-i şerifte eğer o amel için meşru görülen niyyet bulunmayacak olursa, amelin kabul olunmayacağı belirtilmektedir.

3- Hadis-i şerif itaat olan amellerde niyyetin şart olduğuna ve niyyet olmaksızın yapılan amellerin hiçbir değer taşımadığına delildir. [44]

İkinci Hadis

1- İlim adamına bilmediği birşey hakkında soru sorulacak olursa, "bunu bilmiyorum" demesi gerekir. Bu onun mevkiini küçültmez. Aksine, onun dininin sağlamlığına delâlet eder. Alim bir kişinin yeterli bilgi olmaksızın bütün ilimlerin her bir tarafına dalışlarda bulunması dinine

bağlılığının gevşekliğine delâlet eder. Nitekim Said b. Ebi Meryem yoluyla Rasulullah (s.a)'ın: "Şüphesiz Allah'ın Peygamberi Eyyûb -salât ve selâm O'na- kendisi için bela teşkil eden hastalığı ile onsekiz yıl geçirdi. Sabahları kendisine uğrayan kardeşlerinden iki adam müstesna, yakın da, uzak da O'ndan uzaklaştı." şeklindeki hadis hakkında muasır ilim adamlarından birisi bu sahih hadis hakkında şöyle demektedir: Hadisin senedini iyice tetkik etmeden (söylenen sözler) Davud'a yalan ve iftiradır. İşte bu gibi şeyleri tetkiksiz söylemek bilmediği hususlara dalmak kabilindendir. Yüce Allah'tan esenlik dileriz.

2- Aynı şekilde hadis-i şerifte Öğrenim yollarından birisine de delâlet edilmektedir. Bu da soru ve cevap yoludur. O bakımdan davetçi bir kirnsenin sahip olduğu bilgileri sunmakta değişik teknik ve usûlleri bilmesi, tek bir üslûp üzere donup kalmaması gerekir. Çünkü aynı üslûbu devam ettirmek onu dinleyenlerin usanması sonucunu verir. Aksine davetçinin ümmet için hayır ihtiva eden yeni her şeyden yararlanması gerekir. Bu sözleri söyleyişimin sebebi şudur: Bazı kimselerin yeni olan her şeye karşı olumsuz bir tavrı vardır. Halbuki bu yol (soru cevap) en yeni usûllerden ve eğitimciler nezdinde öğretimde pratikte kullanılan en güzel yollardan birisidir.

3-Yine hadiste meleklerin insan suretinde şekillendiklerine dair delil vardır. Kur'ân-ı Kerim'den birtakım naslar da buna tanıklık etmektedir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Kitapta Meryem'i de an. Hani o kendi ailesinden doğudaki bir yere çekilmişti. Sonra onlarla kendisi arasına bir perde germişti. Derken biz ona ruhumuzu gönderdik de, ona tam bir ademoğlu suretinde görünmüştü."(Meryem, 19/16-17) Burada "Ruhumuz" dan kasıt, Cebrail'dir.

Yine Şanı Yüce Allah, meleklerin İbrahim (A.S.)'e insan suretinde geldiklerini ve kendisine durumu bildirinceye kadar onları tanımadığını haber vermektedir. Aynı şekilde melekler Lût (A.S.)'a güzel yüzlü genç delikanlılar suretinde gelmişti. Buna dair deliller pek çoktur.

4-Yine hadis-i şerifte, ihtiyaç duyulmayan şekilde bina yapmanın ve gereksiz yere binaları yükseltmenin mekruh olduğuna delâlet vardır. Birisi kalkıp şöyle diyebilir: "Hadis-i şerifte yüksek bina yapmanın yerîîdiğine dair açık ve net bir delil yoktur. Sadece bunun Kıyametin yaklaştığının alâmetlerinden birisi olduğu haber verilmektedir." Ancak böyle bir itiraz şu şekilde red olunur: Söylediğimize delil teşkil edecek başka hadisler de vardır. Resu-lullah (S.A.S) şöyle buyurmuştur: "Kulun yaptığı her bir harcama dolayısıyla ecir

alması söz konusudur. Bina bundan müstesnadır."

Rasûlullah (s.a)'ın hoşlanmadığı bu durum -Rabb'inin korudukları müstesna- ümmetin içine düştüğü bir hal olmuştur. Müslümanlar bina inşa-atında aşırıya gitmeye başladılar. Pek çok malları bu uğurda harcamaya koyuldular. Halbuki evlâ olan, bu malların insanların Allah'a davet edilmesi yolunda harcanması, içinde bulundukları azgınlık ve sapıklıklardan kurtarılması için harcanmasıdır.

5- Yine hadis-i şerifte ilim adamlarının huzuruna fazilet sahibi kimselerle âdil yöneticilerin huzuruna girileceği vakit güzel elbise giyip güzel bir görünüşe ve temizliğe özen göstermenin müstehap oluşuna delil vardır.

6- Hadis-i Şerifte ilim halkalarında oturuşun âdabı da açıklanmaktadır. Cebrail (A.S.) Rashulullah (s.a)'ın yakınında oturmuştur. İşte ilim talep eden bir kimsenin ilmi dikkatle belleyebilmesi ve âlimlerin ağzından sağlam bir şekilde ilim öğrenebilmesi için böyle davranması gerekir.

Diğer taraftan, hadis-i şerifte ilim halkalarında oturuşun keyfiyeti de açıklanmaktadır. Cebrail (A.S.) teşehhüdde oturur gibi oturmuş, ellerini bal-dırları üzerine koymuştu. O bakımdan ilim talep edene ilim talep ettiği sırada zihin ve duygularını bu işe yöneltmesi gerekir ki, ilim adamları ile

birlikte oturup kalkmaktan gereği gibi yararlanabilsin.

7- Hadis-i Şerifte gaybı Yüce Allah'tan başka kimsenin bilmediğine delâlet vardır. Bu hakikate Kur'an-ı Kerim'den pek çok naslar da tanıklık etmektedir ki, Yüce Allah'ın şu buyrukları bunlar arasındadır: "De ki: Ben size yanımda Allah'ın hazineleri vardır, demiyorum. Ben gaybı da bilmiyorum. Ben hiç şüphesiz bir meleğim de demiyorum. Ben ancak bana vah- yolunana uyarım."(ei-En'ûm, 6/50) Resulullah (S.A.S.) Yüce Rabbinin kendisine öğrettiğinden başka gayba dair birşey bilmezdi. Nitekim Yüce Rabb'imiz şöyle buyurmaktadır: "Gaybın anahtarları O'nun yanındadır. Kendisinden başkası bunları bilmez."(ej-En'âm, 6/59) Bir başka yerde de şöyle buyurulmakta-dır: "De ki: Ben kendim için Allah'ın dilediğinden başka ne bir fayda sağlayabilirim, ne de bir zararı önleyebilirim. Eğer ben gaybı bilseydim, elbette daha çok hayır işlerdim ve bana hiçbir fenalık da dokunmazdı. Ben ancak azabın habercisi ve iman edecek bir topluluğu müjdeleyenim."fef-AYâ/, 7/188) İşte bu ve diğer naslardan, kendi imamlarının gaybı bildiğini iddia eden Şîa'nın görüşünün tutarsızlığı ortaya çıkmaktadır. Nitekim el-Kâfî'de şöyle denilmektedir:

"İmamlar -onlara selâm olsun- ne zaman öleceklerini bilirler. Onlar ancak kendilerinin tercihleri ile ölürler."

"İmamlar -onlara selâm olsun- bilmek istedikleri vakit bilirler."

Yine el-Kâfî 260'ıncı sahifede şöyle denilmektedir: "İmamlar olmuş ve olacağı bilirler, onlara hiçbir şey de gizli kalmaz." [45]

Dördüncü Hadis

İlim adamlarımız bu hadisten pek çok hüküm çıkarmışlardır. Bunların bazısını söz konusu edeceğim. Çıkartılan bu hükümler üzerinde dikkatle düşünen bir kimse, Yüce Allah'ın, bu ilim adamlarına insanların en hayırlısının hadislerini inceden inceye anlayıp kavrayabilme nimetini ne denli lütfetmiş olduğunu görecektir. Rasûlullah (s.a) da şu buyruğunda ne kadar da doğru buyurmuştur: "Benim sözümü işitip de onu ezberleyen, belleyen ve onu (öylece) başkasına aktaran bir kimsenin, Allah yüzünü ak etsin.

Çünkü nice fıkıh (elinde ince bilgi) taşıyıcısı vardır ki, fakih değildir ve nice fıkıh taşıyıcısı vardır ki ,o da kendisinden daha fakîh olana bunu taşır." Çünkü kişi Kitap ve Sünnet'ten pek çok şey bellemiş olmakla birlikte, nas-ları anlayamaz ve onların inceliklerine vâkıf olamaz. Bazan bir nassı

olmadık yerde delil gösterir. Kimi zaman da nassın delâlet ettiği noktayı görmeden geçer, bunun farkına varmaz ve bu dikkatini de çekmez.

Şanı yüce ve mübarek Allah'tan bize ve ilim adamlarımıza dinini fıkh edip kavramak nimetini lütfetmesini dileriz. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Allah bir kimse hakkında hayır murad edecek olursa, onu dinde fakîh kılar."

Bu hadisten çıkartılan hükümlerden bazısını aşağıda kaydedelim:

1- Din üzere sebat için duaya teşvik. Nitekim Rasululiah (S.A.S.) bu şekilde Allah'a kavuşuncaya kadar din üzere sebat vermesi için yüce Rabb'ine dua ederdi. Enes {r.a)'den, dedi ki: Rasulullah {s.a) şöyle buyurmuştur: "Ey kalpleri evirip çeviren, kalplerimize dinin üzere sebat ver."

2- Kötü akıbetten Allah'a sığınmaya teşvik. Bundan dolayı ümmetin selefi kötü akıbetten korkarlardı. O kadar ki, onlardan kimisi şöyle demiştir: "Ezelden takdir edilmiş (e!-Kitabu's-Sâbık)in ağlattığı kadar gözleri hiçbir şey ağlatmamıştir." İbn Receb de selefin bu hususta kötü akıbetten korku ve dehşetlerini açıklayan pek çok şey nakletmiştir.

O halde kula düşen, ameline ve salâhına aldanmamaktır. Aksine o her zaman için korku ile

ümid arasında bir yerde olmalıdır.

3- Ameller Cennet veya Cehennem'e girişe sebeptir.

4- Nasıl yaratılıp varedildiğini bilen bir kimseye, kendisini varedip en güzel surette yaratana şükretmek, emrettiği hususlarda O'na itaat etmek, yasakladığı ve vazgeçilmesini istediği şeylerden vazgeçmek görevi düşer.

5- Mutluluk ve bedbahtlığı Aziz ve Celil olan Allah'tan başka kimse bilmez.

6- Dinleyenin ruhunda daha bir etkileyici olmasını sağlamak kasdıyla doğru habere dair yemin etmek.

7- Rızıktan yana endişe etmemek ve sebeplere yapışmakla birlikte kanaatkârlık gösterip bu hususta hırs göstermeyerek dini ve vicdanını -bazılarının yaptığı gibi- satmak derecesine düşmemek.

8- Hayat Allah'ın elindedir. Hiçbir kimse ömrünü tamamlamadan asla ölmez. Bu da kulun Allah yolunda hiçbir kimseden korkmamasını ve kahraman olmasını gerektirir.

9- Kötü ve iyi ameller sadece birtakım alâmetlerdir. Yoksa mutlaka Cennet ve Cehennem'i gerektirici şeyler olarak görülmemelidir.

10- Bazı ilim ve hikmet adamları, ceninin geçirmiş olduğu bu aşamaların, anneye bir şefkat olduğunu söylemişlerdir. Çünkü Yüce Allah cenini bir defada da yaratabilir.

11- Bazı ilim adamları cenine ruh üflenmediği sürece ceninin düşürülmesine ruhsat vermişler ve bunu azle kıyas etmişlerdir. Şu kadar var ki, bu görüş sununla reddedilir: Ceninin yaratılışı, rahimde yerleştikten sonra nut-fe ile başlar. Nitekim Rasulullah (S.A.S.)'in şu buyruğu da buna tanıklık etmektedir; "Nutfe üzerinden kırk iki gün geçtikten sonra -bir rivayette de kırk küsur gün geçtikten sonra- Allah bir melek gönderir. Nutfeye suret verir. Onun kulaklarını, gözlerini, derisini, etini ve kemiklerini yaratır." İşte bu da modern ilmin lehine tanıklık ettiği bir husustur.

İbn Receb der ki: "Fukahâdan bir kesim kadına, karnında bulunan cenini, ona ruh üflenmediği sürece düşürme ruhsatı vermişler ve bunu azl gibi değerlendirmişlerdir. Ancak bu zayıf bir görüştür. Çünkü cenin, hilkati başlamış, hatta belki de suret kazanmış bir yaratıktır. Azilde ise herhangi bir şekilde insan yavrusunun yaratılışı söz konusu olmamaktadır. Azil böyle bir hilkatin bir araya gelmesini engellemeye sebeptir. Hatta Yüce Allah o kişiyi yaratmayı dileyecek olursa, azil bile bunu önleyemeyebilir."

12- Yine bu hadiste öldükten sonra dirilişe dikkat çekilmektedir. Çünkü insanı hakir bir sudan yaratmaya kadir olan onu tekrar yaratmaya kadirdir.

13- Bazı ilim adamları bunu, dört ay sonra cenin düşürülecek olursa namazının kılınacağına delil göstermişlerdir. Çünkü ona ruh üflenmiş bulunmaktadır. İşte İmam Ahmed'in benimsediği görüş budur. Aynı zamanda bu, Said b. el-Müseyyeb'den de nakledilmiştir. Nitekim Şafiî'nin iki görüşünden biri de budur, İshak da bu görüştedir. [46]

Beşinci Hadis

1- Yasak, amelin fâsid olmasını gerektirir. Nevevî der ki: "Hadis-i şerifte, usûl âlimleri arasından şöyle diyenlerin lehine delii vardır: Yasak, fâsid oluşu gerektirir. Fâsid olmasını gerektirmez, diyenler ise; bu vâhid bir haberdir, derler. Bu derece önemli bir kaideyi tesbit etmek için yeterli değildir. Ancak bu da tutarsız bir cevaptır." Hafız (İbn Hacer) ise der ki: "Bu hadis-i şerifte yasağın (nehyin) fesadı gerektirdiğine dair delil vardır."

2- Hadis-i şerif, İslâm'ın eksiksiz ve kâmil bir din olduğunu ortaya koymaktadır. [47]

Altıncı Hadis

1- Hadis-i şeriften anlaşıldığına göre, müslüman

Allah'ın haram kıldığı şeylerden uzak kalmalı, kendisi ile Allah'ın haram kıldığı şeyler arasında bir engel koymalıdır.

2- Müslüman ırzını (haysiyet ve şerefini) korumaya gayret etmeli, kendisi için ayıp teşkil edecek her şeyden, ırzının da eleştirilmesine sebep olacak her şeyden uzak durmalıdır.

3- Hadis-i şerifte haram şeylere giden yollan tıkamak (seddü'z-zerâi1) ve onlara giden yolları haram kılmak kaidesini kabul edenler lehine delâlet vardır. Nitekim İslâm'ın kaideleri de buna delâlet etmektedir. Meselâ, sarhoşluk veren şeyin azı da haram kılındığı gibi, yabancı bir kadınla halvet (başbaşa kalmak) da haram kılınmıştır. Buna dair deliller pek çoktur.

4- Yine hadis-i şerif, hayvanını başkasının ekininden otlayacak şekilde serbest bırakan kimsenin, hayvanının telef edip bozduğu ekinlerin tazminatını ödeyeceğine delil gösterilmiştir. Aynı şekilde köpek ve benzeri av hayvanını Harem bölgesine yakın yerde ava salacak olup da bu av hayvanı Harem bölgesi içerisinde avı yakalarsa -İmam Ahmed'in bu husustaki fetvasında da olduğu gibi- avladığının tazminatını vermesi gerekir.

5- Hadis-i şerifte kalbin önemine işaret edildiği

gibi, onu düzeltmek için gayret harcamaya da teşvik vardır. Çünkü kalb azaların komutanıdır. Onun düzelmesiyle diğer organlar da düzelir, bozulmasıyla da bozulurlar. [48]

Yedinci Hadis

1- Hafız İbn Hacer, Fethul-Bârî'de şunları söylemektedir: "Hadiste yer alan: "Biz; kime? diye sorduk" ifadesinden hareketle, beyânın hitab vaktinden sonrasına ertelenmesinin caiz olduğu anlaşılmaktadır. Nasihat, aynı zamanda din ve İslam diye de adlandırılabilir. Çünkü din sözlü olarak yapılan işler hakkında kullanıldığı gibi, amel hakkında da kullanılabilir.

2- Buhâri'nin Sahih'inde: Peygamber (s.a)'in: "Din Allah'a, Rasûlüne, müslümanların yöneticilerine ve genel olarak hepsine bir nasihattir." buyruğu ile Yüce Allah'ın: "Allah'a ve Rasûlüne nasihat etmeleri şartıyla" (et-Tevbe, 9/91) buyruğu diye bir başlığı Kitabu'l-İman'da açmış olması, nasihatin imandan olduğunu açıklamak içindir. [49]

Sekizinci Hadis

1- Hafız İbn Hacer der ki: İmanın kabul edilmesi hususunda -delilleri öğrenmeyi gerekli görenlerin kanaatine hilaf en- kesin itikâd ile yetinilir.

2- İbn Receb der ki: Rasulullah (S.A.S.)'in: "Benden kanlarını ve mallarını korurlar" buyruğu

şuna delildir: Rasulullah (S.A.S.) bu sözü söylediği sırada savaşmakla emrolunmuştu. İslâm'ı kabul etmeyeni de öldürüyordu. Bütün bunlar ise Medine'ye hicretten sonra olmuştur.

3- Hadis-i şerifte, imanın ayrıca amellere ihtiyaç bırakmadığını iddia eden Mürcienin kanaatleri reddedilmektedir. Bundan dolayı Buharı bu hadisi Mürcienin kanaatlerini reddetmek üzere Kitabulİ-İman adlı bölümde kaydetmiştir.

4- Hadis-i şerifte, zahir amellerin kabul edileceğine, bu zahir gereğince lehlerine hüküm verilip içyüzlerinin Allah'a havale edileceğine delil vardır.

5- Aynı şekilde bu hadis-i şeriften, Allah'ın Şer'î hükümlerini uygulayıp Tevhidini ikrar eden bid'at sahiple, inin tekfir edilmeyeceği de anlaşılmaktadır. [50]

Dokuzuncu Hadis

1- Nevevî der ki: Rasûlulîah (s.a)'ın: "Sizi terkettiğirn hususlarda siz de beni bırakınız." buyruğunda hükümlerde asloianın vacib olmamak olduğuna, Şeriat'ın vürûdundan önce hükmün olmadığına delil vardır. Usûl âlimlerinin muhakkıklarına göre sahih olan görüş de budur. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Biz Peygamber göndermedikçe azab ediciler

değiliz. "(el-İsrâ, U/15)

2- Hafız İbn Hacer der ki: Hadis-i şerifte halihazırda kendisine ihtiyaç duyulmayan şeylerden önce acilen kendisine gerek duyulan daha önemli şeylerle uğraşmanın önceliğine işaret vardır.

3- Hacc ömürde bir defa farzdır, bu da icmâ' ile kabul edilmiş hususlardan birisidir. [51]

Onikinci Hadîs

1- Hadis-i şerifte dünyada da, âhirette de kula fayda sağlayacak şeyler ile ilgilenmek suretiyle zamanın verimli kullanılması teşvik edilmektedir.

2- Aynı şekilde basit, sıradan işlerle uğraşmaktan uzak durup, üstün ve değerli işlerle uğraşmaya da teşvik vardır.

3- Yine hadis-i şerifte, nefse karşı mücâdeleye ve nefsi güzelliklerle bezemeye de teşvik vardır. Bu ise kişinin, nefsini, küçük düşüren eksiklik ve bayağılıklardan uzak tutmakla mümkün olur.

4- İlgilendirmeyen, faydası olmayan işlere müdahale etmek, insanlar arasında ayrılıklara ve düşmanlıklara götürür. [52]

Onüçüncü Hadis

1- Hadis-i şerif bencilliğin, kıskançlığın, başkasından hoşlanmamanın ve kin duymanın yerilen huylar olduğuna delâlet etmektedir. Çünkü bu niteliklere sahip bir kimse, hiçbir şekilde

kendisi için sevdiği hayrı başkası için sevmez.

2- Hadisin muhtevası gereğince amel etmek, İslâm toplumunun bireyleri arasında sevginin yaygınlık kazanması sonucunu verir. Bu da tek bir vücudmuş gibi bir bütün haline gelinceye kadar birbirlerine kenetlenmeleri sonucunu verir. Rasulullah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Birbirlerini sevmeleri, birbirlerine merhamet duymaları bakımından müminlerin tek bir vücut gibi olduklarını görürsün. O vücudun herhangi bir organı rahatsızlanacak olursa, vücudun diğer bölümleri uykusuz kalmak ve ateş yükselmesiyle ona karşılık verir." Bu şekilde birbirine kaynaşmış bir ümmet hiçbir şekilde yenik düşürülmez, baskı altına alınmaz ve onun hiçbir sancağı yere düşmez.

3- Hadis-i şerif imanın artıp eksildiğine, itaatle hayır işlemekle arttığına, masiyet sebebiyle de eksildiğine delâlet etmektedir. [53]

Ondördüncü Hadis

1- Hadis-i şerif ırzın (şeref ve haysiyetin) korunması ve temizliğinin muhafaza edilmesi gerektiğine delâlet etmektedir.

2- Aynı şekilde hadis-i şerif müsîüman cemaatle birlikte olmaya, onlardan ayrılmamaya da teşvikte bulunmaktadır.

3- Allah, canilerin cinayet işlemelerini önlemek, toplumu korumak ve suçlara karşı himaye etmek kastı ile hadleri teşri buyurmuştur.

4- Hadis-i şerif aynı zamanda Allah'ın haram kıldığı canı öldürmekten de sakındtrmaktadır. [54]

Onbeşinci Hadis

1- İslâm, İsiâm toplumunun fertleri arasında sevgi ve ülfeti yaygınlaştıran her şeye davet etmiştir.

2- Hadis-i şerif sözün önemine delildir. Çünkü kul bazan Allah'ı gazab-landiracak bir söz söyler ve buna hiç önem vermez; ama bundan dolayı da yetmiş yıllık bir süre ile Cehennem'de yuvarlanabilir.

3- Hadis-i şerifte ahlâkın üstün değerlerini kazanmaya, kötülerinden uzaklaşmaya teşvik vardır.

4- Hadis-i şerifte aynı şekilde başkaları ile güzel bir şekilde geçinmek de teşvik edilmektedir. [55]

Onaltıncı Hadis

1- Müslüman nasihata, hayır yollarını araştırmaya ve bu yolları izlemeye özel bir tutku sahibi olmalıdır.

2- Dinleyen kişi iyice belleyinceye, önemini kavrayıncaya kadar sözü tekrar etmek (uygundur).

3- Kızgın bir kimse tasarruflarından sorumludur.

Kızgınlığı sırasında herhangi bir malı telef edecek olursa tazminatını öder. Birisini Öldürecek olursa, Şeriat'ın nass ile tesbit ettiği şekilde, öldürmenin gerektiği hükümler onun hakkında sozkonusu olur. Bununla birlikte, bazı tasarruflarda gaza-bından dolayı mazur görülebilir. Özellikle de mazur görüleceğine dair herhangi bir nas ve sahih bir kıyas varsa. Meselâ, kızgın kimsenin talâkının ta-hakkuk etmeyeceğini kabul eden görüşler delil gösterilebilir. [56]

Onyedinci Hadis

1- Hadis-i şerifte hayvana merhamet ve şefkat teşvik edilmektedir. Avrupa toplumlarında insanoğlu tepelerine çöreklenen zulümden inim inim inlerken, orada ve başka yerlerde son zamanlarda kurulan hayvanlara yumuşak davranma cemiyyetlerinden önce İslam bu alanda ileriye geçmiştir.

2- Hadis-i şerif, aynı şekilde Öldürüldükten sonra haklı herhangi bir gerekçe olmaksızın insana müsle yapmayı da yasaklamaktadır. [57]

Ondokuzuncu Hadis

1- Öğreticinin, öğrencisinin dikkatini yeterince çekmesi ve gerekli bilgileri ona vermeden önce onu hazırlaması gerekmektedir. Bu ise Rasulullah (S.A.S.)'in: "Ey delikanlı, ben sana bazı sözler

öğreteceğim..." buyruğundan anlaşılmaktadır.

2- Çocukların terbiyesine ve onlara dinlerinin öğretilmesine teşvik vardır.

3 Zamanın güzel bir şekilde kullanılması ve dünyada ve âhirette mükellefe fayda sağlayacak şekilde değerlendirilmesine özel gayret gösterilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. İşte Allah Rasulü zamanı bir yerden bir başka yere yolculuk yaptığı sırada bile değerlendirmeye çalışmaktadır. Çünkü Rasulullah (S.A.S.), İbn Abbâs'a bu vasiyeti, İbn Abbâs binek üzerinde terkisinde bulunduğu sırada yapmıştır.

4- Akıllıca davranmak ve sebepleriyle yerine getirmek suretiyle, kahramanlık ve atılganlığı bir ahlâk haline getirmek. Bu ise zararın da faydanın da Allah'ın eliyle olduğunu bilmekten, insana zarar olsun, fayda olsun hak-

kında takdir edilenden başkasının isabet etmeyeceğine inancından gelmektedir. Bu inanç da kişiyi kahramanlığa ve cesaretle ileri atılmaya iter. [58]

Yîrmincî Hadis

1- Bu hadis-i şerif, hayanın bütünüyle hayır olduğunu göstermektedir. Hayası çoğalan kimsenin hayrı da çoğalır, faydası yaygınlaşır. Hayası azalanın hayrı da azalır.

2- Öğrenmekten ve hakkı talep etmekten alıkoyan haya yerilmiş bir

hayadır.

3- Veli kimsenin, çocuklarına hayanın huy olarak yerleşmesi için çalışması görevidir.

4- İffet ve vefakârlık hayanın bir ürünüdür.

5- Hayanın zıddı yüzsüzlüktür. Bu ise kişiyi kötülük işlemeye, kötülüğe dalmaya, açıktan açığa masiyetleri işlemeye götüren yerilmiş bir haslettir. Rasululiah (S.A.S.) şöyle buyurmaktadır: "Bütün ümmetim esenliktedir, ancak kötülükleri açıktan açığa işleyenler müstesna."

6- Haya, imanın sahip olunması gereken dallarındandır. [59]

Yirmibirinci Hadis

1- Ashab-ı Kiramın nasihate ve dini öğrenmeye ileri derecedeki-tutkunluğu,

2- İman ve onun gerekleri üzerinde ölünceye kadar dosdoğru yürüme

emri,

3- Rasulullah (S.A.S.)'e verilmiş özlü sözlere bir örnek. [60]

Yirmiikinci Hadis

1- Müslüman, dini ile ilgili bilmediği hususları ilim ehline sormakla görevlidir.

2- Öğretici kimse, ilmi öğrenecek kişiye ulaştırmadan önce, kaldırabileceği şeyleri verebilmek amacıyla, öğrenecek olanın durumunu gözönünde bulundurmalıdır.

3- İlmi yayarken müjdelemek, kolaylaştırmak ve teşvik etmeye dikkat etmek gerekir.

4- Farzları ifa etmek, yasaklan terketmekle yetinmek, kişiyi Cennet'e girdirir. [61]

Yirmiüçüncü Hadis

1- İman, söz ve ameldir. İtaat ile artar, masiyet ile eksilir.

2- Çokça zikir teşvik edilmiştir.

3- Temizlik de bu hadis ile teşvik edilmektedir. [62]

Yirmidördüncü Hadis

1- Bu hadis-i şerifte insanın ihtiyaç duyacağı ister diniyle, ister dünyasıyla ilgili her türlü menfaate dair dilediğini Allah'tan istemesi gerektiğine delil vardır. Çünkü hayır, bütünüyle Allah'ın elindedir.

2- Yine hadis-i şerifte kalbin önemine de delil vardır. Çünkü takvada da günahkârlıkta da asıl olan kalplerdir. Kalp istikamet üzere oldu mu, sair organlar da istikamet üzere olurlar. Kalp günaha yöneldi mi, diğer organlar

da bozulurlar.

3- Hadis-i şerifte hayır ve faziletin, lütfün tümüyle

Allah'tan geldiğine işaret edilmektedir. O kullan böyle bir şeyi fiilen hak etmemiş olmakla birlikte, kendi lütfundan bunları kullarına ihsan eder. Kötülük ise kendilerinden {yaptıklarından ötürü) gelir. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "Sana bir iyilik isabet ederse o Allah'tandır, sana bir kötülük isabet ederse o da kendinden (dolayıJdır.'Ven-NiM, 4/79)

4- Nitekim hadis-i şerifte: "Kendisinden başkasını kınamasın." buyruğunda nefsin hesaba çekilmesine, günahlardan dolayı da pişmanlık duymak gereğine de işaret edilmektedir. [63]

Yirmibeşinci Hadis

1- İlmin neşri esnasında söylenen sözü, delil ile desteklemek. Çünkü bu, hakkın kabulüne bir yardımcı unsurdur. Mükelleflerin kalbinde de hakkı ' daha bir yerleştirir. O bakımdan ilim adamlarının kendilerine delile dair soru sorulacak olursa, bundan dolayı kalplerinin daralmaması gerekir. Diğer taraftan delile dair soru sormak, onlara olan güvenin sarsıldığı anlamına da

kabul edilmemelidir.

2- Hanımla güzel geçinmek ve ona iyilikte bulunmak kulun kendisiyle

Rabb'ine yakınlaşabileceği, Allah'a yakınlaştırıcı amellerdendir.

3- İşleri ele alırken bu gibi konularda hikmet yolunu kullanmak.

4-Yüce Allah'a yakınlaştırıcı amellere özel bir tutku gösteren Ashab-ı Kiram topluluğunun fazileti de bu hadisten anlaşılmaktadır.

5- Şükreden zenginin sabreden fakirden üstün olduğu da bu hadisten anlaşılmaktadır. [64]

Yirmialtınca Hadis

1- Hadis-i şerifte kamuya ait yerlerin temizliği teşvik edilmektedir. Eğer müslümanlar bu Peygamberi irşada gerektiği gibi bağlı kalacak olurlarsa, onların ülkeleri dünya ülkelerinin en temizlerinden olur. Fakat maalesef kâfirlerin, özellikle de Avrupa ve Amerikalıların buna daha çok önem verdiklerini, müslümanların ise ihmal ettiklerini görmekteyiz.

2- Hadis-i şerifte adalet teşvik edilmektedir. Çünkü gökler ve yer adaletle ayakta durur.

3- Sadaka adı bütün iyilik (mâruf) çeşitleri hakkında kullanılabilir.

4- Hadiste nafilelerin işlenmesi teşvik edilmektedir. Çünkü bunlar Allah'ın sevgisini kazanmanın ve O'na yaklaşmanın bir sebebidir. [65]

Yirmiyedinci Hadis

1- Hadis, kalbin yerinin ve kanaatinin önemine

işaret etmektedir.

2- Semâdan gelen Şeriat'a uymaya iten unsur insanın içinden gelir. Oysa insanlar tarafından konulmuş yasalar böyle değildir. Bu yasalara uymayı sağlayan etken dış bir etkendir.

3- Hadis-i şerifte kalbin önemine büyük bir işaret vardır. O düzeldiği, doğru yol üzere olduğu, dinin esas ve kaidelerini iyice bildiği takdirde, kalbin vereceği hükmün şüpheli hususlarda doğru olacağına, kalbin huzur bulduğu şeyin iyilik ve hayır olduğuna, hoşlanmadığı şeyin de günah ve kötülük olduğuna işaret vardır.

4- Hadis-i şerif, insanın şüpheli hususlarda ve benzerleri bazı konularda, herhangi bir işi yapmak istediği takdirde kalbine başvuracağına delildir. [66]

Yirmîsekizinci Hadîs

1- Bu hadis-i şerif dünya ve âhiret maslahatını ihtiva eden hususların vedalaşma esnasında vasiyet edilmesinin teşvik edildiğini göstermektedir.

2- Bu hadis-i şerif, bid'at ortaya çıkarmaktan sakmdırmaktadır.

3- Bu hadis-i şerif, Râşid Halifelerin Önemli yerini ortaya koymaktadır.

4- Günümüzde ümmetin içine düştüğü bu durum,

Hz. Peygamber'in verdiği haberin doğruluğunun delili ve tanığıdır. [67]

Yirmidokuzuncu Hadis

1- Bu hadiste Muâz b. Cebel (r.a)'in salih amellere ileri derecede önem verdiğine bir delil vardır.

2- Bu hadiste öğretim yollarından bir yola dikkat çekilmektedir. Bu da oldukça müstesna bir eğitim yoludur ve bu soru sorma yöntemidir ki, Rasulullah (S.A.S.)'ın: "Sana haber vereyim mi, bildireyim mi?" sözünde ortaya

çıkmaktadır.

3- İnsanlara öğretimde tedrici metodu izlemek. İşe dinin esas ve kaidelerini öğretmekle başlanır, sonra da tedrici olarak diğer hususlara geçilir.

4- Nafilelerle Allah'a yakınlaşmanın fazileti büyüktür.

5- Aynı şekilde Allah yolunda cihadın mevkii ve önemi de dile getirilmektedir. [68]

Otuzdördüncü Hadis

1- Bu hadis, iyiliği emredip münkerden alıkoymanın imanın özelliklerinden olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı Müslim bu hadisi "îman bölümü, münkeri alıkoymanın imandan olduğunun beyanı" başlığı altında

zikretmiştir.

2- İmanın özelliklerinden herhangi birisini yerine getirebilip de bunun gereğini ifa eden bir kimse, acizlikten dolayı -bu hususta mazur olsa bile-onu terkeden kimseden hayırlıdır. Meselâ, kadın ay hali olduğu sırada namazı terketmekte mazurdur. Bununla birlikte Rasulullah (s.a) böyle bir şeyi kadının dinindeki bir eksiklik (sevap kazanma imkânını bulamama) olarak

değerlendirmiştir.

3- Her kim kendisinin dövülmesinden yahut öldürülmekten çekinecek ya da malının zayi olmasından korkacak olursa, el ve dil ile münkeri değiştirme yükümlülüğü ondan kalkar.

4- Diğer taraftan, bayram gününde önce namaz kılınır, sonra hutbe okunur. Ümmetin selefinin kabul ettiği budur.

5- Hadis-i şerif, yöneticilere karşı elle cihadın olabileceğine delâlet etmektedir. Ebu Said (r.a)'in yaptığı gibi. Bir kimsenin bu yöneticilerin şarap-larını dökmesi, kendilerine ait olan eğlence âletlerini kırması da bunun gibidir. Onlara karşı kılıçla ayaklanmaya gelince, bu (namaz kılıp, kıldırdıkları sürece -çeviren-) bu hususta nehyedici hadislerin sabit oluşu dolayısıyla sözkonusu olmaz. [69]

Otuzbeşinci Hadis

1- Kalbin büyük önemine işaret vardır. Çünkü kalp, Yüce Allah'tan korkmanın, O'nun huzurunda saygı ile eğilme duygusunun kaynağıdır.

2- Takva ve iyi niyet, şanı Yüce Allah'ın kullarında kendisiyle ölçtüğü ve gereğince haklarında hüküm verdiği ana mikyas (ölçü)dır.

3- İslâm,

4- İslâm mu üzerinde

akide, ibâdet, ahlâk ve karşılıklı ilişkilerdir, kötü ahlâka karşı savaş açar. Çünkü kötü ahlâkın islâm toplu-olumsuz etkileri vardır. [70]

Otuzaltıncı Hadis

1- Hadis|-i şerifte, amellerin türüne göre, karşılıklarının verileceği belirtilmektedir.

2- Hadis-i şerif, Allah'ın kullarına ihsanda bulunmayı {iyilik yapmayı) teşvik etmektedir.

3- Hadis-i şerif, küçük ve büyük günahlardan tevbe hususunda eli çabuk tutmayı teşvik etmektedir.

4- Hadis-i şerirYüce Allah'ın Kitab'ına gereken ihtimamı göstermeyi teşvik etmektedir.

5- İlmi müzâkere ve okumak için, Allah'ın evlerinde oturanın faziletini dile getirmektedir. [71]

Otuzyedînci Hadis

1- Teşvik ve korkutma, eğitim üslûplarının en üstünlerindendir.

2- İbn Battal der ki: Bu hadiste şanı Yüce Allah'ın bu ümmete büyük lütfü beyân edilmektedir. Çünkü bu lütuf olmasaydı kimse Cennet'e giremeyecekti. Zira kulların günahları onların iyiliklerinden fazladır.

3- Yine bu hadis-i şerifte, eğer kul yüce Mevlâsı için O'nun nezdindeki sevabı arzulayarak, Kıyamet günü de ceza göreceği korkusu ile zevk aldığı şeyleri terkedip arzularından ve nefsinin hoşuna giden şeylerden vazgeçecek olursa, bunlara dair verilecek büyük mükâfat da bu hadiste söz konusu edilmektedir.

4- Hafız (İbn Hacer) der ki: Bu hadis, Hafaza meleklerinin işlenen mubahları yazmadıklarına delil gösterilmiştir. Çünkü hadis hesenat ve seyyiât (iyilikler ve kötülükler) kaydı ile zikredilmiştir.

5- Hadis-i şerifte belirtildiği gibi Yüce Allah lütuf, kerem ve inayetiyle günaha cezayı ona denk kılmıştır. Hatta bu hususta adil cezadan ayrı olarak lütfunu da ilâve etmiş ve işlenen bir günahın cezalandırılmasının da affedilmesinin de sözkonusu olduğunu belirtmiştir: "Ve Allah onu

siler. Allah'ın bunca lütfuna rağmen ise ancak helak olanlar (bunca lütfa rağmen kendisini helake sürükleyenler) helak olurlar." buyruğu ile: "Kim bir kötülük işleyerek gelirse, onun cezası ya onun misli bir kötülüktür yahut da ben onu mağfiret ederim." hadisleri ile buna işaret etmektedir.

Yüce Allah iyiliğin pek çok kat fazlasıyla karşılığını vereceğini tesbit ettiği halde, kötülüğün karşılığında fazlasıyla cezalandırmayı takdir buyurmamıştır.

6- Hafız (İbn Hacer) der ki: Bu hadis-i şerif ile: Şeriat'te amel eden kimse hakinda mubah diye birşey yoktur. Kişi ya asi olur ya sevap kazanır, şeklinde bir kanaate sahip olan el-Ka'bi'nin bu görüşü reddedilmektedir.

7- Yine hadis-i şerif, meleğin Yüce Allah'ın kendisine imkân verdiği bir yol ile insanın kalbine muttali olduğuna da delildir. [72]

Otuzsekizinci Hadis

1- Hadis-i şeriften, kişinin ileri süreceği mazeretlerinin bırakılmaması-nm, uyarıp korkutmadan önce geldiği anlaşılmaktadır.

2- Hafız (İbn Hacer) der ki: Hadisteki: "Kul bana...yakınlaşmadı" ifadesinden şu anlaşılmaktadır: Nafile, farzın önüne geçirilmez. Çünkü nafileye "nafile" adının veriliş sebebi,

farzdan fazla olarak yapılması dolayısıyladır. Farz edâ edilmedikçe, nafile de tahakkuk etmez. Önce farzı edâ edip sonra da buna nafileyi ilâve eden ve bunu sürdüren bir kimse ise, gerçekten Allah'a yakınlaşmak istediğini ortaya koymuş olur.

3- Nafile, farzlardaki eksiklikleri telâfi eder. Çünkü Rasulullah (s.a) şöyle buyurmuştur: "Bakın bakayım kulumun nafile bir ibadeti var mı? Onunla farizası (ndaki eksiklikler) tamamlanır."

4- Yine Hadis-i şeriften anlaşıldığına göre kul yüksek derecelere ne kadar ulaşırsa ulaşsın, Yüce Allah'tan isteklerini kesmemelidir. Zira Allah'tan istekte bulunmak, O'nun Önünde zilletini, huzurunda boyun eğişini açığa vurmak demektir. [73]

Kırkıncı Hadis

1- Rasulullah (s.a)'ın Abdullah b. Ömer'in omuzlarını yakalaması, ilim talep edenin anlatılacak hususlara dikkatini çeken bir davranıştır. Ayrıca Öğrenciye öğretmeninin kendisine önem verdiğini, öğrettiği bilgiyi ruhunun derinliklerine ulaştırmak için özel bir gayret harcadığını hissettirmektedir. Bu ise ilmin iyice bellenmesi sonucunu verir. Zira kendisine bu şekilde dav-ranılan kimsenin bunu unutmasına imkân yoktur.

Aynı şekilde bu hadisten, Rasulullah (s.a)'ın Abdullah b. Ömer'i ne kadar sevdiği de anlaşılmaktadır. Çünkü böyle bir davranışı kişi çoğunlukla sevdiklerine yapar.

2- Hadis-i şeriften Rasulullah (s.a)'ın ümmetine hayır ve salâhı ulaştırmaya olan tutkunluğu anlaşılmaktadır.

3- Yine hadii Şerifte mutlaka gerekli şeylerle yetinmeye işaret vardır.

4- İtaatleri işlemekte eli çabuk tutmak da teşvik edilmektedir. [74]

---

[1] Nevevi der ki: Bu hadisi Tirmizi rivayet etmiş ve Hasen, sahih bir hadistir, demiştir. el-Elbâni de bu hadisin hasen olduğunu belirtmiştir. Bk. es-Silsile, 127; el-Mişkât, 4336. Tahricü't-Terğib, II, 268 ve Sohihu'l-Cömi, 4214

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 431-432.

[2] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 432.

[3] Fethu'l-Bûri,V\\, 171

[4] Sahih bir hadis olup Ahmed rivayet etmiştir, bk. el-Akidetü't-Tahaviyye, el-Elbâni tahkikiyle, 254

[5] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 432-434.

[6] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 434.

[7] Tirmizi ve başkaları rivayet etmiş olup hasen bir hadistir.

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 434.

[8] Bk. Mişkötü'l-Mesabih, 2259

[9] Sahihu'l-Câmi', 2066

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 434-435.

[10] 10'ncu hadis açıklanırken dua iie ilgili bazı hususlara dair açıklamalar da geçmişti.

[11] Bk. Sahihu'l-Câmi', 243

[12] Müslim Şerhi, V, 536

[13] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 435-436.

[14] Fethu'1-Bdri, XIV, 81

[15] Tirmizi rivayet etmiştir. (Tirmizi, Cenaiz 9; İbn Mace, Zühd 31. -Çeviren-)

[16] Buhâri, VII, 183, (Rikaak 20).

[17] Fethu'l-Bdri,XIV,83

[18] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 436-437.

[19] Kurtubi, XIII, 76

[20] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 437-438.

[21] Kurtubi, IX, 275

[22] Nesai rivayet etmiş olup, Hafız İbn Hacer İsnadı hasendir, demiştir. Fethu'1-Böri, IX, 440

[23] Fethu'i-Bdri,IX, 440

[24] Fethu7-Bâri,K,438

[25] Sahihu'l-Câmi, 4214

[26] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 438-439.

[27] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 439.

[28] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 439-440.**

[29] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 440.**

[30] **Buhâri, Deavât 15.**

[31] **Fethu'l-Bâri, XIII, 343**

[32] **El-Elbâni, Sahih olduğunu belirtmiştir. Riyâzu's-Sâlihin, 1882**

[33] **Müslim Şerhi, Kitabu's-Salat, (Müellif ciit ve sayfa numarası vermemiştir. Müslim, Salât, 220. -Çeviren-)**

[34] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 440-441.**

[35] **FethuV-Bari, XIII, 347**

[36] **Fethu7-Bdri, XIII, 343**

[37] **Buhâri, I, 2, (Bed'u'i-Vahy 1)**

[38] **Buhdri, III, 99, (Mezâlim 10)**

[39] **Bk. Sahîhu't-Cûml', 1899**

[40] **Muhtasaru Müslim, 1920**

[41] **Kurtubi, XVIII, 198**

Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam

(Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 442-443.

[42] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 443-444.**

[43] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 444-446**

[44] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 447.**

[45] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 447-449.**

[46] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 449-451.**

[47] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 451.**

[48] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 452.**

[49] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları:**

452.

[50] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 452-453.

[51] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 453.

[52] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 453.

[53] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 454.

[54] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 454.

[55] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 454.

[56] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 455.

[57] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 455.

[58] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 455-456.**

[59] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 456.**

[60] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 456.**

[61] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 456.**

[62] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 457.**

[63] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 457.**

[64] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 457.**

[65] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 458.**

[66] **Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle**

İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 458.

[67] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 458.

[68] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 458-459.

[69] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 459.

[70] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 459-460.

[71] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 460.

[72] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 460-461.

[73] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları: 461.

[74] Nazım Muhammed Sultan, Ana Çizgileriyle İslam (Nevevi Kırk Hadis Şerhi), Guraba Yayınları:

461-462.